

במסכת בכורות

ענינים שנתבארו ע"ס המסכת

בשותפות נכרי בבכור..... סימן ה

בדיני פדיון פטר חמור..... סימן ו

בדיני ספק בכור..... סימן ז

בדין כהן המסייע בבית הגרנות..... סימן ט

בהלכות פדיון הבן..... סימן ח

בדיני צירוף למעשר בהמה..... סימן א

בגדרי מצות מעשר ובדיני גדל בפטור וחז"ל..... סימן ב

בכיצד מעשרן, ובמגין הראוי, ובדיני העשירי..... סימן ג

בדיני קדושת תשיעי ואחד עשר..... סימן ד

תוכן הענינים

מפתחות	א.....
סימן א	בדיני צירוף למעשר בהמהלא
סימן ב	בגדרי מצות מעשר ובדיני גדל בפטור וחז"ל מג
סימן ג	כיצד מעשרן, ובמנין הראוי, ובדיני העשירי פ
סימן ד	בדיני קדושת תשיעי ואחד עשר קב
סימן ה	בשותפות נכרי בבכור קלד
סימן ו	בדיני פדיון פטר חמור קנח
סימן ז	בדיני ספק בכור רא
סימן ח	בהלכות פדיון הבן רכד
סימן ט	בדין כהן המסייע בבית הגרנות רסט

מפתחות ע"ס המסכת

שם אל אלא דכו"ע שורך כו' שם	ב' א' ת"ר ר"י אומר המקבל כו' ס"ה סק"ד
שם כי פליגי בצאנך כו' שם	שם והנותן לו בקבלה כו' שם
י' ב' עורפו בקופיץ מאחוריו כו' ס"ו סק"ה	שם והמשתתף לו כו' שם סק"ה
שם לא ימיתנו לא בקנה כו' שם	שם תוד"ה אבל, שם סק"ד
שם רישא בהנאת דמיו כו' שם	ג' א' אר"י ושניהם מקרא א' דרשו כו' ס"ה סק"א
שם לעולם ר"י הוא כו' שם סק"ו	שם רבנן סברי בכור מקצת כו' שם
שם אר"נ מנא אמינא לך כו' שם	שם אר"ה אפי' אוזנו כו' איתמר ר"ח כו' שם, וסק"ו
שם ור"י ואיתימא רא"א כו' שם	שם מתקיף לה ר"נ ולימא כו' שם
שם המקדש בפט"ח כו' שם	שם במאי קמפלגי בטריפה חיה כו' שם
שם לאחר עריפה וד"ה, שם	שם אמרוה רבנן קמיה כו' שם
שם ארבב"ח א"ר לעולם כו' שם	שם מתקיף לה מבר"א כו' שם
שם דתניא תפדה תפדה כו' שם סק"ז	שם שגר בבהמה, שם
שם מה בכור אדם אחר כו' שם	ג' ב' בשלמא מום קל כדר"ה כו' שם
שם האי נמי אחר ל"ה, שם	שם לית דחש לה להא דר"י כו' שם סק"ז
שם ריבד"י אומר אין פדיה כו' שם	שם רב מרי ב"ר הו"ל כו' שם סק"ח
י"א א' אר"נ הלכה כדברי חכמים, ס"ו סק"ז	שם משום דמפקע להו מקדושתיהו כו' שם
שם וכמה אר"י כו' שם	שם ואבע"א רמב"ר ידע כו' שם
שם אמר רבא כו' שם	ט' א' מתני' זכר ונקבה או שני זכרים כו' ס"ז סק"א, ג
שם מהוד' כולי האי כו' שם	שם חמור שלא ביכרה כו' שם סק"ג
שם ר"י נשיאה הו"ל פט"ח כו' שם	שם מפריש טלה כו' שם
שם עין יפה בסלע כו' שם	שם שנאמר ופטר חמור תפדה כו' ס"ו סק"י
שם אמר רבא הלכתא ברגיא, שם	שם פודה ב' פעמים כו' שם
שם אר"י אר"ל מי שיש לו כו' שם סק"ח	שם גמ' מאן תנא אר"י דלא כריה"ג כו' ס"ז סק"ב
שם אילימא לר"י האמר כו' שם	שם שאני התם דכתיב כו' שם
שם אר"ש אר"ה הפודה כו' שם סק"ט	שם אלא לאביי ליתני כו' שם
שם איבע"ל פדיונו פדוי לפודה כו' שם	שם תוד"ה זכר, שם סק"ד
שם או"ד כיון דקני להך כו' שם	ט' ב' ורבנן לימא קסברי כו' סק"ד
שם תוד"ה שהיו, ס"ו סק"י	שם נהי דא"א לצמצם כו' שם
שם גמ' ומסייע ליה לר"נ כו' ס"ו סק"י	שם אמר רב אשי מין במינו כו' שם
שם ומעשרן והן שלו, שם	שם תוד"ה אר"א, שם
שם וצריכא דאי אשמעינן קמיתא כו' שם סק"א	שם וכיון דלעצמו הוא ל"ל כו' ס"ו סק"א
שם אבל הכא מתנות שלא הורמו כו' שם	שם והרי בכור אדם שצריך פדיה כו' שם סק"ג
י"א ב' ואם מת נהנים בו, שם סק"ב	שם בשויו לא קאמר כו', שם
שם סד"א כל כמה דלא מטא כו' שם	שם וה"ק יש לך דבר כו' שם
י"ב א' מתני' אין פודין לא בעגל כו' ס"ו סק"ז	שם והרי מעשר שהקפידה כו' שם
שם נתנו לכהן כו' שם סק"ט"ו	שם ור"ש מ"ט אמר עולא כו' שם
שם אין הכהן רשאי כו' שם	שם והרי שביעית דפדיונה מותר כו' שם
שם מתני' מני בן בג בג כו' שם	שם ואבע"א ר"י ור"ש כו' שם סק"ד

שם ר"ט סבר אקנויי קא מקני כו', שם
 שם והו"ל כאחד שהפקיד כו' שם
 י"ח א' אמר רבא עשו שאינו זוכה כווכה כו' שם סק"ט
 שם תוד"ה עשו, שם
 שם גמ' מ"ט דר"מ אר"י הואיל כו' שם
 שם מהו"ד טעמא דר"י כו' שם
 י"ח ב' אר"פ הכל מודים בספק כו' שם
 כ"ו ב' מנה"מ אר"כ דאמר קרא כו' ס"ט סק"א
 שם אמר קרא תעשה כו' שם
 שם תנא מפני ששיניה דקות כו' שם
 שם מ"ט אר"ש מפני כו' שם
 שם ת"ר הכהנים והלויים כו' שם
 שם ואם עשו כן חללו כו' שם
 כ"ז א' ותנא מ"ט לא קאמר כו' שם
 שם הני כיון דקדושת דמים כו' שם
 שם אם היה כהן לכהן אסור שם
 מ"ו א' מתני' יש בכור לנחלה כו' ס"ח סק"א
 שם עודה שפחה ונשתחררה כו' שם סק"ב
 שם נתגיירה מעוברת כו' שם
 מ"ו ב' אמר שמואל אין הראש פוטר כו' שם סק"ג
 שם גיורת שיצאה פדחת כו' שם
 מ"ז א' איתמר היו לו בנים כו' שם סק"ב
 שם וצריכא דאי איתמר כו' שם
 שם אלא לאו מגר שהיו כו' שם
 שם הא ודאי ריה"ג הוא כו' שם
 שם ויליף איהו מינה דידה, שם
 שם אראב"א לויא שילדה כו' שם סק"ה
 שם אר"פ דאעבר מעו"כ כו' שם
 שם לוי פסול מיקרי כו' שם
 שם מר בדרי"י אמר כו' בפטר רחם תלה כו' שם
 שם לעולם דאיעבר מכהן כו' שם
 מ"ז ב' איתמר כהן שמת שם סק"ז
 שם שהרי זכה אביו בפדיונו כו' שם
 שם דא"ל אתינא מכוח גברא כו' שם
 שם מתני' יוצא דופן כו' שם סק"ח
 שם גמ' והשני חמש סלעים כו' שם
 מ"ח א' מתני' מי שלא בכרה אשתו כו' ס"ח סק"י
 שם גמ' והא אשתעבד נכסיה כו' שם סק"א
 שם אר"י זאת אומרת שני יוב"ש כו' שם סק"ט, י"א
 שם בע"ד גובה אותם כו' שם סק"א
 שם אמר רבא מכדי כו' שם
 שם מלוה הכתובה בתורה שם

שם תפדה תפדה ריבה שם
 שם א"ל ר"א למ"ז כו' שם
 שם איבע"ל מהו לפדות כו' שם סק"ז
 שם אר"מ בדרי"כ מי זוטר כו' שם
 י"ב ב' לאכלה אמר רחמנא כו' שם
 שם כי תיבעי לך ספק כו' שם
 שם תנינא להא דת"ר כו' שם סק"ו
 י"ב ב' מתני' המפריש פדיון פט"ח כו' ס"ו סק"ב
 שם מת פט"ח רא"א כו' שם
 שם גמ' אר"י מ"ט דר"א כו' שם סק"ג
 שם תניא מודה ר"א בישראל כו' שם
 שם אלא אמר רבא אך כו' שם
 שם ורמינהו אין בערכין כו' שם
 שם אר"נ לומר שאם פדאו כו' שם סק"ד
 י"ג א' ר"ש אמר לומר כו' ס"ו סק"ד
 שם א"ה או פודהו או עורפו כו' שם
 שם א"א רבא ל"ק כו' שם
 שם הא ר"א דמקיש כו' שם
 שם מתני' מצוות פדיה קודמת כו' שם סק"ח
 ט"ז ב' המקבל צאן ברזל כו' ס"ה סק"י, י"א
 שם העמיד וולדות תחת אימותיהן כו' שם סק"ג
 שם אמר אביי לא קשיא כו' שם סק"א
 שם אלא אמר רבא אידי ואידי כו' שם סק"ב
 שם וכל יד עו"כ באמצע כו' שם
 שם אר"ה ולדות פטורין כו' שם סק"י
 שם תנן העמיד ולדות תחת אמותיהן כו' שם
 י"ז א' אלא לר"ה דאמר כו' ס"ה סק"י
 שם א"ל ר"ה רשב"ג אהעמיד קאי, שם
 שם ת"ר המקבל צ"ב מן העו"כ כו' שם
 שם מתני' וחכ"א א"א לצמצם ס"ז סק"ה
 שם ר"ט אומר הכהן בורר כו' שם סק"ו
 י"ז ב' ורבנן ביד"ש א"א לצמצם, שם סק"ה
 שם ת"ש ממדת כלים כו' שם
 י"ח א' דכו"ע אפשר לצמצם כו' ס"ו סק"ה
 שם אלא לאו ש"מ קסברי כו' שם
 שם תוד"ה אפשר, שם
 שם מ"ט דר"ט קסבר כו' שם סק"ו
 שם ארחב"א אר"י הכהן כו' שם סק"ז
 שם והאנן משמנין ביניהם כו' שם
 שם ואי ס"ד משמנין ביניהם כו' שם
 שם אלא מאי משמנין כו' שם
 י"ח ב' אמר רב אמי כו' שם סק"ח

מ"ח ב' ודכו"ע אית להו דר"פ כו' שם סקי"א
 שם ור"י סבר חמש ואפי' חצי כו' שם
 שם ועוד תניא ר"א כו' שם
 שם אר"י ז"א שני יוב"ש כו' שם סק"ט
 שם מתני' שתי נשים כו' שם סקי"ב
 שם תוד"ה דר"מ סקי"א
 מ"ט א' מתני' מת הבן כו' שם סקי"ג וסק"כ
 שם רע"א כו' שם
 שם גמ' מ"ט דרבנן כו' שם
 שם הוו להו שני כתובים כו' שם
 שם אר"א הכל מודין לענין אבילות כו' שם
 שם מתני' מת האב כו' שם סקי"ד
 שם גמ' איתמר הפודה את בנו כו' שם סקט"ו
 שם לאחר ל' ואיתנהו כו' שם
 שם רב אמר בנו פדוי כו' שם
 מ"ט ב' ואע"ג דקי"ל דכל היכא כו' שם
 שם הב"ע דאיתנהו למעות כו' שם
 שם ת"ש בחזקת שלא נפדה כו' שם
 שם תני תנא קמיה כו' שם
 שם ת"ר הוא לפדות כו' שם סקט"ז
 שם כי פליגי היכא דאיכא חמש כו' שם
 נ"א ב' אמר עולא דבר תורה כו' שם סקי"ז
 שם תניא להא דת"ר כו' שם
 שם נתנו ל' כהנים בב"א כו' שם
 שם נטלן והחזירן לו יצא שם
 שם וכששמעו חכמים בדבר כו' שם
 שם א"ל לא גמרת ויהבת כו' שם
 שם תוד"ה הלכך שם
 נ"א ב' מת לאחר ל' כו' שם סקי"ח
 נ"ג א' אפי' תימא ר"ע כו' ס"ב סק"ה
 שם לנאכל במומו לבעלים כו' שם
 שם גזירה משום יתום כו' ס"ג סקט"ו
 נ"ג ב' מוקדשין פשיטא לאו ידיה כו' ס"ב סק"ו
 שם הא לאו הכי הו"א חיילא כו' שם
 שם אבל הכא דכל בהמה כו' שם
 שם למאי נפק"מ למיקם כו' שם
 נ"ד ב' מתני' מעשר בהמה מצטרף כו' ס"א סק"א
 שם מביא ומעשן באמצע כו' שם סק"ג
 שם גמ' מנה"מ ארב"ש כו' שם סק"א
 שם וקים להו לרבנן כו' שם
 שם וכמה אמר רב חמש מכאן כו' שם סק"ב
 שם ושמואל אמר כו' שם סק"ד

נ"ה א' עד שיהא לו א' בציפורי כו' ס"א סק"ד
 שם אר"פ ולשמואל אפי' רועה כו' שם סק"ה
 שם בעי רב אשי כלבא כו' שם
 שם אמר רב אמי ל"ש כו' שם סק"ו
 שם מיתביה היו לו בשני כו' שם
 שם אלא ארחב"א אר"י כו' שם
 שם אלא מעתה ותאר הגבול כו' שם
 שם ארבב"ח אר"י אין ירדן כו' שם
 שם ואצ"ל חור"ל וארץ, שם סק"ז
 נ"ה ב' מתני' הלקוח או שניתן לו כו' ס"ב סק"ח
 שם גמ' מנה"מ אר"כ דאמר קרא כו' שם סק"ט
 נ"ו א' והאי בבכור כתיב כו' ס"ב סק"ט
 שם ואימא תנהו ענין לחטאת כו' שם
 שם אי מה בנך אינו כו' שם
 שם גופא אר"א אר"י כו' שם סק"י
 שם איתביה רשב"א לר"א כו' שם
 שם תני תנא כו' שם
 נ"ו ב' מתני' האחין והשותפין כו' שם סקי"א
 שם קנו מתפוסת הבית כו' שם סקי"ב, י"ג, כ"ב
 שם מ"מ ת"ר יהי' לך ולא כו' שם סקי"ד
 שם תנהו ענין למע"ב כו' שם
 שם אר"י פעמים שחייבין בזה ובזה כו' שם סקט"ו
 שם פשיטא חלקו בבהמה ולא כו' שם
 שם אמר ר' ענן ל"ש כו' שם סקט"ז, י"ח
 שם אלא שחלקו גדיים כנגד תישים כו' שם סקי"ז
 שם זהו חלקו כו' שם
 נ"ז א' ואי אמרת יש ברירה כו' ס"ב סק"כ
 שם אמר רב אשי אי דשוו כולהו כו' שם
 שם ואודא ר"י לטעמיה כו' שם סק"א
 שם מה בנך בברור לך כו' שם
 שם ואי אשמועי' שדה לחומרא כו' שם
 שם מתני' הכל נכנסים כו' שם סק"ג
 נ"ז ב' יתום כגון שהשלח כו' שם.
 שם מתני' שלוש גרנות למע"ב כו' שם סק"א
 שם הגיע הגורן כו' ס"ג סקי"ט
 שם גמ' ומ"ש תלת כו' ס"ב סק"ב
 נ"ח א' ואע"ג דתנן כו' נח"ל כו' שם
 שם בן עזאי לטעמיה כו' ס"ג סקט"ז
 שם זימנין דמחסרין כו' שם
 שם רשב"ג אומר כו' שם
 שם חדא ועוד קאמר כו' שם
 שם תניא כיצד אמר בן עזאי כו' שם סקי"ז

שם קמ"ל כדתנן כו' שם	שם זה הכלל כל שלא כו' ס"ד סק"ג
שם אמר רבא לדברי כו' שם	שם אר"י מנאן זוגות כו' ס"ג סק"ג, ה'
נ"ח ב' ונוטל א' מן האלולין כו' שם	שם עשירי למנינו הוא קדוש כו' שם סק"ג
שם והשאר פטורין ממ"נ כו' שם	שם ר"מ אמר למנין שלו כו' שם
שם מהו"ד לגזור כו' שם	שם רב כהנא אמר כו' שם
שם מתני' כיצד מעשרן כו' כל המשנה ס"ג סק"א	שם בשלמא למ"ד למנין כו' שם סק"ד, ה'
שם ומונן בשבט כו' ס"ג סקכ"ב	שם דלעשירי קא קרי כו' שם סק"ה
נ"ט א' ואיתקש מע"ב למעשר דגן, ס"ג סקכ"א	שם היכא דאיכוין לאפוקי זוגות כו' שם
שם אמר רבא עשירי מאליו כו' שם סק"ז	שם ת"ש מנאן למפרע כו' שם סק"ו
שם ודילמא עשירי הוא דלא קריה כו' שם	ס' ב' ת"ר מנין שאם קרא כו' ס"ד סק"א
שם אלא מהא דתניא כו' שם	שם יכול שאני מרבה אף כו' שם
שם ודלמא שאני התם כו' שם	שם והתניא מה הוא מיוחד כו' שם
שם ודלמא דאיפטרו במנין הראוי כו' שם	שם עד שישתוק בתשיעי כו' שם
נ"ט ב' אף רשב"י אמר משום כו' שם סק"ז	שם סבר ליה כר"י כו' שם
שם אמר רבא מנין הראוי כו' שם סק"ח	שם יצאו שנים בעשירי כו', שם סק"ה
שם מנ"ל לרבה הא, שם	שם הא דתנא ירעו רבנן כו'
שם אילימא מהא דתנן קפץ כו' שם	שם אמר רבא יצאו שנים תשיעי כו' ס"ד סק"ח
שם ודלמא מאי מעשרין כו' שם	שם הא קמ"ל כו' שם
שם אלא אמר רבא כו' שם	שם אי משום הא כו' שם
שם ואמר רבא היו לו י"ד טלאים כו' שם סק"ט	שם מאי לאו כו' שם
שם וארבעה ארבעה מצטרפין כו' שם	שם דאמרינן חד עישורא כו' שם סק"ט
שם מהו דתימא כו' ספק כו' שם	שם כלל אמר רבי כו' שם
שם קמ"ל שם	שם דאמרינן חד עישורא כו' שם
שם ויצאו ששה כו' שם סק"י	ס"א א' והא דתנא יקרב ר"ש כו' ס"ד סק"ה
שם ואם לאו כו' שם	שם והא דתני ימותו כו' שם
שם אם אותן ששה שם	שם והתניא אין בין אחד עשר כו' שם
שם מהו דתימא כו' שם	שם ועוד תניא אם מן הבקר כו' שם
שם ואמר רבא היו לו ט"ו כו' שם סק"ח	שם יכול שאני מרבה כו' שם
ס' א' והתניא י"ט טלאים כו' שם סק"ב, י"ח	שם הוי אומר לאחריו מקדש, שם
שם לא יאמר אברור כו' שם	שם אלא במעשר בזה"ז שם סק"ו
שם תרגמה רהב"ס קמיה כו' שם	שם א"ה מאי איריא תרי כו' שם
שם ולישני ליה כו' שם סק"ב	שם איתמר האומר לשלוחו כו' שם סק"ז
שם קסבר עשירי מאליו קדוש, שם	שם רב פפי משמיה דרבא כו' שם
שם ולישני ליה כגון שמנאן כו' שם	שם ומ"ש מהא דתנן כו' שם
שם מתני' יצאו שנים כו' שם סק"ב	

מפתחות ע"ס הש"ס

שם א"ל אביי כו' הב"ע כו' שם
שם ואי ס"ד ספיקא כו' שם
שם תוד"ה ותשעה, תוד"ה קפץ שם
ז' א' עשירי ודאי אמר רחמנא כו' שם

תמורה

ח' ב' אר"ח ל"ש אלא כו' ס"ט סק"ג
שם ולא ס"ל הא דתנן כו' שם
כ"א א' מתני' ובאין מחו"ל לארץ כו' ס"ב סק"ד

נזיר

ל"ב א' איתמר מעשר ונ"א כו' ס"ד סק"ד
שם ארשב"א היינו טעמא כו' שם

גיטין

ל' ב' תניא רבי אומר כו' ס"ט סק"ד

בבא מציעא

ו' ב' נמצא זה פוטר כו' ס"ג סק"ג

מפתחות

סימן א

בדיני צירוף למעשר בהמה

א. נ"ד ב' מתני' מעשר בהמה מצטרף כו' מנלן דצריך צירוף ולא אזלינן בתר הבעלים, ואם צריך שלטא עיניה דרועה במציאות, בפרש"י בלשון רגל בהמה רועה, שם מביא ומעשרן באמצע מ"ט לא קתני מצטרפין, שם גמ' מנה"מ כו' ובדין דיר ארוך יותר מט"ז מיל, וכן בעדר גדול, שם וקים להו לרבנן כו' למה לא אמרו ל"ב מיל, יש להסתפק אם אפשר למנות רבוצין או עומדין כשרחוקין זמ"ז יותר מט"ז מיל.

ב. שם גמ' וכמה אמר רב חמש כו' האם גם החיצונים נצטרפו ונפ"מ במתו האמצעיים או שמונה החיצונים רבוצים, בדעת מרן זללה"ה דלא נצטרפו ובדעת אאמו"ר שליט"א שנצטרפו, ובגדון אם עשר שנצטרפו ומת אחד אם חל חיוב על הט' מדאורייתא וחייבין לעשרן אפי' עם עדר שרחוק מט"ז מיל, וכמה דברים מתיישבים לפ"ז, ועיקר הגדון תלוי בהגדרת חיוב מעשר בהמה ואם יש מושג של כעין טבל בבהמות או רק בגבירא, בירושלמי חלה לענין חמש פטורים באמצע, ובחידוש המשנה לרב.

ג. שם במשנה מביא ומעשרן באמצע, השיטות בקצרה, ובפרש"י דלאו מביא ממש קאמר, ובגרסת הרע"ב לאו באמצע ממש.

ד. שם ושמואל אמר אפי' חמש כו' חזינן לרועה כו' כשהרועה מצרפן צריך שבאמת יהא הרועה של כולן, אבל באחת באמצע מצטרף בלא רועה, ובדין ה' פטורין או גמלים באמצע בדיאכא רועה אחד ובדליכא רועה, בדין ה' מכאן וה' באמצע וא' מכאן, ובדין מפוזרין בד' מקומות שכל אמצעי מצרף שנים לעשר.

נ"ה א' עד שיהא לו אחת בציפורי, אם לרב יש חידוש טפי באחת מחמש.

ה. שם אר"פ ולשמואל אפי' רועה מצרפן, דוקא כשעוסק במרעה, ולא כשנזדמן באמצע בלי שימת לב למרעה דבאותה שעה אינו בדין רועה, לשון אפי' רועה משמע דבהמה עידפא, ואע"פ שבהמה מכח חזינן לרועה, שם בעי רב אשי כלבא דרועה כו' במקום שאינו יכול לקרוא לו פשיטא ליה דמצרף, והספק אם בעינן ודאי שיבא לשם, או דסגי בנתינת דעתו דאפשר שיצטרף לבא, בדברי הרמב"ם שפסק כרב.

ו. שם א"ר אמי לא שנו אלא שאין שם גשר כו' לעינא דרועה גם חומה מפריעה, ומ"מ ירדן גרע, שם מיתיבי היו לו בשני עברי הירדן כו' מנלן דארצות מחלקות, שם אילך ואילך, מהו לשון זה, שם כגון של נמר ונמורי אם הם עיר אחת שנחלקה לשני מלכים, שם הכתוב עשאו גבול כו' האם יש כאן ג' ארצות א"י ועה"י והירדן, ובירושלמי חלה דאיכא ג' תנאי בזה, והאם לתלמודן א"י ועה"י חלוקין זה מבית יריחו ולמעלה, ואיך מתפרש כתנאי האם זוהי פלוגתא דרבנן ור"מ, ואם רבנן מודו בארץ וחז"ל, שם ארצה ארץ כנען כו' בדרשות שבגמ' ובירושלמי, שם אין ירדן אלא מבית יריחו כו', ולענין הלכה בדין א"י וחז"ל, ואם קי"ל כר"מ, בלשון המשנה דלא קתני אף הירדן מפסיק, בדין כרכים שלא ככשום עו"ב אם דינם כחז"ל מדאורייתא, אם מודדין ט"ז מיל באלכסון מבית יריחו ולמעלה עד בית יריחו ולמטה.

ז. שם ואצ"ל חז"ל וארץ, איך מצטרפין הרי דינם שונה, ואם לאחר שנצטרפו יכול למנות ה' בארץ וה' בחז"ל, ומה דין העשירי, ונתבאר עוד בכ"ז בס"ב סק"ג.

סימן ב

בגדרי מעות מעשר ובדיני גדל בפטור וחז"ל

א. נ"ז ב' מתני' שלש גרנות כו' מותר למכור ולשחוט כו' צ"ב למה מותר לבטל המצוה הזו

ה. נ"ג א' אפי' תימא ר"ע כאן ליקדש כאן ליקרב, מבואר דאין שני ציונים על חיוב ההפרשה, שם אמאי קדוש, מ"ט מקשה הכא טפי מבע"מ, שם לנאכל במומו לבעלים, כלומר דצריך מום ושיש מצות אכילה, ולענין הלכה.

ו. נ"ג ב' מוקדשין פשיטא לאו ידיה נינהו, בדין קדושת דמים קודם פדיון ואחר פדיון, בדין פסוה"מ שהקדישן מחו"ז ונפדו קודם יום השמיני, אם דינן כקודש, או כצבי ואיל שאינם בקר וצאן, בבכורות ט"ו ב' מבואר שעושין תמורה, בגדר הדברים מתי דינם כקודש ומתי כצבי ואיל, ואפשר דא"צ מיעוטא כלל כיון שקודם יום השמיני נתקדשו, שם גמ' השתא קדושה חמורה כו' האם פסוה"מ אין יכול לחול עליהם קדושה, שם דכל בהמה למעשר קיימא כו' ביאור הדברים וברש"י, שם למאי נפ"מ למיקם עליה כו' פ"י שיהא בקרבן מצות אכילת מעשר כבע"מ, ולא שיחשב קרבן מעשר.

ז. בדין בהמת שביעית למעשר, ובדין בהמת מע"ש, בירושלמי מע"ש פ"א ה"ב לענין בכור בבהמת מע"ש, וברמב"ם פסק דחייבת לכו"ע, בגזל הגר ב"ק ק"י ב' כיון דמשלחן גבוה קא זכו, מ"ט מספק"ל דיתחייבו במעשר, באיזה אופן לא היו כלקוח בגזל הגר לצד דיוורשין נינהו, ובהא דלכו"ע יש ברירה, בגזל הגר.

ח. נ"ה ב' מתני' הלוקח כו' ממתני' שמעינן דיוורש חייב, ולא משמע שנלמד מקרא דיה' גבי תפוסת הבית, ובגמ' ב"ק שם מייטנין מהתם לדין ירושה, ומגלן דין יורש, בדין חמש משלו וחמש בירושה או חמש מתפוסות הבית ומשתי ירושות, בדין לקוח מגוי אם נלמד מהאי קרא.

ט. שם גמ' מנה"מ אר"כ כו' פשטיה דקרא תעשה בנתינה לכהן, בביאור סיבת הפטור בנוול ברשות אחרת, ובביאור פטור דיום שמיני, נ"ו א' והאי בבכור כתיב כו' בטעמא דלא ממעטינן קונה עובר בכור, וברש"י, שם תנהו ענין למע"ב כו' תנהו ענין לחטאת כו' מהיכא ידעינן ליתן ענין למע"ב, שם בקושת תו' דאין דינן אפשר משא"א, שם אי מה בנך כו' שם אלמה כו'.

לפמשנ"ת בתו"כ שהיא מצוה חיובית, ונראין הדברים שיש זמן שגם מדאורייתא אסור לבטלה, והיינו כשהגיע זמן למנות צאנו, ומיושב בזה הירושלמי דאיכא בל תאחר, ומבואר בירושלמי שהגולדים אחר הגורן אינם בב"ת עד הגורן השני, וניחא בזה שיש איסור מכירה אחר הגורן גם כשנותרו לו פחות מעשר.

ב. שם גמ' מ"ש תלת כו' ומ"ש בהני זימני כו' משמע שפרקי לידה זוהי סיבה בדאורייתא, ובטעמא שלא אמרו בתלמודן משום בל תאחר, שם נ"ח א' למה אמרו דר"ה הוי הבדלה בין ישן לחדש הרי ב' תשרי הוא זמן שמיני של הישן, שם בתו' אם יש איסור לעשר קודם הגורן, שם דטבלה כגורן, אם זה מדאורייתא בשטמ"ק אות ב' וברש"י, בנדרון תקנת גרנות בחו"ל.

ג. בדין גר שנתגייר והיו לו בהמות בגיותו, אם חשיבי לקוח, ואם יש פטור בגוי בעצם הבהמות כמו בתרו"מ וחלה, ואם מע"ב דמי לחלה או לראשית הגז.

בדין א"י וחול' אם נקבע לפי הגידול או שעת ההפרשה או בשעה שיש לו עשר, ואם יש מושג של גידול הארץ בדבר שאינו מחובר לקרקע, ואם יש זמן שאסור למכור מדאורייתא לא מסתבר להפקיעו בהוצאה לחול', ובביאור הא דמשמע נ"ה א' דארץ וחול' ראויין לצירוף.

ד. תמורה כ"א א' אם באו תמימים יקרבו כו' אם ראוי שלא להביא או שרק פטור מלטרוח, שם אר"ש מה טעם כו' למה לא אמר שאין זיקה למקום ההקדשה אלא בבכור ומעשר שנוולו בארץ זו, אפשר דר"ש בא ליישב למה אין מביאין קרבן שכשר להקריבה, ולר"ע הטעם מפני שהקרבן פגום, בכור ומעשר קדושתם בידי שמים ולכן שייך טפי דבעינן ארץ השם שיקדישום שמים, שם ברש"י בטעמא דקדשים מביאין מפני שבלא"ה יקריבום ע"י דמיהם, שם אם באו תמימים כו' משנכנסו לארץ חייבין להקריבם, מיהו ב"ת ליכא וביירושלמי חלה בזה, שם ואם בע"מ כו' קמ"ל שלא יחזירם.

בכספים איצטריכא ליה כו' מבואר דאיכא חלקו בכספים הוי פשיטא למע"ב, וברש"י בזה, ובירושלמי.

טז. שם א"ר ענן לא שנו כו' רש"י חידש מלשון זה דאפי' חזרו ונשתתפו עדיין שם ירושה עליו, והדברים מחודשים טובא, ואין זכר לחידוש זה בגמ', ולשון לא שנו יש ליישב דקאי אואם לאו פטורין דמתני', וברגמ"ה נראה כן, וברש"י וערוך ביצה ל"ט ב' ובירושלמי שקלים וקדושין בזה, וע"ע ס"ק י"ח.

יז. שם גדיים כנגד תישים ותישים כנגד גדיים כו' מהו כפל הלשון, ואפשר אגב סיפא, באחין שחלקו קרקע וכספים משמע שמביאין ביכורים ומ"ש דלענין מע"ב מחלקינן דבגדיים ותישים אין ברירה, ובפשוטו זהו דין מיוחד בחזרת יובל, אבל מתיר כמע"ב, שם זהו חלקו המגיעו כו' אם אמרינן כן גם בנולדו ברשותם, ובדין חלקו לאחר שעישרו בהמות, בירושלמי קדושין פ"א דתלי פלוגתתם בדין קנין חליפין בגדיים כנגד גדיים.

יח. שם א"ר ענן לא שנו כו' אם הא דנתחייבו בחלקו היינו דוקא בתפוח"ב שהיו חייבין, או אף בשותפין שהיו פטורין אמרינן הוברר הדבר ולא היו שותפין בזה, ובביאור לא שנו דקאי אחלוקה שלאחר שחזרו ונשתתפו, ואין כאן שעת חובתה כיון שזהו חלקו המגיעו ומכאן ולהבא כלא היו שותפין חשיבי.

יט. בענין יש ברירה אם אמרינן הוברר הדבר שזהו חלקו גם כשאין החלוקה הזו יכולה לעקור למפרע, כגון שחלקו תישים כנגד תישים, וכבר חלקו בגדיים שנוולדו מאלו, דא"א לומר שלא היו שותפין מעולם בתישים, ובשותפין שקנו קרקע וחלקו בפירות, ואם אמרינן ברירה בחלוקת הקרקע למפרע אע"פ שלא תתאים לחלוקת הפירות, ובחלקו הפירות שנה אחת כך ושנה שני' בהיפוך, ובדברי מרן ז"ל דכל חלוקה שכופין עליה מצינן למימר ברירה, ולפ"ז משכח"ל גדיים נגד תישים שהוברר הדבר, ואולי לכך הזכירו כפל לשון עס"ק י"ז, מיהו פשטות הדברים דבעינן שני מינים שוין ממש, ובביאור ענין הוברר הדבר, שזה קובע מכאן ולהבא

י. שם לקח עשרה עוברים כו' פי' בלא האם, מיהו גם באם לא הוי דומיא דבנך, בהא דנקט עשרה בכמה דוכתי, בתו' י"א א' בזה, שם איתיביה רשב"א כו' למה באמת נקט ר"י עוברין ולא מחור"ז, שם זו אינה משנה ואת"ל כו' למה העדיף לומר שאינה משנה, שם תני תנא קמיה דרב איזהו אתנן כו' שם והא איפסיל ליה בלקוח כו' הקושיא על הברייתא דלקמן נ"ז א' ולמה נקטה על האי תנא.

יא. נ"ו ב' מתני' האחין השותפין כו' בגמ' אמרינן פעמים שחייבין בזה ובזה כו' וא"כ לאו כללא הוא, ובירושלמי שקלים בזה, ובטעם פטור הקלכון, ובדין שני גיסין שירשו את חמיהן.

יב. שם קנו מתפוסת הבית חייבין כו' ברש"י דקנו ירשו, ומ"ט נקט הכי, הא דמורינן תפוסת הבית מיהי', משום דקים לן דלא דמיא לשותפין, ובגדר תפוח"ב, ובטעמא דקרא שמחייב תפוח"ב במע"ב, ובמכילתא בדין יום או יומיים בשותפין, באחין שנדרו הנאה זה מזה אם יש ברירה לראב"י בתפוח"ב, האם תפוח"ב דמע"ב דמי לאחין השותפין ב"ב קמ"ד ב' או דהתם בעינן שיהיו שותפין בכל פרנסתם, והכא סגי בבהמות.

יג. שם קנו מתפוסת הבית חייבין ואם פטורין, דאע"פ שהם שותפין בתפוח"ב לא מהני לבהמות שקנו ממעות אחרות, בהא דמייתנין ב"ק ק"י ב' מתפוח"ב לדין יורש, דילמא מתני' במה שנוולד ברשותם, מלשון ואם פטורין יש לדייק דחלקו נמי פטורין.

יד. שם גמ' יהי' לך ולא של שותפות, בנדרן אם צריך שיעזר לכל שותף, בראשית הגז בתפוח"ב, בדין שותף באוזן אם פוטר במע"ב, בדברי מרן זללה"ה דפוטר, בדרשא דכל בכור, ואם להקנות אוזן או שו"פ חשיב מפקיע המצוה, שם גמ' אם אינו ענין כו' תנהו ענין למע"ב.

טו. שם אר"י פעמים שחייבין כו' שחלקו כו' סתמות הדברים בלא חזרו ונשתתפו, וכ"מ בעיקר חידושיה דר"י, וברש"י בזה, יש לדקדק למה חזר והזכיר דיני המשנה, שם חלקו בבהמה ולא חלקו

סימן ג

בכיצד מעשרין, ובמנין הראוי, ובדיני העשירי

א. נ"ח ב' מתני' כיצד מעשרין כונסן לדיר, ענין הדיר, ואם צריך לכנוס כל העדר לדיר אחד, שם כדי שלא יהו שנים כו' אם זה דין או הנהגה טובה, ובגרסת המשניות יצאו ט' ו' כאחת, שם ומונאן בשבט, מהו מנין השבט, ואם צובע המעשר בשבט הטבול בסיקרא, שם א' ב' ג' זהו קיצור המדפיסים וכן ברמב"ם וצ"ל אחד שנים או ראשון שני, שם והיוצא עשירי סוקרו בסיקרא, אפשר דהמקור מהעשירי שיהי' ניכר שהוא עשירי, שם ואומר הר"ז מעשר ולא בלשון עשירי, שם לא סקרו בסיקרא כו' יש לעי' פשיטא, שם ולא מנאן בשבט, אם הכונה שמנאן בפיו בלא שבט, שם או שמנאן רבוצין כו' אם צריך למנותן כסדר שהן רבוצין.

ב. ס' א' מתני' יצאו שנים כאחת מונה אותם שנים, רש"י ותו' ל"ג שנים שנים, ובקושית רש"י ותו' למה מקולקלין מאי שנא מקרא לעשירי תשיעי, בביאור תירוצ' התו' דהר"ל כהוציא אחד מן המנין לגמרי, ביאור ענין מקולקלין דגרע מתערובת, ולכן בתשיעי ועשירי כאחת מעורבין ולא מקולקלין, ובדין יצאו שנים בתשיעי וקראן תשיעי שהם מעורבין ולא מקולקלין, אם החילוק מפני שעשירי מאליו קדוש, או דה"ה ביצאו שנים בחמישי וקראן שני.

ג. שם גמ' אר"י מנאן זוגות זוגות קינטרין קינטרין, בקינטרין הגיע לעשירי קודם שמנאן אחד, ומיירי כשמנאן כך להקל על עצמו ולמהר מנינם, והנדרן אם אזלינן בתר מנינו כיון שבתורה נאמרה המצה בסדר העברת בעה"ב לצרכו, שם עשירי למנינו הוא קדוש מאי למנינו כו' למ"ד למנין בהמות י"ל דס"ד שלא יתקדשו כלל, שם למנין שלו אם אפשר למנות חציין זוגות וחצי יחידים, ובסוגיא דלעיל ב"י ט' טלאים בזה, ואם מנין זוגות כשני מנינים נפרדין שאמרן בב"א, או שזה כשמונים חלות על שתי תודות, ואיך נפטרין ט' זוגות בעשירי אחד, שם למנין בהמות, אם אמרינן דדעתו כן או שמתקדש נגד דעתו.

כאילו לא היו שותפין מעולם, אבל בזמן השותפות יש דינים מוחלטים ואינם נעקרים למפרע.

כ. נ"ז א' לברור חד מיניהו כו' יש להסתפק אם הקושיא רק מפני שט' כנגד ט' זהו חלקם, והעשירי מעורב ביניהם, או שאפי' בגדיים כנגד תיישים פריך לברור חד, כנגד הכלב, ובקושיא מ"ט אין בוררין שנים כנגד הכלב למסקנא, בביאור שינויא דרב אשי, ומ"ט לא תירצו דהכלב הוי פחות מהגדי, ובדברי אאמור"ר שליט"א דלא מהני לעקור שותפותן למפרע כלל, והנדרן רק בגדר החלוקה הזו בלבד.

כא. שם ואזדא ר"י לטעמיה כו' אי קיל כר"י לענין יובל, ואם חשיב כספק יורשין או כחצי ירושה, במ"ש אאמור"ר שליט"א שהזכייה המבוררת בחצי מכח זכות של חצי בהכל, משוי ליה מקח בכל החצי, וברש"י ותו' גיטין מ"ז ב'.

שם מה בנך בברור לך כו' אם סברא זו נאמרה לצד דכיוורשין דמו, או רק כלפי שדה דלא הדרא ביוכל אפי' אי כלקוחות דמיא, בדברי תו' גיטין כ"ה א' ראי' לדברי מרן זללה"ה שזוהי סברא גם למ"ד יורשין נינהו, שם ואי אשמועינן שדה דלחומרא, מה"ת להסתפק בזה, ובביאור ענין כתחילה, שם אבל הכא אימא לא, אם מפרישין לחומרא הר"ז נאכל במומו לבעלים.

כב. נ"ז ב' מתני' קנו מתפוסת הבית כו' בדין צירוף ה' שירשו עם ה' שקנו מתפוסה"ב, ובדין יורש שיש לו חמש משלו וירש חמש, ובגולדו לו לאחר הירושה, ובדין יורש אחד משני מורישין אם מצטרפין, ובנכנסו לרשות היורש רחוקין יותר מט"ז מיל זה מזה, בדעת הרמב"ם בכולה סוגיין לפי גרסתו האחין והשותפין, ובביאור הדרשא דיהי' לך, ודין יורש יחיד להרמב"ם.

כג. נ"ז א' מתני' חרץ מן הכלאים כו' אם החסרון שאינם ראויין לקרבן כלל או שאינם חשובין להתחייב להפריש מהן, שם והטריפה בפרש"י במנחות שאינה נמנית בין הבהמות הבריות, ובדברי הגרא"מ ז"ל בזה, שם ומחוז' בזבחים י"ב א', שם ויתום בחולין ל"ח ב' ורש"י שם, שם ב' בגמ' כגון שהשלח קיים, אם פליגי בדעת ר"י.

קמ"ל, וי"ל דקמ"ל דמת קודם שיצא חשיב ראוי למנין, והטעם מפני שנתקדש תחלה, עוד יש לדון אם במת י מתקדש ט' לר"ש, שם ב' אף התשיעי כו' אם קדושתו מיתלא תליא וחיללא למפרע או מכאן ולהבא, ובביאור תשובת רבנן.

ח. שם אמר רבא מנין הראוי פוטר, לא דמי לתרומה ומעשר שהמעשר פוטר השירים, ואיך הדין לריב"ז במנה ה' והפריש א' על ה' שמנה וד' נוספים, שם מנ"ל לרבא הא, אם יש הוכחה מהא דתשיעי מתקדש, שם אילימא מהא דתנן קפץ כו' משמע שאם לא נפטר חזור ומונהו, שם ודילמא מאי מעושרין כו' לשון ודילמא צ"ע, ולמה באמת שנה התנא לשון מעושרין, שם ולא שכבר עבר, מדלא כתיב אשר עבר, ובדין רבוצין שנמנו.

ט. שם ואמר רבא היו לו י"ד טלאים כו' בחידוש שבג' הדינים, שם וארבעה ארבעה כו' בטעמא שאינו מחזירם לדיר למנותם עכשיו, ומה יתרון לגרון הבא, ובדין הוציאם מן הדיר בלא מנין, שם ספק מנין הראוי כו' אם ה' הדין דמיתלא תלי, ובדברי רש"י הנדפס עסקי, ובמכוין להוציא ט' בזה וט' בזה והעשירי על שניהם, בביאור הא דספק פוטר, אם צריך לעשרן כשיש לו טלאים שיחול העשירי ודאי.

י. שם ויצאו ששה בפתח זה כו' יכול למנות שניהם מנין אחד, אלא דסתמא דעתו לשני מנינים, וכן בפתח אחד יכול למנות שני מנינים, שם ואם לאו, בפרש"י כת"י ובפרש"י הנדפס בדין נשתיירו ולא יצאו, בדברי מרן זללה"ה שא"צ למנותם רבוצים, ובמ"ש אאמו"ר שליט"א דמיירי בהסיח דעתו מלמנות, שם אם אותן ששה יצאו בפתח אחד, בפרש"י כת"י ובפירוש"י הנדפס, שם בפרש"י בביאור ודאי מנין הראוי ובביאור ספק מנין הראוי.

יא. בדברי מרן זללה"ה דבהפסיק מנינו במזיד לא נפטרו אפי' נמלך אח"כ, ובמ"ש ס' א' קרי חד מרישא, בדברי מרן ז"ל שלא החליט על מי ימנה העשירי, ובדברי אאמו"ר שליט"א דמיירי בנמלך, ובדין אם החליט שיקראנו על אחד משניהם בלי

ד. שם בשלמא למ"ד למנין שלו כו' לכאורה לא מצינו דפליגי בטעותו, ואפשר דהיינו דמשני כי אמינא אנא כו', ואפשר לפרש דפלוגתתם כמה קובע מנינו ומשני דבטעותו לכו"ע מקלקל, ולפ"ז טעמא דמקולקלין מפני שמנינו קובע, ודוקא בטועה בהלכה למנות כך ולא בנתבלבל בטעות במציאות, ובדין אם יכול לחזור ולתקן קודם העשירי, ואם לא מתו השנים ודאי דיכול לתקן.

ה. שם קינטרן פרש"י שמונה עד מאה וקורא אחד, לכאורה אע"פ שמונה בפיו עד מאה מתקדשין למנין שלו, שם בשלמא למ"ד למנין שלו כו' י"ל דהטעם שלפי טעותו אם היו יוצאין עשרה זוגות כאחת ה' מקדש כל זוג העשירי, ולכן דמי למנאן זוגות, אבל ל"מ כן, שם דלעשירי האמיתי קא קרי ליה תשיעי, וכיון שמנינו קובע יש לו כח לקלקל, שם אלא למ"ד למנין בהמות כו' פי' דלדידיה תשיעי דמתני' ראוי לפרש תשיעי דבהמות, כיון דמנינו לאו כלום הוא, שם א"ל ר"י כו' שם היכא דמכוין כו', שם תוד"ה יצאו, אפי' למ"ד בגמ' כו' כונתם לבאר מ"ש בגמ' דבנפקי ממילא לא פליגי, בשטמ"ק אות י"ט שכתבו בדמי היפה שבהם ולא בדמי האחרון, בדין קרא ל"א למנינו עשירי שהוא באמת י"ב.

ו. שם ת"ש מנאן למפרע כו' בשלמא למ"ד למנין בהמות כו' אפשר דהמקשן סבר דכלא מנאן כלל דמי, ובדין התחיל בשש וגמר בט"ו, בדין קרא לתשיעי אחד אם מתקדש כקרא לט' י', ובמצאן זוגות וקרא לזוג אחרון עשירי למ"ד למנין בהמות, וברמב"ם שפסק למנין שלו.

ז. נ"ט א' אמר רבא עשירי מאליו הוא קדוש, מ"ט לא מייתי ממתני', ומה חידש רבא טפי מהברייתא דנשתיייר עשירי בדיר, שם ודילמא עשירי הוא דלא קרייה כו' למה לפרש כן, ומאי ס"ד שלא יועיל לומר קדש, שם קרא לתשיעי עשירי כו' רבותא קמ"ל וה"ה קרא לט' ח', שם ודילמא שאני התם דאיברר כו' כיון דברייתא קתני רק חסרון דיבור, וברש"י כת"י ד"ה שאני, שם תשיעי נאכל במומו, למה לא קתני שיקבר העשירי, וברש"י לקמן ב' ד"ה אלא, שם ודילמא דאיפטרו כו' יש לעי' הרי האמת כן, וא"כ מאי

בירור כלל, ובשני פתחים אם העשירי מתקדש מאליו, על אחד משניהם.

יב. ס' א' והתניא תשעה עשר טלאים כו' זו אינה קושיא על רבא דהא תניא כותיה, וצריך ליישב הברייתות, והא דשני כשמעתיא היינו דספק מנין הראוי פוטר, שם לא יאמר אברור כו' אלא כו' פשטות הברייתא שיש לו עצה איך לפטרם, שם תרגמה רהב"ס כו' לשון הגמ' הוא בדיעבד, אבל משמע שיכול לעשות כן ולפטרם בדיעבד, ולא רק שאם אירע לו כן נפטרו, מהא דשנה בי"ט ולא בט"ו משמע כשיניא דרהב"ס, וביותר מיושב אם עשירי מתקדש מאליו לשניהם יחד בכח מ' מתוך פ', שם ולישני ליה כגון שמנה תשעה כו' פ' שעשה בפתח אחד כמנין שני פתחים, שם קסבר עשירי מאליו קדוש, משמע שכאן שונה מהברייתא דנשתייר בדיר, ואי מיירי בנמלך, או שדעתו להשלים באחרון על שניהם, ולפ"ז בנמלך לא יתקדש עשירי מאליו, שם ולישני ליה כגון שמנאן זוגות, גם בזה דומה לשני פתחים שהאחרון מתייחס לשניהם יחד בכח מ' מתוך פ', שם קסבר עשירי למנין בהמות כו' ש"מ דרבא נמי מצי סבר הכי.

יג. ב"מ ו' ב' נמצא זה פוטר ממנו כו' אין כאן נדון גול רק חיסור מצוה, שם א"ל אביי כו' הב"ע כו' בדברי הרמב"ן והריטב"א נראה דמיירי בגורן אחרון כמ"ש בשטמ"ק ממהר"י כץ, ולא מיירי באיסור למכור ולשחוט מדרבנן, ובדברי התו' בזה, שם תוד"ה וקפץ, קושיתם קודם שידענו עשירי ודאי, וא"כ לא מהני תירוצי הרא"ש והריטב"א, וי"ל דביטול ברוב לא משוי ליה ממנוי לאינו מנוי, שם ואי ס"ד ספיקא בר עשורי כו' במנין הראוי, ד' קושיות א' למאי איצטריך ממ"נ ב' למה חשיב מנין הראוי מהמנוי ואילך, ג' למה אינו מחויב לקדש גם הי"א, ד' למה אין הי"א מתקדש מאליו אם הוא העשירי, בדברי תו' והרא"ש והריטב"א בכ"ז, ובהיו לו רק עשרה ומנה חמש וקפץ לתוך החמש, למה אינו מחויב לקדש הי"א, שהרי הוא באמת רק עשירי, בתו' הרא"ש שהמנוי מקלקל כל המנין, ואם אומרים מנין הראוי כשיכול לקדש י"א, ואין דעתו לקדשו, ואם עשירי תופס מאליו שנים לקדשן.

יד. ב"מ ד' א' עשירי ודאי אמר רחמנא, הדרשא משם עשירי, ולא מהה"א, והחילוק בין ספק מצוה לעשירי ספק, והחילוק בין ודאי חייב לספק נפטר, לבין ספק נתחייב, כמו א"י אם פרעתין, בביאור עשירי ודאי אם הוא ודאי עשירי למנין כגון שכולן ספק אחד, או דהחסרון כשהוא ספק תשיעי ספק עשירי, וראי' מדנקט עשרה ספק פ"ח, שאף בספק אחד לא מיקרי עשירי ודאי, בדין עשירי ודאי וכל המנין ספק, כגון שנתערבו לו ט' חיוב בט' מנוי, ומביא עשירי ודאי אחר שגמר למנותם, ועיקר הדבר מבואר בדברא בכורות נ"ח א' בה' דאב וה' דאלול וה' דתשרי, ומה שיש לחלק ביניהם, בקושית הגר"מ שליט"א שקפץ אחד לתוך פחות מעשרה יכול להשלים עליהם בעשירי ודאי, ביישוב אאמו"ר שליט"א שיש חילוק בין ספק נצטרף לספק נתעשר, בנדרן אם מנין שאינו מבורר חשיב מנין כגון שאומר זה הטלה ספק א' ב' ג' ד', אבל בסוף יתברר לו מכח ממ"נ שהגיע לט', ויהא העשירי ודאי, ביישוב הקושיא דמשום גזירה לא רצו חכמים להנהיג הפרשה כזו, בדין אינו מנוי שנתבטל במנויים.

טו. בדין עשירי ודאי אם היכא דאזלינן בתר רובא חשיב ודאי, בדברי תו' הרא"ש והריטב"א דרוב לא חשיב ודאי, ובקושיא מספק טריפה אם החילוק בין רובא דאיתיה קמן או דליתיה קמן, או דטריפה שאני, ובפשוטו נראה דכל שדין העשירי ליקרב מכח רוב, דינו כודאי, וקפץ אחד מן המנויין טעמא אחרינא הוא, שאין הפטור נהפך לחיוב, בדין ספיקא דדינא אם פטור משום עשירי ספק, בסתירה מסוגיא נ"ח א' דמשמע שיש חיוב מעשר בספק, לסוגיא נ"ח ב' דקרי עשירי ספק בדבן עזאי, בפשוטו החילוק אם זה ספק גמור כספק בקבלה או פלוגתא דתנאי, לבין ספק דחסרון ידיעה בסברא, בדין עשירי ספק שעבר ועישר אם חל, ואם עישר ואח"כ נודע שהי' ספק, ובנתברר מי המנוי, אבל בשעת המנין הי' ספק, ובנודע שלא הי' ספק כלל, בדין יתום ולקוח שמנאן מפני שסבר שצריך למנותם, אם מתקלקל כל המנין, ובדברי השאג"א סי' ד' דזהו מה שאמרו בכורות נ"ג א' כדר"ה, ואפשר שהגזירה שיפטרו העשירי מבכורה ומתנות.

זמנם מדאורייתא ניחא שראוי להפריש בסוף הזמן, ואם קודם תקנת גרנות ה' הזמן בסוף השנה.

כ. בדין לא יבקר אם הוא לאו או פטור שא"צ לבקר, ברש"י ותו' נ"ח ב' נקטו שהוא לאו, וכ"ה פשוט הגמ' ל"ו ב' נ"ג ב', אבל בירושלמי ר"ה פ"א ה"א מבואר שכיון שבא לומר שמותר להקדיש בע"מ, הר"ז מתפרש שא"צ לבקר שיצא התמים, וכ"נ בתו"כ דקמ"ל שא"צ מבחר נדריכם, ואפשר ליישב תלמודן דבמכוין לבע"מ עובר כיון שהתורה פטרתו להשגיח אבל לכיון להקדיש בע"מ ודאי אסור, ובמ"ש אאמור"ר שליט"א לדחות הירושלמי דאינו עובר אלא משום לא יבקר, ובדברי האו"ש למה הוזכרה תמורה במע"ב, ברש"י נ"ג ב' ובגמ' נ"ח ב' דלפקינהו איהו לא מתמעט מלא יבקר, ובדין בירר עשרה תמימים ועשרה בע"מ אם עובר, ובדין הוציא התמימים בה' הראשונים ונשארו ה' בע"מ, ובההיא דאלוליים נ"ח ב' אם היו בע"מ מאי.

כא. נ"ט א' ואיתקש מע"ב למעשר דגן כו' עיקר פלוגתא דריב"ז ורבנן הוא אם משוינן מע"ר ומע"ש לתרו"מ, אבל בתרו"מ שפיר מודו רבנן לאאב"ג, ויליף ריב"ז ממעשר דגן שאפשר להפריש גם באומד ולא רק עשירית בדקדוק כדכתיב, ומזה יליף למע"ב, ובדין להפריש קטן על תשע גדולים, אם מרמינן מע"ב למע"ד בזה, ובדברי התו' בזה, ואף להתו' לרבנן בשום גונא לא מהני, ובפרש"י דיליף ממחשבה, ובביאור אאמור"ר שליט"א דר"ל שבמחשבה חשיב כמנין ג"כ, ובדברי מרן זללה"ה סברא כזו דחשיב כמנין באומד, בדין יצאו ה' בפתח אם יכול להפריש אחד על ד' שבפנים עם ה' שבחוץ לריב"ז, ובקפץ אחד מן המנויין אם יכול ליטול ודאי אחד ולהפריש על התערובת, עיקר החסרון לרבנן שאינו עשירי, ולכן אף אם מנה שיש לו עשרה לא מהני כ"ז שלא נטל את העשירי למנין.

כב. נ"ח ב' מתני' ומונין בשבט כו' לפרש"י שהשבט צבוע בסיקרא אינו נוגע אלא בעשירי, ועל השאר מסמך עם השבט, ולהרמב"ם אפשר שנוגע בכלם בשבט, במתני' קתני ואומר רק בעשירי, ומ"מ הפשטות שמונה בפיו אחד שנים כו', מיהו מנין

טז. נ"ח א' בן עזאי לטעמיה כו' למה בחר בכ"ט אב ולא בכ"ט אלול, שם זימנין דמחסרין ליה לאב כו' ר"ע לא חש לזה באדר, ובקושיית רש"י דלאו בלידה תליא אלא ביום השמיני, שם כרשב"ג דאמר שתי שבתות, אם הלכה כר"א ור"ש למאי דלא קי"ל כרשב"ג, שם ותיפו"ל דבעינן למעבד הכיאר כו', שם חדא ועוד קאמר כו' מה חסר ועוד, אם זהו היום המתאים, בקושיית תו' דאין מעשרין ביו"ט, ואם מע"ב ל"ד למו"מ לפי שאין בו חלק לכהן ולא מתקן שירים, שם וכ"ת דלא מצי למיקם כו' וכי ב"ע אין לו שום ספק בתורה, שם א"ר יוחנן מפני השמועה, בדברי ר"י ר"ה ח' א'.

יז. שם תניא כיצד אמר ב"ע כו' בגרסת הירושלמי שקלים, שם קמ"ל כדתנן כו' צ"ב למה הזכירו חידוש זה בדב"ן עזאי, בדברי הירושלמי דלבי"ע האלולים מתעשרין בכ"ט אדר וכן מחו"ז דאלול לכו"ע, שם אמר רבא לדברי ב"ע כו' אם אסור למכור כל הט"ו מספק, ולמה לא מורינן להמתין עם אלו דתשרי לגורן אחר, שם ב' והשאר פטורין ממ"נ, אם הנדון גם לענין למכור ולשחוט או דזה פשיטא, שם מ"ד לגזור כו' אם יש אופנים שבאמת גוזרין.

יח. נ"ט ב' ואמר רבא היו לו ט"ו טלאים כו' בביאור מילתיה דרבא אם קמ"ל תרתי דחייב להכניס כולן, או שעיקר חידושו שאין כאן חמש הפטורין, ונפ"מ לענין למכור ולשחוט, אבל הכא דכונס כולן אינו חיוב גמור, אלא דהי מינייהו מפקת, בנדון לרש"י אם הדיר גורם שיתחייבו, או שזה רק גילוי שנטבלו בגורן כי כולם שייכים במצוה, ובאופן שנפטרו כולן בשני פתחים אם קיים יותר המצוה, בהא דמצרפינן לגורן אחר שחייבין להצטרף מה הדין כשאין לו עוד טלאים ולא יהא לו גורן אחר, אם צריך להמתין עד שלא יתכן שיהיו לו חמש נוספים, בדברי אאמור"ר שליט"א שצייד לומר דמצטרפינן היינו שראויין לצירוף ורשאי למכרן, ואם הי' מקום לומר שנפטרו בכניסתן לדיר ומנין.

יט. נ"ז ב' מתני' הגיע הגורן לא ישחוט, טבל שבגורן שייך על שחיטה, ובטעמא דקתני פטור ולא מותר, שם א"כ למה אמרו שלש גרנות כו' אם

וי"א, ואם הטעם דלא יגאל בבכור ומעשר מפני שא"א לעשות קרבן אחר שהוא בכור ומעשר, משא"כ בשלמים, בדין תשיעי שקראו עשירי אם עושה תמורה לר"מ, בפשוטו בהא לא פליגי, ולפ"ז דינו כמעשר בע"מ לכל דבר אלא שאינו עושה תמורה, יש להסתפק לר"ע דמעשר חו"ל אינו קרב, מה יעשו בי"א של חו"ל, ומסתברא שנפדה במומו ומקריב בדמיו שלמים, בבאור פלוגתא דר"מ ור"י לכאורה ה"י נראה דמודה ר"מ שקדושת הי"א כקדושת הט' מכח תמורת שמו, אלא דכיון שחידשה תורה שנעשה קרבן אחר ולא תמורת מעשר, פקע שם תמורה מיניה ועושה תמורה, מיהו קשה לפ"ז מנלן דראבר"ש כר"י ס"ל, הרי גם לר"מ י"ל דאין מימר וחוזר ומימר.

ג. ס' א' מתני' זה הכלל כל שלא נעקר כו' לכאורה הטעם משום דהוי כחוכא אחר שנתברר שם עשירי ולא מיקרי טעותא, אבל יותר נראה דבעינן שיתכוין להמיר שם עשירי ממנו בקריאת שמו, ולא רק בי"א, בדברי מרן זללה"ה שקרא לעשירי ח' וי"ב לא הוי עקירה, ומשמע הטעם דלאו טעות מיקרי, אבל מהא דמהני כונתו ל"מ כן, ענין תמורת שמו אינו בהעברת קדושה שהרי אפי' מת עשירי שייך תמורת שמו בי"א, אלא דקים לחז"ל שקדושתו רק מכח שם מעשר שעליו, שאומר לא זה עשירי אלא זה, והיינו נמי דין תמורה, יש להסתפק אם ספק מנין הראוי שפטר מקדש תשיעי בודאי, ואם שנים מתקדשים בדין תשיעי שקראו עשירי, בדין קרא לתשיעי עשירי למה חשיב מנין הראוי, הרי חשב שכבר נשלם מנינו, ולא ימנה עשירי, וי"ל דטעות אינה קובעת דינים.

ד. נזיר ל"ב א' איתמר מעשר רנ"א טעותו ולא כונתו כו' לכאורה החסרון בכונתו שידוע שאומר שקר והוי כחוכא, ור"ח ורבר"ה סברי שנתחדש שאפשר להוסיף על המעשר או להמיר, ונראה דהקורא לט' ולי"א עשירי עובר על איסור מעין איסור תמורה, ויתכן דבי"א בע"מ הו"ל כמקדיש בע"מ למזבח, ונראה דאף למ"ד כ"ש כונתו, פשטיה דקרא בטעות, שאין לך מונה צאנו וקורא שקר, ולכן יש לדון אם

במחשבה שפיר דמי כמו מעשר במחשבה, ואפשר דהכא עדיף שאין המונה צאנו מזכיר כל הזמן בפיו, ובהוכחת הרש"ש ממנאן זוגות שמתקדש העשירי למנין בהמות, ובדברי מרן ז"ל והליקוטי הלכות בזה, ובדין מנאן רבוצין במחשבה, ובכונת הליקוטי הלכות שכתב דבמנה העשירי לחוד סגי, היינו שמנה כולן במחשבה או בדיבור למפרע, אבל לא מיירי בלא מנאן כלל דהיינו דריבר"י כמ"ש מרן זללה"ה.

סימן ד

בדיני קדושת תשיעי ואחד עשר

א. ס' ב' ת"ר מנין שאם קרא לתשיעי עשירי כו' תיבות וכל מעשר מיותרין דהול"ל כל אשר יעבור העשירי יהי' קדש, ובתמורה כ"א א' העשירי ממעט תשיעי, ולקמן ס"א א' מרבנן י"א מהבקר, שם יכול שאני מרבה אף שמיני וי"ב, צ"ב איך אפשר ללמוד מהוא בסמוך, ובביאור החסרון של ח' וי"ב אם הטעם משום דלאו טעותא היא או שא"א לקדש כולי האי, ובמשמעות סוגיא דנזיר ל"ב א' בההיא דטעותו וכ"ש כונתו, שם והתניא מה הוא מיוחד כו' אם לשון זה נאמר לאפוקי ח' וי"ב, או בעלמא לאפוקי שלשתן מקודשין, ובביאור ענין ט' וי"א אם הכונה שמוסיף ומרבה במעשרות, או שרוצה להחליף ולהמיר העשירי, שם עד שישתוק בתשיעי, פי' בתרא וברש"י כת"י צ"ע דאיך אפשר להחליט שאם טעה וחשב שעשירי תשיעי לאו טעותא היא, ומלשון הברייתא אין להכריע חידוש כזה, וגמ' דלקמן טעמא אחרינא הוא דאין לחדש בסתמות הברייתא שטעה בעשירי וקראו תשיעי, אבל כשראה שנים יוצאין כאחת שפיר קרא אחד מהן י"א, אע"פ שהוציא ראשו תחלה, ועסק"ח בזה, שם ס"ל כר"י כו' וס"ל כאבוח כו' אם מסברא אמר כן או מדרשא דמה הוא מיוחד.

ב. בדין תשיעי וי"א אם מתקדשין בע"מ בפשוטו דינם כמע"ב לכל דבר, וכמש"פ באו"ש דזהו מ"ש תמורה י"ג ב' דתמורת שמו חלה רק על דבר הראוי היינו ראוי למצות מעשר לאפוקי לקוח וישן ולאותי בע"מ, ובפרש"י שם, ובדין לא יגאל בט'

ז. שם איתמר האומר לשלוחו כו' נראה דבכונה ודאי לא חל, וטעמיה דרב פפי מפני שזהו סדר מצות מעשר, ויש להסתפק אם מהני שיאמר בפירוש שלא יחול, וקרא לט' עשירי וגמר מנינו, אם מתקדש עשירי, פשטות הגמ' כפי' שני בתו', וכן בסברא דיאכל במומו ולא יגאל הוי פסידא, שם ומ"ש מהא דתנן כו' הקושיא לר"פ, והרמב"ם פסק כר"פ, דבתרא הוא.

ח. ט' ב' אמר רבא יצאו שנים בעשירי כו' מכל הסוגיא משמע דל"ג במתני' יצאו ט' וי' כאחת, שם בב"א תרויהו קא קדשי, בדין בב"א לר"ש נ"ט ב' בדברי מרן זללה"ה בזה, שם אי משום הא לא איריא כו' לכאורה התירוץ דחוק, ונראה דהשתא מפרשינן דקמ"ל תנא דחשיב קרא ל"א עשירי כשקורא גם לעשירי עשירי, ואיהו דחיק ומוקי אנפשיה דמיירי באופן שבזא"ז הי"א מתקדש, ומסברא נמצא אופן שנעקר שם עשירי, ולא מרומז בברייתא, שם ואפיק לרישיה כו' י"ל דבקרא לו בהדיא נעשה מנוי בראשו לחוד, ולכן חל גם עקירת שמו ומתקדש כעשירי, מיהו י"ל דמיירי ברו"ה, בדברי מרן ז"ל בזה, שם וקרייה י"א, בטעמא דלא אמרו וקרייה ט', שם דהדר איערוב, פי' שבשעת קריאת שם עשירי היו שוין, וחל על שניהם שם עשירי.

ט. שם דאמרינן חד עישורא קאמר, אע"פ שמוכח ממה שקרא ל"א עשירי שאין כונתו כן, מ"מ כיון שאפשר לתרץ דיבורו לא הוי עקירה, שם כלל אמר רבי כ"ז שלא נעקר כו' לפי גרסת התו"כ מתפרש דקריאת שם ממנין השני לא הוי עקירה לענין זה, בדין קרא לתשיעי עשירי שניכר שאינו קורא חד עישורא, בדברי מרן ז"ל דהלכה כרבי, ובדיוקא דמתני' דלא קתני קרא לעשירי י"א, ובדברי מרן זללה"ה דכיון דבדליכא בהמות אחרות הוי י"א עקירה, א"כ סתמא מתפרש ד"א הוי עקירה בכל גונא, בספיקת מרן זללה"ה במנה ח' במחשבה וט' קראו עשירי בפיו, אם בעינן כל המנין בפיו.

מותר בע"מ בכונתו, ומ"מ הבינו שיסוד הקרבן שייך גם בכונתו, ומזה נתחדש לטעותו, שם ואישתיקו ב"ה כו' דקושיא זו עדיפא טפי, וטעמיהו דב"ש משום דסגי להו ברמז זה לדמות תחלת הקדש לסוף הקדש, ור"נ סבר דאין עדיפות לתירוץ זה שמא הוה קים להו דמודו ב"ש בח' וי"ב, ולא קים להו דעת ב"ש בכונתו, שם ארשב"א היינו טעמא כו' לכאורה לא שייך ק"ו כיון דכונתו הוי חוכא, ולא משום דלא חל, ובפשוטו ולא היא כו' היינו למה בח' לא חשו לנפשייהו לק"ו זה, אבל ודאי סגי בטעם זה להעדיף קו' דח' וי"ב, בפסק הרמב"ם כרבים.

ת. בכורות ט' ב' יצאו שנים בעשירי תנא חדא כו' כל הני ברייתות כדרכא, שם הא דתנא ירעו רבנן היא כו' הדבר מחודש להעדיף ירעו על הקרבת הקרבן, ול"ד לקדשים שפודה ומקריב, לכאורה כשהומם אחד פודהו ותופס דמים לשלמים בכח ספק של מ' מתוך פ', ס"א א' והא דתני יקרבו ר"ש היא, צ"ב איך הכפרה נעשית כשקרב אחד, הרי גם כלפי שמיא לא גליא איזה מעשר, שם והא דתני ימותו כו' אפשר דלא ס"ד ימותו אלא ב"א שקדושתו אלימא טפי, ואינו נאכל משום דחשיב שלמים, שם והתניא אין בין י"א כו' למה לא אמר שזה עושה תמורה, ובביאור הא דאין תמורה עושה תמורה, שם ועוד תניא אם מן הבקר כו' היכי מידריש מהתם, שם יכול שאני מרבה אף התשיעי כו' למה לא נרבה תרויהו, בירושלמי ותו"כ ממעט להו ממנן הבקר, ובתמורה כ"א א' מהעשירי, שם הוי אומר לאחריו מקדש, אע"פ שאין תמורת שמו תלוי בגופו כלל ואפי' מת עשירי מתקדש התשיעי, מ"מ חשיב טפי מימר כשכבר הי' עשירי.

ו. שם אלא במעשר בזה"ז עסקינן כו' הסוגיא מתיישבת כפי' הגרא"מ הלוי והגר"ב הכהן דמעשר גופיה אף בזה"ז ירעה, ורק משום שלמים ימותו כיון שאינם נאכלין במומן ודמיהם יפלו ליה"מ, וכ"מ בתוספתא בהדיא, וכ"ה ברמב"ם, והיינו רבעא דנפיש פסידיה שהמעשר הולך לאיבוד, בתוד"ה מעשר, ובמפרש בזה.

סימן ה

בשותפות נכרי בבכור

א. ג' א' אר"י ושניהם מקרא אחד דרשו כל בכור כו' יש לעי' לר"י בקרך מאי עביד ליה, ולמה לא למד לדרוש כרבנן, ונראה דר"י לטעמיה מפרש דבבקרך ממעט מקדושת מזבח וכל בכור מרבה רק קדושת נתינה וסיפא דקרא דבקרך הוא לא תעבוד בבכור שורך כו', ולמדנו מכאן ששותפות באם והולד דישאל ג"כ פוטר מאיסור גיזה, שם כל בכור כו' היינו קרא דקדש לי, כדעת תו' ב' א', שם רבנן סברי בכור מקצת בכור משמע, פ"י מקצת בישראל כיון שכולו בכור, שם וכמה תהא כו' כל דהו דאמרינן לעיל היינו בשותף בערך כולה, וכאן השאלה בשותף באבר מסוים, שם אר"ה אפי' אונן כו' יש לעי' לר"ח ורבא למאי איצטריך כל בכור, הרי הדבר שעושה אותו נבילה כשותף בערך כולו דמי, וזה ממעט מבקרך לפמ"ש מרן ז"ל, ובדברי התו' ב' א' בזה, ולפ"ד מרן ז"ל יש לפרש שאם נשאר לישראל ראשו רובו לחוד ס"ד דסגי בזה לחיוב בכור ולא מימעטי מבקרך אלא מכל בכור, ולפמ"ש"כ לעיל יש ליישב דאי לאו כל בכור הוה ממעטינן רק מדין הקרבה וכר"י.

ב. בדין שותפות גוי לר"י יש לנקוט דכל שפטור לרבנן מותר בגיזה ועבודה לר"י, וכן סגי באזנו של ישראל לחיוב נתינה לר"י, וכ"נ בתמורה י"א ב', וביאור הדברים דאם אונן לחוד פוטר הרי הטעם דאונן משוי ליה כשותף בכל נפש הבהמה, שאין האונן דבר נפרד מהנפש, ומה"ט מספק"ל לאסור כל הבהמה בגיזה משום חד אבר, ונראה דכמו שבלקח הגוי האונן אינו חוזר ומתקדש, ה"ה דבשותף באם אע"פ שכל הולד דישאל מותר בגיזה ועבודה לר"י, ולפ"ז אף לר' אלעאי חולין קל"ו א' שותף באונן פוטר מבכורה, אבל אאמור"ר שליט"א נקט דלר"י ולר' אלעאי בעינן שותף בכולו או לכל הפחות בדבר שהנשמה תלויה בו, וכ"נ דעת מרן זללה"ה.

ג. בדין בכור דשותפות גוי לר"י שמותר בגיזה ועבודה כתבו בשטמ"ק תמורה י"א ב' שאסור לשחטו בלא מום, ופשטות הדברים דאשמועינן קרא

שאינו בדין בכור של הקרבה כלל, ולא היתר מיוחד לגיזה, וכן הוכיח אאמור"ר שליט"א מהא דנותן דמיו לכהן, ועוד ראיות, וכ"מ ברש"י ותו' תמורה שם ובפשטות הגמ', ואפי' בשותף בדבר שאינו עושה מום אלא טריפות, דהטעם מפני שלא קדשתו תורה, אבל אין נראה לומר דחלק הגוי שלא נתקדש חשיב כמום דכחוסר דמי, ונפ"מ דלר"ח ורבא בדבר שעושה מום צריך להמתין עד שיומם, ולענין הקרבה יש לאסור במקצת חולין אפי' חתיכת בשר, ועמ"ש"כ אאמור"ר שליט"א כמה צדדים בד"ז.

ד. ב' א' ת"ש ר"י אומר המקבל בהמה כו' מיירי במקבל ונותן בהמה מעוברת, וכן כולה מתני' בכה"ג, והקשו תו' למה נותן דמיו ולא הבכור עצמו, ותירצו דהכי ניחא לכהן, והדברים סתומים בגמ', גם קשה בסיפא למה נותן כל דמיו, גם צ"ב אם נותן דמיו ולא גופו מה ענין הפדייה לכאן, ולשון מעלין אותו בשוה משמע דומיא דסיפא דעד עשרה בדמיו, וכ"מ בירושלמי פסחים ובתוספתא דקתני בסיפא מעלה עמו כמו ברישא, והמיושב לומר דנותן חצי גופו לכהן, וחייבוהו לפדות חלק הגוי שלא יצטרך הכהן להשתתף עמו, ואפשר שנותן כולו לכהן ונטול ממנו חצי דמיו, או דדמיו לאו דוקא והכונה חצי גופו, ובסיפא חייבוהו בנתינת כולו, דכיון שחייב לקנותו מן הגוי, עשאוהו כאיגלאי מילתא שלא פקעה קדושתו, ואולי רמז בדמיו שאין לו קדוה"ג לענין גיזה ועבודה ושאר מילי, שם והנותן לו בקבלה אע"פ שאינו רשאי, קמ"ל דמיירי בנותן לו מעוברת, ולפמ"ש"כ שגם מקבל חייבוהו לפדות, ניחא טפי דנותן כולו בסיפא, כיון שמצות הנתינה של החצי ג"כ מחייבת להוציא כולו מן הגוי, וממילא יתן כולו לכהן, במ"ש תו' דאי מיירי בפט"ח ניחא, ואם יש ראי' מכאן שנשחט בלא מום לר"י.

ה. ב' א' והמשתתף לו ל"ל לאפוקי מדר"י, ברישא מודה ר"י כמ"ש בשטמ"ק, וכל מקבל יש לו זכות באם לולדות וסגי בזה לחיוב לר"י, ולמדנו שאם הולד של ישראל כולו קודש אע"פ שאין לו באם אלא כל שהו, ובדברי מרן ז"ל בזה, ובטעמא דמילתא, ובדין שותפין גמורים אם נותן כולו לר"י, או דרך בבהמה כולה דישאל גזר.

פרתו של חבירו לר' אלעאי מאי ובמ"ש אאמור' שליט"א בזה.

ח. שם רב מרי ב"ר הו"ל ההיא חיותא כו' הלשון משמע שהקנה אוזן הולד, ומבואר בגמ' נ"ג א' שאין עצה אלא כדרב יהודה, ומוכח מזה דאם כולד דלמה נחשוב אחרת מר"מ אם לא נזכר כן בגמ', וצ"ע בתו' בכ"ז, שם ואסר להו בגו"ע, יש להסתפק אם המתין הכהן למום, דהיינו אם החמיר רק על עצמו או גם על הכהן, שם דילמא אתי כו' גו"ע ושחוט חזן, שם משום דמפקע כו' פי' דאי משום תקלה הו"ל למעבד כדר"י בלא הפקעה, אבל אם לא היתה עצה זו כגון לדין אה"נ דראוי להפקיע וכמ"ש תו', ובמ"ש תו' מתמורה כ"ד ב' ובמ"ש אאמור' שליט"א בזה, שם ואבע"א רמב"ר ידע לאקנויי כו' פי' דסתם אוזן אין דעתו של לוקח ומוכר ע"ז, ולכן סברו שלא הקנה ממש, ולפ"ז אין קנין הניכר לעין מועיל כלום, והו"ל למעבד כדר"י, בהא דקי"ל דסגי באזנו, ובמ"ש תו' בע"ז להחמיר כדרכא.

ט. תוספתא פ"ב בדין בהמת הפקר, ובדין הפקיר אזנו דמהני מן הדין ולא בהנהגה, ובפ"ח שהאוזן של כהן, בדין עבדים לענין פה"ב דתנן שפטורין האם הטעם שאינם בכלל בישראל לענין זה, או דקדושת בכורות ליכא בעבדים או שחסר בייחוס אחר אמו, ונפ"מ בעבד שיש לו בהמה שאין לרבו רשות בה, אם קדוש בבכורה, ובפשוטו עבדים כישראל לכל דבר, אבל מהא דאימעטו עבדים מבישראל, והושוו לבכור אדם משמע דפטורים.

י. ט"ז ב' מתני' המקבל צ"ב מן העו"כ ולדותיהן פטורין, פרש"י פטורין מדין בכורה שולדי הולדות אינם קדושים, וכן מתפרש בכל דוכתא פטורין מן הבכורה, וכ"מ מלשון ולדות דלכאורה מיותר, ועוד, שם גמ' אר"ה ולדות כו' ור"א ולדי ולדות נמי כו' ר"י מפרש ולדות פטורין דור שני ולדי ולדותיהן של הולדות חייבין, וזה נלמד משינוי הלשון לרבים, שם תנן העמיד כו' ה"ה אע"ג דלא העמיד כו' ר"י דייק שינוי הלשון מרישא לסיפא, ובסברא מיושב כן דגם לר"י העמיד דור חמישי אף ולדות דור שישי פטורין,

ו. ג' א' אר"ה אפי' אזנו, פי' שכל האוזן של נכרי, זו גם כונת רש"י, אע"פ שכתב באזנו, ומ"מ הדין אמת דה"ה באזנו, ובדברי הטור בדעת הרמב"ם בזה, ובש"ך סק"ג, שם מתקיף לה ר"נ ולימא ליה כו' פרש"י דאכתי ישאר בדין בכור בע"מ, ואין הכונה שבאמת יטלנה ויילך, ויש לעי' האם לר"ה בעינין דוקא מום, או דנקט אוזן שאין דעת בנ"א ע"ז ואינו חלק מעיקר הבהמה כ"כ, ועי' רמב"ן בשם הרמב"ם בזה, ולכאורה יש ראי' מהא דרבנן קמיה דר"פ סברו שרק בולד סגי באזנו, ולא ראי' היא אלא דבאם תלוי בחיות של המוליד, ולכאורה אם חלק הגוי מונע מהקרבנות הקרבן אע"פ שאינו עושה מום בדין הוא שיפטור, וכ"כ אאמור' שליט"א דלמאי דקי"ל חסרון מבפנים פוסל ה"ה כאן שפוטור, ולפ"ז נראה דפשטות הדברים שאין מקריבין חלק חולין כלל, ובפרט שיש פסול מכח הדם של חלק הגוי, וא"כ כל חלק פוסל, וכ"נ בסוגיא דתמורה י"א ב' שכל חלק משוי פשטה בכלה, ובסברא ג"כ שותפות בנפש מגרעת בכל בכור, ולשון מום קל מתפרש שא"צ מום גמור, ויש להסתפק אם הבכור כבר בע"מ מה דינו להרמב"ם כיון שחלק הגוי אינו קובע את דינו של הבכור, וכן יש להסתפק בטריפה ויש לגוי דבר שעושה ג"כ טריפה.

שם במאי קמיפלגי בטריפה חיה כו' לכאורה יש סברא דטריפה היא דבר חשוב שאוסרה באכילה, שם אמורה רבנן קמיה דר"פ כו' משמע שידעו הדרשא דכל מקנן, וסברי שבאמו השיעור קטן יותר, שם מתקיף לה מבר"א כו' הקושיא למה חידשו שיעור טריפה אם גם טריפה קדוש בבכורה, שם שגר בבמה, היכי מידריש, וזהו המקור לטריפה שקדוש בבכורה, שם ב' אפי' מום קל, אפשר דקל ר"ל שאינו בע"מ גמור למזבח, ובסמוך אמרו דקמ"ל כדר"ה, ומשמע דר"ה ג"כ נתכוין למום קל.

ז. שם לית דחש לה להא דר"י כו' כתב הרמב"ן דמהא שמעינן דלית הלכתא כו' אלעאי, דאם שותפות ישראל פטורה כ"ש דגוי, ונראה דפשיטא ליה שאם שותפות ישראל קדושה לכהנים היתה קדושה גם להקרבנה, ולכן ר"י דלא כו' אלעאי, ויש להסתפק בשותפות ישראל באם או בלוקח עובר

שם וכל יד ע"כ באמצע כו' יש להסתפק אם ד"ז דוקא בבכור דכתיב כל בכור דממעט נמי אוזן דגוי, או דה"ה בכל שותפות גוי, ובתוספתא פטר רשב"ג ממתנות, ועי' פסחים ו' א' בעיסת ארנונא, ומשמע שזה בכל דיני שותפות גוי, ועמש"כ ס"ק י"ג בזה, ובדין ישראל שנתן צ"ב לגוי אם זכותו חייבת משהו לר"י, ואם לר"י ג"כ המקבל צ"ב מן הגוי פטור.

יג. שם במשנה העמיד ולדות כו' פשטות הלשון שמתו האמהות, ועוד ראיות לזה, והא דמהני בהעמדה בעלמא היינו מפני שיש שיעבוד על כולן לענין שאם ימותו הראשונים גובה מאחרונים, ולכן בהעמיד הוא רק משנה סדרי הגבייה, בדין ולדות שנולדו קודם שהעמיד את אלו, ובביאור ענין העמיד לר"ה ור"י דלא פליגי.

יד. פסחים ו' א' בהמת ארנונא, לפרש"י בעיר שהמלך גובה עישור כל בני העיר פטורין, ולכאורה ה"י נראה לפרש בבהמה שייחודה לארנונא, ולפ"ז כל העדר אע"פ שצריך להפריש ממנו ארנונא חייב, דגביית ארנונא מכאן ולהבא וחובת גברא ולא שותפות, אבל הבהמה שייחדה למלך פטורה, וצ"ע במה מתייחדת ואפשר דהיינו קלא דקאמר שיש פרסום בבהמות המיוחדות וחשיבי כברשות המלך, ומשא"כ עיסה אע"פ שעושה למלך וגם התבואה חייב ליתן למלך כדפרש"י שהארנונא גם מהתבואה ולא רק מלאכת האפייה, וכל העיסה למלך, מיהו בחלה יש פטור לפי מחשבתו בזמן הלישה, ובביאור שאלת הירושלמי מארנונה לשותפות גוי, שם חייבת בבכורה, בביאור לשון זה לרש"י, שם כל היכא דמצי מסלק ליה כו' הנדון אם המלך זוכה בבהמות ומוכרן בזוזי או שכונתו רק לרכוש ונוטל גם בהמות במקום זוזי, שם והתניא חייבת בנדון אם ה"י כתוב חייבת בבכורה, ובספר הישר שכתב ידיעו שהברייתא בחלה, ול"ק לא חילק ביניהם, ובבבב"א שהעיקר כגרסא שבת' דבמצי מסלק חייבת, ולענין הלכה קי"ל דכל העדר פטור, מיהו גם לפ"ז פ"י הגמ' בהמת ארנונא כשכולה של ארנונא, וכ"כ ברי"א גבי עיסה, שם עיסה ל"ל קלא, פ"י הריטב"א שיכול להעלימה מן המוכס, ועמש"כ אאמ"ר שליט"א בזה,

ורק מה שנתחדש דבאמהות יש שני דורות הוא דין באמהות דוקא, שם י"ז א' מאי אפי' עד עשרה דורות, מאי קו' הרי גם ולדות דורות נינהו, שם רשב"ג אהעמיד קאי כו' בפשוטו לא אדינא דהעמיד קאמר אלא אלישנא דהעמיד, אבל בכל גונא פליג רשב"ג, וצ"ע בספר מרן זללה"ה בזה, שם ת"ש המקבל צ"ב מן העו"כ הן וולדות פטורין כו' איכא דאמרי כו' לכאורה פליגי אי גרסינן בברייתא הן וולדותיהן, ומפרש ר"ה ולדות או דגרסינן ולדות ומפרש ר"י ולדותיהן, בדברי השטמ"ק ותו' ט"ז ב' שפירשו דפריך ממתני' ולא מבריתא, ובמשה"ק תו' ושטמ"ק ט"ז ב' מנלן דלר"י בהעמיד לא מוספינן דרא, צ"ע בדברי הרא"ש שפסק כר"ה כאילו יש כאן קושיא חדשה לר"י, הרי ר"י משמע ליה מתני' הכי, ובדברי הרמב"ן והרמב"ם לדינא.

יא. שם במשנה מקבל צ"ב כו' בפלוגתא הראשונים ז"ל אם מחזיר הצאן עצמו או דמיו, דעת רש"י ותו' שמחזיר דמים, ולש"פ מחזיר הצאן, ולפ"ז צ"ע מאי קשיא לגמ' אמהות, וברשב"א דהק' רק על הולדות, ואכתי מה נתיישב בדאביי דקביל אונסא על האמהות, גם צ"ב מ"ש רבא דגוי בעי זוזי ואי לא משכח תפיס לאמהות, הרי עיקר חיובו על הבהמה, ואם נימא דבכחשו או הוקרו ונתפטמו שקיל זוזי ניחא קצת, בדברי אביי צ"ל דבמקבל אונסא וזולא חשיבי הבהמות שלו, והנולדים ברשותו אלא שנותנם למקבל, ובכח"ג משייר לעצמו זכות תפיסה, משא"כ כשכל אחריותם על המקבל, ובדברי רבא צ"ל שהוזי שנוטל הם הרווחים של העיסקא כמ"ש בתוספתא, ועדיין לא הגיע זמן לגבות עיקר הצאן.

יב. שם אלא אמר רבא אידי ואידי כו' משמע שמן הדין יש לו זכות תפיסה בולדות, וכ"נ בדרשב"ג, ויש להסתפק אם רבנן פליגי על רשב"ג בזכות תפיסה או דס"ל שזכות כזו רחוקה אינה פוטרת, ונראה שאם מתו כולן ונשאר דור עשירי הרי זכות התפיסה על הדור העשירי, ולכו"ע הם פטורין, ופליגי אם הם פטורין קודם שמתו, ובהעמיד בפירוש הרי גם ולדותיהן פטורין, וג"ז לכו"ע, אף לרב יהודה.

שום מקום לבעיא זו בספק, (ובאמת כתב דברים תמוהים דלר"ש חל הפדיון רק בנתינה, כיון שאין שום תועלת בהפרשה, ופשטות הדברים דל"פ ר"ש על עדות ר"י ור"פ, ועוד).

ב. עוד בביאור ענין ההפרשה בישראל שירש אבי אמו כהן, דמצינו שחייב במע"ר וש"מ דלא נפיק מרשותיה, ולעומת זה הרי השה צריך ליכנס לרשות שבט הכהנים דשה שנשאר של ישראל אינו ראוי לפדות בו, ומצינו ביר' דתרומות פלוגתא בזה לענין תשלומי תרומה אם צריך ליתנן לכהן דוקא ולבקש ממנו דמיהן, ומשמע מזה דהשה נעשה מתנ"כ כמו שהתשלומין נעשין תרומה, ומ"מ יש חילוק בין ספק לישראל שירש, דבירש אם יאמר הישראל שאינו רוצה לזכות בשה מכח מורישו לא יזכה בו, אבל בספק אין הכהן יכול ליטלו מכח ספק, אפי' אם הישראל לא ירצה לזכות בכח מוחזק אלא במה שהוא מן הדין, מיהו הברייתות שבתלמודן ובירושלמי דמודה ר"א בספק ובא"א כהן, משמע דחד טעמא גניחו דכשאין מצות נתינה הרי"ז נפדה בהפרשה, והיינו דנעשה כתרומה, ובדין תשלומי תרומה בספק אכל, ובדין ספק לענין נתינה בתרומה לר"י, בדברי הירושלמי דבת ישראל שהי' לה פט"ח ונתגרשה חייבת ליתנו לכהן, והיינו מפני שכהונה בטלה, משא"כ בירש אבי אמו שכהונתו קיימת.

ג. שם והרי בכור אדם כו' יש לעי' התם נמי אי לאו קרא הי' אסור בהנאה, ואפשר דשקולין הן ויתמעטו שניהם, ויש לעי' הרי בכור אדם גם לאח"מ חייב בפדיונו וש"מ דאינו מענין חילול קדושתו, וי"ל דהתם הטעם מפני שהאב זכה בבנו ונתחייב בתמורתו, תדע דבדליכא אב אם מת הבן אין שייך פדיון, ובביאור ענין חיוב פדיון לאח"מ שנלמד מקראי נ"א ב', שם אלא יש לך דבר שהקפידה כו' דחזינן שיש ענין קדושה דנפש תחת נפש, שם בשויו לא קאמר, בפרש"י דהו' כהקדש ואם פדה"ב חשיב שויו, שם וה"ק יש לך דבר כו' פי' דמהא דסגי בפחות משויו ובעינן שה דוקא, ש"מ שיש כאן עוד ענין חוץ ממתנ"כ, שם והרי מעשר כו' מה שמעשר מתיר אכילתו חוץ לירושלים לאו כלום הוא, דה"נ בפ"ח מתיר אכילתו ומכירתו לנכרי ולכלבים, דכל

שם תוד"ה התם, בחילוק שבין אם הבהמות היו שלו למס המלך.

טו. בדברי מרן זללה"ה ס"ט סק"א ע"ד תוד"ה אין, בדיני צ"ב ובדיני אפותיקי.

סימן ו

בדיני פדיון פטר חמור

א. ט' ב' וכיון דלעצמו הוא ל"ל לאפרושי כו' יש לעי' הרי גם לר"ש יש מצוה בפדיון לחוד בלא נתינה לכהן כרבנן לקמן י"ב ב', ובפשוטו מתני' י"ב א' שאם נתנו לכהן צריך לפדותו אתיא אף כר"ש וכמ"ש בשטמ"ק שם, שו"ר בחזו"א נקט דמתני' כר"י, וברש"י שם דאינו רשאי לקיימו אפי' שעה אחת, ואפשר דכיון שאין לחייבו ליתנו לכהן לא חייבוהו להפריש, וכ"פ אאמור"ר שליט"א דבספק מצות עשה חייבין רק מדרבנן, וכאן לא חייבוהו, ואפשר להוסיף דהוי זלזול במצוה להמשיך ייחוד השה לכהן ולא ליתנו, ועי' לשון הרמב"ם פי"ב ה"ד אם יש מצוה על הכהן לפדותו כשאינו רוצה להשתמש בו.

ובעיקר הקושיא אפשר דלר"ש אין מצוה כלל בפדיון כזה שהדין קובע מדאורייתא שלא ליתנו לכהן, שזה חסר בחלות הפדיון, משא"כ לר"י שיש במצוה גם הפקעת איסור, ולפ"ז גם מצות עריפה ליכא כלל, דלא קרינן ביה ואם לא תפדה, אבל כהן שפודה פט"ח נכנס השה לרשות הכהנים והוא זוכה בו מכח כהונתו, כמ"ש אאמור"ר שליט"א בס"ג ס"ק י"א, ובזה מיושב דברי ר"א י"ב ב' דמודה שבספק פט"ח מהני להפריש שה לעצמו, דאף לר"י אין בהפרשה זו כניסה לשבט הכהנים ואפ"ה מהני לאפקועי איסוריה מיניה.

ולפ"ז י"ל דלר"י יש חיוב לפדות בספק אף כשאינו רוצה להשתמש בו אע"פ שלר"ש אין מצוה כלל, אבל לטעם ראשון דלר"ש יש גם מצוה אלא שלא חייבוהו בכה"ג, י"ל דה"ה לר"י כשאינו רוצה להשתמש בו שא"צ לפדותו, ובמ"ש אאמור"ר שליט"א בזה, שו"ר בריט"א סוף אות ד' בזה, ועי"ש מלשון הגמ' י"ב ב' דלר"ש ל"ל ספק, ומשמע דאין

כסתם גו"ע, שם רישא בהנאת דמיו וסיפא בהנאת גופו, פ"י שאסור למכרו ע"מ ליהנות מדמיו, כדין כל איסוה"נ, אבל אם עבר דמיו מותרין, כ"נ בראב"ד, ביאור הסוגיא דס"ד דר"ש מתיר בהנאה ואוסרו בגו"ע כבכור בהמה טהורה שכך דינו, ומזה בא התנא לאפוקי בסיפא, אבל לקושטא דמילתא אין איסור לא תעבוד ולא תגזו על פט"ח וכמ"ש הרא"ש, וזהו שהזכירו בגמ' הנאת גופו, ענין איסוה"נ דפט"ח מפני שהוקצה למצותו וכמו מע"ש, ול"ד לשאר איסוה"נ, מיהו לאחר עריפה שאין בו היתר מכח המצוה הו"ל ככל איסוה"נ, ולא מפני שנתחדש בו איסור ע"י העריפה לר"י, ברא"ש מבואר ששיער שנגזז בהיתר אינו נותר ע"י הפדיון, דהו"ל כמת חלק זה, הדמים של המכירה אינם כפדיון מפני שהתנה שתשאר הקדושה ביד הלוקח, עוד אופני איסור הנאה דמיקרו דמיו ולא גופו.

ו. שם וסד"א עריפה במקום פדייה עומדת, וקמ"ל קרא דבאיסוריה קאי ולא איסור מחודש, ובאמת אין עריפתו דומה לעריפת עגלה דכפרה כתיב בה כקדשים, שם אר"נ מנא אמינא לה כו' אבע"א ר"י כו' ר"נ סבר דהברייתא מפרשת האיסור שנתחדש לאחר עריפה, ודחי דהברייתא מפרשת טעם המצוה שהיא משום קנס, שם המקדש בפט"ח כו' דלא כר"ש, יש לעי' הרי אינו שו"פ כיון שצריכה ליתנו לכהן, מיהו בסיפא קתני דבתרומות ומתנות מקודשת ודכוותה פט"ח אינה מקודשת, אבל קשה למה באמת לא יחשב פט"ח כמתנות הרי יש לה טוה"נ, וצ"ל דאינה ממון בחמור אלא בשה, ובריש מאבי אמו כהן פשיטא דמקודשת, וצ"ל דאין ראוי לשנות פט"ח בכלל איסוה"נ לר"ש כיון שמותר בגו"ע, וזה שאין הנאתו מצויה אינה סיבה למנותו עם איסוה"נ, שם לאחר עריפה וד"ה, משמע דאף אליבא דר"י מוקים לה הכי, משום קשיא דביני וביני, ולשון המשנה מתפרש דהמקדש באיסור פט"ח באופן שאסור בהנאה, ולא נחית תנא באיזה אופן, שם וכגון שאינו שוה אלא שקל כו' הו"ל בשוה פרוטה שאין בביני וביני כלום, אלא שזה מאורע ואינו נשנה בלשון סתמא, אבל לריב"ז שיש שיעור מוגדר לערך השה, מתפרש סתמא בדליכא ביני וביני.

שמפקיע מצותו ודאי אסור קודם פדיון, והנדון בהנאה שאינה מפקעת כגיזה ועבודה וקידושין, שם ור"ש מ"ט כו' יש לעי' מ"ש מחרמי כהנים שפוקעת קדושתן ברשות כהן, וי"ל שכאן הרי גם ברשות כהן לא פקע קדושת פט"ח, וטעמיה דר"י נראה שאין קדושתן קר"ד שתעבור על השה, אלא קדושת הגפש לשמים עד שתעשה מצותן כהן, שם והרי שביעית כו' המקשן מייתי דקל קדושת הפדיון מהפרי הראשון, ודחי דמ"מ חלה עליו קדושה להתפיסו על אחר.

ד. שם ואבע"א ר"י ור"ש בהאי קרא קמפלגי דתניא כו' בקר מרן ז"ל אמאי לא מותבינן מהאי ברייתא לעולא, גם לתנא דמתני' דס"ל כר"י באיסוה"נ ופליגי עליה בשותפות גוי קשה לא תגזו מאי עביד ליה, וקשה לומר דממעטין מיניה איסור גו"ע שלא בהנאה, ונשאר איסוה"נ מסברא, וי"ל דלרבנן לא ממעטין מידי מהני קראי, ורק לר"י ור"ש דחד קרא ממעט, איצטריך לפרושי דאיך ממעט אדם, אבל לרבנן האי קרא בקדשי מזבח ולא איצטריך למעוטי אדם ופט"ח מאיסור זה כלל, וכמ"ש הרא"ש מסברא, שם אלא דכו"ע שורך כו' ור"י הזכיר שני הדיוקים שמוכחים שותפות גוי כדמסקינן בקשיא לר"ש, שם במ"ש רש"י דבכור טמאה לא גרע מטהורה יש לפרש במשמעות לשון בכור שבתורה, שם כי פליגי בצאנך, שאין שייך למעט אדם מגיזה, צ"ב מ"ט לא ממעט ר"י תרויהו מחד קרא, משור ומשורך, שם אבל אתה גוזז פט"ח, פ"י בהנאה כסתם גיזה, בדין שותפות חולין או גוי בשאר קרבנות לענין גו"ע לכאורה דינו כקר"ד.

ה. י' ב' רישא וסיפא מחיים כו' לר"י לא נתחדש איסור בעריפה ולכן ה"י פשוט לתנא דיתפרש בדברי ר"י דאיסור שמחיים, וע"ז פליג ר"ש, ולא מיירי באיסור שנתחדש לאחר"מ, ואי פליג ר"ש גם לאחר עריפה ניחא טפי סדר הבריתא, שם לא ימיתנו כו' בכל הני מותר לר"ש כיון שלא קיים מצותו, וכ"מ בירושלמי וכ"נ בגמ' י"ב ב' ובתוספתא גרסינן לא יצא, שם ולא כקדום, שנוקב ולא חותך כולו כקופיץ, שם ולא יכניסנו כו' אולי החידוש אפי' כשאינו יכול להמיתו, שם ואסור בגו"ע פ"י בהנאה

האמר הקפידה כו' לכאורה עולא אמר כן מסברא, ומנלן לומר דפליגי ר"י ור"ש בדין נוסף, בדין פט"ח בשותפות גוי לר"י אם אסור בהנאה ואם צריך שדה לדעת רב אחא, וראי' מרש"י ט' ב' דלא עדיף מטהורה, וכן ראי' מתו' ב' א' ובדברי אאמור"ר שליט"א בכ"ז, שם לא יהא חמור מן ההקדש, קדש לי עשהו הקדש, ובדין שוה מנה על שו"פ בפט"ח בדברי הטו"א שהביא מרן ז"ל ובמ"ש ע"ז, ובדין פודהו ביותר משויו, ובדין לדידי שוה לי, ובדין פדיון בקרקעות בשויו.

ט. י"א א' הפודה פט"ח של חבירו כו' הרמב"ן בקדושין פ"י מדין זכין, והוכיח מכאן דתורם משלו על של חבירו תרומתו תרומה, והקשה אאמור"ר שליט"א דפט"ח אינו מפסיד מצוה, ותיירץ דבתרו"מ ג"כ יש לו קצת מצוה, ולכאורה הטעם שמותר במודר הנאה מפני שעוסק במצוה שלו, ולכן אינו גובה כדין יורד, בביאור דברי הראשונים שהשוו ביניהם, ובפלוגתתם תו' דמיי"ר אפי' בע"כ דבעלים, שם איבעיא להו פדיונו פדוי לפודה כו' צ"ב הספק להמפרשים מדין זכין, וגם מדלר"ש פשיטא לן דלבעלים יש לפרש כן גם לר"י, וי"ל שאין הנדון בביאור לישניה דר"ה, אלא במהות הקדושה לר"י אם דמי להקדש, ואמנם הו"מ לאקשו"י א"ה מ"ט פדיונו פדוי, אבל רצו להוכיח הדין מברייא, וממילא נתיישבו גם דברי ר"ה, ולהלן נתבאר דאף בהקדש צריך הסכמת הבעלים לפי שהוא כגובר השולט על הקדשו, שם ורחמנא אמר כו' היינו בסתמא אבל יכול לפדות לזכותו לחבירו, שם או"ד כיון דקני ליה להך דביני וביני כו' יש לעי' אם הפודה מקבל כולו איך יפסיד לבעלים ביני וביני, והצדדין בזה, ונראה דמיי"ר בהסכמת הבעלים והנדון אם בהכרח הפדיון לפודה כ"ז שאינו מתנה שנותן לבעלים זכות הטלה שלו, או שבהכרח הפדיון לבעלים אפי' ברשותו, שם לא דמי להקדש, ולמסקנא זה מוכיח דאף בדליכא ביני וביני הפדיון לבעלים, נראה דהפודה פט"ח של כהן לאו זכות הוא לו ולא הוי פדיון, ובתרומה יש לדון, בקושית שטמ"ק הנדמ"ח דבהקדש איכא ביני וביני שיחללו על שוה פרוטה, וזה תמוה ששם מדין אונאה מהני

בירושלמי קדושין פ"ב ה"ח נחלקו בדין המקדש בפט"ח מחיים, והנדון אם חשיב כהקדש או כשלו, ולא אתיא כתלמודן דהתם תלי ד"ז אם יכול לפדותו שלא מדעתו, ובתלמודן פשיטא לן שמקודשת ואעפ"כ פדיונו פדוי, ואין נראה לפרש דקודם מימרא דרב ס"ל דאינה מקודשת בביני וביני, בירושלמי שם לא הזכירו הא דביני וביני, ומ"מ אי אפשר שישלם הגנב טפי משויו לביני וביני, וממילא גם הקידושין כן, שם בירושלמי דרישא מסייעא לר"א וסיפא קשיא ליה.

ז. שם דתניא תפדה תפדה מיד כו' בביאור הדרשא ע"פ הספרי, שם מה בכור אדם אחר שלשים כו' בהא דלא קבעו לפי נפל דבהמה ח' ימים, בדין נפל וטריפה לענין קדושת פט"ח, ונראה דאינו קדוש כלל דכמת חשיב, ורק בבהמה טהורה נתחדש משגרי קדושה לנפלים, ובדברי מהריט"א והמנח"ח בזה, שם מה"ת להצריך חמש סלעים לפט"ח, ובהוכחה מר"א י"ג א' דבאמת לא יליף לענין זה, שם ריבר"י אמר אין פדייה פחותה משקל, מה ענין שה לערכין, ובדין כשפודה בשויו אם צריך להוסיף עד שקל לריבר"י, י"א א' הלכה כדברי חכמים, פשיטא, שם וכמה אר"י כו' איצטריך לאשמוענין הכי משום דהלכתא ברגיא, שם אף אנן נמי תנינא כו' בגרסת ספרים שבתו', שם מהו דתימא כולי האי לא, בדין פחות מדנקא, ובדין פחות משו"פ, שם ר"י נשיאה כו' ר' טרפון, אם הגירסא נכונה צ"ע איזה ר"ט הוא, שם שדריה כו' נראה ששאל אם צריך לתת השה לפי ערך שויו של הפט"ח, שם ביוניתי ברגיא פ"י בממוצע שבין סלע ושקל, והיסוד מתחיל מסלע דקרא שזהו שויו של כבש כמ"ש כתובות י' ב', שם הלכתא ברגיא, אם זה לאפוקי עין יפה ולמה, שם כאן בבא לימלך, אם יודע לברר יש דין עין יפה, ולענין הלכה סתם בשו"ע כהרמב"ם ויש להחמיר כתרווייהו, בדין כהן הפודה לעצמו נראה דג"כ לא יפחות משקל, וראי' ממ"ש א"נ פטרוזא לא.

ח. שם אר"י אר"ל מי שיש לו פט"ח ואין לו שה כו' בהמשך הגמ' נראה דשרי לכתחלה, ובלשון הטור בזה, ולהרמב"ם דבשה אין דין שויו כלל יש מקום לדון דשה ענין אחר הוא, שם אילמא לר"י

יב. י"א ב' ואם מת נהנין בו כו' הא נמי פשיטא כו' היכן מבואר דהכונה לכהן, ומה שייך לשאול פשיטא הרי היא סתם ואח"כ מחלוקת, ונראה שזה נלמד מדכתיב תפדה בשה ב' בא קודם שנתקדשו הכהנים, וש"מ דהפרשה לחוד מהניא, ולכן הוצרך ר"א היקש לאפוקי מזה, י"ב ב' מתני' המפרש פדיון פט"ח כו' לשון המשנה מוכיח שחל ע"ז שם פדיון אלא שחייב באחריותו, אבל נראה דלא חל היתר הנאה אלא זכות לכהן ליטול הפדיון, ואין הבעלים יכול לחזור, אלא כשפקע החיוב כמת פט"ח, ובביאור הרישא והסיפא, שם בלשון המשנה ומותר בהנאתו של טלה, ובדברי חכמים א"צ להקבר כו', ופשוט דר"ש נמי מודה לר"י ור"צ.

יג. שם גמ' מ"ט דר"א דכתיב אך פדה תפדה כו' למה לא מתפרש יהי' לך אכל פטר רחם גם טמאה, שם תניא מודה ר"א בישראל שיש לו ספק כו' מנ"ל לר"א ד"ז, ואפשר דילף מקרא דתפדה בשה כנ"ל ס"ק י"ב, או דכל שהנדון משום איסור"נ לא מקשינן ליה לפדה"ב, ובמ"ש בירושלמי תרומות דמודה ר"א בפט"ח שירש מאבי אמו כהן, וכללא דמילתא כל שנשלמה מצותו בהפרשה חל הפדיון גם בלא נתינה, אבל אין נראה לחדש שחל הפדיון מיד, אלא שחייב באחריותו, ובדברי הריט"א בזה, שם אלא אמר רבא אך פדה כו' אי גרסינן אלא, ואיך מתפרש לר"י, בשטמ"ק אות ב' בדין פט"ח שמת וכן שמת.

יד. שם אר"נ לומר שאם פדאו פדוי, אליבא דרבנן קאמר כבשטמ"ק וצ"ע מנלן ד"ז בדאורייתא, י"ג א' ר"ש אמר לומר כו' בטעמא דפליג על ר"נ, ואם עובר מדאורייתא והמקור לזה, שם או פודהו או עורפו או עובר כו' כ"ה בשטמ"ק, שם אלא אמר רבא כו' בטעמא דפליג אר"נ, ואיך מפרש הברייתא השלישית דמצותו כו', ברמב"ם מוקים לה כרבנן, דמצותו מיד ולאחר ל' כייפינן ליה, ובדברי הרמב"ן בזה, ואיך מתפרש לשון הברייתא לר"א, הרי קודם ל' לא חל, ואם לחדש דלדידיה חל בדיעבד, ועוד הערות.

שמשקר להקדש שהמנה שוה כפרוטה זו, אבל בפט"ח באמת מותר למעט בפדיונו, במ"ש אאמור"ר שליט"א דביני וביני אינו ממון לחלל עליו ולפדות עליו, שהוא רק זכות לעתיד ומהני לקדושין, ולענין הלכה בדין לפדות של חבירו.

י. ט' א' מתני' שנאמר ופט"ח כו' עיקרו אדלקמיה, ולא שמועין שא"צ זכר תמים בן שנה כפסח, ולפ"ז קטן פשוט יותר, ובגמ' י"א א' בזה, שם פודה בו פעמים הרבה כו' קמ"ל דלא חל על השנה כלום, ולשון פעמים הרבה מתפרש בזא"ז, וכ"ה בתוספתא, ובסוגיא ד' ב' איך ה' בבהמת הלויים, ומאי מיייתי מיניהו למתני', ובתו' ושטמ"ק שם אות ד' דמיירי בזא"ז, שם נכנס לדיר להתעשר, בספיקות או ברשות כהן ובישראל שירש ממנו, י"א א' תו"דה שהיו במה שנקטו דרש"י ור"ת פליגי בדין ספק, ובנדון אם לכתחלה עדיף לפדות כל ספק על טלה אחר, שמא יתברר על אחד מהן ושוב לא יפדה השני, ובהא דנקט עשרה ובתו' בזה, שם מסייע ליה לר"נ כו' למה לא סייעוהו ממתני', ובקושיות תו' ב"מ ד' א', ובתוספתא כאן, שם ומעשרן והן שלו, בתו' ב"מ שם בדקדוק לשון זה.

יא. י"א א' וצריכא דאי אשמועין קמיייתא כו' היינו מציעתא, בביאור הצריכותא ובירושלמי תרומות דבפט"ח לא זכתה בת ישראל הנשואה לכהן, בגדר ישראל שירש פט"ח מאבי אמו כהן נראה עפ"ד הרמב"ן שהכהן זכה במתנות שפטור מנתינה, ולא דבאמת מתקיימת נתינה לשבט הכהנים וחזור וזוכה מהם, דא"כ ליפטר ממע"ב, וגם נראה שירושה שעוברת דרך כהן שמת ע"י משמוש לא חשיבא נתינה ולא פוטרת כלל, וע"כ שכבר נפטר בשעה שנכנס לרשות הכהן, ואע"פ שעדיין לא נתחייבו בנתינה מ"מ זכה בהן להיות פטור מנתינה, ובדין כהן שהפקיר פט"ח שלו או שרוצה להסתלק מזכותו, ובדין מכרו לאחר והלוקח הפקירו, שם גמ' אבל הכא מתנות כו' בנדון אם קמ"ל דכמי שהורמו, או שאפי' לאו כמי שהורמו זכה בהן בדברי מרן ולזה"ה במפקיר פט"ח אם דמי לפט"ח של כהן לר"ש.

כו', שם כי תיבעי לך ספק כו' ה"ה דמיבעיא ליה ודאי שברשות כהן, דמבואר בגמ' שהספק אם שימוש להפקיע קדושה ג"כ מתמעט מלאכלה, ויתכן דלכטל מצות עריפה ג"כ הי' מקום לאסור, ולכך לא דנו בספק דליכא מצות עריפה לר"ש, ולמסקנא שרי בכל ספק וה"ה בודאי ביד כהן.

ית. י"ג א' מתני' לא רצה לפדותו עורפו כו' וקוברו, קמ"ל שלא ימיתנו בכל מיתה ושטעון קבורה עי' י' ב', שם מצות פדי' כו' יש לעי' פשיטא דהא עריפה קנס הוא, ונראה דבעריפה ג"כ מקיים מצות קדש לי, שנתנה תורה שני אופנים לנהוג בקדושתו, ונפ"מ בספק וברשות כהן שג"כ מצות פדיה קודמת אע"ג דליכא פסידא דכהן, וכן יש לו להפסיד מצותו וליתנו לכהן שיפדנו כשאין לו במה לפדותו, אע"פ שיכול לעורפו, מיהו מה שמנאן הרמב"ם שתי מצוות צ"ב, דלכאורה הם שני אופנים במצות קדש לי, וכבר העיר בזה הרמב"ם גופיה בסה"מ.

סימן ז

בדיני ספק בכור

א. ט' א' מתני' זכר ונקבה או שני זכרים ונקבה נותן טלה אחד לכהן, פרש"י ותו' שמפריש עוד טלה לעצמו, ויש להסתפק אם יכול להפריש טלה אחד על הספק דהיינו על מי שנולד עם הנקבה, ואח"כ יפדה עליו את הודאי, א"נ בלי לפרש ג"כ יכול לפדות אחד מהם דאכתי הו"ל ספק, והנה בשני מקרים שונים ודאי יכול לפדות ודאי אחר ספק, וכל הנדון כאן מפני שיש כאן מקרה אחד של ודאי וספק והוא פוטר עצמו באחד, והדבר מוכח בתוספתא דסגי בטלה אחד לשניהם, ואמנם שם מיירי בשני ספקות, אבל מיירי בשני ספקות של מקרה אחד, וכבר כ"כ אאמו"ר שליט"א, וערש"ש בלשון רש"י ובגרסת טלה שני שבתו, ובשטמ"ק מחקו, וכ"כ הגרא"מ ז"ל, בדברי השטמ"ק הנדמ"ח שדן אם צריך להפריש טלה לספק, או דחשיב ס"ס.

ב. שם מאן תנא אר"י דלא כריה"ג, בתו' ובשטמ"ק מהיכא דייק לה, שם שאני התם דכתיב הזכרים

טו. י"ב א' מתני' נתנו לכהן כו' מבואר כאן שעדיין לא נתקיימה מצותו בנתינת הפט"ח לכהן, ואם הישראל מפסיד המצוה, ובדין מוכר לנכרי או מפקיר, ובדברי הטור והתה"ד, שם אין הכהן רשאי לקיימו כו' יש להסתפק אם רשאי להשהותו ולא ליהנות ולא לפדות, שהרי אין הכהנים נפסדין עי"ז, ונראה דיש מצוה לפדותו וכ"מ ברמב"ם, ויתכן דאף לר"ש כהן שיש לו ספק פט"ח ראוי לפדותו, ובדברי מרן ז"ל בזה, בדין נתנו לכהן לר"ש מבואר בשטמ"ק שחייב לפדותו, וכ"מ בירושלמי יבמות פ"י ה"א בפדיון בן חלל, ובדברי מרן ז"ל בזה, שם אין הכהן רשאי לקיימו, נראה מרש"י אפי' כשאינו רוצה ליהנות וברמב"ם בזה, שם עד שיפריש שה תחתיו, אפשר דאסור לו לעורפו וברמב"ם בזה, י"ב ב' תנינא להא דת"ר כו' פ"י דלא סגי בנתינה לכהן, שם וא"ל הכהן כו' בגרסת התוספתא וביאורה, שם פשיטא מ"ד כו' מהיכי תיסק אדעתין ד"ז, ואפשר דס"ד שכונת התנא להשמיענו רק ד"ז שחייב בפדיון, שם נחשדו, בפרש"י ונפ"מ לר"ש.

טז. י"ב א' מתני' אין פודין לא בעגל כו' צ"ב מהיכי תיתי להכשיר הני, שם ולא בחיה, אפשר שמרמז לפסוה"מ, שם ולא בשחוטה ביומא מ"ט ב' מבואר דבעינן קרא למעוטה, מיהו במת א"צ קרא, ואפי' ב"פ אפשר דגרע שלא שהי' שה מעולם, שם ולא בטריפה יש לדון אם איצטריך קרא או דחשיב כמת, עי' ב"ק ע"ז ב' לענין טו"מ ואו"ר, שם מתני' מני כו' יש לעי' מאן פליג עליה, שם תפדה תפדה ריבה, שמעתין מוכחא דיוצא דופן פודין בו, ובדברי הראשונים חולין ע"ד ב' בכ"ז, ואם כל ב"פ הוי יו"ד, בפלוגתת תו' והראשונים שם, שם א"ל ר"א למ"ז כו' בביאור המו"מ שביניהם, ובפי' הראשונים ז"ל בחולין בזה, ולענין הלכה.

יז. שם איבעיא להו מהו לפדות בפסוה"מ כו' בשויו משמע דפודין, והטעם מפני שפודין בחלק הנוסף על הקדושה של פסוה"מ, וכן בצבי ואיל פודין בשויו, בדברי מרן ז"ל סק"ו י"ב, שם אין אחצ"א, ביאור הדברים, שם מי זוטרי כו' אם צריך דרשא לזה, שם ב' לאכלה כו' דתנן אין לוקחין בהמה טמאה

ה. י"ז א' מתני' וחכ"א א"א לצמצם, פלוגתתם בסברא ומזה למדו אם למידרש קרא דהזכרים, וברש"י ותו' ט' א' בזה, וראי' מבעיא דלצמצם ביד"א, ובאופן שכלפי שמיא גליא שיצאו כאחת ג"כ אחד קדוש לרבנן, ועי' להלן בעגלה ערופה דל"מ כן, וביאור החילוק ביניהם, ומאי דרשי רבנן מהזכרים, שם ב' ורבנן ביד"ש כו' ביאור התו' בזה, שם זימנין דקא יהיב כו' צ"ב הרי י"ל דשיעור החוט כל שהו, זהו השיעור הקובע שכ"כ א"א לצמצם, שם ת"ש ממדת כלים כו' צ"ע הרי שם אין נדון זה לעומת זה, ושפיר י"ל דבתוספת משהו ג"כ חשיב כשיעור, י"ח א' והכא בקרובה ולא קרובות כו' נדון בכור לא שייך כאן, דהתם ודאי חד קדוש שאין סיבה לפוטרו, אבל כאן שהנדון משום כפרה י"ל דשניהם חייבין וי"ל דשניהם פטורין, שם אלא לאו ש"מ קסברי רבנן א"א לצמצם כו' מוכח נמי דלא חיישינן שמא צמצם, דאל"כ אין להביא עגלה מספק, ושמא אין איסור בדבר ושייך להחמיר, צ"ע במ"ש תו' דקי"ל א"א לצמצם ביד"ש ואפשר ביד"א, והרי זה דלא כסוגיין, גם בסברא אין זה למעוטי בפלוגתא אלא שני נדונים שונים, אם אפשר להבחין במהירות תוך כדי לידה, אם גם כשנדמה לו שמכוון אמרינן שטועה, וההיא דמע"מ י"ל דמיירי כשיש ודאי מע"מ וספק שא"א לצמצם ויש משהו יותר.

ו. י"ז א' מתני' רט"א הכהן בורר לו את היפה, אפי' כשהוא ברשות בעלים, וראי' מצריכותא דג' בבי דלקמן י"ח ב', וש"מ דטעם גמור להוציא ממוחזק, ואפשר דבעינן שינוי גמור בין היפה לכחוש, ומודה ר"ט לענין איסור גוי"ע ושאר דינים דלא סמכינן ע"ז, ויש לעי' הרי חזקת ממון עדיפא מאיסורים, ותירץ מרן ז"ל דאהניא האי סברא לוותר לכהן משום עני ורש הצדיקו חולין קל"ד א', ומכיון שכבר נקבע הדין, הרי הוא מפסיד במת הבריא, ובתירוץ שני שכתב שם, ובמ"ש אאמו"ר שליט"א לאוקומה ברועה כהן, ובנדון אם ר"ט לשיטתו דניחא ליה דליתעביד מצוה בממוניה, י"ח א' ההוא דבריא נפק ברישא, אם טעם זה מכריע כשרואין שיצאו בב"א אלא שא"א לצמצם, בצריכותא דעבדינן לקמן ב' משמע דיפה דבכור ופשוט עדיף מיפה דתאומים

לד' סוגיין מוכחא דבלא קרא אחד מיהא קדוש, ובסברא יש לשאול איך שייך מעלת בכור כשיש שזה לו ואינו בכור, והרי בזו"ג מה"ט שניהם אינם בכור, ונראה מזה שהקדושה נעשית ע"י הפסוק של הקדשתי לי כל בכור, וכיון שהקדשי שמים קובעין את הקדושה ולא המציאות של הבכור, א"כ כשאמרה תורה שאין קדוש אלא אחד, א"כ לא חל קדושה אלא על מ' מתוך פ', בדברי השטמ"ק שכתבו דמשמע דלרבנן אם ה' מצומצמין אין אחד מהם קדוש, ובביאור מסקנת התו' שאין הדבר כן, שם אלא לאביי ליתני כו' בביאור קושיא זו וקושיא דמעיקרא, בפדה"ב לכו"ע א"א לצמצם כיון שיש פרוזדור ואין הרחם נראה מבחוץ.

ג. שם במשנה חמור שלא ביכרה וילדה שני זכרים כו' צריך להפריש טלה על שניהם כדי שיהא ודאי לכהן, ואם מת אחד מהן לא יחלוקו לר"ט, שם מפריש טלה כו' לשון הפרשה בכאן הכונה קודם נתינה, שם בדין לחוש לספיקות בגוני דמתני', או דשיב ס"ס, בדברי הרא"ש בזה, ובדיוק לשון המשנה.

ד. שם ב' ורבנן כו' חציצה מיהא איכא, ה"ה דקשיא לריה"ג כשהקדים אחד משהו לחבירו, שם נהי דא"א לצמצם, בתו' לעיל א' שפי' דאם אפשר לצמצם לא קדוש כלל, ובמסקנת התו' בזה, בקושיית תו' דכל שאינו בזא"ז כו' ובתירוצם דקדושה דממילא שאני, ולכאורה מהשמים מקדשין רק מ' מתוך וזה מהני לכו"ע, שם אר"א מב"מ אינו חוצץ, בפשוטו כל שנולד כדרך לידה מיקרי מב"מ, ואין זה ענין לכרכתו אחותו, ובנקבה אין הטעם משום חציצה אלא שאין כאן בכור כל, כיון שלא שייך מ' מתוך פ', בתוד"ה אמר רב אשי הקשו מכרכתו אחותו, ותירצו ג' תירוצים, ובפשוטו ענין החציצה כאן דבעינן שיפטור רוב הרחם, וכאן ד"א פוטרו, ובהא דחשבו נקבה אינו מינו צ"ב, והמיושב ע"ד תירוץ בתרא, וצ"ע ברמב"ן פ"ג שכתב דסוגיא דהתם קיימא באת"ל דהכא, וצ"ע בסתמות הגמ', גם צ"ב דלכאורה בכרכו בסיב וטלית נטפל לולד ול"ד לולד אחר שחוצץ, ולענין הלכה לדון בכמה פרטים, ט' א' תוד"ה ז"נ בקושייתם ותיירוצם.

ויחיד, בדין יפה בבריאות הגוף וכחוש בדמיו, בלשון הכהן בורר לו, הרי אין לו בריה בכחוש.

ו. י"ח א' הכהן נוטל כחוש, יש לעי' למה לא אר"ע הכי, וי"ל דל"ד לדר"ט שיש לו יתרון ביפה באמת ולא רק מדין מוחזק, שם והאנן משמנין ביניהם תנן, פ"י מלשון שומא כמ"ש בפיה"מ, וברש"י ל"מ כן, שם אדאכלת כפנייתא כו' נתבאר בשטמ"ק הנדמ"ח, שם ואי ס"ד משמנין כו' ורחב"א סבר דכשיש לכהן חלק ודאי נעשו כשותפין, שם שומן יהא ביניהם הלשון מחודש, ואפשר דבא לומר שאין יתרון לאחר על חבריו כדסבר ר"ט, ורק השומן מחלק ביניהם, ואם בעה"ב יכול ליטול לעצמו הכחוש, ולבקש היתרון מן הכהן שנוטל היפה ניחא טפי, ופעמים שהבריא שוה פחות, ב"ב ק"ז ב' אין הכרע בלשון משמנין מי מקבל השמן, אבל שם שנינו ונוטל חצי שדהו, וכאן במשמנין מבואר גם סדר החלוקה, ולישניה דרחב"א משמע שאינו מתרגם לשון משמנין, אלא מפרש התוצאה.

ת. י"ח ב' חזר בו ר"ט, צ"ב למה שנה רבי הא דקודם חזרה, ואפשר שלא חזר בו לגמרי, ולתחלה ראוי לנהוג כן, ואפשר דמה"ט לא חשיב ליה פסידא ומקנה לו חצרו אפי' לקנות היפה, בדין מת הכחוש אם חולקין גם ביתרון של היפה, ברש"י במתני' ובגמ' מבואר דחולקין גם בזה, ומרן ז"ל צידד דאינו מקנה, ואפשר שחזר בו, ויש לעי' א"כ למה שנה רבי החזרה בלא מת שחולקין ביפה, שם משל דר"ט כו' הכונה לומר דל"פ בדין, אלא בהגדרת בעלותם, שם אקנויי קא מקני כו' בפשוטו ההקנאה בזמן הלידה, ואח"כ סגי ברשות להעמידם שם, דעיקר מצותו לקיים מצות נתינה, ואפשר שאם זיכה לו חייב ליתן לו לגדלו ברשותו משום חיובו לטפל עד ל' ונ' יום, הא דמוקמינן ברועה כהן, היינו שבעה"ב רוצה תמיד להקנות, אלא שלא חל אלא באופן שנודמן אפשרות לקנין, ובדין הקנאה לר"ע במקום דליכא פסידא, כגון שיש רק בכור אחד, בדברי מרן ז"ל בזה, בדין זו"ג שאין לכהן כלום, אם הקנה לו בשעת הלידה ואח"כ מוציאין ממנו מספק מכח מרא קמא, או שלא מקנה לו כלל בכה"ג, יעוי'

בתו' באיזה קנין קונה, ולכאורה י"ל קנין כסף דכמו שמשמעבד לו שכירות תמורת עבודתו מקנה לו גם חצרו, דהא מיירי בהודיעו שמקנה לו אם ירצה להגביה וכיו"ב, ובכה"ג דעתו שכל מה שיכול לחול ניחא ליה שיחול כפי המועיל, שם והו"ל כאחד שהפקיד כו' היינו שבט הכהנים, ונראה דבעה"ב לא נעשה מוחזק מכח טוה"נ, ועוד נפ"מ.

ט. י"ח א' עשו שאינו זוכה כזוכה, מבואר דזוכה ממש לכו"ע פטור, ובטעמא דמילתא, ואם עשאוהו זוכה כדי לקיים מצות נתינה או שזהו היושר כדין מכיר כהונה, בטעמא דלא דקדוק לעולם בספיקות לזכות לכהן לצאת מן הספק, ואם הדבר ראוי לכהן לזכות ולהחזיר, לכאורה מצות נתינה דאורייתא נקבעת כדיני ממון דעלמא, בטעמא שעשאוהו זוכה להפסידו מתנות, תוד"ה עשו, בפשוטו בב"מ שאני שהקטן הגביה וזכה לעצמו, ובתו' הרא"ש ב"מ שם שזיכו לעניי העולם חלקם, בדברי הרשב"א גיטין ל' א' דכשאינן מתנות בעולם לא קנה, ובירושלמי שם, מתני' דקתני וחייב במתנות ור"י פוטר אי איתא כר"ט, ולכאורה לדידיה ל"פ דקודם חזרה הכחוש חייב, ולאחר חזרה שניהם פטורין, בדין נודע הבכור לאחר שחלקו, שכבר זכה בו הרועה הכהן לר"ט, שם מ"ט דר"מ כו' ס"ל שאין הכהן חייב ליתן לו במחלט את מה שבירר לעצמו, כ"ז שלא נתן לכהן זכות לברור מה שירצה, שם מהו דתימא טעמיה דר"י כו' מה"ת להסתפק יש כאן שתי מחלוקות, ובמה ששנה התנא דברי ר"י ור"מ לבתר ג' פלוגתתי כנודן בפ"ע, שם ב' הכל מודים בספק מעשר כו' ר"מ לא ביאר טעמו, ובדין ספק מתנות לר"מ חולין קל"ד א' ואם הכא ראוי להחמיר, לענין הלכה פלוגתת הראשונים ז"ל, ואיך מתפרש סתמא דמתני', ובראי' מסוגיא דגיטין, וברשב"א שם ובירושלמי פאה פ"ה ה"ב.

י. בדין ממון שאדם זוכה בו מספק מפני שהוא מוחזק וכיו"ב, האם דינו ככל חזקה דאיסורין, או דבעלותו אלימא טפי שאף אם כלפי שמיא גליא שאינו שלו מ"מ יצא יד"ח לולב, דבעלות ממון נקבעת לפי המציאות בשליטה על הממון, מיהו אם

דילפינן שנפלים פוטרין באדם מפטר שגר, האם יש ללמוד מזה שקדושה גורמת פטור, משא"כ ביו"ד.

ב שם עודה שפחה כו' בכור לנחלה כו' לריה"ג נתחדש כאן דין גם לענין נחלה, ומיושב מה שהוזכר נחלה גם שפחה ונכרית, ישראל שבא על השפחה וילדה לו הבא אחריו בכור לנחלה לכו"ע, אלא דלא ניחא לן לאוקומי מתני' בעבירה, ובבהגרא"א בלשון עודה שפחה, שם ריה"ג אומר בכור כו' הטעם דקטנה שנולדה דמיא ואפי' שפחה וכ"ש עבד, שם מי שהיו לו בנים כו' בקדושין כ"ט ב' יליף מקרא דא"צ ראשית אוננו, שם נתגיירה מעוברת כו' בשינוי הסדר בעבד ונכרי ברישא וסיפא, שם נתגיירה היא וולדה, אבל אם האדון לא שיחרר הולד אינו קדוש, ובנדון אם מתגייר בלא כונת אמו, בדברי הרמב"ן ביבמות מ"ז ב' שהנולד צריך מילה לגירותו, ונראה יותר שכבר נשלמה גירותו, ובדברי מרן זללה"ה בזה, בנדון אם העובר צריך טבילה למ"ד ירך אמו, ואם מביא קרבן לגירותו, שם נשתחררה מעוברת, מבואר דעבד לא מיקרי בישראל, ואע"פ שחייב במצות כאשר, מ"מ לא מיקרי בניי אלא עבד ישראל, וכמו שעבד כהן נטפל לבעליו ואוכל בתרומה אע"פ שמעלתו פחותה מישראל, שם ילדה היא וכהנת כו' קמ"ל כדראב"א.

ג מ"ו ב' אמר שמואל אין הראש פוטר כו' דמעלת הראש היא רק בחי, ולמסקנא מ"ט, שם דלית לה פרוזדור, פי' דבאדם היציאה מהרחם היא עדיין בחלל הגוף בתוך הפרוזדור, ולכן לא הויא יציאה גמורה עדיין, שם גיורת שיצא כו', אם הולד לא נתגייר מה דין טומאת אמו.

ד מ"ז א' איתמר היו לו בנים כו' בסברא י"ל דאין מצוה להרבות גוים בעולם, אבל אין נראה כן בגמ', ופלוגתתם עד כמה הוא כקטן שנולד, ולא קיים המצוה משנולד מחדש, במ"ש תו' דלאו בני נחלה נינהו היינו מצות בכור, וכונתם שעדיין לא קיים המצוה הזו כלל, משא"כ פ"ו שיש מצוה זו גם לגוים, בדין נתגייר בעודה מעוברת שלא הי' זמן שנתייחסו בניו אחריו, שם והא עבד ליה שבת, עבד נמי מקיים שבת אלא שאין הבנים מתייחסים לו,

יודע אח"כ תבטל בעלותו מכאן ולהבא, ובפדיון פט"ח מצינו שפודה ספק פט"ח כמה פעמים על טלה אחד, ולא חשיב ספק איסור שמא הטלה של הכהן ולא חל הפדיון השני, ומה שמצינו שנכנס לדיר להתעשר זהו דין מיוחד בפדיון פט"ח שנתחייב בפדיון בלא מצות נתינה, ולכן מעיקרא לא נפיק מרשותיה, אבל שה שפדה בו ונתערב באחרים, כולן פטורין מן המעשר, ובדברי אאמור"ר שליט"א בכ"ז, בדין פדיון פט"ח שחזר ופדה עליו ונעשה ודאי מכח ממ"נ, ובדין ספק כהן ספק עבד משוחרר אם יכול לפדות כמה פט"ח על טלה אחד.

יא עוד במ"ש אאמור"ר שליט"א שזוכה בטלה כדין מתנות במקום שאין כהן דמעלין אותן בדמים ואוכלן, ומה הדין כשהחליט להעלותם בדמים ובא כהן, ובנאנסו לאחר שהחליט כן, או הוקרו, וכמה פרטים בד"ז.

יב עוד בדין ממון שזוכה בו מספק, אם יש חילוק בין קרקע למטלטלין, ובקושיית החמד"ש מקונה שני אילנות למה מביא, והנראה בזה דכ"ז שיש לו קנין פירות אין לב"ד להזדקק ולפסוק שהוא בודאי של המרא קמא, ולענין אם משלם אגרא כשנודע שלא הי' שלו, ובדין ספק קידושין איך נעשה בדין ספק, הרי מספק מצות חזורין, ונראה דהתם נותן לה זכות תפיסה בכסף דקידושין שתחשב מוחזק, ובמ"ש גיטין מ"ב ב' דספק עבד כהן אוכל בתרומה, אע"פ שמספק א"א להשתעבד בו.

סימן ח

בהלכות פדיון הבן

א מ"ו א' מתני' יש בכור לנחלה כו' קדושת בכור היא כמו ביכורים ראשית פרי, ולכן תלוי באם, אבל ענין נחלה אינו בחשיבות הבכור בעצמותו אלא ביחס לאביו, ונרון בכור לדבר אחד מ"ז ב' י"ט א' הוא בבכור אם גופיה, בכור ולדות ובכור לפטר רחם, אבל היחס לנחלה אינו מוסיף בחשיבותו, ולפ"ז נפל יוצא דופן אע"פ שהבא אחריו דרך רחם בכור לנחלה ולכהן לר"ש, מ"מ לרבנן אינו בכור לכהן, ובפלוגתת הס"ט והגרע"א ז"ל בזה, ובהא

וחשיב שלא קיים המצוה, שם אלא לאו מגר שהיו לו בנים כו' בפרש"י שנתגיירה עם בעלה, ובבהגר"א חו"מ סי' רע"ז ס"ט בזה, בדין עבד שנשתחרר אם הוא כקטן שנולד, שהרי כבר הי' כישראל, אלא שלא נתייחסו בניו אליו כלל, וכישראל שבא על הנכרית, שם הא ודאי ריה"ג היא כו' יש לעי' מנלן לחדש כן אליבא דריה"ג ולומר בפשיטות דרבנן פליגי ואתיא כריה"ג, שם ויליף איהו מינה דידה, נראה מזה דריה"ג מפרש טעמא דקרא משום דקטן שנולד דמי.

ה. מ"ז א' אראב"א לוי' שילדה כו' בטעמא דנקט לוי' ולא כהנת, לכו"ע גם אוקימתא דר"פ אמת, שם דאיעבר מעו"כ אבל מגר חייב, ובעיברה באמבטי, שם אליבא דמ"ד מזהמין, בפ"י הרמב"ן יבמות מ"ה א', ובדין לוי שנשא ממזרת, שם לוי פסול מיקרי נראה דאינו אוכל במעשר לכו"ע, ובמש"פ בזה מרן זלה"ה, שם בפטר רחם תלה רחמנא, קודם שנתקדשו הלוים הי' בן לוי' כישראל, ונפדה במדבר ככל ישראל, ענין פטר רחם דכהנת ולוי' היינו מפני שיש בהם קדושה דושבה אל בית אביה, וזמן הלידה קובע ונפ"מ בנבעלה לגוי אחר שנתעברה, שם וא"ל הכי השתא כו' קסבר ר"פ שדינה כבת לוי, שם לעולם דאיעבר מכהן כו' צ"ב מאי קמ"ל, לענין הלכה קי"ל כמר בדרי" בתו' דגרסי הכי בחולין, וברמב"ן שהוכיח מלעיל ד' א' ובקושי' הרא"ש, בביאור כונתם אם לר"פ ל"ק כלל משום דבן לוי הוא, או דלר"פ בעינן לשינויא בתרא דהוקשו כל הלוים.

ו. ד' א' אינהו פטרי כו' עיקר הקושיא דבמתני' מבואר שא"צ פדיון, והרי במדבר הוצרכו בהמתם פדיון בשבט לוי' ולא מצינו שפט"ח של לוי' כגופן של לוי', שם אמר אביי כו' צ"ב שינויא דאביי רצ"ל דיליף משה של לוי' שגם הפט"ח כגופו קדוש ליחשב כלוי, שם א"ל והא פטרו אינהו קתני, ממתני' מוכח דמיירי בפט"ח, ועיקר הקושיא כמשנ"ת לעיל, שם ועוד אם איתא כו' פשטות הדברים שבכורות בהמה טהורה לא נפדו בלוים במדבר, וראיות לזה וכ"ד תו' בשטמ"ק, ורש"י בחומש, ובביאור קושיא

דרבא לפ"ז, שם אלא אמר רבא כו' בטעמא דצריך ק"ו לכהנים ולא מיפטרי מפני שהפדיון שלהם, י"ל דנפ"מ בכהנת ובפט"ח, שם כל שישנו כו' נראה דאי לאו היקש ג"כ יש להסתפק אם חייבין, ולכן ההיקש מכריע, שם א"ל ר"ס לאביי כו' קושיתו מפני שהוראת שעה היתה על המנויין, והתירוק שהכתוב מוכיח שהכונה על שבט הלוים כולו, שם לוי' לא תפקע, אפי' לוי' שנולדה ללוי אחרי שנתקדש ובדברי מרן ז"ל בזה, ובגדון דלעיל אם לר"פ נמי קשה, שם הא ל"ק כדמר בדרי" כו' דגלי קרא שיש קדושה גם בלוי' לגרום פטור, וזה אינו מיישב לר"פ, שם אמר קרא הלוים, ולא אמר הפקודים, שם ב' ולדורות מנלן, מבואר ברש"י דמרע"ה למד ק"ו במדבר לפטור, ועדיין צריך פסוק לדורות, שנשאר בהם כח הק"ו הזה, שם וממאי דבשה כו' לוי לא שייך לדורות כי כבר נתקדשו, ד' א' תורה דין הוא ביאורו דמתני' גם בפט"ח, וגם הק"ו מסייע מבהמתן של לוי'.

ז. מ"ז ב' איתמר כהן שמת והניח בן חלל, דעת הרא"ש שגם האב צריך להפריש ה' סלעים והן שלו כמו בפט"ח ותרומ' ואין כן דעת תו' ורש"פ, והרבה ראיות שא"צ הפרשה, מפט"ח לר"ש ט' ב', וכן מצינו במת הבן והאב שחייב לפדותו, הרי שזה כחוב בעלמא, וכן בנתאכלו המעות אין לפדיון על מה לחול, וכ"מ ממה שזכה האב בפדיון בלא הפרשה, וכ"מ מטעמיה דרבר"ה, וגם ממה שאין כל הבנים יורשים דמי הפדיון, מיהו בירושלמי יבמות פ"י ה"א משמע כהרא"ש, מיהו שם משמע שגם האב צריך הפרשה לזכות בפדיונו, ואאמור"ר שליט"א דקדק כהרא"ש דמאיצטריך ק"ו לכהנים ד' א', ויש ליישב בכמה נפ"מ דאיצטריך ק"ו, שם שהרי זכה אביו בפדיונו, מדלא קאמר שנפדה כבר משמע כהרא"ש, שם כי פליגי דמת האב בתוך ל', בדין מת האב כשהיתה מעוברת, שם דא"ל אחינא מכח גברא כו', הענין דכל שבעינן גדל בחיוב, נהי דלא חל פטור גמור מ"מ שייך אחינא מכח גידול בפטור, והחילוק בין פדה"ב לפט"ח ותרומ' מ, מפני שא"צ הפרשה, וביאור פלוגתתם מפני שבפט"ח ותרומ' יורש הפירות, וכאן אין יורש הבן רק המצוה ועדיין

מודה לד"ז, ופליג דמתני' לא דמיא להא, ומיירי אף בדאית ליה נכסי אחריני, דכיון שאינו יכול לגבות מהם חשיב כליכא נכסי אחריני, מיהו בלוקח מיוב"ש ונשארו אצלו נכסים פטור, כיון שקודם המקח לא הי' לראוי לגבייה, ולא גרם הפסד במקחו, בקושי הגרע"א ז"ל דהוי ספק לקוחות וספק יורשין ואיך גובה מספק, מיהו העיקר דהוי ודאי לקוחות שאין ברירה, ולא משמע כלל שע"י החלוקה חל חיוב מכח ס"ס, ובמש"פ אאמור"ר שליט"א בכ"ז, שם בגמ' מ"ט לא ל"ב דבריו ארישא, וי"ל דהוי חדא דאית ביה תרתי, ועוד בזה לקמן ס"ק י"א, שם אמר רבא מכדי נכסוהי כו' במשה"ק מכאן לדברי הרמ"א חו"מ קכ"ט ס"ח דכשהלוה כופר הערב חייב, וי"ל דנכסי האדם כערב שמאמין ללוה בכפירתו.

י. מ"ח א' מתני' מי שלא בכרה כו' לא הוזכר דאינו בכור לנחלה, לפי שאמו נאמנת כל שבעה, ולא הוזכרו דברי ריה"ג משום דבאדם לכו"ע פטור דא"א לצמצם בתוך הפרוודור, שם האב פטור מ"ט לא נקט פטור סתמא, ובפרש"י דה"ה לבן, שם מת האב והבנים קיימין, איך מתפרש לר"י ולרבא, שם רמ"א אם נתנו כו' יש לעי' איך מתפרש למ"ד שיעבודא לאו דאורייתא למה חייבין קודם חלוקה, שם למה לא שנו במתני' עד שלא חלקו חייבין ככתוספתא, יש להסתפק אם לא השאיר נכסים, אם שייך שיתנו היורשים עבורו, וכן יש להסתפק בחייבי עולה שמתו בלא נכסים, בדין נכסים שלא היו שוין חמש בשעת מיתה והוקרו ואם מועיל שישלמו היתומים חמש על נכסי אביהם, ויותר נראה דפקע השיעבוד, וכן נפ"מ בנפלו לו נכסים לאח"מ אם משלימין לחמש, מיהו עיקר דין שיעבוד לראוי ולנכסים שנפלו לאח"מ תלוי בפלוגתת הראשונים, ומשמע דלכו"ע פקע השיעבוד, שם רי"א נתחייבו נכסים, כאן נתחדש טעם נוסף בדרי"א אע"פ שלשיטתו מ"ט ב' ככתובה בשטר דמיא, ולכן כאן קי"ל כר"י והתם כרבנן, ובדברי תוד"ה ודכו"ע בכ"ז, שם ז"נ אין כאן לכהן כלום, בדין טעה ונתן לכהן אם יחזיר.

יא. שם גמ' והא אשתעבד נכסיה, יעוי' בתו', וקושיה התו' משום דמדאורייתא אין חילוק בין יורשין ללקוחות, שם אר"י זאת אומרת כו' בלישנא היתה

לא חל החיוב, ונפ"מ בפט"ח לר"א י"ג א', ולכו"ע סברת אתינא מכח גברא כו' מהני רק לפטור מנתינה ולא להפקיע המצוה, ועוד בכ"ז, שם תנן נתגיירה מעוברת כו' אין להקשות שהרי הגוי חי לאחר ל', שם תוד"ה הבן, בדברי תו' הרא"ש דכאן צריך הפרשה, וגם להתו' ל"ד, כיון שיש חיוב פדיון.

ת. שם מתני' יוצא דופן כו' מהא דפסול יו"ד לקרבן ש"מ שיש חסרון בגופו ולא רק בבכור, ולכן אינו בכור לנחלה, והא דאין אמו טמאה היינו מפני שחסר במעשה הלידה, ואינו פט"ר לפי שלא פתח כניסתו, מיהו בעיי דחולין ע' א' בכרכו בסיב ואינך מסתברא שהם רק בקדושת בכור, ולא בדין יו"ד, ונפ"מ לטומאת לידה, שם רש"א הראשון לנחלה, יעוי' בתוד"ה ראשון, ובפשוטו בכור לנחלה א"צ מעלה בעצמותו אלא ביחס לאביו, שם והשני לחמש סלעים, יעוי' בתו' בחילוק שבין ר"ט לר"ש ומ"ט לא הוזכרו דבריהם בשני המקומות, ונראה דר"ט מודה בבכור אדם כיון שאינו כילוד, ולר"ש בהמה ילפא ק"ו מאדם, והענין תלוי בביאור ספיקה דר"ט י"ט א' עי' בסמוך.

י"ט א' ר"ט מספק"ל כו' פשטות הדברים דמספק"ל ששניהם קדושים, והדבר מחודש לקדש שני בכורות, ולהחמיר שירעו ניחא טפי, אבל לא להקרבא, מיהו בגמ' ל"מ כן, ועי' צ"ל שיש שני עניני בכורה וסגי בכל אחד לקדשו, ובאדם מודה לפמשנ"ת לעיל, ואאמור"ר שליט"א פירש דמספק"ל או פט"ר או ראשון לולדות או דבעינן תרויהו.

ט. מ"ח א' אר"י ז"א שני יוב"ש כו' המלוה מפסיד לשניהם, ואפ"ה גובה דלא חשיב שהוא הגורם אלא השותף גורם, ואם נודע יגבה השותף מחבירו ולא מהמלוה כלל, ונראה דבערב מודה ר"י לרבא, אלא דסבר ששדהו כמותו, ובשותף שלישי שכבר זכה מודה רבא, ועוד חילוק בין ערב לשדה שלא נתחייב בדאיכא נכסי, בלישנא קמא לא ביארו בגמ' במאי פליגי, ומתפרש כבל"ב, ותליין הא בהא אלא דר"מ סבר שאין השיעבוד אלים כ"כ לחייב את הלוקח, עיקר דברי ר"י דשדה שותפין כערב משותף, היינו משום דאין ברירה ומצב השותפין מוחלט לשניהם יחד, שם ב' אר"י ז"א כו' משמע דר"מ נמי

וברמ"א סי' שט"ו ס"א דנתן לו בספק לא חשיב תפיסה ברשות, וברמב"ן מבואר דג"ז מהני, במשה"ק אאמור"ר שליט"א מ"ט לא חשיב הכהן א"י אם פרעתין, ולכאורה בכה"ג שידוע סיבת הספק איתרע חזקת החיוב, שם במ"ש תו' למה חזרו כאן פלוגתא דר"מ ור"י, ובמ"ש אאמור"ר שליט"א דאחת ביכרה מיירי גם שיש בן יורש שאינו בספק זה.

יג. מ"ט א' מתני' מת הבן בתוך ל' יום כו' מיתורא דמתני' יש לדקדק דאפי' אכלו ארי שלא היתה הנתינה בטעות יחזיר, בתוד"ה מת כתבו דמתני' לא מיירי דוקא בנפל, מיהו ספיקה דר"ע ביום ל' תלוי בדיון נפל, שם אע"פ שלא נתן יתן, לקמן ילפינן לה מקרא, וברש"י שם דמיניה ילפינן מת האב, במ"ש תו' שמברך על הפדיון, שם מת ביום שלשים כיום שלפניו, פשוט הדברים שפודים בתחלת ליל ל"א, ואין משגיחין על כ"ט י"ב תשצ"ג לא לקולא ולא לחומרא, ובפלוגתא האחרונים ז"ל בזה, שם מ"ט דרבנן, ביאור הקושיא משום מקצת היום, או מפני שעבר כ"ט י"ב תשצ"ג, שם הו"ל שני כתובים, בקו' הריט"א דכתוב אחד בשנה ואחד בחודש, במה שנסתפק הגרע"א ז"ל בדיון יומא דמישלם זימניה לענין פדה"ב, ובפשוטו אין שם דין יום אלא מיד שהגיע זמן כעבר זמנו, אלא שאפשר שאין חזקה בשעה מועטת, אבל אין כאן הסברות של בע"ח כלל, ועס"ק י"ד בכ"ז, שם רע"א אם נתן לא יטול, בפ"י תו' דהו"ל תפיסה ברשות, ובקונטרס הספיקות שביאר דברי הסמ"ג דחשיב קודם שנולד הספק משום דפסק כרב, ובפשוטו לכר"ע חשיב בכה"ג תפיסה ברשות, בג' חילוקים שכתב אאמור"ר שליט"א נתן מספק (בטעות) נתן קודם שמת ביום ל' שכבר חל הפדיון, ובקושיא הריט"א מר"מ ו' ב', ובדברי הרמב"ן בסופ"ק בכ"ז.

יד. מ"ט א' מתני' מת האב בתוך ל' כו' ברש"י מדמה לה לפורע תוך זמנו, ובפשוטו אין כאן תובע, אלא שתוך ל' א"א לקיים המצוה, אבל בב"מ ק"ב ב' מדמינן שוכר ופדה"ב, ובביאור התו' בזה, ובגרסת הר"ף והרא"ש דלא מייתי מפדה"ב ניאח, שם בחזקת שלא נפדה עד שיביא רא"י שנפדה,

הקושיא לר"מ, אבל לר"י ניאח דאישתעבד, מיהו לקושטא דמילתא צ"ל כבל"ב, או שככתובה בשטר דמיא, שם בע"ח גובה כו' דשדה זו בלבד ראויה לגבייה, והמלוה חשיב ג"כ כלקוחות שאין לו ענין בחלק מבורר, שם כגון דליכא אלא חמש סלעים כו' כונת רבא במסקנא דבדר"א או בדר"פ פליגי, שם מלוה הכתובה בתורה כו' לכאורה אית ליה קלא ע"ז, שם ב' ור"י סבר חמש ואפי' חצי חמש, ביאור הדברים דהו"ל כחוב בעלמא, אבל בפט"ח לא שייך חצי, וכל חלק מתשלום החוב הוי חלק מהמצוה, ולמסקנא לא חל כלום עד שיתן חמש, מיהו אם אכל הכהן הראשון שפיר חל פדיון לבסוף, ויש להסתפק בנתן חצי חמש ומת אם פקע וצריך להחזיר ליורשים, ושם תוד"ה דר"מ, בעיקר הדברים יש חילוק בין חיוב חצי לבין תשלום חצי בחיוב שלם, ונפ"מ בח"ע וחב"ח, וכה"ג מצינו בכופר ב"ק מ' א' ובדיון התשלום ודאי דחייב ליתן מה שיכול, משא"כ בכהן שאינו חיוב אלא מתנה, שם ועוד תניא ר"א כו' מזה יש ללמוד דטעמיה דר"מ מפני שחסר בחמש שלימים, במ"ש רש"י דמיירי בספק בכורות, צ"ע איך מתפרש לר' ירמ' ברייתא זו.

יז. מ"ח ב' מתני' שתי נשים שלא בכרו וילדו כו' פרש"י במחבא, ולכאורה בבבא זו א"צ לפרש כן, ואאמור"ר שליט"א כתב דבידוע מי נולד תחלה נותן סתמא לראשון, והיינו בתוך ל' דוקא, וג"ז קשה להכריע נגד מוחזק, שם ואם לשני כהנים נתן אינו יכול להוציא מידם, וש"מ שלא יועיל להתחרט מן הפדיון, ואמנם לא יחול פדיון בע"כ, אבל הכהן זכה במעות, וכמ"ש הר"ן קדושין נ"ט א' במעות קדושין ובהכא עדיף כיון שחיוב הפדיון קיים, ואפי' לשמואל זכה במעות, ויתכן שחייב באונסין, יש להסתפק אם האב והכהן חוזרין בהם אם המעות משועבדין לבן לפדיונו אם לא יפדנו האב, שם אינו יכול להוציא מידם, יש להסתפק בהחזיר לו אחד מהם אם בנו פדוי, או שכל אחד קיבל חצי או שהשני קיבל על המת והו"ל מלוה, בדיון נתן שבע לאחר ושלש לאחר, אם יכול לתפוס כל החמש, ובביאור ענין הפדיון הזה בכח מ' מתוך פ', ובדיון אם האב ה' מוחזק, במ"ש תו' דהוי תפיסה ברשות,

המשנה והגמ' בקדושין משמע שפודה בנו תחלה, אבל כאן בגמ' לא הקפידו בסדר, בנדרון אם הבני חורין מטלטלין או אפי' קרקע, וזה תלוי מי המשועבדין, ובביאור דברי רש"י ולשיטתו ע"כ להקדים פדיון הבן, וכמה קושיים לפרש"י, ומקור דברי ר"י ממשמעות המשנה שמשמע שהאב מקיים מצותו, בביאור הא דמצותו על אביו, לפי שכבר זכה בכך ונתחייב תמורתו, ומה"ט נותן כל ממונו כבע"ח.

י. נ"א ב' אמר עולא ד"ת בנו פדוי לכשיתן, בשטרות דעלמא לא שייך לומר שהלוה משלם לשם פדיון, משא"כ הכא באב גופיה שנתחייב מעיקרא לפדיון בפלוגתא הראשונים ז"ל אם החסרון מפני שאין פדיון בשטרות או דלא חשיב נתינה כלל, בביאור הא דתנן שיחזיר דמי הפדיון ולא יחזיר דמי השטר שאז יפסיד הכהן שלא יפדה אצלו, וגם י"ל דמדאורייתא כבר נפדה, שם תנינא להא דת"ר כו' כאן מבואר דבמתני' מחזיר הפדיון, והחידוש דשרי ולא חשיב כלא קיבל במוחלט, ועי' להלן דנטלן והחזירן היינו כעין חזרה מקבלתן אלא שכבר נפדה ולא פקע, שם נתנו לעשרה כהנים בב"א יצא בזא"ז יצא, בביאור דברי רש"י מה החילוק בין בב"א לבזא"ז, ובשם תו' נסתפקו אם מהני בעשרה בזא"ז, ובמ"ש אאמו"ר שליט"א שהחילוק אם נתאכלו מקצתן בינתיים, בדברי הרוקח בדין כהן שקיבל פחות מחמש וסבר האב שהיו חמש, אם יכול לחייבו להחזיר, שם נטלו והחזירו לו, יצא, נראה שאם החזירו תוך ל' לא יצא, ולא אמרינן דמתנה בעלמא יהיב ליה, וכן אם החזיר מקצת קודם שקיבל כולן, בדברי הפ"ת סי' ש"ה סק"י בשם חכמ"א דאף לכתחלה אפשר לפדות אצל עשרה, וראיות לזה, ובדברי החת"ס בזה, באבני מלואים סי' מ' בדין החזיר תוך ל', בדין מתנה ע"מ להחזיר תוך ל', שם וכששמעו חכמים בדבר כו' מה חידשו חכמים בזה, ולמה יש ענין להחזיר פדה"ב טפי משאר מתנ"כ, שם קיים זה אף הלכה זו, ביאור הדברים, וכיו"ב ב"ק נ"א א', שם א"ל לא גמרת ויהבת, יש לעי' הרי לא ביקש לו שיחזיר, וגם הוי דברים שבלב, ונראה שר"ח לא רצה לזכות בכח תפיסה ולכן עדיין לא זכה במעות, צ"ע בקושיית תו' שדימו זה למתנה ע"מ להחזיר, במ"ש תו' שהמחזיר

הוכיח אאמו"ר שליט"א מכאן שפודין את הקטן שלא מדעתו.

טו. שם גמ' איתמר הפודה את בנו בתוך ל', הא דמהני בקדושין נתאכלו המעות, הטעם מפני שהיתר השימוש במעות הוא רק מכח הקידושין, ואם דעתה שלא להתקדש אסור לה להשתמש במעות, שם לאחר ל' ואיתנהו למעות כו' כ"ז שהמעות בעין הם של הנותן, וא"כ רוצה לזכות בהן ולהפקיעם מרשות נותן, ובחפץ מסוים ודאי הדין כן, ולכן חל פדיון לאחר ל' כמעות בעין, שם ב' ושמואל א"ל התם בידו לקדשה מעכשיו, דבכה"ג הו"ל כמקדשה בתנאי, ואע"פ שהתנאי שלא יחולו מיד, מ"מ אין חסרון בחשיבות הכסף לקדושין, כמו במקדש בתנאי אם ירדו גשמים ונשתמשה במעות ואח"כ ירדו גשמים, דמעיקרא אדעתא דהכי נשתמשה, בדין מקדש לאחר שאתגיייר ל"מ ונאכלו המעות אם מהני רק לרב או אף לשמואל, בפלוגתא הראשונים שבריט"א בזה, בדין מקדש לאחר ל' וחזר בו שכתב הר"ן דא"צ להחזיר המעות, נתבאר דעת ש"פ דהיינו דוקא בסתמא, אבל יכול להתנות שתחזיר, שם ואע"ג דקי"ל כו' רוה"פ ל"ג לה, וברי"א האריך בזה, ובביאור הדברים מ"ט חשיב איסורא הרי הנדון עיקרו בחשיבות ממון, שם הב"ע דאיתנהו כו' לשמואל הדין שצריך לשמרם ואין זה מאורע שנתקיימו המעות, שם ת"ש בחזקת כו' מה נתחדש בראי' זו, שם תני תנא קמיה כו' בקושיית השטמ"ק בשם הרא"ש וביישוב הרא"ש בפסקים דאם תני אין בנו פדוי ניחא נמי לרב, מ"ט א' רש"י ד"ה דכו"ע כו' אלא מתנה בעלמא, בדברי הריט"א שהבין שכונת רש"י למתנה בסתמא.

טז. מ"ט ב' ת"ר הוא לפדות כו' צ"ע מ"ט מייתנין ברייתא כלשון המשנה, שם אר"י הכל מודים כו' התו' בקדושין ביארו במשועבדין של אבי האב, ובזה מיושב שבאמת מתקיימת המצוה של אבי האב, אבל אם המשועבדין של הבן, מה מועיל מה שמצותו על אביו, סו"ס השתא המצוה של הבן, ולמדנו מזה שאם יש לבן בני חורין, אין כח במצוה לגבות ממשועבדי האב, אע"פ שהאב מפסיד מצותו, בלשון

העוול של בעה"ב, וברמב"ם וירושלמי בזה, ושם אמרו שתרומתן אינה תרומה.

ב כ"ז א' ותנא מ"ט לא קאמר מתנות כהונה, יש לתמוה אטו כי רוכלא, ובכל הספרים גרסינן ות"ק ע"י ילקוט ורגמ"ה ורש"י מחקו, וזה מוכיח כגרסת השטמ"ק וכ"ה בתוספתא, וענין מאתים זוז היינו סכום גדול ולא במעות אלא בזרוע ולחיים, ולומר שניכר שמשלם רק טוה"ג, ומדרשב"א שמענו דת"ק פליג, שם אחי למיטעי בהון, יש לעי' למה יטעה שהקדושה ביד הישראל והכהן קיבל חולין, ובדין כהן שמכר מתנותיו, בדין בכור אם דינו כתרומה או כזרוע ולחיים, בסברא בכור עדיף שהוא קרבן ואין לו פדיון כלל, ואסור בגו"ע, וכן יש לקיים לפי גרסת ספרי ספרד שברא"ש ושטמ"ק, וכ"נ בערכין כ"ח ב', ורש"י והרמב"ן לפי גרסתם דדייק מדקתני רק תרומה, א"כ גם בכור כזרוע, וכ"מ בתוספתא בהדיא דת"ק שרי בכור, בדין הבטיח ליתן לו ולא נתן עדיין דליכא חילול אם מותר, ביישוב מתני' דערכין לפרש"י ובריט"א בכ"ז, בדין פדה"ב וראשית הגז, שם אם הי' כהן לכהן אסור, דהנותן לבעה"ב כקונה ממנו את הטוה"ג, וכהן שקונה טוה"ג מבעה"ב הו"ל כלוקח רגיל.

ג תמורה ח' ב' אר"ח לא שנו אלא כהן לכהן כו' ארהבדר"י מפני שנראה ככהן כו' לפי הטעם הראשון מיירי רק בתם, אבל לטעמיה דרהבדר"י אין סברא לחלק ביניהם, וכ"מ בעובדא דמ"ז ור"א, וכ"מ בהדיא בגרסת השטמ"ק והרא"ש, אבל ר"י פירש הכל בהם דוקא עהגהות הגר"א, ולענין הלכה אם בטלו דברי ר"ח, שם א"ל התם מוכחא מילתא כו' בלא"ה ג"כ צ"ב מה הדמיון ואפשר שעיקר הגזירה הואי שלא לקנות הנותן מהכהן המקבל, עיקר ענין כהן המסייע הוא מפני שנעשה כמקח ולא מפני שמפסיד לאחרים, ולכן יכול הכהן להחזיר מרצונו, אבל אם הישראל עושה תנאי ע"מ להחזיר או כל תנאי שהוא הו"ל כמקח, וכל שהכהן דעתו לצורך המתנות יש לאסור, - בדין כהן המחזיר פדה"ב נתבאר לעיל ס"ח ס"ק י"ז.

ככהן המסייע ואם איסור מסייע מפני שנראה כמוכר לו המתנות או מפני שמפסיד לכהנים אחרים, ולענין הלכה ראוי להנהיג כתו', שאם כולם יחזירו שוב לא ירגישו בנוח שלא להחזיר ויבטל הפדיון.

ית נ"א ב' מת לאחר שלשים כו' בדין נכסים שקנה ומכר לאחר מיתת הבן, בדין לפדות ע"י שליח ברמ"א ס"י ובט"ז וש"ך ופ"ת ובהגר"א וחזו"א, בדין לפדות קטן מדין זכין, ואם אפשר לפדות קטן כשאין אביו רוצה לפדותו, ויועיל לבן לכשיגדל, ואם איגלאי שפדאו האב קודם לכן, יתבטל פדיון זה.

יט בדין פדה"ב בדמי שכירות פועל, בפשוטו דמי להקדש שמתחלל על המלאכה, ויש להסתפק אם שחוק לפני ואדם חשוב הו"ג כדין פועל, וצריך ראי' לחדש קנין הנאה שאינו ככסף ומועיל רק לשעתו, דבפשוטו כל הנאה כחיוב ממון, ואם יש לפשוט ד"ז מנתאכלו המעות.

כ מ"ט א' מת הבן כו' בדין מת הכהן בתוך ל' יום, בפשוטו בטל הפדיון לגמרי, אלא שאם יש נכסים חייבין היורשים להחזיר החוב, ובמעות קיימין יכולין לפדותו בהם, ויש להסתפק אם זכו בזה שלא יוכל לפדות אצל אחר.

סימן ט

בדין כהן המסייע בבית הגרנות

א כ"ו ב' מנה"מ כו' משמע דדרשא גמורה היא, והיינו כיון שלא הי' ציווי ליתנו מיד ש"מ שצריך לטפל, שם אמר קרא תעשה בגרסת השטמ"ק שם מפני ששיניה דקות, במאי פליגי, שם מפני שנראה ככהן המסייע, למה לא חשיב מסייע ממש, בפרש"י דמוקים לה בזה"ז, שם אין נותנין להם תרו"מ בשכרן, נראה שהשכר המגיע להם הוא כשיעור הטוה"ג, או קרוב לזה, ומ"מ חשיב משחית ברית הלוי, שם וביקשו חכמים לקונסן, משמע שעיקר

סימן א

בדיני צירוף למעשר בהמה

בתוספתא מלא רגל רועה ולא מלא רגל בהמה מהלכת, פי' דבתר רועה אזלינן ולא בתר הבהמה.

שם היו לו באמצע מביא ומעשרן באמצע, לשון המשנה צ"ב דלכאורה הול"ל הי' בין אלו לאלו ל"ב מיל והי' לו באמצע מצטרפין, דהא דאין מצטרפין בל"ב מיל מיותר כדאמר בגמ', והא דמביא ומעשרן באמצע לא משמע לשון צירוף גם לאלו שמרוחקין זה מזה ל"ב מיל, ונפ"מ שאם מתו האמצעיים אפשר שפקע חיובם אליבא דרב.

והנה סתמות הדברים דע"י שיש לו באמצע מצטרפין החיצונים לרב כמו לשמואל, וכ"מ בתוספתא כאן ובירושלמי חלה פ"ד ה וברש"י כאן שכתב דהאמצעיות מצרפות לאו מביא ממש קאמר, וכ"מ ברמב"ם פ"ז ה"ג, מיהו בפי' הרגמ"ה כאן כתב דמביא ומעשרן באמצע אבל החיצונים אין יכול להביא אלו לאלו שהרי יש ביניהם יותר מט"ז מיל, וגם ברש"י בגמ' משמע שעיקר הצירוף דלהו כולהו בר חיובא, ואין מזה ראי' למתו אמצעיים.

ואפשר ליישב אליבא דרב, דלהכי קתני מביא ומעשרן באמצע לומר דרק בחמש וחמש מתחייבין דאיכא חיוב לכל צד ע"י האמצעים, והשתא מתפרש מביא ומעשרן באמצע כשיש חיוב לכל צד לחוד אם יביאנו באמצע, ולשמואל קמ"ל תנא שהצירוף ע"י שהרועה באמצע, לומר שאין האמצעיים מצרפין, אלא זה שמביאן לאמצע דהיינו מונה דרועה מצרפן, ועוד כתב אאמו"ר שליט"א דקמ"ל שאין הצירוף מועיל אלא באמצע פעם אחת, ולא אמרינן דכל שיש לו צאן במרחק

א. נ"ד ב' מתני' מעשר בהמה מצטרף כמלא רגל בהמה רועה, יש לעי' מנלן דבעינן צירוף בעדר אחד, הרי בפשוטו יש לקבוע הדין לפי הבעלים דכל שיש לו עשר בהמות חייב במעשר, ונראה דקרא דכל אשר יעבור תחת השבט מתפרש כל אשר יעבירונו בעליו תחת השבט מעצמו (שלא למצות מעשר), ואמנם ודאי דעיקר קרא למצות הפרשה נאמר, אבל הצעת הכתוב כל אשר יעבור מעצמו, והיינו דמייטנן בגמ' קרא דעוד תעבורנה הצאן ע"י מונה דהיינו ע"י הרועה, דכיון שהרועה מונה צאנו בכניסתו כל צאן שניתן ע"י רועה אחד קרינן ביה אשר יעבור תחת השבט.

ונראה דלבתר דילפינן השיעור ט"ז מיל משום דשלטא ביה עינא דרועה, נקבע שיעור זה בכל האופנים, אף כשיש סיבות דלא שלטא עיניה דרועה, כדחזינן בכפר חנניה וציפורי, דכיון שהם עיירות חלוקות א"א לשמרם ברועה אחד, אלא ודאי כיון שראויין למנין אחד זהו שיעור צאן אשר יעבור תחת השבט, תדע דודאי צאן שבתוך הבית מצטרפין עם אלו שבחוץ, אע"פ שאין הרועה שולט לראות שניהם, ומה"ט ילפינן נמי דחו"ל וארץ אין מצטרפין אע"פ שהרועה יכול לשמרם, דכיון דבעינן צאן שעובר תחת השבט, הרי א"י וחו"ל כשני עדרים דמו, ואפי' שני אבטילאות שסמוכין זל"ז לא מצטרפין.

ברש"י פי' שני פירושים בלשון רגל בהמה רועה, ולכאורה נראה ששניהם אחד, דבהמה רועה מתרחקת כמה שהרועה מניחה להתרחק, ואי לא שלטא בה עינא הרי הוא מחזירה קרוב אליו, ואפשר דהיינו דקתני

אה"נ אם הרועה עומד באמצע מצטרפין, אבל בדליכא רועה באמצע א"א לצרף ל"ב מיל לכל צד, שהרי אם עומד בדרום צאנו מצטרפין עד ט"ז רק לדרום ואם בצפון מצטרפין לצפון, ולכן אין להחליט הצירוף יותר מט"ז, אא"כ הרועה באמת עומד באמצע, ולרב בעינן צירוף מוחלט ע"י הצאן, ומאורע של הרועה אינו מצרף, ועד ט"ז חשיב צירוף בעצמן, ויותר מט"ז הוא רק בגלל שבמקרה עמד הרועה שם, והמאורע אינו מחליטם לענין אחד.

יש להסתפק אם בשעת המנין צריכין ג"כ להיות בתוך ט"ז מיל, דכיון דקרא מתפרש כל אשר יעבור מאליו תחת השבט, א"כ גם כשבא למנותם בשני דירין בכל אחד חמש או רבוצין או עומדין צריכין שיעמדו בשטח שראוי למנין אחד, או דכיון שנתחייבו שוב אין דינים בסדר הפרשתם, ולכאורה כיון שלא הוזכר שיעור בדבר ש"מ שאין לזה שיעור, מיהו י"ל דרבוצים או עומדים מתפרש סמוכין, ואפי' לריב"ז י"ל דבעינן מן המוקף דומיא דמעשר, וראיתי בספר אאמו"ר שליט"א סק שכתב דא"צ שיהיו סמוכין בתוך ט"ז מיל בשעת מנין ההפרשה, והענין דכיון דמסתברא דלא מצרכין דרך מנין שיהא סמוכין שוב אין לנו להצריך תוך ט"ז מיל, ועי' בגמ' ס' א' בשני פתחים דחשיב שני מנינים, היינו כשמונה אותם שנים אבל יכול להמשיך מנין של פתח זה בפתח השני, וה"ע יכול למנות בשני דירים מנין אחד חמש מזה וחמש מזה, ואע"פ שבדרך הרגיל אין זה חד מונה, ושוב אין לחדש מרחק ט"ז מיל בזה.

ב. שם גמ' וכמה אמר רב חמש מכאן כו' דהנך חמש חזיין להכא ולהכא, יש לעי' מה נתחדש בצירוף זה, הרי בפשוטו כיון שלכל חמש יש צירוף של החמש שבאמצע א"א לומר דלית בהו עשרה, ואם מתו חמש של צד אחד ודאי נשאר חיוב על החמש שבצד השני, וכי ס"ד שמיתתן של אלו

פחות מט"ז מיל זה מזה מצטרפין אפי' כמה עדרים במרחק קל"ה מיל שיש ט"ו מיל בין כל בהמה, ולכן שנה דדוקא באמצע אחד מצרף שני הצדדים, ובאמת יש לעי' להירושלמי בחלה שדימה פחות מט"ז לנשיכה דחלה אם מהני טפי מפעם אחת, דבפשוטו לא קרינן ביה מונה בכה"ג, ואפשר דהיינו דמסיים התם מצינו חלה מהלכה ולא מצינו מעשר בהמה מהלכה שלא נתחדש דין נשוך במעשר בהמה כמו בחלה, שאף בחייבין אין מצטרפין ג' ג' בארבעה עדרים משא"כ בחלה.

שם גמ' מנה"מ ארב"ש דאמר קרא עוד תעבורנה הצאן ע"י מונה, מהאי קרא לפינן דמונה היינו רועה שמכניס עדרו ומונה אם שלם הוא, ובשיעור שהרועה נותן להם להתפזר מיקרו צאן של מונה אחד, וכבר נתבאר לעיל דהא דמצרכין צירוף ולא תלו החיוב ברכוש של הבעלים, היינו משום דקרא משמע כל אשר יעבור תחת השבט מאליו, בלא חיוב מצות מעשר.

ונראה שאם עשה דיר באורך י"ז מיל פשיטא דמצטרפין דהא קרינן בהו כל אשר יעבור תחת השבט, וכן בעדר שהבהמות מחוברות יחד ונמשכות זו אחר זו כדרך העדרים קרינן בהו כל אשר יעבור תחת השבט כיון שבלא עינא דרועה הם נמשכות יחד זו אחר זו כדרך העדרים, ורק במפוזרין שצריך השגחת הרועה לאספן בזה תלוי בשליטת עינא דרועה, וכ"כ אאמו"ר שליט"א בסק דעד רמחובר כדרך העדרים מצטרף אף ביותר מט"ז מיל.

שם וקים להו לרבנן דשיתסר מיל קא שלטא ביה עינא דרועה, יש לעי' ליצטרפו בל"ב מיל שהרי רואה לכל צד ט"ז מיל, ואפשר ה' לומר שאין דרך רועה לפזר צאנו לשתי רוחות, אבל אין האמת כן שבדרך כלל הרועה באמצע והצאן סביבותיו, וכשם שרואה ח' מיל לכל צד רואה נמי ט"ז מיל, ונראה דלשמואל

מחייבת את אלו, ואפשר לומר דהאמצעיים מצרפין את כולן לעדר אחד, שאפי' אם מתו האמצעיים כבר נצטרפו הצדדיים וחייבין במעשר, ונפ"מ שאפי' לא הביאם באמצע ועשרן רבוצין או עומדין הר"ז מעשר, בין מתו האמצעיים בין לא מתו ומנה רק הצדדיים, אבל קשה שאם זהו עיקר החידוש איך סתם התנא מביא ומעשרן באמצע שבזה אין שום חידוש, ולמה לא שנה מצטרפין, ועוד שהלשון מטעה לומר שאין מצטרפין אלא שמביאן באמצע ומצרפן ומעשרן, וגם צ"ב איך באמת האמצעיים מצרפין את הצדדיים להיות כאחד.

ואין לומר דקמ"ל שצריך להביא את כל הט"ו ולכנסן לדיר, דהא היינו חידושה דרבא לקמן נ"ט ב', ולא משמע דמדרב שמעינן לה, וגם מתני' מתפרשת בכל גונא גם ב' מכאן וז' מכאן וששה באמצע דהו"ל כ' דכולהו חייבין במעשר, ולא שייך לומר שהחידוש בט"ו, ועוד שאם החיצונים אינם מצטרפין זע"ז, ואם מתו האמצעיים הצדדיים פטורים, א"כ י"ל דאף לרבא א"צ לכנוס כולן לדיר, שהרי באמת אין לו ט"ו החייבין ביחד, אלא שמכא הי מנייהו מפקת נתחייבו שניהם, אבל אין כאן ט"ו שצריך לכנסן לדיר, ואמנם כ"כ מרן זללה"ה בסכ"ז סק דבכה"ג דרב א"צ לכנוס כל הט"ו לדיר, אלא שנתחייבו כולן ואסור למכור ולשחוט, מיהו רש"י כתב שכונסן לדיר, ורש"י לשיטתו שכ"ז שלא נכנסו לדיר לא נקבעו החמש הנותרים לחיוב מעשר שיצטרכו להמתין לגורן הבא.

ודעת מרן זללה"ה שם סק"ג דבאמת החיצונים לא נצטרפו אלא שחל חיוב על כולן, וכיון שהגיע הגורן אסור למכור הה' הנותרים אע"פ שלא כנסן לדיר, כיון שהיו בני חיובא בזמן הגורן, ולפ"ד אם מתו האמצעיים או שבא למנות הצדדיים רבוצין או עומדים בלא האמצעיים אינם מצטרפין, ואין

חייב לכנסן לדיר כדרבא כיון שהם רק עשרה או אלו או אלו, ולפ"ז עיקר החידוש בדין גורן דרבנן, אבל ברש"י מבואר שכונסן לדיר, וא"כ אין כאן חידוש בזה שאסור למכור החמש הנותרים, שהרי כבר נצטרפו בדיר, וא"כ החידוש כדרבא ולא בצירוף, וזה קשה דודאי משמע דאכתי לא שמעינן מהכא דיניה דרבא.

ועיקר הדין שאם היו לו ט"ו וכנסן דליר ונותרו חמש שאסור למכרן ולשחטן לא נתפרש בהדיא בגמ', דהא דאמר רבא מצטרפין לגורן אחר, יש מקום לפרש דהיינו לומר שלא נפטרו במנין הראוי, אבל לחייב להמתין עם החמש עד שיוולדו לו חמש נוספים לא שמענו, תדע שהרי לאחר ר"ה שאינם ראויין להצטרף ודאי פטורים, וע"כ שלא נאסרו כטבל, וא"כ אף קודם ר"ה לא מצינו שהגורן אוסר למכור סתם, אלא דאמרינן ליה שיעשר תחלה ואח"כ ימכור, וא"כ כשיש לו חמש בלבד שאינו יכול לעשר יש להתיר למכור, [מיהו פשטות הגמ' וכ"מ ברש"י ורמב"ם שאסור למכור הנותרים, ועמשנ"ט ס"ב סק"א, ולפ"ז אין שום נפ"מ בצירוף החמש מכאן ומכאן, אם נימא שאין הצדדיים מצטרפין זע"ז.

ודעת אאמו"ר שליט"א שהצדדיים מצטרפין לרב כמו לשמואל, ואם מתו האמצעיים נשארו הצדדיים בחיובן, וגם יכול למנות הצדדיים בלבד רבוצין או עומדין אם נימא שאפשר למנות במרחק כזה, עי' לעיל סוסק"א, ולפ"ז ניחא דלא שמעינן מדרב דיניה דרבא, דמדרב שמעינן שכולן מצטרפין כאילו יש לו ט"ו במקום אחד, ואפי' מתו ה' האמצעיים מעשר את הצדדיים, אבל אין רא' מזה שכונס כולן לדיר, מיהו בדעת רש"י שהדיר מחייבן צע"ק, ומ"מ נפ"מ שם מתו האמצעיים מכניס הצדדיים לדיר, ואם לא הכניס כולן לדיר, יכול לשחוט החמש הנותרים.

נצטרפו פעם אחת חייבין, ויכול להפריש משני חיובים זע"ז, כיון שאין הצירוף לעשותן אחד בהפרשה מזע"ז, אלא לקבען בשיעור מעשר שנעשו בני חיובא למעשר, ואף חמש עדריס של ה' ה' וביניהם פחות מט"ז מיל נעשין כולן בני חיובא, ודינם כאילו היו בעדר אחד.

ובזה מיושב שלא חשש התנא לשנות מביא ומעשרן באמצע על כונת צירוף, כיון שאין לנו בצירוף אלא חיובן למעשר, ובלשון מביא ומעשרן באמצע ג"כ מבואר שכבר נתחייבו כולן ע"י צירוף האמצעיים.

ובזה מיושב טפי הא דצירוף שעה אחת מהני אע"פ שחזר והפרידן כדחזינן ברועה וכליו של רועה, דבאמת סגי בזה שנתחייבו שעה אחת, וא"צ שיהיו כל העשרה אחד לענין דין ההפרשה, וכיון דנקטינן דחמשה שנתחייבו צריך לצרפן עם חמשה רחוקים שנתחייבו אע"פ שאין קשר ביניהם, מובן יותר דסגי בצירוף לשעה כיון שא"צ שיהיו מצורפין כל הזמן לעדר אחד.

ובזה מיושב טפי מה שדימו בירושלמי מעשר בהמה לחלה, והרי בחלה אפשר לעשר מעיסה על חברתה בלי צירוף ביניהם, וא"כ הצירוף אינו להפרשה אלא לחשיבות העיסה, ומנלן לדמות זה למעשר בהמה, אבל למש"כ שגם במעשר בהמה כן ניחא טפי.

שו"ר בספר אמו"ר שליט"א סק"ה שכבר הוזכרה אפשרות זו, ובסק הכריע דכיון דליכא ענין טבל במע"ב, אין לחדש חלות חיוב כשנשאר לו פחות מעשרה, וע"כ דפקע חיובם מדאורייתא כאילו לא נצטרפו מעולם, ובאמת מהא דמותר למכור ולשחוט אע"פ שמפקיע מצות מעשר משמע שאין חלות חיוב בבהמות, דבזה מפרשינן שחובת גברא פקעה מפני שאין לו בהמות, אבל אם חל חיוב בבהמות הרי הוא מפקיע מהבהמה מצותה, ומ"מ נראה שאפשר לקיים הדברים דכל בהמה שנצטרפה לעשרה לא פקע ממנה אפשרות

מיהו צ"ע איך מצטרפין הצדדיים ע"י החמש אמצעיים, נהי דכל חמש מצורף לאמצע וחייבין עמהם, אבל סו"ס הצדדיים אינם נמנין יחד, וכמו שבארבע באמצע אין מצטרפין ה"ה בחמש, ואיך גרמת חיוב מעשר מצרפתן, ואפשר דכיון שראוי להביא הצדדיים לאמצע כדי לעשרן ולא ליקח האמצעיים לאחד מן הצדדים, מפני שע"ז מנתק חיבורן מהחמש שבצד השני, מה"ט חזינן להו כאילו כולם באמצע, שמיד שהביא חמש שבצד אחד לאמצע כבר נצטרפו עם הצד השני, א"נ חיוב המעשר מקשר שני העדרים להיות כאחד, ונמצא שקצה העדר שמצד זה הוא באמצע והוא מחובר לצד השני, מיהו לפ"ז קשה מ"ט ה' מכאן ואחד מכאן וחמש באמצע אין מצטרפין, שהרי החמש הוא כאחד עם החמש שבצדו, וממילא מחובר לאחד שבצד השני.

ולכאורה יותר מיושב לומר שכל בהמה שכבר נתחייבה פעם אחת תו לא פקע חיובה ממנה, וכמו עיסה שיעור חלה שמשנתחייבה תו לא פקע חיובה אע"פ שנאבד חצי', וה"נ צירוף דמעשר בהמה הוא כדין שיעור חלה שגורם חיוב על הבהמות, ומי שהיו לו עשר בהמות ומתה אחת מהן נשארו אלו בחיובן, ולדעת רש"י דלאחר הגורן ה' שנשארו אסור למוכרן עד שיצטרפו בגורן אחר ה"נ אסור למוכרן, [אם נימא כדעת מרן זללה"ה שא"צ דיר דוקא, ואף אם צריך דיר, מ"מ חזינן שיש ענין בר חיובא על מי שנצטרף כבר], ואם נימא דכל שאין לו עתה אפשרות לעשר אין לו איסור למכור, נפ"מ שאם יש לו ט"ו בהמות במקום רחוק יותר מט"ז מיל ונותרו לו ה' מהם, הרי הוא חייב לצרפם עם החמש האלו שנותרו לו כאן, דמעתה יש לו ברשותו עשר בהמות שכבר חל עליהם חיוב מעשר, ושוב אינם צריכין צירוף, שכבר באו לידי חיוב פעם אחת.

ודאטאן עלה אין ענין צירוף של צדדיים זל"ז כלל, ואין לנו אלא דבהמות שכבר

מעשר, ואם יש לו עוד תשעה שנצטרפו כבר ברחוק יותר מט"ז מיל, הרי כולן בחיוב מעשר כמו שיש לו עשרה במקום אחד, ואמנם גם בעשרה יכול למכור ולשחוט, אבל דרגת המצוה שיש בעשרה יש בכל אחת שנצטרפה כבר, ועי' לקמן ס"ב סק"א דאפשר דמדאוריתא אסור למכור ולשחוט משהגיע זמן מנין צאנו, ולפ"ז נחא בפשיטות ששייך חלות חיוב על הבהמות.

יש לעי' מהו חידוש המשנה לרב הרי ודאי שעשר מהם חייבין, וכיון דלא ידעינן הי מינייהו הרי כולן חייבין, ואפשר דהי' מקום לומר דתרווייהו ספיקא נינהו, דהא באמת לא קרינן מונה על שלשתן יחד, וצריך הכרע לאיזה צד נמשכין הצדדיים, ואף ב'ז' מכאן וז' מכאן ושהה באמצע יש לדון אם כולן חייבין, ואם לאו מתני' הי' בידו להחליט איזה מהם הוא מונה יחד, וקמ"ל דמביא כולן באמצע, ואפשר שהחיוב הזה משוי לכולהו מונה אחד, דהא פשטות הדברים שכבר נתחייבו כולן במוחלט ואפי' מתו האמצעיים כמש"כ סק"א, ולפמש"כ דסגי בחלות חיוב על כל אחד וא"צ אח"כ שיהיו כל העשר מעדר אחד, י"ל שכל חמש מתחייבין במוחלט מכח הי מינייהו מפקת, שאם נצטרפו חמש שמכאן עם האמצעיים אין סיבה שלא יצטרפו אח"כ גם חמש שמצד השני, כמו במתו אלו הראשונים.

ובירושלמי חלה פ"ד ה"ב איבעיא להו אם חמש האמצעיים כבר נתעשרו, אם הם מצרפין, ולפי מה שדנו שם אם דומה לחלה דקב תרומה אינו מצרף, א"כ גם כאן טריפה וכלאים ויוצא דופן ויתום אינם מצרפין, וד"ז צ"ב, וזה ודאי נראה דבעדר אחד המחובר ממש כדרך העדרים אף פטורין מצטרפין, שזה דומה לכולל גבי חלה, וכמש"כ לעיל דהטעם מפני שהם נמשכין זא"ז מעצמן בלא מונה, וזהו נפ"מ גם אם קצה העדר בתוך ט"ז מיל והוא מהפטורין והחייבין נמצאין בהמשך העדר רחוק מט"ז מיל, אבל

במופסקין צ"ב מה ס"ד שהפטורין יצרפו את החיצונים, הרי גם החייבין אינם מחייבין את שניהם אלא מכח הי מינייהו מפקת, ולא מפני שנעשה חיוב בין שני החיצונים, ואפשר דהירושלמי כשמואל ס"ל, מיהו בבהמה בר חיובא אע"פ שאין כאן רועה באמת לשני העדרים חזינן ליה כמאן דקאי באמצע, והיינו מפני שיש כאן צירוף מסויים של חיוב מע"ב, ובזה מספק"ל דשמא גם אלו שהיו חייבין ונפטרו מצרפין, וכ"נ מהא דמדמו בירושלמי ט"ז מיל לנשוק, ואם החיוב מצרפן א"כ ל"ד לנשוק, אבל אם הענין שנעשין עדר אחד, דמי שפיר לנשוק, וכ"כ אאמור"ר שליט"א בספר חלה, ויש להסתפק אם ישן ג"כ מצרף כחייבין שנתעשרו, דל"ד לחלה שהישן משלים לשיעור, וכאן אין מצטרפין, ומ"מ יש ללמוד משם דישן חזי טפי לאצטרופי ודמי לחייבין שנתעשרו, ומסקנת הירושלמי שאמרו דלא מצינו מע"ב מהלכה משמע שר"ל דלא מצטרפין.

והאמור לא נסתפקו בירושלמי אם אחד החייב באמצע מצרף, ולצד דפטורין מצרפין אף אחד מצרף כדשמואל, ונקטו חמש אגב הצדדיים, וכמו שהוא בתוספתא דנקטו חמש ברישא, ומפרש בסיפא דסגי בחד, עי"ש, ועמש"כ בסק"א.

ג. שם מתני' מביא ומעשרן באמצע, לדעת מן זללה"ה אליבא דרב א"צ לכנוס כולן לדיר כיון שהחיצונים לא נצטרפו זע"ז, וכונס ה' מצד אחד עם האמצעיים, והנותרים אסור למכור ולשחוט עד שיצטרפו עם הנולדים ויעשרם, או עד שתעבור השנה ויוחלטו שפטורין ממעשר, ולדעת אאמור"ר שליט"א נצטרפו צירוף גמור כאילו היו בעדר אחד, וחייב לכנסן לדיר אחד כדרבא, ולפמש"כ לעיל לצד דמשחל חיוב פעם אחת א"צ צירוף, א"כ קמ"ל שכולן נתחייבו ויכול למנות החיצונים לעשרה, מיהו צריך לכנסן כולן לדיר כדרבא, וזה לדינא כמ"ש אאמור"ר

וכמש"כ סק"א, ועוד העירוני די"ל שאין דרך הרועה לפזר צאנו יותר מט"ז מיל כדי שכשילך לחזר אחר האחרון יראה עדיין את הקצה שבצד השני, ועכ"פ כשבמציאות הוא באמצע קרינן ביה מונה, וכ"ז דוקא כשהוא באמת הרועה של שניהם, אבל אם הוא רועה רק של עדר אחד אין יתרון במה שעומד כאן דלא קרינן ביה מונה של העדר השני, תדע דאטו אם עבר בעה"ב באמצע כבר נצטרפו, והרי סתמא דמילתא עובר הוא מכפר חנניה לכפר עותני לדרוש את שלו' הצאן.

אבל אם יש לו אחת באמצע לא בעינן שיהא רועה אחד לכולן, דאיך אפשר לסתום במתני' דהיו לו באמצע מצטרפין בזמן שתלוי אם יש להם רועה אחד, והרי הדבר אינו בהוה כלל שיהא להם רועה אחד, וכן בברייתא דקתני כפר חנניה וכפר עותני דודאי אין שייך שרועה אחד ישגיח על שתי עיירות יחד, ונראה מזה דטעמיה דשמואל דומה קצת לטעמיה דרב דכיון שהאמצעי מחובר עם הצדדין יש מקום לקבוע את מקום המנין של שניהם באמצע ולצרפן, אלא דלא סגי בכח הבהמה אלא משום דחזינן לרועה, דכל מה שאדם יכול לצרף צאנו מצרפן, וראוי למנותן באמצע, וכבר נתבארו הדברים בספר אאמור"ר שליט"א.

מיהו בהיו לו בהמות אחרות באמצע אינן מצרפין, אף כשדרך לרעותן יחד, דהסברא הו' שאף בלא רועה מסתבר לצרף כל הצאן שמחוברין זל"ז, לא אמרינן אלא במין אחד וחיוב אחד, אבל במין אחר אם באמת יש רועה אחד לכולן לא גריעי מכליו של רועה, אבל שהבהמות עצמן יגרמו הצירוף מפני שמקומו של רועה ראוי להיות כאן, זה לא אמרינן אלא באותו מין דחזי לאצטרופי, ואף בפטורין נסתפקו בירושלמי אם מצטרפין.

ויש להסתפק אם גם בה' מכאן וא' מכאן וה' באמצע קרינן ביה מונה לצרף האחד,

שליט"א אלא שאם נתמעטו מעשרה לדעת אאמור"ר שליט"א פקע חיובם, ואינם מצטרפין אלא בתוך ט"ז מיל של הנולדים אח"כ.

ולשון רש"י במשנה האמצעיות מצרפות את הצדדין והאי דקתני מביא ומעשרן באמצע לא מביא ממש קאמר, משמע שר"ל שהצירוף כבר הוחלט וא"צ להביאן לאמצע כדי לעשרן, ואמנם ודאי שצריך לכנסן לדיר אחד כדרכא וכמ"ש רש"י בגמ', אבל הצירוף כבר נשלם קודם לכן, אלא דרש"י לשיטתו שאם לא נכנסו לדיר מותר למכור הנשארים, ולא נתבאר לאיזה ענין נצטרפו דלא משמע שכונתו שאם מתו האמצעיים או שמנאן רבוצין או עומדין בחיצונים לחוד נתקדש העשירי, דלא נחית למאורע כזה, והרע"ב העתיק לאו באמצע ממש קאמר, ולפ"ז מתפרש שיכול לכנסן בכל מקום שירצה, וזה מיושב טפי דכיון שצריך לכנסן לדיר לא הו"ל רלש"י לומר שאינו מביא ממש, ומה שדנדפס ברע"ב שאם הצדדים רחוקות זו מזו אין האמצעי מצרפן, נראה דט"ס הוא וצ"ל האמצעי מצרפן, ובתוי"ט נתקשה בזה, והרש"ש כתב בדעת רש"י והרע"ב שאין הצדדיים מצטרפין זע"ז, אבל לא נמצא כן בדברי רש"י דמש"כ שמכניסין לדיר אחד היינו משום דלדעת רש"י נ"ט ב' אם לא כנסן לדיר לא נאסרו הנותרים מלמכור ולשחוט, ולגרש"י שלפנינו דלאו מביא ממש קאמר ודאי משמע שמצטרפין, אלא שיותר מיושב כגרסת הרע"ב דלאו באמצע ממש קאמר, ועי' לשון הרגמ"ה דמשמע שהחיצונים לא נצטרפו.

ד. שם ושמואל אמר אפי' חמש מכאן וחמש מכאן ואחד באמצע חזינן לרועה כמאן דקאי הכא וקרינן ביה מונה, מלשון זה דקדק ר"פ שאם הרועה ממש עומד באמצע ודאי מצרפן, והיינו משום דבאמת שלטא עינא דרועה לשני הצדדים ט"ז מיל, אלא דבלא רועה באמצע א"א לצרף לכל צד ל"ב מיל, אא"כ במציאות קאי בצד זה שהוא באמצעו,

שבאמת אין רועה אחד לשני העדרים וכמשנ"ת לעיל, אבל לרב אין כ"כ חידוש באחת טפי מחמש, דע"כ אחד מן הצדדין מצטרף והי מינייהו מפקת, מיהו לדעת אאמו"ר שליט"א שהאחת מצרפת שני הצדדין זל"ז יש קצת חידוש באחת דאלימא למשוי כולו כעדר אחד, אע"פ שבאמת כח החיוב מצרפן, ואפשר לומר דאה"נ לפי האמת אין חידוש באחת טפי מחמש, אלא שהי' מקום לומר דאמצעיים מצרפין רק כשעיקר העדר ורובו באמצע והצדדיים נטפלין לאמצע, וכלפי זה קמ"ל דאפי' אחת באמצע מצרפת, מפני שאין הטעם משום טפילות אלא משום דחזיא להכא ולהכא.

ה. שם אר"פ ולשמואל אפי' רועה מצרפן, ואפי' כליו של רועה מצרפן, לכאורה היינו דוקא כשעוסק במרעה בהליכה זו וכן כליו וכלבו שנוטלן עמו למרעה, אבל אם יש לו סיבה צדדית להגיע לאמצע אינם מצטרפין, אא"כ הגיע בעצמו ועוסק עדיין במרעה, והנה הא דכליו של רועה נלמד מהא דבהמה מצרפת ע"י דחזינן לרועה כמאן דקאי הכא, ומ"מ הדבר מחודש כיון שאין כאן צירוף רועה ולא צירוף בהמות, ומאי מהני מה שידעינן שהרועה עתיד לבא הנה, ולפמש"כ לעיל דבאמת הי' מקום לצרף בל"ב מיל, אלא שאין לנו הכרעה היכן הוא האמצע להעמיד הרועה שם, שא"א לצרף ל"ב מיל אלא במקום אחד דקאי הרועה באמצע, לפ"ז נחא דבכליו של רועה יש הכרעה שהרועה באמצע ומצטרפין.

והא דאמר אפי' רועה, אע"ג דטעמיה דשמואל משום דחזינן לרועה, והכא הרי הרועה ממש קאי באמצע, היינו משום דבהמות איכא צירוף ע"י הבהמות עצמן דכל חדא בתוך ט"ז מיל של חברתה, וראוי לקרותו מונה במקום האמצעית שימנה את שלשתן, משא"כ ברועה לחוד שעמידתו מקרית, ומהכא שמעינן דצירוף לשעה הוי צירוף גמור, דהא

ונפ"מ אם צריך לכנסו לדיר ואם נעשה בר חיובא, מי אמרינן דוקא לצרף לשיעור עשר חזינן לרועה וקרינן ביה מונה, או דבכל גונא בהמות באמצע מצרפין, ופשטות הדברים דבכל ענין מצטרפין, דלא גרע ה' באמצע מד' באמצע דמצטרפין, ומה"ט צ"ע בכונת רש"י שכתב דכ"ש ד' מכאן וה' מכאן ואחת באמצע דמצטרפין מפני שצריך לה להשלים לעשרה, ואיך יתכן שיהא חסרון בזה שיש בצדדין יותר, הרי ודאי צריך את האמצעי כדי לצרפן, ואם יש כאן מי שאינו נצרך למנין הרי זה אחד מן הצדדים, ואף באופן שאחד מן הצדדים אינו נצרך למנין מסתברא דמצטרף וכמש"כ, ותדע שהרי כולן נכנסין לדיר הרי שיש חיוב מעשר על כולן, וכ"נ מהירושלמי דמספק"ל רק בפטורין.

ויש להסתפק היו לו בהמות בארבעה מקומות מאי, כגון ט' מכאן וא' מכאן ואחד באמצע וח' בתוך ט"ז לאחד שבצדדיים, שאם לא היו ט' מכאן היו מצרפין ח' וא' וא' לעשרה, אבל עכשיו יש לדון דאי חזינן לרועה דקאי גבי אחד שסמוך לט', לא חזינן ליה דקאי גבי אחד שסמוך לח', ומסתברא שכולן מתחייבין, שאין חסרון אם חזינן לרועה דקאי הכא ולבתר הכי קאי במקום אחר, וה"ה ה' וה' לרב ד' פעמים, אלא דהתם אין צריך צירוף לכולם, דכל ה' וה' מצטרפין, מיהו לדעת אאמו"ר שליט"א שאף הצדדיים מצטרפין ע"י האמצעי, וטפי מפעם אחת אינם מצטרפין, יש להסתפק בין לרב בין לשמואל במפורין בד' מקומות אם הצדדיים מצטרפין, כגון בד' פעמים ה' לרב וכן לשמואל, דלכאורה הצדדיים אינם מצטרפין, אבל א' וג' וב' וד' מצטרפין, דהי מנייהו מפקת, וצ"ע בזה.

ג"ה א' עד שיהא לו אחת בציפורי, לשמואל יש חידוש באחת חדא לאפוקי מדרב, ועוד דסגי באחת לצרף שני עדריים, ול"ד לכליו של רועה כיון דהכא מיירי אע"פ

רועה ודאי לא קאי הכא זמן מרובה, וה"ה בבהמות באמצע, והענין שבאמת הי' ראוי לצרף עשר לפי הבעלים וכל גונא דאפשר לצרופי מצרפינן, וכ"ש לפי הצד שכתבנו דסגי בהגיעו לחיוב פעם אחת, וכמש"כ סק"ב שא"צ צירוף העשר המעושרין זל"ז, אלא שכל העשר יגיעו לידי חיוב בעדר של עשר, סגי בזה.

שם בעי רב אשי כלבא דרועה מאי, היינו הכלב המסייעו בשמירת הצאן, כיון דדקרי ליה ואתי לא מצטרפי או"ד כו' הלשון משמע דמספק"ל אם כלב מצרף בכלל, אבל לכאורה לא מצי קרי לי לכלב במרחק ט"ז מיל, וא"כ אם הכלב באמצע הל"ב מיל, והמרחק שהרועה קרי ליה ואתי הוא מיל, א"כ חזינן לרועה כמאן דקאי במרחק מיל ממקום כלבו, ומצרף ט"ו מיל ממקומו של הכלב, ואפשר דאה"נ ובעיא דרב אשי היא על המיל האחרון דקרי ליה ואתי, אם ג"ז מצרף משום דזימנין דמצטרף איהו למיזל ולא תוייה, אבל על הט"ו מיל פשיטא ליה דכלב מצרפן, ולפ"ז פשיטא ליה לרב אשי דכלב ככליו של רועה לענין צירוף, ומיבעיא ליה רק אם מצרף ל"ב מיל או פחות כפי השיעור דקרי ליה ואתי.

שם או"ד זימנין דלא אתי כו' ביאור הספק האם בענין לצירוף דוקא כשודאי יבא הרועה לשם, ואז מהני הצירוף אף אם בסוף כשבא הרועה כבר נתרחקו הבהמות מט"ז מיל ממקום כליו, דמ"מ באותה שעה הי' ראוי הרועה לבא לשם וקרינן ביה מונה ונצטרפו, או"ד אע"פ שהדבר ספק, כיון שהרועה נותן דעתו שאפשר שיצטרף להגיע למקום זה קרינן ביה מונה, שיש לו נתינת דעת ליחשב מונה על כל הבהמות במקום זה, ועוד דלהכריע שמקומו של הרועה בצד זה סגי בספק שמא יצטרף לילך לשם, לפמש"כ לעיל דשלטא עיניה בל"ב מיל, אלא שצריך להכריע לאיזה צד יתבין ט"ז מיל לכל רוח.

הרמב"ם בפ"ז ה"ג פסק כרב באיסורי וכדלעיל מ"ט ב', ומרן זללה"ה כתב בסכ"ז סק דבכה"ג אמרינן כיון דדנו אמוראי בחילוקי דינים אליבא דשמואל ש"מ הלכתא כותיה, והטעם י"ל משום דפשטות הברייתא כשמואל ושינויא דחיקא הוא לאוקומה בט' מכאן וט' מכאן, וגם התנא לא הי' מטעה בלשונו כך, ועתוספתא דרישא כרב וסיפא כשמואל, ועי' לעיל סק"ב בירושלמי דחלה, ואולי הרמב"ם משמע ליה דאתיא כרב.

ו. **שם** א"ר אמי ל"ש אלא שאין שם גשר כו' לענין צירוף ט"ז מיל לא מחלקינן בין עיר מוקפת חומה והר ובקעה דלא מינטרן ע"י חד רועה אלא ילפינן שיעורא דחד מקום ומצטרפין בכל ענין, וכן בסברא דחמש תוך הבית וחמש בחוץ ודאי מצטרפין אף באופן שא"א לשמור כולן יחד, ומ"מ ס"ל לר' אמי דירדן המפסיק גרע טפי ולא קרינן ביה חד מונה, ורבנן דר"מ לא חיישי לזה דכיון דמיקרבן קרינן בהו חד מונה, דסו"ס יש לו חשיבות של עשר במקום אחד, וטורח הספינה אינו מגרע בחשיבותו.

שם מיתיבי היו לו בשני עברי הירדן אילך ואילך כו' ואצ"ל חוצה לארץ וארץ, יש לעי' מגלן דארצות מחלקות אם מיקרבן וקרינן בהו חד מונה, וי"ל דענין חד מונה ענינו חשיבות שיש לו כמות מרובה של צאן אשר יעבור תחת השבט, וכשיש לו בשני מקומות נפרדים חסר בחשיבות הצאן, שאין לו דבר חשוב במקום אחד, ולענין זה שתי ארצות חשיבי נפרדין יותר, ולא קרינן בהו חד מונה, שאין דרך לצרף עדרים משתי ארצות, ואע"ג דשלטא בהו עינא דרועה, מ"מ רכוש כל ארץ שייך למקומו ואינו מצטרף עם רכוש ארץ אחרת, שאין אדם מעבירן יחד תחת השבט.

שם בשני עברי הירדן אילך ואילך, בשני עברי הירדן היינו נמי אילך ואילך, ואפשר דר"ל אפי' סמוכין זל"ז דהכי משמע לישנא

וי"ל דהירדן מפסיק משמע שלכל צד תחלת הירדן מפסיק, ואם הירדן כא"י הרי רק סופו מפסיק, ואם הוא כעה"י הרי אינו מפסיק לעה"י רק בסופו, והלשון משמע שלשני הצדדים תחלתו מפסיק, וש"מ שהירדן אינו לא לכאן ולא לכאן אלא גבול בפ"ע, ולגרסת הב"ח אפשר דהיינו קושיא דגמ' למה לא אוקים דר"מ כריב"ב או כרשב"י.

שם אלא מעתה ותאר הגבול כו' פי' נהי דהתם אין שטח שנקרא גבול כמו הירדן שכל רחבו גבול, אבל עכ"פ נלמד מזה שאם הירדן שהוא גבול נעשה כארץ בפ"ע, כל שכן חלוקת השבטים שנקרא גבול שיפירדם זה מזה.

בפברא נראין הדברים כמו שנראה בירושלמי דארץ ישראל ועבר הירדן הו' שתי ארצות וכל הנדון הוא בירדן עצמו אם הוא גבול בפ"ע, חדא דקרא דארץ כנען לגבולותיה קאי רק על א"י בלא עה"י, ועוד דתנאי דמיייתנן דפליגי אם הירדן כא"י או כעה"י פשיטא להו שהירדן מפסיק בין הארצות, והנדון רק להיכן הירדן שייך, ואם עה"י וא"י ארץ אחת היא, והנדון רק על הידן עצמו א"כ בין לריב"ב בין לרשב"י יש לנקוט שהירדן אינו מפסיק, כיון שאם אינו כא"י הרי הוא כעה"י ועה"י וא"י חדא נינהו.

אבל קשה א"כ היכי קאמר דאין ירדן אלא מבית יריחו ולמטה, דהשתא נמצא שקודם יריחו אין הירדן מפסיק ומצטרפין אף משני עברי הירדן, וא"כ במה גרע עה"י שסמוך לירדן, הרי אמרנו שאינם שתי ארצות בעצמותן, וקשה לחדש שכנגד יריחו נעשה עה"י שתי ארצות, שהרי בעה"י גופיה ובא"י גופיה חשיבי ארץ אחת, השטח שכנגד יריחו והסמוך לו, ואיך מחלקם הירדן בזמן שכל חלוקתו מדין גבול של א"י ועה"י.

ולכאורה הי' מיושב לומר דתלתא תנאי נינהו כמו בירושלמי, ולר"מ הירדן גבול

דאילך ואילך שהם מכוונים בשני הצדדין והירדן באמצע, ובתוספתא הגירסא מכאן ומכאן, ואאמו"ר שליט"א כתב דבא לאפוקי ירדן עצמו, ולא מיבעיא קאמר דהירדן עצמו גבול בפני וקמ"ל דאפי' בשני עברי הירדן כנגד הירדן אין מצטרפין, אבל שלא כנגד יריחו מצטרפין, ועמש"כ בזה להלן, ואפשר עוד דבאלכסון מצטרפין, עי' להלן.

שם או בשני אבטילאות כגון של נמר ונמורי, משמע שהיו שניהם מקום אחד ששמו נמר וחילקום לשני אפרכיות, לאחד קראו נמר ולשני נמורי, והיינו דקמ"ל בלשון כגון דקאמר שאפי' סמוכין כ"כ, הרי האפרכיות מחלקות, שו"ר בערוך שכתב דכרכים גדולים הן, אלא שבערך אבטילאות העתיק כבתוספתא שולמנו ופטורי, ובערך נמר העתיק כלפנינו, ומיירי במחולקין זה מזה במכס וכיו"ב כמו שתי מלכויות.

שם והא חו"ל וארץ כמו שיש גשר דמי, דהא משמע אפי' במלכות אחת רק בחילוק ההלכה בין קדושת א"י לחו"ל, ודייקינן מדקתני ואצ"ל כו' משמע שגם ברישא מיירי מאותו חילוק, דאם רישא משום חסרון גשר א"כ חילוק דא"י ענין אחר הוא.

שם אלא ארחב"א אר"י כו' הכתוב עשאו גבול בפ"ע, יש לעי' מאי הו"ל לקרא למכתב אם איתא דירדן אינו גבול בפ"ע, וי"ל דקרא מתפרש שכל רוחב הירדן הוא גבול, מדלא קאמר שבגבולו עד הירדן, וכן מצינו בירושלמי חלה פ"ד ה"ד ג' תנאי חד אמר דירדן כא"י וחד אמר כעבר הירדן, וחד אמר דירדן גבול בפ"ע, דכיון שאמרה תורה שכל עובי הירדן הוא הגבול, הרי ממילא שהירדן אינו א"י ואינו עה"י, וממילא נעשה מקום בפ"ע.

ויש לעי' מגליה לר"י דלר"מ הוי גבול בפ"ע, דילמא הירדן מפסיק בין שני עברי הירדן, אבל שירטון שבירדן עצמו אינו גבול בפ"ע,

בפ"ע, ויש כאן ג' ארצות, והנמצאים בשרטון או בספינה שבירדן אינם מצטרפין לא עם א"י ולא עם עה"י, וד"ז הוא רק כנגד בית יריחו, אבל מיריחו ולמעלה אין הירדן גבול בפ"ע, אלא או כעה"י או כא"י, לכל חד כדאית ליה, ולריב"ב ורשב"י הירדן אינו גבול בפ"ע, אבל א"י ועה"י ארצות חלוקות הן ולא מצטרפי, אלא דפליגי בתוך הירדן אם הוא כא"י או כעה"י.

ולפ"ז אפשר לומר דברייתא דבשני עברי הירדן אילך ואילך אתיא אף כרבנן, ור"מ לא פליג אלא בתוך הירדן עצמו, [ולגרסת הב"ח י"ל דהיינו דפריך לר"י מגליה דר"מ דעה שלישית, דילמא ס"ל דירדן או כא"י או כעה"י וכפלוגתא דריב"ב ורשב"י, ולכן הירדן מפסיק בין שני עברי הירדן, אבל לא בין תוכו לחוצה לו, ומסיק בקשיא, ועמש"כ בזה לעיל, וי"ל דידע דרבנן נמי מודו בשני עה"י, ולא נחלקו אלא בתוך הירדן, כדחזינן בריב"ב ורשב"י דס"ל שהירדן מפסיק], ומה שאמרו בגמ' כתנאי, היינו דרשב"י ודאי פליג אדר"מ, אבל ריב"ב אפשר דסבר כר"מ, ורשב"י נמי מודה בשני עברי הירדן.

אב"י הדברים סתומים ופשטות הגמ' דליכא אלא תרי תנאי, ולרשב"י דירדן בכלל ארץ כנען, אינו גבול המפסיק כלל, ולריב"ב הירדן גבול בפ"ע להפסיק בין שני עברי הירדן, והיינו כר"מ, ולא דנו על בהמות שהם בתוך הירדן בשירטון או בספינה וגשר, (ויתכן שהירדן עצמו מצטרף עם שניהם שהוא נטפל לכאן ולכאן, אבל אין נראה כן מהירושלמי, וגם מהא דמפסיק), ואמנם ארץ ישראל ועבר הירדן שלא כנגד יריחו לכו"ע ארץ אחרת היא, אבל כנגד יריחו הירדן מפסיק, כיון שהתורה קבעה שאינו לא א"י ולא עה"י אלא גבול בפ"ע, וזה גורם את ההפסק, שיש כאן מקום שנעשה גבול בפ"ע, ובזה מובן שאין כאן סיבה שהירדן כנגד יריחו מפסיק יותר

במצאות, אלא זה שקבעה תורה שהירדן בשטח זה יהא גבול בפ"ע ולא יחשב כא"י ולא כעה"י זה גורם את ההפסקה שלא יצטרפו, ואין כאן גזיה"כ לענין מעשר בהמה, אלא גזיה"כ לענין שייכות הירדן, שלא יחשב לא לכאן ולא לכאן אלא גבול בפ"ע, וכ"נ בתוספתא דבתר דינא דשני עברי הירדן קתני דאין ירדן אלא מבית יריחו ולמטה, ומשמע שאין הירדן מחלק למעשר בהמה אלא כנגד בית יריחו, ונראה דהירדן ג"כ כא"י אלא שהוא גבול בפ"ע, ונפ"מ למעשר בהמה ולביעור.

ולפ"ז מתפרש כתנאי כך, דלריב"ב שהירדן אינו ארץ כנען יש לקיים הדרשא דהירדן יגבול אותו שהוא גבול בפ"ע, אבל לרשב"י שהירדן ארץ כנען ע"כ דיגבול אותו לאו למימרא שהוא גבול בפ"ע, דכיון שהוא ארץ כנען ע"כ שגם הוא בחלקו של בנימין.

ולפ"ז ברייתא דהיו לו בשני עברי הירדן אילך ואילך אתיא כר"מ, וכ"ה פשטות הגמ', ולכאורה הו"ו ר"מ וריב"ב רבים כנגד ר"ש, אלא דלא שמענו בהדיא דריב"ב סבר דהירדן מפסיק, דאפשר דס"ל דאע"פ שאינו כארץ כנען מ"מ אינו מפסיק, או מפני שהוא כעה"י, או דלא סגי בגבול להפסיק כיון דסו"ס שניהם ארץ אחת, מיהו פשטות הגמ' דריב"ב כר"מ, וכ"נ בירושלמי שם דהנפ"מ של הירדן היא לענין חזקה וביעור ומעשר בהמה, וא"כ לענין זה נחלקו ריב"ב ורשב"י, וכ"מ ברש"י.

מיהו בירושלמי נראה דלכו"ע הירדן מפסיק למעשר בהמה לענין שא"י ועה"י שתי ארצותם הם, ונחלקו בירדן גופיה לאיזה צד הוא שייך, ודין עה"י למע"ב כמו לביעור ולחזקה דודאי כל עבר הירדן בכלל.

שם ארצה ארץ כנען ולא הירדן ארץ כנען, הלשון מתפרש דיבשה מיקריא ארץ, כדאמרינן לעיל ארץ ולא ירדן, ועוד דהא אמרינן כל תיבה שצריכה למ"ד בתחלתה

סתמא, ש"מ דרבים ס"ל כותיה, גם במתני' הי' נראה לדקדק מדנקט רבי רק דברי ר"מ, ש"מ דהלכתא כותיה, ואמנם אפשר לומר דרק ר"מ חידש הפסק ארצות, אבל לפמשנ"ת בסמוך דבא"י וחז"ל כו"ע מודו דאין מצטרפין, נמצא שרבי שנה דברי ר"מ למידק מיניה דאפי' ירדן מפסיק ואצ"ל א"י וחז"ל, דעד כאן ל"פ אלא בירדן, אבל מאי דפשיטא טפי כו"ע מודו דמפסיק, וזה יותר מיושב אם דברי ר"מ אמת, אבל אם אין הלכה כמותו, נמצא ששנה התנא רק מה שאינו נכון להלכה, למידק מיניה מילתא אחריתי.

ונראה להוכיח מהא דאמרין כתנאי דריב"ב כר"מ, ש"מ דכו"ע מודו דא"י וחז"ל אין מצטרפין, דהא נקטינן דטעמא דפליג רשב"י אריב"ב וסבר דאינו מפסיק היינו משום דירדן כא"י ואם איתא שאף בחילוק ארצות גמור מצטרפין, א"כ אין דין הירדן תלוי בפלוגתא זו, שהרי אפי' אם הירדן הי' גבול בפ"ע ס"ל לרבנן דארצות אינן מחלקות, אלא ודאי משמע דכו"ע מודו בארצות, ופליגי בירדן בנדון פרטי אם דינו כגבול וארץ בפ"ע, וכ"ה פשטות הדברים דר"מ לא חידש שני דברים א' דארצות מחלקות ב' דירדן מחלק, וכ"נ בירושלמי דפשיטא לן שעבר הירדן מפסיק לענין מעשר בהמה, והנדון במקום חלוקת הארצות ע"י הירדן, והינו משום דארצות ודאי מחלקות, וצ"ע ברמב"ם שלא הביא חילוק ארצות לענין מע"ב כלל, וכ"כ בליקוטי הלכות כהרמב"ם דכולה ברייתא ר"מ היא, וכבר העיר בזה מרן זללה"ה בסכ"ז סק"ד.

יש לדקדק בהא דקתני רמ"א הירדן מפסיק ולא קתני אף הירדן, ואפשר דהוה דייקנין מינה דכ"ש שאר נהרות שגדולים מן הירדן, [ואפי' הירדן עצמו אפשר שעד יריחו הוא גדול יותר שקרוב למקום נביעתו, ערש"י ותו', אלא שיתכן שנוספים עליו נחלים ומעיינות בדרכו], משו"ה קתני הירדן כדין בפ"ע, א"נ

הטיל לה הכתוב ה"א בסופה, והר"ז כאילו נכתב לארץ כנען, ומתפרש כשעוברין את הירדן יגיעו לארץ כנען.

ובירושלמי חלה שם מייתי מקרא דוהערבה והירדן וגבול דירדן כא"י, ולכאורה האי קרא מפורש איפכא דהא גבי נחלת ב"ג וב"ר נכתב, (ועי"ש ברש"י דמתפרש שנוסף להם גבול סמוך לירדן מצד השני, שכן פרש"י בפסוק תוך הנחל וגבול, וזה מחודש לומר כן גבי ירדן, אבל מ"מ משמע טפי שהירדן שייך לעה"י), וגם משמע שכל הירדן שוה, דהא מסיים ביה מכנרת ועד ים הערבה ים המלח, ואולי צריך להגיה בירושלמי דהאי קרא קאי למ"ד ירדן כחז"ל, שהרי חסר שם פסוק אחד.

שם מה יריחו ארץ כנען כו' דהלשון משמע שנחלתם מעבר לירדן ולא הירדן, ומדקרי ליה ירדן יריחו משמע שהירדן שייך ליריחו ולא גבול בפ"ע.

שם ארבב"ח אר"י אין ירדן אלא מבית יריחו ולמטה, נראה דהיינו מדקרי ליה ירדן יריחו, והרי הירדן מהלך ממערת פמייס וחוצה את כל ארץ ישראל, ומ"ט קרי ליה ירדן יריחו, וכן קרא דוהירדן יגבול אותו מיירי בנחלת בנימין שהיא מבית יריחו, ולמשנ"ת א"צ למצא סיבה בצורת הירדן מבית יריחו, אלא זה שהתורה קבעה שחלק זה של הירדן אינו שייך לא לא"י ולא לעה"י זה קובע שהוא גבול בפ"ע ומפסיק, משא"כ בשאר הירדן גם אם הוא יהא גדול יותר, מ"מ אינו גבול בפ"ע והוא שייך או לא"י או לעה"י, ולכן אינו מפסיק כיון שגם א"י ועה"י ארץ אחת חשיבי.

ולענין הלכה הי' נראה דק"ל כר"מ כיון דריב"ב קאי כותיה, והו"ל רבים כנגד רשב"י, ועוד דר"י אמר לשמעתי בלשון סתמא שאין ירדן אלא מבית יריחו ולמטה, ולא אמר כן בדעת ר"מ, אלמא משמע דהלכתא כותיה, וכן הברייתא נשנית בלשון

לכאורה נראה שאם יש לו חמש סמוך לירדן יריחו, וחמש בעבר הירדן מבית יריחו ולמעלה ואין ביניהם ט"ז מיל מצטרפין, דכיון דשלטא ביה עינא דרועה, ואינו נפגש בירדן יריחו באלכסון זה, א"כ אין שום דבר המפסיק ביניהם, אבל כנגד יריחו מכאן ומכאן כיון שבקו ישר הירדן מפסיק, לא מהני מה שיכול להגיע אליהם דרך למעלה מירדן יריחו בפחות מט"ז מיל, דלא שלטא ביה עינא דרועה בצורה זו, ואפשר דמש"ה קתני בשני עברי הירדן אילך ואילך ובתוספתא קתני מכאן ומכאן, לומר דדוקא כששני העדרים כנגד הירדן, לאפוקי באלכסון דמצטרפין, וצ"ע בספר אאמו"ר שליט"א ס"ק ט"ז דמשמע דנקט שאפי' בעקיפין מודדין ט"ז מיל.

ז. **בהא** דתניא ואצ"ל חו"ל וארץ יש לעי' מה הי' הדין אם היו מצטרפין הרי אין קדושתן שוה דשל חו"ל אין מביאין לארץ ולר"ע אפי' באו אין מקריבין אותן, ואם נימא דשעת הפרשה קובעת י"ל דמורינן ליה להביאן כולן לארץ, ואכתי יש לשאול במנאן רבוצין או עומדין ולא הכניסן לארץ מה דין העשירי אם קרא לזה שבארץ, ונפ"מ נמי לדינא בהיו לו עשר בארץ והוציא חמש בשעת ההפרשה או שהיו לו עשר בחו"ל והכניס חמש, וכן נפ"מ בהכניס מחו"ל חמש בכפר חנניא וחמש בכפר עותני שאין להם צירוף מכח א"י, ואפשר דפטור חו"ל דמי לבעל מום ואינו כחיוב אחר, אלא שבהמת חו"ל פגומה במקצת, ולפ"ז העשירי שמארץ ישראל יקרב, וע"ע לקמן ס"ב סק"ג בכ"ז.

י"ל דקמ"ל שתוך הירדן ג"כ מפסיק בגבול לעצמו, ואינו מצטרף לא עם א"י ולא עם עה"י.

יש להסתפק בכרכים שלא קידשום עולי בבל כבית שאן וכיו"ב אם מפסיקין למע"ב כא"י וחו"ל, או"ד כיון דבדעת בנ"א ארץ אחת היא, אין חסרון הקדושה מחלק ביניהן, תדע שאם היו לו משני צידי בית שאן ראוי שיצטרפו דכולה חדא ארץ היא, ואינו בדין שבתוך בית שאן יפסיק, מיהו מהא דדרשינן למעוטי מע"ב בחו"ל אליבא דר"ע משתי מעשרות, משמע דלענין חו"ל בקדושת א"י תליא מילתא, וא"כ הדין נותן שיחשבו כשתי ארצות לענין צירוף, וממילא גם בית שאן מפסיק שבהמות שבשני צידי העיר לא יצטרפו, דכיון שחו"ל מפסיק הר"ז כירדן המפסיק, ויתכן שקידשום לענין בכור ומעשר ולא לענין קדושת הקרקע, דיש סברא לומר שאפי' אם יש קנין לגוי בא"י להפקיע מידי מעשר, מ"מ בכור הנולד בשדהו קרב אף לר"ע, דזה תלוי בקדושה הכללית של א"י, שהרין אין המקח לחוד מקדש את הארץ, וכיון שכשישראל לקחה הרי היא קדושה, ש"מ שלא פקעה, ואף אם בגבולות מכזיב ולהלן דינו כחו"ל, אבל עיירות המובלעות ולא קידשום יש לדמותם ליש קנין לגוי, ואפשר עוד דמעשרות בזה"ז דרבנן אם נימא דתלוי ביובלות, וקידשו רק אלו שחייבום מדרבנן במעשרות, אבל לשאר דינים סגי בקדושת עולי מצרים, וצ"ע וביורור בכ"ז, ועי' לקמן ס"ב סק"ד בזה.

סימן ב

בגדרי מצות מעשר ובדיני גדל בפטור וחול

א. נ"ז ב' מתני' שלש גרנות למעשר בהמה כו' שעד שלא הגיע הגורן מותר למכור ולשחוט כו' בפרש"י כתוב דאיסור מכירה ושחיטה הוא מדרבנן, אבל מדאורייתא הרשות בידו לאוכלו בלא מעשר, אלא שאם קרא שם העשירי קדוש, ויש לתמוה איזו מצוה היא שאין איסור כלל לבטלה, הרי אם זהו רצון השם מן הראוי שיהא איסור לבטלה כדין ביטול מצות עשה, ובתו"כ מבואר שיש מצוה חיובית לעשר הבהמות, ובזבחים מ"ה א' אמרו שהוקש מע"ב למעשר דגן למיפטר גוי שלא יקדוש, וכן לעיל נ"ג ב' ור"ה ח' א' ילפינן מע"ב ממעשר דגן לענין משנה לחברתה מקרא דעשר תעשר שהוא ציווי לעשר וכן מיייתי מיניה ר"ע בתו"כ שחובה לעשר, ועוד דרשות דתנאי בתו"כ, וכן פסקו כל מוני המצות, וכבר הוכיחו כן בחזו"א ובספר אמו"ר שליט"א ס"ז סק"א, [וכ"מ בספרי שבשטמ"ק תמורה כ"א ב' אות כ"ו דמעשר בהמה מימעיט מנדרין, וש"מ דחשבינן ליה חובה], וא"כ קשה למה אין שום איסור לבטלה, ולשון רש"י כת"י דלא אשכחן טבל במעשר בהמה לא לאו ולא מיתה, ומשמע דאיסורא מיהא איכא, (וכנראה הפירוש הנדפס הוא מפרש אחר, כמו שמצוי שנקרע הכת"י בסופו, והשלימו המעתיק ממקום אחר), וכ"נ מהא דשייך מע"ב בשל קטן כמ"ש בירושלמי תרומות פ"א סוף ה"א ובתו' שבת נ"ד ב' לענין ראב"ע, וש"מ שמוטל חיוב על הבהמות.

ונראין הדברים דבאמת יש זמן שגם מדאורייתא יש איסור למכור ולשחוט מפני שמבטל מצות עשה, וכמו בתרו"מ שיש איסור לגרום ביטול המצוה, [ואמנם אינו

איסור גמור אלא דבר שאינו הגון כמו שאין איסור מדאורייתא לשרוף טבלו או לזרוע ולבהמה, והר"ז כאוכל כל פירותיו קודם גמ"מ שאינו הגון בכונת המצוה], והזמן מדאורייתא הוא בשעה שאדם מונה הבהמות שנולדו לו, וזהו שאמרו בגמ' מ"ש תלת ארב"ש לקבל חרפי ואפלי וקייטי, פירוש כנגד שלשה זמני לידה, דכשנגמר פרק הלידה של החרפי, ויש הפסק זמן עד האפלי, דרך למנות אלו שנולדו בחרפי, אבל באמצע הזמן כשעדיין לא ילדו כולם אין דרך למנותן, ומבואר מזה שבלא סיבה של עולי רגלים ראו חכמים לקבוע גורן לאחר שנגמר פרק הלידה של חרפי, שזהו הזמן שתעבורנה הצאן ע"י מונה וקרינן בהו כל אשר יעבור תחת השבט, וזו היא הבנת חכמים במצוה דאורייתא, וכיון שקבעו חכמים זמנים אלו, הועילה קביעתם גם לדאורייתא, שכבר הורגלו שזמן מנין הבהמות הוא בגורן, ובזה מיושב שלא המציאו חכמים איסור למכור ולשחוט, אלא קבעו זמנים לכל ישראל לקיים המצוה כמו שהיא מדאורייתא, ואם לא היו חכמים מתקנים זמן, ה' הדבר מסור לכל אחד לפי ענינו, כגון לחרפי מפורים עד פסח לפי כמות בהמותיו וסדר מנינו וכיו"ב, אבל משהגיע זמנו ה' אסור לו מדאורייתא למכור ולשחוט, ועכשיו נקבע הדאורייתא לפי הסדר שהנהיגו חכמים.

ובזה מיושב מה שנראה בירושלמי שקלים פ"ג ה"א שיש בל תאחר על המשהה טבל של מעשר בהמה, דא"ר יודן טעמא דזמנים אלו שלא יבא לידי בל תאחר א"ר יוסה כל המשהה טבלו עובר בבל תאחר, [ותו' בר"ה ד' א' נסתפקו בזה אם יש ב"ת במשהה טבלו בתרו"מ, ודכוותה יש לנקוט

במע"ב, ובר"ן שם ו' א' בחידושו נקט כתיורין קמא בתו' שאין ב"ת בטבל של תרו"מ וה"ה של מע"ב וכמ"ש תו' שלכך לא הזכירם בברייתא דאמר ולא אפריש, אבל בטו"א כתב דל"צ קרא דעובר כיון שהחיוב בטבל קיים, ורק לדיבורא בעלמא צריך קרא כדמצרכינן בגמ' שם ו' א'[, ומבואר בזה שכבר נתחייב להפריש קודם הרגל, דכיון שכלה זמן לידה של החרפי הגיע זמן מנינם והוטבלו למצות מעשר, והקשה בטורי אבן א"כ מי שנולדו לו עשר בהמות מא' ניסן עד פסח יתחייב לעשרן קודם הפסח משום בל תאחר, ול"מ כן דהא לא מצינו אלא ג' גרנות למע"ב, ועוד שהדבר כמפורש שעד שלא הגיע הגורן השני מותר למכור ולשחוט כל הנולדים אחר הגורן הראשון, ואם איתא הרי אלו שנתחייב לעשרן קודם הפסח משום ב"ת אסור למכרן שכבר נתחייב בהפרשתן מדאורייתא, ועוד דלמה לא איחרו זמן הגורן כמה שאפשר סמוך ליו"ט כמו בא' סיון כדי למנוע בל תאחר מהנולדים.

והדבר מפורש בירושלמי שם שהנולדים מאחר כ"ב באלול עד ר"ה דהו"ל מחוסר זמן בכ"ט אלול שהוא זמן הגורן ממתינין לגורן הבא, ואינם מתעשרין בערב סוכות, ואפי' האלוליים לבן עזאי ממתינין לא' ניסן, (דאלוליים דבן עזאי מתפרש הנולדים כמו לרבנן דקתני כל הנולדים מא' בתשרי), דאמרינן כמה דאת אמר על דרבנן מניחן לשנה הבאה והן מתעשרין עם בני שנתן כן את אמר על דבן עזאי מניחן לגורן הבא והן מתעשרין עם בני אלולים, ועי"ש בהגר"א דגרס איפכא דיליף מב"ע לרבנן, והיינו הך, ועכ"פ מבואר דאע"פ שבסוכות כבר הגיע זמנן ויש לו עשר בהמות ממתינין עמהם עד א' ניסן, ולפמשנ"ת דכיון שקבעו חכמים ג' גרנות נעשו זמנים אלו מדאורייתא למנין בהמות ניחא, דשפיר נטפלין הבהמות שניתותו מכ"ג אלול לבהמות של שנה הבאה, ואינו עובר עליהן בכל תאחר כיון שעדיין לא הגיע זמן מנינם.

ודאתאן עלה מוכן נמי מ"ש רש"י נ"ד ב' נ"ט ב' ובמפרש ס' א' דמי שהיו לו ט"ו בשעת הגורן והכניסן לדיר ונשאר ה', אסור למכרן ולשחטן עד שיצטרפו בגורן אחר, דכיון שנכנסו בכלל מנין בהמותיו חל עליהם מצות מעשר, ואמנם י"ל שאח"כ כשנשאר ה' פקעה מצותן, כיון שכעת אי אפשר לעשרן, אבל אין זה מוכרע ושפיר י"ל דכיון שחל עליהם איסור טבל אינו פוקע עד שיוחלט שא"א לעשרן, ולדעת מרן זללה"ה אף בלא דיר הוקבעו כולן, ולדעת רש"י בעינן קביעות למנין ממש, ואפשר דה"ה אם הכניסן לדיר ועדיין לא מנה ומת אחד מהן שג"כ אסורין למכור לדעת רש"י, דכיון שהוקבעו למצות מעשר אסור לבטל מהם קביעותן כ"ז שיכולין להצטרף לגורן אחר, [עי' לקמן ס"ג ס"ק י"ח שאין הדבר ברור דלרש"י הדיר קובע, אלא חיוב הכנסתן לדיר קובע שהגורן מתייחס גם לחמש הנותרים], ולשון טבלן כגורן שאמרו בגמ' מסייע הרבה לומר כן, אלא דכיון שמסתבר שאחר ר"ה כשא"א שיוולדו לו יותר מותר לשחטן, ע"כ חזינן דלא חל עליהם שם טבל במוחלט, וא"כ י"ל שגם לאחר גורן ראשון, כ"ז שא"א לעשרן אין לאסור למכרן, ומלשון הגמ' אין הכרע כיון דאיצטריך לאשמעינן שלא נפטרו כמו במנין הראוי, וכמ"ש אאמו"ר שליט"א בס"ק י"ג, אבל אפשר לקיים הדברים דכיון שכבר נכללו בציווי לעשרן אין לבטל מצותן כ"ז ששייך שיצטרפו, ואפי' אם אין לו בהמות יש לומר שראוי לקנות בהמות כדי לצרפן, שלא תתבטל המצוה מהן, וגם ברמב"ם פ"ז ה"ט כתב הר"ז מניחן לגורן אחר והן מצטרפין לאלו שיוולדו כו' משמע דדינא קתני שצריך להניחן ולא רק שיכולין להצטרף, וכ"נ בגמ' שאמרו לא יאמר אברור עשרה כו' והשאר פטורין, והאי פטורין היינו שמותר למכור ולשחוט כמ"ש רש"י, ולא רק שפטורין מלהכניסן לדיר, אלא דכיון שאם א"צ להכניסן לדיר הר"ז כה"י לו חמש בשעת

פרקי לידה או פרק אחד שנמשך עד הקיץ לא היו מחלקים הגרנות משום עולי רגלים, אלא לפי שיש כאן ג' זמנים בעיקר המצוה, סידרו זמני ההפרשה שיתאים גם לצורך עולי רגלים, ובירושלמי שקלים פ"ג ה"א א"ר יוחנן מפני שהן פרקי לידה ור' תנחום בר חייה בשם ריב"ל כדי שתהא הבהמה מצויה לעולי רגלים אר"י שלא יבא לידי ב"ת אר"י כל המשהה טבלו עובר בב"ת, ואפשר דאינהו נמי טעמא דהני זימני קאמר כביתלמודן, דהא לא פליגי במציאות של פרקי לידה.

ולכאורה מהא דל"ב ע"ר א"ר ור"ש הזמן בא' סיון מוכח טעמא דע"ר, דאי משום ב"ת אין סיבה לאחרו לא' סיון, מיהו י"ל דכיון שהזמן מועט ולא נולדו בהמות מרובין איחרוהו כמה שאפשר עד סמוך לרגל.

ויש לעי' למה לא אמרו בתלמודן טעמא דבל תאחר, אם יש לדקדק מזה דפליגי בדין ב"ת בהפרשת מע"ב, או"ד כיון דבא' סיון חזינן דטעמא משום עולי רגלים, לא חילקו בטעם נוסף, א"נ דהוה קשיא לן למה איחרו זמן החרפי כולי האי, דהא חזינן דלר"מ א' באלול ר"ה למע"ב, ופירשו בירושלמי דמכאן ואילך הן מתחילין לילד מן החדשות, [ועי' ר"ה ח' א'], וא"כ כבר הגיע זמן החרפי הרבה קודם ניסן, ואי משום כל תאחר לחוד ה' אפשר לקבוע הזמן בפורים, וע"כ דטעמא משום עולי רגלים, ובירושלמי אפשר דלא קשיא להו על האיחור, או דלא קיימי אטעמא דפרקי לידה.

ויש לעי' למה לא אמרו לעשר בז' תשרי שבו נשלם זמנם של כל הנולדים עד כ"ט בתשרי, והרי מצינו דלעולי רגלים סגי מא' סיון עד שבועות, וי"ל דראוי לקבוע זמן הגורן בראש השנה למע"ב כדי שידעו להבחין בחדש וישן, ואדם נותן לבו בלידה, וכדחזינן לבן עזאי שקבעו בכ"ט אב ולא בז' אלול, ומבואר בגמ' דהיכירא לפי זמן הלידה, (ויש

הגורן שלא נקבעו, קמ"ל שנקבעו כולן וחייב להכניסן לדיר, ודכוותה מתפרש בסיפא והשאר מצטרפין לגורן אחר כמו והשאר חייבין, אלא שא"א לומר חייבין לגמרי דהא בסוף השנה כשא"א שיצטרפו פטורין, משו"ה קאמר והשאר חייבין לענין שצריך לצרפן לגורן אחר.

ולמדנו מכאן שמי שיש לו עשר בהמות בשעת הגורן חל חיוב מעשר על כולן, ואפי' מת אחד מהן נשארו השאר בדינם לענין שצריכין להצטרף לגורן אחר, ולדעת רש"י אפשר דדוקא בכנסן לדיר, אבל אם לא היו עשר בזמן הגורן הרי הם פטורין, דהא היינו דקאמר רבא לא יאמר כו' והשאר פטורין, פי' דהו"ל כלא היו לו אלא ה' בשעת הגורן, קמ"ל שכל הט"ו נתחייבו ונשארו בחיובן, ולמדנו מזה שכל שנצטרף ליותר מעשר חל על כולם דין גורן, וזה מסייע מש"כ לעיל ס"א סק"ב דכל שנצטרפו לעשר חל עליהם חיוב מעשר ואפי' רחוקין מט"ז מיל חייב לצרפן עם השאר, דהא חזינן שגם על פחות מעשר נשאר חיוב מעשר, אם היו פעם בצירוף של עשר, ודכוותה גם לענין עיקר חלות חיוב מעשר, כל שנצטרפו פעם לעשר נעשו בני חיובא, ומביא ומעשרן באמצע, וע"ע לקמן ס"ג ס"ק י"ח.

בפברא ה' מקום לומר דמדאוריתא אסור למכור ולשחוט מר"ה ואילך, דכ"ז שיכול להצטרף מאותו חיוב לא חייבוהו לעשר, אבל סוף השנה זהו הגורן מדאוריתא, ומדברי הירושלמי הנ"ל למדנו שאין זמן כזה מדאוריתא, שהרי הנולדים מכ"ג אלול ממתינן לא' ניסן, ואע"פ שנגמרה שנתן בר"ה והגיע זמנם בז' תשרי, וש"מ שאין זמן מיוחד למע"ב בסוף השנה, וגם בלא"ה אין לחדש זמן מדאוריתא בלא מקור, ועמש"כ בזה לקמן ס"ג ס"ק י"ט.

ב. **שם** גמ' ומ"ש תלת כו' ומ"ש בהני זימני כו' מבואר כאן שאם היו רק שני

הוסיף דכיון דטרודין ביוהכ"פ וסוכות וד' מינים ראוי ליתן ריוח קודם לזה בין משום עולי רגלים, ובין משום טרדת המעשר עצמו, ועוד שבשבועות הלוקחים מועטין, שאין חוה"מ ואין מרבין בקרבנות אלא כפי הצריך לעולת רא"י וחגיגה ושמחה, משא"כ בסוכות שצריכין בהמות מרובין, ואפשר דבגמ' ביארו אף אליבא דר"ש דמחו"ז נכנס לדיר להתעשר, ועי' ירושלמי הנ"ל).

בגדון אם יש תקנת גרנות בחו"ל כיון דליכא בל תאחר, לפמ"ש"כ דמדאורייתא יש זמן שחלה המצוה ואסור לבטלה, ודאי שיש לנקוט דתקנת גרנות בארץ ובחו"ל שוה, ואמנם טעמא דהני זימני ליכא בחו"ל, אבל גם שם צריך לקבוע זמן שאסור למכור ולשחוט, וא"כ הדברים סתמן כפירושן שחו"ל כארץ לענין גרנות, (ואם נימא שבחו"ל רגל קובע, יש חומר בחו"ל על הנולדים מא' ניסן עד הרגל שבא"י א"צ לעשרן, מיהו כבר כתב אאמו"ר שליט"א דהיכא דליכא מצות הבאה ליכא ב"ת ואין יתרון ברגל בחו"ל), וכ"נ מדלא הוזכר זמן בסוף השנה וכיו"ב, והכי מתפרשא מתני' מע"ב נוהג בארץ ובחו"ל כו' ועלה מסיים שלש גרנות כו'.

ג. יש להסתפק גר שנתגייר והיו לו בהמות בגיותו אם חייב לעשרן, ויש לדון בזה בחמשה זמנים, א' נולדו בגיותו ונתגייר קודם יום השמיני, ב' נתגייר אחר יום השמיני, ג' נתגייר אחר שהיו לו עשר בהמות, ד' נתגייר אחר זמן הגורן או אחר שמנה צאנו שכבר נתחייב מדאורייתא בישראל בכה"ג, עסק"א בזה, ה' דלעולם חייב דשעת ההפרשה קובעת.

ובעיקר הדברים נראה דגר שנתגייר בהמותיו פטורין כדין לקוח, דכיון דלקוח ממעטינן מדומיא דבכור בניך, אין לחשוב בהמות כבכור בניך של הגר ע"י שנולדו ברשותו כשהי' גוי, דסו"ס כבהמת גוי חשיבי לגביה, ואע"פ שבעלותו נמשכת בגירותו מכח גיותו, מ"מ א"א לחשבן כבכור שנולד ברשותו, וקודם יום השמיני מסתברא דהלוקח

להוסיף דכיון דטרודין ביוהכ"פ וסוכות וד' מינים ראוי ליתן ריוח קודם לזה בין משום עולי רגלים, ובין משום טרדת המעשר עצמו, ועוד שבשבועות הלוקחים מועטין, שאין חוה"מ ואין מרבין בקרבנות אלא כפי הצריך לעולת רא"י וחגיגה ושמחה, משא"כ בסוכות שצריכין בהמות מרובין, ואפשר דבגמ' ביארו אף אליבא דר"ש דמחו"ז נכנס לדיר להתעשר, ועי' ירושלמי הנ"ל).

נ"ח א' ואע"ג דתנן כו' ניהא ליה לאיניש כו' יעוי' בתו', ובאמת פשטות הגמ' נראה שלא רצו חכמים שיעשרו קודם הגורן, וניהא להו טפי שהיחידים ימכרו וישחטו בלא מעשר, שע"ז תשאר תקנת גרנות ותתקיים מצות מעשר בהמה בכל ישראל, אבל אם כל אחד יעשר בזמן שרוצה למכור, לא יקבע הדבר חובה במנהג כולם בשוה, ולכן קבעו גרנות לעשר רק בשעת הגורן, ואמנם אין איסור לעשר קודם הגורן, אבל תקנת חכמים היתה לעשר דוקא בגורן, כמו שאין מעשרין דגן קודם הגורן.

שם ואמאי קרי להו גורן דטבלה כגורן, פרש"י דכמו שגורן טובל מדאורייתא גרנות אלו טובלין מדבנן, ואמנם אין איסור טבל במעשר בהמה, ואף דמרבנן אם שחט פטור, מ"מ אסור מדרבנן למכור ולשחוט ולהפקיע המצוה, וכמו שאסרו בטבל דגן למכור ולזרוע ולבהמה לאחר הגורן, ובוכלהו יש גם איסור דאורייתא בכונת המצוה שהיא חיובית לקיימה, וראוי שלא לבטלה, מ"מ מדרבנן החמירו טפי שיהא איסור גמור, ומדאורייתא הוי רק דבר שאינו ראוי לבטל המצוה שלא יתחייב לקיימה, ובטבל ניכר טפי ביטול המצוה שקבעה דינים בפירות, אבל בעיקר הדברים שניהם שוין, שאין איסור גמור על מכירת טבל וזריעה ולהאכיל לבהמה ודרך גגות, אלא שאין זה ראוי להפקיע המצוה, ולא אסרו מדרבנן דרך גגות שאינו שימוש רגיל כזריעה ובהמה ומכירה, ובשטמ"ק אות ב'

פוטרת, כיון שהבהמה כבר מושלמת להפרשה ולא דמי לגיזה דכ"ז שלא גזז דמי קצת לעיבור הבהמה ומתנות קודם שחיטה, וכן לר' אלעאי חולין קלו א' גידול ביד גוי פוטר ברה"ג ואע"פ שחזר ולקחן בשעת גיזה, וה"נ במעשר בהמה הרי איתקש למעשר דגן דבעינן גידול בחיוב, ובהמה ביד גוי והפקר כבהמה מעושרת דמיא שלא חל עליה חיוב, [וכ"נ בגמ' נ"ו א' דבשעת עשייה מיטע הכתוב שזוהי שעת חובתה של כל בהמה לעצמה], והחילוק בין חלה לרה"ג הוא משום דבחלה פחות מעריסותיכם חסר בחשיבות העיסה באיכות, אבל ברה"ג ומע"ב ענין המנין הוא רק מוסיף בכמות, ולא מפני שעיסה גדולה משובחת יותר, אלא דעיסה קטנה כעראי דמיא, ועיסה גדולה היא גוף אחד שיש לו חשיבות יותר, אבל ברה"ג ומע"ב לא נעשו גוף אחד של שיעור, אלא הרבה גופים קטנים שיש להם הכמות המחייבת.

מן האמור נתבאר דבהמה שהגיע יום שמיני ברשות גוי פטורה ממע"ב מלבד פטור לקוח, ונפ"מ שאפי' אם גר שנתגייר חשיב רכשו כיורש, (וכמו שנסתפקו בגזל הגר שהכהנים כיורשים), מ"מ לא מתחייב במע"ב מאחר שנולדו ברשות גוי, ועי' לקמן סק"ט שזהו ג"כ פטור לקוח שהחיוב של המוכר אינו עובר ללוקח.

ויש להסתפק לענין א"י וחול, בין לר"ע דאפי' באו תמימים לא יקרו בוין לרבנן דלכתחלה אין מביאין אותן כדתנן תמורה כ"א א' וילפינן לה מקרא דרק קדשין וגו' כמ"ש תו' שם ב' מהספרי, מתי נקבע כהפרשת א"י, האם בזמן הלידה דהיינו יום שמיני, או בזמן ההפרשה, או בזמן הגורן, או בזמן שיש לו עשר בהמות ויכול להפריש.

ומרן זלה"ה בסכ"ז סק"ב כתב דנולדו בארץ ועישרן בחול נראה דלא יעלו, ונולדו בחול ועישרן בארץ אפשר דג"כ לא יקרו

מן הגוי חייב, דכיון דלענין לקוח מדמינן ליה לבכור בניה, ש"מ דיום השמיני כיום הלידה וכיון דעיבור ביד גוי אינו פוטר, ה"ה לידה, ולפ"ז אין לדון בדינים הנ"ל אלא בגדרי ההלכה ונפ"מ לפטורים אחרים כגון חול"ל לר"ע, אבל לדינא במעשר בהמה פטור.

והנה בובחים מ"ה א' תמורה ג' א' ממעטינן גוי ממעשר בהמה, מדאיתקש למעשר דגן והתם כתיב בני ישראל, ועוד טעם דהו"ל חובה שאין קבוע לו זמן, ויש לעי' אם שעת חובתה של הבהמה בנולדה ברשות ישראל, א"כ למאי איצטרך מיעוטא לנכרי, הרי בתרומת נכרי לרבנן דתרומתו תרומה היינו בנתחייב ברשות ישראל כמ"ש מרן זלה"ה מסוגיא דמנחות ס"ז א' עי"ש במעשרות ס"ז ס"ק כ"ו ולע"כ, וא"כ איך משכח"ל בהמה החייבת ברשות גוי דאיצטרך למיעוטא, הרי לקוח מישראל בלא"ה פטור, וי"ל כמ"ש מרן זלה"ה לענין רבעי שאם הנכרי נותן דעתו בזמן הגידול לקיים מצות רבעי מתקדשין הפרות, וה"נ במעשר בהמה אם הי' יכול לעשר היתה מועלת מחשבתו בזמן הגידול שלא יקבעו בפטור, ואף אם שעת חובתה בשעה שיש לו עשר צריכין לטעם זה.

ולכאורה הי' מקום לדמות מעשר בהמה לחלה, דכמו שבחלה אע"פ שהיו שתי עיסות של קב קב ביד גוי, וחיברן משנתגייר, או שלקחן ישראל ממנו וחיברן, חייבין, ה"נ במעשר בהמה פחות מעשר כפחות משיעור חלה, דהא בעינן צירוף למעשר בהמה כמלא רגל בהמה רועה, בפרט לפמשנ"ת סק"א דלאחר שנצטרפו לעשר חל חיוב על כל אחת מהן ושוב א"צ צירוף וכמשנ"ת ס"א סק"ב.

אבל אין נראה כן אלא יש לדמות מעשר בהמה לראשית הגז דבעינן צירוף של חמש גיזות, ומ"מ גיזה בפטור של אחת

אבל בלא זה יש לנקוט שהמצוה קובעת, וכמו פירות שהוציאן לחו"ל אחר גמ"מ והפרישן שם], וכן לרבנן דר"ע שאם באו תמימים יקרבו, הדין נותן שאם הוציאן לחו"ל לאחר הגורן ועישרן שם חייב להביאן לכל הפחות מדרבנן, וכמ"ש אאמור"ר שליט"א בסק שאפי' אם אין גורן בחו"ל מ"מ האיסור למכור ולשחוט לא פקע, וכיון שמצינו שיש אופנים שדין המע"ב נקבע קודם ההפרשה, יש לקיים הדברים כמש"כ שהמצוה נקבעת קודם ההפרשה, וכיון שנצטוו במעשר של א"י אינו יכול להפקיעה, ואם נקבעה המצוה בחו"ל שוב אין משתנה דינה בהפרשת א"י.

ואפשר שהמצוה נקבעת משעה שיש לו עשר בהמות ויכול להפריש, ואע"פ שאינו מחויב להפריש עד הגורן או הזמן שמונה צאנו, הר"ז כפירות שגדלו בא"י ויצאו לחו"ל קודם גמ"מ דנקטינן שחייבין במעשרות מדאוריתא, ולדעת הרמב"ם שחייבין רק מדרבנן, י"ל שגם כאן כקודם שיש לו עשר חשיבי, ועכ"פ שיעור עשר כקודם גמ"מ דמי באופן שההפרשה מועלת ואינה חיוב, וא"כ י"ל דלא פקעה בהוצאה לחו"ל, מיהו גם בפירות מצינו שהכניסן דרך גגות או מירחן גוי מפקיע מידי מעשר, אע"פ שהי' יכול להפריש קודם לכן, וא"כ י"ל שגם חו"ל כן, ולפי צד זה יש לשאול הרי שהיו לו עשר בארץ בעדר אחד, והוציאן לחו"ל בשני עדרים הרחוקים יותר מט"ז מיל, דמכח חו"ל לא נתחייבו, איך מעשרן שם, וכן איפכא בהיו בחו"ל והכניסן לארץ באופן זה, דכיון דמכח הארץ לא נתחייבו אין בהם אלא מעשר חו"ל, או"ד כל מעשר חו"ל מפקיע מידי הקרבה.

ובעיקר הדברים יש מקום לומר דכיון דאיתקש מע"ב למעשר דגן אזלינן בתר גידול א"י וחור"ל, וכן ברה"ג לר' אלעאי וכמו שנקט מרן זללה"ה בבכורות ובלקוטים שם, אלא דשם הצריך תרוייהו גם גידול וגם גיזה בא"י, אבל במע"ב אפשר דבלידה לחוד

כיון שנולדו בחו"ל תחלת דינם לענין מעשר הי' ליאכל במומן, ואאמור"ר שליט"א כתב בסק דאזלינן בתר ההפרשה ולא בתר גידול כלל, ויש לעי' לפמשנ"ת דבעינן גידול בחיוב במע"ב, א"כ מ"ש גדל בחו"ל דלא יהבינן ליה דין חו"ל, וראיתי בספר מרן זללה"ה שביעית ס"ב סק"ו שכתב לענין ראשית הגז אליבא דר"א דכיון שהבהמה אינה קשורה לקרקע אין ליחס חשיבות למקום הגידול, ולכן יש לנקוט שדין א"י וחור"ל נקבע בשעת הגזיזה, ובספר זרעים לקוטים ס נסתפק בזה דאפשר דגידול בחו"ל ג"כ פוטר לר' אלעאי, [שו"ר בתורע"א ר"פ רה"ג שנסתפק בזה ויש שם ט"ס [ועמ"ש"כ להלן בזה], ונראה דהיינו נמי טעמא שנסתפק כאן לענין מע"ב דתרוייהו בעינן, ולדעת אאמור"ר שליט"א בתר הפרשה אזלינן כיון שאין הגידול מתייחס לארץ, ועיקר החיוב נקבע בזמן ההפרשה שהרי אין טבל במע"ב.

מיהו לפמשנ"ת לעיל ס"א שיש זמן שחל חיוב עשה מדאוריתא במע"ב ואסור למכור ולשחוט מפני שמבטל העשה, נראה דמשנתחייב בעשה בא"י אפי' הוציאן לחו"ל ועישרן שם יקרבו לר"ע, דכמו שהגזיזה בראשית הגז בארץ מחייבת אע"פ שהפרישן בחו"ל, ה"ה במע"ב, ומה שתלו בהפרשה היינו משום דס"ל שמותר למכור ולשחוט ועדיין לא חל חיוב גמור מדאוריתא, מיהו קשה לדעת מרן זללה"ה דעובר בב"ת ברגל ואח"כ אסור מדאוריתא למכור ולשחוט, א"כ הדין נותן שאפי' הוציאן לחו"ל אחר הרגל ועישרן שם, יקרבו, שכבר נקבעו בחיוב מעשר של א"י, ולית לן לחדש בכה"ג שהפרשת חו"ל מגרעת, [ואע"פ שיתכן לומר דחיוב חו"ל כחיוב א"י, אלא שהפרשת חו"ל משוי להו כבע"מ שלא יקרבו, וא"כ גם בכה"ג חו"ל בדין הפרשת חו"ל ולא יקרבו, אבל אין נראה כן אלא עיקר הא דיהבינן חשיבות להפרשה היינו מפני שהמצוה וההפרשה חלין כאחת,

וכתב דאם יצא של חו"ל ודאי קדוש כדין חו"ל, ואם יצא של א"י ספק אם קרב עי"ש.

ובזה מיושב הא דתניא נ"ה א' ואצ"ל ארץ וחול"ל שאין מצטרפין, והיינו מפני שאין שתי ארצות מצטרפות הא לאו הכי היו מצטרפין ואע"פ שדינם שונה לענין ההקרבה, והרמב"ם שהשמיט משמע דס"ל שגם א"י וחול"ל מצטרפין, ולכו"ע נפ"מ בצירפן לדיר אחד לפמש"כ דדין ארץ וחול"ל נקבע ביום השמיני, ואם היו לו עשר בארץ ועשר בחול"ל ומתו מקצתן אפשר דחייב לצרפן לפמש"כ לעיל ס"א סק"ב דמשנתחייבו חל עליהם דין טבל שחייבין להצטרף, כשיגיע זמן הגורן או זמן ההפרשה מדאוריתא.

ואמנם כשיש לו עשר בארץ ועשר בחול"ל אין ראוי לצרפן יחד, דה"ה שאין ראוי לצרף עדר של בע"מ לעדר של תמימים כשיש ביניהם יורת מט"ז מיל, שלא נצטרפו עדיין, אבל בחמש וחמש או בדיעבד אם צירפן יחד שפיר מצטרפין.

ד. **תמורה** כ"א א' מתני' ובאין מחול"ל חוץ מן הבכור ומן המעשר, אם באו תמימים יקרבו כו' אר"ש מה טעם שהבכור והמעשר יש להם פרנסה במקומן כו' יש להסתפק אליבא דר"ש אם אינו מחויב להביא, או דעדיף שלא להביא, ולשון הגמ' ב"ק י"ב ב' אם באו אין לכתחלה לא, אבל בתו' שם פירשו שא"צ להביא, ולא שראוי שלא להביא, ובאמת כ"נ בספרי הובא בשטמ"ק לקמן ב' אות כ"ו דקרא דרק קדשיך אשר יהיו לך ונדררך תשא ובאת וגו' דקרא מיירי בקרבנות חול"ל שג"כ צריך להביאם, מיהו רק מיעוטא הוא שיש קדשים שא"צ להביאם מחול"ל, וממעטין בכור ומעשר, ומפרש טעמא דמפקינן להני מפני שיש להם פרנסה במקומם, ולפ"ז משמע שנתמעטו רק מהחובה להביא, אבל אין בהם פגם שאין ראוי להביאם, [דהא דאיצטרך קרא לקדשי חול"ל היינו לחייבו

תליא מילתא דהיינו מיום השמיני, חדא דכיון שיש שני דינים לא"י וחול"ל יש לקבוע דין א"י וחול"ל בזמן אחד, ול"ד לרה"ג דחול"ל פטור לגמרי, ועוד דבבהמה כבר נשלם חיובה ביום השמיני, והר"ז כגזז רחלה אחת, וההשלמה לעשרה היא רק בכמות, (ודמאי קצת לאחר גמ"מ בתרו"מ), וכן ראיתי במנח"ח ס' ש"ס שכתב דיום השמיני כשעת גמ"מ בתרו"מ חשיב, ועי"ש שהזכיר אפשרות דלידה והפרשה ומסיק דיום השמיני קובע, ואע"פ שהגידול של הבהמות אינו קשור לקרקע, מ"מ י"ל דכמו שהגיזה וההפרשה בא"י קובעת אע"פ שאין לזה שייכות עם הקרקע, ה"ה דשעת הגידול קובעת את שעת חובתה, וכי היכי דבגוי נקטינן דשעת גידול קובעה בפטור, ה"ה בא"י וחול"ל, שהרי כל הקשר של המצוה לארץ מחודש, ואין הגידול יותר מחודש מקיום המצוה בגיזה וההפרשה.

ולפ"ז חמש בהמות שנולדו בחול"ל וחמש בא"י שצירפן במקום אחד הרי הם מצטרפין לחיוב מעשר, כיון שהמצוה היא על כולם שוה, שלא נאמרו שתי מצוות במע"ב לארץ וחול"ל, אבל בדין הקרבן לאחר הקדשת העשירי חילקה תורה בין בהמת א"י לחול"ל, ואם יצא עשירי משל חול"ל הרי הוא קדוש כדין בהמת חול"ל ויאכל במומו לבעלים, ואם יצא משל א"י יקרב, ואמנם הדברים מחודשים קצת דכיון שאין כאן עשר בחיוב שלהקרבה איך העשירי קרב, הרי אינו עשירי של עשר החייבין בהקרבה, אבל שפיר י"ל דכיון שאין שתי מצוות של מע"ב, ע"כ הם מצטרפין וחילוק הדינים של העשירי תלוי בבהמה, והר"ז כחמש בע"מ וחמש תמימים שאם יצא התמים קדוש אע"פ שאין כאן עשר שראויין להקרבה, וה"נ בצירוף בהמת א"י וחול"ל, [ועשירי דחול"ל כ"ז שהוא תמים הרי הוא עדיף מבע"מ שהרי אינו נאכל אלא במומו], וכן נסתפק בזה אאמו"ר שליט"א בסק"ב,

להביאם ממרחק, ומזה נתמעטו בכור ומעשר, ומ"מ מהני להחשיבן ממון בעלים בב"ק שם, דכיון שא"צ להביאם להקרבה נשאר לבעלים טפי זכייה בגוייהו, מיהו לשון המשנה והגמ' משמע טפי דמורין ליה לכתחלה שלא להביא, ולשון ר"ח בב"ק שם דקלישא קדושתיהו, מיהו לעומת זה משמע שאם נכנסו לארץ תמימים יקרבו שחיבין להביאם לירושלים ולהקריבן, ע"י להלן, וע"י ירושלמי סוף חלה שלא קיבלו ממנו כדי שלא יקבע הדבר חובה, וזה מיושב יותר אם אין ראוי.

ויש לעי' אם איתא דקרבנות חו"ל פגומין במקצת ולכך נתמעטו מהבאה, א"כ החילוק בין בכור ומעשר לשאר קדשים פשוט, דבכור ומעשר שנולדו בחו"ל שייך לחשבם קרבנות חו"ל, אבל חטאת ואשם שהפרישן בחו"ל אין להם שום זיקה לחו"ל, ולא מסתבר לחשבם כקרבנות חו"ל לענין פגם שלא יקרבו לכתחלה, ולמה הוצרך ר"ש לטעמא דיש להם פרנסה במקומן, ולשון זה משמע שהי' ראוי שלא להביא שום קרבן מחו"ל, וש"מ דהקדשה בחו"ל ג"כ פוגמת, (או דנימא דלר"ש א"צ להביא דלא מטרחינן ליה, אבל רשאי לכתחלה להביאן, וזה כפי' תו' בב"ק שם, ועי' תמורה ח' ב' בשטמ"ק, או דגרסינן רי"ש במקום ר"ש, ונימא דלר"ש לא יביא לכתחלה ולר"ש דטעמא משום פרנסה א"צ להביא, ומ"מ חשיב ממון בעלים כיון שא"צ להקריבו, עי' תו' בב"ק שם, אבל אין נראה כן דגם בתמורה גרסינן ר"ש תרי זימני, וש"מ שהוא דוקא, ועי"ש בשטמ"ק), ולפמ"ש אאמו"ר שליט"א דמע"ב שנולדו בא"י והפרישן בחו"ל ג"כ אינן באין מחו"ל ניהא, דהשתא הוי מע"ב ככל הקדשים וצריכינן לטעמיה דר"ש, מיהו גם לפ"ז יש לחלק דבמע"ב בזמן שהעדר בחו"ל הרי סיבת ההפרשה כעת בחו"ל, משא"כ בחטאת ואשם ונדריים ונדבות שהסיבה בגברא שאין לו זיקה לחו"ל, אלא די"ל דהקדשה בארץ נכריה היא ג"כ פגם

במעלות הקדושה, אבל אם בהמות שגדלו בחו"ל והפרישן בארץ ג"כ פטורין א"כ אין זה ענין לקדשי חו"ל, וכן פשטא דקרא דממעט להו מהבאה, מיהו בזה י"ל דלא נחית קרא למאורע שהוציא מארץ לחו"ל או איפכא, וסתמא דמילתא בהמות חו"ל מתעשרות בחו"ל, וכן בהמת א"י כבר נקבעה בחובת א"י להקדישה להקרבה, מיהו בכור לא תלי בגידול האם כלל, שאף בעלות גוי בגידול האם לא פטרה אם לקחה ממנו בשעת לידה, דלידה לחוד מקדשתו, אבל במעשר דבעלות גוי פוטרת מהפרשה אפי' נתגייר, י"ל דגידול קובע.

ונראה דר"ש בא ליישב היכי אמרינן שאם באו תמימים יקרבו ואעפ"כ א"צ להקריבן, וע"ז משני שגם מצותן בבע"מ מצוה גמורה היא, כחזינן שיש מצות מע"ב גם בכולן בעלי מומין, ואמרה תורה לא יבקר שיצא תמים העשירי, וש"מ דמצות בע"מ שנאכל לבעלים ג"כ קיום המצוה היא, ומה"ט עושין תמורה בבע"מ כיון דחשיבי קרבן, ועוד דינים, ודכוותה בחו"ל שפיר מקיימין מצותן בירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן לבעלים.

ואמנם אליבא דר"ע שאפי' באו תמימים לא יקרבו, הטעם הוא מפני שבכור ומעשר של חו"ל יש לקדשתם זיקה לחו"ל, והיינו דמדמי להו ר"ע למעשרות שהם גידולי ארץ או חו"ל, משא"כ שאר קדשים שחלות הקדושה בחו"ל אינה מגרעת, ולא שייך לדמותם למעשרות, ועוד דאם חלות הקדושה לחוד מפקיעתן מהקרבה, אינו בדין ששאר קדשים יקרבו, וה"ע מסתברא לכל הטעמים דבכור ומעשר חשיבי קדושת שמים, דהא עשירי מאליו קדוש, וקדושתו מיוחדת במצות לא יבקר, והיינו להניח ההקדשה בידי שמים, (ומה"ט לא ימכר ולא יגאל, ואין להם פדיון שלא שייך להחליף קדושה זו ע"י דמים, ולחללה על אחר, ועפיה"מ בזה), ולכן קדושת חו"ל יש בה חסרון יותר, שאין מקדשין אותן

אמר טעם למה אין להם פדיון, ובפשוטו אין להם פדיון מפני שא"א להקדיש מציאות של בכור ע"י מעות, שהרי הניקה אינו בכור, וה"ה עשירי שקדושתו מיוחדת ולא שייך לתפסה בדמים, ובב"ק י"ב ב' מבואר דמתני' ר"ש היא בהא דאם באו תמימים יקרבו, וכן מפורש בספרי הובא בשטמ"ק לקמן ב' אות כ"ו).

שם במשנה אם באו תמימים יקרבו, משמע שכיון שנכנסו לארץ חל עליהם דין בכור ומעשר של א"י וחייבין להקריבן, דהא לא קתני ואם רוצה להביאן ולהקריבן רשאי, אלא אם באו חייב להקריבן, ומסתברא דליכא ב"ת בקרבנות חו"ל כיון שמתחלה לא נתחייב להביאן, ואמנם מעכשיו נתחייב כיון שבאו לארץ, מ"מ אין לחייבו בלאו ועשה כיון שמרצונו הביאם, [וכ"מ בירושלמי סוף חלה שלא קיבלו בן אנטינוס עם הבכורות שלא יקבע הדבר חובה, וש"מ שאין בזה איסור דאוריתא, מיהו אפשר שאם חזרו חזרו], ומכאן משמע כפי' תו' ב"ק שם וכנראה בספרי שא"צ להביאם מחו"ל, אבל רשאי לכתחלה להביאם, מדמחייבין ליה להקריבם משבאו לארץ, - מיהו אף לפ"ז י"ל דבהמות שנולדו בארץ ועישרן בחו"ל חייב להביא המעשר, דכיון דמעיקרא שלא כדין עשה בהוצאתן לחו"ל, לא נפטר מהבאה ע"ז.

שם ואם בע"מ יאכלו במומן לבעלים, לכאורה פשיטא דמי גרע מחו"ל, ושמעתי מאמו"ר שליט"א דאפשר דקמ"ל שאסור להוציאן לחו"ל אלא יאכלו בא"י דוקא, ומשמע לפ"ז דבכור ומעשר של א"י פשיטא דאסור להוציאן, וקמ"ל דאף של חו"ל שנכנסו לארץ אסור להוציאן, ויש לפרש הטעם משום דאכילתן מצוה כעין אכילת קרבנות ולכן יש להצריך שיאכלם בארץ ישראל, ומסתברא דלר"ע שאף תמימים לא יקרבו, ה"ה דבע"מ שנכנסו רשאי להוציאם, דאכילת בע"מ היא מכח מצות הקרבת תמימים, ולר"ע שאין מצוה בתמימים אין ענין בבע"מ בארץ, וניחא בזה

מן השמים אלא בארץ השם, משא"כ חייבי חטאות ואשמות ונדרים ונדבות שהחויב על הגברא, ומקום פרעון חובו אינו משנה הקדושה כלום, ובזה ניחא דלא מצינו שיהא ראוי להמנע מלהקדיש חטאתו בחו"ל, ואם איתא שרק מהכרח הכשירתן תורה מפני שאין להם פרנסה במקומן, ה"י ראוי להזהיר שאין זה רצון התורה, אבל למש"כ י"ל דעיקר החסרון הוא רק בקדושת בכור ומעשר שהם שייכים לחו"ל, והקדשתן בידי שמים, ואין חו"ל ראוייה להחיל עליהם קדושה בידי שמים שאינה ארץ השם, ויש מזה סמך להכשיר בכור ומעשר שבבית שאן, ובכל א"י שניתנה לאברהם, עמש"כ ס"א סק"ו בזה.

רש"י פירש ענין אין להם פרנסה במקומן כיון דבלא"ה צריך להעלות דמיהן ולהקריבן יקרבו הן עצמן, משא"כ בכור ומעשר שנאכלין במומן לבעלים, ולכאורה קשה שאם אכילת בע"מ אינה קיום מצוה, מה יתרון יש בזה שאין להם פדיון ונאכלין בחו"ל, סו"ס ראוי להעלותן כדי שלא יפסיד מצותן, ועוד דלכאורה בקדושת דמים אין חסרון לחו"ל כלל, שכל ישראל שולחין שקליהם מחו"ל, וכן כל דמי קרבנותיהם, והחסרון הוא רק בגוף הקדושה, וא"כ כשיומם ויעלהו בקדושת דמים ויקנה הבהמה בא"י אין שום חסרון, ועוד דלפ"ז יש להזהיר שלא להקדיש שום דבר בחו"ל לקרבן או לדמי קרבן, שהרי רק מפני ההכרח התירה תורה להקריבן, ועוד דאם בקדושת דמים אין חסרון שיבואו מחו"ל, א"כ איפכא מיבעיא ליה דשאר קדשים שיכול להקריבן ע"י חילול והקדשה בארץ לא יקרבו, ובכור ומעשר שא"א שיבואו לידי הקרבה ע"י חילול, יקרבו בעצמם, אלא דלרש"י משמע שגם בקדו"ד יש חסרון, וצ"ל שגם כונת רש"י משום דאיכא מצות אכילה בבע"מ בחו"ל, והוסיף ביאור זה לומר שאין להם פרנסה במקומן אלא צריך לפרנסם ע"י חילול ולהביאם לארץ, וצ"ע, (ועפיה"מ שפירש דר"ש

שהזכיר התנא שני הדינים דתמימים ובע"מ, ותרוייהו לאפוקי מר"ע, ולפ"ז בבכור ומעשר של א"י אף לר"ע אסור להוציא הבע"מ לחו"ל, ויתכן לפרש דואם בע"מ כו' קאי גם אחו"ל, וה"ק ואם לאו יאכלו במומן לבעלים בין בא"י בין בחו"ל, - אע"ג דרשאי להאכילן לגוי כב"ה בבכור, מ"מ חשיבא מצוה, אלא שהתירתו תורה לארץ את הגוי על שולחנו, כענין שמצינו בשביעית באופנים המותרין להאכיל ולאכסניא, אע"פ שיש קצת מצוה באכילתן, דמ"מ רצון התורה הוא שיהא כממונו לכל צרכיו, - ויש להסתפק אם רק שחיטתו צריך שתהא בארץ, או שאסור להוציא הברש לחו"ל גם אחר שחיטה, ועי' בסמוך, ובפשוטו אכילה בעינן.

ל"ש יאכל במומו נראה כמיותר דהא קתני ואם בע"מ, והול"ל ואם בע"מ יאכל לבעלים, ואם נימא דלאחר שחיטה מותר להוציא הברש, מתפרש יאכל במומו דהיינו היתר השחיטה שע"י המום, אבל לא דין נוסף שלא להוציא הברש, ואע"פ שאכילתו מצוה, מ"מ הדין נקבע על השחיטה, ואפשר דבעלמא נמי לישנא הכי בבכור ומעשר שבארץ ירעו עד שישתאבו דהיינו שיפול בהם מום ויאכלו במומן לבעלים, ואמנם גם שם יש לדקדק מ"ט, אבל אין לחדש מזה לענין חו"ל שנכנס לארץ דוקא, מיהו כאן בולט יותר דקרי ליה בעל מום ומסיים במומו.

ה. **נ"ג** אפי' תימא ר"ע כאן ליקרב כאן ליקדש, לפמשנ"ת לעיל סק"ג דמצות מעשר בהמה אחת היא לארץ וחו"ל, ורק דין העשירי נשתנה בחו"ל ולכן מצטרפין זע"ז בדיר אחד, ניחא טפי דקתני סתמא נוהג בארץ ובחו"ל, דאותה מצוה בשני המקומות, ודין העשירי כמו בע"מ שאינו קרב.

שם מאחר שאינו קרב אמאי קדוש, אפשר לפרש שזו שאלה לענין מה הוא קדוש, ואפשר לפרש שזוהי קושיא למה קדוש, ויש

לעי' הרי בע"מ ג"כ קדוש לנאכל במומו לבעלים, וכן לרבנן ג"כ אין באין מחו"ל לכתחלה, וא"כ עיקר קדושתן לנאכל במומו לבעלים, ומ"ט קשיא לן לר"ע טפי, וי"ל דענין קדושת בע"מ היא כאילו הי' קדוש תמים והומם, וכמו בכור בע"מ, ואע"פ שגם בכולן בע"מ יש מצות מעשר, מ"מ המצוה ניתנה על כל הבהמות וכאילו נעשו אח"כ בע"מ, אבל במעשר חו"ל שאין אפשרות של הקרבה קשיא לן דלא מצינו מצוה להקדיש כשאין בה צד הקרבה, משא"כ לרבנן דאם באו תמימים יקרבו, - בבכור בחו"ל דהוה מתנות כהונה לא שאלו למאי קדוש, אבל באמת דינו כמע"ב.

שם לנאכל במומו לבעלים, לכאורה נאמר בזה שני דברים א' דאינו נאכל אלא במום, וזה מוכיח שיש בו קדושת קרבן שאסור לשחטו תמים, ואסור להטיל בו מום, אלא שנפגם מהקרבה, ואמנם אפשר שאינו לוקה כדאמרינן תמורה כ"א א' לענין תמורת הבכור והמעשר והתשיעי שנאכל במומו, מ"מ איסורא איכא, מיהו אין זה מוכרע ואפשר דמילקא נמי לקי כיון שעיקר הקדשתו לקרבן הראוי, ול"ד לתשיעי ותמורת הבכור והמעשר שמעולם לא הי' קרבן כזה ראוי להקרבה, ב' דקדוש למצות אכילה דבעלים, שאכילת הבכור והמעשר מצוה היא, וכמ"ש אאמור"ר שליט"א בס סק"א ט' ע"ש.

ובאמת אם הי' הדין שנאכל לבעלים שלא במום כיון דמעיקרא לא חזי להקרבה, לא הי' ראוי להקדישו כלל, דנמצא שאינו קרבן, ואין לאסרו בגיזה ועבודה וימכר ויגאל, אבל השתא דצריך להמתין למום ש"מ דקרבן הוא, וממילא דינו ככל בכור ומעשר בע"מ וכתשיעי ותמורה, ולכן לא הזכירו בגמ' לא ימכר ולא יגאל שאין הקדושה לצורך זה, אלא אדרבה כיון שהוא קדוש אין למכרו, וכן לענין גיזה ועבודה הר"ז כתוצאה מקדושתו ולא שהוקדש לצורך זה, ולכן אמרו שמטרת

השמיני נראה שחייבין במעשר כדין כל לקוח דאפי' מגוי נראה דחייב, וכמש"כ סק"ג.

ובדין פסוה"מ שקדם הקדשן את מומן ונפדו [וכגון שהקדישן מחוח"ז דנהי דאסור להקדישן מ"מ אם הקדישן קדושים כמ"ש תו' תמורה י"ט ב' ד"ה אף, ולענין מעשר בהמה בתר זמן המותר להקדישן אזלינן, כמבואר זבחים י"ב א'], [וכ"ש בכור שנולד בע"מ לכהן, [ואפשר דאין קדושה חלה עליו, דכלא נפדו חשיב וסתמו לאו למעשר קאי], יעו' ברי"ט אלגזי אות נ' ובמנח"ח מצוה ש"ס, ונראה דאפי' נפדו קודם יום השמיני פטורין, דכיון שיש עליהם דין קדשים לענין תמורה כדאמר בכורות ט"ו ב' ט"ז א' ע"כ דמתמעט מיהי' קדש, שהרי דין תמורה בתורה נלמד מקרא דוהי' הוא ותמורתו יהי' קדש, הרי שקראתו תורה קודש, ואין שייך איסור תמורה וחלות קדושת תמורה אלא בדבר שנקרא קודש לשמים, שבוה אין הדבר הגון להחליף ולהמיר, אבל אם הוא חולין גמורין שיש עליהם דינים מסוימים, אין בזה ענין תמורה כלל, שהרי אינו נוטל משל שמים להחליף כלל, אלא ודאי מוכח מזה דאיסור גיזה ועבודה ואכילה לכלבים הוא משום דאכתי איקרי קודש ולא רק מפני שהי' פעם קודש, (מיהו יתכן דגם מצבי ואיל הו"מ למעוטינהו).

ולפ"ז נראה דמה שהתירה תורה לאכול פסוה"מ כצבי וכאיל, זוהי נתינה של אכילת קדשים, כמו אכילת בכור ומעשר בע"מ, דהם נשארו בכל קדושתם כיון שלא נפדו, ובקדשים התירה תורה לאכלם, כדי שיפדום ויקריבו קרבן אחר בדמיהם, אבל אין היתר האכילה מפני שפקעה קדושתם לגמרי, וזהו שאמרה תורה כצבי וכאיל, ללמדינו היתרים באכילת קדשים אלו, ולא לומר שהם חולין גמורים, דא"כ א"צ כמה פסוקים בשם צבי ואיל ללמדינו שפטורין מבכורה ומתנות וולדותיהן מותרין ועוד, אלא ודאי הני קראי אשמועינן כמה מיני היתרים באכילת קדשים

הקדשתו למצות אכילה דבעלים, וקדשתו כקרבן שאינו נאכל בלא מום, (לשון רש"י במומו דימתין עד שיומם, אין לדקדק מזה שזוהי קדושתו, אלא זהו ביאור לשון במומו), וכן עושין תמורה אפי' לר"ע כדמשמע תמורה ח' ב'.

לענין הלכה הרמב"ם פסק כר"ע בבכור, וכאן סתם דנוהג מע"ב בחו"ל, וזה בלא"ה קשה דהול"ל שלא יקרב או שלא יביאו לכתחלה, מ"מ ראוי להשוות מע"ב לבכור, וכ"כ הרע"ב תמורה שם שגם במע"ב הלכה כר"ע, מיהו בירושלמי חלה מוקים למתני' אף כמ"ד אם באו תמימים יקרבו והחזירוהו שלא יקבע הדבר חובה, (ולפ"ז י"ל דאפי' לתלמודן דמוקים לה כר"ע לא חשיב מעשה רב, כיון דאיכא דפליג שאינה ראי' כלל), ולכאורה הו' רי"ש ור"ש רבים לגבי ר"ע, וכן בתמורה ח' ב' מוקים ברייתא ומתני' דריב"נ בבכור בחו"ל כר"ש וכן בב"ק י"ב ב', ואפשר דמתני' דתמורה לא מיקריא סתמא כיון דמסיים אר"ש מה טעם כו' ובגמ' קרי לה אליבא דר"ש, ודוחק לומר כן, ולפ"ז הוא סתמא דתמורה כסתמא דחלה, ויש לפסוק בתרווייהו כרבים, מיהו בבכורות ל"ו ב' משמע שהקלו בבכור בחו"ל שא"צ לחזר אחר מומחה ופרש"י דהטעם מפני שאינו ראוי להקריב אפי' בזמן ביהמ"ק, ולכאורה היינו כר"ע, דאי לר"ש הרי חייבין עליו משום שחוטי חוץ כיון שראוי לפתח אהל מועד אם באו לא"י, וצ"ע בכ"ז.

ו. ג"ג ב' מוקדשין פשיטא לאו ידיה נינהו, נראה דאף בקדושת דמים פשיטא,

כגון בע"מ שקדם מומן את הקדשן, דכ"ז שהם קדושים דלמי הקרבן הר"ז בעלות אחרת, ואע"פ שסופן ליפדות וחייב לפדותן, מ"מ השתא לאו ידיה נינהו, ולאחר פדיונן לאחר יום השמיני דינם כלקוח, [מיהו לבתר קרא דיהי' קדש אפשר דלריה"ג נמי פטורין, כיון שהיו פטורין בזמן חובתן (וכמו גר שנתגייר) לאחר יום שמיני], ואם פדאן קודם יום

מתעשר שהרי קדושתו חמורה שהוא לעולם קודם פדיון, ורק לענין מה שנשנה במשנתנו שם חלוק בכור משאר פסוה"מ, הא לענין מעשר זו"ז שוין לפטור.

ועוד יש לדקדק מדתניא בכורות ט"ו ב' כללו של דבר הרי הם כהקדש לכל דבריהם ואין לך בהם אלא היתר אכילה בלבד, וודאי שבכלל זה למדנו גם דין מעשר בהמה, והא דלא מייתו לה בגמ' דכללו של דבר, י"ל משום דלא מיירי ברייתא בהקדיש באיסור במחוסר זמן, מיהו משכח"ל בהקדיש עוברין לפמ"ש בשטמ"ק זבחים? י"ב א' בשם תו' שאין בזה איסור דמחו"ז, או בולדות קדשים, (ואפשר דגם מצבי ואיל הו"מ למעוטניהו, דאינם בקר וצאן, אלא דקושטא הוא דממעטי מיהי' קודש, ומשו"ה לא מפרשי לה בגמ' ביהי' קודש, ולא בכללו של דבר שם).

והנה יש מקום להקשות למה לא הזכירו בגמ' דרשא דיהי' קודש גם אליבא דרבנן, ואין כאן קושיא דבגמ' נחית לפרושי מתני', מיהו לפמ"ש"כ בסמוך דקודם יום השמיני לאו למעשר קיימי, שרק חיוב הטבל שלהם גורם שיהא בהם כח חיוב מעשר, לפ"ז י"ל דבהני דהוקדשו קודם יום השמיני לא איצטריך קרא לפי שאין קדושה חלה על קדושה, ואמנם בסברא הי' נראה דקדושת פסוה"מ קילא וחיילא קדושה עליה, אבל אין זה מוכרע דהא חזינן דעושה תמורה ומיקריא קדש כמשנ"ת, ולפ"ז נתיישב הכל דבאמת פטורין מן המעשר ולא צריכינן בזה לדרשא דיהיה קדש.

שם גמ' הא לאו הכי הו"א חיילא קדושת מעשר עלייהו השתא כו' לכאורה הי' נראה דפסוה"מ שנפדו אין שייך להקשות כן דשפיר חיילא קדושה אחרת עלייהו, כדבעא רבינא ט"ו ב' אם אפשר להתפס ולדותיהן לכל זבח שירצה, מיהו אפשר דלמסקנא שם דא"א להתפסן אלא לאותו זבח לא חיילא קדושה עלייהו, ועל האם שהיא בע"מ לא

אלו, שו"ר שכ"מ בלשון הברייתא ט"ו ב' כללו של דבר הרי הם כהקדש לכל דבריהם ואין לך בהם אלא היתר אכילה בלבד.

והקשו תו' בכורות ט"ז א' מאי שנא דלענין ולדות פסוה"מ פשיטא לן דכצבי ואיל דמו, ולענין תמורה דינם כקודש, ולכאורה נראה דקרא דצבי ואיל נאמר במצות האכילה שיאכלם כצבי וכאיל, ולכן דיני ולדות ודיני מתנות שייכים להיתר האכילה, ומה"ט אינם חייבין בבכורה שזהו דין הולדות, [וס"ד שיהא חלבן מותר שהפקיעה תורה מהם שם בהמה שראויה להקרבה וממילא הו"ל כצבי ואיל, שהרי יסוד איסור חלב הוא מפני שמקריבין ממנו אשה לד', והני כצבי ואיל דמו שאינם בני הקרבה, וקמ"ל קרא דאסירי], אבל גיזה ועבודה ותמורה זהו דין הבהמה לעצמה שהיא קדושה, וכן חלב שלהן מדמינן לגיזה ועבודה כיון שמגיע מחיים, והא דממעטינן י"ב א' שה פסוה"מ לענין פדיון פט"ח מצבי ואיל, היינו דלא חשיב שנותן לכהן שה לאכילתו אלא צבי ואיל, ואף בלא דרשא דצבי ואיל הי' מקום לומר דחסר בנתינתו, כיון שיש בו הלכות המגבילות את הכהן, אלא דעדיפא מינה קאמר שאין כאן שימוש זה לבעלים כלל, אלא שימושי צבי ואיל.

ולענין מעשר בהמה כיון שהנדון מחיים יש למעטן מיהי' קודש, וא"ת מ"ט לא מוקמינן מוקדשין דמתני' אליבא דכו"ע בפסוה"מ, וי"ל דפסוה"מ לא מיקרו מוקדשין סתמא במתני', דהא כצבי ואיל דמו, וכ"מ במתני' חולין ק"ל א' דמוקדשין הכונה לשלמים דקתני שהי' בדין כו', ועוד דבסיפא קתני התם דין קדשים שנפדו, וש"מ דמוקדשין דרישא היינו קודם פדיון.

ועוד יש לדקדק ממשמעות המשנה בחולין ובבכורות דפסוה"מ שנפדו שוין לבכור ומעשר בע"מ, ורק בקדם מומן את הקדשן הם חלוקין זה מזה, והרי בבכור פשיטא דאינו

שייך קדושה אלא במעשר, ועוד מדמיקריא קדש אין קדושה חלה על קדושה, עי' לעיל, מיהו לענין שמעתין ל"ק דשפיר אמרו בגמ' האמת דאף במוקדשין גמורין ס"ד שתחול קדושת מעשר עליהן, אי לאו קרא דיהי' קודש, מיהו בהקדישן קודם יום השמיני לכאורה לא שייך לומר דלמעשר קיימא לפמש"כ להלן דחיוב המעשר המוטל על כל הבהמות הוא הגורם שיחול, וקודם יום שמיני אין חיוב, ועמש"כ לעיל דמתיישב לפ"ז הגמ', וקרא דיהי' קדש איצטריך להקדישן אחר יום השמיני.

שם אבל הכא דכל בהמה למעשר קיימא אע"ג דאקדשה לא פקע איסורא דמעשר מינה, לשון רש"י לא פקע תורת מעשר, פי' החיוב לעשר, ולשון איסורא משמע החלות קדושה שלאחר הקדשתו לעשירי, ולכאורה נראה מכאן שיש כעין דין טבל שחל החיוב לעשר על כל בהמה, ולא רק חובת גברא, ולכן שייך לומר שחיוב המעשר לא פקע מהבהמה, [ולשון רש"י שכתב דכל בהמות לאו לעולה קיימי שהרי רוב בהמות עומדות לאכילה צע"ק דאפי' אם היו כולן עומדות לעולה כיון שאין עליהם חיוב עולה שפיר פקעה קדושתן, משא"כ מעשר שיש עליהם חיוב מעשר ואפי' אם יש רק חובת גברא ורק רשות לעשר, מ"מ החילוק הוא שמצות המעשר קבועה בבהמות, משא"כ אפשרות הקדשת עולה שאינה ענין לחובה ומצוה שבגופה קודם ההקדשה, ונפ"מ במדבר שהי' אסור לאכול בשר תאווה, דמ"מ לא חשיבי דלקרבן קיימי], מיהו אין זה מוכרח, וגם בחובת גברא שייך לומר טעם זה.

שם למאי נפ"מ למיקם עליה בלא ימכר ולא יגאל, לריה"ג מחיים נפ"מ שלא ימכור שלמיו לאחרים, אבל בבע"מ יכול לחלל קדושת השלמים ולא עבר על לא ימכר כיון שאינו מוכר גוף הבהמה שהיא המעשר, וישאר דינה כמעשר.

ונראה הדברים שאם לא הי' דין מעשר בבע"מ, לא הוה ס"ד לחדש דין מעשר בשלמים, דכיון דלא שייך כח שני קרבנות יחד, אין לנו לחדש דין מעשר בשלמים, אבל שיהא באכילת השלמים גם ענין של מעשר, כמו שיש בבע"מ מצות אכילה, שפיר הוה ס"ד שלענין זה יחול דין מעשר, דהו"ל בכלל לא יבקר בין טוב לרע ובין שלמים לחולין, שכל בהמה כפי מה שהיא, מתקדשת למעשר, והי' נקבע בשלמים מצות אכילה של מעשר, כמו בבע"מ, ומכח קדושה זו הוה קאי עליה בלא ימכר ולא יגאל, דהא בבע"מ נמי איכא לא ימכר כפשטיה דקרא וכמבואר לעיל ל"א ב', (ולא חשיב פוטר ממונו בשלמים כיון שג"ז בכלל לא יבקר, ונפ"מ נמי בעשרה שלמים).

ולפ"ז נראה דלא ס"ד שיהא חילוק בקדושת שלמים של בהמה מעושרת לבין בהמה שלא נתעשרה, דהא ודאי לא מתפשטת קדושת השלמים יותר בתשעה שלא נתקדשו בקדושת מעשר, וממילא גם בעשירי אינו תופס מהשירוי בקדושת השלמים, אלא דכיון שחיוב מעשר הוא בכל בהמה קודם שהקדישה, לא חשיבא קדושת מעשר כחלה על קדושה אחרת, אלא זוהי קדושה נפרדת שקיימת בגוף הבהמה, כמו ששייך חיוב תרו"מ על מנחות שהביאן מן הטבל, וכמש"כ שבהמת שלמים היא ג"כ סוג בהמה שמתעשרת ומתקדשת כמו בע"מ, והעשירי יתוסף בו קדושת מעשר למצות אכילתו ושלא יפדה ע"י מום ולא ימכר ולא יגאל, וצ"ע בספר מרן זללה"ה סכ"ז סק בכ"ז.

ז. בהמת שביעית אר"ח י"ב ב' שפטורה מן הבכורה משום לאכלה ולא לשריפה שמקטירין האימורין, ולפ"ז ה"ה לענין מעשר דפטורה, ואפי' בע"מ שאינו קרב, מ"מ הדין נקבע במוחלט אם שביעית חייבת בבכורה ובמתנות, ואין מצות בכורה ומעשר מיוחדת לבע"מ בלבד, וכמו שפשוט שנוול בכור בע"מ לבהמת שביעית שאינו קדוש.

בהמת מע"ש מבואר בירושלמי פ"א דמע"ש ה"ב דלמ"ד מע"ש ממון גבוה פטורה מן הבכורה ולמ"ד ממון הדיוט חייבת, ופריך התם איך יקרבו האימורים שמפקיען ממצות אכילת מעשר, ומשני דמע"ש לוקחין בו שלמים ואימוריו קרבין וה"ה בכור, מיהו עי"ש דלא דמי דהתם פקע קדושת מע"ש וחילא עליה דין שלמים, [וערמב"ם פ"ז ממע"ש הי"ח י"ט, ועי' במפרשים שם], ובבכור לא שמענו דפקע מע"ש, וכן במעשר בהמה, וא"כ הדין נותן דלכו"ע פטורה מן הבכורה והמעשר, ואפשר דמאן דפליג בירושלמי שם סבר שאף בשלמים לא פקע קדושת מע"ש, ומדהתירה תורה שלמים ש"מ דקרבנות הנאכלים הם בכלל ייעודי מע"ש וא"כ י"ל דה"ה בכור ומעשר, מיהו בבהגר"א על הירושלמי מפרש שם דהנדון אם בהמה שנתפסה למע"ש אפשר להקדישה שלמים או דבעינן שבשעת ההקדשה לשלמים יתחלל המע"ש ויפקע לגמרי לשלמים, ולע"כ, ועי' מהריק"ו וריט"א ה' חלה ס"ב ע"ד הרמב"ם פ"ה מבכורות ה"ט שפסק דבהמת מע"ש חייבת בבכורה אע"פ שפסק כר"מ דמע"ש ממון גבוה.

מן הירושלמי נלמד דלמ"ד מע"ש ממון גבוה הרי הוא פטור ממע"ב כמו מן הבכורה, דהא לאו דידיה הוא, (ויתכן גם דמיקרי קדש, ול"מ כן), ואם חזר וחיללו הדין נותן שיהא בו פטור לקוח, ועוד דכיון דהקדש אינו בר חיובא וה"ה רשות גבוה א"כ גם אם לקוח הי' חייב במע"ב, הלוקח מהקדש או מגוי פטור, וה"ה הלוקח מרשות גבוה.

ויש לתמוה א"כ מאי מספק"ל בב"ק ק"י ב' אם כהנים בגזל הגר יורשים הוו או מקבלי מתנה הוו, ונפ"מ לענין כהן שנפלו לו עשר בהמות בגזל הגר אם חייב במעשר בהמה, והרי שנינו שם ק"ט ב' דקנאו השם ונתנו לכהן והיינו דמשלחן גבוה קא זכו, כמ"ש תו' ושטמ"ק מנחות ע"ג א', וציידו

בתו' שם שיהא בהם מעילה כ"ז שלא נתחלקו לכהנים, ומבואר בב"ק י"ב ב' דכיון שזכו משלחן גבוה שוב אינו ממון בעלים, [אפי' הישראל כן פרש"י שם], וא"כ הדין נותן שיהא לזה פטור לקוח או דמכח פטור קאתי, ומאי מספק"ל שיתחייבו הכהנים במע"ב (ואין נראה לומר שלא ידעו ברייתא זו, דמ"מ הו"ל להוכיח מזה טפי מדיוק לשון מתנות כהונה, ועתו' מנחות מ"ה ב', שו"ר בקרן אורה זכחים מ"ד ב' שנתקשה בזה וצייד לומר דלענין זה אמרו קנאו השם, אבל ל"מ בגמ' וכמ"ש"כ), ואאמו"ר שליט"א כתב לדקדק מזה דרשות גבוה לא משוי ליה כלקות, ונסתפק במע"ש בזה כיון שצריך פדיון, אבל אכתי גם מטעמא דמכח פטור קאתי יש לפטור, לפמ"ש"כ לעיל סק"ג דרשות גוי פוטרת.

ואפשר דהא דקנאו השם היינו שיהא רשות גבוה מקבלתן במקום הגר, ואין שייך שולחן גבוה אלא בקרבן הקרב ע"ג המזבח, אע"פ שאשם קרייה רחמנא וקבלתם מכפרת, דהא חזינן בגמ' שנשאר חיוב התשלומין כאילו הי' הגר קיים, שהרי יכול לומר לו הרי שלך לפניך בחמץ לצד דירושין הוו, ולר"ז לשני הצדדים, וכן בהזול לכו"ע, ומה"ט משכח"ל שלא יהיו בדין לקוח אצל הגר עצמו, כמ"פ אאמו"ר שליט"א דמיירי בגזל ולא נתיאשו הבעלים ולא נשתנה כלום שצריך להחזיר לגר גוף הבהמה, שו"ר שכ"מ בחזו"א ב"ק ס"כ ס"ק י"ח כגון שלא נתיאש או דיאוש כדי לא קני, ומשכח"ל גם ולדות של הגזילה אם אינו קונה מדאורייתא ואחר שהודה ליכא תקנת השבים, כ"מ בחזו"א שם, ולכן לגבי הגר לא הוי כלקות, וממילא ה"ה ליורשיו, וכן מוכח מהא דמצי א"ל הש"ל, ואם אינו חייב להחזיר גוף הגזילה אינו בדין שיוכל להחזיר ולומר הש"ל, וכיון דחזינן שאין זה תשלום חדש אלא השבה ככל השבת גזילה, ש"מ דענין קנאו השם שהוא מקבלו במקום הגר, ובזה מוכן דשייך ענין יורשי

ח. ג"ה ב' מתני' הלקוח או שניתן לו במתנה פטור ממעשר בהמה, נראה דנקט לקוח ומתנה למעוטי יורש, ואמנם גם ממתני' דלקמן נ"ו ב' שמעינן לה, אבל התם מצינן לדחויי דמיירי שנולדו ברשותם לאחר הירושה, ואמנם אין האמת כן אלא עיקר מעלת תפוסת הבית היא משום דחשבינן להו כאביהם קיים לענין זה, וא"כ ה"ה בהמות שירשו מאביהם, וכן מתפרש קנו מתפוסת הבית חייבין על אותם שקנו, מ"מ ד"ז מבואר גם במתני' דדוקא מכר ומתנה פטור, ועוד קמ"ל דמתנה פטורה דלא נימא שענין מעשר בהמה דומה למעשר כספים, ומה שהשיג תמורת כספו אינו חייב במעשר, אבל מה שקיבל במתנה אימא ליחייב, מהיו בדרשא דדומיא דבנך לא הי' מקום לחלק ביניהם.

ויש לעי' מגלן דיוורש חייב, הרי מדומיא דבנך יש מקום למעט גם יורש, [ועי' לקמן ס"ק כ"ב שכ"ה באמת דעת הרמב"ם דיוורש כלוקח], ואפשר לומר דמקרא דיהי' לך דמרכינן תפוסת הבית נ"ו ב' מוכח דיוורשין חייבין, אבל לא משמע דאהווא קרא סמכינן, (וגם אפשר לדחות כנ"ל), ולענין תמורה במעשר בהמה ופדיון מע"ש מרכינן בתו"כ יורש מגאל יגאל ומהמר ימיר, אבל אף לר"י תמורה ב' א' דיוורש אינו ממיר, מ"מ יורש חייב במע"ב, דהתם יורש את העשירי קודש, וכפרתו מקופיא, אבל כאן יורש את החולין ולגמרי ידיה נינהו, מיהו בב"ק ק"י ב' מייתנין ראי' דיוורש חייב מהא דקנו בתפוסת הבית חייבין, אבל י"ל שעיקר הדין ידעינן גם קודם דרשא דיהי' לך, אלא שאין מפורש במתני' אלא תפוסת הבית.

ולכאורה נראה דהטעם מפני שהוא יורש גם את חיוב ההפרשה כמו שיוורש את זכות הקרבן, ול"ד למוכר ונותן שחיובו פקע לגמרי, והלוקח צריך להתחייב מחדש מכח בעלותו, ובזה אמרינן שאינו מתחייב אלא בשלו בזמן חלות החיוב, אבל היורש ממשיך

הגר, דהא לא אמרינן קנאו השם ונתנו לרשות הגר, אלא קנאו השם במקום הגר ומוריש מכח הגר לכהנים, ולכן ברשות הגר הי' חייב במע"ב כה"ג.

ובזה מובן הא דאמרינן שאם יורשין הן אין זה מכלל מתנות כהונה, דלפ"ז המתנה שנתנה להם תורה הוא גדר הדין שיחשבו יורשים, ואין כאן נתינת מתנה אלא הגדרת דין, ואח"כ הם יורשים את הגר, אבל אם היו מקבלים משולחן גבוה, הר"ז מתנה ככל הקרבנות דמני התם, ועי' להלן דמשמע דעדיפי מיורש דלכו"ע יש ברירה וחייב כל אחד בחלקו.

והא דמדמינן ליה לאשם לענין לילה ולחצאין, י"ל דהשבה להשם במקום הבעלים בעינן דרך כפרה, דבאמת גם ההשבה לבעלים ענינה ככפרה, אלא דהתם מרצה את הבעלים בהשבתו, וכאן צריך ריצוי בהשבה להשם במקום הבעלים.

אין לפרש עשר בהמות כגון שנתן בהמה מעוברת לראש המשמר וילדה ברשותו קודם החלוקה, דמהא דדיינינן בחמץ שעבר עליו הפסח מבואר שהגדון בנתינה לראש המשמר עצמו אם היא כנתינה לגר או כמתנה לכהנים, ולא אם החלוקה כירושה, וע"כ כמש"כ אאמור"ר שליט"א שהגדון על הבהמות עצמן שגול.

לכאורה נראה דבגזל הגר לצד דיוורשין נינהו אין חסרון דברירה, שכל אחד קיבל משלחן גבוה חלקו, (ולא חלקו מנה כנגד מנה אפי' בשל אותו גר), דאל"כ לא משכח"ל אלא כשיש כהן אחד בכל המשמר, ומ"מ הדברים מחודשים לומר דעדיפי מיורש גמור כה"ג, שהרי באמת הוא החזיר מאה בהמות של הגר והם חילקו ביניהם, וצ"ע, שו"ר בזה ברי"ט אלגזי דף א' ע"ב סוד"ה והנה, - ועי' לקמן סק"י אם מצטרפין חמש שלו וחמש של גזל הגר לצד דיוורשין הוו.

קיימין האב ואבי האב היו פטורין, ולא עדיפי בירושה טפי מבחיים, ועי' לקמן ס"ק כ"ב.

ט. שם גמ' מנה"מ אר"כ דאמר קרא בכור בניך תתן לי כן תעשה לשורך לצאנך מה בניך אין בלוקח כו' פשטיה דקרא כן תעשה שתתן לי בכור שורך, ולעיל כ"ו ב' ילפינן מיניה גידול הבכור ע"י הישראל, מיהו כיון דבכור בהמה א"צ עשייה, והמצוה שאח"כ זהו קיום מציאות קדושתו, ובכור אדם יש עשייה בפדיונו שאין לו קדושה אלא מצות פדיונו, ודכוותה מפרשין נמי קרא במעשר בהמה, (שו"ר בחדשו הגרא"מ הלוי ז"ל).

ובפשוטו ביאור הענין דהנולד ברשות האדם חשוב עליו יותר, ולא ציוותה תורה אלא בשורו וצאנו המושלמים שיש לו בדרך עושר וכבוד, וכמו שיש פטור לקוח במעשר דגן, וזהו שאמרה תורה דומיא דבנך דהיינו שיהא שורך וצאנך בחשיבות כבנך, ולפ"ז הי' ראוי להצריך שיוולדו ברשותו ומבהמה שלו דוקא, וזוהי קושית הגמ', מיהו במסקנת הגמ' דרשין מתעשה דהדין נקבע בשעה שראוין להפרשה, ולפ"ז מתפרש שבשעת חלות המצוה יהא שורך וצאנך, וזה כדאמרין בעלמא שבשעת חובתה היתה פטורה, ואמנם כאן לא היו פטורין ברשות המוכר, מ"מ אין החיוב חל על הלוקח אלא כשהם שלו ברגע חלות החיוב, וגם לפ"ז הענין משום חשיבות שאין החיוב עובר מהמוכר ללוקח, וכעין פטור של לקוח בתרו"מ, דהחיוב המושלם חל רק על שורך וצאנך דומיא דבנך, וחיוב זה לא שייך על הלוקח, ואינו מתחייב לקיים החיוב שחל על המוכר, וממילא הו"ל כלוקח מגוי והקדש דפטור.

נ"י א' והאי בבכור כתיב, פרש"י דבכור קדוש בלוקח ומתנה שהרי משעה שנולד קדוש, ולכאורה ודאי דלאחר שנתקדש לא יפקע בלוקח, כמו שאין העשירי נפקע במכירה, ואם יש לפטור לקוח בבכור היינו

את חובת מורישו, ואין החיוב מתחדש בו ע"י הירושה כלוקח, ולא נתמעט מדומיא דבנך אלא שאין חיוב חל אלא דומיא דבנך, אבל המשך חיוב המוריש לא מתמעט, נוכן הדין בתרו"מ דירוש לאו כלוקח דמי כמו שהוכיח מרן זללה"ה מחבר שמת כו' דהוי טבל דאורייתא], וכמו ששייך לחייב הירוש בכל תאחר על הבאת קרבנות אביו, כן שייך לחייבו בב"ת על המששה טבלו של אביו, וה"ה במע"ב, ואמנם מסקינן בר"ה ו' ב' שירוש אינו עובר בב"ת, אבל חיוב ההבאה מוטל עליו, ומה"ט גם חיוב הטבל אינו פוקע ושפיר יורש את חיוב שורך וצאנך שהי' למוריש, מיהו בהיו לאביו חמש ומשלו חמש הי' נראה דמצטרפין, דירוש במקום המוריש קאי וכמו שנולדו מבהמות הירושה לאחר מיתה, וצ"ע בזה דכיון שבחיי האב פטורין, י"ל דלא עדיף משותפות, דכח האב לגבי שלו דמי ללקוח, ועי' לקמן ס"ק כ"ב.

נראה דלקוח מגוי וזוכה מהפקר ופודה מהקדש לא איצטרך למעוטינהו, דכיון שבשעת חובתן שהיו ראויין לעשייה היו פטורין, תו לא הדר חיובא עליהו, ורק בלוקח מישראל הו"א דחיובא רמי עליהו, וכמשנ"ת לעיל סק"ג, ועי"ש דמסתברא דביום השמיני תליא.

יש לעי' היו לו חמש משלו וחמש בשותפות אחיו מתפוסת הבית מאי, ובפשוטו כיון שאינו יכול להפריש משלהם על שלו הרי הוא פטור, והם בודאי פטורים, ואפי' יש להם עשר בהמות ולו חמש או עשר אינו כונסם יחד לדיר, דלגבי בהמות שלו הו"ל ידידה כשותפות הפטורה, ולא קרינן בהו חד מונה, היו להם חמש מירושת אביהם וחמש מירושת אבי אביהם ועדיין כולם בתפוסת הבית לכאורה הי' נראה דמצטרפין, אבל יש לדון דפטורין מטעם אחר דכיון דמכח שני בנ"א קא אתו לא עדיפי משותפין, שהרי אילו היו

שם תוד"ה ומה, וא"ת והא אין דנין אפשר משא"א כו', לכאורה בכה"ג דקמ"ל קרא שמצות מעשר היא בבהמות משלו דומיא דבנך, אין כ"כ קושיא דאין דנין כו' דשפיר קמ"ל קרא הבנת ענין המצוה, ועוד דמתפרש שאין עליך חיוב לעשות אלא כן, דומיא דבנך, וזה עדיף מהיקש, ועוד דכמו שבכור בניך החיוב נשאר אצל הראשון אע"פ שנשא השני אשתו של ראשון, ה"נ במע"ב אין החיוב של המוכר עובר ללוקח.

שם גמ' אי מה בנך אינו בלוקח כלל כו' פי' דודאי יש יתרון לבהמה שנתעברה אצלו דהויא חשיבות טפי, וא"כ י"ל דהצריכה תורה דומיא דבנך גם בזה, ועי' ירושלמי שקלים פ"ג ה"א דקרי לעיבור הבהמות חנטה, וליום השמיני הבאת שליש, מפני שראוי לעשרן כמו שחיוב מעשר משליש, ומשני אמר קרא תעשה בשעת עשייה מיעט הכתוב, דהיינו ששעת חובתה תהא ברשותו, ולא שיתחייב ברשות אחרת ויעבור החיוב לרשותו, וכמשנ"ת לעיל, ויש עוד ענין ביום השמיני דנפיק מתורת נפל, וכמו יום שלשים דבנך.

שם אלמה אר"א אר"י כו' אמר רבא אמר קרא כו' א"ר אלעזר כו' המקשן דהכא לא שמע דברי ר' אלעזר, אבל בגמ' סידרו מימרא דרבא בפ"ע, מפני שהמקשן הזה סבר להוכיח מדר' יוחנן דלא כרב כהנא, ולקמן הקשו ממתני' אדר' יוחנן.

י. **שם** גופא אר"א אר"י לקח עשרה עוברים במעי אמן כו' פי' שלקח העוברין בלבד, אבל אם לקח עשר בהמות מעוברות י"ל דהוי דומיא דבנך, כיון שנתגיירה מעוברת חייבת בפדיון, מיהו אין נראה כן, דחיוב האב ליכא אלא בבנו ממש, וחיוב נתגיירה מעוברת אינו על האב שאינו קרוי בנו, אלא הבן יפדה את עצמו בגדלותו, (ועי' בסמוך דר"ש בן אליקים רצה לחלק בין נולד ברשותו למחוי"ז).

בלקח הולד, והאם של המוכר, דנתעברה ברשות גוי אף בבכור אדם חייב, וע"כ הנדון רק בנולד מבהמה של אחר, ואין לומר שגם בבכור אדם אין לו בעלות על האם, ולכן לא מתמעט בעלות האם מדומיא דבנך, דהא בסמוך פריך מעוברין על דרשא זו, וש"מ דנולדו ברשותו לא הוי דומיא דבנך, והיינו משום דאין חיוב על האב אלא בבנו דוקא, ואפשר דמקרא דבישראל דממעט גוי שמעינן דישאל כה"ג חייב, עי' תו' ב' א' ד"ה והמשתתף, א"נ ריבויא דבכורות בקרכם וצאנכם דלקמן ב' מרבה נמי בכה"ג, כיון שהחיוב מוטל על כל ישראל יחד.

שם תנהו ענין למעשר בהמה, וכן אמרינן לקמן ב' במיעוטא דשותפות, וכן בתו"כ מרבה ריה"ג חיוב לעשר מוהעברת דכתיב בבכור ובכמה דוכתי משוינן להו, ואפשר הטעם מפני ששתי המצוות הם הפרשות מבהמות שנולדו לו, ולכן אמרינן שאם אינו ענין לבכור הר"ז ענין למעשר, וכמו שהעירוני בשם האבן עזרא דבכור כתרומה גדולה ומעשר כמעשרות, ועי' בסמוך.

שם ואימא תנהו ענין לחטאת ואשם כו' צ"ע דמה ענין חטאת ואשם להפרשה, הרי התם חובתו להביא קרבן ונוטל מכל מקום שהוא, וכאן הנדון לפטרו מחובתו להפריש מבהמות כאלו, וכמו שבכור מצותו להפריש מבניו ובהמותיו, ושמא הי' מקום לפרש דהמיעוט דומיא דבנך הוא על העשירי שראוי להתקדש ואינו יכול להביאו מן הלקוח, ונראה דהיינו דקאמר דומיא דבנך כו' פי' דומיא דבנך שזוהי הפרשה משלו לשמים, ולא קיום חובתו לקרבן שכבר נתחייב בו, ותדע שאף מן הנכרי יכול ליקח בהמה לחובתו, ובמע"ב פטור בלא קרא דדומיא דבנך, וביארו ד"ז בגמ' כדי לפרש שרק מע"ב מתרבה באם אינו ענין לבכור, כיון שענינו דומה למצות בכור, וכמש"כ לעיל.

יש לדקדק למה נקט עשרה, ובתו' לעיל י"א א' ד"ה שהיו כתבו דעשרה לרבנותא אע"פ שכולן פדיון פטר חמור כולן נכנסין לדיר להתעשר, ולא נתפרש מה חידוש בעשרה טפי מאחד, ובעשרה ספק פטרי חמורים, י"ל דאף דהוי עשר ספיקות אם יש כאן דין מע"ב אפ"ה נכנסין לדיר להתעשר, ולא חשבינן ליה כספק ספיקא טובא לענין חיוב מע"ב, והטעם מפני שזכה בכל אחד במוחלט מכח הספק, והו"ל ודאי שלו, כמ"ש בשטמ"ק ב"מ ו' ב', ובעשרה ודאין י"ל דניחא ליה לסיומי והן שלו, ואילו בחד אין נאות כ"כ לסיים והוא שלו, ובעשרה בהמות של גזל הגר ב"ק ק"י ב' י"ל דבהמות אלו אינן מצטרפות עם הבהמות שלו, דכיון דמכח ירושת הגר קאתי לא עדיף מאילו ה' הגר בחיים ונתן לו, וכמו שנסתפקנו לעיל סק"ח אם חמש שלו וחמש של אביו מצטרפין, ועי' לקמן ס"ק כ"ב דנראה שמצטרפין, ובשמעתין שמא י"ל דס"ד דסגי ברובן משלו, דמצות מע"ב חשיב כאילו כל העשר חד, וכשרובן משלו, מתחייב גם על מיעוט הלקוח, ודוחק, ואפשר דאגב אינך, אע"פ שלא ר' יוחנן אמרן בספק פט"ח, מ"מ קבלה היתה בידם כך, ועוד י"ל דמשום לשון קצרה נוח לשנות בעשרה, דאם ה' שונה לקח עובר במעי אמו נכנס לדיר, ה' צריך לבאר שאינו נכנס עם אמו אלא לאחר שמיני, אבל עשרה מתפרש בקל דהיינו כשיולדו.

שם איתביה רשב"א לר"א הלקוח חל על מחו"ז כו' פ' דמהכא מוכח דדוקא קאר"י עוברין, אבל משנולדו פטורין אפי' מחו"ז, וש"מ דלאו מתעשה ממעט להו, אלא דכל שנולדו ברשותו הוו שפיר דומיא דבנך.

ובאמת יש לשאול כיון שיש מקום לטעות דעוברין חשיבי טפי כבנך למה נקט ר"י עוברין, ובתו' כתבו דנקט מילתא דאתיא אף כר"ש, ולשון הרמב"ם בפ"ז הי"ב הלוקח עשרה עוברין במעי אמן כולן נכנסין לדיר להתעשר שהרי ברשותו נולדו, ובהט"ו כתב

דהלוקח מחו"ז חייב שכיון שאין מחו"ז ראוי להתעשר הר"ז כמי שלקח עוברים ונולדו ברשותו, משמע שר"ל שדין עוברים פשוט יותר כיון שברשותו נולדו, ולפ"ז ניחא דנקט ר"י עיקר החילוק בטעמא דקרא, אבל לא נתפרש טעם בדבר שיהא בזה חילוק לקושטא דמילתא, לפמשנ"ת לעיל שטעם הפטור תלוי בשעת חובתה למעשר, ואפשר דעוברין הוי טפי לשון קצרה, דאיכא מחו"ז בליל שמיני שנכנס לדיר להתעשר כדתניא זבחים י"ב א', ואותו ואת בנו ג"כ מיקרי מחו"ז, ובתוספתא קתני עובר ובסיפא פליג ר"ש במחו"ז.

שם א"ל זו אינה משנה ואת"ל משנה כו' יש לדקדק כיון דחזינן דנחית התנא לפרש שמחו"ז אינו כעובר, הר"ז מפורש דס"ל כר"ש, ולמה אמר דזו אינה משנה ואת"ל משנה כו', וי"ל דלר"ש דנכנס לדיר להתעשר פשיטא דלקוח פוסל בו, ואין טעם להזכיר ד"ז, דודאי כל שנכנס לדיר יש בו פטור לקוח, וא"כ לר"ש לא הול"ל אלא מחו"ז נכנס לדיר להתעשר, וא"כ קרוב יותר לומר דזו אינה משנה וקתני הלקוח אינו חל על מחו"ז, ואת"ל משנה דנקט לה ר"ש לאפוקי מדרבנן.

שם חני תנא קמיה דרב איזהו אתנן שנכנס לדיר להתעשר כל שנתנו לה וחזר ולקחו הימנה, אבל מחיר כלב מתפרש שפיר ברשות הלוקח, ודוקא אתנן משום דמיירי בכרית, מיהו בתוספתא קתני לה גם במחיר, והתם קתני בהדיא כל שנתן לה עובר וכל שהחליף לו עובר, וחזר ולקחו הימנו, וי"ל דהיינו אגב רישא בלוקח ובאתנן.

שם והא איפסיל ליה בלקוח כו' קושיא זו שייכא אברייתא דלקמן דקתני שאתנן נכנס לדיר להתעשר, ואינו ענין לברייתא זו דוקא, והביאו בגמ' קושיא זו כאן, ללמדנו דאע"פ שהיתה שלו וחזר ולקחה הימנו הר"ז בדין לקוח, לאפוקי משיטת ר"ת בתרו"מ דבחזר לבעלים חייב, ואפשר שהמקשן הבין

שלכך נקטה הברייתא איזהו אתנן בחזר ולקחו לומר דבכה"ג ליכא פסול לקוח, והקשו דאכתי כבר נפסל כשנכנס לרשותה, ולא יועיל מה שחוזר לרשותו מכחה.

יא. ג"ז ב' מתני' האחין והשותפין כשחייבין כו' משנה זו נשנית בסופ"ק דחולין גבי הלכתא פסיקתא כיו"ב דיש בזה ואין בזה ואיפכא, וכן נשנית בפ"ק דשקלים דיני קלבון, וכאן במשנה ביאר התנא היכי דמי, ויש לשאול הרי בגמ' אמרו דפעמים שחייבין בזה ובזה ופעמים שפטורין מזה ומזה, וא"כ לאו כללא הוא דכשחייבין בקלבון פטורין ממע"ב כו', ולא קושיא היא דהכלל מתפרש על המעות שמהם מביאין מחצית השקל והבהמות מהן, ובמעות אלו הכלל קיים, דכל ששוקלין מתפוסת הבית פטורין מקלבון, וכל שהבהמות מתפוסת הבית חייבין במע"ב, ופעמים שבגמ' מיירי ששוקלין ממעות שנתחלקו, או שכבר חלקו בבהמות ושוקלין ממעות תפוסת הבית, וזה אינו ענין לכללא דמתני'.

ש"י דבירושלמי שקלים פ"א ה"ד אמרו בלשון קושיא ר"ח אר"י בעי ולמה לית נן אמרין פעמים שהם חייבין בזה ובזה כו' ובתור הכי אמרינן א"ר מנא הדא דאת אמר בשלא היתה הבהמה רוב אבל אם היתה הבהמה רוב הן הן עיקר נכסים, ואם זהו תירוץ על הקושיא, י"ל דקאמר דלאו כללא הוא דבחלקו בבהמה ולא בנכסים פטורים מקלבון, ולכן לא הזכירו ד"ז, ועכ"פ מבואר בירושלמי דפליג אתלמודן וס"ל דכשחלקו ברוב הנכסים אמרינן דלמיפלג קיימי וחייבין בקלבון, [שו"ר בר"ב פ"ג משקלים ה"ה דנקט דלא פליגי, וזה צ"ע דהא בתלמודן מבואר דלעולם פטורין בדעתיהו למיפלג, ואם בבהמה רוב חייבין בקלבון לא יתכן לסתום דפטורין], וזוהי סברא מדרבנן שלא פטרו מקלבון בכה"ג שחלוקת הכספים קרובה, ויתכן דחשבינן לסלע שנתנו כמחולק ועומד כיון

ובתור הכי שאלו בירושלמי מ"ט פטורין מקלבון כשהם אחד למע"ב, ומשני מפני שהם נותנין סלע שלם ביחד, ופריך דא"כ גם בחזרו ונשתתפו יהא הדין כן, כיון שהם מאוגדים יחד ונותנין סלע שלם, ובפשוטו לא משני ע"ז מידי, לפי שהחילוק פשוט שהרי זהו מה שנתחדש בכח של תפוסת הבית, דכיון שהאמת שאין כאן שנים ששוקלין אלא כח אחד ששוקל עבור שניהם לא שייך לחייבו בקלבון, ומימרא דקאמר דה"ה שני גיסין שירשו את חמיהן קושטא הוא, [וראיתי באו"ש בהוספתו לבכורות שנתספק אם בעל ואשתו בבהמות נכסי מלוג כשותפין ופטורין ממע"ב, והביא רא"י מהירושלמי דלא הוו כשותפין, דא"כ הרי הם פטורין מדין שותפות אשתו, מיהו הירושלמי מתפרש שפיר במה שנולדו לאחר מיתת נשותיהם, אבל אין נראה שיהא דין תפוסת הבית בירושת אשתו, דמסתברא דהוו כשותפין כיון שהם זרים, ולכן עדיף לפרושי בנשותיהם קיימות וקנין פירות של הבעל לא משוי כשותפות, ותפוסת הבית הוא מכח נשותיהם, מיהו משמע דפטורין נמי מקלבון, הרי שגם הפירות בדין תפוסת הבית, וצ"ע בכ"ז ולע"כ] ויש מקום לדון דהירושלמי מיירי רק לענין קלבון, אבל הגר"א מפרש דחזרו ונשתתפו הו"ל כשני גיסין שירשו את חמיהן שחייבין בקלבון, וצ"ב מה ריוח במשל זה, ומשמע שר"ל דתפוסת הבית נאמר רק בבנים שדירים בבית האב והם סמוכין על שלחנו, שנמשך מצב זה גם לאחר מיתתו, אבל זה שיש להם מעות משותפין מתפוסת הבית לא מהני, ולכן שני גיסין כשני שותפין דמו, [א"נ שני גיסין שירשו את

נשותיהם כורים דמו עי' לעיל], והדברים מחודשים.

שם האחין השותפין, פי' דבאותה שותפות פעמים חייבין בקלבון ופעמים פטורין, שאם הם בתפוסת הבית ועדיין לא חלקו פטורין מקלבון, חלקו וחזרו ונשתתפו באותן מעות כדמעיקרא חייבין בקלבון, וענין הפטור מקלבון משום דחשיב שעל מעות אלו מוטל שיעבור לשקול שני חצאי שקלים, ובכה"ג פטור מקלבון, כמו האב ששוקל על בניו או על שכנו ובן עירו, וה"ע על מעות אלו מוטל חיוב של שני הבנים יחד, ולאו דוקא באב ששוקל על בניו, דה"ה שני גיסין שירשו את חמיהם כמ"ש בירושלמי שקלים פ"א ה"ד, דהעיקר שהמעות שקודם חלוקה הם בעלות אחת שמוטל עליה שיעבור שניהם, ואם שוקלין ממעות אלו פטורין, ואפי' הניח להם אביהם רק סלע שלם, [אם לא נימא דמעות כמאן דפליגי דמו בכה"ג], הרי הם פטורין מקלבון, אע"פ שאין ביניהם שום שותפות אחרת, דסו"ס המציאות היא שבעל המעות האלו שוקל על שניהם יחד, ואין סרך סיבה להטיל עליהם קלבון.

יב. **שם** קנו מתפוסת הבית חייבין ואם לאו פטורין, לשון קנו צ"ב דהא בירושה קיימינן, ולמה לא אמרו ירשו, או בלא תיבת קנו אלא סתמא מתפוסת הבית חייבין, ופרש"י דקנו היינו זכו בבהמות מאביהם, ואמנם זוהי עיקר כונת התנא, וכ"ה בברייתא בגמ' יכול אפי' קנו מתפוסת הבית ת"ל יהי, אבל אכתי טעמא בעי למה נקט לשון זה, ועוד יש להעיר דכיון שהתנא בא לבאר רישא דהאחין השותפין כו' הול"ל מתפוסת הבית חייבין במע"ב ופטורין מן הקלבון חלקו כו'.

ונראה דנקט קנו לאשמועינן דאע"פ שקנו בהמות מהכספים של תפוסת הבית ג"כ חייבין כשילדו ברושתם או שקנו קודם יום השמיני, ולאשמועינן שא"צ שיהיו שותפין

שדרים יחד בבית אביהם, אלא הכל תלוי מאיזה רכוש הם הבהמות, ואי לאו דתני קנו, הו"א דכשהם מתפרנסים יחד בתפוסת הבית קאמר דחייבין, ועוד דכיון שבא לפרש רק דין מע"ב ולא דין הקלבון, הוצרך לומר קנו, לבאר דבמע"ב מיירי, דאל"כ לשון חייבין צריך פירוש חייבין במאי, ובחידושא דואם לאו פטורין, עי' להלן, ולכן לא נקט קלבון כדי לאשמועינן פטורא דמע"ב, ודין הקלבון ממילא ש"מ.

דין תפוסת הבית מרכינן בגמ' מיהי, אבל נראה דאי לאו דקים לן בעלמא דשותפות של תפוסת הבית אלימא מסתם שותפין, לא הוה מחדשינן מהאי קרא לרבות תפוסת הבית, ומה שמצאנו בתפוסת הבית הוא בב"ב כ"ד א' לענין בכור דקודם חלוקה אין לו בנכסים חלק בכורה, וכן לרבי יכול לומר שאינו זוכה בו, ולמדנו מזה שעדיין לא זכו כל אחד בחלקו כשותפין דעלמא, אלא דבזמן החלוקה אז חל דין הירושה, וקודם לכן כאילו עדיין לא ירשו, ואמנם אין שייך לומר שהנכסים בחזקת המוריש שאין קנין למתים, אבל שפיר אמרינן שאין כאן חלק מבורר לכל אחד והם נשתתפו בו, אלא עדיין הכל בחזקת הבית לכולם.

ואמנם ודאי שהרכוש הזה שייך לשני האחים יחד, ואם ירשו את אמן ואחד כהן ואחד ישראל, הרי חלק הכהן פטור ממתנות כהונה, מ"מ זוהי שותפות חזקה יותר, ואין אחד מן האחים יכול למכור חלקו לאחר שיהא בגדר תפוסת הבית במקומו, שאין שייך לעשות מציאות זו ע"י האדם, ואם הלוקח זוכה מיד הר"ז כחלקו, ואם לאו הר"ז כמקנה לו משעת חלוקה ואילך, וכן אם רצו האחין להיות שותפין בלא חלוקה, יכולין לבטל דין תפוסת הבית ע"י שיחשבו שותפותם כחלקו וחזרו ונשתתפו, אבל המציאות הזו שחידשה תורה שיחשב כאילו לא ירשו עדיין כל אחד חלקו, אלא נעשו שותפין בזכותם לירושה

לקוח, היינו מפני שהמיעוט מתפרש על הבעלות של השבט, אבל לקוח חשיב ידיה, ועוד דכי כספו הוא כולל גם לקוח, כ"ה גרסת הגר"א, אבל לפנינו במכילתא ובילקו"ש ממעט נמי לקוח, ועי' בזית רענן שהקשה הרי כל עבד לקוח, ועי"ש מה שתיירן, ולכאורה בעל בנכסי אשתו כלוקח דמי ואמרינן ב"ק צ' א' דאי ק"פ כקה"ג ישנו בדין יום או יומים, מיהו עי' לעיל ס"ק י"א מדברי האו"ש על הירושלמי דשני גיסין, ואפשר דהמכילתא ממעט לקוח שקנאו אחרי ההכאה דחייב.

מיהו באחין שנדרו הנאה זה מזה אפשר דגריעי משותפין דהתם אראב"י נדרים דיכול לומר לתוך שלי אני נכנס כו', אבל בתפוסת הבית אפשר דחשיב כחד ואין ברירה לכו"ע, תדע דהא בתפוסת הבית מעשרין מע"ב אע"פ שחלקו אח"כ גדיים כנגד גדיים ואמרינן יש ברירה לר"ע ור"א, אפ"ה לא נגרעה מצות ההפרשה דמעיקרא נמי ידעין שיש לכל אחד חמש בלבד ואפ"ה נתנה תורה המצוה בכה"ג, וש"מ דמצב של תפוסת הבית הוא קבוע ואינו משתנה אח"כ, וא"כ גם לאסור במדור הנאה אסור, ואפי' נימא דהאחין מותרין, י"ל דאחר שנדר מאחד מהן הנאה אסור ליכנס לאחיו מדין ברירה, מיהו בזה צריך להמציא חילוק ביניהם דלא כפשטות הדברים, אבל מ"מ אין סתירה מזה לטעם החיוב במע"ב והפטור ביום או יומיים.

בב"ב קמ"ד ב' תנן אחין השותפין שנפל אחד מהן לאומנות נפל לאמצע כו' ומתפרש אחין שהם שותפין בתפוסת הבית, ולא אחין שנשתתפו, וכתב הרמב"ן דהיינו כאחין השותפין דמתני' דבכורות, ויש להעיר דלא לגמרי דמו להדדי, דהתם מיירי שהם שותפין בכל נכסיהם ומתפרנסים יחד מירושת אביהם, אבל כאן מיירי על חלק מסוים בירושה שלא חלקו בו, כגון שחלקו בכספים ולא חלקו בבהמות הרי הבהמות בכלל תפוסת הבית, אע"פ שאין להם הנהגה של שותפין בכל

העתידה, זה גורם שלא יחשבו כשותפין דעלמא, ואי לאו דרבינהו קרא הוה ממעטינן להו מלך, וקמ"ל קרא דשותפות כזו כחד בעלים חשיב.

ובמעמא דקרא אפשר דבשותפין כל אחד כמשתמש בשל חבירו חשיב, אבל בתפוסת הבית אין הרגשה של שותף זר שמשתמשין בשלו, אלא זוהי הרגשה של אחין הסמוכין על שלחן אביהם, שכל אחד משתמש בשלו ולא בשל אחיו, ומצות מעשר ניתנה רק בבהמות שלו שיש לו השלימות של הבעלות, ובתפוסת הבית אין לו הרגשת חסרון זה, וכמו שאמרו בב"ב קל"ז ב' לענין אתרוג שקנו בתפוסת הבית דחשיב כשלו כשיכול לאכלו, אע"פ שלמעשה לא זכה בו לעצמו להפקיעו מתפוסת הבית, אלא שמצב זה מיקרי שלכם, וכשמחזירו חזר לרשות תפוסת הבית, כמו בנטלו לאכלו והחזירו, משא"כ בשותפין אף כשיש לו רשות לאכול האתרוג, מ"מ צריך ליטלו ולהפקיעו מן השותפות ולזכות בו מדין חלוקת השותפות, וכשמחזירו צריך לזכות משלו לשותף, הרי שהמצב המשותף לא יכול ליחשב כשלו, משא"כ בתפוסת הבית.

ובזה מובן הא דילפינן במכילתא משפטים לדין יום או יומים דעבד של שותפין אין בו דין יום או יומיים כיון שאין רשותו עליו, ויליף נמי גז"ש בשבט מתחת השבט דמע"ב, מה התם שותפין פטורין ה"ה בעבד, ולפ"ז הדין נותן דבתפוסת הבית יש פטור דיום או יומיים דאין גז"ש למחצה, והטעם מפני שהוא משתמש ורודה בו כבשלו, ואין לו הרגשת שותפים שצריך רשותו, וכיון שנוהג בו כבעלים אף מכה אותו כך, ויש בו פטור כבעלים, ואף דלאו סברא פשוטה היא, דסו"ס צריך רשות מאחיו, מ"מ שייך פטור טפי משותפין דעלמא, ולא חייבתו תורה מיתה בכה"ג, דדרך הוא שרודים בעבדים מכח האב כמו שהוא שלהם, ערמב"ן עה"ת בביאור לא יוקם כי כספו הוא, והא דלא ילפינן לפטור

נכסיהם, שרק בהמות אלו נשארו מהירושה בלא חלוקה, מיהו מתני' כוללת גם כשהם שותפין בכל נכסיהם, שג"כ הדין שרק מה שקנו בתפוסת הבית חייב במע"ב, ולא מה שקנו בשאר נכסים של השותפות, ולגבי זה מתפרשת מתני' האחין השותפין כההיא דב"ב.

יג. שם קנו מתפוסת הבית חייבין ואם לא פטורין, פי' דאע"פ שהם שותפין גמורים בכל נכסיהם ויש להם בהמות של תפוסת הבית שחייבין במע"ב, מ"מ מה שקנו שלא מתפוסת הבית פטורין, ואפי' נולדו ברשותם, ויש בזה חידוש טפי מסיפא דהו"א דכ"ז שהם בדין תפוסת הבית הרי כל שותפותם שוה, קמ"ל דמחלקינן מאיזה מעות קנו, ולעומת זה יש חידוש בסיפא דא"א להחזיר מצב תפוסת הבית לקדמותו.

ברגמ"ה משמע דמפרש קנו מתפוסת הבית שנולדו להם ממה שירשו, ואם לא שנולדו ממה שנשתתפו, וסיפא דחלקו וחזרו ונשתתפו מיירי בבהמות שירשו מאביהם שאינם חוזרים לחיובם.

בב"ק ק"י ב' מייתנין ממשנה זו דירש לאו כלוקח דמי לענין מע"ב, ויש לשאול הרי במתני' קתני קנו, ומתפרש שפיר שקנו בהמות וילדו או נתחייבו ביום השמיני ברשותם, ומגלן דירשו בהמה לאחר יום השמיני ג"כ חייבין, ורש"י פירש שם דקנו דמתני' היינו שזכו בהם בירושה, ואפשר ללמוד כן מדין הקלבון דודאי מיירי גם בירשו מעות, ודכוותה קתני דחייבין במע"ב, ועוד דחשיבות תפוסת הבית היא משום דחשבינן להו כחד יורש, שהוא ממשיך חובת מורישו, ואם הי' הדין דירש פטור, לא הי' מועיל נולדו בתפוסת הבית, מיהו עיקר מתני' מיירי בחיוב שותפין דתפוסת הבית, שאפי' אם לקוח הי' חייב, היו שותפין פטורין, וכלפי זה מרבינן קנו מתפוסת הבית, הרי שעיקר החידוש על החיוב המתחדש בשותפותם,

וממילא גם מה שירשו נשאר בחיובו, ועוד דאם קנו היינו דוקא קנו בדמי הירושה, א"כ צריך לאוקומה בקנו קודם יום השמיני ודלא כר"ש, דדוחק לפרש קנו מתפוסת הבית חייבין כשיוולדו מהן, ולא משמע דבמתני' מבואר דיש אופן שקנו חייב, אלא ודאי קנו היינו ירשו כדפרש"י, ונקט קנו לרמוזי דמהני נמי קנו בדמי הירושה וכמשנ"ת.

מ"שון המשנה ואם לאו פטורין יש לדקדק דחלקו ג"כ פטורין, דלשון ואם לאו כולל בין שקנו משאר נכסי השותפות, ובין שהבהמות כעת אינם בתפוסת הבית, ואמנם עיקר המשנה בשותפות מיירי, מ"מ מדלא קאמר משאר נכסים פטורין, משמע כל שאר האופנים, והוצרך התנא לבאר ד"ז כיון שכח תפוסת הבית הוא מפני שהכל של כל אחד, והדבר מחודש שמתחלה הי' הכל שלו, וכשנתברר החצי שלו אמרינן דכלקוח דמי, ולכן הוצרך התנא להדגיש כן, דכל שאינו בתפוסת הבית פטורין, ונחלקו בגמ' אם גם בגדיים כנגד גדיים הדין כן, ועי' לקמן ס"ק ט"ו.

יד. שם גמ' ת"ר יהי' לך ולא של שותפות, מבואר דאי לא מיעוטא הוה מחייבינן שותפות אע"פ שלכל שותף יש רק חמש בהמות, דהא דבעינן עשר בהמות היינו מפני שצריך בהמה שלימה למעשר, ובשותפין מצטרפין יחד לבהמת המעשר, אבל אם הי' שייך לעשר עשירית מכל בהמה היו חייבין אף על בהמה אחת, ולכן לא חשיב דבצר ליה שיעורא לכל חד, ומה"ט גם עשרה אחין חייבין במעשר בתפוסת הבית של עשר בהמות, שכל אחד מצטרף ליתן עשירית מחלקו, ובפשוטו גם בראשית הגז כן שלא חייבה תורה כדי מתנה בפחות מחמש רחלות, שאין לחייבו לתת כדי מתנה מבהמה אחת, אבל שפיר מצטרפין שותפין ליתן כל אחד לפי ערך במתנה, אבל הרמב"ם כתב בהלכות

ביכורים דבעינן שיהא ה' רחלות לכל שותף, ועמש"פ בזה אמור"ר שליט"א בחולין.

הא דאיצטריך מיעוטא לשותפין היינו כשנולדו ברשותם, אבל הבהמות שנשתתפו בהן מתמעטין מלקוח, ואפשר דמש"ה קתני יכול אפי' קנו מתפוסת הבית, דהני הוו דכוותיהו דשותפין, דלא מיירי על הבהמות עצמן שנשתתפו בירושה.

בפשוטו פטור לקוח ופטור שותפין ופטור נכרי שיעורן בפרוטה, דכל שיש לחבירו ג"כ שו"פ לא קרינן ביה לך, וממילא גם נפטר בלקוח, ואפשר דאפי' פחות משו"פ ג"כ מתמעט מלך, דסו"ס אין כולן שלו, והיינו כשהוא שותף בכל הבהמה.

כתב מרן זללה"ה בסכ"ז סק"ב דשותפות באזנו לחוד ג"כ פוטר כמו שותפות עכו"ם בבכור לעיל ג' א', ויש לעי' הרי שחתך אזנו ונתנו לשותף או שאירע שנחתך, האם תחשב הבהמה כלקוח, הרי אין כאן שום חלק שזכה בו מחבירו, וכיון שכן לימא ליה שקול אונך וזיל כדאר"נ ג' א', ובסברא י"ל דכל שאילו ינטל נשאת הבהמה חייבת, אין שותפות כזו פוטר, ול"ד לבכור דילפינן מקרא דכל בכור, דהתם לא שייך שתחזור קדושה משנולד, אבל במע"ב יש להשוות פטור שותפות לפטור לקוח, מיהו לפ"ז דבר שעושה אותה טריפה ראוי לפוטרו, דכיון שאילו ינטל חלק זה הרי הוא נפטר ממע"ב, ע"כ שותפות זו פוטר, וא"כ יש לשאול למאי איצטריך קרא לבכור לרב חסדא ורבא ג' א', וי"ל כיון דבכור טריפה ג"כ קדוש כמ"ש הרמב"ם בפ"א ה"א, וכתב הפר"ח דמקורו מדתנן שהמפשיט את הבכור ונמצא טריפה כו', ובהדיא חילקו בגמ' חולין קל"ו ב' בין מע"ב לבכור לענין טריפה עי"ש, ואפשר דילפינן לה בק"ו מגפלים דכתיב וכל פטר שגר בהמה עי"ש ג' א' בגמ', וכ"כ באהל משה סי' ס"ט, ולהכי איצטריך כל למעוטי

דבר שעושה אותה טריפה או נבילה, ולפ"ז החלק של השותף כגון אזנו לא יתקדש בעשירי, דכיון שהשותף הזה פטור הו"ל כנכרי, מיהו בלקוח מסתברא שכולו מתקדש, וצ"ע בכ"ז בריש מכילתין, שוב כתבנו שם ס"ד סק"ב דאף שותפות אוזן כשותפות בכולו דמי.

ויש להבהיר הדברים ונתעוררתי לזה מאחי ה"ר מאיר שליט"א דהנה במיעוטא דשותפות עכו"ם בבכור מצינו תרי קראי א' בקרך וצאנך בחולין קל"ה ב' למעוטי שותפות עכו"ם, וכל בכור בכורות ג' א', ונתקשו בזה תו' ב' א' וביארו בחזו"א ובספר אמור"ר שליט"א ס"א סק"א דקרא דבקרך ממעט שותפות עכו"ם בכל הבהמה, וקרא דכל בכור ממעט שותפות עכו"ם בחלק מסוים, ובזה נחלקו אמוראי ג' א' ב' איזה חלק פוטר, וא"כ במע"ב דליכא אלא חד קרא למעוטי שותפות אין ללמוד מזה אלא שותפות בכל הבהמה, וכדמסתבר דצאן ברזל שיד נכרי באמצע לא נפטר ממע"ב כיון שכולו של ישראל, ורק מבכור ממעטינן דסו"ס חסר בכל בכור, וה"נ באזנו ומום קל, ואף לבתר קרא אר"נ דלימא שקול אונך וזיל, ואמנם לר"ח ורבא ממעטינן גם דבר שעושה אותה טריפה ונבילה מכל בכור כדמשמע בגמ' שם, ובמע"ב מסתברא דפוטר, י"ל דשאני בכור שאף טריפה ונפל קדושים בבכורה, כדאמר ג' א' דלא בעינן חיותא כלל, ולכן גם בעושה טריפה ונבילה אכתי מצי למימר ליה שקול חלקך וזיל, ותשאר הקדושה בנותר, ואמנם אם אין בשל ישראל חיות של בהמה לא איצטריך קרא למעוטי, וכן לר"י דמחייב שותפות עכו"ם בבכורה אינו מחייב אוזן של ישראל בבכורה.

ויכאזרה יש מקום לומר שאם לקוח הי' חייב במע"ב הי' הדין בשותפין שחלקו שחייבין במע"ב, כיון ששותפות אינו פטור חיובי אלא שחסר בשלימות הבעלות, וכל שיכול להגיע לבעלות מושלמת הרי הפטור

מיתלא תלי עד שיחלקו או ימכרו, [ונפ"מ לדינא לר' אלעאי דשותפין פטורין מרה"ג ובעינן גידול בחיוב חולין קל"ו א' אם גם גדל בשל שותפין פטור], מיהו בשותפין בזמן המנין ודאי פטורין ולא יחזרו לחיובן [וכ"ה לאחר הגיזה לר' אלעאי], ועוד משכח"ל בנשתתפו אחר ח', כמו הקדש שאינו פטור אלא ברגע החיוב, דאם שותפין כגוי פטורין, אבל אם שותפין רק חסר בשלימות חזור לחיובו, ולמ"ד יש ברירה גם בשותפין יש לדון כן לדינא, ונראה לחלק דכיון דלקוח פטור א"א לחיבו אלא מכת חיובו הקודם, והרי שותפין פטורים, אבל אם לקוח חייב יש לדון כמש"כ, שוב נתבאר לקמן ס"ק י"ח, ולפ"ז מוכח דשותפות אוזן אינה פוטרת ממע"ב, שהרי לענין לקוח ודאי שאין האוזן מפקיעתו, כיון שבלא האוזן הוא ג"כ ראוי למצות מעשר, ואין מגרע מה שקנה גם האוזן.

ועוד העיר הראי"פ נ"י דאפשר דהקנאת אוזן לא מיקריא שותפות, דחלק הבהמה שיש לו יש בה כדי חיוב בלא חלק השותף, וכל אחד חלקו מבורר, וא"כ הא דפטרינן בבכורה לאו משום דמיקרי שותפות אלא דחסר בקדושת כל בכור, שחלק ממנו ששייך לשותף הגוי לא מתקדש, וא"כ במע"ב דלא מתמעט אלא שותפות ואין דין כל הבהמה בעשירי, אין לפטור בהקנה אוזן לאחר, וגמ' קרי ליה שותפות שהם שותפין בחלק מכל הבכור.

ועיקר הא דאיצטריך מיטוטא בבכור לשותפות אוזן היינו משום דיש קדושת בכור בבע"מ, אבל בקדשים פשיטא דכל שנשאר חלק שעושה אותו בע"מ ביד אחר אפי' ישראל הר"ז דחוי מעיקרא שאינו ראוי למצותו, ולעומת זה במעשר י"ל דכל שיש בבעלותו הפרטית בהמה שחיותה שלו סגי בזה, דהא בהמות חולין נינהו ואזלינן בתר חיותן, מיהו י"ל דבעינן שיהיו כולן ראויות להיות עשירי.

ולאחמור נוחא שלא אמרו בגמ' נ"ג ב' שיקנה האוזן לחבירו במע"ב כמו בבכור, דבאמת לא מהני הקנאת האוזן לחוד, וגם הי' יכול להפקיר האוזן ולחזור ולזכות, מה שאינו מועיל בבכור, אבל למש"כ דלא מהני נוחא, מיהו אכתי הי' יכול להפקיר או להקנות לחבירו פרוטה בכל הבהמה, אלא שזו אינה עצה הוגנת, שאם באמת חבירו יהא שותף עמו, לא נוחא ליה בשותפין, ואם עושה כן רק לטצדקי בעלמא, הר"ז נראה כחוכא והערמה בעלמא, משא"כ באוזן שאינו מקפיד אם יהא לעכו"ם חתיכת אוזן כמלא כרשינה שזהו השיעור של נקב הפוסל, מיהו בלא"ה ל"ד להקנאת אוזן דבכור, דדוקא אם מקנה האוזן בעובר קודם יום השמיני דומה לבכור, וזה אינו מצוי לנהוג כן, ורק בבכור משים לב למבכרת, ולהקנות לאחר יום שמיני הר"ז הפקעת המצוה בידים, עי' לעיל סק"א, ועדיף שלא יעשה מעשה כלל.

שוב כתבנו לקמן ס"ד סק"ב דאף לר' אלעאי שותפות אוזן פוטרת, ולפ"ז צ"ע בדין שותפות באוזן למעשר בהמה, ולע"כ.

שם גמ' אם אינו ענין לבכור כו' וא"ת אימא למעוטי הפקר כדתניא בתוספתא פ"ב ה"ב דשור המדבר ושור הקדש כו' פטורין מן הבכורה, וי"ל דאימעטי מבקרן וצאנן חולין קל"ה ב', ואפשר דבישראל ג"כ ממעט הפקר.

שם דכתיב בכורות בקרכם וצאנכם, בחולין קל"ו א' אמרינן מ"ט דר' אלעאי דכתיב בקרן וצאנן והא כתיב בקרכם וצאנכם דכולהו ישראל, ולשיטתו מרבה בכור בתפוסת הבית מיהי', ומעשר יליף העברה העברה מבכור.

שם תנהו ענין למע"ב, נראה דמתפרש כאילו פסוק בפ"ע ואשר יהי' לך ג"כ תתן הזכרים לד', ונקבות מרבינן מכל אשר יעבור, עי' מכילתא, ועמש"כ לעיל סק בהא דמפרשינן קרא דבכור למע"ב, ובתו"כ יליף ריה"ג מגז"ש דהעברת שמע"ב מצוה חיובית, ומצינו גז"ש

נתפרש בהדיא במתני' נחא ליה לפרושי כולהו.

שם פשיטא חלקו בבהמה ולא חלקו בכספים איצטריכא ליה כו' מבואר כאן דחלקו בכספים ולא חלקו בבהמה פשיטא דחייבין במע"ב, ופרש"י דס"ד דלחומרא נימא דחייבין בקלבון, והיינו שנחמיר עליהם מדרבנן בכה"ג, ובאמת במע"ב לא שייך להחמיר אם פטורין מדאוריתא, ובקלבון אין הענין רק משום חומרא, אלא דיש מקום לראות לגבי הקלבון בכה"ג דכמאן דפליגי דמיינן, חדא מפני שאת השקל השלם שהוא מעות בעין אפשר לראות כחלקו וחזרו ונשתתפו, וגם את כל השותפות כדבר זמני וליחייבו בקלבון, כיון שכל ענין הקלבון הוא נדון בהנהגה מתי נקראין כנתנו ונטלו חצי שקל וחזרו ונתנוהו, אבל במע"ב שהוא חיוב בגוף הבהמות, אין מגרע מה שהוא לזמן דסו"ס השתא דתרווייהו הוא, וכ"מ בירושלמי, עי' בסמוך.

והנה ר"י מיירי או בנכסים רוב או בבהמות רוב, ובתרווייהו קאמר דלא אזלינן בתר עיקר נכסים, וזה דלא כהירושלמי דבבהמות רוב חייבין בקלבון והיינו לחומרא, מיהו יש לדחות דסתמא דמילתא הוו כספים רוב כלפי הבהמות, וכ"ד הראב"ד בפ"ג משקלים ה"ה, מ"מ חזינן דנכסים רוב חייבין במע"ב.

טז. **שם** א"ר ענן לא שנו אלא שחלקו גדיים כו' פלוגתא דר"ע ור"נ היא בלא חזרו ונשתתפו האם כל אחד נחשב בחלקו כיושר יחידי שחייב במע"ב, או דכלקוחות דמי, כמפורש בדבריהם שהנדון אם אומרים זהו חלקו המגיעו משעה ראשונה, אבל רש"י הוסיף דפליגי נמי בחזרו ונשתתפו, דאם איתא שכל אחד כיושר יחידי דמי הרי לא נעקר שם ירושה מחלקם ויכולים לחזור ולהשתתף בדין תפוסת הבית, וזהו שכתב ועדיין ירושה היא ושם ירושה עליהן וכי חזרו ונשתתפו הדרא לה תפיסת הבית כמרישא ולא שותפות הוא.

זו בגמ' י"ד ב' לענין בע"מ, ובמכילתא ג"כ יליף לה למעוטי יתום, ובספרי ראה פ"ב פסוק כ"ו מפיק שותפות מקרא דרק קדשיך אשר יהיו לך, ושם הגירסא יכול שאני מוציא את האחים שקנו בתפוסת הבית ואח"כ חלקו ת"ל אשר יהיו לך, משמע דמפרש מה שיהי' לך אח"כ, חייב כעת, וגם הוברר הדבר כדו"ע ור"א, או דט"ס הוא מ"ש ואח"כ חלקו.

טז. **שם** אר"י פעמים שחייבין בזה ובזה כו' שחלקו בכספים ולא חלקו בבהמה כו' סתמות הדברים דבלא חזרו ונשתתפו מיירי, וכן מבואר בגמ' דכיון דחלקו בבהמה סד"א דגלו דעתייהו דלמיפלג קיימי וליחייבו בקלבון, ואם כבר חזרו ונשתתפו בבהמות א"כ מוכח דאין דעתייהו למיפלג, ואמנם י"ל דכיון שכבר חלקו נתחייב בקלבון ושוב לא מהני חזרו ונשתתפו בבהמה, אבל כיון דעיקר חידושו של ר"י הוא דלא אמרינן דכפליגי דמיינן א"כ הו"ל לאשמועין החידוש בלא חזרו ונשתתפו כלל דהוי רבוא טפי, וגם י"ל דכיון שהסברא לחייבין בקלבון היא מדרבנן, י"ל דבחזרו ונשתתפו בבהמות תו לא מחייבין להו בקלבון, ועוד דכיון שהדינים אמת גם בלא חזרו ונשתתפו, א"א לפרש שסתם דבריו וממילא מובן שעיקר החידוש הוא בחזרו ונשתתפו, אבל רש"י פירש בחזרו ונשתתפו, ולשיטתו אזיל דמפרש כולה שמעתין דבסמוך בחזרו ונשתתפו, ועמש"כ בזה.

שם פעמים שחייבין בקלבון כו' יש לדקדק למה הוצרך לחזור על האופנים שבמשנה, הכי הול"ל פעמים שאינו כדן המשנה אלא חייבין בזה ובזה או פטורין מזה ומזה, וכ"ה בירושלמי שקלים פ"א ה"ד דאר"י למה לא אמרינן נמי חייבין בזה ובזה ופטורין כו', ולפמש"כ דר"י מיירי בחלקו בלא נשתתפו, א"כ קמ"ל דלא אמרינן זהו חלקו המגיעו משעה ראשונה, או דמיירי בגדיים נגד תיישים, ואפשר דכיון דגונא דפטורין מן הקלבון לא

ונראה דה"י פשוט לרש"י דלשון לא שנו אמתני' קאי דקתני חלקו וחזרו ונשתתפו חייבין בקלבון ופטורין ממע"ב, וא"כ זה כמפורש שדין המשנה אינו בחלקו גדיים כנגד גדיים, ויעוי' ברש"י ביצה ל"ט ב' שהביא מפרשים הטעם משום לקוחות וטעות הוא בידם דטעמא דלקוחות לא מהני לפטור אלא הגדיים שלקחו, והכא פטר להו לגמרי כל הדורות וע"כ דהפטור משום שותפין, ונראה דכוונתו למתני' דמתפרשא פטורין ממע"ב לעולם, אבל במילתיהו דר"ע ור"נ אין התייחסות לדורות אלא לאלו שחלקום, אלא דהוה פשיטא לרש"י דלא שנו קאי אמתני' דחזרו ונשתתפו, וע"כ דמשום שותפות פטרינן להו.

אבל הדברים מחודשים טובא דנהי דאיגלאי מילתא שכל אחד קיבל חלקו המגיעו משעה ראשונה, אבל מכיון שזכה כל אחד בירושתו איך שייך לבטל זכותו ולחזור לתפוסת הבית, הרי בפשוטו משזכה כל אחד בחלקו הו"ל ככל שותפין וכפשטא דמתני', ואין רמז בגמ' לחידוש הזה, שהרי ר"נ ור"י לא חלקו על ד"ז, אלא דס"ל שאף בחלק שקיבלו מיקרו לקוחות, וא"כ צ"ל שבדברי ר"ע ור"א הדבר פשוט וא"צ לפרש חידוש זה שאם הוברר חלקו משעה ראשונה יכול לבטלו ולחזור לתפוסת הבית, והגע עצמך כשחזרו וחלקו גדיים כנגד גדיים ונטל כל אחד אותן שהיו ביד אחיו בחלוקה הראשונה, על איזה מהן נאמר הובר הדבר, ומסתברא דמדין בטלה חלוקה אתינן עלה ואולינן בתר חלוקה אחרונה, ועוד דפשטא דמתני' שחזרו ונשתתפו בכל הירושה, וכיון שחלקו בנכסים ונשתתפו גם בנכסים, לא מסתבר לומר שהגדיים שחלקו כנגד גדיים חזרו ונשתתפו בהם בדין תפוסת הבית וכל הנכסים כשותפין, ועוד אטו אם גדלו הגדיים ברשותן וילדו ואח"כ חזרו ונשתתפו ג"כ נימא דלא בטלה שם ירושה מינייהו, ואם נתפטמו מאי, ובדרך כלל כשעבר

זמן מסוים יש שינוי בערכם זה כנגד זה, וע"כ צ"ל דמייירי שחלקו ומיד חזרו בהם ונשתתפו שלא בטל שם ירושה מהן ובטלה חלוקתן, אבל א"א לחדש כן מסברא, וקשה לקבוע כולי האי מכא סתמא דלא שנו, בזמן שסוגית הגמ' ודאי מייירי בנדון אלו שחלקו ומשום לקוח, כדפרש"י וכמבואר בגמ' כאן ובצריכותא דבסמוך במילת' דר"י.

וביישוב לשון לא שנו נראה דמתני' מתפרשת כך, קנו מתפוסת הבית חייבין ואם לאו פטורין בין חלקו בין חזרו ונשתתפו בין קנו ממעות אחרות, (ויתכן גם שחלקו וחזרו ונשתתפו כולל תרי מילי גם חלקו לחוד וגם חזרו ונשתתפו, מיהו לפ"ז לא דמו להדדי, דדין חלקו הוא רק בדור ראשון, ודין חזרו ונשתתפו בכל הדורות), ועמש"כ לעיל ס"ק י"ג שהתנא שינה לשונו שהי' צריך לפרש ופטורין מן הקלבון, שזהו פירושא דכללא דרישא, ונקט ואם לאו פטורין לבאר דיותר פטור חלקו שקיבל כל אחד חלקו מקנו משותפות, והטעם משום לקוח, וכיון דהתנא נחית לזה שפיר אמרו ע"ז לא שנו, ועוד דמשמע שג"ז בכללא דכל שחייבין בקלבון כו' שזו הוראה לגבי הירושה דכל שנתחייבו בקלבון נפטרו ממע"ב, וכיון דלא כללא הוא שייך שפיר לומר לא שנו, אע"פ שיש לדחות דמתני' רק בשותפין.

ובפי' רגמ"ה ג"כ נראה דמפרש לה בלא חזרו ונשתתפו, ורש"י לשיטתו שגם בדברי ר' ירמיה פירש בחזרו ונשתתפו, ועמש"כ בזה לעיל ס"ק י"ד, ובפי' ר"ח ביצה שם וכ"ה בערוך ערך קלבון ג"כ פירשו בלא חזרו ונשתתפו, אלא שהם פירשו גם פטורא דמתני' משום לקוחות, וע"ז הקשה רש"י דמתני' פטרה כל הדורות משום שותפות.

ובירושלמי שקלים פ"א ה"ד מפרשי מתני' שחייבין במע"ב כשלא חלקו, א"ר לעזר והן שחלקו גדיים כו', ומשמע דה"ק הא

קרקע, או בתים כנגד שדות, ועי' ב"ק ט' א' ואמאי הרי ודאי שיש כאן שומא זה כנגד זה וחשיב לקוחות, ואפשר דלענין חזרה ביובל שאני, דכיון דבחלקו שדה כנגד שדה בשוין ממש הדין נותן שלא יחזירו זל"ז ביובל, למדנו מזה דירושה אינה בכלל מכר בדין חזרה ביובל, וממילא כל שקיבל שדה בירושה אינו מחזיר ביובל, שהרי מצינו בגמ' שהי' מקום לומר גם בלא ברירה דמכר הוא דאמר רחמנא ליהדר ביובל ירושה ומתנה לא, והשתא דאמרינן ברירה ובשוין לא הדרי ביובל, למדנו מזה שאין מחזירין שדה ירושה ביובל, ועוד הערוני דמאן דאית ליה ברירה מסתבר ליה שקבעה תורה כל דיני ירושה בברירה שירש ממורישו, ולא שקנה מאחיו, ובפרט לענין יובל ושדה אחוזה, ור"י אמר דלקוחות הן בכל האופנים אף שחלקו שדה בשוה זה כנגד זה, ובתו' גיטין מ"ח א' וברמב"ן ורשב"א ב"ב ק"ז כתבו דאף למ"ד לקוחות הן קי"ל דאין מחזירין ביובל אע"ג דקי"ל אין ברירה, דעל מכר זה לא אמרה תורה חזרה ביובל, ור' יוחנן יחידא בזה ולא קי"ל כותיה, וכמו שהזכירו צד זה בגמ'.

ולפ"ז באחין שחלקו אחד נטל גדי ואחד נטל כלב הר"ז מחיר כלב, דפשטות הגמ' שאין זה דין מיוחד במע"ב דבעינן דומיא דבנך בברור לך, [עתוד"ה ד"ה ואזדא בתירוצ' קמא אליבא דר"א], ואם נפרש קושית הגמ' משותפין שחלקו דדמו לירושה הרי מפורש בגמ' דדין מחיר כדין מע"ב, והיינו שיש שם ט' כנגד ט', ורק העשירי מחיר, (משא"כ למאן דס"ל אין ברירה הרי כולם כנגד כולם וגם הכלב מעורב בהן), דכיון דיש ברירה אפשר לברר מי הוא הגדי שכנגד הכלב, דאמרינן שעדיין מיתלא תלי איזהו כנגד הכלב, מאחר שהאמת שט' גדיים הם כנגד ט' גדיים, וכמ"ש תו', (ולענין אם אחד האסור אוסר כל התערובת מדאורייתא או רק מדרבנן משום ברירה, יעוי' בספר דב"ש תמורה סי' ס"ו בשם

דאמרת דחייבין דוקא כשלא חלקו דמשמע הא חלקו פטור היינו דוקא בגדיים כנגד תישיים כו', ובירושלמי קדושין פ"א ה"ו הביאו כן על מתני', ומשמע דקאי אכללא דכל שחייבין בקלכון פטורין ממע"ב, ומתפרש שזהו סדר דין הירושה, כ"ז שלא חלקו חייבין במע"ב ופטורין מן הקלכון, ומשעה שחלקו שחייבין בקלכון פטורין ממע"ב, ואפי' חזרו ונשתתפו, וכלפי זה ביארו דהיינו דוקא בחלקו גדיים כנגד תישיים כו'.

שוב נתחדשו בזה דברים לקמן ס"ק י"ח בס"ד, וה"ק לא שנו דחזרו ונשתתפו פטורין ממע"ב, אלא בחלקו גדיים כו', אבל חלקו גדיים כנגד גדיים יש ברירה ואיגלאי מילתא שלא היתה כאן שותפות, וחזר עליהם חיוב כשחלקו, וקאי לא שנו על הלשון דמשמע שפטורין במוחלט.

יז. שם אלא שחלקו גדיים כנגד תישיים ותישיים כנגד גדיים, וכן בסמוך ט' כנגד י' וי' כנגד ט', וצ"ב מהו כפל הלשון הרי גדיים כנגד תישיים היינו תישיים כנגד גדיים, ואפשר דעיקרו משום סיפא דגדיים כנגד גדיים ותישיים כנגד תישיים, ולומר שאף בגדיים כנגד גדיים דוקא כשכולן שוין, אבל שנים בינונים כנגד אחד כחוש ואחד בריא לא אמרינן זהו חלקו, ולכן הזכיר שחלקו הקטנים כנגד הקטנים והגדולים כנגד הגדולים, וכן בדר"א ט' כנגד ט' גדולים וי' כנגד י' קטנים, (ובביצה ל"ט ב' הגירסא גדיים כנגד טלאים, והיינו ששניהן קטנים אלא שהמינים חלוקין), וכ"נ לקמן בטופיינא דכלב דכיון שאין הט' שעם הכלב שוין כט' שכנגד הכלב, לא אמרינן זהו חלקו כו', וכדפרש"י שם, ועמש"כ עוד בזה לקמן ס"ק י"ט.

ויש לעי' דהכא משמע דלכו"ע בשני מינים ובגדולים וקטנים לא אמרינן ברירה, ואילו באחין שחלקו משמע דלמ"ד יורשין הן מביאין ביכורים אע"פ שחלקו כספים כנגד

הגרע"א ז"ל ואחיעזר ועונג יו"ט, ולע"כ), וע"ע לקמן ס"ק י"ט בכ"ז.

שם זהו חלקו המגיעו משעה ראשונה לכך, יש להסתפק אם דוקא בגדיים שירשו ממש אמרינן כן, או אף בנולדו בתפוסת הבית, או שלקחו במעות תפוסת הבית קודם יום השמיני, דאפשר דלא אמרינן כן אלא בדבר שעומד ליחלק דבזה הירושה מיתלא תליא, אבל כשהסכימו להמשיך הירושה בשותפות, שוב א"א לבטל ד"ז למפרע, ונדון זה תלוי איך מתפרשת הקושיא בשותפין שחלקו, אם כונת הגמ' דנימא ברירה כמו בירושה, או רק למיברר חד וכמ"ש תו', שאם בשותפין לא אמרינן זהו חלקו, כיון ששניהם הרויחו בולדות ושבח של הגדיים ושל הכלב, ורק במעשה החלוקה פריך דנימא ברירה, ולא שיוברר למפרע, וכמ"ש פ' אמו"ר שליט"א בדמאי ס"י ס"ק י"ג, א"כ י"ל שגם בירושה פליגי רק בגדיים שנטלו הם עצמם בירושה, אבל לא בחלוקת גדיים שנולדו ברשותם או שקנו, ואם ענין החלוקה בכח ברירה שייך בכל הירושה, ועיקרו שירושה אינה כמקח, א"כ יש לקיים ד"ז בכל ענין שחלקו גדיים כנגד גדיים, אפי' אם באמותיהן של הגדיים חלקו בענין אחר, ועי' לקמן ס"ק י"ט כ' משנת בכ"ז.

יש לעי' ירשו אחד עשרה גדיים ועישרום ואח"כ חלקו גדיים כנגד גדיים אם אמרינן זהו חלקו המגיעו משעה ראשונה, ואע"פ שנשתתפו כולן לדיר להתעשר, מ"מ מכאן ולהבא דיינינן להו כאילו ירשום משעה ראשונה, ונפ"מ לענין מחיר כשירשו גם כלב, או"ד כיון שכבר נשתתפו בדבר למנותן יחד, תו לא פקע למפרע, וזה תלוי בנדון דלעיל אם נימא דאף בשותפין שהרויחו יחד מהולדות של כולן, ג"כ אמרינן יש ברירה מכאן ולהבא, או"ד כיון שהיתה שותפות מוחלטת להרויח בחלקן יחד, לא שייך לומר איגלאי מילתא, כיון שבזמן השיתוף נהנו

שניהם מהרווחים של כולן, וא"כ גם כשנשתתפו למע"ב יש לדון כן, ולקמן ס"ק י"ט נתבאר.

בירושלמי קדושין פ"א ה"ו מיייתי פלוגתא דרב ור"א אם ציבור בציבורין בכלל מתני' דכל המטלטלין קונין זא"ז, או דדוקא בשני מינים שונים זה מזה דצריכין שומא הוי בדין חליפין, ותלי לה בפלוגתא דר"א ור"י אם בחלקו גדיים כנגד גדיים חשיב מקח או ברירה, ומשמע שהנדון אם המחליף שוה בשוה באותו מין מיקרי מקח של שני מינים, דהיינו שמשערין כל אחד בכסף לקנות את של חבירו, והו"ל כשני סוגי מטלטלין בלי מעות כלל, ויש לזה חשיבות של קנין חליפין, או דכיון ששניהם שוין א"צ לשערין בכסף ולא חשיבי חליפין דומיא דנעל אלא דמו למעות, כיון שהם שוין ואין כאן שני סוגי מטלטלין, וה"נ הכא אם משערין אותן בכסף הו"ל מקח ואם לאו הו"ל ירושה, ומשמע שאין חסרון לומר ברירה בירושה, אלא הנדון אם חלוקת שוה בשוה ג"כ כמקח, והרמב"ן במלחמות פ' הזהב ביאר דפליגי אם חליפי שוה בשוה צריכין שומא או שאפשר למכרן בלא שומא, ואם צריכין שומא כבר נעשו כמקח, [מיהו בירושלמי פ' הזהב גריס דר"י אמר שציבור בציבור לא מיקרי כל הנישום, ואפשר דכונתם שם למעוטי פירי דלא עבדי חליפין, ואינו ענין לנדון חליפי שוה בשוה בשאר מילין], וצ"ת בכ"ז, מ"מ למדנו מהירושלמי דאפי' מאן דאית ליה ברירה מצי סבר דגדיים כנגד גדיים הוו מקח, וכ"ז דלא כתלמודן בשמעתא דבכורות ודביצה, ואפשר שד"ז דוקא לענין מע"ש כצריכותא דגמ' אליבא דר"י, מיהו בירושלמי דמאי פ"ו ה"ו משמע דמדמה נדון אחין השותפין לפלוגתא דרבי ורשב"ג בדין ברירה בישראל וגוי שקנו השדה בשותפות.

שם ר"א אמר לא שנו אלא שחלקו ט' כנגד י' כו' לא אמרו בגמ' וכן אר"א כו' אע"פ שפלוגתתן שוה כדפרש"י, משום דר"א חידש

שאף בגדיים גופייהו גדולים כנגד קטנים לא אמרינן ברירה, אפי' בהפרש קטן של ט' וי', ומסתברא דרב ענן מודה בזה.

יח. שם אר"ע ל"ש אלא שחלקו גדיים כנגד תישיש כו' לכאורה הי' נראה פשוט שכל הנדון הוא בתפוסת הבית שחלקו, דכיון שעד השתא היו חייבין במע"ב, שייך להמשיך חובה זו אצל כל אחד בחלקו, אבל שותפין שחלקו אפי' אם נימא שהוברר הדבר שזה הי' חלקו מעיקרא, מ"מ בשעה שהיו שותפין היו פטורין במוחלט, ולא מהני הוברר הדבר אלא דמכאן ולהבא חשבינן להו למפרע כיוורשין ולא כלקוחות, אבל זה שהיו פטורין בשעת חובתן, אינו חוזר וניעור בשעת חלוקתן, שהרי פטרה תורה שותפין במוחלט, ואמנם אם לא הי' פטור לקוח, אפשר לדון ששותפין אינו פטור חיובי ושייך שיחול חיוב אצל כל אחד מהם משחלקו, אבל השתא דלקוח פטור וחזינן שאין חיוב יכול לחול אלא ברשות שנולדו שם, אינו בדין שיחול חיוב בשותפין לאחר חלוקתן, ורק באחין שחלקו כיון שהיו חייבין במע"ב, י"ל דלא פקע חיוב זה כשחלקו ונטל כל אחד חלקו המגיעו משעה ראשונה, כיון שלא חל עליהם שם פטור, והשתא נמי לא מיקרי לקוח.

שוב נראה דאפשר לפרש דברים כפשטן, דכיון שהוברר שזהו חלקו משעה ראשונה, הוברר נמי שלא הי' עליהם פטור שותפות כלל, וממילא הדין שזה בשותפין כמו בתפוע"ב, ויתיישב בזה הא דאמר לא שנו, ונתקשינו בזה לעיל ס"ק ט"ז, והשתא ניחא דכיון דקתני שאחין שחזרו ונשתתפו פטורין ממע"ב, ומשמע שיש כאן פטור גמור, אע"פ שלבסוף חולקין הבהמות כדרך השותפין שנוטלין כל אחד בהמות לביתו, וע"ז קאמר דל"ש אלא כשחלקו גדיים כנגד תישיש, אבל אם חלקו גדיים כנגד גדיים חזרו להתחייב, כיון שיש ברירה ואיגלאי מילתא שאין כאן פטור שותפות כלל, ומיושב נמי טפי הא

דאמרינן דהו"א טעמא דר"י משום דבעינן דומיא דבנך בכרור לך, ואם הנדון להמשיך החיוב של תפוע"ב, א"כ מעיקרא הי' בחיוב דומיא דבנך, אבל למש"כ דקאי על שותפות הפטורה שחזרו ונשתתפו, א"כ בשעה שנולדו הי' עדיין כח שותפות ולא קרינן ביה דומיא דבנך, ולא הדר חיובו אח"כ, אע"פ שיש כח של ברירה לדון מכאן ולהבא גם למפרע.

ולפ"ז אם כנסו הבהמות לדיר להתעשר תו לא אמרינן עלייהו ברירה, שהרי נשתתפו למעשר אחד, ולא מצו לבטל שותפותן מכח ברירה, ונפ"מ לענין מחיר כלב אם נימא דבעינן לטעמא דגדיים כנ"ג מלבד הנברור חד שהוא כנגד הכלב, ויתכן נמי דנפ"מ בחיוב להם ט"ז ונשאר חמש בדיר, אם כבר נקבעו בשותפות כיון שנכנסו לדיר ונעשו כולן ספק שיצאו במנין הראוי וכעשירי, ובשותפין שפטורין ממע"ב בכל ענין נימא שזהו חלקו מעיקרא ויתחייבו במע"ב, וכן בתפוע"ב אם חלקו קודם שעישרו אמרינן דאיגלאי מילתא שלא היו שותפין, וכל אחד חייב בחלקו, ועס"ק י"ט.

יט. בעיקר ענין ברירה בשותפין ואחין שחלקו, פשטות הדברים שאפי' חלקו לאחר כמה שנים גדיים כנגד גדיים, אמרינן זהו חלקו המגיעו משעה ראשונה, ואע"פ שלא חלקו באמותיהן, או שחלקו באופן שאינו מתאים לחלוקת הולדות עכשיו, חדא דלא שנו דאמרינן בגמ' משמע בכל האופנים, ולא רק בחלקו בגדיים שירשו מאביהם, דאם בנולדו ברשותם אין ברירה, א"כ מתני' בין בגדיים כנ"ג בין בגדיים כנ"ת, והכי הול"ל אבל אם חלקו בגדיים שירשו גדיים כנ"ג כו', ועוד שאם קנו בדמי תפוע"ב הרי סתמא הנדון על אלו שנולדו ברשותם, ולא מיירי במאורע שקנו קודם יום השמיני, ועוד דמיתבי משותפין שחלקו משמע שבכל ענין שחלקו יש ברירה, דסתמא לא מיירי שחזרו משותפות ונטל כל אחד הבהמות

שהביא ולא נטל זה שהביא את הכלב כלבו, ועוד דסוגיא דביצה ל"ט ב' ג"כ משמע שד"ז בכל שותפות אע"פ שנשאין שותפין בבור, ובכל שעה יש מים חדשים, ועוד דבאחין שחלקו שהם כיורשין למ"ד יש ברירה, ודאי דאפי' חלקו לאחר כמה שנים שאכלו השדה בשותפות חשיבי יורשין, ולא אמרינן שכל מה שאכלו הי' בדין לקוח.

וכן אמרינן גיטין מ"ז ב' דלרשב"ג יש ברירה וישראל ונכרי שלקחו שדה בשותפות כשחולקין פירותיהן אמרינן הובר הדבר שחלקו של ישראל גדל מהשדה שלו, ואע"פ שזה נטל חצי' שבדרום בשנה זו, ולשנה הבאה נטל השותף השני חצי' שבדרום, הרי שאע"פ שא"א לומר ברירה על גוף הקרקע אמרינן ברירה על היניקה של כל שנה לפי מה שהיא, ואפשר לומר שבכל שנה כמשתתפין מחדש חשבינן להו, והובר הדבר בשותפות האחרונה שהיא כפי חלוקתם בפירות בשנה זו, ואפשר לומר דמעיקרא אדעתא דהכי נשתתפו שהפירות שיתחלקו בהם לבסוף, תהא היניקה שלהם שייכת לו בקרקע, וסגי בהכי למיפטרניהו מתרו"מ, כיון שיניקת פירות אלו משל נכרי הם, ונתעוררתי קצת לזה דאפשר לדמות ברירה זו לההיא דראב"י בשותפין שנדרו הנאה זה מזה דיכול לומר לו לתוך שלי אני נכנס שיש ברירה ובכל זמן שמשתמש הרי הוא כמשתמש בשלו לאחר חלוקה, וה"נ נימא לענין יניקת הפירות, אלא שהי' מקום לומר דלענין יש קנין לנכרי להפקיע בעינן ברירה גמורה של קנין הקרקע, ולא סגי בברירה שמשנתנית בכל רגע לפי התנאים שאמרו בשעה שנשתתפו, אבל שפיר יש לקיים דדגנך ולא דגן נכרי ממעט כל דגן ששייך לנכרי מכח שותפותו בקרקע, ואמרינן יש ברירה גם לגבי זה.

ולפ"ז יש לפרש גם כשחולקין גדיים כנגד גדיים לאחר כמה שנים, דאגלאי מילתא שנשתתפו אדעתא דהכי, שאלו שיחלוק בהם

לבסוף יהיו מהחלק שלו, בין אם נאמר שגדיים אלו משנולדו הרי הם שלו קודם יום השמיני, או משנתעברו, וכאילו חזרו ונשתתפו בשנה זו פעם נוספת בברירה זו, או דמעיקרא אדעתא דהכי נשתתפו שמה שיגיע לידו בסוף יהא משלו, ואם כבר חלקו באמצע באמותיהן של אלו באופן שלא שייך לייחס גדיים אלו לתיישים שלו, הרי הם כאילו נלקחו קודם יום שמיני במעות שלו.

והא דבגדיים כנגד תיישים לא אמרינן הובר הדבר, היינו מפני שיש כאן ויתור מסוים שהי' ראוי לחלוק גדיים כנגד גדיים, וכ"כ מרן זלה"ה בשביעית ס"ד ס"ק י"ט דכל חלוקה שהם יכולין לכופ' זא"ז ליטול זה כנגד זה אמרינן בזה הובר הדבר דכל אחד נטל חלקו, ורק בחלוקה שויתר אחד לחבירו או שויתרו זל"ז לא אמרינן הובר הדבר, והיינו דכיון שאינם יכולין לכופ' זא"ז, א"א לומר דאדעתא דהכי נשתתפו.

ולפ"ז אפשר דלהכי קאמר ל"ש אלא שחלקו גדיים כנגד תיישים ותיישים כנגד, דלכאורה היינו הך, וכתבנו לעיל ס"ק ט"ז דנקט הכי משום סיפא לומר שהגדיים היו מכוונים בערכם זה כזה, אבל לפמשנ"ת שכל חלוקה שיכולין לכופ' זא"ז לחלוק זה כנגד זה, אמרינן הובר הדבר שזהו חלקו משעה ראשונה, לפ"ז יתכן אולי לפרש שחלקו גדיים שבמקום זה כנגד תיישים שבמקום זה, ובמקום אחר נטל זה תיישים והשני גדיים, ועכ"פ מיירי באופן שהיו יכולין לחלוק גדיים כנגד גדיים ולא חלקו כן, דבכה"ג חשיב מקח שאין הגדיים שוין, אבל אם יש רק גדי ותיש פעמים שכופין זא"ז לחלוק זה כנגד זה, ובכה"ג הובר הדבר שכל אחד נטל חלקו דמעיקרא, מיהו בגדי וכלב לא מסתבר לומר כן, ולכן לא הקשו בגמ' דנימא דאין כאן מחיר כלב כלל, דודאי א"א לומר הובר הדבר שהכלב הי' שלו מעיקרא, מיהו פשטות הגמ' שאף בגדיים ותיישים לא אמרינן הובר הדבר, אלא

השותפות, אלא חשיבי כאדם אחד לגבי מה שעושים בזמן השותפות, ואמנם נתמעטו שותפין ממע"ב דבעינן מיוחד לך, אבל המצב הזה קובע לו דינים מוחלטים, ואע"פ שיש ברירה לא הוברר למפרע על מה שנעשה בזמן השותפות, ורק מכאן ולהבא דיינינן להו כהוברר הדבר למפרע, ולפ"ז בזמן השותפות בין למ"ד יש ברירה בין למ"ד אין ברירה דינם שוה, וכשהביאו שותפין ביכורים אין הטעם משום דהו"ל חלוקה ויש ברירה שהחצי של כל שותף, אלא עכשיו הרשות משותפת לשניהם בשוה ודיניה מוחלטים לשניהם, וכן הדין למ"ד אין ברירה שבזמן השותפות משועבדים כל החלקים לתנאי השותפות, וכל מעשה משותף שבזמן השותפות יש בו מחצה לכל שותף, ושוב אינו נפקע כשחלקו, דהוברר הדבר שחלק זה שייך לזמן השותפות במוחלט ואינו עתיד ליחלק.

(האחין שחלקו בפירות שביעית למ"ד לקוחות) הן לכאורה תופסין דמי שביעית זע"ז, כמו גר ונכרי שירשו את אביהם נכרי אם הי' יורש מן התורה, דדין תפיסת דמים איכא בתרוייהו בשוה, מיהו בע"ז סגי באיסורא כדי לאסור החלוקה, ולע"כ.

כ. ג"ז ואי אמרת יש ברירה לברור חד מיניהו כו' הא דחד מיניהו אסור אע"פ שיש ברירה, היינו משום דבגדי וכלב אין ברירה כמו בגדיים ותיישים, (ואפי' אי משכח"ל גונא שכופין לחלוק גדי כנגד תיש, אבל לא גדי כנגד כלב, וע"כ ימכרו או גוד או אגוד, וכמשנ"ת בזה לעיל ס"ק י"ט), אבל אכתי לברור חד מיניהו והנך לישתרו, וכמ"ש תו' דמסתמא כך היתה דעתם מתחלה, (ודברי הרשב"א קדושין י"ז ב' לא נתפרשו, דאם יש ברירה בשני מינים אין כאן מחיר כלל, וע"כ דה"נ ס"ל אין ברירה בשני מינים).

ונראין הדברים דדוקא למ"ד יש ברירה דאמרינן על הט' כנגד ט' זהו חלקו

דסתמא מיירי כשיכולין לחלוק גדיים כנגד גדיים ותיישים כנגד תיישים, והנשאר אחרון ימכרוהו או יאמרו גוד או אגוד, כמ"ש מרן זלה"ה שם, ועי"ש שהקשה בט' כנגד י' דע"כ לחלוק כן, ואם נימא כמ"ש שחלקו ט' כנגד י' במקום זה, וי' כנגד ט' במקו"א, ניחא שהיו יכולין לחלוק ט' כנגד ט' והעשירי כנגד העשירי, אבל ט' כנגד י' משמע שהיו ט' גדולים כנגד י' כחושים כמ"ש רש"י, מיהו בלא"ה תירוץ זה רחוק בכונת הגמ', אלא דמרמז בלשון זה שהיו יכולין לחלוק שוין זה כנגד זה.

מיהו פשטות הגמ' דכל שני מינים לא אמרינן ברירה לכו"ע, ואפי' באותו מין ט' גדולים כנגד י' בינונים, דסו"ס יש בהסכמתם כח מקח, ולא מיבעיא למע"ב דחשיבי לקוח, אלא גם לעיקר דין ברירה כגון למחיר כלב ג"כ לא אמרינן ברירה, ומה"ט לא פרכינן אלא דניברור חד וכמ"ש תו', וכ"מ ברשב"א קדושין י"ז ב' וברש"י ותו' חגיגה כ"ה ב', והא דאחין שחלקו יורשין הן לענין יובל אפי' בחלקו כספים כנגד קרקע, היינו דוקא לענין חזרת יובל, וכמ"ש תו' והרמב"ן והרשב"א הובאו לעיל ס"ק י"ז דאפי' למ"ד אין ברירה י"ל שאינן חוזרין ביובל, וכ"ש דלמ"ד יש ברירה בשוין שאינן חוזרין ביובל כלל אפי' חלקו קרקע כנגד כספים, אף באופן שזה שנטל כספים ויתר חלקו שבקרקע, מיהו אפשר דכונת הגמ' משום דסתמא א"א לכוּפן לחלוק שני מינים זה כנגד זה, אבל יש אופנים שכופין לחלוק בשני מינים ואמרינן בהו ברירה.

ויש כאן לבאר דאע"פ שאמרנו שבשעת חלוקה הוברר הדבר שזהו חלקו משעה ראשונה ולא חשיבי הבהמות כלקוח, היינו דוקא למה שנוגע מכאן ולהבא, אבל אם עישרן קודם חלוקה לא עשה כלום, שהמצב של השותפות יש לו דינים מוחלטים, ואין השותפין כלוקחים זה מזה במשך זמן

טפי מברירה שהתנו עליה בהדיא מעיקרא, דמצינן למימר דבשותפין לכו"ע אין ברירה שהרי לא התנו כלום, והיינו דמייתי ממתני' דחזינן שאין ברירה בשותפין שחלקו, שאם הגדיים כנגד גדיים הובררו בלא תנאי, מסתבר נמי שדעתם לברור חד כנגד הכלב, וקים להו בגמ' דאם יש ברירה ראוי לקבוע חלוקת שותפין בברירה, ולא במקח, אבל אם גם בגדיים ותיישים דליכא ברירה קשיא לן דנברור חד כנגד הכלב, א"כ אין זה ענין לפלוגתתם בשמעתינן.

בספר אאמו"ר שליט"א בסוגיא דברירה הקשה אם בעלמא אמרינן ברירה גם בגדיים כנגד תיישים, כדאמרינן באחין שחלקו כספים כנגד קרקע, ועידית כנגד זיבורית שמביאין ביכורים למ"ד יורשין הן, עב"ק ט' א' ועוד, ושאיני מע"ב דבעינן דומיא דבנך, א"כ לענין מחיר אין כאן מחיר כלב כלל דאיגלאי מילתא שהכלב שלו, ותיריך דבשותפין שכבר הרויחו יחד בשבח הכלב לא שייך לומר איגלאי מילתא שלא הי' הכלב רק של אחד מהן, ולכן כאן יש רק ברירה דנברור חד כנגד הכלב, כיון דמסתמא כך דעתם כמ"ש תו', ואף למ"ד אין ברירה יכולים להתנות כן, אלא דלמ"ד יש ברירה אפשר לברור בסתמא, ולפ"ז אף בגדיים כנגד גדיים לא אמרינן זהו חלקו המגיעו, כיון שכבר הרויחו יחד באמותיהן של אלו, ואף בתפוסת הבית צריך לאוקומה בדור הראשון של הבהמות שירשו מאביהם, ובביצה ל"ט ב' צ"ל דהמים כל פעם כדור ראשון דמו, וצ"ע בכ"ז בכל דיני ברירה גם בלקחו שדה בשותפות משתנית הברירה בכל שנה מחדש, עי"ש בס"ק י"ג, ועמשנ"ת לעיל ס"ק י"ט בזה, ועס"ק י"ז.

שם אמר רב אשי אי דשוו כולהו להדדי ה"נ הב"ע דלא שוו כו' פי' שכל העשרה הם גדולים כנגד התשעה שהם קטנים מהם, והכלב משלים ההפרש, דבכה"ג גם הט' כנגד ט' מהם דינם כגדיים כנגד תיישים, וכדמפרש

המגיעו משעה ראשונה, שאדעתא דהכי נשתתפו שבשעת חלוקה יתברר חלקם דמעיקרא, ונמצא שיש כאן אחד שהוא לבד כנגד הכלב, בזה אמרינן דסתמא כך דעתם מתחלה שיוכלו לברור זה שכנגד הכלב, דכל היכא שיכול כל אחד לברור חלקו המגיעו עדיף ליה מליקח משותפו, דמאותו טעם דאמרינן ברירה שזהו חלקו המגיעו, אמרינן נמי שדעתם שיוכלו לברור מהו חלקם, ובפרט כאן שפוסלן במחיר כלב, אבל אם חלקו גדיים כנגד תיישים וכלב, וכן למ"ד אין ברירה, לא אמרינן שיש כאן אחד שהוא כנגד הכלב אפי' בשוה כמותו, דכיון שעשו מקח י' כנגד י' הר"ז מקח אחד על כולם יחד, ואין כאן מקום לברירה, כיון שאין כאן אחד מיוחד שהוא מעורב בכולן, [מיהו עי' להלן דבמסקנת הגמ' משמע דבכלב פחות מכולן אמרינן ברירה].

ובזה ניחא למסקנא דהכלב שוי טפי משהו, אמאי לא אמרינן דנברור תרי כנגד הכלב ואידך כולהו לישתרו, [עחזו"א דמאי סט"ז סק"ט ע"ד הרמב"ם בזה], דלא מחדשינן תנאי ברירה שלא התנו בפירוש, דאפי' בדאיכא חד דשוו כנגד הכלב לא אמרינן ברירה בסתמא בגדיים כנגד תיישים, ודוקא הכא שהגדיים כנגד גדיים הובררו שזהו חלקם המגיע מעיקרא, ונמצא שבלא שום תנאי יש כאן אחד שהוא כנגד הכלב, בזה אמרינן דמסתמא דעתם שיוכלו לברור אותו שכנגד הכלב, ואיזה הגיע להם מעיקרא, ואף בלא מחיר כלב יש לזה מקום לברור מה הגיעם מעיקרא ומה דרך מקח, וצ"ע בדברי הגרע"א ז"ל נדפס תמורה ל' א' שכתב ליישב הרמב"ם דרק אחת מחיר כלב ובטלה ברוב מדאורייתא, ולמש"כ למ"ד אין ברירה כולן יחד מחיר, כמו למסקנא דרב אשי, ועמ"ש מרן זללה"ה בדמאי ביישוב דעת הרמב"ם.

ובזה ניחא הא דפריך הכא טפי מפלוגתא דתנאי בכל עניני ברירה שבש"ס, דנדון יש ברירה בשותפים ואחין שחלקו הוא מחודש

יותר, ואפשר דלכתר דקים לן דבררין חד בשכולן שוין, אמרינן נמי ברירה כשרק אחד שוה כדמי הכלב או יותר ממנו, ורק מעיקרא לא פרכינן אלא מכח ברירה דגדיים כנגד גדיים, וכמש"כ לעיל, ועכ"פ הקושיא רק למאן דאית ליה דחלוקת שותפין היא בברירה אם לא באופן שא"א, והשתא נמי לא מחדשינן דנברור תרי מינייהו כנגד הכלב וכמש"כ לעיל.

כא. שם ואזדא ר"י לטעמיה דאר"א אר"י האחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זל"ז ביובל, יעוי' בתו' גיטין מ"ח א' וברמב"ן ורשב"א ב"ב ק"ז דק"ל האחין שחלקו לקוחות הן, מיהו בהא דמחזירין זל"ז ביובל לא ק"ל כותיה, דגבי ירושה לא אמרה תורה דתיהדר, מיהו ר"א דס"ל בט' כנגד ט' וי' כנגד י' דחייבין בפשוטו חייבין בודאי ומקריבין המעשר, ולכן קשה לחדש בדעתו לחומרא, וע"כ כתירוצ' בתרא בתוד"ה ואזדא.

בהא דאמרינן דלקוחות הן, יש להסתפק אם הם בודאי לקוחות, או רק ספק דיתכן שלכל אחד הגיע חלקו, ולכאורה אם אין ברירה הרי אף כלפי שמיא אין חלק מסוים ששייך לכל אחד, אלא יש להם זכות בחצי הירושה בכח של ארבעים מתוך שמונים, וגם שם בחלות תודה בעינן שיהיו ארבעים שלימות מקודשות ואין התערובת בכל חלה לעצמה, מ"מ יש ענין קדושה של מ' בתוך התערובת של השמונים, מיהו עדיין אין זה מחייב שיחשבו כודאי לקוחות, ואאמו"ר שליט"א כתב בדמאי ס"י ס"ק י"ב שקבעו חז"ל שהחלטת הזכויות של מ' מתוך פ' למ' מוחלטין לכל אחד, חשיבא כמקח בכל המ' בודאי, כיון שנשתנה מהות בעלותו וזכויותיו בכל המ', מה שלא הי' בידו מעיקרא כלל, (מיהו אם קנה חצי של חבירו חשיב לוקח רק בחצי, אלא שאין מבורר באיזה חצי הוא לוקח ואיזה שלו).

בלישנא אחרינא שבגמ' תמורה ברש"י ובשטמ"ק שם והובא ברש"י כאן, ולכן הוצרכו לפרש בגמ' שיש הפרש קטן בין כולן, שאם חמש שוין זה כנגד זה הרי הם יצאו מדין מחיר ואמרינן זהו חלקו המגיעו משעה ראשונה.

ועיקר כונת התנא לאשמועינן דאע"פ שאין הכלב שוה ככולן, והי' מקום לומר שאין אחד מהם מחיר הכלב, קמ"ל דסגי במשהו דמשיך לחשבון מחיר כלב, ומתפרש למ"ד אין ברירה בשמכר כולם בשביל כולם, דהתם נמי אין דמי הכלב אלא עשירית בכל בהמה, ולמ"ד יש ברירה מיירי במשהו דמשיך בכולהו, [וקמ"ל נמי דלא אמרינן מסתמא הי' דעתם שלא יגמר המקח עד שיחליטו מי כנגד הכלב או בכח ברירה, ולמאן דאית ליה ברירה מסתברא שזה שנטל עשרה יכול להחליט מי אינו כנגד הכלב, כמו שזה שנטל ט' הם חלקו המגיעו בלי לפרט כנגד מי, וממילא נשאר זכות הברירה ביד השני, ועוד דאין לו רשות להפסידן לו לקרבן, אבל במקום שצריך להתנות צריכין דעת שניהם], ומה"ט לא חשש התנא לנדון ברירה כיון שמוכן דמיירי באופן שאין ככולם אלא מקצת ממחיר הכלב.

יש לעי' לפמש"כ דבעינן שיהיו ט' כנגד ט' שוין א"כ גם כשהכלב בציר מכולהו והט' שעמו גדולים מהי' שכנגדם ג"כ חשיבי כולהו מחיר כלב, כיון דלא אמרינן בהו זהו חלקו המגיעו מעיקרא, דהא הו"ל כגדיים כנגד תיישים וכט' כנגד י', והרמב"ם בפ"ד מאיסורי מזבח הי"ז כתב בהדיא שאם יש אחד מהם דמיו כדמי הכלב או יתר על דמי הכלב מוציאו מן העשרה כנגד הכלב ויהי' מחירו ושארן מותר, (אולי מיירי כשיש רק אחד שהוא כבורר ועומד ומהני לכו"ע), וגם פשטות הגמ' דדוקא בדמשיך טופיינא בכולהו אסירי, ממה שהאריכו בביאור הדברים, וגם לא אמרו דטפי או בציר, ויש מקום לדחות דכך מבואר

פְּלוֹגְתָא דְרוּשׁ ור"א ב"ק ט' א' וכן הא דהזכירו מ"ח א' הא דרב אסי לא תליא בנדון ברירה דעלמא כמ"ש הרמב"ן ב"ב ק"ז דהא קי"ל בטלה מחלוקת והיינו כרב דיורשין נינהו, ואע"ג דקי"ל אין ברירה, אלא דאדעתא דהכי חלקו, שאם יבא בע"ח ויגבה חלקו של אחד מהן תבטל חלוקתם, עי"ש ברמב"ן, (מש"כ בעניני ברירה לא קאימנא כעת בעומק הדברים, ורשמנו ממה שנפגשנו בדברים שנוגעים לסוגיין להעיר לפו"ר).

שם מה בנך בברור לך כו' אבל שדה כו' יש לעי' למה הזכירו טעמא דבנך בברור לך, הרי השתא קיימינן דאין ברירה, והא דשדה אינה חוזרת היינו דומיא דמתנה דלא אמרה תורה אלא מכר, וא"כ א"צ שום טעם למה פטורין ממע"ב, דהא הו"ל לקוח, כדפשיטא לן התם במתני' דה"ה מתנה דמאי שנא, שאין מכר פשוט יותר ממתנה, ואפשר דכיון דיוורש יחיד אינו כלוקח, ה' מקום לדון דאף לאחר חלוקה הדין כן, דסו"ס יורשים לאו כלקוחות ממש דמיין, כדחזינן שאינם חוזרין ביובל, לפי צד זה בגמ', לכן אמרו דאע"פ שלענין יובל לא חשיב מקח, מ"מ לענין מע"ב ממעטינן ליה דסו"ס אינו ברור כבנך.

והאמור לא מצינו בגמ' זו דאף למ"ד יש ברירה יש חילוק בין מע"ב לשאר ברירה, שהרי סברא זו נאמרה בגמ' למ"ד אין ברירה, דלא נימא דאפ"ה ירושה כבנך דמיא, וצ"ע בספר מרן זללה"ה סכ"ז ס"ק ט"ו שהביא דבגמ' זו חילקו שאפי' אם בעלמא יש ברירה, מ"מ לענין מע"ב בעינן ברור לך טפי, וכנראה פירש שבגמ' נקטו שתי הקצוות דבנך בברור לך ממעט ממע"ב אפי' אם יש ברירה, ושדה הו"א שאינה חוזרת אפי' אם אין ברירה, דאל"כ למה הוצרכו לומר שום טעם במע"ב וכמשה"ק לעיל.

וכן מבואר בגיטין כ"ה א' בקושי' תו' ובתירוצם, שהקשו למה הוצרך להא דבגט

מיהו נראה דמהא דפטורין ממע"ב בודאי, אין ראי' דחשבינן להו לקוחות בודאי, דשפיר אימעטו מכח עשירי ודאי ולא עשירי ספק, ול"ד לספק יורשין שיש כאן חסרון ידיעה ולצד שהם יורשין הר"ז עשירי ודאי, ושייך לחייבו לעשר ויאכל במומו, אבל ספק זה של מ' מתוך פ' זוהי מציאות מסופקת, ולא קרינן ביה עשירי ודאי, שכל מי שיצא בעשירי יש ספיקות רבות עליו, ואם חזר ולקח כולם י"ל שכולם פטורין במוחלט, כיון שאף אחד מהם לא ה' דומיא דבנך, וכן לענין ביכורים י"ל דלא חשיבי כל הגידולים מאדמתך, כיון שאין לו קנין מוחלט, אע"פ שלצד מסוים יתכן שכל הגידולים שלו, ולענין גביית חוב י"ל דמצב זה משוי להו כודאי לקוחות מכח ספק, כיון שאין השיעבוד עובר לנכסים, שכל אחד יכול לדחותו אצל אחיו, ולכן לא מהני תפיסה, וכן לענין תחומין לא חשיבא החבית כספק שלו, שאין זו בעלות חשובה שיש לו שימוש בכח הספק דנימא שצד הספק הזה מחשיבו כספק שלו, והא דמחזירין זל"ז ביובל, היינו מפני שיש לכל אחד זכות לחזור למצב שהי' קודם החלוקה, ולכן צריכין להחזיר הכל, ולא רק חצי או שלא להחזיר כלל מספק.

וכן לענין הפרשת תרו"מ שכתבו תו' גיטין מ"ז ב' שא"א להפריש מיניה וביה, י"ל שאין לישראל זכות להחיל שם תרומה על שום חלק מפני שאין בעלותו שלימה לקבוע דברים, ואם יאמר שתחול בכח ארבעים מתוך שמונים, כמו הזכות שיש לו בפירות, א"כ יאסרו כל הפירות באכילה, כיון שכח תרומה מעורב בכולן, ולפו"ר מיושב יותר כפרש"י שבכל חטה טבל וחולין מעורבין זב"ז, והא דאין מביאין בכורים מפני שאין כל הגידולים מאדמתך, והא דלא מהני תפיסה גבי פדה"ב, י"ל דלענין גביית חוב פקע השיעבוד בכח"ג, [ועי' לקמן ס"ח סק"ט בדברי הגרע"א ז"ל בכורות מ"ח ב'], ועדיין צ"ע בכ"ז.

הוא שיצטרפו, שאין יתרון לאחים שלא חלקו טפי מחד, דלא נתחדש בקרא דיהי' אלא שדנים אותם כאחד וקרינן בהו לך, אבל אין לחדש שכח הירושה שלא חלקו גורם לצרף בהמות שנולדו מתפוח"ב, טפי מבהמות שנולדו ברשות יורש יחיד, והרי החמש שנולדו ברשותו משל אב מצטרפין עם החמש שנולדו לו קודם מיתת האב.

ולמדנו מזה שא"צ שיהיו הבהמות ממקור חיוב אחד, אלא כל שירש ברשותו עשר בהמות קרינן בהו חד מונה וחייבין, ואע"פ שביארנו שהיורש הוא כממשיך את חיוב האב, וא"כ אינו בדין שיצטרפו עם שלו, וכמו שנסתפקנו בזה לעיל סק"ח, מ"מ כמו שכשירש חמש ונולדו לו אח"כ חמש מאלו או מאחרים מצטרפין, השתא נמי כל חמש שיש לו מצטרפין כאילו נולדו אח"כ, דהעיקר תלוי בצירוף של עשר החייבין שברשותו, ואמנם אם ירש חמש מאביו ויש לו חמש משלו ויש ביניהם ט"ז מיל אינם מצטרפין, אפי' אם החמש של אביו כבר נתחייבו וכנסן לדיר, וכן החמש שלו, דמ"מ בין אלו לאלו אין צירוף, ולא קרינן בהו חד מונה ברשות זו, מיהו לענין איסור למכור ודאי דאסורין כמו בנותרו לו חמש לחוד, שהרי לא פקע חיוב האב לגמרי, שאם הי' פוקע לא הי' מתחדש ברשות היורש.

ולפי"ז אפי' ירש משני מורישין כגון חמש מאביו וחמש מאמו אחר מות אביו ג"כ מצטרפין, שהחיוב המצרף מתחדש מכח הבן, ולא מכח המורישין כלל, וכן באחין כה"ג מצטרפין, אבל של אחין המשותף ושל כל אחד לעצמו אינן מצטרפין, ואם חלקו הדבר תלוי בברירה.

דעת הרמב"ם לפי גירסתו האחין והשותפין דיורש כלוקח דמי, והשותפין כשנשתתפו כלקוחות דמו, אבל הנולדין ברשותן בזמן השתתפות חייב, דאחר שנשתתפו הו"ל כחד,

אינו פוסל, הרי שמעינן דאפי' לקולא פוטר ממע"ב, ותירצו דהו"א דוקא במע"ב משום דבעינן דומיא דבנך בברור לך, ולפי"ז מבואר דאף לצד דמספק"ל דבשדה חוזרת לחומרא דשמא יש ברירה, מ"מ במע"ב פטורין, וזה כדעת מרן זללה"ה.

שם ואי אשמועינן שדה לחומרא, צ"ע מהיכי תיתי לומר דמספק"ל לר"י, הרי בעלמא לא אמרינן דאמר מימרא משום ספיקא, ועוד דמספק אין להחזיר ביובל, ואפשר דעיקר סמך הגמ' על טעמא דכתחלה [כצ"ל וכ"ה בגיטין שם], והיינו דבאמת יש ברירה, מ"מ בכלל מצות יובל להחזיר כל השדות לרשות הראשונה שהיתה בזמן חלוקת הארץ, וקאמר שהן כלקוחות לענין יובל, כאילו אמר ירושה אע"פ שהיא מיוחדת לו דינה כמקח לענין יובל, ועי' בסמוך.

שם אבל הכא אימא לא, פי' דהו"א שחייבין במע"ב, ולטעמא דכתחלה הו"א דחייבין לגמרי כיון דיש ברירה, ולטעמא דלחומרא הו"א דמספק צריכין לעשר ויאכל במומו לבעלים, ואין כאן חסרון דעשירי ספק, כיון שחיוב כולן במצב שוה ולצד דיש ברירה יש כאן עשירי ודאי, שוב נתבאר לקמן ס"ג ס"ק י"ד דאף בכה"ג חשיב ספק, ועי"ש ס"ק ט"ו דיש לחלק בין ספיקא דדינא שיכול להתברר לבין ספק מוחלט כההיא דבן עזאי נ"ח א'.

כב. גי' ב' מתני' קנו מתפוסת הבית חייבין, לשון קנו כולל גם ירשו בהמות כמ"ש רש"י וכמבואר ב"ק ק"י ב', וכולל גם קנו במעות של תפוח"ב קודם יום השמיני או מעוברות, וכולל כל הדורות שנולדו ברשותם, וסתמן כפירושן דה"ה אם יש להם חמש בהמות שירשו וחמש שקנו מתפוח"ב, ונראה שיש ללמוד מזה דה"ה יורש יחיד שירש חמש בהמות ונולדו ברשותו חמש בהמות בין קודם מיתת האב בין אחר מיתתו, ג"כ מצטרפין, שהרי חמש בהמות שנולדו מחמש שירש דין

ויש כאן ג' דרשות תעשה למעוטי לקוח, יהי' לך, למעוטי שותפין שנשתתפו שגם הם בכלל לקוחות, דהו"א כיון שלאחר השותפות חשיבי לך, השתא נמי לא נגרעת חשיבות דלך ע"י השיתוף, וקמ"ל דבעינן הוייה בזמן השותפות, וכן בסברא דהיו לכל אחד ה' אינו בדין שיתחייב ע"י ההשתתפות, דזה דמי ממש ללקוח, אבל מקרא למדנו דאף ב' לכל אחד נפטרין מדין לקוח, ודרשא דיהי' מלמדת דמה שנולד בזמן השותפות חייבין, ואין חילוק בין שותפין לתפוח"ב כדתנן האחין והשותפין תרוייהו כשחייבין כו', ולמ"ד יש ברירה אם חלקו בולדות שנולדו ברשותם איגלאי מילתא שבשעת לידה הוו ידידיה ואין כאן פטור לקוח, ובביצה ל"ט ב' פ' ר"ח והערון מתני' משום פטור לקוח, ועי"ש ברש"י, ויש בדבריהם סמך להרמב"ם, ובאמת חיוב יורש יחיד סתום בגמ', ומבואר בב"ק ק"י ב', ובפשטות הגמ' בסוגיין דאיצטריך ריבויא לשותפין דתפוח"ב אבל יורש יחיד ודאי חייב, והטעם מפני שממשיך חובת אביו ואין מתחדש אצלו חיוב כלקוח, ומ"מ הרב"ם דנקט שירוש כלוקח מובן בסברא, ולכו"ע משכח"ל קרבן מע"ב של שותפין בתפוח"ב, ועדיין צ"ע בשיטת הרמב"ם ועיקר הדברים שגרסתו הכריחתו, וכמ"ש הראב"ד בהלכות שקלים.

כג. ג"ז א' מתני' הכל נכנסין לדיר להתעשר חוץ מן הכלאים, כו' יש להסתפק אם הני דממעטינן משום דחמיר פסול דידהו לענין העשירי טפי מבע"מ ואינך, או שבהמות פגומות כאלו אינם חשובין להצריך לעשרן, והענין דכלאים נודמה לא חשיבי צאן, [ואמנם מה"ט ג"כ לא קדשין], ויוצא דופן ויתום ג"כ פגומין בחשיבותן, שלא הי' בכחם ליולד כדרכן או שלא גידלתם אמם, וכן טו"א לר"ש ככלאים נודמה חשיבי, מיהו מצינו פלוגתא בתמורה י"ז א' אם טריפה נחתא לה קדוה"ג, ובכלאים ויוצא דופן לא מצינו פלוגתא אלא

לגרסת הילקוט שם כ"ח ב', והרמב"ם בפ"ג מאיסור"מ ה"י כתב דכלאים וטריפה ויו"ד טו"א לא קדשים, דס"ל דכו"ע מורו לר"א, ולפ"ז ניהא דאיתמעטו מדין עשירי טפי מבע"מ, מיהו בע"מ מעיקרו ג"כ לא קדוש קדוה"ג, ובנעשו טריפה עדיין צריכין מום, וכן נפ"מ בולדות קדשים לענין כלאים ויו"ד, ולע"כ בכ"ז ועי' בספר אאמור'ר שליט"א תמורה שם.

שם והטריפה, מפרש בגמ' כל אשר יעבור פרט לטריפה שאינה עוברת, פרש"י דבהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה היא טריפה ואינה יכולה לעבור, ומזה ילפינן לכל הטריפות, וכבר הקשו בתו' דא"כ גם מן הארכובה ולמטה שאינה טריפה תתמעט מפני שאינה עוברת, ועי"ש מ"ש בזה, ובמנחות ו' א' פרש"י ל"א, וגם לשון הגמ' סתום מאד דהול"ל כיון דאיכא טריפה שאינה עוברת ילפינן מינה לכולהו.

ובמנחות ו' א' פרש"י שאינה עוברת מפני שאין לה חיות לא חשיב עוברת [שאינה עוברת בבריות, שטמ"ק], ולשון הרמב"ם בפיה"מ שאינה עוברת לפי שהיא חולה, ויעוי' בחידושי הגרא"מ הורוויץ ז"ל שכתב שהרועה מפרידה שלא תתערב בעדר, ולמדנו מדבריהם שני ענינים א' שאינה עוברת עם הצאן תחת השבט מפני שהיא חולה וקרובה למות ונגררת לעצמה ואינה נמשכת עם כל הצאן תחת השבט, ב' שהרועה אינו סופרה במנין צאנו כיון שהיא נוטה למות ואינה חשובה לימנות, שהרי המנין לרכושו וזו כמתה חשיבא גביה, ולפ"ז שאינה עוברת היינו שאין הרועה מעבירה למנותה, וקרא דכל אשר יעבור מתפרש שבדרך הרגיל יעבור תחת השבט.

שם ומחוסר זמן, בגמ' ילפינן מוהי' שבעת ימים תחת אמו, ובזבחים י"ב א' תנא דבי רי"ש ליל שמיני נכנס לדיר להתעשר, והיינו

מפני שמותר להקדישו בלילה כדאמרינן לילה לקדושה יום להרצאה.

שם והיתום, בחולין ל"ח ב' מתבאר שאם מתה אמו תחלה ואח"כ נולד הו"ל כיוצא דופן, ואם נולד ואח"כ מתה אמו אין זה יתום, ועי"ש ברש"י בשם תו"כ דממעטין מקרא שא"צ שתהא אמו קיימת שבעת ימים אלא שיהא תחת אמו שעה אחת, ומוקמינן לה בזה פירש למיתה וזה פירש לחיים, וקשה לאוקמי קרא בא"א לצמצם, ויעוי"ש בתו' בזה, מיהו לכאורה גם לאחר שחיטה כ"ז שהיא חיה לא חשיב יוצא דופן, שהרי אמרו שהיא כחיה לכל דבריה חולין ל' א', ומ"מ יתום מיקרי כיון שאמו מטמאה טו"א, ולפ"ז משכח"ל שלא מתה מיד והיינו דקתני ואח"כ ילדה, ועי' מהריק"ו שיש משניות דל"ג ואח"כ ילדה, משום דבעינן זה פירש למיתה וזה פירש

לחיים, שו"ר בזה בספר אאמו"ר שליט"א חולין ע"ד ב' עי"ש מדברי הראשונים ז"ל וכן לעיל י"ב א' מהו לפדות בכך פקועה, ולע"כ, ועי' תשובת אהל משה סכ"ב, ועמש"כ ס"ו ס"ק ט"ז.

שם ב' יתום כגון שהשלח קיים כו' בפשוטו לא פליגי בדינא, דלא מסתבר דפליגי ר"ע אמתני' בשם ר' יהושע, דא"כ סתם רבי בעדותו דלא כר"ע, ולשון הגמ' ג"כ ל"מ משמע שד"ז מוסכם בשם ר"י, אלא לפי שלא משכח"ל יתום אלא בהופשט עורה קודם שחיטה ונחתך (או אבד), ואח"כ מתה בב"א, משו"ה לא מנה ת"ק יתום, ור"ע הביא הדין דמ"מ יש פטור בזה ומשכח"ל באופן רחוק, א"נ ראב"י שמע ממנו שנשחטה אמו ואח"כ ילדה כשר, ור"ע פירש דטעמו מפני שהשלח קיים, אבל מודה דמשכח"ל פסול יתום.

סימן ג

בביצד מעשרן, ובמנין הראוי, ובדיני העשירי

ולפ"ז צריך להחליט איזה מהם תשיעי ואיזה עשירי קודם שיצאו רובן, או שיכוין שלא יתקדשו עד שיקרא להם שם בפיו, דאין עשירי קדוש מאליו אלא כשהם מנויים על ידו, ואם אינו רוצה למנותם אלא בפיו אינם נמנים מאלהן, כמו שאפשר לתרום במחשבה ואם דעתו לדבר לא חל במחשבה, ומהא דתניא בתוספתא דהוציא ראשו ורובו מן הדיר וחזר הרי הוא כמנוי לכל דבר והובא ד"ז ברמב"ם פ"ח ה, משמע דסתמא חל ביציאתו ולכן ביצאו ט' ו' כאחת הרי הם מקולקלין, והיינו משום דזוהי העברה תחת השבט, שכבר נכנס במנינו, (כמו שאם הי' מונה אותן בכניסה לדיר שמשכנס הרי הוא ברשותו וה"נ ביציאתו), וכל שאין לו כונה מיוחדת למנוע חלות המנין הרי הוא כמנוי, ואף בשדעתו לקרוא להם שם, הרי"ז כקורא שם על מי שכבר עבר תחת השבט, וכבר נכנס במספר ט' או י'.

ובזה ניחא גרסת המשניות לקמן ס' א' יצאו תשיעי ועשירי כאחת תשיעי ועשירי מקולקלין, דסתמא מתקדשין ביציאה, וקריאת השם של המנין אינה מעכבת מנינם, ולכן ביצאו כאחת כבר נתקדש העשירי וכבר נתערבו, והיינו נמי טעמא דמתני' ששיגיח בפתח קטן שלא יצאו שנים כאחת, אבל ודאי שיכול למנוע שלא יתקדשו שאין הפתח קובע מאליו כלום.

שם ומונאן בשבט, בקרא כתיב תחת השבט ואפשר לפרש שמראה להם בשבטו לעבור, ואפשר לפרש שנוגע בהם בשבט, וכדתנן בנזיר ל"א ב' לא השבט קידשו ומה אילו טעה והניח את השבט על שמיני כו',

א. ג"ח ב' מתני' כיצד מעשרן כונסן לדיר, כדי לקיים מצות כל אשר יעבור, ואמנם אין ענין דיר ופתח הדיר מדאורייתא, אבל זהו האופן הנאות שיעברו בזא"ז ולא יתערבו, ולענין מנין הראוי פוטר מסתברא דאף ברבוצין או עומדין פטורין, ואע"פ שנתרבו מיהי' קודש ולא קרינן בהו יעבור וא"כ ליכא בהו שכבר עבר, מ"מ לקושטא דמילתא מפרשין דמנין הראוי למעשר פוטר, ונראין הדברים דלכתחלה כונס כל הצאן שבעדר לדיר אחד, וכמו שדרכם להיות בדיר אחד, שאם יברור עשר עשר הרי הוא קובע את העשירי במקצת, שיכול לכנוס עשר בע"מ בדיר, ולכן עדיף שיהיו כולם באפשרות העשירי, ולשון הרמב"ם פ"ז ה"ב א"צ לצרף כל בהמה שנולדה ברשותו לדיר אחד, אלא מצרף כל עדר ועדר לבדו, ושם כונתו לאפוקי רחוקים מט"ז מיל, מ"מ שמעינן שזהו הסדר הראוי, ועי' נ"ט ב' בדין ט"ו טלאים, והתם גרע לפי שבמצב של עכשיו אין לד' הנותרים שייכות למעשר, וערמב"ן ב"מ ו' ב'.

שם כדי שלא יהו שנים יכולין לצאת כאחת, בפשוטו גם כשיוצאין כאחת בידו לקבוע איזה מהם ראשון ואיזה שני, ואף בתשיעי ועשירי כאחת אם קבע את אחד מהן תשיעי והשני עשירי הרי"ז מעשר גמור ומקריבין אותו, מיהו אם שתק עד שיצאו התשיעי והעשירי, כבר נתקדש העשירי מאליו, והו"ל תשיעי ועשירי מעורבין זב"ז, ואם אפשר לצמצם הרי הדבר ספק במוחלט, ואם א"א לצמצם או שאינו יכול לעמוד על בירור הדברים, הו"ל אחד מהן עשירי ולא ידעין איזה הוא.

לעיל א' משום סקרתא דמשמע שזה ממצות ההקדשה ולא לסימנא בעלמא, מיהו התם י"ל גזירה שמא יצבע, ובלא"ה עדיף לשנות זמן הגורן מלשנות סדר ההפרשה הראוי בכל הגרנות], ואפשר דקרא דהעשירי משמע שיהא מבורר שהוא העשירי ואח"כ יהי קדש, ולכן סוקרו בסיקרא תחלה ואח"כ אומר הר"ז מעשר, ולפמ"ש רש"י שסוקרו בשבט מרומז ענין הסקרתא בשבט, וכדאמרינן לא השבט קידשו, וכיון שנגיעת השבט מקדשתו, נכון שיהא ניכר עליו הנחת השבט ע"י סקרתא.

שם ואמר הר"ז מעשר, משמע דלשון עשירי שהוזכר במתני' לקמן קרא לתשיעי עשירי, היינו שקרא לתשיעי הר"ז מעשר, מיהו ודאי דה"ה עשירי, דלשון מעשר ג"כ מתפרש הר"ז העשירית של אלו.

שם לא סקרו בסיקרא, יש לעי' פשיטא, דאפי' אם יש לזה רמז בפסוק, אין להסתפק שזה מעכב, ואפשר דקמ"ל שאפי' אם דעתו לסקרו בסיקרא מתקדש קודם הסיקרא, א"נ לומר שכל דיני עשירי שנאמרו לענין תשיעי ואחד עשר ג"כ אין הסיקרא מעכב, דלא נימא שלא נתחדש ענין טעותו אלא כשעשה באופן המושלם, והשתא דמני להו תנא בהדי הדדי מתפרש שכל דיני מעשר הם גם בלא סיקרא ובלא שבט ורבוזין או עומדין.

שם ולא מנאן בשבט, אפשר לפרש שלא מנאן בפיו כלל אחד שנים כו' דברישא לא קתני ואומר א' ב' אלא ואומר הר"ז מעשר, מיהו מצינו קרא לעשירי תשיעי הרי שמונה בפיו ואפשר לפרש שמנאן בפיו שלא בשבט, מיהו לא מצי למיתני לא מנאן כלל, דודאי צריך למנותן בלבד, שאם אינו נותן דעתו על מנינם לא קרינן בהו כל אשר יעבור תחת השבט, דעיקר ענינו שמעבירם למנין, כדאמרינן נ"ד ב' עוד תעבורנה הצאן ע"י מונה, הרי שהעברה היא למנין, ועמשנ"ת בזה לקמן ס"ק כ"ב.

אלא דמשמע שם שרק על העשירי מניח השבט ומקדשו, וכדמוכח לפרש"י נ"ח א' שהשבט צבוע בסיקרא וכשהי' יוצא עשירי מכה עליו בשבט וזהו סוקרו בסיקרא, וכן פרש"י בחומש, ולפ"ז צריך להזהר שלא יגע בהן השבט, שלא יצבעו גם הם בסיקרא, שאף אם טובלו בסיקרא בעשירי, מ"מ נשאר עליו צבע, מיהו משמע שמנמין השבט לשם מנין כדאמרינן נ"ט א' דאחוי עליה, אלא דהתם נמי בעשירי מיירי, שאם רק השבט בידו לא מיקרי מנאן בשבט, וכן בסיפא קתני לא סקרו בסיקרא, ולא מנאן בשבט ומשמע דהשבט והסיקרא תרי מילי נינהו, ואפשר דכל אשר יעבור תחת השבט לאתויי ט' וי"א שיהיו קדש כדרשינן ט' ב', ולפ"ז השבט מרמז סקרתא, וברמב"ם פ"ז ה"א לא משמע כרש"י, ועי' לקמן ס"ק כ"ב.

שם א' ב' כו' צ"ל אחד שנים [או ראשון שני] כדאמרינן בכל דוכתא תשיעי ועשירי, וכ"ה במשניות וכן ברמב"ם מכת"י ודפו"ר הגירסא אחד שנים, ובדפו"א קיצרו א' ב', [במשנה אפשר לגרוס ראשון שני כו' תשיעי כלשון המשנה קרא לתשיעי עשירי, ולהרמב"ם הול"ל קרא לעשירי תשעה], מיהו מסתברא שאם מנה א' ב' וקרא לט' י' הר"ז קדוש כאילו קראו עשירי, דקריאת י' לא גרע ממנינא דפרסאי לקמן ס' א', ועי' לקמן ס' ב' דאמרינן לרבי באחד עשר דחד עישורא קאמר, ויש מקום לומר דה"ה באמר י"א דר"ל יו"ד קמא.

שם והיוצא עשירי סוקרו בסיקרא ואומר הר"ז מעשר, מבואר שסוקרו קודם שקידשו, ואמנם י"ל דמאליו קדוש, אבל מ"מ אם הסיקרא רק לסימן הול"ל הר"ז מעשר ואח"כ לצבעו בסיקרא, וכן מהא דקתני לא סקרו בסיקרא כו' משמע שהסיקרא קובעת בקריאת השם, שאם הסיקרא לסימנא בעלמא מה שיין להזכירה בחלות הקדושה, [וכ"נ מהא דאמר

שם או שמנאן רבוצין או עומדין, שי לעי' למה הזכיר תרוייהו, ובשלמא אי היה קתני עומדין או רבוצין הוי לא זו שראויין לעבור אלא אף רבוצין, אבל מהיפוך הסדר ל"מ כן, ואפשר דמתפרש שמנאן כמו שמצאן רבוצין מעצמן או עומדין מעצמן, ולאפוקי שאם הם מפוזרין והוא מונה אותם אחת הנה ואחת הנה כפי רצונו דבכה"ג דמי ללא יבקר כיון שהוא מחליט את העשירי כרצונו, ולית לן לפרושי קרא דיהי' קדש בכה"ג, אבל אם רבצו או עמדו מעצמן ומונה אותן כסדרן שורות שורות, הרי אינו מבקר מדעתו, ועמש"כ לקמן סק"כ.

ב. ס' א' מתני' יצאו שנים כאחת מונה אותם שנים, רש"י ותו' לא גרסי שנים שנים, וכ"ה בשטמ"ק, ומה שנדפס ברש"י כת"י ב' ב' ט"ס הוא ובנדמ"ח הגירסא מונה אותם בשנים כדמסיים כאילו יצאו בזא"ז, (וכנראה ה' כתוב בב', והעתיקו ב' ב' ע"פ המשניות), ויש לעי' פשיטא, דמהיכי תיתי למנותן אחד בגלל שיצאו בב"א, ואטו אם יצאו עשרה בב"א ג"כ צריך להזכיר שלא ימנם אחד, ואפשר דבאמת לא איצטריך לאשמועינן ד"ז, אלא להקדים לדינא דסיפא, וה"ק יצאו שנים כאחת שצריך למנותן שנים ומנאן אחד, תשיעי ועשירי מקולקלין.

והקשו רש"י ותו' מ"ש דבקרא לעשירי תשיעי אמרינן שהעשירי קרב, והכא אמרינן שהעשירי באמת שקראו תשיעי בגלל שקרא לשנים הראשונים אחד הר"ז מקולקל, ורש"י תירץ דהתם מיבריר העשירי ורק הוא טעה במנינו, אבל כאן שיצאו כאחת אין העשירי ניכר ומבורר ואינו מתקדש מאליו, ויש לשאול הרי שמנאן שנים ואח"כ טעה וקרא לעשירי ט' האם בכה"ג לא יתקדש להקרבה, ולא מצינו דמקולקלין אלא כשטעה במנין היוצאין כאחד, וצ"ל דכיון שמנאן שנים הר"ז כנתבררו ע"י מנינו, ואכתי יש לשאול במנאן בלבו מאי, ועוד יש לשאול במנאן רבוצין וקרא לעשירי

תשיעי מי איכא למ"ד דללא קדוש, ואע"פ שאינו מבורר, בפרט כשמנאן מפוזרין, וצ"ל דמיבריר לפי מנינו, ואם מנאן בלב באמת לא יקרב, ויש להסתפק לדעת רש"י אם חזר וקרא לתשיעי עשירי קודם שקרא לעשירי עשירי אם מהני, או דכיון שכבר קראו תשיעי וכבר נתקדש מכח האמת שהוא עשירי הו"ל קדושה פגומה ולא מהני שיקראנו עשירי, ופשטות המשנה שבתשיעי לחוד הו"ל מקולקל, ואפשר הטעם דכיון שכבר נפטר במנין הראוי שוב אינו שליט לשנותו כלל, וכבר הוחלט דינו ביציאתו.

והי' מקום לומר דדוקא בקרא לתשיעי עשירי שכבר נתברר התשיעי בקדושתו, בזה העשירי מאליו קדוש אע"פ שטעה, כיון שכבר נקבע דינו כעשירי מכח קדושת התשיעי, ואפשר דה"ה אם קרא לתשיעי תשיעי ולעשירי תשיעי כיון שטעה רק בעשירי, כמבואר לקמן ב' בדרכא, ומשמע דקדוש לגמרי מאליו, אבל אם קרא לתשיעי שמני, אין עשירי קדוש לגמרי מאליו ולכן הוא מקולקל, אבל אין הדברים נראין, אלא דוקא ביצאו כאחת ומנאן אחד הם מקולקלין, אבל טעה וקרא לט' ח' ולי' ט' הרי הוא קדוש ליקרב, ומתני' אתיא לאשמועינן דשלשתן מקודשין, ולאפוקי מראב"ש, אבל ודאי דה"ה קרא לט' ח' ולי' ט'.

ובתו' פירשו דמספק"ל ביצאו כאחד אם נעשין כאחד ע"י שמנאן אחד, והדברים צריכין פירוש דכיון שצריך למנותן שנים אין לפנינו אלא טעות, ויעוי' במהריק"ו שכתב דכיון שקראן אחד אמרינן דילמא אחד מהם לא נמנה ולא נתכוין אליו וכאילו לא יצא דמי, וג"ז בכלל מה שכתבו התו', ולפ"ז נראה ביאור הדברים שאם עבר אחד ולא ראהו ולכן לא מנה אותו אין אותו טלה נפטר במנין הראוי ואינו מקלקל המנין, דהו"ל כהלך מכאן והפסיק מנינו ברע זה, עכ"פ באופן שמשעה שהוציא רו"ר לא הי' עתיד לימנות מפני

עשירי ואיזה תשיעי, לא קדשי ממילא עד שיקרא להם שם, וצ"ע בזה.

ויש לעי' יצאו שנים בתשיעי וקראן תשיעי אמאי לא הו' כיצאו שנים וקראן אחד, דלשון הגמ' עשירי וחולין מעורבין זב"ז משמע שהיא קדושה גמורה ולא מקולקלין, והדבר מוכח לפמש"כ דבמקולקלין דמתני' לא יקרבו אפי' לר"ש, וביצאו שנים בעשירי תניא דיקרבו לר"ש, ואפשר דכיון דעשירי מאליו קדוש וא"צ למנינו, הרי מה שמנאן תשיעי אינו מגרע לחשבו כאילו לא רצה למנות אחד מהן, דהר"ז כאומר הריני מונה את התשיעי בלבד ואיני מונה את העשירי לפי שמאליו הוא קדוש, דהא דמגרע במנאן אחד היינו כשפיו ולבו מבטלין את המנין של שנים, אבל אם יש אפשרות לפרש פיו שלא יבטל את המנין של שנים, ממילא אזלינן בתר האמת דהו"ל שנים, וכמשי"ת בסמוך.

ונראה שאם יצאו שנים כאחד בחמישי וקראן שישי בטעות, לפי שחשב שהוא עומד בשישי, הר"ז כמנאן שנים ועשירי קדוש כדינו, דכיון שהאמת שראוי לחשבן שנים ולחשוב מנינו בשישי, אין הטעות של מחשבתו מקלקלת, ומה"ט יצאו שנים בתשיעי וקראן עשירי הו"ל בדין קרא לתשיעי עשירי, כיון שאין דיבורו סותר את המנין של שנים, דשפיר י"ל שמנאן שנים אלא שקרא לתשיעי עשירי, וכן ביצאו שנים בעשירי וקראן עשירי הר"ז בדין קרא לאחד עשר עשירי, כיון שהחשיבה תורה טעות כזו גם ביצאו בזא"ז, ודכוותה י"ל דביצאו שנים בתשיעי וקראן תשיעי כיון שעשירי מאליו קדוש, אין דיבורו שקראן תשיעי מפקיע את השני מן המנין כיון שעשירי מאליו קדוש, והרי אם חשב שיתקדש עשירי מאליו מהני, השתא נמי שחשב בקריאתו תשיעי על שניהם אינו מגרע, כיון שדיבורו מתפרש שפיר שקרא תשיעי על אחד, והשני יתקדש מאליו.

שהסיח דעתו, וכן אם אמר בהדיא שאינו רוצה למנותו דודאי אינו נמנה מאליו, ואפי' עשירי לא יתקדש אם אמר מתחלה שלא ימנה, וביצאו שנים כאחת ומנאן אחד הר"ז כפירש שאת אחד מהם אינו מונה, שהרי אין לו טעות במנין, אלא שסבר שא"צ למנותו, מיהו א"א לומר שלא מנה אלא אחד, שהרי מנה את שניהם כאחד, שהי' סבור שכל יציאה נמנית לעצמה, ובכה"ג הויא קדושת העשירי מקולקלת, כיון שבמדה מסוימת לא מנה אלא אחד מהן, ומ"מ מנה את שניהם וטעה לחשבן כאחד, שהרי ידע שיש לו כבר עשר בהמות שיצאו מן הדיר, (ול"ד ליוצא דופן שהמונה סבר כרבנן ולא מנה אותו, דאף לר"ש אינו מן המנין, שכאן מנה שניהם אלא שמנאם אחד), שוב נתבאר לקמן סק"ד עוד בכ"ז.

ישון מקולקלין מתפרש שיש בכל אחד קלקול, ולא כדין תערובת, דהתשיעי למנינו שהוא באמת העשירי, אינו קרב ואין לו תיקון אפי' יחזור ויקראנו עשירי קודם שיצא העשירי למנינו, והעשירי למנינו אינו יכול להקדישו לשלמים בודאי, כיון שהוא ספק מעשר במדה מסוימת, ואף לאחר שיומם לא יוכל להביא בדמיו שלמים עד שיחזור ויקדישם לשלמים גמורים, והבהמה עצמה תאכל במומה כדין מעשר, ואפשר דאפי' לר"ש דספק מעשר ספק שלמים יקרב מ"מ בהמה זו לא תקרב, שאין כאן קדושה ודאית בכח ארבעים מתוך פ' כדלקמן ב' בקרא לשניהם עשירי, דכאן הבהמה האחד עשר מעורב בה קדושת מעשר, ואין הקרבן שלם, ולפ"ז מדוקדק דמקולקלין גריעי ממעורבין.

ולפ"ז יצאו תשיעי ועשירי כאחת אינן מקולקלין, אלא אם קראן תשיעי, עשירי וחולין מעורבין, ואם קראן עשירי, מעשר הקרב ומעשר הנאכל במומו מעורבין, כדאמר לקמן ב', ואם רוצה מיחד אחד מהן לתשיעי ואחד לעשירי, לא מיבעיא אם ייחדן קודם שיצאו רו"ר, אלא אפי' נתן דעתו ליחד איזה

מיהו אפשר דא"צ לזה אלא כל שעשירי קדוש מאליו לא אזלינן בתר דעתו, והוא מתקדש אף נגד כונתו, דהא סו"ס דעתו למנות שניהם אלא שטועה דחשיבי כחד, ונהי דקודם עשירי חיישינן דחד מינייהו אינו מן המנין, אבל בעשירי מתקדש נגד רצונו כל שדעתו עליו שהוא במנין צאנו וקרינן ביה מונה.

שוב נתבאר לקמן סק"ד עוד בכ"ז.

ג. **שם** גמ' אר"י מנאן זוגות זוגות קינטרין קינטרין, פרש"י דקינטרין היינו מאות, וכ"מ לעיל נ' א' דכסף דכתובים היינו קינטרין שהם מאה סלע, ונראה דלמ"ד למנין שלו הוא קדוש נקט קינטרין לרבותא דאע"פ שכשהגיע למנין עשרה עדיין לא מנה אפי' חד, וא"כ הקדים מנין עשרה למנינו והו"א דבכה"ג יתקדש עשירי מאליו, ולמ"ד למנין בהמות הוא קדוש נקט זוגות לרבותא דאע"פ שמנאן מתחלה זוגות הרי אחד מזוג חמישי קדוש, [וביצאו בזא"ז האחרון קדוש], משא"כ בקינטרין שאינו יכול למנות מאה בב"א, וע"כ מנאן אחד אחד וכזה פשוט יותר דלמנין בהמות קדוש.

וביאור הדברים שדרך אדם שצאנו מרובין למנות כמה זוגות יש לו, ומצינו בגמ' בכמה דוכתי שמסרו המנין בזוגות, או שנוה לו למהר מנינו ומונאן זוגות, וכן במאות קל לו לזכור מנין המאות, ורוצה לקדשם כפי מנינו, ומיירי גם בפתח שיוצאין אחד אחד, שהרי במאה ודאי אין יוצאין ביחד, וגם אין בידו להשגיח שיצאו יחד זוגות, וע"כ שהענין רק לפי מנינו, ולא לפי יציאתם, ולשון הגמ' דאיכוין לאפוקינהו ר"ל למנותם, והנדרן דכיון שלפי מנין שלו לא מיקרי עשירי אלא זוג עשירי, הרי"ז עשירי דקרא, דכיון ששייך מנין כזה וקרא כתיב כל אשר יעבור דמשמע שהבעלים מעבירן מעצמו, נקבע שם עשירי לפי מנינו.

שם עשירי למנינו הוא קדוש, מאי למנינו כו' יש לעי' איך אפשר לפרש למנינו דלאו למנין שלו קאמר, ולגרסת השטמ"ק למנין ניחא, ומ"מ ק"ק למ"ד למנין בהמות אם נחית לאפוקי ממנין שלו, לא הו"ל למינקט לשון למנין, שאינו ברור אם כונתו לאפוקי מנין שלו, וטפי הו"ל דאין הולכין אחר מנינו או בלשון אחר, ואפשר דלר"כ אתא לאפוקי דלא נימא שאין זה מנין הראוי לקדש ולא מתקדש כלום, דזוגות לא מיבירי עשירי, ובקנטרין אין דעתו לקדש העשירי, וכלפי זה אמר דעשירי [למנינו או] למנין האמיתי, מתקדשין, וס"ל דלא ס"ד כלל שיתקדשו י"ט וכ' והמאה העשירית, ואפשר לומר דמדנקט לשון יחיד עשירי הרי"ז מובן דלמנין בהמות קאמר, וה"ק עשירי למנין בהמות הוא קדוש ולא העשיריים שלמנינו.

שם ר"מ אמר למנין שלו הוא קדוש, יש להסתפק הרי שמנה ח' זוגות והשלים עליהם בשני יחידים שקראן ט' וי' מאי, מי אמרינן זוגות ויחידים שני מנינים הם, וא"א להמשיך מנין יחידים על זוגות, דכ"ז שאין זוג שלם הרי"ז כלא יצא ראשו ורובו של המנין הזה, או"ד גם זוגות כיחידים דמו אלא שיש כאן שני יחידים בב"א, והדבר מבואר בגמ' לעיל שאפשר למנות הי"ט להשלימו לזוגות ויתקדש כדין עשירי ויפטור חצי מהזוגות, וממילא ה"ה בהתחיל למנות יחידים בי"ז דהו"ל ט' והי"ח י'.

מיהו נראה דמנין זוגות אינו כשני מנינים נפרדים שאמרם בב"א, אלא זהו מנין אחד שכולל בתוכו שני מנינים, וכמו בשמונים חלות על שתי תודות, שכל אחת מקדשת ארבעים מתוך שמונים וכולן מקודשות, וה"נ יש כאן מנין אחד שמתייחס לכל עשר בפ"ע בתערובת, אבל יש כאן עשר בהמות שלימות לכל עשירי, ולא לפי ערך עשירית, דאפי' לריכר"י שאפשר ליטול עשירית בלא מנין,

מ"מ צריך שכל בהמה עשירית תתייחס לעשר בהמות שלימות, כיון שא"א להקדיש בעשירית לפי ערך, וכיון שעשירית שלימה בעינן, ה"נ בעינן תשע שלימות שמתייחסות לעשירי זה, (ואפשר דמשו"ה בעינן שיהא ניטל במחשבה, כאב"ג כיון שאין כאן התייחסות לעשרה אלא לפי ערך עשירית, עמש"כ אאמו"ר שליט"א בדעת רש"י בזה, ועי').

ולפ"ז כשמשלים מנין של זוגות ביחידים הרי המשך המנין מתייחס לזוגות בכח של מ' מתוך פ', והיינו נמי טעמא דלעיל שהי"ט פוטר חצי ממנין הזוגות, ומיקרי נמי מנין הראוי לחצי, כיון שט' מתוך המנין הזה ראויין לפיטר, ונפ"מ נמי שאם טעה באחד הזוגות והי' רק אחד, והשני הי' לקוח, או שהי' חסר אחד ממאה דקינטרין, שג"כ חשיב מנין לחצי מהזוגות או לצ"ט, ואם טעה בזוג שמיני, שהי' חסר אחד, וקרא לזוג הבא תשיעי ולזוג אחרון עשירי, הרי כאן עשירי אחד קדוש והשני בדין תשיעי שקראו עשירי.

ולפ"ז בהיו לו י"ט טלאים ומנאן זוגות הרי ט' מהם נפטרו במנין הראוי, וכיון שאין ט' מסוימים דגליין כלפי שמיא שהם הפטורים, אלא בכל אחד יש כח פטור מספק מנין הראוי, הרי"ז כדין שני פתחים שג"כ נפטרינן מכח ספק מנין הראוי, דהא לא איירי בנמלך, אלא שמתחלה הדבר ספק לאיזה מהם יצא העשירי, וכן הדין לריכר"י בהיו לו י"ט ונטל אחד שכולן פטורין מספק, וגם כלפי שמיא אין כאן ט' מסוימים שנפטרו, ועדיף מקפץ אחד מן המנויין לתוכן, דקרינן בכולהו ספק מנין הראוי ולא תערובת מנוי ואינו מנוי.

ולכאורה נראה דבהיו לו כ' ומנאן זוגות עד ח' זוגות ומת אחד בדיר, מורינן ליה לכתחלה להשלים ביחידים, והאחד ישאר לגורן הבא, ולכן גם כשהיו לו י"ט ומנה כן במזיד, חשיב מנין הראוי לחצי הזוגות, דסו"ס ראוי מנין זה להשלים חציו.

שם ר"כ אמר למנין בהמות הוא קדוש, נראה דודאי ניחא ליה שיתקדש העשירי, שהרי מונה אותן כדי לעשרן, ואם יודע שא"א לקדש למנינו דאין מקדשין זוג העשירי, ממילא ניחא ליה שיתקדש עשירי לבהמות, שהרי אין כאן שום טעות ולא כונה לשנות ההלכה, אלא שהוא מונאן זוגות, וכפי מה שתקבע ההלכה ניחא ליה לקדשן, ולפ"ז משמע דלמ"ד למנין שלו מורינן ליה לכתחלה לקדש למנין שלו, ולכאורה עדיף לקדש למנין בהמות, ואפשר דכיון שמקדשן למנין בהמות, ממילא הו"ל כמונה שני מנינים, ולא חשיב כמקדש שלא למנין שלו.

מיהו אפשר דאפי' אם דעתו לקדש דוקא זוג אחרון כולו, מ"מ מתקדש עשירי למנין בהמות, דכיון שמונאן לשם מצות מעשר, והרי הוא יודע שעברו עשרה תחת השבט דקרינן ביה מונה עשרה כרועה המונה צאנו, חשבינן ליה כמנה י' במחשבה שהעשירי מתקדש, כדין עשירי מאליו קדוש שמועיל מנין במחשבה, וזה ידעינן גם בלא חידושיה דרבא נ"ט א', וכבר נתבאר בזה בחזו"א סכ"ז סק ובספר אאמו"ר שליט"א ס סק.

ד. שם בשלמא למ"ד למנין שלו הוא קדוש משו"ה הוו תשיעי ועשירי מקולקלין כו' יש לעי' היכא אשכחן דלמ"ד למנין שלו, גם טעותו גורמת קלקול, הרי לא מצינו בדר' יוחנן אלא דיש מנין זוגות וקינטרין וחשיב נמי מנין עשירי, אבל כשטעה ומנה שנים באחד, הרי"ז כטעה וקרא לשמיני שביעי דטעותו לאו כלום הוא, ולכאורה הי' נראה דאה"נ היינו דקאמר אמר לך ר"י כי אמינא אנא כו' דנדון דמתני' לכו"ע אינו ענין למימרא דר"י, דאפי' למ"ד למנין שלו אין בידו לשנות המנין, כדחזינן דהוו מקולקלין ולא אזלינן בתר מנינו כבזוגות, וטעמא דמתני' כיון שמנאן אחד הו"ל כהוציא אחד מן המנין וכמשנ"ת לעיל סק"ב, ורק המקשן הי' סבור

ליישוב למ"ד למנין שלו שהקלקול הוא מכח קריאתו מנין אחר.

והוא דאמרינן כי אמינא אנא היכא דאיכוין לאפוקי זוגות זוגות פי' היכא שאינו טועה במנינו כלל, אלא שרוצה למנות בצורה אחרת, וכיון שיודע שעשירי למנין בהמות הוא עשירי, שפיר מתקדש, אבל היכא דנפק ממילא והוא טעה לחשוב שאין עולין למנין שנים, בזה לא אמרינן דניזיל בתר בהמות לחוד, אלא טעותו מקלקלת.

מיהו לפ"ז ק"ק מאי אמרינן תו ת"ש מנא למפרע כו' אלא למ"ד למנין שלו כו' מאי קושיא הרי מ"ד למנין שלו לא חידש כלום בדין מנין בטעות, וכמו שלמ"ד למנין בהמות לא אזלינן בכה"ג בתר מנינו כיון שאין כאן טעות ויודע מי הוא העשירי, ה"ה למ"ד למנין שלו, ואמנם נראה דרבא משני אליבא דכו"ע דהא ר"מ ור"כ הוו בתר רבא, ולא אתיא דרבא כחד מינייהו, ובפרט שלעיל מבוואר דרהב"ס קמיה דרבא סבר למנין בהמות הוא קדוש, והטעם משום דברייתא מתפרשת שלמפרע נמי חשיב מנין, ולא דהו"ל כלא מנאן כלל, ואזלינן בתר בהמות לחוד, מ"מ חזינן בגמ' דאכתי יש חילוק בין מ"ד למנין שלו גם לענין קריאת שם בטעות, כההיא דלעשירי קרי חד, ויש ליישב דסברי בגמ' דלמ"ד למנין שלו פשיטא ליה שאין סופרין הבהמות נגד מנינו, ולכן פירש בדעת ר"י למנין שלו, וממילא גם בדקרי לעשירי חד לא יתקדש, א"נ הו"מ"ל דגם למ"ד למנין בהמות קשה דחשיב כאינו מונה כמה יש לו אלא כמה נשארו דכיון שמתחיל בעשירי הרי כבר יודע מעיקרא כמה יש לו, אלא דלמ"ד למנין בהמות מצינן לשנויי דלא אזלינן בתר דבריו כלל, אבל למ"ד למנין שלו קשה, ובשינויא דרבא ניחא תרוייהו.

ברם יש מקום לפרש הגמ' כפשטה, דלמ"ד למנין שלו נתחדש שיש לו כח לקבוע

המעשר במנינו, דמנין פיו קובע קדושת המעשר, ולכן במנאן זוגות אע"פ שהאמת שכבר יצא עשירי, הרי מנין פיו מפקיעו וחל המעשר כפי מנין שלו, [ואמנם אם ימנם זוגות במחשבתו, יתקדש העשירי לבהמות, כיון שמנין פיו לא הפקיע המציאות], ומה"ט כשיצאו שנים כאחד ומנאן אחד הרי מנין פיו מקלקל קדושתו, דהא כח פיו קובע למעשר, אלא שכאן הוא טועה ופיו סותר המציאות ולכן הרי הם מקולקלין, וזהו שאמרו דלעשירי קא קרי ליה תשיעי שעוקר בפיו המנין הנכון, וסגי בזה לקלקל קדושתו, ול"ד לטעה וקרא לשמיני שביעי שגם לשיטתו יש כאן טעות, אבל כשמתכוין למנין זה בדוקא, הרי קריאת פיו מקלקלת כיון שגם מנין שלו קובע.

א"ל למ"ד למנין בהמות הוא קדוש א"כ מנינו לא מגרע כלום, וא"כ התשיעי והעשירי אינם מקולקלין, ואמנם האחד עשר מקודש כיון שקראו עשירי, אבל תשיעי ועשירי אין בהם קלקול, ולשון הגמ' לתשיעי תשיעי קא קרי ליה צ"ב, שהרי באמת קרא לתשיעי שמיני, אלא דאנן מקדשינן ליה למנין בהמות, ואפשר דה"ק אלא למ"ד למנין בהמות א"כ תשיעי דמתני' היינו למנין בהמות, שהרי פיו אינו מגרע כלום, ומה קלקול יש בתשיעי דבהמות הרי לא קראו עשירי, וכן בעשירי דבהמות אין קלקול כיון שמנין הבהמות כתיקונו.

ומשני דאף למ"ד למנין בהמות יכול לקלקל במנינו היכא דמתכוין ששנים אלו לא ימנו אלא אחד, ול"ד למנאן זוגות שאין מנינו עוקר מנין הבהמות, אלא שרוצה למנותם בלשון אחר, אבל יודע שהעשירי לבהמות הוא העשירי למנין, משא"כ ביצאו שנים כאחד ומנאן אחד דמנין שלו עוקר השני מן המנין, ובכה"ג אזלינן בתר מנינו לקלקל מנין הבהמות.

השם על פיו קובעת הקדושה, מיהו לא אזלינן בתר מנינו כשטועה אלא לקלקל העשירי והאחד עשר.

והראי"פ נ"י העיר דאפי' אזלינן בתר מנינו בלבד מ"מ יש תרתי דסתרי בדבריו שמונה שנים כאחד בכונה, ולכן חשבינן ליה כהוציא אחד מן המנין במדה מסוימת, אע"פ שלעיקר המנין ודאי שהכניס שניהם במנינו, שהרי יודע שיש כאן שנים למנין צאנו וסבור שנפטרו במנין הראוי, ואפשר שזו כונת תו' דמשוי ליה ספיקא.

ויש להסתפק יצאו שנים כאחד ומנאן אחד אם יכול לחזור בו קודם שהגיע לעשירי ולמנאן שנים, והנה במנאן זוגות למ"ד למנין שלו, מסתברא שאינו יכול לחזור בו, אחר שמנה כמה זוגות [ואפי' זוג ראשון בלבד] אע"פ שהוא קודם לעשירי למנין בהמות, דהו"ל כיצאו ד' בפתח זה וד' בפתח זה, שאינו יכול לחזור ולמנותן למנין אחד ליחשב כח', דכיון שכבר נפטרו במנין הראוי שוב אינו שליט לקבוע בהם כלום, וכיון שמנינם הי' ראוי לעשרה אחרים, אינם מתחברים למנין לאלו שכבר יצאו, [ולא לדיר אחר], וא"כ גם כאן נימא שאינו יכול לחזור ולצרפם למנין זה, מיהו ל"ד כלל שהרי כאן מעיקרא מנאן למנין בהמות אלו, אלא שהי' סבור דתרי כחד, ולפי מנינו הר"ז כמנה רק אחד מהם ולא ידעין מאן הוא, וא"כ בודאי יכול לחזור ולמנותו.

ברם יש להסתפק אם מת אחד מאותן שיצאו שנים או שמתו שניהם, אם יכול לחזור ולמנותם שנים, ואמנם ודאי דלאחר שמתו לא שייך למנותם, (מדין רבוצין או עומדין), אבל אם באמת היו שנים, ורק פיו מגרע במנין שלו, א"כ כשחזר ותיקן טעותו קודם העשירי שפיר דמי, או"ד כיון שגדר הקלקול הוא משום דחשבינן ליה כלא מנה אחד מהן, א"כ צריך לחזור ולמנותו, והרי כבר מת, ויש מקום

ואפשר שד"ז נלמד מקראי דקרא לתשיעי עשירי נתקדש העשירי, וש"מ שמנין שלו מהני מידי, ואמנם לא מהני לקלקל העשירי שמאליו קדוש, אבל אם מנין שלו מקולקל קודם העשירי הר"ז מקלקל את העשירי לבהמות שלא יקרב.

ודאתאן עלה נתבאר בגמ' טעם הקלקול ביצאו שניהם כאחד וקראן אחד, דכמו שלמ"ד למנין שלו הבינו בגמ' דמנינו קובע לקלקל המנין האמיתי, כשמונה כן בכונה ולא בטעות, וכשמתכוין לכך לפי שיטתו, לאפוקי אם יודע שמוציא שקר מפיו במנינו דלא חשיב מנין, ה"ה דלמ"ד למנין בהמות יכול לקלקל במנינו, ולא נחלקו אלא כשאינו משנה במנינו כלום, ויודע שעשירי לבהמות הוא עשירי למנין צאנו ולמעשר, אלא שחושב לחלק מנין העשיריות בענין אחר.

ובזה מיושב בפשיטות הא דיצאו שנים בתשיעי או שנים בעשירי דלא מהני הא דמנאן אחד, דמכיון שהגענו למנין עשירי שוב אין לו זכות מנין שלו, דעשירי מאליו קדוש, וכיון שמנאן תשיעי שוב אין מנינו שקורא גם לשני תשיעי בכלל מנין שלו, כיון שכח מנין שלו אינו מועיל בעשירי כלום.

מן האמור נתבאר שני ביאורים בטעמא דיצאו שנים כאחד ומנאן אחד תשיעי ועשירי מקולקלין, א' דכיון שיודע שיש שנים במנין צאנו, ומנאן אחד למעשר הר"ז כהוציא אחד מן המנין ולכן יש לחוש שעשירי למנינו קדוש, ומ"מ עיקר המנין הוא לפי האמת שתשיעי למנינו הוא העשירי כיון שהוא ג"כ יודע ששניהם מנויים אלא שמנאן אחד, ולפ"ז אין עיקר הקלקול בקריאת השם אלא בדעתו שלא למנותו, ומ"מ י"ל דבמחשבה לחוד אינו מקלקל.

בי דעיקר הקלקול מפני שלמנין שלו הרי העשירי תשיעי, והקדושה נקבעת גם לפי מנינו כמו בזוגות וקינטרין, דהיינו שקריאת

לתלות ד"ז בחילוק שבין ביאור א' וב' הנ"ל, ואפשר דאף לביאור ב', מ"מ א"א לתקן מנינו כשאנו חוזר ומונה אותם שנים.

ה. שם גמ' אר"י מנאן זוגות זוגות, קינטרין קינטרין, פרש"י דלשנים מנה חד, ובקינטרין ה' מונה עד מאה וקורא אחד, ושוב מונה עד מאה וקורא שנים, ומשמע מזה דאע"פ שמונה בפירוש עד מאה אינם מתקדשים, דכיון שבדעתו למנותן קינטרין אין זה מנין של עשירי למעשר, מיהו אין חילוק לדינא בין מנאן בפיו או בלב, דלמ"ד למנין בהמות הוא קדוש אף במנאן בלב וקרא רק אחד למאה מ"מ למנין בהמות הוא קדוש.

שם בשלמא למ"ד למנין שלו כו' אפשר לומר דכיון שאם עד העשירי היו כולן יוצאין כאחת ה' מונאן אחד ומקדשן, הר"ז דומה למנאן זוגות, שהרי לפי טעותו כל היוצאין כאחד דינם כחד, מיהו ע"כ א"צ לזה דהא טעם זה שייך בראשון והכא מיירי גם ביצאו שנים בשביעי, דלא שייך לקדשן לפי זוגות.

שם דלעשירי קא קרי ליה תשיעי, לפי מנינו, והאמת שהוא עשירי, וכיון שגם מנינו קובע הו"ל עשירי פגום, ולאחד עשר עשירי והאמת שהוא בדין קרא ל"א עשירי, אבל לפי מנינו קידשו למעשר והו"ל קדושת מעשר במקצת, ואם לפי מנינו חיסר אחד מהם הר"ז באמת עשירי, ואם אזלינן לפי מנינו גם בטעות, חזינן שיש לו כח לקבוע קדושת מעשר במקצת לפי מנינו אע"פ שאינו עשירי באמת, (ויעז' ברש"ש שרצה להגיה דלמ"ד למנין בהמות מנינו מקלקל, ולכאורה למ"ד למנין בהמות מנינו לא מהני מידי, ואינו בדין שיקלקל כלום וכמ"ש רש"י דלא אזלינן מידי בתר מנינו, וכן למ"ד למנין שלו אינו בדין שתקבע הקדושה לפי טעותו ליקרב, דפשיטא שטעותו יכולה רק לקלקל).

שם אלא למ"ד למנין בהמות הוא קדוש, וא"כ תשיעי ועשירי דמתני' היינו למנין

בהמות, ואינו בדין שיתקלקל התשיעי כלל שהרי לא קידשו, וכן העשירי אינו מתקלקל כשקראו תשיעי דמאליו קדוש, ולשון קא קרי ליה מתפרש כך, דכשואלין אותו על התשיעי למנין בהמות הרי הוא קורא אותו תשיעי, ואת העשירי קורא עשירי, ורק למנין המעשר הוא משנה מנינם וקורא לתשיעי שמיני.

שם אמר לך ר' יוחנן כי אמינא אנא כו' לכאורה הול"ל א"ל ר"כ כי קאר"י כו', ולפי פ' קמא שכתבנו סק"ד דהשתא הדר ביה אליבא דכו"ע לומר שאין נדונים אלו שייכים לההיא דר"י ניחא טפי.

שם היכא דאיכוין לאפקי זוגות זוגות, ר"ל למנוי, דהא נפקי חדא חדא זוגות כמו בקינטרין, היכא דנפקן ממילא, ר"ל דאיכוין למניניהו חדא חדא, ואפ"ה מניניהו להני בחדא כיון דנפקן כאחת, לא אזלינן בתר מנין הבהמות כיון שהוא משנה מנינו וטועה בהם, משא"כ במכוין לזוגות, שעשירי שבדעתו הוא העשירי למנין בהמות, כדאמרינן לעיל לתשיעי תשיעי קא קרי ליה כו'.

שם תוד"ה יצאו, אפי' למ"ד בגמ' עשירי למנין בהמות קדוש דמה שיצאו כאחת ומנאן אחד משוי ליה ספיקא כו', כונתם שבגמ' לא ביארו מהו הקלקול היכא דנפק ממילא, רק אמרו דבזה כו"ע מדוד, ופירשו תו' דמנינו משוי ליה ספיקא, ועמשנ"ת לעיל סק"ב ד' דהספק כיון שלפי מנינו הוציא אחד מהן מן המנין, ואפשר שבמנינו גופא יש תרתי דסתרי כיון שמנה שניהם וידע ששניהם במנין ואפ"ה קראם אחד, והיינו דחשבינן ליה ספיקא, ואפשר דכל שמנינו סותר המנין האמיתי זה גורם קלקול, ואף העשירי למנינו מתקדש קצת.

שם בא"ד בשטמ"ק אות י"ט ויביא בדמי היפה שבהם שלמים, יש לעי' הרי יודע מי הוא האחד עשר, ויביא בדמיו שלמים, ונראה דאה"נ ורק כשנתערבו מביא בדמי

היפה שבהן, ונראה שצריך לחזור ולהקדיש דמיה לשלמים מפני חלק המעשר שבה, ועיקר הקלקול בזה שגם לאחר הפדיון יאכל כמעשר לבעלים, וגם שא"א להקריבו בעצמו, ואפשר דאף לר"ש אינו יכול להקריבו, וכמש"כ סק"ב שקדושתו מורכבת במקצת מעשר ומקצת שלמים.

ויש לעי' אם איתא דעשירי למנינו שהוא י"א באמת, חשיב ספק עשירי, א"כ אם יטעה ויקרא עשירי לי"א למנינו שהוא י"ב באמת, יחשב כספק קרא לאחד עשר עשירי, ואמנם אין ראי' שאין הדין כן, דהא לא מיירי מתני' בטועה שני פעמים, ועוד דבכה"ג הרי לא נעקר שם עשירי ממנו, ואם יקרא לעשירי שלו, י"א, הרי לא יתקדש, ולפמש"כ אם יטעה ויקרא לתשיעי שלו עשירי, יחשב מעשר גמור, כיון שתיקן קלקולו, מ"מ יש לדון מסברא אם אלים כח טעותו לקדש את הי"ב באמת, או שרק מקלקל את קדושת הי"א.

ו. שם ת"ש מנאן למפרע עשירי שבמנין הוא קדוש, בשלמא למ"ד למנין בהמות כו', יש לעי' מה ענין זה למנין שלו הרי אין כאן אלא סימן שעשה לעצמו לדעת המנין, ואם מנאן באל"ף ביה"ת שפיר דמי אע"פ שיו"ד אינו אלא סימן לעשר, ודכוותה אם מנאן למפרע יש כאן מנין רגיל שלו, אלא ששינה סימניו, ואמנם נראה דהיינו דמשני רבא דהואיל ואיתיה במנינא פרסאה דקרו לעשרה חד, כלומר שג"ז צורת מנין היא, ואין כאן מנין אחר, והרי נתכוין לקדש העשירי שקראו אחד, וה"ה כסימן אחר שעשה לו למנינו, אבל צ"ב כונת המקשן דתלי לה בפלוגתייהו.

ואפשר דהמקשן סבר דמנין למפרע חשיב כאינו מונה כלל, שהרי יודע שיש כאן עשרה ומונה עד אחד, [עכ"פ כשיש לו רק עשרה בדיר ומונה למפרע], ובשלמא למ"ד למנין בהמות אפשר לומר שאין לנו ענין

בקריאת פיו, ומקדשינן למנין בהמות כאילו לא הזכיר עליהם שום מנין, אבל למאן דאזיל בתר פיו ה"ז מקלקל המנין, ומשני רבא שזוהי צורת מנין וכמש"כ לעיל.

ונראה דכ"ש אם מתחיל ביי"ד וגומר בכ"ג דהוי מנין גמור, ולא הוצרכנו למנינא דפרסאה אלא במונה למפרע לומר שג"ז מנין, אבל כל שמונה ומשלמים לעשרה לפי חשבונו היינו עשירי לכו"ע, וכ"מ ברמב"ם פה שכתב הטעם דעשירי מאליו קדוש, ואין הכונה לחידושה דרבא נ"ט א', אלא להא דתניא שם מקרא דיהי' קודש מ"מ, דכל שידוע שהוא עשירי ודעתו עליו ה"ז מתקדש בלא קריאת שם.

ויש להסתפק אם מנאן למפרע וקרא לתשיעי אחד אם מתקדש כדין קרא לתשיעי עשירי, מי אזלינן בתר דעתו, וה"ג הרי נתכוין לקדשו, ובפרט אם סקרו בסיקרא ואמר ה"ז אחד, או"ד לא נתחדש דין קרא לתשיעי עשירי אלא כשקרא עליו שם מעשר או שם קודש, אבל סימן של מנינו אינו מקדשו.

ומ"ש הגמ' דאיתיה במנינא פרסאה הי' משמע דאחד במנין זה מקדש כמו עשירי, ולאפוקי אם התחיל ביי"ד וסיים בכ"ב וקראו כ"ג דאינו מתקדש, אבל לפמש"כ דרבא לא סמך אלישנא דפרסאי דסימנא בעלמא הוא, מסתברא דה"נ אינו מתקדש, שו"ר בספר מרן זללה"ה סק שנסתפק בזה, ועי"ש דבמחשבה לחוד לא מתקדש ט' וי"א.

ובמנאן זוגות וקרא ליי"ט וכ' עשירי, למ"ד למנין בהמות הוא קדוש, לא חשיב קרא לט' עשירי, כיון שאינו קוראו עשירי למנין זה כלל, וכן כשמונה מאה למנין קינטרין, לא נתכוין לקדש העשירי, ואם טעה וקרא לט' י' לא נתקדש, כיון שאינו מכוין לקדושת עשירי.

הרמב"ם פסק כמ"ד למנין שלו, וכתבו הטעם משום דרבא משני אליביה,

דחויי קא מדחי ליה והו"מ לדחויי דילמא דאיבריר ליה עשירי, אלא שדוחין בכל ברייתא עד דמפרש בהדיא.

ויש לעי' למאי איצטריך קרא דבכרייה קודש מתקדש, הרי בפשוטו גם בלא קרא דיהי' מתפרש העשירי קודש שמקדיש העשירי, ולא שקורא שמו עשירי דוקא, וי"ל דהשתא דחי דאי לא יהי' הו"א דרק מכח מנינו שקראו עשירי חל עליו הקדושה, ולא דבעינן שיקדישו בשם עשירי דודאי כל לשון הקדשה מהני, אלא דס"ד שהמנין שקורא עשירי לצאנו זה גורם הקדושה.

שם אלא מהא דתניא קרא לתשיעי עשירי כו' ה"ה קרא לתשיעי שמיני, ונקט תשיעי עשירי לרבותא דאע"פ שחשב שכבר גמר מנין עשירית זו ומתחיל מנין חדש, אפ"ה העשירי מתקדש מאליו, ועוד דאע"פ שקריאת העשירי האמיתי גרועה מקריאת התשיעי אפ"ה מתקדש, דלא נימא דוקא בלא קרא לעשירי עשירי, אבל לא בהפקיע שם עשירי ממנו לתשיעי.

שם ודילמא שאני התם דאיבריר ליה עשירי א"נ דאחוי עליוה, פי' דברייתא קתני ולא דיבר, ולא שמעינן מינה דלא אחוי עליה שהוא עשירי, ועכ"פ לא שמעינן מינה בדלא איבריר ליה דהא קתני ויצא העשירי, (מ"ש ברש"י כת"י ד"ה שאני התם או יצא בפתח אחר צ"ל דמיירי כשיש רק עשרה דיצא לא גרע מנשתייר).

שם תשיעי נאכל במומו וכולם פטורין, לכאורה הול"ל דהמת יקבר כדן מעשר שמת, - ברש"י כת"י לקמן ב' ד"ה אלא ודאי שעבר במנין הראוי ומת עשירי בדיר כו' הלשון משמע שבמת אינו מתקדש, וצ"ל שמת קודם שיצא התשיעי.

שם ודילמא דאיפטרו במנין הראוי כו' יש לעי' למה באמת שנה התנא ד"ז בכה"ג

ולפמשנ"ת ודאי רבא דקדים להו לא אתא ליישב למ"ד מנין שלו, אלא לכו"ע איצטריך לפרושי האמת דבביריתא מבואר שיש כאן מנין ולא שנתקדש בלא מנין, ויותר יש לדקדק מדרהב"ס לעיל דקי"ל למנין בהמות הוא קדוש, ועכ"פ מוכח משם דרבא לא נחית לנדון זה במימרא ידידה, והו"ל רהב"ס ור"כ רבים כנגד ר"מ, ויתכן דרנב"י נמי סבר כן, מיהו לגרסת הרמב"ם במתני' מונה אותם שנים שנים, מבואר דיש ענין של מנין שלו.

ז. **נ"ט א'** אמר רבא עשירי מאליו הוא קדוש, הא דתנן דקרא לעשירי תשיעי הר"ז מעשר לא מיקרי מאליו כיון שמנאו אלא שטעה במנינו, והר"ז בכלל הא דאמרינן בסמוך דאיבריר ליה עשירי א"נ דאחוי עליה, אבל כשנשאר בדיר עדיין לא נמנה ע"י הבעלים ואפ"ה קדוש מאליו, ויש לעי' כיון דדין נשתייר עשירי בדיר מבואר בביריתא א"כ מאי קמ"ל רבא, ולמה אמר דבריו כמימרא בפ"ע, ואפשר דרבא אשמועינן שהעשירי גם נמנה וגם מתקדש מאליו, דהי' מקום לומר דמה שמתקדש בדיר מפני שמסתמא דעתו עליו כיון שהוא מבואר לעשירי, וקמ"ל רבא דא"צ דעתו למנותו ולקדשו, ומה"ט ביצאו שנים בתשיעי עשירי מאליו קדוש, וכן בכי מטא לעשרה קרי חד מרישא לקמן ס' א' עשירי מאליו קדוש, דלא מהני מנין שלו וטעותו אלא קודם עשירי, אבל עשירי משמים מקדשי ליה, (ומה"ט כתיב לא יבקר וגו' שמן השמים מקדשין ואין לאדם להחליט לשמים איזה לקדש).

שם ודילמא עשירי הוא דלא קרייה קדש קרייה, יש לעי' מה"ת לומר כן הרי בביריתא לא הוזכר וגם בפסוק מתפרש יהי' קדש בלא קריאת שם, ונראה דבאמת למסקנא ילפינן מהאי קרא דמאליו קדוש, דהכי מתפרש העשירי יהי' מאליו קדוש, ולכך הביאו ברייתא זו ולא הביאו מתני' דקרא לעשירי תשיעי כיון שהאמת דמהאי קרא ילפינן לה, אלא דהשתא

נימא שהמכירה אינה עקירה, ופשטות הדברים שחל למפרע, וצ"ל גם לפי הסברא שכתבנו דמ"מ מיתלא תליא קדושת התשיעי עד שיחליט דעתו בעשירי.

ולכאורה נראה דזהו בכלל תשובת רבנן א"נ אחד עשר דאיבר ליה עשירי כו' כלומר דנהי דאם הוה ידענן בזמן קריאת ט' עשירי, שעשירי יקרא עשירי, הי' מקום שלא להקדיש התשיעי, אבל עכשיו שבזמן יציאת התשיעי לא ידענו אם יתקדש העשירי, שפיר מוחלטת קדושת התשיעי מפני המצב המסופק הזה, שעדיין אין ידוע אם ישנה דעתו ויתקן לקרוא העשירי עשירי, והדין נותן להחליט קדושת התשיעי בשעה שקורא שמו עליו, ובאותה שעה עדיין אין שמו של העשירי עליו, וסתמא לפי טעותו עכשיו, לא יקרא לו עשירי.

ח. **שם** אמר רבא מנין הראוי פוטר, למדנו מזה שהעשירי אינו כתרומה ומעשר שפוטרין השירים, שהמנויים כבר נפטרו במנין הראוי, ומה"ט מת אחד מן המנויים מונה ומשלים עליו, כיון שגם כשהוא חי אין לו קשר עם העשירי שיפטרנו, (ואפשר שאם הי' דין טבל בבחמות קודם מעשר הי' הדין שרק המעשר פוטר), מיהו לריב"ז דיליף מתרו"מ שנוטל עשירית ומעשר בפשוטו יש קשר בין המעשר לשירים, ולפ"ז נתחדשו שני עניני הפרשת מעשר לריב"ז, דודאי לא פליג על הא דמנין הראוי פוטר, ונפ"מ במנה חמש ונמלך להפריש עשירית שאינו יכול להפריש על המנויים שכבר נפטרו, ואם יש לו עשר ומנה חמש ע"מ להפריש עשירית אין זה מנין הראוי כיון שלא נתכוין להשלים המנין, ועי' לקמן ס"ק כ"א.

שם מנ"ל לרבא הא, העיר ב"א ה"ר ישראל נ"י דלכאורה מוכח כן מהא דקרא לתשיעי עשירי הר"ז מקודש, ואם איתא דקודם עשירי לא חל כלום איך יתקדש

דכולן פטורין משום מנין הראוי, הרי לא נדע מזה הא דמקודש מאליו, והא דכולן פטורין כבר הוחלט קודם התשיעי והעשירי, ואפשר דבא לומר דלא חשבינן ליה מנין שאינו ראוי כיון שהעשירי מת קודם שיצא, ולפ"ז באמת מוכח בברייתא דעשירי מאליו קדוש, דכיון שסגי בעתיד להתקיים עד אחר שמנו את התשיעי, ש"מ שכבר נתקדש העשירי, [וכגון שהי' חולה ולא טריפה], דבאמדהו למיתה קודם שיתקדש העשירי הרי אין זה מנין הראוי, ולפ"ז כל העשרה צריך שיהיו ראויין להתקיים עד שיצא העשירי, דכל שאמדהו למיתה לא חשיב מנין הראוי, ול"ד לשחטו או מת בלא סיבה מוקדמת דרק מכאן ולהבא נתחדש הקלוקל.

ויתכן לומר דבמת עשירי בדיר אף לר"ש התשיעי שקראו עשירי נאכל במומו, דכיון שאם העשירי הי' יוצא בפתח, הרי הי' חסר עדיין קריאת שם, ואפשר שהי' קוראו י"א כיון שקרא לתשיעי עשירי, הרי התשיעי קדוש, משא"כ בנשתייר חי בדיר דכיון שקרב מכח הסתמא חשיב כלא נעקר שם עשירי ממנו, ולפ"ז יתיישב דבהאי ברייתא לא תניא דתשיעי חולין ומש"ה תנא ליה תנא הכי לומר דבהא לא פליגי, אבל הדברים מחודשים דודאי סתמות הדברים דבעינן נעקר דוקא, וכל שאם הי' חי לא חשיב נעקר ה"ה במת.

שם ב' אף רשב"י אומר משום ר"ש אף התשיעי אינו קדוש כו' יש לעי' איך חלה הקדושה על התשיעי כשנעקר שם עשירי הימנו, הרי בשעה שקראו תשיעי לא נתקדש, כי עדיין לא נעקר שם עשירי הימנו, וצ"ל דבשעה שיצא העשירי ועקר שם עשירי הימנו חשבינן ליה כעוקר שם עשירי האמיתי ממנו ומעבירו לתשיעי, והר"ז כאומר לא זהו העשירי אלא זה שקראתיו תחלה עשירי, ויש להסתפק אם חל למפרע מזמן קריאתו, ונפ"מ כשמת או שחטו אם טעון קבורה, ואם מתקדש במכרו לאחר קודם שיצא העשירי, אם

על העשירי, (מיהו מצינו לשון מתוקנים ואפשר דמעושרת כולל המעשר וצ"ב בזה), ואפשר שבא לרמוז דהמנויין אפי' אינן מעושרין וכדרכא, ואפשר שבא לכלול תשיעי ועשירי, דאף התשיעי שקדושתו קלה אוסר כל הדיר, א"נ קמ"ל שאם נתערב המעשר במעושרין וקפץ אחד מהן לדיר כולן ירעו, ואע"ג דמשום כל דפריש יש לחשבו כחולין שקפץ ויפטר כל הדיר, מ"מ כאן החמירו גזירה משום קבוע, אם נימא שגזרו גם בפריש, עי' זבחים ע"ג ב', וצ"ע ובירור בד"ו, ואפשר דמיירי בנתערב חד בחד, וזהו מן המעושרין ולא המעשר דוקא, וצ"ל דכיון שכבר שנה שהמנויין פטורין, סמך התנא שיבינו דמעושרין היינו המעשרות עצמן, שהרי אינם נקראין מעושרין שאין המעשר פטורין, אלא המנין, וממילא מעושרין היינו המעשר עצמו, - ואפשר עוד דמן המעושרין לתוכן מתפרש מן המעושרין לתוך הדיר שאינן מעושרין, וקמ"ל דאע"פ שאם יצא המעשר עשירי יכול להקרב ממ"נ אפ"ה כולן ירעו ולא יקרבו, ואם הי' שונה קפץ המעשר לתוכן הי' משמע לתוך המנויין, שנתערב בהן.

שם אלא אמר רבא אמר קרא יעבור ולא שכבר עבר, דהול"ל כל אשר עבר שהרי מעושרין את אלו שעברו, וקאמר יעבור דמשמע שדרך הרגיל יעבינו למנותו, וזה שכבר נמנה סתמא לא יעבור עוד, מיהו דוקא מנין לשם מעשר באופן הראוי למעשר, אבל התורה כתבה בלשון כל אשר יעבור כאילו מעבירו מאליו למנות צאנו, וממילא מי שעבר לא יעבור עוד, ויש להוסיף שהמצוה ניתנה בלשון רשות כל אשר יעבור שיעבינו מעצמו, ללמדנו שאין דין טבל לאסור הבהמות קודם מעשר, ומזה למדנו שאין המעשר מתירן כדין טבל, אלא בהעברה תליא מילתא.

וכבר כתבנו לעיל סק"א דאע"פ שהמיעוט בקרא דיעבור, אפ"ה גם במגאן רבוצין או עומדין מנין הראוי פטור, כדמשמע לישניה

התשיעי, ויש לדחות דלפי צד זה לא יתקדש התשיעי אלא לאחר שיצא העשירי ונתקדש, כדאשכחן לר"ש דבעינן שיעקר שם עשירי ממנו, וה"נ בעינן שיתברר שהי' התשיעי ע"י שנשלם מנין העשירי עליו, ובמתני' מיירי בכה"ג שקרא גם לעשירי, מיהו לקושטא דמילתא דתשיעי קדוש אף בלא עשירי, ודאי הטעם משום דמנין הראוי פטור, ואם היתה קדושת העשירי תלויה בשירים כמו בתרו"מ, לא הי' התשיעי מתקדש כלל, דכיון שלא פטר בשירים כלום אין עליו חלות שם עשירי כלל, ורק מפני שקריאת שם עשירי לחוד מקדשתו, בזה חידשה תורה שגם קריאת שם עשירי לתשיעי מקדשו.

שם אילימא מהא דתנן קפץ אחד מן המנויין כו' מבואר בזה דאם לא נפטרו במנין הראוי לא חל כלום על המנויים, ואע"פ שמנה עד ט' וקפץ הרביעי לדיר, מוציא אחר במקומו ומשלים לט', ואותו שקפץ חוזר ונמנה במנין אחר, וא"ת הרי לקמן חזינן דאף ד' שלא נפטרו במנין הראוי לא מצטרפין עם הששה שיצאו במנין הראוי, וי"ל דהתם הטעם מפני שהששה נפטרו במנין הראוי, והמנין שלהם מתייחס רק למנין זה, וכיון שנמנו אלו במקו"א בטל צירופן עם אלו, אבל אם אין דין מנין הראוי פטור, לא חל כלום במנין ויכול להשלים המנין בכל מי שירצה.

שם ודילמא מאי מעושרין מעשר דוקא דיקא נמי דקתני ירעו, יש לעי' מאי קאמר דילמא ודיקא נמי, הרי הדבר פשוט ומבואר דמשום עשירי הוא דקאמר שירעו עד שיסתאבו, ואפשר דמצינן לפרושי מן המעושרין שכולל גם המעשר וגם המעושרין, ומשום חשש המעשר קתני ירעו, ומשום חשש המעושרין כולן פטורין.

ויש לעי' למה באמת שנה התנא מן המעושרין ולא קתני קפץ המעשר לתוכן, דבעלמא ודאי מעושרין נאמר על החולין שנפטרו ולא

שהוציאם מן הדיר ומנאם במנין אחר ניתק הקשר בינם לששה שיצאו, ושוב אינם יכולים להצטרף במנין הששה שכבר נפטרו.

ולפ"ז אפשר שאם הוציא הד' מן הדיר בלא מנין, אלא שאינו רוצה למנותם כעת, מחייבין אותו להחזירם לדיר ולהמשיך מנינו, דלא שרינן ליה להפסיק מנינו כשיכול להשלימו, אבל כשמנאם מנין אחר אף שעשה שלא כדין, מ"מ אינם יכולין להצטרף עם אלו שכבר נמנו ונפטרו, וה"ה דכשיש לו בעדר מחייבין ליה להוסיף בדיר ולהשלים מנינו, מיהו בהמות שלא היו ראויין למנין אינם מצטרפין, כגון שהתחיל למנות קודם שקיעת החמה ואח"כ נשלמו שבעת ימים לטלאים שהיו מחו"ז, אין אותן טלאים מצטרפין אע"פ שהיו בדיר מבעו"י, ואלו שראוין מצטרפין אפי' לאחר כמה ימים כדתנן בתוספתא הובאה ברמב"ם לענין חשכה ליל שבת, שו"ר בספר אאמו"ר שליט"א סק בזה, וכן בחו"א סק"ו עי"ש.

שם מהו דתימא כו' ספק מנין הראוי דחוי להכא ודחוי להכא לא אמרין קמ"ל, פי' דאי לא מימרא דרבא הו"א דבכה"ג שהדבר ספק הרי המנין מיתלא תלי ולפי מה שיהא בסופו יקבע פטור מנינו למפרע, או שלא יחשב מנין הראוי כלל אפי' בתורת ספק, ורק כשיתברר מנינו לבסוף יחול שם המנין מכאן ולהבא, קמ"ל דאע"פ שנשלם המנין באחד מהן שניהם פטורין.

ויש להסתפק אם גם כשעושה כן במתכוין באופן שפתח פתח אחד עד שיצאו ט', וסגרו, ופתח פתח אחר עד שיצאו בו ט', ואח"כ פתח שני הפתחים שיצא העשירי באיזה שירצה, או דדוקא בפתח שני פתחים מעיקרא ואירע שיצאו ט' בזה וט' בזה חשיב ספק מנין הראוי שפוטור, ופשטות הגמ' לקמן ס' א' דאף בעושה כן במתכוין מהני, עי' לקמן סק"י, מיהו דוקא כשאת העשירי מניח

דרבא, וכן מהא דקפץ אחד מן המנויין לתוכן, שזה כולל כל המנויין, דלא מחדשינן שבמנאן רבוצין הרי המעשר פוטר את השירים, מיהו לריכר"י בהיו לו מאה ונטל עשרה כו' משמע שהמעשר פוטרן, ועי'.

ט. שם ואמר רבא היו לו י"ד טלאים כו' הני ג' דינים הוו לא זו אף זו, דבאופן הראשון הותרו רק היוצאים בפתח אחד, ובאופן הב' וג' נתחדש ששני הפתחים ניתרין במנין הראוי, אע"פ שמעיקרא ידענו דלא יתכן שיהא המנין ראוי בשניהם, ובאופן הג' נתחדש שאף הד' שיצאו אחרונים ניתרין, וזה לא ידענו מאופן ב' ששם יש יותר סברא לומר שהד' נגזרים אחר הששה ולכן חשיבי הששה מנין הראוי, אבל באופן ג' כשיצאו הששה בפתח של ד' הראשונים הי' מקום לומר שלא יפטרו ד' השניים.

שם וארבעה ארבעה מצטרפין לגורן אחר, יש לעי' למה לא יחזירם לדיר וימנם עם הששה שכבר יצאו, דמסתברא שאם הכניס רק ששה בדיר על דעת להוסיף אח"כ מהעדר לדיר שפיר מצטרפין, וא"כ אלו שיצאו שלא במנין הראוי והו"ל כלא מנאם שהרי מצטרפין לגורן אחר, למה לא יחשבו כבהמות מן העדר שמכניסן לדיר, והרי הששה שיצאו בשני פתחים [בדין האחרון של רבא] אע"פ שנמנו שני מנינים מצטרפין יחד לגורן אחר.

והיי' אפשר לומר דכיון שכבר יצאו כולם מן הדיר כבר הסיח דעתו מלמנות ושוב אין מצטרפין להשלים אפי' יביא עתה מן העדר, אבל יותר נראה דארבעה שיצאו בפתח שני אינם מצטרפין עם הששה שכבר יצאו אפי' כשעדיין יש ארבעה אחרים בדיר, והיינו דקאמר ארבעה ארבעה מצטרפין לגורן אחר, שאף הד' הראשונים לא הי' יכול להחזירם לדיר, שאם הי' מועיל להחזירם לדיר הי' לו ליתן דעתו להחזירם, אם יראה שהד' האחרונים יצאו בפתח זה השני, והטעם דכיון

שיצא בכל פתח שיצא, שאם יודע מעיקרא שימנהו באחד, הרי השני אינו מנין הראוי כלל, א"נ כגון שדעתו לקדש את העשירי על אחד משניהם בלי שידע על איזה מהם, דבכה"ג הספק קיים באופן שלא נפשט דחד מינייהו לא הוי מנין הראוי, ואפשר שגם ביצאו ט' וט' בשני פתחים הרי העשירי מאליו קדוש בדיר, ולא ידעין לאיזה מינייהו קדוש, ואפי' יצא בפתח אחד לא אמרינן דאיגלאי מילאת שנתקדש לעשרה אלו, מיהו אפשר דבכה"ג אינו מתקדש כלל עד שיצא, וכ"ז בט' וט' ועשירי, אבל בד' וו' וד' ע"כ שבסוף המנין יניח הטלאים לצאת מעצמן בשני הפתחים, וכמשנ"ת לקמן סק"י.

שם קמ"ל, דספק ג"כ פוטר, ונראה דהא דספק פוטר היינו במוחלט, דהא חזינן שגם כשנתברר הספק שהי' מנין הראוי רק לאלו שיצא העשירי בהם, אפ"ה גם השניים נפטרו, והטעם מפני שהפטור של המנין נקבע בשעת המנין, וכיון שאתן שנשלם עליהם העשירי ודאי נפטרו בזמן המנין, דלא אמרינן שהמנין חוזר וניעור בשעה שיצא העשירי, ה"נ לא אמרינן שהי' תלוי בכח ברירה ואיגלאי מילתא למפרע, אלא אמרינן דמנין שאפשר שיביא לידי עשירי הר"ז מצד האדם מנין גמור שכבר מנה צאנו תחת השבט בדעת מוחלטת שזהו מנינו, ועי"ז נקבע פטורו דקרינן ביה שכבר עבר, - ונפ"מ שאפי' אם יכול לחזור ולהעביר כולן באופן שהעשירי יהא מאלו שאין בהם ספיקות ג"כ לא יתקדש המעשר, כיון שכר נפטרו במוחלט, במנין שהי' גמור למנותו מכח ספק.

י. **שם** ויצאו ששה בפתח זה וארבעה בפתח זה, נראה דהעיקר תלוי במנינו, שאם ירצה מונה שני הפתחים מנין אחד, דהא מיירי שיצאו הששה תחלה ואח"כ הארבעה כמ"ש רש"י, וכמבואר בדין השני שיצאו הארבעה תחלה, אלא דסתמא דמילתא בשני פתחים מונה שני מנינים, דהיינו שמונה אחר עומד

בשליחותו בפתח השני, שאם רוצה למנותם מנין אחד לא הי' מוציאם בשני פתחים, [ואפשר להטעים המציאות כגון שהי' בדיר מאה וארבעה צאן, והעמיד שני מונים, וכשהגיע לי"ד אחרונים נתחלקו כך, שבאופן זה לא נתכוין כלל להתחלק העשרה בשני פתחים, אלא שלא דקדק במנין צאנו ואירע שנתחלקו י"ד אחרונים באופנים אלו], ולפ"ז ה"ה אם בפתח אחד החליט להפסיק מנינו ולהתחיל מנין אחר דג"כ דינא הכי, כדאמרינן לקמן ס' א' כגון שמנה תשעה וכי מטא עשרה קרי חד מרישא, דהיינו שנהג בפתח אחד כמו שנוהג בשני פתחים, אלא דבששה וארבעה אין לו אפשרות להשלים מנינו לשניהם כאחד בכח ספק, ולכן ע"כ שיניח הטלאים לצאת בשני הפתחים, והמנין יושלם כפי שיצאו הטלאים מעצמם.

שם ואם לאו, פרש"י כת"י שיצאו בפתח הד' האחרים, אבל מ"ש המפרש ע"ש רש"י או נשתיירו בדיר צ"ע, דאין לקבוע הלכה על המצב הזה, דכ"ז שלא נמנו מורין ליה להוציאם או למנותם רבוצין או עומדין להשלים מנין הששה שיצאו, ומרן זללה"ה כתב בסק"ו דכיון שא"א לעשות שיצאו מעצמן כמצות מעשר לא מחייבין ליה למנותם רבוצין או עומדין, וע"ע מנלן לחדש כן, אטו עשרה שאין יוצאין הרי הוא פטור מלמנותם, ואאמור"ר שליט"א כתב דמיירי שכבר נמלך בעה"ב מלהמשיך עישורו, וג"ז צ"ע דהא לא שרינן ליה להמלך ולהפסיק מנינו, וא"כ בכל עת חייב להמשיך מנינו, וממ"ש בגמ' ואם לאו ליכא לדיוקי מיד, דודאי סתמות הגמ' לא מיירי במאורע שנמלך כעת מלעשר, ולא אמרו ואם בפתח הד' יצאו, דה"ה אם יצאו בפתח שלישי, דהעיקר שלא יצאו בפתח הששה, ואין כאן מקום לדיוקים בדין נשתיירו בדיר ורוצה להמלך מלמנות, ומרן זללה"ה כתב דבנמלך במזיד לא נפטרו במנין הראוי, והדברים מחודשים שאין העתיד

אבל מה שפוטרו את הפתח שיצאו בו לא חשיב ספק מנין הראוי, דודאי המנין פוטרו בזמן המנין ולא רק לבסוף, [אבל המפרש בפ' קמא כפי מש"פ מרן זללה"ה ס"ל דמספק לא נפטרו כלל לא ד' אלו ולא ד' אלו, דכ"ז שיש שני פתחים אין כאן מנין הראוי במוחלט], ומ"ש רש"י דודאי מנין הראוי היינו שיצאו ח' בזה וב' בזה צ"ל דמיירי שהי' רק פתח אחד, ואח"כ יצאו ב' ע"י שעשה פתח אחר, (שרק כשיש יותר מ' עושה שני פתחים), שאם מתחלה עשה שני פתחים הר"ז ספק אם יצאו כולם בפתח אחד.

יא. כתב מרן זללה"ה בסק"ו שאם הפסיק באמצע מנינו במזיד אינם נפטרים במנין הראוי, דאל"כ לעולם לא יגמור ויפטרם במנין הראוי, ולכאורה בנתכין תחלה שלא לגמור מנינו אין זה מנין הראוי, ואפי' יחליט לגמור, הרי הראשונים לא נמנו למצות מעשר, ובנתכין לגמור וחזר בו והפסיק מנינו א"א לחזור ולחייב את אלו שנפטרו במנין הראוי, אבל אפשר לחייבו להמשיך מנינו, ושייך לקנסו שכ"ז שאינו ממשיך לא יפטרו הראשונים.

ומה שאמרו בגמ' ס' א' כי מטא לעשרה קרי חד מרישא פ' מרן זללה"ה כגון שלא החליט על איזה מהן ישלים את העשירי, ולכן לא חשיב חד מהן כמנין שאינו ראוי, ולעיל כתבנו דאפשר לפרש כגון שהחליט להשלים העשירי על אחד משניהם, באופן שלא נוכל לומר איגלאי מילתא על אף אחד מהם שלא הי' ראוי, ובכזה"ג הוא צריך למנותם במוחלט כיון שאינו יודע איזה מהם יהא הראוי, וקרינן בכולהו שכבר עבר.

ואאמו"ר שליט"א כתב לפרש בנמלך וקרי חד מרישא, דס"ל שאם מתחלה מנאן בספק שמא לא ישלים המנין, לא חשיב מנין הראוי, דהו"ל ספק מנין, וההיא דשני פתחים שאני שהניחן לצאת מעצמן ולא מנע מהם

מקלקל העבר, ונהי דעשה שלא כדין שהפסיק למנות או ששחטן בדיר, אבל כיון שמעיקרא נתכוין למנותם כבר נפטרו במנין הראוי, וכמדומה שלפני מרן זללה"ה לא הי' פרש"י כת"י שהוא פרש"י האמיתי, והנדפס אינו לרש"י אלא שהשלימו החסר ממפרש אחר, וברש"י כת"י מפורש דמיירי ביצאו בפתח של הד' האחרים, - גם מ"ש המפרש בדין השני שהארבעה האחרונים נשתיירו בדיר או יצאו בפתח שלישי צ"ע דהא ה"ה ביצאו בפתח הד', ואולי ר"ל שלא נתערבו עם ד' הראשונים, אבל בדיבור הקודם הזכיר שיצאו בפתח ד' האחרים.

שם אם אותן ששה יצאו בפתח אחד כו' ואם לאו שלא יצאו בפתח אחד אלא בשני פתחים, פרש"י דבב"א התחילו לצאת אלו מכאן ואלו מכאן, דאל"כ הרי הראשון שיצא עדיין יש לו מנין הראוי להשלים עליו, ואף דא"א לצמצם י"ל דסגי שנכנסו בפתח בזמן אחד, ואע"פ שהקדים אחד ביציאת ראשו ורובו, מ"מ קודם שיצא ר"ר של הראשון כבר נכנס השני בפתח השני, ובכזה"ג לא חשיב מנין הראוי, וכ"כ אאמו"ר שליט"א בדעת רש"י, מיהו בגמ' אפשר לפרש כגון שהחליט שלא להוציא כולם בפתח אחד ולהשלים ג' על אלו וג' על אלו, ובכזה"ג אע"פ שיצאו בזא"ז לא הוי מנין הראוי, כיון שנתכוין למנותם באופן שלא יושלם המנין לעשרה, וכ"נ ברמב"ם פ"ח ה"י שלא הזכיר שיצאו בב"א אלא מקצתן בפתח זה ומקצתן בפתח זה, והיינו כשהחליט שלא ישלים מנינם לעשרה, ובפ' המפרש כתוב דיצאו הששה בפ"ע, וצ"ע שלא הוזכר בגמ' פתח שלישי, (ואף אם כונתו שלא נתערבו ע"י לעיל אבל כאן ע"כ שלא יצאו כולן בפתח הארבעה), גם מש"פ שנשתיירו בדיר צ"ע, ועי' לעיל בזה.

שם מהו דתימא ודאי מנין הראוי אמרינן ספק מנין הראוי כו' פרש"י דספק היינו שפוטרו גם את הפתח שלבסוף לא יצאו בו הששה,

מהן יתקדש העשירי דומיא דמנאן זוגות, ואף בשני פתחים מיירי בכה"ג, ולכן חשיב ספק מנין הראוי שפוטר, ועי' לקמן ס"ק י"ב דאפשר שזו כונת רש"י שכתב דשמעין נמי דעשירי מאליו קדוש.

יב. פ' א' והתניא תשעה עשר טלאים כו' בפשוטו כבר ידעו הברייתא דתניא כותיה דרבא, וא"כ אין הקושיא על רבא אלא הסתירה בין שני הברייתות, והא דשיבחו רנב"י שתירץ לרבא כשמעתיה היינו הא דפסק מנין הראוי פוטר דהא לא אשכחן בברייתא כרבא, והשתא מכח סתירת הברייתות מברר גם איך דיניה דרבא מהברייתא, וכן פרש"י דכשמעתיה דרבא היינו דמנין הראוי פוטר, ולא אמר כשמעתיה דלא יאמר אברור כו', וכונתו כמש"כ דהרא"י לספק מנין הראוי, וכמבואר בגמ' דהך חד חזי להכא ולהכא, וזהו מ"ש לעיל בספק מנין הראוי, מיהו מה שהוסיף רש"י דשני ליה נמי דעשירי מאליו קדוש צ"ב מנליה דילמא מיירי בקדשו בהדיא, ולפמש"כ לעיל ס"ק י"א לפרש דהעשירי נתקדש בדיר לאחד משניהם ניחא, דשמעין מינה נמי דמאליו קדוש, שאם הי' דעתו לקדש לאחד מן הפתחים לא היו השניים נפטרים, עכ"פ בנתכין לכך מתחלה.

שם לא יאמר אברור כו' אלא כונסן לדיר כו' והשאר פטורין, פשטות הברייתא שיש לו עצה איך לפטור השאר, דאל"כ הו"ל לבאר הא דהשאר חייבין, טפי מלרמוז דמשכח"ל גונא שהשאר פטורין, שהרי האדם הזה רוצה למכרן ולשחטן אחר הגורן, ועי' אמר לו התנא שלא יברור בעצמו התשעה הפטורין, אלא יכנס כולן לדיר, באופן שהעשירי יתברר מתוך כולן, ואם ברייתא זו פליגא אדרבא וברייתא קמייתא, מתפרש דקמ"ל רק שלא יברור, אבל איסור הגורן בטל מינייהו, ועי' בסמוך, - מיהו לשון הגמ' בדיר שיש לו שני פתחים עסקין ויצאו כו' כגון שמנה כו' כגון שמנאן כו' משמע לשון דיעבד, ואפשר שאין

שיצאו כולן בפתח אחד, ובכה"ג חשיב מנין הראוי כיון שההשלמה תלויה בידי שמים, ועדיפא מספק כיון שהטלאים מעצמן יכולין לצאת בפתח אחד, וזהו הטעם בין במימרא דרבא בין בשינויא דרהב"ס, מיהו קשה מה שייך לשאול דלישני ליה בנמלך, הרי אין ביד האדם להחליט מתחלה שיחשוב למנות וימלך שלא למנות, ואיך ישנה התנא דפטורין במאורע שנמלך, ועוד דבנמלך אפשר ג"כ שלא יתקדש אף אחד, ופשטות הברייתא דאחד ודאי מתקדש, ותירץ אאמו"ר שליט"א דהברייתא מתפרשת דמשכח"ל גונא דמיפטרי כולהו, ולא שיהא רשאי לעשות כן, והזכירו בגמ' גם אפשרות זו, כיון שגם להוציאן בשני פתחים אינו רשאי עי"ש שנסתפק בזה, ואפשר דמיתו לה כדי לומר דגם בכה"ג עשירי מאליו קדוש, (ואמנם למש"כ בסמוך דמיירי כשדעתו להשלים המנין הראשון, י"ל דרק בכה"ג עשירי מאליו קדוש, ולא בהסיח דעתו).

מיהו למש"כ לפרש שדעתו לקדש העשירי על אחד משניהם בכח ארבעים מתוך שמונים, שאין שום ברור איזה תשעה נפטרו, בכה"ג חשיב שפיר ספק מנין הראוי, כמו במנאן זוגות דחשיב ספק מנין הראוי כיון שהי"ט שהוא העשירי לחד מינייהו מתקדש על שניהם בכח מ' מתוך פ', וה"נ בשני פתחים או בשני מנינים, ואם נימא שהעשירי שנשאר בדיר מתקדש מאליו על אחד משניהם ניחא בפשיטות טפי, דבשני פתחים יש מקום לומר שמתקדש מאליו בכח מ' מתוך פ', שהרי אם יחליט שלא להוציאן הדין נותן שיתקדש, (ומצינו בידי שמים קדושת אחד מתוך שנים בבכור שיצאו שני ראשיהם כאחת למ"ד אפשר לצמצם, והכא עדיף שהאחד קדוש בודאי, וההתייחסות היא על אחד משניהם), וה"נ במני חד מרישא יתקדש העשירי על אחד משני המנינים, ובכה"ג הרי מפורש בהא דמנאן זוגות דחשיב מנין הראוי לפטור, ועכ"פ יש לפרש הגמ' באופן שלא יחליט על איזה

ראוי לעשות כן לכתחלה, ומ"מ נפטר, ולא התירו לו האיסור דרבנן בכה"ג.

שם תרגמה רהב"ס קמיה דרבא בריגלא בדיר שיש לו שני פתחים עסקינן ויצאו ט' בפתח זה כו' לפמ"ש"כ דקמ"ל עצה איך לפטור את השאר, יש לפרש שמכניסין לדיר שיש לו שני פתחים, ומשגיח שיצאו בכל פתח רק ט', ומעמיד אמותיהן של ט' בפתח אחד, ושל ט' בפתח השני, ואח"כ מתקדש העשירי לאחד משניהם, או שיצא מאליו לאיזה שירצה בלא דעת בעה"ב, וקמ"ל תנא דרשאי לעשות כן, כיון דבלא"ה ישארו לו רק ט' והוא רשאי לשחטן מדאורייתא, וכדי לבטל ממנו האיסור דרבנן שנטבלו בגורן, רשאי לפטור בצורה זו, ואפי' אם אינו רשאי לכתחלה מ"מ אם עשה כן נפטרו, ובידו לעשות כן, ולא רק אם אירע שיצאו בשני פתחים.

ולכאורה מהא דשינה התנא ממנין ט"ו למנין י"ט מרומז שיש כאן פטור מכח דחזא להכא ולהכא, דבט"ו אינו יכול להוציא חמש בפתח אחד ועשרה בפתח אחר, וביותר מיושב אם עשירי מאליו קדוש לאחד משניהם, דנמצא שמעיקרא מוחלט שיש ספק מנין הראוי לתרוייהו, והנה לכאורה משכח"ל גם בט"ו בג' פתחים שמוציא ה' בפתח זה וה' בפתח זה וה' האחרונים בפתח השלישי, ואומר שאלו ישרימו המנין של אחד מהחמש ראשונים, דנמצא שלא נתברר איזה הי' מנין הראוי, אבל אם עשירי מאליו קדוש נחא טפי דבגונא דברייתא מאליו יחשב ספק מנין הראוי לאלו ולאלו, ולא רצה להתיר באופן משונה שמונה חמש ומייחסו לשני הפתחים, וכן הא דאמרינן דלישני במנאן זוגות מיירי בכה"ג שעשירי מאליו קדוש, ולא בט"ו שמונה חמש זוגות והשאר אחד אחד.

שם ולישני ליה כגון שמנה תשעה וכי מטא עשרה קרי חד מרישא, פי' שגם בפתח אחד אפשר למנות שני מנינים כמו בשני

פתחים, וכגון ששניהם ספק מנין הראוי ע"י שיתקדש העשירי לאחד משני המנינים, וזו אוקימתא יותר פשוטה מלאוקומי כשאירע שיצאו ט' בזה וט' בזה, מיהו יכול להשגיח שיצאו רק ט' בזה וט' בזה, מ"מ שני פתחים זוהי אוקימתא מחודשת, ואם נימא דבשני פתחים מיירי בנתברר לבסוף שיצא העשירי בפתח אחד דיש מקום לומר שנתקדש רק אותו מנין, י"ל דבקרי חד מרישא מתפרש שמקדש העשירי לאחד משניהם, ולא נשמע שאף בנתברר למי נתקדש שניהם פטורין, ובמימרי דרבא לעיל שמעינן דאף בנתברר היכן יצאו שניהם פטורין, - ועמשנ"ת לעיל ס"ק י"א באיזה אופן מיירי דקרי חד מרישא.

שם קסבר עשירי מאליו קדוש, יש לדקדק למה אמרו קסבר, הרי הדבר מפורש בברייתא כדלעיל נ"ט א', ואפשר דלא שמענו מהברייתא אלא כשאינו רוצה לשנות המנין למנין אחר, דכיון שדעתו כפי המנין הרי הוא מתקדש מאליו, אבל לעקור רצונו ולקדשו למנין זה לא שמענו, ולכן אמרו קסבר, שזהו מעין הסברה דבסמוך קסבר למנין בהמות הוא קדוש, דלא אזלינן בתר רצונו לעשות מנין אחר, אלא דבמנאן אחד מובן יותר שאין לילך בתר רצונו בעשירי, שהרי יודע שהוא עשירי למנינו, משא"כ בזוגות שמתחלה מנאן כך, ולכן הדר פריך דלישני שמנאן זוגות, ומתרץ דאף בזה ס"ל למנין בהמות הוא קדוש, - בשני פתחים אין העשירי מתקדש מאליו אף כשהוציא תחלה ט' בפתח זה ואח"כ התחיל ט' בפתח השני, כיון שניכר שזהו מנין אחר, מיהו אם רוצה יכול להשלים מנינו בפתח השני.

לפמ"ש"כ דמיירי באופן שדעתו להשלים המנין של התשעה הראשונים, בטלה הי"ט, בכח ספק לתרוייהו, נחא טפי שמתקדש מאליו, כיון שלא הסיח דעתו ממנינו הראשון, ולפי"ז יתכן שאם אינו רוצה להשלים המנין הראשון לא יתקדש העשירי בע"כ, אבל בכה"ג

במ"ש בדעת הרמב"ם שפסק למנין שלו, מיהו י"ל דרבא לטעמיה נחא ליה טפי בשינויא דשני פתחים.

שם ארנב"י זכאי אימיה כו' עמש"כ לעיל שהשבח בזה שהוכיח מהברייתא דספק מנין הראוי פוטר, וכ"מ ברש"י, ועי' ב"ב כ"ב א' דמשמע שהי' עסק גדול בחידושי דרבא, והיינו שבחו, (ועי"ש דרנב"י ענשיה לראב"א, וכן בכמה מקומות דקפיד אכיסופא, ומשבח לאידך גיסא).

יג. ב"מ ו' ב' נמצא זה פוטר ממונו בממונו של כהן, הא ל"ק ליה איך עשירי מתקדש, דודאי אם תקפו כהן אין מוציאין מידו, הרי הוא נאכל במומו לבעלים, שקדושתו רק מספק, ואמנם לענין קדושת העשירי לא הרויח כלום, אבל התשעה שנפטרו ע"י מנינו של הספק, כבר נפטרו בודאי, ולא רק לענין האיסור שנטבלו בגורן מדרבנן, אלא דעכשיו שהם בדיר הרי הוא מפקיע המצוה בידים בממונו של כהן, וזה חשיב ביטול מצוה, ועוד דלכתחלה ודאי אין ראוי שיכניסם לדיר ויפטרם בכח ספק והמעשר לא יקרב, מיהו הא ל"ק איך מפקיע מהכהן זכות תפיסה דכמו שרשאי לאכלו כך רשאי להקדישו, וגם לשינויא דאביי נשאר בקדושתו שיאכל במומו לבעלים, וגם יכול הכהן לתפסו ולאכלו במומו.

שם א"ל אביי כו' הב"ע כגון דלית ליה אלא תשעה והוא דמה נפשך כו' יש לעי' הרי הוא מפסיד שלא יקרב העשירי, ואי לאו בר חיובא הוא הרי הוא מפסיד שלא יוכל לעשרם בתורת ודאי בגורן אחר, ולכאורה מוכח מזה כמ"ש בשטמ"ק בשם מהר"י כץ דבאמת ממתין עם הספיקות עד גורן האחרון, ואם נשאר לו ט' והוא, מכניסו לדיר ומעשר ממ"נ, אבל כשיש לו עוד גורן ממתין ומצרף הט' עם הנולדים בינתים ומעשרן והעשירי קרב, ואפי' אם עדיין לא נתחייבו, עדיף

קעביד איסורא שמפקיע מנין הראוי ואינו משלימו, ולדעת מרן זללה"ה סק"ו בכה"ג לא נפטרו במנין הראוי [עי' לעיל סק"י"א בזה], ועי"ש סק"ז בסוגיין, - עמשנ"ת לעיל סק"ד ז' דענין עשירי מאליו קדוש, דכיון שא"צ למנינו של בעה"ב ממילא אין לו זכות להקדיש למנין שלו, דכח מנינו וטעותו נאמר כשצריך למנינו, וכח קרי חד מרישא נלמד מהא דאזלינן בתר טעותו ביצאו שנים כאחת, ובעשירי אין טעותו מגרעת כמבואר בדרבא לקמן ב'.

שם ולישני ליה כגון שמנאן זוגות זוגות, פי' דהו"ל כמנאן בשני פתחים לענין זה שכל אחד ספק מנין הראוי, וה"נ במנאן זוגות רק חצי מהמנין ראוי, ומ"מ שניהם נפטרים מכח ספק מנין הראוי, והו"מ לשנויי שאין זה מנין הראוי לזוגות כלל, ואמנם אם אחר זוג התשיעי מת העשרים מסתברא שמתקדש לתרווייהו בכח ספק, אם לא נתקדש קודם מיתה, אבל מעיקרא י"ל דלא חשיב מנין הראוי כלל, כיון שאין ראוי להשלים מנין הזוגות, מיהו כיון שבכל מנאן זוגות כל עשירי מתייחס לעשר בהמות שלימות, נמצא שיש כאן כח של שני מנינים בב"א, ולא סוג מנין של שנים מתוך עשרים כמו בתרומת מעשר, ולכן סברו בגמ' שאף בדליכא אלא י"ט מתקדש חצי מהמנין, (ואמנם בליכא אלא י"ח לא מתקדש כלום ולא אמרינן למנין בהמות הוא קדוש אליבא דרב מרי), ועמשנ"ת בזה לעיל סק"ב ד', ועמ"ש אאמור"ר שליט"א בסק ע"ד מרן זללה"ה בביאור ענין מנאן זוגות, ונתבאר לעיל שם, - הא דעדיף שינויא דמנאן זוגות היינו מפני שבקל יכול לפטור כולן וא"צ לאוקומה בשני פתחים ובהשגחה שלא יצאו כולם בפתח אחד, ועוד שלא נתברר המנין הראוי לאיזה נשלם, עי' לעיל בזה.

שם קסבר עשירי למנין בהמות הוא קדוש, אם רבא לא הוה סבר הכי, הי' דוחהו דמיירי במנאן זוגות, ועמש"כ בזה לעיל סק"ו

אין מורין לו לעשר עם הספיקות, כ"ז שיכול לעשר ודאות בגורן הבא, (לשון הרמב"ן דלית ליה אלא עשרה לא בדיר ולא בגורן מתפרש בעדר שלא הכניסן לדיר, מיהו אפשר לרמוז בזה שלא יהיו לו עוד טלאים בגורן הבא), ולפ"ז נראה דאין לחוש למה שפטר עצמו מהאיסור דרבנן למכור ולשחוט, ולא קרינן ביה פטר עצמו בממונו של כהן, דעיקר הנדון על פטור גמור מדאורייתא, ולא על גזירת חכמים, דודאי אם כבר קיים מצות מעשר כהורות חכמים, אין מקום לאסור עליו למכור ולשחוט, ולענין זה סגי במה שחייבוהו לעשר מספק.

שם תוד"ה קפ"ן, תימה דליבטלי ברובא וליחייבו כולהו במעשר, בתו' הרא"ש ובריטב"א [הריטב"א הקשה כן במסקנא לבתר עשירי ודאי], תירצו דנהי דאזלינן בתר רובא לא חשיב ע"ז עשירי ודאי, שהקילה תורה לסמוך באיסורין על רוב, אבל סו"ס אין זה ודאי, ויש לעי' דהא אי לאו קושיא דליעשר ממ"נ לא הוה קשיא לן דליבטל ברובא אף קודם דידע אביי דרשא דעשירי ודאי, דאל"כ הו"ל להקשות בפשיטות דליבטל ברובא וליעשרינהו כולהו, ולכאורה גם בלא דין עשירי ודאי אין המנוי חוזר להיות טבול למעשר, דאטו אם היו לו עשרה ומנה חמש וקפ"ן אחד מן המנויין לחמש שבדיר יחשב שיש לו אחד עשר, וכיון דע"כ אין הביטול נותן לו דין טבול למעשר ממילא הו"ל ספק, ולא שייך ביטול ברוב לחדש דינים רק לבטל איסורים, וכמו פירות טבל שנפל לתוכן פירות מעושרין או פטורין, דמעשר לפי חשבון, אף דלא הוי בע"ז ובטל הפטור בחיוב, מ"מ לא נעשה טבל, וכמ"ש מרן זללה"ה במעשרות ס"ז סק"ו, שו"ר בזה בחזו"א בכורות סכ"ז ס"ק י"ד.

שם גמ' ואי ס"ד ספיקא בעי עשורי לעשר ממ"נ כו' נפטר במנין הראוי כו' יש כאן ד' שאלות, (ויעוי' בספר אמו"ר שליט"א

להמתין, מלעשרן בכח ספק, ועוד דגם אם יעשרן בגורן זה, יחזור ויעשרן בגורן אחר כדין הספיקות, שהרי לא ידענו אם נפטרו במנין זה, וודאי שאין להורות לו להכניסן לדיר בגורן זה ולחזור ולהכניסן בגורן אחר.

אב"י בתוד"ה ותשעה נראה שפירשו הא דפטר ממונו שרשאי למכור ולשחוט אחר הגורן ע"י מעשר זה של הספיקות, ולכן חילקו דבתשעה שלא נתחייבו מעולם לא פטר עצמו ע"י ממונו של כהן, ורק החמיר על עצמו להכניסן לדיר עם הספק, אבל בעשרה שכבר נתחייב אינו נפטר במעשר של הספיקות, ולפ"ז נראה דבהיו לו י"ט והוא, מכניס הי"ט לדיר ומעשרן, והט' הנותרים מצטרפין לגורן אחר ואינו מעשרם עם הספק, כיון שבלא"ה יצטרך להמתין לגורן הבא, להוסיף עליהם בתורת ודאי, מיהו גם בט' והוא לא יעשרם אלא אם רוצה למכרן, דאל"כ כשיולדו לו עוד בין גורן לגורן, יצטרך לחזור ולעשרן מספק.

והרמב"ן והריטב"א וכן בשטמ"ק בשם הראב"ד מפרשים דברי אביי גם ביש לו מאה בדיר דמעשרן בלא הספיקות, וט' האחרונים מעשרן עם הספק, ובאמת כן ראוי לפרש גם בלא מילתיה דאביי שאינו מכניס הספיקות לדיר עד שמגיע לאחרונים שצריכין לצירופן של הספיקות, וא"כ גם דברי אביי יש לפרש דבתשעה אחרונים קאמר, מיהו למסקנא משמע שנכנסים לכתחלה בדיר ומעשרן בתורת ודאי, וא"כ רשאי לערבן בכל המאה.

ונראה דלדבריהם מתפרשא סוגיין בגורן אחרון, ולא נחתו בגמ' לנדון שאסור למכור ולשחוט מדרבנן, אלא בעיקר פטור הבהמות מהפרשה, ובזה באמת אין חילוק בין ט' והוא לבין צ"ט והוא, ובט' אחרונים לא הרויח מממונו של כהן כלום, רק החמיר על עצמו לעשרן עם הספק, והיינו כמ"ש דבאמת

הראוי, ונפטרינ בודאי, ורק משיצא הפטור נתקלקל ספק מנין הראוי, ועי' בסמוך, - ועי' להלן ד"ה ויתכן.

ג' למה לא מורינן ליה לקדש עשירי וי"א ואז יפטרו בודאי ע"י מעשר גמור, ולא ע"י מנין הראוי, והי"א יתקדש בספק עשירי, (אבל ספק שלמים מדין י"א שקראו עשירי לא הוי, שכאן לא נעקר שם עשירי ממנו ולא מתקדש לשלמים), י"ל דאין לחייבו להפסיד מספק שתי בהמות, ואף אם בעלמא חייב לעשות כן כדי לקיים המצוה בודאי, שאני מעשר בהמה דלא מחייבין ליה אלא כדרכו למנות, וכיון שכבר נפטרו בספק אינו חייב להוסיף, ואפשר דבאמת ראוי לו להשלים מנינו, ולעשר גם הי"א, אבל אביי לא מצי לאוכוחי מכאן אלא מדלא מחייבין ליה לעשר אחד ממ"נ, דמהא דלא מורינן ליה לעשר שנים אין ראוי דלא מורינן ליה לעשר ממ"נ בתשעה והוא, שהרי אינו מעשר אלא אחד.

ד' למה לא מתקדש הי"א מאליו מדין עשירי אם האמת שהפטור נמנה בתוך עשרה, כן הקשה הריטב"א בשם תו', ותירץ בשם השר מקוצי שכל עשרה מוציא בפתח בפ"ע, ואין עשירי מתקדש מאליו אלא באותו מנין ובפתח אחר ניכר שהוא מנין אחר כמבואר בכורות ס' א', וכונתו דנהי דאין לחייבו להוציא בפתח אחד שיתקדשו שנים, מ"מ יש לחייבו להוציא לכה"פ בשני פתחים ויתקדש רק אחד, אבל פשוט הגמ' שגם כשמעשר כדרכו יתקדש רק העשירי, שאין הי"א מתקדש מאליו בכה"ג.

ובשם הרב החסיד תירץ שכשיצא הפטור באמצע נתקלקל כל המנין, ומ"מ נפטרו במנין הראוי, ולשונו ז"ל צ"ב, אבל נראה כונתו דעד שיצא הפטור נפטרו במנין הראוי, ומשנמנה הפטור אין עשירי מתקדש מאליו שהפטור קלקל המנין ואין כאן עשירי ולא מנין הראוי מן הפטור ואילך, דדוקא כשהעשירי מבורר הוא מתקדש מאליו, אבל

שנתבארו עיקרי הדברים), א' למאי איצטריך ממ"נ, הרי גם אם לצד דלאו בר חיובא הוא לא עשה כלום, מ"מ עדיף להרויח צד הספק, ב' אמאי חשיב מנין הראוי, הרי לצד שיצא הפטור באמצע אין דעתו להשלים אחד עשר, וא"כ אגלאי מילתא שאינו מנין הראוי, ועכ"פ מן הפטור ואילך לא יפטר, ג' למה לא מורינן ליה לקדש עשירי וי"א כדי שיקיים המצוה ממ"נ, ד' למה לא מתקדש הי"א מאליו כשהפטור הי' באמצע, דהשתא האמת שהי"א עשירי.

ושאלה א' כבר הקשה הראב"ד בשטמ"ק, ותירץ דעדיפא מינה קאמר, ובאמת לא יתכן להעלים האמת שנפטרו במנין הראוי, ולומר ואי לאו בר חיובא הוא לא עשה כלום, וגם הקושיא אלימא טפי כשממ"נ מרויח בעשורו, ואעפ"כ שנינו שכולם פטורין, וזו כונת הראב"ד דעדיפא מינה קאמר, ועוד דכמו שבט' והוא, נפטר לגמרי נחא ליה לפרושי גם כאן כן.

ב' זוהי קושיא תוד"ה לפטור, והקושיא מתחלקת לשנים, א' אלו שנמנו לאחר שיצא הפטור איך נפטרים במנין הראוי, ב' אלו שנמנו עד הפטור למה סגי להו במנין הראוי ולא מורינן ליה לגמור המנין, וכ"ז שלא גמר מנינו לא לפטור, ובקושיא א' באמת לא אמרו בגמ' שכולם נפטרו במנין הראוי, ואלו שיצאו לאחר הפטור דידעינן שלא יגמר מנינם, י"ל דלא מיפטרי, ואם ירצה להשלים הי"א ולקדשו אף הם יפטרו, ומ"מ שפיר מקשי בסתמא שאם לאו בר חיובא מרויח ג"כ שהרבה יפטרו במנין הראוי, ואם הפטור יוצא בעשירי, הרי נפטרו כולם במנין הראוי, (ולענין האיסור למכור ולשחוט ודאי נפטרו כולם מכיון שקיים מצות מעשר בעשירי), ובקושיא הב' איך נפטרינ הראשונים במנין הראוי, באמת נפטרינ מדין ספק מנין הראוי, וכדרכא דספק ג"כ פוטר, דכיון שאפשר שיצאו עשרה החייבין הרי הראשונים שיצאו בדין ספק מנין

ביניהם, ודין הוא שיהא חייב למנות כולם ויתקדשו עשירי וי"א מספק, כיון שבאמת אינם אלא עשירי, וא"כ הי' לו לאביי להקשות בעשרה בפשיטות בלא מנין הראוי, שאז מקדש רק אחד מעשרה, ואמנם שנים נאסרים מספק, אבל הם שנים מתוך העשרה, ול"ד לדיר שיש בו יותר מעשרה, דלא מחייבינן ליה להקדיש הי"א משום דשמא הוא עשירי, דרשאי לומר שהשלים מנינו בעשרה, וא"צ לשעבד אחד יותר מעשרה, אבל כאן שיודע שמנינו לעשרה נשלם כשימנה כולן, יש לחייבו בזה.

ויש מקום לחדש ולומר שהמנויים שכבר יצאו אינם נעשים מנין אחד עם התערובת שבדיר, שהמנין השני הוא מנין מסופק, ונהי דמני ליה בכח ממ"נ, מ"מ אינו כמנין הראשון, ולכן צריך לחזור ולמנות מאחד למנין המסופק, ובה לא מחייבינן ליה לקדש י' וי"א וכמש"כ, ולפמ"ש בתו' הרא"ש בשם הר"מ דכיון שיצא המנוי נתקלקל המנין ולא יגיע לעשירי כלל, נחא שלא יתקדש הי"א אם המנוי יצא באמצע, ולפ"ז בהיו לו עשרה וקפץ אחד לתוכן, אינו מקדש את הי"א, וגם העשירי לא נתקדש רק לצד שהמנוי נשאר האחרון בדיר שהוא הי"א, גם בריטב"א הנ"ל כתוב כדברים האלה, אלא שכ"כ לענין שלא יתקדש עשירי מאליו ובה דברים מובנים כמשנ"ת לעיל, אבל לבטל כל המנין שלא יושלם אפי' בי"א שהוא העשירי מנלן.

עוד י"ל דאביי נקט גונא שכולל כל האופנים, דניחא ליה להקשות באופן שמקדש רק העשירי, שאז נפטרין במנין הראוי בכל האופנים עד שיצא הפטור, ואמנם בגונא דאיכא רק עשרה מצומצמין יש לחייבו לעשר ולקדש גם הי"א, אבל קושיית אביי כוללת כל האופנים, ואז יש רק מנין הראוי.

בתו' הרא"ש שם כתב דמשיצא המנוי נתקלקל המנין, ומ"מ נפטרין היוצאין אחריו

כאן שהפטור ג"כ נמנה אין העשירי האמיתי ניכר כעשירי להתקדש מאליו, הגע עצמך כשמונה במתכוין כל בהמותיו בין פטורים בין חייבין וכונתו שיתקדש העשירי האמיתי והוא אינו מכיר הפטורים והחייבים, האם עשירי מתקדש מאליו, או שזה חסר במנין הראוי למעשר, וה"ה באחד פטור שנמנה, ועוד דכיון שנקרא שמו י"א במנין אינו מתקדש מאליו בשם עשירי.

ובעיקר הדברים אפשר שאין עשירי מתקדש מאליו כשבעה"ב אינו רוצה למנות מה כלל, דלא נתחדש בעשירי כח למנות מה שבלא"ה אינו מונה, רק לקדש העשירי למנין, וכיון שכאן רוצה לקדש רק העשירי שספק שבזה נשלם מנינו, אין העשירי תופס בהמה נוספת, ול"ד לההיא דבכורות ס' א' דכי מטא עשרה קרי חד מרישא שעשירי קדוש מאליו, ששם הבעה"ב רוצה למנות גם עשירי לתשעה אלו, שיודע שמנה רק תשעה, וכיון דקים ליה שצריך עשירי ודעתו להשלימו לבסוף [בכח מ' מתוך פ' עי' לעיל ס"ק י"ב], וגם ממשיך מנינו, [אלא שרוצה למנין אחר], בזה אין העשירי מקדש לבעה"ב בהמה שאינו רוצה למנותה, ולקדש לו עשירי שאינו רוצה להקדישו, אבל כאן שהבעה"ב אינו רוצה להקדיש שנים כדי לצאת ידי הספק של קדושת המעשר, אין בכח עשירי להקדיש לו מאליו נגד רצונו, (יש כאן שני טעמים א' דעשירי אינו מקדש מאליו כשע"ז יתקדשו שנים מספק, שלא נתחדש אלא שאת העשירי שבלא"ה צריך לקדש לפי דעתו, מקדשין משמים מאליו, ב' דכשבעה"ב סבור שכבר עישר ונשלם מנינו אין העשירי מונה עצמו מאליו, ונפ"מ כשנתברר שהי' הפטור במנין האם נתקדש הי"א מאליו, כיון שנתברר שהוא בלבד העשירי).

ויש לעי' בהיו רק עשרה ומנה חמש וקפץ אחד מן המנויין לתוך חמש שבדיר, דהשתא כשחוזר ומונה כולם הרי הפטור ודאי

במנין הראוי, כיון שראויין למנותן א' ב' ג' ד' מחדש, וכוונתו כגון שיש עוד בדיר עד עשרה, והדברים צ"ע דכיון שאין דעתו להשלים את אלו למנין עשרה א"כ אין כאן מנין הראוי כלל, וגם לא נתיישב לגמרי סתמות הגמ' כיון דבדליכא עשרה מן הפטור ואילך לא נפטרו במנין הראוי, ותו לא קשה אם לא נפטרו בודאי מן המנוי ואילך כלל, דמ"מ הרויח שיכנסו כולם בכלל הספק שיהיו במנין הראוי.

ויתכן לומר דבכה"ג שאינו יודע אם המנוי עבר הרי הוא מונה את הצאן מכח הספק כמנין הראוי, וכיון שיכול לקדש גם את הי"א ואז ממ"נ נפטרו הראשונים, א"כ בכה"ג נפטרו במנין הראוי, כעין מ"ש מרן זללה"ה בסכ"ז סק"ו שאם יחליט אח"כ אם רוצה לגמור מנינו חשיב מנין הראוי, וכ"ש הכא שאם אינו מקדשו היינו משום די"ל שכבר נפטרו בעשירי, ולא מפני שאינו רוצה לפוטרו כדינם, דכללא דמנין הראוי דכל מנין שאם יחליט להשלימו יתקדש העשירי הרי אלו שיצאו נפטרו מיד, שאין הפטור מיתלא תלי עד לבסוף, ובהני דלא נפטרו מיד לא חשיב מנין ולא יועיל שיקדש לבסוף, ובזה יתיישב שבאמת כולם נפטרינן במנין הראוי.

כ"ז משנ"ת כאן בקושיא דאביי היינו קודם פירוקא דעשירי ודאי, אבל למסקנא אין מצות מנין כלל בתערובת זו, מיהו אפשר דנפ"מ בדידעין מי הוא המנוי או הלקוח והיתום, ומנאו עמהם בטעות, האם נתקלקל כל המנין או שהי"א קדוש.

יד. ב"מ ז' א' עשירי ודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק, משמע דמלשון עשירי דייק ולא מה"א דהעשירי, נמדלא קאמר העשירי אמר רחמנא ודאי ולא ספק, דזה מתפרש עשירי הידוע וספק אינו ידוע ועתו' ובחים ט' א' ד"ה העשירין, והשתא מתפרש שיש עשירי סתם שהוא ודאי, ויש עשירי

שמוסיפין עליו שם עשירי ספק, וכי היכי דדרשינן ממזר ודאי ולא ממזר ספק, ונראה ביאור הדרשא שאין קורין ממזר סתם אלא לודאי, אבל לספק קורין ממזר ספק, ואם הי' כתוב בתורה לא יבא הנולד מחייבי כריתות בקהל ד', הי' ספק אסור כדין ספק דאורייתא, אבל השתא דכתיב לא יבא מי שקורין לו ממזר, הרי הספק אינו נקרא בשם ממזר, אלא ספק ממזר, וה"ה הכא שאם הי' כתוב והיוצא עשירי יהי' קדש הי' גם ספק כדין ספק מצוה, אבל השתא דקרי ליה עשירי, הרי' מתפרש ששמו עשירי ובספק אין שמו עשירי.

והחילוק בין ספק מצוה לעשירי ספק, דבספק מצוה אע"פ שאינו מחויב מספק, מ"מ אם עשה חל המצוה, אבל עשירי ודאי נתמעט הספק מחלות המצוה, ואף אם הפריש אינו חל, ולכן לא חייבוהו חכמים להפריש כדין ספק מצוה עשה בעלמא.

ונראה דלא הוצרכנו למיעוטא דעשירי ודאי אלא כשהי' ודאי חיוב, והספק אם נפטר מחיובו, דבזה יש מקום להחמיר מספק, אבל בספק אם נתחייב, לא מחייבין ליה להחמיר מספק עכ"פ במעשר בהמה שעלול לצאת מזה מכשול, ובזה מיושב מה שדקדק אאמור"ר שליט"א בסק בההיא דבן עזאי בבכורות נ"ח א' דקתני ה' באב וה' באלול אין מצטרפין, ולא הזכירו בזה בגמ' טעמא דעשירי ודאי, ורק בהא דלא מצרפינן ה' דתשרי בגורן אחר אמרו שם ב' טעמא דעשירי ודאי, דהתם כיון דאית ליה השתא עשרה דתשרי חשיב החיוב ודאי והפטור ספק, דשמא חמש מהם מעושרין, ואמנם גם בזה הנדון אם החמש כבר נתעשרו ואין כאן צירוף חדש, מ"מ החמש הם בודאי חיוב וספק פטור, משא"כ באב ואלול, וכן בשמעתין בתשעה והוא, כבר הי' לו עשר, וספק אם הקנהו לכהן, וכן בדיר, - וכאן מבואר דספיקא דדינא ג"כ מתמעט מעשירי ודאי, דהא נדון דאלוליים הוא ספיקא דדינא וממעטין דתשרי שלא

משכח"ל שיתחייב לעשרן מספק, ואילו בעשרה משכח"ל שיהא ספק אחד לכולן, אלא ודאי אף בעשרה חשיב עשירי ספק, ונקט עשרה לרבותא אע"פ שיש ריבוי ספיקות שכל אחד מעשרה הספיקות גורם פטור ממע"ב אפ"ה מעשרן, וסתמא מיירי בספק זכר ונקבה דמתני' שכל עובדא ספק בפ"ע.

שם עשירי ודאי אמר רחמנא, נתבאר לעיל דאף כשכל העשרה שוין בספק אחד שהעשירי הוא ודאי עשירי שלהם כיון שאין ספק במנינו, מ"מ הוא מתמעט מעשירי כיון שקדושתו בספק, ולא מיקרי עשירי אלא כשכולן ודאין מאחד ועד עשרה, ולפ"ז נראין הדברים שאם העשירי יהא ודאי קודש, אע"פ שמנין התשעה יש בהם ספק, מ"מ קרינן ביה שפיר עשירי ודאי, שאין לחדש שני דינים בעשירי ודאי שתהא קדושתו ודאית ושיהא כל המנין עד העשירי ודאי, דעד העשירי מהני שפיר ממ"נ, ולא אמרינן דכל שאינו ראוי להיות עשירי אינו ראוי למנין.

ונפ"מ במנוי או לקוח שתנערב בתוך ט' שלא התחיל למנותם כלל, שיכול להביא אחד ודאי מן העדר, ולמנות הט' עם המנוי שהם ביחד רק ט' למנין מעשר, ואח"כ יוציא העשירי את הודאי שמן העדר, דנהי דכשמנה את הט' לא הי' מנינם ברור לו שהראשון ספק אם הוא המנוי ואח"כ כל אחד הי' ספק א' או ב' וכן ב' וג' עד ט' שאם המנוי לא נכנס הר"ז ט' ואם כבר נכנס הר"ז ח', מ"מ כשמגיע אצל העשירי יודע שנמנו ט' ושפיר מקדש את העשירי בודאי.

והדבר מבואר בגמ' נ"ח א' במימרא דרבא אליבא דבן עזאי שמונה ה' דאב וה' דתשרי ואח"כ מקדש את העשירי מן האלולים, אע"פ שכשמנה את החמש דאב לא ידע אם התחיל כבר מנינו, ואמנם יודע על כל חמש שהם במנין חמש או אינם מנויים כלל, מ"מ חזינן דמהני מנין שאינו יודע אם

יצטרפו משום עשירי ודאי, ועשה"מ ה' גרושין פ"ג ה"ד ובתשב"ץ ח"ג ובתשובות הגרע"א ז"ל ח"ב סי' ס"ח, ועי' לקמן ס"ק ט"ו בזה.

וייש להסתפק אם המיעוט דעשירי ספק מתפרש לאפוקי ספק תשיעי וספק י"א, שהחסרון במנין של העשירי, או"ד אף בגונא שהוא עשירי ודאי אלא שכל קדושתן בספק ג"כ מתמעט מעשירי ספק, ונפ"מ בהיו לו עשרה שכולם ספק לקוח, כגון שקנה אותם בביהש"מ של יום השמיני, או ששכח אם כבר עישרן, דאם החסרון דבעינן שיהא ברור שהוא העשירי של אלו, הרי הוא עשירי ודאי, ואם בעינן שתהא קדושתו ודאית ה"נ הרי אין קדושתו ודאית.

והנה הדבר זר לומר שאם הי' לו ספק לקוח אחד לא הוי עשירי ודאי, ואם יש לו עשרה ספק לקוח חשיב עשירי ודאי, ואמנם כאן המנין ושם עשירי מבורר, אבל לא מסתבר שמיעוט הספיקות יגרום פטור, וכן בגמ' דבן עזאי שאמרו שחמש דתשרי פטורין משום עשירי ודאי, לא מסתבר שאם יזדנמו לו עוד חמש כאלו, [בירושה או ברחוק יותר מט"ז מיל], שיחול חיוב להפרישן מספק, כללו של דבר לא מצינו חיוב הפרשה במע"ב שיחול עשירי בתורת ספק, ונראה מזה כמו שהעיר ב"א ה"ר ישראל נ"י דכשספק אם חייבין במעשר הרי כל המנין ספק, ויש כאן ספק אחד ושנים וגם ספק עשירי, ולא חשיב טפי עשירי ודאי כשגם הראשון והשני וכולם ספק.

וייש קצת ראי' לזה מהא דנקט ר"ג ארכב"א ישראל שיש לו עשרה ספק פטרי חמורים כו' והנה עיקר החידוש הוא שחייב לעשרן בתורת ודאי דקרינן ביה עשירי ודאי, ואם איתא דכשהספק שזה בכלל העשרה מיקרי עשירי ודאי, א"כ למה נקט עשרה טפי הוי חידוש באחד ספק וכולן שלו, דזה לא

עד חמש, משא"כ במעורבין לגמרי שחסר ברירות המנין, ולפ"ז אם נתערבו חמש של אב וחמש של תשרי זב"ז אינו יכול למנותם בתערובת, כיון שאין לו ברור במנינו דאפשר שמונה תחלה כולן של אב, או שרק באמצע של אב, ולא חשיב מנין אלא כשיש לו מנין ברור לסוג מסוים, ולא כשמנינו תלוי בממ"נ ואין לו שום ברור, וה"ה בחמש מנויין וחמש שאינם מנויים שנתערבו, שאם כל חמש מבורר לעצמו יכול למנותו ולהשלים עליהם חמש ודאין, ואם נתערבו הר"ז כקפץ אחד מן המנויין לתוכן.

מיהו לפ"ז צ"ל שהחסרון בעיקר המנין ולא רק בעשירי ודאי, דכשמונה ואינו יודע אם הוא באחד או בב' או בג' או בד' אין כאן שם מנין כלל, ולכן אם היו לו עשר ומנה שלש וקפצו כולן לתוך הדיר, ורוצה לחזור ולמנותם למנין אחר, או שקפצו שלש לתוך שבע אחרים, שכשמונה אחד אינו יודע אם הוא א' או שהוא מנוי וכשמגיע לרביעי אינו יודע אם הוא א' או ב' וג' וד', (וכעין שכתב אמו"ר שליט"א לענין ספירת העומר דכשאומר היום או א' או ב' הר"ז חסר בעיקר הספירה, עי"ש שכ"כ בטעמא דאין מונין ספק בחו"ל, מיהו התם החסרון בידיעת קידוה"ח, וכשידע החודש יתברר מנינו במוחלט, וכאן אין ספיקו עתיד להתברר, ולעומת זה כאן יתברר מיד בכח ממ"נ).

אב"י בפשוטו נראה מדאביי דאי לאו עשירי ודאי אפשר למנות את התערובת של המנוי, אע"פ שאינו יודע אם מונה א' או לא, ובב' אינו יודע אם הוא א' או ב', ואפשר לחלק דשאני התם שאינו מונה אלא עשר בלבד, ונמצא שמנינו מוחלט למנות כל בהמה שתצא, ואם יצא המנוי ביניהם בטל מנינו לגמרי, אבל עד המנוי חשיב מנין מוחלט כיון שאינו מונה כל אחד בספק א' ספק ב', אלא מנינו מתייחס לבהמות בלבד, ואם אין מנינו מכון למצות מעשר בטל מנינו לגמרי.

הוא בכלל מנין, כיון דסו"ס ממ"נ יודע שנמנו כאן חמש, וא"צ שיהא המנין מבורר בכל אחד, שגם רועה שנתערב לו טלה של חברו בצאנו מונה צאנו עם המעורב, ויודע כמה צאן יש לו, וה"נ החסרון הוא רק כשקדושת העשירי ספק, אבל בסדר המנין אין עיכוב, [ומסתברא שאם קרא לתשיעי עשירי לא יתקדש בכה"ג כיון שאינו יודע אם הוא התשיעי או המנוי, ולא עדיף מעשירי דבעינן עשירי ודאי], וה"ה אם היו לו חמש מנויים וחמש שאינם מנויים ואינו יודע איזה הם, שמונה אותם עם חמש ודאים כמו באב ותשרי עם האלוליים.

והקשה הגרי"מ שליט"א א"כ במתני' דקתני קפץ אחד המנויין לתוכן כולן פטורין, וסתמא משמע אפי' היו המנויין פחות מעשרה, ואמאי פטורין הרי יכול להמתין לגורן הבא ולצרף להם עשירי ודאי ולעשרם כלל, ועו"ק דודאי מתני' מתפרשת אף בעשרה מצומצם שמנאן וקפץ אחד מן המנויין לתוכן, דאין לסתום המשנה רק ביותר מעשרה, [ועתוד"ה קפץ דלתוכן משמע טפי מחד], והשתא קשה דנהי דאינו יכול להשלים מנינו, אבל יכול להתחיל מנין חדש ולהוסיף אחד מן הדיר או כמה שחסר לעשרה ולקדש העשירי ודאי, ואמאמו"ר שליט"א כתב לחלק בין ספק פטור ממעשר לספק צירוף, דבאב ותשרי תרוייהו בני חיוב מעשר אלא שצירופן ספק, ובזה חשיב מנין גמור של מעשר, משא"כ בספק נתעשרו (דהו"ל כספק גדי ספק צבי) שחסר בעיקר המנין, מיהו אכתי קשה דודאי כשנתערב אחד משנה שעברה בדיר פוטר כל הדיר כדין עשירי ספק, ואע"פ שודאי לא נתעשר, [וה"ה ספק שנה שעברה], ושוב חזרנו לחלק בין אם העשירי יהא ודאי או ספק, ושפיר יש להשוות תרוייהו, (ולתירוץ תו' הרא"ש והריטב"א ניחא).

והרא"י נ"י העיר דיש לחלק בין חמש וחמש מבוררים שכשמונה אלו מנינו מבורר

אין שייך חיוב מדרבנן, עמש"כ אאמו"ר שליט"א בדין ביטול בס', אלא דשם נקט שא"א למנותם כך, ולע"כ, וכאן יש לדון שלענין מנין אין הביטול מפקיע כלום כיון שאפשר למנותם בכח ממ"נ, ול"ד לשאר איסורין ולטבל שאיסור האכילה גורם.

וביישוב הקושיא מ"ט לא אמרו בקפץ לפחות מעשר שיוסיף עליהם עשירי ודאי בגורן הבא, י"ל שלא רצו להנהיג מעשר כזה, וכדמשנינן בחידושיה דרבא דילמא אתי למשקל מהנך, ונהי דקמ"ל רבא דלא גזרינן בהני שאינם מעורבין ומכיר את הנולדים באב ותשרי, אבל במעורבין ואינו מכיר שום הבדל ביניהם, לא רצו חכמים לתקן הפרשה כזו, וניחא להו טפי למיפטר כולוהו, ולפ"ז יש מקור לגזירה זו במתני' וקמ"ל רבא דבהני לא גזרינן, ואפשר שאם נתערבו דאב ותשרי נמי גזרינן, ואפשר דדוקא במנוי שכבר נפטר גזרינן, אבל בספק צירוף שהורו לו מתחלה לעשרן, תו לא מיפטר בנתערבו, ונפ"מ בחמש מנויין וחמש חייבין שנתחלפו, והם נפרדין זה מזה, ומסתברא לדמותן לה' דאב וה' דתשרי, ולפ"ז בנתערבו אף בדאב ודתשרי גזרינן ולא מורין ליה לעשר אע"פ שיש לו עשירי ודאי, וקצת יש לחלק דמ"מ האלוליים הם זמן בפ"ע, משא"כ בחמש מנויין וחמש שאינם מנויין שאינם שונים מחמש הודאים שאינם מנויין, ולכן יש לגזור דילמא אתי למישקל מהנך, משא"כ בנולדו בזמנים נפרדין, ואמנם כעת נתערבו לו דאב ותשרי, אבל כיון שסתמן ניכרין לא גזרו בכה"ג שהאלוליים ניכרין בפ"ע.

ואאמו"ר שליט"א דקדק בברייתא ובמילתיה דרבא נ"ח א' דספק צירוף לא חשיב עשירי ספק, כיון שאין הספק בחיובן אלא בצירופן, ועי"ש כמה דברים במילתיה דבן עזאי, ובפשוטו אין להזכיר עשירי ודאי כשחסר בעיקר הצירוף, אף כשיש חילוק

ואפשר ליישב בזה קושית תו' למה אין מחייבין אותו לברר הספק ולקדש גם את הי"א, דבכה"ג שדעתו למנותן בספק ולקדש י' וי"א בספק, הר"ז חסר בעיקר המנין, שבכל בהמה אינו יודע מנינה, אבל אם לא ימשיך אלא עד י' הר"ז מנין מוחלט ולצד שלא יצא המנוי מתקדש, ולצד שיצא בטל מנינו שאינו מנין הראוי למעשר, ויתיישב בזה גם משה"ק לעיל ס"ק י"ג ביש לו רק עשרה וקפץ אחד למה לא מחייבין ליה להשלים מנינו ולקדש העשירי והי"א מספק עי"ש, דלמש"כ כאן כל שמונה בכח ספק אין ע"ז שם מנין כלל, ורק כשמחליט שלא ימשיך מנינו אלא עד עשר בזה חשיב מנין מבורר.

אב"י מקושית תו' אין נראה כן, ואמנם אפשר שזהו מכלל יישוב תו' הרא"ש בשם הר"מ והריטב"א בשם הרב החסיד, אבל פשטות הדברים שאין חילוק אם מונה עד עשרה בלבד ואינו יודע אם מנינו מנין לבין אם דעתו למנות עד י"א שיהא מנינו מוחלט, וכן אין חילוק בין מונה ה' דאב וה' דתשרי ואינו יודע באיזה מהם יש חלות מנין, לבין אם מונה ה' דאב וה' דתשרי מעורבין, ויודע לבסוף שכאן נמנו חמש, וכ"נ מדמקשינן לרבא פשיטא ומשנינן מ"ד ליגזור דילמא אתי למישקל מהנך, ואם איתא שיש כאן חידוש דבמונה אותם נפרדים חשיב מנין אע"פ שבמעורבין אינו מנין א"כ רבותא טובא אשמועינן, אלא ודאי נראה מכאן דכל שהעשירי ודאי קודש מכח ממ"נ שפיר דמי, ואין חילוק באיזה אופן הגיע למנין עשירי ודאי, וכן בסברא דכל שהגיע לבירור מנין צאנו ע"י מנין חשיב שפיר מנין גמור לקדש העשירי, - ולפ"ז אחד שאינו מנוי שנתערב בעשר מנויים אע"פ שמדאורייתא בטל, מ"מ אפשר לעשרו ע"י שימנה כל התערובת כאחד, וצ"ע בזה דאפשר דהוי כתערובת טבל במעושר שאע"פ שאפשר לעשר ממקו"א מ"מ חיובו רק מדרבנן, ואם גם במע"ב בטל, א"כ

הנשארים, י"ל דשפיר אזלינן בתר רובא וחייב במעשר, עי' זבחים ע"ג ב' בשיטות הראשונים אם שרינן בפירש מאליו שלא בפנינו לאחר שנאסרה התערובת, ועתו' הרא"ש כאן בענין נכבשינהו, וכל שכן בפירש קודם שנודע התערובת.

ובזה מיושב הא דלא חיישינן לספק טריפה לענין עשירי ודאי, דבאמת סגי ברובא לחשבו כודאי, ובשם ש"ש ס"ו כתוב לחלק בין רובא דאיתיה קמן לרובא דליתיה קמן, וג"ז חילוק נכון, אבל כיון דתרווייהו מכח רובא דקרא יש להשוות דבכל גונא אזלינן בתר רובא, וכן ראיתי בשם הגרע"א ז"ל דכיון דלשאר דינים מחזקינן ליה בכשרות ה"ה דמהני לענין עשירי ודאי, והסברא כמש"כ דכיון דלענין הקרבה חזיא להקרבה זהו עשירי ודאי, מיהו כונתו ז"ל דשאני טריפה שכבר נהגנו בה בכשרות לענין חלבה, וכבר הוכרע הדין קודם נדון דמע"ב.

אבל בתו' הרא"ש ובריטב"א כתבו דאף היכא דאזלינן בתר רובא מיקרי עשירי ספק, ולפ"ז צריך לחלק בין זה לטריפה כחילוקים הנ"ל, ועמש"כ ס"ק י"ג דמוכח בגמ' דאף בלא עשירי ודאי לא בטל ברובא, וע"כ לפרש החילוק כמש"כ.

לפמשנ"ת דין עשירי ודין ממזר שוין דהיכא דאזלינן בתר רוב מיקרי עשירי ודאי, וקפץ אחד מן המנויין שאני שגם המיעוט נמנה וע"כ יש כאן ספק.

בדין ספיקא דדינא לענין עשירי ודאי מצינו בגמ' נ"ח ב' דחשיב ג"כ ספק, והטעם דכל עשירי שלא יוכלו להקריבו מפני הספק אמרה תורה שלא להפרישו כלל, מיהו לא כל חסרון ידיעה מוגדר כספק, דשאני ההיא דבן עזאי שזוהו ספק בקבלה כדאמרינן שם א' דמפי השמועה אמרוה מפי חגי זכריה ומלאכי וא"א להכריע ד"ז מסברא, ואפשר דה"ה כל ספק שהכריעו החכמים שיהא דינו כספק, כמו

דבספק צירוף חל עשירי ספק, ולבתר עשירי ספק לא חל מיד, ועי"ש עוד ולקמן ס"ק י"ז.

טו. בדין עשירי ודאי ולא עשירי ספק יש לברר אם מיעט רחמנא רק ספק, אבל במקום דאזלינן בתר רובא חשיב שפיר עשירי ודאי, או דבעינן ודאי גמור טפי מרוב, דנהי דאמרה תורה למיזל בתר רובא, אבל אכתי אין זה ודאי, ובסברא נראה דכל שקבעה תורה למיקרייה עשירי מכח רוב, הר"ז עשירי ודאי, דהמיעוט מתפרש כשאין לקרותו עשירי סתם אלא עשירי ספק, אבל כשהתורה קבעה למקרייה עשירי זהו עשירי ודאי, וכן בטעמא דקרא דממעטין עשירי ספק מפני שלאחר ההפרשה ג"כ לא יוכלו להקריבו, ולא צייתה תורה להפריש לספיקות, ובכה"ג דבתר רוב דינו להקרבה, א"כ אין בו חסרון דעשירי ספק.

וא"ת א"כ בקפץ אחד מן המנויין לתוכן מ"ט חשיב עשירי ספק וכמשה"ק בתוד"ה קפץ, וי"ל דהתם אין הנדון על אחד מתוך הדיר בלבד, אלא לקבוע הלכה לעשר את כל הדיר, ובאופן זה בודאי יצא גם הפטור מן הדיר, ולכן חשיב עשירי ספק, וכמש"כ לעיל ס"ק י"ג דלא מהני ביטול ברוב לעשות את המנוי הפטור כטבל החייב במעשר, ואף קודם שידענו מעשירי ודאי הוה פשיטא לן דלא בטל ברובא לחייב כולן, ומה"ט לא נפיק מידי ספיקא לענין עשירי, הגע עצמך הרי שקפץ לתוך עשרה בלבד, או שהיו לו עשרה ומנה חמש וקפץ אחד מן החמש לתוך החמש שבדיר, הרי העשירי למנין ספק עשירי ספק תשיעי, ויותר סיכויים יש שהוא תשיעי כיון שבכל אחד מהעשרה שיצא המנוי הרי העשירי תשיעי, ורק אם הוא נשאר האחרון הרי העשירי עשירי, ואמנם אם הי' איסור והיתר היינו מתירין כולן מכח רוב, אבל כאן שהמנוי לא בטל ליצעות טבל, ע"כ נשאר כאן ספק בעשירי, אבל אם הי' פורש אחד מהדיר והי' הנדון רק עליו כגון שמכר או שחט לכל

נולד לביהש"מ והו"ל ספק מחוסר זמן ונתערב בדיר שא"א לעשר ביום שמיני הספק.

ואין כאן מנין כלל, ואפי' אירע שנודע לא חשיב מנין.

אבל ספק פרטי שיש לאדם זה חסרון ידיעה אשפר שצריך לעשר ולהחמיר בו מספק, ויתיישב בזה הא דאמרינן נ"ז א' דהו"א דר"י מספק"ל אם יש ברירה ולכן החמיר שיחזירו זל"ז ביובל וכן יש להחמיר שחייבין במעשר, והוכיח מזה בשעה"מ ה' גרושין פ"ג ה"ד דבספיקא דדינא חשיב עשירי ודאי, [והי' אפשר לומר דכיון שכולן חד ספיקא חשיב עשירי ודאי, אבל לפמשנ"ת לעיל ס"ק י"ד שגם בכה"ג חשיב ספק א"א לתרץ כן], ולפמש"כ שיש חילוק אם זה מוגדר כספק או כחסרון ידיעה, ושמא ס"ל לר"י שאין להחליט ד"ז כספק אלא כחסרון ידיעה ויש להחמיר כאן וכאן, כיון שיש להכריע ד"ז מסברא או מהוכחה.

בדין עשירי ספק שעבר ועישרן נקטינן דלא חל מדי, וכמ"ש תו' חולין כ"ב דכולן פטורין בודאי, ויש להסתפק בקפץ אחד מן המנויין ועבר ועישרן ואח"כ נודע מי הוא המנוי, האם חל המעשר שעישר באותה שעה, כגון שידענו שהי' המנוי בעשרה מסוימים ראשונים או אחרונים, האם אלו שלא הי' המנוי בתוכם חשיבי מעשר, או"ד כיון שבאותה שעה לא הי' כאן מצות מעשר לא חל מדי, והא פשיטא שאין לחוש שמא יוודע ולהחמיר מספק, דא"כ גם בממזר ספק נחמיר מספק, והכא גרע שצריך להחיל קדושה ובמקום שאין מצוה לא חל, משא"כ בממזר שאם האמת שהוא ממזר א"צ שום חלות, ואפ"ה שרי משום ממזר ספק, [ועחזו"א אה"ע סי' א' סוס"ק י"ג סברא זון], אלא שיש לחשבו כמעשר ע"מ שאם יוודע יחול המעשר למפרע, ולכאורה באופן שיש מקום לחוש שיוודע שפיר מהני המעשר, כמו בספיקא דדינא דמהני מפני שיכול הדין להתברר, אלא שאם רצה להחיל מעשר בכח ספק, הו"ל פטומי מילי

מיהו אם בזמן המנין לא נודע הספק כגון שנמצא אחד מן הדיר טריפה שבזמן המעשר הי' ראוי לעשר, מסתברא שהעשיריים שלא הי' בהן הטריפה קדושים ויקרבו, ובלא נודע באיזה מהן הי' הטריפה יש להסתפק אם כולם קדושים בספק, כגון שהיו לו מאה בדיר ואחת טריפה שאם הי' נודע לו מתחלה היו כולן פטורין, ועכשיו ידענו שהי' הטריפה רק באחד מהעשיריים, מי אמרינן איגלאי מילתא שלא הי' כאן מצות מעשר, או"ד כ"ז שלא נודע הספק אזלינן בתר רובא למצות מעשר, ונתקדש העשירי שלא הי' טריפה במנינו, שכל מה שפטרנו כל הדיר היינו מפני שהדין צריך להכריע למנות גם המנוי, אבל קודם שנודעה התערובת אמרינן שפיר כל דפריש ושפיר מעשר, עמש"כ לעיל בדברי תוד"ה קפץ בזה, וה"ה בנתערב מנוי ולקוח ולא נודע, ואם נימא דרק אותו מנין שהי' בו הפטור לא נתקדש, יש להסתפק אם אזלינן בתר רובא להקריבן, ולכאורה מדרבנן ודאי לא בטלי, ואפשר דמדאוריתא ג"כ חשיבי כספק כה"ג, כמו בקפץ אחד מן המנויין דחשיב כל הדיר כספק.

ואם איגלאי מילתא שהמנוי יצא בעשרה ראשונים, הרי איגלאי מילתא שלא הי' ספק באחרונים, ואמנם לא נודע בירור הדברים עד לבסוף, מ"מ איגלאי מילתא שכסבור שנתערב ולא נתערב, דמסתברא שמנינו מקדש, ולא חשבינן ליה כפטומי מילי.

בבכורות נ"ג א' אמרינן בטעמא דלא מעשרין האידנא מע"ב כדרי"ה גזירה משום יתום, ובשטמ"ק גריס נמי גזירה משום לקוח, ופריך א"ה מעיקרא נמי לא כו', וצ"ב מאי ס"ד שלא יעשר משום לקוח ויתום שנתערבו בדיר, הרי בכה"ג כל הדיר פטור, ואין שום הפסד אם יעשרו, ואם אינו מעורב הרי שפיר קא מעשר, ויעוי' בספר אאמו"ר שליט"א בשם

שאגת ארי' שאם יכנס יתום בדיר יתקדש הי"א ולא ינהגו בו קדושה, וע"כ כונתו כשידעו מי הוא היתום דאל"כ כולן פטורין, וס"ל דבכה"ג עשירי מאליו קדוש, וכבר הקשו הראשונים ז"ל ב"מ ו' ב' בקפץ אחד מן המנויין לפום קושיא דאביי למה לא מתקדש י"א כדין עשירי מאליו קדוש, ותירצו בתו' הרא"ש ובריתב"א שכל המנין נתקלקל כשמנה גם פטור באמצע, ותו לא מיקרי עשירי ולפ"ד אין טעם זה נכון.

מיהו לפמש"פ לעיל ס"ק י"ג שאין העשירי מקדש מאליו את הי"א כשכבר קידש הבעלים את העשירי ונוהג בו קדושה מספק, דכיון שאינו מחויב להקדיש שניהם אין העשירי תופסו מאליו, י"ל דכאן שיתקדש רק הי"א שפיר מתקדש מאליו, ואפשר דכיון שלא טעה במנינו רק בהלכה שסבר למנות היתום, אין העשירי מתקדש מאליו נגד רצון הבעלים, וכן בנמצאת אחת מהן טריפה מסתבר שאין הי"א מתקדש כיון שבשעת המנין הי' ראוי לקדש רק העשירי ולא לחוש לטריפה, ואינו בדין שיתקדש עשירי מאליו מה שאינו ראוי מן הדין לקדש כעת, ול"ד ליתום שהדין נותן שיקדש הי"א אלא שהוא טועה בהלכה, ועי' בספר אאמו"ר שליט"א שם שהשווה דין שניהם שאין הי"א מתקדש.

מיהו פשטות הדברים שהמכניס יתום בדיר אינו מבחין היכן שיצא, וא"כ נתקלקלו כל המנינים, והרבה פעמים אינו משים לבו לזכור איזהו היתום כיון שאינו בקי בהלכה זו, ובכה"ג כולן פטורין, וא"כ ליכא קלקול כלל, והעיר ליישב דהחשש שהעשירי אינו קדוש ויפטורוהו מבכורה ומתנות שלא כדין, ואפשר עוד דלמנות ט' ולקדש יתום בעשירי חשיב טפי ביטול המצוה משלא לעשר כלל, כיון שמנאן מנין הראוי וצריך לקדש הי"א, (בכה"ג שמכיר היתום ולא נפטר כל הדין), ונמצא שמבטל המצוה בידים, משא"כ כשאינו מונה כלל.

טז. גי' א' בן עזאי לטעמיה דאמר האלוליים מתעשרין בפ"ע, יש לעי' למה הקדימו לאב, הרי גם באלול ותשרי יש לחוש לאיחלופי, וי"ל שצריך להקדים לעשר בשנה כשנגמרה, ולכן בספק אלול ספק תשרי מקדימין, ועוד שרוב הבהמות עד אלול, והמעט שנולדין באלול לא יתחלפו עם הנולדין מתשרי עד אדר, כיון שרובן יולדות באדר, וכבר ניכר ההבדל בין הנולדים באלול לנולדים באדר, משא"כ בין אב ואלול, ועוד דראש השנה דתשרי מדכר דכירי אינשי וידעו להזהר, משא"כ א' אלול שרק ע"י גורן יזכרו להזהר בו.

שם זימנין דמחסרין ליה לאב ובעינן למיעבד היכירא בחדש וישן, ר"ע לא חש לזה בפרוס הפסח משום דלאו חדש וישן נינהו, ולא נפיק חורבא למי שלא ידע אם מעברי ליה לאדר, ויש לעי' אכתי מאי חורבא איכא הרי אין מעשרין מחוסר זמן, ואף הנולדים מכ"ג אב לא נכנסין לדיר להתעשר, כבר הקשה כן במפרש וכ"ה בשטמ"ק הנדמ"ח מרש"י כת"י, דמ"מ בעינן למיעבד היכירא שידעו מתי ר"ה למע"ב, ואם יעשרו בא' אלול יטעו שכל הנולדים עד זמן המעשר שייכים לשנה שעברה.

שם כרשב"ג דאמר שתי שבתות, רש"י פירש לעיל שגם הגורן מהלכות הפסח שיהיו בהמות מצויות לאכול בפסח, מיהו ר"ע ובן עזאי לא הקדימו לתחלת הזמן, וש"מ דלא תליא בהלכות הפסח, וגם מצינו בפסחים ו' א' דמשערין קודם לפסח ל' יום דלא כרשב"ג, והכא מסתברא דקי"ל כרשב"ג, דהיינו כר"א ור"ש, [שור' שהרמב"ם פ"ז ה"ח פסק כר"ע, ועמ"ש אאמו"ר שליט"א בזה ולע"כ], וצ"ל דילפי מדרשב"ג ששתי שבתות זהו זמן ראוי להקדים, וכיון דקים להו דלא מקדימין ל' יום כחזינן בדרי"ע וב"ע, למדו מדרשב"ג לקבוע שתי שבתות שזהו זמן מוגדר בטעמו, ולא בפרוס הל' היום שהוא חצי מהזמן בלי סברא,

והטעם מפני של' יום מוקדם טובא וכבר יגמרו הבהמות, ושתי שבתות זהו שיעור שראוי ליתן לב לעניני הרגל.

שם ותיפו"ל דבעינן למיעבד היכירא בחדש וישן, מבואר כאן דההיכר הוא לפי זמן הלידה, אע"פ שעדיין הם מחו"ז וישארו הנולדים מכ"ב באלול לגורן הבא, מ"מ אדם נותן לב לזמן הלידה, והנולדים בכ"ט אחר המעשר בלא"ה ממתינים עם כל הנולדים מכ"ב באלול.

שם חדא ועוד קאמר כו' צ"ב כיון שהזמן הפשוט הוא בכ"ט באלול כמו לבן עזאי בכ"ט באב, א"כ מה ענין להזכיר כאן טעמים צדדיים שהם סיבה צדדית ולא בעיקר סדר הגרנות, ונראה דעיקר כונת התנא לומר שאסור לעשר ביו"ט, אפי' אם איחר ולא עישר בעיו"ט, והא דאמרו משום סקרתא היינו גזירה שמא יצבע ביו"ט, כדאמרינן בחגיגה לענין לצאת ידי שמחה כמ"ש תו', ועוד שאין ראוי לעשר בלא סקרתא, אם מפני שיש לחוש שיתערב או דבעינן שיהא ניכר.

הקשו בתו' ותיפו"ל משום שאין מקדישין ביו"ט, ובאמת לשון הגמ' צ"ב דהו"ל א"א לעשר לפי שאין מעשירין, ומה חסר טעם דמשום סקרתא, ואולי י"ל דמע"ב כיון שכולו שלו ליכא למיגזר שמא יכתוב, ורק שמא יסמנו בסקרתא, ול"ד לשלמים שיש חזה ושוק לכהן, ויש לדמותו למקח וממכר, לכל הפחות משום לא פלוג, אבל מע"ב שכולו שלו ליכא למיגזר שמא יכתוב, וגם אין תיקון בשירים כ"כ, כיון שאין טבל מדאוריתא, וקודם הגורן מותר אף מדרבנן, ועוד י"ל דכל הגזירה דאין מקדישין היא שמא יכתוב ושפיר אמרו כתיבת הסקרתא שהיא קרובה יותר, ואה"נ דהומ"ל משום שאין מקדישין, אלא דהו"ל לגמ' להזכיר גם טעם זה, ולשון המשנה ג"כ וא"א לעשר ביו"ט ולא קתני להקדיש, מיהו הא דא"א לעשר א"צ הסבר

דכיון שאין מגביהין תרו"מ, ממילא מובן שאין לעשר, ואפשר שגזירת סקרתא קדמה לגזירת אין מגביהין תרו"מ, ועמ"ש אאמו"ר שליט"א בביצה ל' בלשון אין מגביהין תרו"מ עי"ש משבת קמ"ב א' ועוד, מיהו מ"ש תו' דעשירי מאליו קדוש צ"ב, דודאי ההפרשה מתייחסת אליו בהעברת הבהמות ומנייתם עד העשירי וגם העשירי, ואפשר דכונתם משום דלא הוי טבל, ובכה"ג אין איסור אלא במעשה כמו במדומע.

שם וכ"ת דלא מצי למיקם אטעמייהו כו' פי' כיון שתלה דבריו בהללו אומרים ש"מ שמכח דבריהם הוא מסתפק, אבל אם הי' אומר דמספק"ל מדנפשיה לא הוה קשיא לן מידי, ובירושלמי שקלים פ"ג ה"א אמרינן ובן עזאי מכריע על דברי תלמידיו, ומשני דנחלקו עליה אבות העולם רי"ש ורי"ע, ואפשר דהיינו ר"מ ששימש את ר' ישמעאל תחלה עי' עירובין.

שם אר"י מפי השמועה אמרוה מפי חגי זכריה ומלאכי, ברה"ח א' א"ר יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו, ומשמע דמסברא אמר לה, דהא רבא מסיק דבקרא דעשר תעשר פליגי, וי"ל שהם נתנו טעם לקבלתם, אבל בעיקרה בקבלה פליגי.

יז. **שם** תניא כיצד אמר בן עזאי כו' ה' באב וה' באלול אין מצטרפין ה' באלול וה' בתשרי אין מצטרפין, בירושלמי שקלים הגירסא ה' באב וה' באלול וה' בתשרי אין מצטרפין, ונראה דאין הכונה לאפוקי מדרבא אלא לשון קצרה שאין עשר מהן מצטרפין לעצמן, ומ"מ אם הגרסא נכונה ומיירי בנולדו לו ט"ו יש לדייק מזה דלא כרבא, ומסתברא דט"ס הוא ויש להשלים כבתלמודן ובתוספתא, ובתלמודן דפריך פשיטא הו"ל לשנויי דאתא לדיוקי דוקא כה"ג, אבל כדרבא מצטרפין, וי"ל דפשיטא לן דכיצד דקתני הכונה להסביר עיקר דינו של בן עזאי.

להמתין עמהם לגורן הבא ולהמתין שיוולדו לו עוד משנה זו ויעשרן בודאי, ויתכן לומר שרק אם רוצה למכור ולשחוט כונס כולן לדיר, אבל מסתמות הגמ' נראה שבזמן הגורן נקבע הדין לעשר כל מה שמחויב כעת, בלי חשבונות על העתיד, וכאילו לא יוולדו עוד, וכיון שאם לא יעשרן עם האלוליים יפסיד גם החמש של אלול, הלכך הכי עדיף טפי.

שם ב' ונוטל אחד מן האלולין, ה"ה בט' דאב וט' דתשרי ואחד דאלול, אע"פ שבע"כ מבקר מי יהא עשירי אין לחוש כיון שמצות מעשר היא המבקרית, ולא בעה"ב המעשר, ואמנם בחמש דאלול לא יבקר ביניהם ויוציאם מן הדיר אחר שיצאו דאב ודתשרי, וזו כונת תו', וכ"נ מדקאמר מכניסן לדיר שמוציאן בפתח ולא רבוצין או עומדין.

שם והשאר פטורין ממ"נ כו' מאי אמרת לצרפו לגורן אחר כו' יש לעי' ואם היו ראויין לגורן אחר מאי, הרי ודאי דרשאי למכור ולשחוט כיון שאינם אלא חמש לצד שלא נתעשרו, ואין נראה לומר דעיקר פטורין דקאמר היינו שאינם ראויין לצירוף, דהא קאמר שפטורין ממ"נ ודאב פטורין מפני שאינם אלא חמש ואין שייך צירוף בגורן אחר, ורק לגבי דתשרי קאמר טעמא דעשירי ודאי, ואם עיקר המימרא משום עשירי ודאי, הול"ל רק מאי אמרת כו' ולא להזכיר הממ"נ כלל, ואפשר דקמ"ל שאפי' היו לו ט"ו דתשרי שאז החמש שנשתיירו אסור למכור ולשחוט כדלקמן נ"ט ב', הכא שרי ממ"נ דכיון שכבר נכנסו לדיר וספק נתעשרו אין לאסרו למכור, א"נ רק משום עשירי ודאי שרי, ועכ"פ מתפרשת שפיר מימרא דרבא אף לענין למכור ולשחוט, ולפרש"י נ"ד ב' נ"ט ב' אם נימא דכונתו שהכניסה לדיר גורמת חיוב גם על החמש הנותרים, עס"ק י"ח בזה, הי' מקום לאסור למכור אפי' נותרו חמש בלבד, אם היו מצטרפין לגורן אחר, עי' לקמן ס"ק י"ח.

שם קמ"ל כדתנן כו' יש לעי' א"כ מה ענין להזכיר חידוש זה בדבן עזאי טפי מרבנן, וגם במתני' צ"ב אם ס"ד דגרנות נמי דאורייתא, דאם גרנות דרבנן אין מקום לומר שלא יצטרפו, וע"כ דס"ד דחרפי ואפלי וקייטי שלשה זמנים מנין הם, דקרא כתיב כל אשר יעבור, שדרך בעה"ב למנות צאנו, וס"ד דכיון שנשלם מנינם של החרפי כבר נקבעו בפטור, וחמש הנותרים מהם תו לא מצטרפי, ושמא הי' מקום לטעות דטעמיה דבן עזאי משום דאלוליים זמן בפ"ע הוא, ולא משום דמספק"ל מתי ר"ה, מיהו בתוספתא קתני להו בהדי הדדי לבתר הואיל והללו אומרים כך כו', ואפשר דכיון שלא החמיר בן עזאי בגורן נוסף בין השנים הי' מקום לומר דגרנות ג"כ מחלקים, דאינו בדין שיחלק גרנות באמצע השנה, ולא יעשה גורן נוסף בכ"ט באלול, דמספק"ל דזוהי שנתו, ולהכי איצטריך לאשמועינן כן אליבא דב"ע.

בירושלמי שם מבואר דלבן עזאי האלוליים מתעשרין בכ"ט באדר ומעשרן בפ"ע, וכ"ה פשטות הדברים שאין יותר מג' גרנות כדתנן במתני', ולמדנו מזה שאין לחוש לבל תאחר בסוכות, ומותר למכור ולשחוט עד הגורן, אע"פ שיתכן שכבר נשלמה שנתו, וכן אלו שהיו מחו"ז בגורן כ"ט באלול ממתנין לגורן הבא כמ"ש בירושלמי, ומותר למכור ולשחוט אותן עד הגורן, אע"פ שהם בודאי של שנה קודמת.

שם אמר רבא לדברי ב"ע נולדו לו כו' כונסן לדיר להתעשר כו' היינו בגורן של כ"ט באדר, וקודם לגורן מותר למכור ולשחוט את כולן, ואע"פ שאב ואלול אפשר שכבר נתחייבו, מ"מ דאלול גורנן בכ"ט באדר, ואז נתחייבו גם של אב, כיון שהם משלימין לעשרה עם של אלול.

ויש לעי' אמאי מורינן ליה לכתחלה להכניס של תשרי ולפוטרו בספק, הרי עדיף

שם פשיטא, מבואר מזה שכל שיש לו אפשרות להגיע לעשירי ודאי הרי הוא חייב בזה, כיון שממ"נ יש כאן עשרה בר חיובא.

שם מהו דתימא לגזור כו' משמע מזה שאפי' אם היו דאב ודתשרי מעורבין מעשרן, דאל"כ מאי פשיטותא הרי אשמועינן רבנותא דבאינן מעורבין חשיב מנין גמור, אע"פ שאינו יודע אם דאב או דתשרי, מיהו יתכן דמשום גזירה בעינן דוקא שאינן מעורבין, וכמשנ"ת בזה לעיל ס"ק י"ד עי"ש.

יח. ג"פ ב' ואמר רבא היו לו ט"ו טלאים לא יאמר אברור עשרה ואכניסם לדיר כו' פרש"י דלאו משום כחושים ושמנים קאמר, ובאמת פשוט דאפי' מכניסן לדיר כפי המזדמן בלא ברירה, כגון שכונסן לדיר ומוציא עשרה שלא לשם מנין, ואח"כ כונס עשרה אלו לדיר ומעשרן ג"כ אסור, ולשון אברור בא לומר שאברור עשרה ואקבע שהם החייבין מתוך הט"ו, והשאר כאילו לא נתחייבו, ואילו ה' אומר אטול מהם עשרה לא ה' מפורש שכונתו לברור עשרה החייבין בכח ברירה.

שם אלא כונסן לדיר כולן כו' והשאר מצטרפין לגורן אחר פ"י שחייב להניח לגורן אחר, דהא דיכול לצרפן פשיטא שהרי לא חל בהם שום פטור, וכ"כ המפרש דלא איצטריך למימר שיכול לצרפן, ויש לעי' האם הכניסה לדיר קובעתן בחובה, או עצם זה שהם ט"ו שראויין למצותן וכולן נטבלו בגורן דהי מינייהו מפקת, ובסברא אין נראה שהדיר קובע כלום, ואפי' אם לא הכניסן לדיר חייב לצרפן לגורן אחר, והא דכונסן לדיר היינו כדי שיצא עשירי מתוך כולם, אבל לשון רש"י שכתב דלא יאמר שהשאר פטורין מפני שלא ה' צירוף לחמש אלו, אלא כונסן כולן לדיר [ועי"ז נעשה צירוף] וקובע זמן הגורן לכולן דלא ידעת הי מינייהו לאפוקי כו' משמע שע"י הדיר נעשה צירוף לכולם, וכן פרש"י נ"ד ב'

דבחמש באמצע מביא כולן לדיר אחד, ומצטרפות שצריך להמתין עם החמש הנותרים עד שיוולדו לו עוד טלאים להצטרף לגורן אחר.

מיהו פשוט הדברים שה"ה במנאן רבוצין או עומדין וממילא ה"ה בהכניס רק עשרה לדיר, וענין הכנסת כולן לדיר הוא חיוב נוסף כדי שיברר עשירי מתוך כולן, אבל הקביעות של הגורן היא מעצם זה שכולן ראויין למצות מעשר, ועי"ז נטבלו בגורן, עי' במפרש ס' א', וכ"מ ברמב"ם פ"ז ה"ט דתרי מילי נינהו החיוב להניח לגורן אחר, והחיוב להכניס כולן לדיר, מיהו הרמב"ם העתיק חיוב ההנחה לגורן אחר לאחר שכנסן לדיר, ואפשר דלרבנותא קמ"ל אע"פ שקיים בהם מצות מעשר בהכנסתן לדיר שכולן בספק עשירי, אפ"ה חייב להניח לגורן אחר, וכ"ש אם לא הכניסן שצריך להניח לגורן אחר, אבל הא דמצטרפין פשיטא כמ"ש המפרש ס' א', אלא דלא נחית לדון שיפטרו מפני שנשתתפו במנין הראשון, ובאמת לא מסתבר כלל שיפטרו בזה, שהרי עשרים שבדיר לא מיפטרו במנין עשרה ראשונים, ומה יתרון יש בט"ו, לומר שנפטרו במנין העשרה מתוכם, וכ"מ בתו' ב"מ ו' ב' ד"ה ותשעה דאיסור המכירה אינו תלוי בדיר, רק באפשרות המנין למעשר, מיהו דבריהם צ"ב דדין הספיקות מיירי גם כשפדה הפט"ח לאחר שנתחייבו העשרה בזמן הגורן.

ואפשר שצריך לדחוק בדברי רש"י שחיוב המעשר המוחלט הוא הקובע שיש צירוף לכל הט"ו ולא ההכנסה לדיר, וכונסן לדיר מפני שחיוב כולן שוה ואין להוציא ה' מן המנין, ועוד העיר הרא"פ נ"י דכיון שיש חיוב להכניס כולן לדיר חל על כולם דין גורן, אבל אם לא ה' שום מצוה בחמש הנותרים לא ה' עליהם דין גורן, ואולי זו כונת רש"י.

לשינויה דרבא משמע דהא בהא תליא אם אינו מחויב לכנסן לדיר השאר פטורין,

ואע"פ שאין דין טבל במע"ב, וטבלן כגורן הוא רק איסור לעשות כן לכתחלה, ואם עבר ושחט פטור, מ"מ האיסור הגדירוהו חז"ל בשם גורן הטובל ומחייבן במעשר, וכיון שכבר נתחייבו לא פקע.

ויש לעי' מתי פקע דין טבל מינייהו, ולכאורה כ"ז שיש לו בהמות בעדר, צריך להמתין עד סוף השנה, וגם אחר גורן דכ"ט באלול, אם נולדו לו מכ"ב באלול שהם עדיין מחו"ז ויצטרפו לגורן דכ"ט באדר, מיהו יש להסתפק אם עומד בגורן ראשון ונשאר לו חמש ומכר שאר בהמותיו, באופן שלא יהא לו עוד בהמות אא"כ יחזור ויקנה, וכן אם יש לו בעדר הרחוק מט"ז מיל, שג"ז אפשר דכאין לו בהמות חשיב, אם רשאי למכור ולשחוט החמש הנותרים, או דבעינן שיפקע לגמרי כל אפשרות מעשר מהן, וכ"ז שיכולין לבא לידי חיוב אפי' ע"י מקח בהמות שילדו ברשותו או עוברין ופחות מבין ח ימים, לא פקע חיובם.

והנה בטבל מצינו שקודם גמ"מ אסור מדרבנן באכילת קבע ועוד עניני קביעות, ואם הכניסן דרך גגות פקע איסור זה כיון שלא יוכלו לבא לידי חיוב, ודכוותה במע"ב בעינן שלא יוכל לבא לידי חיוב, אבל אפשר שלא החמירו באיסור הגורן כטבל, שהרי אם שחט פטור, אלא שכ"ז שלא כלתה שנת המעשר של ולדותיו, אינו בדין שיפסיק ויאמר עד כאן אני מונה ואין לי אלא חמש, שהרי עדיין בהמותיו מתעברות ויולדות בשנת המעשר של החמש האלו שנתחייבו, ולפ"ז כשאין לו עוד בהמות לא מחייבין ליה להמתין עד שעה שיופקע החיוב מהם במוחלט שלא יוכל להתחייב עוד, שלא אמרו אלא להמתין לגורן אחר שעתיד לבא ממילא, ומ"מ צריך ראי' להתיר למכור, כ"ז שיש אפשרות לקיים בהם מצות מעשר, [שור' בספר אאמו"ר שליט"א סק"ה דמשמע לאיסור ועי"ש ס"ק י"ג], ואפשר שראוי להשתדל לבא לידי חיוב

ואפשר לפרש דאם הי' רשאי לברור עשרה פירושו שיש רק עשרה החייבין וצריך לברר מתוך הט"ו, וממילא על החמש לא חל דין גורן כלל, אבל כיון שחל חיוב גמור על כל הט"ו מש"ה צריך להכניס כולן לגורן דהי מינייהו מפקת כדפרש"י, וממילא גם נשאר החיוב על השאר כיון שנטבלו בגורן, שור' שכבר כ"כ אאמו"ר שליט"א בסק"ה.

ולפ"ז הא דכונסן לדיר אינו חיוב גמור, דרק משום הי מינייהו מפקת מכניס כולן, ועיקר מימרא דרבא שלא יאמר השאר פטורין, אלא השאר חייב לצרפן לגורן אחר, ומילא גם ראוי להכניס כולן לדיר דהי מינייהו מפקת, ובגורן אחרון ודאי ראוי שלא להוציא חמש מכלל המצוה, ולפ"ז ברייתא ד"ט טלאים מוכיחה לתרצה כדר"ה ב"ס, דכיון דחייב להכניסן לדיר ש"מ דבר חיובא נינהו ותו לא מיפטר מחיוב הגורן, וזה הי' פשוט גם בלא דיניה דרבא, וע"כ לשנויי דמיירי שנפטרו לגמרי.

ואפשר דכיון דמשכח"ל שיפטרו כל הט"ו בספק מנין הראוי, כדתניא בברייתא דלקמן, והיינו ע"י דיר שיש לו שני פתחים, וחמש אחרונים ימנם על שני הפתחים, כמו את הי"ט, דלא משמע דוקא י"ט שמאליו קדוש, א"כ כל הט"ו במצות מעשר, ולכן ראוי להכניסם לדיר כדי שיהא לכולם אפשרות של מנין הראוי, מיהו אין זה טעם גמור אלא הוכחה שכולם במצות מעשר באופן מוחלט בלא כח ברירה, וכשבוררין עשרה מוציאין השאר ממצותן, אבל ודאי דאף בגורן אחרון אין עושין טצדקי כזו.

שם והשאר מצטרפין לגורן אחר, פי' שחייב להמתין לגורן אחר ואסור למכור ולשחוט בינתיים, כמבואר מפרש"י והמפרש ותו' ב"מ ו' ב' והרמב"ם פ"ז ה"ט וכמשנ"ת לעיל והטעם שכולם נטבלו בגורן, ולא פקע טבליהו עד שיוחלט שלא יבוא לידי חיוב,

נטבלו פשיטא ליה דאסור למכרן, וכן נקט אאמו"ר שליט"א בסק"ה.

עוד הזכיר אאמו"ר שליט"א בס"ק י"ג אפשרות לומר דמצטרפין לגורן אחר דקאמר רבא לאו חיובא קאמר, אלא לומר דאע"פ שנכנסו לדיר והיו כולן בספק המנין, מ"מ לא נפטרו בזה ומצטרפין לגורן אחר, ועיקר המימרא שחייב להכניסן לדיר, ואינו יכול לברור חמש שלא יכנסו בספק עשירי, אבל לענין למכור ולשחוט לאחר המעשר מותר, מיהו לפ"ז לשון והשאר פטורין מיותר דהא קאמר לא יאמר אברור עשרה מתוך ט"ו, וממילא נשארין החמש, ומה שיין לומר והשאר פטורין מליכנס לדיר, ואם כונתו לא יאמר אברור כו' והשאר פטורין מאיסור הגורן, א"כ כד מסיים והשאר מצטרפין מתפרש דחייבין, וביותר קשה בברייתא דמותבינן לרבא ב"ט טלאים מדקתני סיפא והשאר פטורים, מאי קושיא הרי באמת השאר פטורים שמותר למכרם, וה"ק לא יאמר אברור תחלה והשאר פטורים אלא כונס תחלה ואח"כ יהיו פטורין, ומאי קשיא לגמ' אם לא בא התנא לאפוקי מס"ד כזו שהשאר יפטרו לגמרי מפני שהיו בדיר, מיהו אם נפרש פטורין דרישא פטורין מליכנס עכשיו לדיר, י"ל דמשמע לגמ' פטורין דסיפא לגמרי שאינם ראויין לצירוף.

ונראה בגמ' דכ"ז שראוין להצטרף לגורן אחר אינם פטורין מאיסור הגורן, ולכן הא בהא תליא דאי קתני בברייתא והשאר פטורין ש"מ שפקע מינייהו אפשרות מעשר, וכן בדרבא לעיל נ"ח ב' עס"ק י"ז, והיינו כמש"כ דכיון שחל דין טבל לא פקע כ"ז שיכול לעשרן לאח"ז, וזה לא הי' עיקר חידושיה דרבא וכמשנ"ת לעיל.

פ' א' והתניא י"ט טלאים כו' הקושיא אינה על רבא אלא סתירה בין הברייתות, ושינויא דשני ליה בשבתא דריגלא כשמעתיא היינו דספק מנין הראוי פוטר וכדפרש"י,

ולעשרן, וה"ה בהיו לו עשרה ומת אחד מהן, מיהו אין בזה חיוב אלא מדרבנן, דמדאורייתא לא עדיף מעשר הקודם הגורן שמותר למכרן, [ועי' לעיל ס"ב סק"א בזה], ולא מסתבר שיצריכוהו רבנן לבא לידי חיוב, שאין הגורן מחייב בקיום המצוה, ולפ"ז י"ל דלא מחייבינן להביא מרחוק ט"ז מיל, ועי' לעיל ס"א סק"א ב'.

מימרא דרבא מתפרשת סתמא בשעת הגורן כשבא להכניסן לדיר, שהרי אין בגמ' מעשר שלא בשעת הגורן כלל, [עי' לעיל ס"ק י"ז מירושלמי שאלוליים ממתינין לאדר], ונראה לפ"ז שאם הכניס ט"ו לדיר שלא בשעת הגורן, או שהכניס לדיר עשרה שנולדו קודם הגורן וחמשה לאחר הגורן, הרי אלו שנולדו לאחר הגורן מותרין אע"פ שהיו בדיר ונכנסו בספק עשירי, ואע"פ שיש סברא לומר שכבר הגיע זמן דקרינן בהו כל אשר יעבור, ואם מוכרן כמבטל המצוה בידים, מ"מ אין לנו בשמעתין אלא דין הגורן הידוע, ולא מחדשינן איסור נוסף שלא הזכיר בגמ', דהא דמצטרפין לגורן אחר ואסור למוכרן, הוא גם אם לא הכניסן לדיר כמשנ"ת, וא"כ לא שמענו דין דיר כלל.

בעיקר הדין שאמר רבא שחמש הנותרים לאחר הגורן כיון שנטבלו אסור למכרן, דקדק אאמו"ר שליט"א בס"ק י"ג דמגלן לחדש בתקנת גנות איסור למכור בזמן שאינו יכול לעשר, הרי בפשוטו התקנה היתה שלא ימכור עד שיעשר, אבל לא אסרו למכור בזמן שאינו יכול לעשר, ונראה לומר בזה שהוצרכו חז"ל לתת להם דין טבל בגורן כדאמר נ"ח א' דקרי להו גורן משום דטבלן כגורן, דאיסור לחוד לא חמיר לאינשי, אבל אם חל איסור בגוף הבהמות זהו דין ידוע וקיימא טפי, וכבר נתבאר דפשיטא לרבא ד"ז, אלא שבא לאפוקי דלא נימא שחמש בהמות לא נטבלו כלל, ויכול לבררן בכח ברירה והשאר פטורין מפני שלא נטבלו, אבל אם

ובד"ז לא תניא כותיה אלא מכח סתירת הברייתות, וכמשנ"ת לעיל ס"ק י"ב.

שם תרגמה רהב"ס קמיה דרבא בדיר שיש לו שני פתחים כו' לכאורה בכה"ג עשירי מאליו קדוש לחד מיניהו, ואפשר שלכך נקט התנא י"ט טלאים, מיהו גם אם קדוש רק לפי מנינו, מ"מ א"א לסתום דהשאר פטורין אלא ב"ט, שאז כולן בסתמא נפטרינן במנין הראוי, אבל בט"ו אם נתכוין להוציא ה' אחרונים בפתח אחד לא נפטרו השניים, ודוקא כשמוציאן בפתח שלישי או כעין פתח שלישי ומכוין שיהא מנינם לאחד משני המנינים בכח של מ' מתוך פ' בלא ברירה, ועמשנ"ת לעיל בס"ק י"א י"ב בכ"ז.

פשוטות הברייתא משמע שרשאי לפטרן כה"ג, דנהי דלא יאמר אברור כו' אבל יכול להכניס כולן לדיר ולפטור השאר, ועמשנ"ת לעיל ס"ק י"א י"ב.

יט. ג"ז ב' מתני' הגיע הגורן לא ישחוט ואם שחט פטור, בפיה"מ נראה דנקט שחיטה לרבנותא שלא נאסר הבשר משום קדושת העשירי המעורב בהן, אע"פ ששחטו מתוך החיוב, וכ"ש מכירה שאין מקום לאסור הבהמה מחיים, ואח"כ בשחיטה כבר פקעה המצוה במכירה, מיהו אם הנדון לענין קנס, א"כ גם במכירה ה' מקום לקנס, ואפשר דעיקר קתנת טבל כגורן היתה לענין איסור אכילה כגורן דפירות, ומכח זה אסרו למכור כמו שאסור להפקיע מן המעשרות משנתמרח, ואסור להאכיל לבהמה ולזרוע וכל הנאה של כילוי, וה"נ הרי מפקיע מן המעשרות במכירתו, והיינו דקתני לא ישחוט ולא קתני לא ימכור ולא ישחוט, וכיון דקתני לא ישחוט קתני נמי ואם שחט פטור, וכן קתני ברישא מותר למכור ולשחוט דמשמע ואפי' לשחוט.

לשון פטור צ"ב דהול"ל ואם שחט מותר, שהרי הנדון לענין היתר אכילה, וכ"כ הרמב"ם בפ"ז ה"ח, ואפשר כשהנדון לפטור

מקנס אמרו פטור, ועמ"ש בזה אאמו"ר שליט"א לשיטתו שע"י שחיטת העשירי נפטרו ט' הנשואים ולא מחייבין ליה להמתין לגורן אחר, אבל אם בלא"ה חייב להמתין אפי' מת העשירי מאליו, א"כ אין נפ"מ אלא בגורן אחרון, ובזה פשיטא שאין לחייבו לקנות מחו"ז ולעשר, ומשעבר הזמן אינו יכול לעשר כלל, וכמו שאין אוסרין הבשר א"א לאסור הבהמות מחיים, וא"כ אם ה' שונה מותר, ג"כ הוה ידעינן שכולן מותרין.

שם א"כ למה אמרו שלש גרנות כו' פי' דהי' מקום לומר דחרפי ואפלי וקייטי הם כשלש שנים מדאורייתא, ואז ה' זמן הגורן מפסיק, אבל א"כ דהגורן אינו מפסיק למה אמרו גרנות, ויש לעי' אטו משמעות גרנות דרישא לענין צירוף מתפרשי, הרי גרנות מתפרש זמן שראוי לעשר, כמפורש במתני' דגרנות פירושו זמן המעשר, ואפשר לומר דאם גורן מפסיק פשיטא לן שחייב לעשר ואסור למכור ולשחוט, דדוקא באמצע שנת הגידול אין לחייבו מדאורייתא למנות צאנו ולעשרן, ולכן כשמוכר ושוחט אינו כמבטל המצוה בזמנה, אבל בסוף השנה שזהו זמן המנין שאדם מונה צאנו של תקופה זו, הר"ז כמבטל המצוה בידים, ולכן אמרו א"כ דגורן אינו מספיק, א"כ למה אמרו שזהו הגורן לעשרן בזמנים אלו, ולפ"ז גם קודם תקנת גרנות הוה פשיטא לן שבסוף השנה אסור למכור ולשחוט, ואמנם מצינו בירושלמי שהנולדים מכ"ג באלול שהם מחו"ז בכ"ט באלול, וכן האלוליים לבן עזאי ממתנין לגורן דניסן, היינו מפני שהם מועטין אינו חוזר ומונה אתם, ועי' לעיל ס"ב סק"א ב'.

ואפשר לומר דאם הגורן מפסיק מדאורייתא, מובן שתיקנו להפריש בסוף השנה, אף אם מותר למכור ולשחוט בכל זמן, דמ"מ זהו הזמן הראוי למי שרוצה לקיים המצוה, אבל אם הגורן אינו זמן אמיתי מדאורייתא, א"כ לענין מה תיקנו גרנות, ומשני דבאמת

ראו חכמים לנכון לקבוע שלא יבטלו המצוה, וקבעו ג' זמנים אלו שראוי לעשר בהם לקבל חרפי ואפלי וקייטי, ואמרו שמאז אסור למכור ולשחוט.

כ. בדין לא יבקר פשטות הגמ' נ"ג ב' ל"ו ב' שהמוציא במכוון את העשירי עובר משום לא יבקר, וכ"מ ברש"י [כת"י כתוב ולא שיכוין כו' כונתו וכו' כדמפרש] ותו' נ"ח ב' שדנו בהא דמוציא את האלולים בעשירי אם עובר משום לא יבקר, ובמפרש כתב דמיירי שמנאן רבוצין או עומדין, והדברים צ"ב דודאי גם ברבוצים אסור לבקר בין טוב לרע, דכשמכוין לקרא שם עשירי על אחד מסוים היינו לא יבקר, ואפשר דקאי לפי פרש"י נ"ג ב' שמפרש דרשא דלא יבקר שיצא מעצמו, ולכן סבר דברבוצין אין חסרון דלא יבקר, מיהו לקמן בגמ' דרשו שיצאו מעצמן מכל אשר יעבור, ועי' בספר מן זללה"ה סכ"ז סק, אבל בפשוטו אף ברבוצין צריך למנותם כפי המזדמן בלא ביקור, ולעיל סק"א כתבנו דהיינו דקתני רבוצין או עומדין, שמונה אותם כסדר כפי מה שהם רבוצין מעצמן ואינו מדלג ולכן אינו בכלל לא יבקר, ובההיא דאלולין כתבו תו' דאין לאסור כאן משום לא יבקר, והטעם מפני שאינו מבקר מדעתו, רק התורה ביקרה את העשירי שיהא מן האלולין דוקא, ואפי' הי' רק אחד מן האלולין וט' דאב וט' דתשרי, ואפי' הי' העשירי בע"מ שרי, דלגבי זה הו"ל ככולי עדריה בע"מ.

אבל בירושלמי ר"ה פ"א ה"א נראה דלא יבקר אינו לאו שאסור לבקר אלא פטור שאינו חייב לבקר, שהי' מקום לומר שחייב לבקר כדי שלא יקדיש בע"מ למזבח, וקמ"ל קרא שא"צ לבקר שלא יצא הרע, וכ"מ בתו"כ דכיון דכתיב וכל מבחר נדריכם יכול יהא מרגל ומוציא את היפה ת"ל לא יבקר בין טוב לרע, הרי שלא יבקר בא לומר שא"צ לבחור את היפה, וכ"כ בפ"י רבנו הלל על תו"כ, וכ"כ התשב"ץ דמה"ט לא מנו הרמב"ם

והסמ"ג לאו זה בכלל הלאוין, מפני שאינו ציווי לאיסור אלא פטור, כמו לא יבקר הכהן לשער הצהוב, [וכמ"ש תו' זבחים ס"ו א' ד"ה אלא, לענין הלאו דלא יבדיל דאמרין בגמ' שאינו איסור אלא פטור, דכל היכא דבלא הפסוק הו"א שיבדיל, מתפרש הפסוק שא"צ להבדיל, וראיתי מציינים מקור לסברתם בירושלמי הזה, וכ"כ הרמב"ם בסה"מ בשורש השמיני], ולפ"ז לא יבקר הוי רק פטור, ולא ימירנו הוי לאו, אע"פ שהם כתובין בז"ז, ועי' להלן בזה, ולפ"ז ניחא דאין כאן נדון דאי עביד לא מהני כיון שאינו לאו, עמש"כ בזה אאמו"ר שליט"א בתמורה ו' א', וכן בסברא שאם ביקר לא יפקע המעשר.

ואפשר ליישב דתלמודן מודה להירושלמי שאינו לאו גמור, אבל מהאי קרא אפשר להבין שהמכוין להוציא בע"מ בעשירי לאו שפיר עביד, דהו"ל כמקדיש בע"מ, שהרי אי לאו קרא דלא יבקר הו"א שצריך לבקר שלא יצא עשירי בע"מ, דהו"ל כמקדיש בע"מ, וע"ז אמרה תורה שלא יבקר ויניח העשירי שיצא מעצמו, ומן השמים הקדישו את הבע"מ, אבל אם מכוין להוציא בע"מ הרי ממ"נ עובר בלאו, או דהו"ל כמקדיש בע"מ, או שמבטל מצות לא יבקר, דהא חזינן שעדיף שיצא בע"מ מעצמו, ולא יבקר האדם לקבוע מי יקדש, וכשמקדיש בע"מ בכונה הרי ביטל רצון התורה יותר מהמקדיש בע"מ, וזהו שאמרו בגמ' דעובר משום לא יבקר, אבל עדיין י"ל שאם מבקר ומוציא המובחר והתמים אינו עובר בלאו, מיהו לשון הגמ' סתום ומשמע יותר דעובר משום לא יבקר, וכמו שהבינו רש"י ותו', אלא דאפשר לפרש שרק במקדיש בע"מ עובר מדחזינן שלא יבקר עדיף מאיסור הקדש בע"מ וכמש"כ.

ואאמו"ר שליט"א כתב בסק"ט לדחות הראי' מהירושלמי ומפרש דשם הנדון אם עובר גם משום מקדיש בע"מ, וע"ז אמרו דכיון שגם בע"מ במצות מעשר, הרי נתקדש

שיעבירוהו, ומ"ט לא אמרין לא יבקר אמר רחמנא וכיון דמפיק להו ה"ז מבקר, וכלשון רש"י נ"ג ב' לא יבקר משמע שהוא לא יוציאנו אלא הוא יוצא מעצמו, ואפשר לומר דכיון שאינו מבקר איזה להוציא אינו בכלל הלאו הזה, אבל מ"מ אם הלאו הוא בין על הטוב ובין על הרע יש לחוש יותר שיעבור בלאו, אבל אם האיסור רק כשמקדיש בע"מ בכונה, א"כ כשמוציאן אינו בכלל הלאו כלל, ולכן הביאו קרא דיעבור.

ונראה דלפי הירושלמי אם מוציא התמימים תחלה כדי שיצא העשירי בע"מ אינו עובר בלאו דמקדיש בע"מ, כיון שאינו אלא גורם שיקדישו מן השמים את הבע"מ, אבל אם הלאו הוא משום לא יבקר נסתפק אאמור"ר שליט"א אם עובר כשהוציא הטוב תחלה או הרע תחלה, דסו"ס ביקר שלא יהא העשירי הטוב או הרע, ודקדק מדאמרו אפשר דשדי מומא בכולי עדריה, ולמה צריך לשדויי בכולהו יוציא הראשונים תמימים והאחרון בע"מ יצא מאליו, מיהו בכה"ג אפשר שעובר דהו"ל כמוציאו בעשירי, - אם חילק עשרה תמימים לחוד ועשרה בע"מ אינו בכלל הלאו כלל, כיון שבמנין עשרה אלו לא ביקר כלום, ועי' לעיל סק"א.

ובההיא דמוציא העשירי מן האלוליים, אם נשווה תלמודן להירושלמי א"כ אינו ענין ללאו דלא יבקר, אפי' אם מסיבה אחרת בוחר להוציא האלוליים, דכיון שאינו מבקר בין טוב לרע אינו בכלל איסור, וכן ברבוצין או עומדין כיון שהאיסור אינו כשמוציאן כרצונו, דזה רק עובר על קרא דיעבור מעצמו, א"כ ברבוצין ועומדין שאינם עוברין, אין איסור אלא במקדיש בע"מ, ואם אינו מבקר רק מונאם כסדר שרבוצין ואירע שעשירי בע"מ אין איסור כלל.

לריבירי נ"ח ב' שאם היו לו עשרה ונטל אחד הר"ז מעשר, אם נתכוין ליטול בע"מ

ממצות מעשר ולא מהקדשת האדם, ולכן אינו בדין מקדיש בע"מ, אבל מהמשך הירושלמי דמייתי דכותה לענין מצורע אם חייב להביא קרבנותיו ביום השמיני, או שהתירה תורה להקדישן כולן ביום השמיני אע"פ שהמצורע מחו"ז עד שיקריב האשם, ומייתי לה דהוי דומיא דלא יבקר דכל דבר שבא להתיר איסור מסוים אינו ציווי אלא היתר, וש"מ שבא לומר דלא יבקר אינו לאו.

ובאור שמח פ"ד מה' תמורה כתב לפרש הגמ' לא יבקר אמר רחמנא שאינו צריך לבקר ולחוש להקדש בע"מ, אבל אם מבקר ומכוין שיצא בע"מ ה"ז עובר משום מקדיש בע"מ, שלא פטרתו תורה מן הלאו הזה אלא כשאינו מבקר, ולשון הגמ' ק"ק דטפי הול"ל דהוי כמקדיש בע"מ, ולמש"כ י"ל דמהאי קרא נלמד שלהניח ההקדשה בידי שמים עדיף מאיסור בע"מ, וכן כשעושה מום בכל עדרו לא חשיב כמקדיש בע"מ.

וביאר שם באו"ש דלכך הוזכר לאו דלא ימירונו גבי מעשר אע"פ שכבר הוזכר בשאר קרבנות, [ובתמורה י"ג א' בעי לה ר"ש בברייתא ומשני להקיש תמורה למעשר, ורבי אמר שם טעם אחר, ואולי כונתו לרבנן דר"ש, או ע"ד הפשט], דלא נימא כיון שלא הקפידה תורה על הקדשת בע"מ, ה"ה דלא קפדה על התמורה, ומפרש דמולא ימירונו שמעינן שהתורה מקפידה על הקדשת בע"מ בעשירי, ולכן עובר כשבא להחליפו, ואפשר דכיון שהוא לא הקדישו מרצונו, ס"ד דלא חמיר תמורה ידידה, א"נ כיון דכתיב שא"צ לבקר ס"ד שאם ביקר והחליף ה"ז משובח, קמ"ל שעובר בלאו דתמורה, ולפ"ז ניחא דלאו קמא רשות ובתרא איסור, כיון שהוא נצרך להשלים לבתר רשות דלא יבקר.

ולכאורה יש לדקדק מדאמרין נ"ח ב' ולפקינהו איהו [כצ"ל וכ"ה במלא"ש, ולפנינו אינהו] יעבור כתיב ולא

גדול ואחד קטן והעשירי קטן מכולם, ע"כ דלא מקשינן להו לענין מדת המעשר, וממילא לא מקשינן להו נמי לענין ליטול מע"ב בהפרשה בלא מנין, מיהו לכאורה נראה במנחות נ"ד ב' נ"ה א' דאף לאאב"ג א"א למעט בתרו"מ מאומד דהיינו להפריש גרוגרת על תאנים אי לאו טעמא דיכול לשולקן כו', וא"כ ע"כ דמע"ב שאני שענינו הבהמות לקרבן לפי נפש ולא לפי הפיטום, ול"ד למע"ד שאין ענין בנפש אלא בכמות.

ובת"י פירשו דאיצטריך דאאב"ג שלא יצטרך להפריש אחד השוה לעשרה כמו במע"ד, ולפמש"כ באמת צריך שלא יהא קטן, שרק להוסיף יכול לאאב"ג, וצ"ע בסוגיא דאאב"ג ולע"כ, ונראה כונת תו' דעיקר טעמיה דריב"ר דמקיש להו למע"ד לענין ההפרשה, והוסיפו הא דאאב"ג כדי שתועיל הפרשה לפי נפש, ורבנן פליגי עליה בהיקישא דמע"ד, ולכן אפי' בשוין לא חל, דודאי משמע דלרבנן בשום אופן לא חל בלא מנין.

ובדעת רש"י ביאר אאמו"ר שליט"א דכיון דאפשר לעשר במחשבה שייך לקרא לעשירית ג"כ עשירי, דבמחשבה אפשר לחלק הכל לעשרה חלקים, ויחשב המעשר ג"כ עשירי, אבל הקשה שם דבמחשבה מודו כו"ע לאאב"ג, ובאמת גם משמעות הגמ' דלריב"ר א"צ שיהא עשירי כיון דליף ממעשר, וכ"ה לשון רש"י והיינו מחשבה שאינו מונה עשירי אלא מפריש כל מה שעולה בדעתו, ולא משמע דכונתו שמחלקן לעשרה ומונה עשירי במחשבה, ואפשר דהיינו רבותא דמאה ונטל עשר דלא חשיב כלל עשיריים, בפרט למ"ד למנין בהמות הוא קדוש, וקתני נמי עשרה ונטל אחד לרבותא דרבנן, שגם בזה אינו מעשר אע"פ ששייך לקראו עשירי, עי' לשון רש"י במשנה, ולשון המפרש, (דמשמע שמפרש שחילק המאה לעשרה עשרה ונטל א' א'), שו"ר בספר מן זלזה"ה סק"ח ג"כ סברא כזו דהבטה כללית על העדר חשיב כמנין

עובר משום לא יבקר לתלמודן, ואפשר שאיסורו משום מקדיש בע"מ, כמו לרבנן במכיון להוציאו בעשירי, וצריך להזהר להפריש המזומן בלא ביקור כלל.

כא. נ"ט א' ואיתקש מעשר בהמה למעשר דגן כו' הקשו בתו' כיון דאיתקש מע"ב למעשר דגן למה לי הא דאומד ומחשבה הרי מעשר דגן ניטל אחד מעשרה בלא מנין אף מעשר בהמה ניטל בלא מנין, ולכאורה נראה דעיקר הא דריב"ר היינו משום דמדמה מעשר ראשון לתרו"מ ותרו"ג, ובהא פליגי רבנן עליה, וכדמשמע במנחות נ"ד ב' כמ"ש תו', ובכל דוכתי לא הוזכר מעשר דגן בדאאב"ג רק תרו"מ, אבל בהא דאאב"ג אפשר דמודו ליה רבנן דתרו"מ כתרו"ג, אבל ריב"ר חידש דאף מע"ב ומע"ש כתרו"ג ותרו"מ, ולכן אם איתקש מע"ב למעשר דגן דינו שיהא ניטל באומד ובמחשבה, משא"כ לרבנן כי היכי דמע"ב ומע"ש אינם ניטלין באומד ומחשבה ה"ה מע"ב דבעי נמי מנין.

וביאור הדברים דהפרשת מע"ר ומע"ש באומד אינה ההפרשה האמורה בהם, אלא שנלמד מקרא דאפשר להפרישם כעין תרומה באומד, ולא רק כדכתיב דהיינו עשירית במדה ובמנין, והיינו דילפינן מהיקישא דמע"ב למע"ד שיש במע"ב הפרשה נוספת על האמור בה והיא כעין תרומה שתהא ניטלת בהפרשה בלא מנין, אבל אין ללמוד ממע"ר שיהא מע"ב ניטל בהפרשה בלא מנין, כמו שאין ענין של עשירי במע"ר, דכל אחד ריבתה בו תורה צורת המעשר שלו, אבל מריבויא דמרבין במע"ר צורת הפרשה נוספת, מקשינן נמי מע"ב לצורת הפרשה נוספת.

ואפשר עוד דלריב"ר דמעשר דגן ניטל באומד, ה"ה דאפשר למנות עשירי במעשר דגן, ולכן שפיר מקשינן מע"ב למע"ד, דהא מע"ד כמע"ב דמהני ליה עשירי, אבל לרבנן דמע"ד א"א ליטלו במנין עשירי כשאחד

אם נימא דאינם ראויין למנין כלל, שגם אם יהיו לו מקצת ודאין, לא חשיב מנין על המעורבין, כיון שאינו יודע בשעת המנין אם הוא אחד או שנים או שלשה, ע"י לעיל ס"ק י"ד, מ"מ לענין לעשרן כדריב"י לא חשיב שחל עליהם שם פטור, (ול"ד לטריפה שאינה עוברת לפרש"י דודאי פטורה אף לריב"י).

כב. ג"ח ב' מתני' ומונן בשבט אחד שנים כו' מנין בשבט הינו שמנמיך השבט על כל בהמה שעוברת, כמו שמראה באצבעו זה אחד וזה שנים, שכך הוא דרך הרועה להעיר הצאן במקלו, ועיקר המצוה היא שיראה בידו על כל בהמה ועל העשירי, אלא שע"י השבט מתייחס המעשה לצאן טפי ממראה באצבע, מיהו אינו נוגע בהם בשבט רק בעשירי לרש"י שסוקרו ע"י השבט הטבול בסיקרא, והרמב"ם לא הזכיר שסוקרו בשבט, וא"כ י"ל שנוגע בשבט בכל בהמה וזהו המנין בשבט, כדתנן בנזיר ל"א ב' ומה אילו טעה והניח את השבט על שמיני כו' ולפרש"י היינו בעשירי בלבד שטעה וקידש את השמיני בהנחת השבט עליו עם הסיקרא, ולהרמב"ם אפשר שמניח השבט על כולן, וזה מיושב טפי במצוה למנותן בשבט, ומתני' מתפרשת והניח את השבט על שמיני וקראו עשירי.

והנה במתני' לא קתני ואומר אחד שנים כו' ואפשר לפרש שרק בעשירי אומר הר"ז מעשר, אבל פשטות הדברים שאומר בפיו אחד שנים כו', [כדתנן קרא לעשירי תשיעי, וכן אמרו קרי חד מרישא, ותניא מנאן למפרע, ותניא עד שישתוק בתשיעי, ולפ"ז לא מנאן בשבט היינו שאמר בפיו אחד שנים כו' בלא שבט.

ולענין למנותן במחשבה אפשר שזה תלוי בדין מעשר דגן במחשבה דקי"ל אף במע"ר ומע"ש שניטלין במחשבה, ורק לענין אומד תלוי בדריב"י, ע"י לעיל ס"ק כ"א, ואפשר דא"צ לזה ומכל אשר יעבור תחת השבט שמעינן שפיר מנין במחשבה, שכל

לריב"י, ולא משום מחשבה אלא שזה כמו מעשר באומד ה"נ זה כמנין באומד, וסיים דלפ"ז אפשר שאם לא ראה עכשיו מנינם אלא ידוע לו מנין העדר מקודם, אף לריב"י לא יהא מעשר, ובאמת לשון המשנה וסתמות הגמ' ל"מ כן, דא"כ הול"ל ראה שיש לו מאה ונטל עשרה, (ואפשר שסמך בזה על פי' המפרש).

הא דתנן עשרה ונטל אחד, בפשוטו אף אם מנה בלבו שיש לו כאן עשרה, מ"מ אין האחד שנטל חשוב עשירי כלל, בין שנטלו מאמצע המנויין בלבו בין שנטלו מן הצדדים, כיון שלא מנאן בסדר מסוים בזא"ז, כמו המונה ב' וג' ביחד שאין סדר למנינו, ובכלל מתני' גם בהיו לו מאה שידע מנינם מקודם לכן, ולא הביט עכשיו על העדר כלל רק הפריש עליהם לפי מה שידע מנינם, וכבר נתבאר בזה בספר מרן זללה"ה שם.

ויש לעי' לריב"י יצאו ה' במנין הראוי ונשארו ה' בדיר אם יכול להפריש אחד על כולן, או"ד בהפרשה דומיא דמעשר בעינן שיהיו ט' טבל, ואילו אלו שיצאו במנין הראוי כבר נפטרו במוחלט, וא"כ חסר ט' חלקים למעשר, והכי מסתברא, ולפ"ז נתחדש לריב"י שני סוגי מעשר בהמה, וזה מחודש, וצ"ל דאף במעשר עשירית, אין העשירי כפוטר השירים טפי ממונה, אלא שהחשיבתו תורה כעשירי גם בהפרשה כזו, ואמנם גם במונה חשיב שפוטר את התשעה במדה מסוימת אלא שאין דין טבל ולכן נפטרו במנין הראוי, אבל עיקרו מעשר, וכ"ה לשון המשנה ואומר הר"ז מעשר, הרי דאע"פ שכבר נפטרו במנין הראוי הרי הוא המעשר שלהם.

ונראה דקפץ אחד מן המנויים לתוכן ומכיר אחד שאינו מניי יכול להפרישו על עשר החייבין לריב"י, ואע"פ שאינם ראויין למנותם תחת השבט מפני התערובת, מ"מ לא נקבע עליהם שם פטור, וכל שיכול לברר תערובתם בהפרשה ודאית שפיר דמי, וזה אפי'

המונה צאנו תחת שבטו א"צ לפרש מנינו בפיו, ודוקא עשירי משמע שמוציא בפיו, ומרבין מיהי' קדש שא"צ להוציא בפיו, ואפשר שעיקר הריבוי שקדוש מאליו, אבל מחשבה שהוא עשירי מהני שפיר אף בלא קריאה בפיו, וה"נ מסתברא שאילם יכול לעשר ע"י מעשה דאחוי עליה, ואף במחשבה לחוד.

ועיקר הדין דסגי במונה בלבו יש ללמוד ממנאן זוגות וקנטרין שהעשירי קדוש אע"פ שהוא מונה כל זוג כאחד, והיינו מפני שמחשב בלבו שעכשיו יוצאין כך וכך, וכל שמונה אותם בלבו למצות מעשר ויודע מנינם, אין חילוק אם מונה אותם בלבו או בקריאת מספר לפי רצונו, בין זוגות בין למפרע, ואף במנאן רבוצין הדין כן, דכל שיש במנינו ראשון ושני לפי סדר, הרי העשירי נקרא עשירי, וא"צ שיהיו ניכרין ביציאה מן הדיר, דבתרוייהו בעינן למחשבת לכו למנותם, וכי היכי דמהני בשבט במחשבה, ה"ה דמהני במחשבה בלא שבט, אבל צריך שיהא ראשון מבורר ושני מבורר, וכבר נתבאר הדברים בספר מרן זלה"ה סק"ח ט', עי"ש בדברי הרש"ש ולקוטי הלכות, (ולא נתפרש כ"כ מה שהוכיח מההיא דאלוליים, הרי שם מונה שפיר בפיו פעמיים עד חמש, ומתנה שהמנין חל על אלו או על אלו, ואפשר דס"ל שמחשבת לכו שקובעת שיהא על אלו או על אלו חשיבא כמנין במחשבה, או שכוונתו להוכיח ממה שלא הזכירו שיתנה בפירוש במנינו עד חמש, שיהא על אלו או על אלו).

ואף במנאן רבוצים נקט מרן זלה"ה דמהני במחשבה, וכן הדברים לפמשנ"ת, והא דלא חשיב מנין במחשבה כשנטל אחד מעשרה כריבר"י, היינו מפני שאין אחד מהם מוגדר במחשבתו כראשון למנין וכשני למנין, ולכן אין העשירי נקרא עשירי למנין, וכמשנ"ת לעיל סוסק"א, ואאמו"ר שליט"א כתב דצ"ע בד"ז כיון שאינם ניכרין ביציאתן מן הדיר, ולא ניכר מנינם.

ובלקוטי הלכות כתב דמסוגיא דמנאן זוגות ומנאן למפרע שמעינן דאף דלכתחלה מצוה למנותן כסדר א' ב' ג' כו' עד עשרה מ"מ בדיעבד אם לא מנה רק העשירי שם מעשר עליו, וכוונתו מהא דבמנינא פרסאה קרא רק לעשירי חד, דהא לא קרו לראשון עשירי, ואפ"ה מהני, הרי דא"צ למנותן כסדר, והיינו לשיטתו דמנין במחשבה לא סגי, ולכן אע"פ שמנאן י' ט' ח' אחתי חסר במנין בפיו כסדר, אבל ודאי מיירי שמנאן בלבו כסדר, ויודע מי ראשון ומי שני, ולכן חל על העשירי שם עשירי, ומרן זלה"ה בסוסק"י הקשה ע"ד דהיינו כריבר"י ולא קי"ל כותיה, ולמש"כ מיושב.

כג. בדין למנות חמש כאן וחמש ברחוק יותר מט"ז מיל בין בפתח בין ברבוצין נראה דשפיר דמי, דלא מצאנו דין צירוף בשעת המעשר, וכמו שעשרה שנתחייבו יחד ונתפזרו יכול לעשרן בכל מקום, דלא נפקע שום דבר בזמן פיזורן, ה"ה שיכול לעשר חמש וחמש שלא נצטרפו זע"ז, וכגון שכבר נתחייבו עשרה בכל דיר, ומנה חמש מזה וחמש מזה, וחזר ומנה חמש וחמש, דכיון שכבר חל חיוב מעשר עליהן לא פקע חיובן, מעתה חובת גברא הוא לעשר כל צאנו החייב, וכבר כ"כ אאמו"ר שליט"א בסק"ה אלא שבס"ק ט"ו חזר בו, ועמש"כ בזה לעיל ס"א סק"א ב'.

בדין התחיל למנות עשרה שבדיר ומת אחד בתוך הדיר, אם יכול להוסיף מן העדר להשלים המנין, כתבנו לעיל סק"ט דשפיר דמי, וכ"נ ברמב"ן ב"מ ו' ב', ומימרא דרבא נ"ט ב' שאינו יכול לצרף אלו שיצאו בפתח זה עם אלו שיצאו בפתח אחר, שאני התם שכיון שמנאן לעצמן אחר שיצאו אלו במנין הראוי, הרי ניתקם מאלו במנין השני, אבל אם לא הי' מונאם אלא הוליקן לעדר, יכול להחזירם ולמונאם, ומחויב בכך, וכן יכול להביא אחרים מן העדר, ומרן זלה"ה בסק"ו נסתפק בזה מכת מימרא דרבא עי"ש שנתן טעם שחייב להביא ולהשלים אי לאו מימרא דרבא.

סימן ד

בדיני קדושת תשיעי ואחד עשר

א. פ' ב' ת"ר מנין שאם קרא לתשיעי עשירי כו' ששלשתן מקודשין ת"ל וכל מעשר בקר וצאן כו' יהי' קדש, כל מעשר משמע לריבויא כל שנקרא עליו שם מעשר, דאי רק בעשירי הול"ל ומעשר, נועוד דכל לשון מעשר מיותר דהא כתיב העשירי, והול"ל ובקר וצאן אשר יעבור תחת השבט העשירי וגו', ומזה למדנו שקריאת שם מעשר מקדשת, וזה כולל בין תשיעי בין אחד עשר עד שהוצרך למעט שמיני וי"ב, והר"ז כאילו נאמר וכל מעשר יהי' קדש, ומיהו מהקרבה ממעט להו קרא דהעשירי להוציא את התשיעי כדאמר תמורה כ"א א', והאי קרא ממעט כולהו מהקרבה כמעשר, (ועסק"ב במ"ש זבחים ט' א' העשירי זה מעשר ואין אחר מעשר), וקרא דמן הבקר מרבה י"א ליקרב שלמים, ובירושלמי נזיר פ"ה ה"ב וכן בתו"כ אמרו דמן הבקר מיעוטא הוא, ולכן ממעטינן תשיעי שקדושתו קלושה מי"א, כיון שהקדש מקדש לאחריו יותר, אבל בתלמודן ס"א א' לא הוזכר מיעוט זה והזכירו בתמורה שם העשירי להוציא את התשיעי.

שם יכול שאני מרבה אף שמיני ושנים עשר אמרת הואיל והוא קדוש כו' אפשר לפרש דטעות דשנים לא טעו אינשי, והו"ל כקרא לשני עשירי, אבל הדמיון בין הוא לטעותו צ"ב, ולכאורה פשוט שא"א לקרא לכל הדיר מעשר, ואף לא לרוב הדיר, [בין משום לשון מעשר שהוא עשירית, וגם לשון מעשר נאמר על הפרשת מיעוט כדמרגמינן עשר אעשרנו לך חד מן עשרא אפרשיניה קדמך], ולכן אין לרבות אלא הקרוב ליקרא עשירי, שהטעות קרובה בו ושייך לחשוב שהוא העשירי, ואפשר דהיינו דקאמר מה הוא אינו מקודש אלא בסמוך, דאין לחדש שם מעשר אלא על

הסמוך לעשירי, והו"מ למימר דסברא הוא שאין שם מעשר חל אלא סמוך לעשירי, בין בטעות בין בכונה, למ"ד נזיר ל"ב א' וכ"ש כונתו, לפי שאדם טועה באחד פחות או יותר, ואף בכונה שייך שיחול ע"ז שם עשירי ואינו כחוכא בעלמא, [כתבנו כאן שני פירושים א' דדילוג של שנים לא טעו אינשי, והוי פטומי מילי, ב' דשם מעשר לא שייך על אחד משמונה, וסברא זו שייכא גם לכונתו, ועי' לקמן סק"ג דמדברי מרן זללה"ה נראה כפי' קמא, וכ"כ אאמור"ר שליט"א כאן, ועי' נזיר ל"א ב' דב"ש מייתי מינה להקדש טעות, ובה"א דגזיה"כ הוא, ומשמע קצת שאין החסרון בטעות, אלא בכח הקדושה], מיהו בעיקרן של דברים יתכן דכונתו נלמד מטעותו דלאחר שחידשה תורה קדושה על ט' וי"א בטעותו, יכול להתכוין לקדש קרבן כזה, אבל לשון כ"ש כונתו ל"מ כן, אלא משמע יותר שאפשר להוסיף במעשר גם ט' וי"א, - ואפשר דמה הוא בסמוך לו הכונה שאם התשיעי אינו קדוש א"א לקדש שמיני, עי' בסמוך.

שם והתניא מה הוא מיוחד אף טעותו מיוחדת, [עמש"כ להלן בס"ל כאבואה אם זה מחייב דאבואה נמי סבר הכי], אם נימא דתניא הכי למעוטי שמיני וי"ב, יש ללמוד מזה שאם הי' מקדש את השמיני הי' גם התשיעי קדוש, שענינו שהתחיל להפריש מעשר מהשמיני עד העשירי, אבל אין קריאת שם עשירי מועלת על שמיני אם התשיעי אינו מקודש, וכן הא דתמורתו מיוחדת מלמדת ששמיני אינו מתקדש, ולפ"ז הא דבעינן תמורתו מיוחדת היינו שא"א להפריש לשם מעשר יותר משנים מתוך עשרה, דכמו שחצי לא חל עליו שם מעשר, ה"ה דלא שייך שם

מעשר אלא על אחד יותר מעשירי, דזה דומה לעין יפה ועדיין נסמך לעשירית.

מיהו אפשר דהאי ברייתא בעלמא נשנית כלפי שלשתן מקודשין, דס"ל שלעולם אין מקודשין אלא שנים, והקושיא והתניא אמתני' קיימא, ולפ"ז מתפרש ג"כ שאין שייך שם מעשר יותר משנים מעשר, אלא דיתכן שאם הי' גם שמיני מתקדש לא הי' התשיעי מתקדש, שרק אחד מתקדש, ולפ"ז י"ל דהיינו דאמרין לעיל מה הוא בסמוך לו דהיינו שא"א להקדיש את השמיני אלא סמוך לעשירי, דאז מצטרפין שניהם ליחשב יחד עשירית בעין יפה, אבל השמיני שאינו סמוך אינו יכול להתקדש לבדו, וא"א לתלות קדושתו אם יטעה גם בתשיעי, ובזה מיושב טפי הדמיון שא"א לקדש את הנקרא עשירי אלא בהתחברות לעשירי, כמו שא"א לעשות את החמישי שיהא עשירי לעשרה אלו, עי' לעיל א' בלמפרע.

אבל מהא דקרי להו תמורת שמו משמע דלא בא להוסיף במעשרות אלא להחליף, שהרי טעה וחשב שהוא העשירי, אלא די"ל שלא חל אלא בכמות כזו ששייך להוסיף.

שם עד שישתוק בתשיעי, יעוי' בתו' שני פירושים אם ישתוק דוקא או דהעיקר שלא קראו עשירי, ובפרש"י כת"י נקט כפי' בתרא דישתוק דוקא, והמפרש פי' דה"ה קרא לתשיעי תשיעי עי"ש שכתב לקמן בההיא דאפקיה לרישיה כתירוצ' תו' לל"ק, ובאמת מ"ש תו' דישתוק דוקא מיוחד טובא, דאיך אפשר להחליט שדוקא בשתק בתשיעי חשיב טעות בקרא לעשירי תשיעי, הרי כמו שמצוי שלא הבחין בתשיעי ולכך קרא לעשירי תשיעי, ה"נ מצוי שחשב שטעה ועדיין לא יצא התשיעי, והרי גם בקרא לשמיני עשירי חשיב טעות שהי' מקום לקדשו, ואיך אפשר להחליט שפעמיים תשיעי לא יתכן לטעות כן, ורק בשתיקה שייך ד"ז, ואטו קרא לשמיני

שביעי ולתשיעי עשירי אינו קדוש, וכן בקרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ג"כ ראוי שלא תחשב עקירה, שהרי כבר הגיע לעשירי, ובודאי אין לו לחזור לתשיעי, ודוחק לומר שחזר לתשיעי לפי שחשב שהתשיעי שקראו עשירי יהא העשירי, ועכשיו הוא משלים את התשיעי, וכן מפורש בתוספתא לפנינו קרא לתשיעי תשיעי ולעשירי תשיעי כו' (ובאור הגנוז הגרסא ולעשירי י"א וזה דלא כרבי).

ומ"ש הברייתא ליכא לדיוקי מידי, דהא לא מצי למיתני עד שיקרא לתשיעי תשיעי, אלא עד שלא יקרא לתשיעי עשירי, וזהו פירושא דעד שישתוק בתשיעי, כלומר עד שישתוק מלקדש את התשיעי, ואין לנו ענין כלל איך קרא לתשיעי, וכיון דבלא ברייתא זו לא הוה ס"ד לחלק כן, אין לנו לחדש מכאן שהי' פשוט לגמ' שיש עקירה שאינה מבטלת שם עשירי ממנו אע"פ שקראו בהדיא תשיעי.

ומ"ש ק' תו' מהא דבסמוך דאמרין דאפקיה לרישיה וקרייה י"א, אמאי לא אוקמוה דקרייה תשיעי, צ"ב מאי קושיא הרי בברייתא לא קתני מידי ואין מהיכן להמציא שטעה בעשירי שהוא תשיעי וחזר וזכר וקרא לשניהם עשירי, בשלמא בקראו י"א גיחא, דידע שפיר שהשנים שבאין לצאת כעת הם עשירי וי"א, והחליט בקריאתו על זה שהוציא ראשו שהוא יהא הי"א, ואח"כ כשיצאו שניהם כאחת קראו עשירי, או שקרא שניהם כך, או שנתכוין לקרא השני עשירי, אלא שאין ידוע מי הוא הראשון שקראו י"א, ועי' לקמן סק"ח.

שם סבר לה כר"י כו' וס"ל כאבוא כו' משמע דמסברא קים ליה דה"ה במעשר, ולא מכח מה הוא מיוחד, מיהו גם לפ"ז אינו מוכרח שיחשב כמימר וחוזר ומימר, כיון שתמורה הראשונה היתה קודם שנתקדש העשירי, וגם מצינו שדינם שונה לענין הקרבה, ואפשר דסמך נמי אמה הוא מיוחד כו' לחזק הדברים שגם כאן אין מימר וחוזר ומימר, ועי'

קדושה ליאכל במומו לבעלים, אבל שלמים שצריך פדיון ואינו נאכל במומו, ע"כ מדקדיש ש"מ שיש לו פדיון, וכ"מ ס"א א' דאפי' לר"י דינו כשלמים לכל דבר חוץ מתמורה.

ולבאורה נראה דהא דבכור ומעשר אין להם פדיון כדכתיב לא יגאל, טעמא דקרא הוא מפני שאין קדושת הבכורה והמעשר ראויה לעבור על בהמה אחרת ולא על דמים, לפי שזוהי מציאות שבגוף הקרבן שהוא בכור ומעשר, וכיון שאין שייך להעביר קדושתם אין להם פדיון, והיינו נמי טעמא דתמורתן אין להם פדיון, דלא עדיפי תמורתן מהם, עי' זבחים ע"ה ב' ותמורה כ"א א', ולפ"ז ה"ה דתשיעי שקראו עשירי אינו נפדה שהרי אינו קרב ואין הדמים נתפסין בקדושתו, כיון שאינם ראויין לקרבן, [וכ"כ הרי"ט אלגזי בפ"ה אות מ"ב ד"ה וראיתי בפסקי תו' כו' בשם הרגמ"ה ס' א' דלוקה עליה משום לא יגאל], מיהו מצינו בתמורת הפסח שנתמעטה עם תמורת הבכור והמעשר מהקרבה, ומ"מ יש לה פדיון וקריבה שלמים, עי' זבחים ל"ז ב', והטעם משום דשני קרבנות פסח ליכא, ובזה דומה לבכור ומעשר שא"א לעשות קרבן כיו"ב, אבל מה שנהפך לשלמים מדין מותר פסח, לזה מהני קדו"ד לעשותו פסח, וכן בדין לפמשנ"ת דכל שקדושתו שלמים ע"כ שיש לו פדיון, דאל"כ למה נתקדש בין בתמים בין בבע"מ, משא"כ בכור ומעשר שדינם ליאכל במומן ותורתן כיו"ב, (והיינו בכור לכהנים כמ"ש הרמב"ם, ולשון לבעלים שבגמ' בבכור על כהנים נאמר, ובמעשר על הישראל, וכמ"ש הרמב"ם, אבל תו' זבחים ע"ד ב' כתבו שגם תמורת הבכור לבעלים, ועמ"ש אאמור"ר שליט"א דלענין תמורה מיקרי הישראל בעלים, ומ"מ הפשטות שדינו כבכור גם לענין מתנות כהונה, דזהו לשון תמורתן כיו"ב, והספק בגמ' שם דוקא בבכור בע"מ כמ"ש אאמור"ר שליט"א ולע"כ).

לקמן סוסק"ב בהוספה דר"ש כר"י ס"ל, וסתמות הדברים דלא ס"ל כר"א בנו.

ב. בדין התשיעי וי"א שקראן עשירי אם הם כדין מעשר שמתקדשים גם בע"מ ושאר פסולי מזבח חוץ מן הכלאים כו' כדתנן נ"ז א', או שהם בדין שאר קרבנות דלא חיילא קדוה"ג על בע"מ ואינך, דודאי פשטות הדברים שדינם כמעשר לכל דבר, דהא קרא מיירי במעשר בקר וצאן אשר יעבור תחת השבט במצות מעשר, וכל שאינו ראוי למצות מעשר אינו בכלל הפסוק, ובין לקולא שאינו חל על לקוח ומעושר, ובין לחומרא שחל על בע"מ ואינך, וכן אמרו יצאו שנים בתשיעי יצאו שנים בעשירי, ולא משתמיט בשום דוכתא לומר שאין דין השנים שוה, שהעשירי קדוש בבע"מ והי"א אינו מתקדש כלל, ולאידך גיסא בלקוח, שמתקדש ב"א שקראו עשירי, אלא סתמן כפירושן דכולה מיירי בראויין למצות מעשר בלבד.

ומה שאמרו תמורה י"ג ב' דתמורת שמו אינה חלה אלא על דבר הראוי בלבד פי' באור"ש בכורות פ"ח ה"ב דר"ל הראוי למצות מעשר בלבד, ובגרסת השטמ"ק אות א' כתוב אינה חלה אלא על דבר הראוי כמעשר ותמורת גופו חלה אפי' ע"ד שאינו ראוי כמעשר, ויש לפרש הכונה כמ"ש באור"ש דבי"א בעינן ראוי למעשר, ובתמורת מעשר א"צ ראוי למעשר, [ויותר טוב לגרוס למעשר, אלא שבשטמ"ק הנדמ"ח ובילקוט ליתא לתיבת כמעשר], ואילו היתה גירסא זו לפני רש"י ודאי שהי' מפרש כפי' אור"ש, שכ"ה פשטות הדברים שאין דין טעות מעשר אלא בראוי למעשר, וחל על בע"מ כמעשר.

ולענין לא יגאל אמרו בתמורה שם דתמורת שמו נגאלת, והיינו י"א דקריבה, ולפמש"כ דחל על בע"מ הר"ז גופא מוכיח שנגאלת, דאל"כ לאיזה ענין נתקדש הי"א לשלמים, בשלמא תשיעי למעשר שייכא

ליה מיהי' קדש ולא יגאל, כ"ז אם גם תמורת מעשר בלא יגאל כפשטות הדברים, ועי' מנח"ח.

יש להסתפק לר"ע דמעשר דחו"ל יאכל במומו לבעלים מה הדין של י"א שקראו עשירי, דלכאורה לא יתכן שתהא התמורה עדיפא מהקרבן עצמו, או"ד כיון דנתקיה רחמנא לשלמים דינו כשלמים, מיהו הוא עצמו ודאי מכח קדושה דחוייה קאתי, אבל יתכן שירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו שלמים, והמעשר עצמו שאינו קרב מפני שקדושתו דחוייה, ואין לו פדיון, אבל אם הי' לו פדיון יתכן שהי' קרב, וא"כ אין קדושתו של הי"א גדולה מהעשירי עצמו, וכדאשכחן בתמורת פסח שאינה קריבה ונתמעטה עם תמורת הבכור והמעשר זבחים ל"ז ב' ואפ"ה נפדית וקריבה שלמים, והכי מסתברא דלא אשכחן שלמים שאין לו תקנה.

פ'לוגתא דר"מ ור"י אם י"א כתמורה או לא, נראה לכאורה דאף ר"מ מודה דכיון דט' וי"א איתרבו מוכל מעשר ש"מ שענינם אחד וכח קדושתם הוא מענין תמורה, אלא דכיון שחידשה תורה שהי"א נעשה שלמים ראוי לומר שנעקר שם תמורה ממנו ונעשה שלמים לכל דבר, וכדאמר ר"י ס"א א' שאין בין י"א לשלמים אלא שזה עושה קדושה ליקרב וזה אין עושה קדושה ליקרב, ובזה פליג ר"מ כיון שנהפך לשלמים פקע שם תמורה מיניה, ואלמא קדושתו לעשות תמורה ליקרב, ור"י סבר דכדי ליקרב בעינן שיהא לו שם שלמים, דלא שייך לעשות מעשר נוסף, ומה"ט תמורת מעשר אינה קריבה, אבל לא חידשה תורה בכח קדושתו שיהא כאילו הקדישו לשלמים, דסו"ס עיקר קדושתו שנעשה כתמורה, ולכן אינו חוזר וממיר בו, דסו"ס מכח תמורה קאתי, - לשון אין עושה קדושה ליקרב דקאמר ר"י לאו דוקא, דבאמת לא חיילא קדושה כלל.

ולענין תשיעי שקראו עשירי אם דינו כתמורה שאינה עושה תמורה פשטות הדברים דבהא מודה ר"מ לר"י, דהא דא"ל ר"מ לר"י במתני' אילו הי' תמורה לא הי' קרב כונתו להוכיח מתשיעי שהוא תמורה ואינו קרב, דאין להוכיח מתמורת גופו לתמורת שמו ועכ"פ פשטא דמתני' דלא נחלקו בתשיעי, וא"כ ר"מ מודה לר"י, ואמנם בתמורה כ"א א' נתמעט מהעשירי ולא מקודש הם כתמורת גופו, מ"מ משמע דלכו"ע קים להו ענין תמורת שמו, אלא דר"מ סבר שרק תשיעי הוי תמורת שמו, אבל י"א אין דינו כתמורה מדקרב שלמים ונפדה, ולכן גם עושה תמורה, ותמורתו קריבה (עי' ס"א דבהא פליג ר"י), ור"י סבר כיון דמקור קדושתו מכח תמורת שמו, אין לחדש שעושה תמורה, ועי' ס"א א' שאין בין י"א לשלמים אלא שזה עושה קדושה ליקרב כו' דברי ר"י, אבל תשיעי לכו"ע דמי לתמורה, שהרי קדושתו מכח העשירי הסמוך לו, כדתניא ס"א א' וכי הקדש לפניו מקדש כו' ועי' נ"ט ב' והדין נותן כו' היא הנותנת כו', וכ"כ מרן זללה"ה בסכ"ז ס"ק י"ג, אלא שדקדק כן מההיא דראב"ש ס' ב' דגם תשיעי תמורה אבל התם הרי אתיא כר"י ומההיא דתמורה י"ג ב' והתם ביי"א מיירי, ומה"ט הניח אאמו"ר שליט"א בסק"י ד"ז בצ"ע, אבל למש"כ יש לקיים הדברים מפשטא דמתני' דבתשיעי לא פליגי, ומזה הוכיח ר"י לר"מ, ולא מסתבר לחדש שר"י חידש ענין תמורת שמו.

מן האמור נלמד דתשיעי שקראו עשירי דינו כמעשר בע"מ לכל דבר, אלא שאינו עושה תמורה, אבל אינו נפדה וקאי בלא יגאל ונאכל במומו לבעלים ואינו נשחט באיטליו ואינו נשקל בליטרא, והא דאמרין זבחים ט' א' העשירי יהי' קדש זה מעשר ואין אחר מעשר, י"ל דלא ממעט תשיעי כיון שהי' בכלל וכל מעשר בקר וצאן, ואמנם ממעטינן תשיעי מהקרבה מקרא דהעשירי, אבל לא ממעטינן

כרוצה להמיר שמו, אלא כרוצה להוסיף עוד קרבן דענין תמורת שמו שיין רק כשאינו קורא עשירי, ובוה מיושב טפי ענין עקירת שמו למ"ד טעותו וכ"ש כונתו, וע"ע לקמן סק"ט.

פשטות הדברים שאפי' מת העשירי קודם שקרא לי"א עשירי הרי הי"א קדוש, וכן אם קרא לתשיעי עשירי, ואח"כ לא הי' עשירי כלל, כגון שמתו כל הנותנים בדיר או שקפץ אחד מן המנויין לתוכן, אפ"ה התשיעי קדוש, ולמדנו מזה שאין שום זיקת קדושה מן העשירי להעביר על הט' והי"א, ויש לעי' א"כ מה אמרו להקדש מקדש לאחריו יותר מלפניו, הרי אין הקדושה באה מכח העשירי המקודש.

ונראה שהבינו חז"ל שאין מקום לקדש את הט' והי"א מכח טעותו אלא משום לתא דתמורה, וכמו שאמרו ב"ה לב"ש נזיר ל"א ב' לא השבט קידשו ומה אילו טעה כו' (ועי"ש בגמ' דמדמינן עשה שוגג כמזיד דתמורה להקדש טעות דב"ש, ואינהו מדמו לה לתשיעי וי"א), וחומר הענין מפני שקדושת העשירי נמסר לשמים דמה"ט אמרה תורה לא יבקר, שאפי' אם יוצא בע"מ אין זה מהקדשת האדם דמן השמים קידשוהו, ולכן כל שינוי שעושה האדם אפי' בשוגג הרי הוא נראה כבא להמיר, דשוגג נמי חטא חשיב, ולכן חוסר הזהירות בכונה לשנות שם עשירי ממנו יש בזה דין תמורה, ולכן כל שכבר נתברר העשירי והוא קורא על אחר עשירי הר"ז חמור יותר ומקדש יותר, ואף באירע שמת העשירי, מ"מ האדם עוקר קריאת שם עשירי שמן השמים וקוראו על אחר, א"נ כיון דבעשירי קיים אלימא קדושת י"א יותר, ממילא שמעין מינה דקדושת י"א עדיפא מט', ותו לא מחלקינן בין אם עשירי קיים או לא, ועוד דהא מיירי בעקר שם עשירי הימנו, וכונת התמורה כבר התחילה קודם לכן.

ג. **פי' מתני'** זה הכלל כל שלא נעקר שם עשירי ממנו אין אחד עשר מקודש, טעמא דמילתא משמע לעיל נ"ט ב' דהיינו משום דכיון שכבר נתברר העשירי בשמו, אין השינוי תופס שהרי טעותו ניכרת, והיינו דקמ"ל זה הכלל שאפי' שתק בעשירי, אין מקום לי"א כיון שמאליו קדוש, ורק כשעקר שמו יש מקום שתהא הקריאה של עשירי לי"א קריאה חשובה שמקדשת, והי"ה בב"א דקרי לתרוייהו עשירי דהי' מינייהו מפקת, ובוה מובן נמי טעמיה דר"ש דקריאת תשיעי עשירי תליא בשם העשירי שאחריו, דכל שנעקר שם עשירי ממנו הרי זה מחזק את קריאת שם התשיעי עשירי, אבל אם טעמייהו דרבנן דבקרא לעשירי עשירי כבר גמר מצותו בשלימות ושוב אין הי"א שיין למצות מעשר, א"כ טעם זה לא שיין בתשיעי שקראו עשירי, ועוד דבקראו לעשירי י"א ג"כ סבור שגמר מצותו, וגם האמת כן, ואפ"ה עדיין חל שם עשירי על הי"א, ועי' להלן ד"ה שוב.

כתב מרן זללה"ה בס"ק י"ב דקרא לעשירי ח' או י"ב לא חשיב עקירה, כמו שקראו לשמיני עשירי אינו קדוש, ונראה מזה דמפרש הטעם משום דלא טעו אינשי משמיני לעשירי, ולכן אין זה בגדר טעות אלא חוכא בעלמא, כקורא לשני עשירי, ומה"ט חשיב נמי בשותק בעשירי דלאו עקירה היא, [ועי' תו' בדין קרא לתשיעי תשיעי, ובמשנ"ת סק"א], אבל אם הטעם מפני שא"א לקדש בתורת מעשר כולי האי, דהיינו שאחד משמונה לא מיקרי מעשר, וכן בי"ב אם קרא לי"א עשירי א"א לקדש גם י"ב, ואם לא קראו עשירי אין לקדש רק הי"ב לשם מעשר, שכבר פקע הקשר עם העשירי, לפ"ז אין לדמות דין נעקר שם עשירי לנדון זה, ועי' לעיל סק"א.

שוב נראה לפרש ענין נעקר שם עשירי, שצריך לגלות דעתו שרוצה להמיר שמו, ואז מועיל גילוי דעתו לקדש הי"א, אבל אם בעשירי לא יגלה דעתו, לא חשבינן ליה

יעשה מעש המוכיח שגומר מנינו כגון שהוציא השאר מן הדיר, והשאר רק התשיעי שקראו עשירי ואח"כ הוציאו ומנאו, י"ל דלא חשיב מנין הראוי, דהשתא ניכר שלא יגמור מנינו ואינו טעות במחשבה בלבד, ובכה"ג לא יתקדש התשיעי.

מיהו קשה לפ"ז מה אמרו בדראבר"ש דס"ל כר"י דטעות מעשר תמורה הוי, הרי גם לר"מ י"ל דכיון שכבר המיר בתשיעי אינו חוזר ומימר ב"א, כיון דחלות הקדושה מכח תמורה היא, ומוכח מזה דלר"מ לאו תמורה היא כלל, ויש לדחות דמיעוטא דוה"י הוא ותמורתו מה הוא מיוחד אף תמורתו מיוחדת נאמר רק כשתמורתו כמוהו, שאין מתקדש כמוהו אלא אחד, אבל כאן דנעשה שלמים אינו מתמעט מהוא ותמורתו, אבל אין הכרח להמציא כן, ופשטות הדברים אין ממירין וחוזרין וממירין הר"ז חסרון בתפיסת התמורה, וש"מ דלר"מ אינו תמורה כלל, וזה נלמד מקרא דמן הבקר שנעשה שלמים שו"מ דכהקדישו לשלמים חשיב, אבל מוכל מעשר הרי ט' וי"א שוין, מיהו קושטא הוא דאפשר דלר"ש אין זה בכלל ממיר וחוזר וממיר, כיון שהתשיעי קודם הקדשת העשירי, והי"א אח"כ, וגם אין קדושתן שוה, וכ"ה פשטות הדברים בדברי רשב"י בשם ר"ש נ"ט ב' דבעינן שלא נעקר שם עשירי ממנו גם לקדושת התשיעי ויליף לה ק"ו מ"א, ואם י"א אינו מענין תמורה כלל, א"כ לא דמו אהדדי וליכא למילף מיניהו, וחזינן מזה דר"ש כר"י ס"ל, וכיון דלא אשכחן דר"ש ס"ל כראבר"ש, ש"מ שאין הכרח לדמותן בד"ז.

ד. נזיר ל"ב א' איתמר מעשר רנ"א טעותו ולא כונתו ר"ח ורבר"ה אמרי טעותו וכ"ש כונתו, לכאורה טעמיה דר"נ משום דכשיודע שאין זה עשירי וקראו עשירי אין זה אלא חוכא, שהרי יודע שמוציא שקר מפיו ואומר עשירי על התשיעי, משא"כ בטעותו שפיו ולבו שוין לקראו עשירי, ואזלינן בתר

יש להסתפק ספק מנין הראוי שפוטר, כגון שהיו לו י"ט בדיר והוציא ט' בפתח זה וט' בפתח זה והעשירי באחד מהן או שקידשו בדיר, מה הדין אם קרא לשני התשיעים עשירי, האם הם מקודשין בודאי או בספק, דבפשוטו מנין הראוי פוטר בודאי אע"פ שהוא ספק, דתו לא קרינן ביה כל אשר יעבור, אבל קדושת התשיעי שנסמכת לעשירי, י"ל דבעינן עשירי ודאי, ולכאורה מדר"ש דבעינן נעקר שם עשירי ממנו אף בתשיעי, חזינן שהקדושה תלויה בעשירי, ובדליכא שם עשירי ליכא קדושת תשיעי, וע"כ ל"פ אלא אם בעינן נעקר שם עשירי אבל לכו"ע בעינן עשירי ודאי, ובדליכא אלא עשירי אחד לא מתקדשי תרוייהו, ואע"פ שאם מת עשירי בדיר פשטות הדברים שהתשיעי קדוש, ואפי' לר"ש, מיהו אפשר דאף לר"ש דין קדושת התשיעי כדין מנין הראוי שלו, אלא שאם קרא לעשירי עשירי איגלאי מילתא שקריאה בטעות הואי.

הקשה ב"א ה"ר ישראל נ"י קרא לתשיעי עשירי וחשב שבזה נשלם מנין המעשר, והסיח דעתו מלמנות עוד, כגון שהוא בגורן אחרון ולא נשאר לו אלא חמש, מ"ט חשיב מנין הראוי הרי כשיצא התשיעי הזה לא הי' בדעתו להשלים עליו עשירי, ודין הוא שיחשב כמוציאו שלא לשם מעשר, ואם אינו מנין הראוי דין הוא שלא יתקדש, ולכאורה יש לשאול כן גם ביצא תשיעי ולא דיבר וחשב שהוא עשירי, או שקרא לשמיני תשיעי ובתשיעי לא דיבר, וכן בקרא לחמישי ששי למה נפטרו כולם במנין הראוי, הרי לא הי' דעתו להשלים מנין עשירי עליהם, והו"ל כאינו מונה למעשר, ובפשוטו נראה דטעות אינה קובעת דינים, ואזלינן לפי האמת כיון שמונה אותם לשם מעשר, ואם תתגלה הטעות יחשב מנין הראוי, חזינן הטעות כעומד להתגלות גם באופן שמסתמא לא יתגלה לו טעותו, כגון שכשיגמור למנות יערבם כולם ושוב לא יוכל לקדש עשירי ודאי, אבל אם

הוא, א"כ גם למ"ד כ"ש כונתו, לא ראי' היא, ויש ללמוד מזה דבקרא דוכל מעשר בקר וצאן יהי' קדש למדנו שכל שקורא שמו עשירי יהי' קדש, דשייך שם מעשר גם על אלו שסביב העשירי, או שאפשר להמיר שם עשירי על אחר.

ולפ"ז הפסוק מתפרש על כונתו ואפי' על טעותו, אלא שפשטות הפסוק בטעותו, והא דקים לן דפשטיה דקרא בטעותו היינו מהא דתלה הכתוב הקדושה בקריאת הבעלים, דכתיב כל אשר יעבור תחת השבט, דהיינו לפי מנינו של הבעלים, ולא מסתבר שיתפרש כשמשה מנינו במתכוין, שאין זה דרך בני אדם, ולכן פשוט לן שהכתוב מדבר בטעותו, אלא דשמעין מזה דכ"ש כונתו, ולפ"ז נראה דמתני' דבכורות ס' א' ג"כ מתפרשת טעותו וכ"ש כונתו, ולא דמתני' מיירי בכונתו ואפי' טעותו, שהרי לא הוזכר במתני' התייחסות לטעותו, וע"כ דסתמא בטעותו מיירי כמו בפסוק, וע"ז אמרין דכ"ש כונתו, והיינו דקאמרי ב"ה כתוב שקידש כו' דבקרא מבואר דטעותו מקדשת, - אם הפסוק מיירי בטעותו, יש להסתפק אם עובר משום מקדיש בע"מ למזבח בפרט ב"א, וכמש"כ לעיל, ולא יבקר מתפרש בטעותו, ומסתברא דפטור כיון שכונתו לקיים מצות מעשר ב"א, ובמעשר אין לאו זה.

שם ואשתיקו ב"ה לימרו להון כו' פ"י דתשובה זו עדיפא דהויא מיניה וביה שאף בט' וי"א גופייהו מוכח דגזיה"כ הוא, והנה ר"נ לא השיבו, וכן בירושלמי אמרו ע"ז דעשירים היו בתשובות ואה"נ דהו"מ לשנויי הכי, וניחא להו לאוכוחי מח' וי"ב דקים להו ד"ז מפסוק, וידעו דמודו ב"ש בזה, ולא חשו בגמ' להשיב טעמייהו דב"ש דכמו שמשיבין על ח' וי"ב משיבין נמי על טעותו וכונתו, דנהי דגזיה"כ שיותר מט' וי"א לא מיקרי טעותו, וכן כונתו לומר עשירי כשיודע שהוא תשיעי חוכא בעלמא הוא, אבל סתמא דגמ'

פיו לקדשו, דטעותו לאו אונס מיקריא, וכיון שהקדישו לשמים שפיר קדוש, ור"ח ורבר"ה סברי שנתחדש בקרא דוכל מעשר בקר וצאן יהי' קדש, שאפשר להפריש גם תשיעי וי"א למעשר, כעין מרבה בתרומה, ואפי' בטעות מתקדש, וכ"ש בכונה, ולפ"ז י"ל דמה שקוראו בכונה עשירי פירושו הר"ז ג"כ מעשר, ואע"פ שאינו העשירי, אבל ל"מ כן אלא דוקא בקוראו עשירי ונעקר שם עשירי ממנו, ולפ"ז כונתו היינו עקירת שם עשירי ממנו כענין תמורה, כדחזינן במתני' דבאמת משום תמורה קדשי, דמה"ט תשיעי אינו קרב וי"א אינו עושה תמורה לר"י, וכן קרו ליה בגמ' תמורה י"ג ב' תמורת שמו, (ועי' לעיל סק"ב בסוגיא דתמורה י"ג ב'), ולכן בעינן שיעקור שם עשירי ממנו כדי לקרא שמו על אחר.

ונראה דהמקדיש תשיעי וי"א בכונה עושה שלא כדין, שהרי מקדשם בשקר, ואומר על התשיעי שהוא העשירי, [ואפי' אם אומר הר"ז מעשר [או הר"ז קודש אם מהני] אין כאן מקום לקדושה אלא מפני שהוא כקורא עליו שם עשירי], ועוד דקרינן ליה בגמ' תמורת שמו ותמורה עבירה היא, וגם חזינן שיש להם דיני תמורה לענין שאין תשיעי קרב ואין י"א עושה תמורה לר"י, ואין מימר וחוזר ומימר לראב"ש, ועוד שצריך שלא לקרא לעשירי עשירי כדינו, וזה ודאי לאו שפיר עבד, מיהו משכח"ל כשנעקר שם עשירי בטעות, ואח"כ קורא ל"א עשירי בכונה, ויש להסתפק בקרא ל"א בע"מ עשירי אם עובר בלאו דמקדיש בע"מ למזבח, או דמלא יבקר ממעטינן גם כונתו, ועי' להלן.

והיי מקום לומר שרק לאחר שנתחדש קרבן מעשר מט' וי"א ע"י טעותו, יכול להקדיש בכונתו ג"כ את הקרבן הזה, אבל לא משמע כן בשמעתין, חדא מדאמרינן וכ"ש כונתו, ועוד מדמייטנין ממתני' דאשתיקו ב"ה ולא אמרי להו דשאני מעשר דליכא כונתו כלל, ואם איתא דכונתו דמעשר מכח טעותו

דהדרא קושיא לר"נ, וכן במפרש כתב דקשיא לר"נ, ואמנם לדבריהם נחא שר"נ לא תירץ כאן, אבל ל"ק כ"כ די"ל דאה"נ דהו"מ לאוכוחי נמי מזה, וכמשנ"ת לעיל.

הרמב"ם בפ"ח ה"א פסק כר"ח ורבר"ה משום דרבים ניהו לגבי ר"נ, וכמ"ש הר"ף סוכה י' ב' בפלוגתא דר"נ ור"ח ורבר"ה לענין נויי סוכה ע"ש.

מזה דמייתו ב"ה ראי' מח' וי"ב שאינם מתקדשים מכח גזיה"כ, יש ללמוד דלא סברא היא שמח' עד י' לא טעו אינשי, דא"כ הול"ל דהאי לאו טעות מיקרי אלא פטומי מילי, ועמשנ"ת בזה לעיל סק"א.

ה. **בכורות ס' ב'** יצאו שנים בעשרי תנא חדא ירעו כו' יש לעי' למה לא סייעו לרבא מכל ברייתות אלו דמבואר בהדיא שנתקדש הי"א, ולעיל בגמ' דחקו ההיא ברייתא דלא תהוי סייעתא לרבא, וכאן יש שלש ברייתות כדרבא, דברייתא דימותו ודאי מתפרשא מפני שיש כאן שלמים, וכן הא דיקרבו מתפרש שיקרבו משום שלמים, ולא שיקדישו השני שהוא חולין לשלמים, דלא אשכחן שחייב לעשות כן, וצ"ל דאה"נ, אלא דכי אמרו לשמעתא קמיה דר"כ לא ידעו ברייתות אלו, וממילא מובן דברייתות אלו כדרבא.

שם הא דתנא ירעו רבנן היא דאמרי אין מביאין קדשים לבית הפסול, שלמים ומעשר תרוייהו נאכלין לשני ימים ולילה אחד, וא"כ החשש הוא רק בחזה ושוק הניתן לכהנים גם מהמעשר וכדפרש"י דחיישינן שמא לא ימצאו כהנים לאכלן, והדברים מחודשים שהעדיפו שלא יקרב המעשר כלל ויאכל במומו לבעלים, יותר מחשש רחוק שלא ימצאו אוכלין לחזה ושוק, ול"ד לקדשים שירעו ויפדו ויקריבם, על מעשר שהומם אין לו פדיון, וצ"ל דהבאה לבית הפסול חמירא טפי שיש בזה בזיון קדשים, אבל זה שנאכל

לא נחא להו בזה, ולכן מייתו שינויא דרשב"א, [וצ"ע בתו' שכתבו דלמסקנא בטלו דברי רשב"א ולא השיבו בגמ' דבר, ובפשוטו ביארו בגמ' מה משיבין ב"ה על דברי ב"ש בק"ו שאמר רשב"א, אבל ודאי דמה"ט לא השיבו ב"ה כן, לפי שידעו שב"ש ישיבום בק"ו זה], ואאמו"ר שליט"א ביאר דב"ש באמת לא סמכי עיקר דבריהם על מעשר בהמה אלא דילפי מתמורה ומסייעים סברתם מדאשכחן במע"ב, וב"ה דחו דממע"ב ליכא למילף, ואינהו לא ס"ל למילף תחלת הקדש מסוף הקדש, ולכן הקשו בגמ' רק מ"ט אישתיקו ב"ה, דלב"ש ל"ק כלל דמייתו רק סמך בעלמא לכח הקדש טעות.

שם ארשב"א היינו טעמא כו' דק"ו הוא מה מעשר כו' לכאורה עיקר הקושיא צ"ב דהא דמעשר אינו מתקדש בכונה היינו מפני שיודע שדבריו שקר ואין בהם ממש כשקורא לתשיעי עשירי, משא"כ כשטועה וסבור שאמת הוא שזה העשירי ומקדישו בלב שלם, ויש לפרש דהיינו דקאמר ומה מעשר שאין לו כח להקדיש קרבן כזה מדעתו, אהניא טעותו לקבוע קדושה בקרבן מפני טעותו לחוד, כ"ש הקדש שיש בידו להקדיש בכונה, שתועיל טעותו להקדיש.

ודחו בגמ' ולא היא דהקדש בדעתא דמריה תלי משא"כ מעשר שבמנין עשירי תלוי הקדש, וכיון שיש מציאות המחייבת את ההקדש לא רק רצונו של הבעלים, א"כ י"ל כשטעה ואמר שזוהי המציאות המחייבת את ההקדש דהיינו חשב שזהו העשירי הר"ז קדש, משא"כ בהקדש דעלמא שרק רצונו גורם את ההקדש, ובטעותו הרי חסר ברצונו להקדיש, ולכן לא חל.

פשטות הדברים דסיומא דולא היא היינו רק ליישב דברי ב"ה מה הם משיבין על הק"ו, אבל ודאי שנתיישבו דברי ר"נ בק"ו זה, וכ"נ דעת הרא"ש, אבל בתו' פירשו

יהא קרבן כדאר"מ במתני', להכי קאר"י שדינו לגמרי כשלמים, חוץ מזה שאינו עושה תמורה.

שם אלא שזה עושה קדושה ליקרב כו' טפי הול"ל שזה עושה תמורה וזה אינו עושה תמורה, שהרי אינו עושה תמורה כלל לשום דבר, והמפרש כתב דקתני בסיפא וזה אינו עושה קדושה ליקרב לומר שהוא עצמו קרב, וכדדייקנן בגמ' קדוש ליקרב הוא דלא עביד הא איהו גופיה קריב, ולכאורה נראה דעיקר ההוכחה מדקתני אין בין י"א לשלמים כו', ואם אינו קרב מה שייך לומר אין בין כו', ונקטו בגמ' סיומא דברייתא שאין ביניהם אלא כו'.

לכאורה ענין הא דאין תמורה עושה תמורה היינו דלא אלימא קדושת תמורה שלא באה מרצון המימר, לעשות תמורה נוספת, וגם י"ל דלא חשיב איהו המקדיש שיוכל להמיר, וס"ל לר"י דה"ה תמורת שמו שנתקדש מגזיה"כ שדינו כתמורה לענין זה, והא דעדיף מתמורת מעשר שאינו קרב, היינו מפני שנתחדש בתורה שיקרב שלמים, ואף תמורת מעשר גופיה הא דאינה קריבה היינו משום דלא שייך מעשר נוסף כשאינו עשירי, כמו שאין שייך בכור נוסף, וכך מתפרש טעמא דקרא דקדש הם תמורה כ"א א', אבל אם היתה נעשית שלמים היתה קריבה, ולענין זה קאר"י דנהי דדינה כשלמים לכל דבר, מ"מ חסר בכחה לעשות בהמה אחרת כיו"ב, ובמתני' קאמר וכי יש תמורה עושה תמורה, וכאן בברייתא ביאר שיש חסרון בכח קדושתה לעשות קדושה ליקרב.

שם ועוד תניא אם מן הבקר לרבות אחד עשר לשלמים, אפשר דדריש הכי ואם זבח שלמים קרבנו, או אם מן הבקר הוא מקריב, דכתיב דכיון דכתיב קרבנו הו"ל למיכתב ואם זבחים שלמים קרבנו מן הבקר כמו אם עולה קרבנו מן הבקר, והשתא מתפרש או שהוא קרבנו בנדבה או שהוא מקריב מן הבקר,

במומו מצינו שבע"מ מתקדש לכתחלה במעשר, ולא חשיב ביטול המצוה.

לכאורה נראה דכשיפול מום באחד מהם יפדהו על המעות בכח ארבעים מתוך שמונים, ויהיו המעות ספק שלמים ספק חולין שהרי אין פדיון למעשר, וכשיומם השני יחזור ויפדנו על המעות ויקח בהם שלמים, ולפ"ז אפשר לחלל קדושה מסופקת ותופסת המעות כנגדה בקדושה זו, אע"פ שאין כאן ספק שכלפי שמיא גליא, אלא קדושה משותפת.

ס"א א' והא דתני יקרבו ר"ש היא כו' יעוי' בתו' דנוהגין בשניהם כשלמים במאי דאפשר, ויש לעי' איך חלה ההקרבה בכח מ' מתוך פ', הרי גם כלפי שמיא לא גליא כשקרב האחד אם הוא השלמים או המעשר, וכן יש לשאול בשני בנ"א שקנו שתי בהמות יחד, מיהו בשותפין שייך לומר ברירה, אלא שאין הדבר ברור אא"כ הכהן יברור ויקריב הראשון לשם מי שהוא ידוע ויחזור ויקריב השני לחבירו, אבל כאן בכפרת הראשון נתכפר כח מ' מתוך פ', וכן בשני, והדברים צ"ע וביורו.

שם והא דתני ימותו ר"י היא כו' וסבר ר"י תמורת מעשר מתה, יש לעי' מהיכי תיתי נימא דתמורת מעשר מתה, ואמנם במתני' מצינו דס"ל לר"י דאינה עושה תמורה, אבל מה סברא יש שקידשה תורה את ה"א למיתה, ואפשר דתשיעי דנאכל במומו פשיטא לן אף אליבא דר"י, אבל י"א שקדושתו אלימא מתשיעי, ס"ד דדמי קצת לשלמים שאינו נאכל במומו לבעלים, ומ"מ לא אלימא קדושתו ליקרב כשלמים, ולכן יש מקום לומר שימות, כמו תמורת פסוה"מ שאמרו לעיל ט"ז א' שתמות משום דלא אלימא למיתפס פדיונה, ולא אלימא קדושתה ליקרב, ואינה נאכלת במומה ע"ש.

שם והתניא אין בין אחד עשר לשלמים כו' פ"י כיון דתמורת מעשר אינה קריבה, וי"א מדין תמורת שמו הוא קדוש, ס"ד שלא

ומעשר בזה"ז ימות, ויש לעי' מ"ש מבכור בזה"ז שירעה, ועוד דפשוטות הסוגיא לעיל נ"ג א' דמעשר בזה"ז לא ימות, אלא דלכתחלה אין מעשרין משום תקלה, חדא דמתני' קתני דנוהג שלא בפני הבית, ובריייתא קתני אין מקדישין כו' בהמה תעקר, וגם לא אמרו בגמ' ורמינהו, ולא שבכרייתא זו קתני טעמא דהאידנא, ופשוט בגמ' שם דבכור לא ימות, וכן בכל דוכתא, ומוכח מזה דשאני בכור ומעשר שמצותן מתקיימת במומן שמתחלה קידשתן תורה אפי' בבע"מ, ובכה"ג ודאי שאין מבטלין מצות התורה משום חשש תקלה, משא"כ בשלמים ושאר קרבנות שגם כשיפול בהם מום ישארו בקדושתן, וצריכין פדיון והמעות ילכו ליה"מ, ומ"מ חידשו בגמ' דהאידנא אין לעשר משום תקלה, ולאחר החורבן היו מעשרין אע"פ שלא היו מקדישין, עתו' נ"ג א' ד"ה אלא, ולכן נראה דמעשר בזה"ז דקאמרינן אין הכונה משום בהמת המעשר אלא משום שלמים די"א, וה"ק הכא מיירי שעושר בהמותיו בזה"ז ולכן ביצאו שנים בעשירי ימותו משום תקלה דשלמים.

ובה מיושב מש"פ הרמב"ם בפ"ו ה"ב דמעשר בהמה בזה"ז ירעו ויאכלו במומן לבעלים, שו"ר שהדבר מפורש בתוספתא סופ"ז בהמה שנתערב בה ספק מעשר בזה"ז ירעו עד שיסתאבו, ספק אחד עשר הרי כולן ימותו, וכ"כ תו' ע"ז י"ג ב' חילוק זה בין בכור בזה"ז לשאר קרבנות שצריכין פדיון, וראיתי שכבר כ"כ הגרא"מ ז"ל בתשובה סי' ס"ט והגר"ב הכהן הובא בחשק שלמה תמורה כ"א א', (ועוד ראיתי חידוש כמדומה? בדברי הגרא"מ ז"ל דמה שאמרו ע"ז י"ג ב' דבזה"ז ליכא לאו דמטיל מום בקדשים, היינו רק בקדשי בה"ב שנתפסין למזבח, שבזה אמרו שבזה"ז שאין מזבח אינם נתפסין למזבח מכח בה"ב אבל ל"מ בראשונים וכן ברמב"ם פ"א מאיסור"מ ע"ש במקומו וע"ש בתו' ה"ר אלחנן ולע"כ), ולאמור נתיישב המשך הגמ'

ודרשו שהוא מקריב ממעשר בקר, דכיון דכתיב העשירי לומר שרק הוא קודש כמעשר ולא כל מעשר בקר, ולעומת זה כתיב וכל מעשר יהי' קדש, הבינו שמרומז באיזה מקום מה יעשו בקודש זה, ולמדו ד"ז מקרא דשלמים.

שם יכול שאני מרבה אף התשיעי אמרת כו' בירושלמי נזיר פ"ה ה"ב ובתו"כ מפרשים דמן הבקר מיעוטא הוא, והבקר ריבויא הוא כמשנ"ת לעיל, ואמרינן דמסתברא דלמעוטי תשיעי ולריבויא י"א, אבל בתלמודן שהביאו רק הא דהעשירי להוציא את התשיעי תמורה כ"א א', הו"ל לפרושי נמי הכא דמכח מיעוטא לא מרבינן תשיעי, ואפשר דהעשירי ממעט נמי י"א מדין מעשר, שרק העשירי יהי' קדש למעשר, והשתא דמרבינן ממן הבקר אין לנו מקור לאתויי תרוייהו, שהרי יש סברא לומר שלא ריבה הכתוב אלא י"א, וממילא נשאר המיעוט שרק העשירי יהי' קדש להקרבה, ולכן התשיעי נאכל במומו.

שם אמרת וכי הקדש לפניו מקדש כו' סתם סיפרא מני ר"י כו' לכאורה לר"מ דלאו תמורה הוא לא אתינן עליה מכח הקדש לאחריו כלל, וממילא ש"מ דר"י היא, ועסק"ב.

שם הוי אומר לאחריו מקדש, תמורת שמו אינה נמשכת מכח העשירי כלל כמו תמורת גופו, שהרי אפי' מת העשירי קודם שקרא ל"א עשירי הרי הוא קדוש, וכן דוקא בעקר שם עשירי, וגם תשיעי קדוש מכח תמורת שמו, אלא דכיון דמכח תמורה הוא קדוש, הרי הבא להמיר לאחר שיש קרבן אחר בשם עשירי, חשיב טפי כבא להחליף את הקודש וראוי שיהא הוא ותמורתו קדש, משא"כ כשמקדים שם עשירי על התשיעי, שלא בא להחליף וליטול את הקדושה מן העשירי הקדוש, ועמשנ"ת לעיל סק"ג.

ו. שם אלא במעשר בזה"ז עסקינן ומשום תקלה, פשוטות הלשון משמע דכל

כמשי"ת בסמוך, שו"ר בחדושי הגרא"מ בשמעתין עוד בזה.

בכה"ג, מ"מ כאן מצות מעשר נקבעת לפי המעביר תחת השבט.

שם א"ה מאי איריא תרי אפי' חד נמי לא מיבעיא כו' הדברים צ"ב דאטו אם הקדיש עשר בהמות ס"ד דלישהינו, וה"נ הרי הקדיש מעשר ושלמים, ומה סברא יש דלישהינו, ולפמשנ"ת לעיל דרק משום שלמים ימותו, [ובזה לא חשיב הפסד כיון שגם המעות ילכו ליה"מ, ואע"פ שיכול לפדותן על פרוטה לא חשיב פסידא כיון שהוא הקדישו ליקרב ומה שיכול להמנות ההקדש ולפדות על פרוטה לא חשיב פסידא, ועוד שהרי ע"ז שנינו נ"ג א' בהמה תעקר פירות כסות וכלים ירקבו ומעות וכלי מתכות יוליך ליה"מ ולא אמרו יפדם על פרוטה, ועי' ערכין כ"ט א' שקול ד' זוזי כו'], ניחא דחשיב פסידא מה שמפסיד גם המעשר שראוי לאכלו במומו, ולכן ס"ד שיניח שניהם שיפול בהם מום ויפדנו ויאכלם, ועדיף מחולין ושלמים כיון שמקיים מצות אכילה במעשר, א"נ אם הי' הדין במעשר ושלמים ירעו, ה"ה בשלמים וחולין, וניחא ששנה התנא ד"ז ביצאו שנים בעשירי, וכן בתוספתא קתני ספק אחד עשר ימותו.

שם תוד"ה במעשר בזה"ז כו' פי' דאיירי במאורע שעושר שלא כדין, אבל הא פשיטא שאם כונסן לכיפה ודאי שאינו מעשר לכתחלה, דאין מפרישין תחלה לאיבוד, ואפי' אם אינו מאבדן אלא ירעו ויקיים מצותן שיאכלו במומן לבעלים, אמרו שאין מפרישין בזה"ז, וצ"ע במפרש שכתב דס"ל להאי תנא דמפריש בזה"ז ואח"כ כונסן לכיפה, דזה ודאי אינו הגון.

ז. **שם** איתמר האומר לשלוחו צא ועשר עלי, נראה דבכונה ודאי לא חל מידי, שלא עשאו שליח לכך, אבל בטעותו ס"ד שהמעשר חל לפי מנינו של שליח כאילו הי' הבעלים, ואע"פ שבעלמא אמרין לתקוני שדרתיך

שם רב פפי משמיה דרבא אמר קרא לתשיעי עשירי כו' ר"פ משמיה דרבא אמר כו' לתקוני שדרתיך ולא לעוותי, פשטות הדברים שרק ר"פ חידש טעמא דלתקוני שדרתיך, מדלא קאמר הא נמי עיוות הוא, שהרי גם באחד עשר משום עיוות הוא, וכן בסברא קשה לומר דימתין עד שיומם לא חשיב עיוות, וכן איסור מכירה ואיסור גיזה ועבודה, ועוד נראה דמ"ש מהא דתנן הוי קושיא לר"פ ולא לרב פפי, ואם איתא דפליגי בדרגת העיוות של נאכל במומו, א"כ בתרומה הוי עיוות לכו"ע, ועוד דפעמים ניחא ליה להקריבו שלמים וליתן חזה ושוק לכהן מלהמתין עד שיומם, ופעמים שימות קודם שיומם, ומכ"ז נראה כפי' שני בתו' דבי"א כיון דעבדיה לשליחותיה שוב אין לו זכות להקדיש הי"א אף באופן שממשיך למנות הצאן שבדיר, דמ"מ תמורת שמו של י"א מתייחס למנין הראשון וכבר עשה שליחותו.

ויש להסתפק אליבא דרב פפי אם יכול להתנות בהדיא שאם יטעה ויקרא לתשיעי עשירי לא יחול, או דבכה"ג בטלה כל שליחותו ולא חל מעשר, שאין דין שליחות למעשר לחצאין, דלכאורה אם יכול להתנות למה לא נימא דסתמא לא ניחא ליה בטעותו, ואפשר שאין ראוי למנות שליח שלא כדיני התורה לבעה"ב, ולכן כ"ז שלא התנה בהדיא אף טעותו מתקדשת.

לכאורה בקרא לתשיעי עשירי הרי העשירי קדוש מאליו, ולא אמרין דבטל מנינו עי"ז, ובקרא לי"א עשירי לא נפטר הי"א במנין הראוי, כיון שמנה אותו במנין שאינו חל.

שם ומ"ש מהא דתנן האומר לשלוחו כו' האי קושיא היא לר"פ דהא חזינן התם דאע"פ שהי' לו לתרום אחד מנ', אם טעה באומד

שלו ועלה בידו אחד ממ' תרומתו תרומה, ומשני דהתם לאו בטעה באומד מיירי, אלא שנתכוין להפריש אחד ממ', מפני שאמד דעתו של בעה"ב דס"ל בעין יפה, ולפ"ז משמע שאם טעה באומד שנתכוין ליטול אחד מנ' ועלה בידו אחד ממ' אין תרומתו תרומה, (ולפי' קמא דתו' וכן לפרש"י האי קושיא היא לכו"ע, ועי' בסמוך).

הרמב"ם פ"ח ה"ב פסק כרב פפא דחשיב בתרא טפי אע"ג דהוה בחד דרא, ותרוייהו משמיה דרבא, ועוד דלשון ומ"ש הוי סתמא דגמ' שמפרש דברי ר"פ, ולא בלשון מיתבי, אבל מהא דקי"ל בעלמא לתקוני שדרתיך אין ראי' לכאן, דטעמיה דרב פפי משום שכך היא מצות מעשר, וכמשנ"ת.

ח. ס' ב' אמר רבא יצאו שנים בתשיעי כו' מכולה סוגיין משמע דלא גרסינן במתני' יצאו תשיעי ועשירי כאחת ט' וי' מקולקלין, דא"כ הו"ל לרבא לפרושי מתני', ולימא דמקולקלין אם קראן עשירי דשניהם מקודשין, ואם קראן תשיעי הו"ל מעורבין ולא מקודשין, וגם מאי קאמר היינו הך, הרי ברישא הוי פירושא דמתני', וסיפא דשנים בעשירי לא נשנה במתני', וכן שינוי הלשון יצאו שנים בתשיעי יצאו שנים בעשירי במימרא דרבא ובברייתות דלקמן, ולא אמרו יצאו י' וי"א כאחת, וגם נראה דלא מיקרי מקולקלין במעורבין, ורק כשיש ספק בחלות מיקרי מקולקלין, ועמשנ"ת בזה לעיל ס סק, ועשטמ"ק הנדמ"ח בשם תו' הרא"ש.

שם הא קמ"ל דכל בב"א תרוייהו קא קדשי, פי' דכיון שעדיין לא הוחלט שם העשירי בשעה שקורא לאחד עשר עשירי, הו"ז בכלל תמורת שמו שהרי רוצה להפקיע שם עשירי ליי"א, ורק לאחר שקרא עשירי לעשירי תו לא חייל, ויש להסתפק לר"ש נ"ט ב' דאף לתשיעי בעינן נעקר שם עשירי ממנו אם בכה"ג מיקרי נעקר שם עשירי ממנו, די"ל דכיון שקרא גם

לעשירי עשירי הרי לא נעקר שמו ממנו, ורק לגבי הי"א שקרא שמו בב"א שיין לומר שיחול, אע"פ שקרא גם לעשירי בב"א, וה"נ מסתברא דלדידן אם יצאו שנים בתשיעי וקראן עשירי לא נעקר שם עשירי הימנו אע"פ שקרא גם לתשיעי עשירי, וה"ה אחד עשר לגבי התשיעי, ואע"פ שהי"א נתקדש, ולפ"ז ניחא טפי הא דדחק רב אשי לאוקומי ברייתא ומתני' דבב"א לא מיקרי נעקר, דבאמת לא נעקר שמו בב"א, אלא דאפ"ה ס"ל לרבא דתרוייהו קא קדשי, וא"כ פשטא דזה הכלל כולל גם בב"א, שו"ר בספר מרן זללה"ה סכ"ז ס"ק י"ב שכתב דלר"ש יצאו שנים בעשירי וקראן עשירי או יצאו שנים בתשיעי וקראן עשירי ג"כ לא מתקדש, כיון דלדידיה הרי היתה קריאת התשיעי ברורה טפי מבב"א ואפ"ה מיתלא תליא בקדושת העשירי, וש"מ דבעינן עקירה גמורה ולא תליא באיבר ליה עשירי, ורק לרבנן דס"ל דתשיעי קודש בכל ענין, וי"א תלוי באיבר ליה עשירי, בזה י"ל דבב"א לא מיקרי איבר ליה עשירי, מיהו יש מקום לדון דבב"א הוי פגם גם בעשירי, טפי מבזא"ז שהעשירי נתקדש לבדו בבירור, בלא צירוף תשיעי.

שם אי משום הא לא איריא הב"ע דקדים חד כו' יש לעי' א"ה מאי למימרא, ולא משמע לאפוקי מדרבי או דרבי נמי מודה הכא, ועי' מפרש ותו', שהרי לא הוזכר לשון י"א בברייתא דנימא שזהו עיקר החידוש, ובודאי דליכא למימר דקמ"ל דרבי מודה בדלית ליה בהמות טפי, שאין רמז לכ"ז, דהא איכא לפרושי דאתיא דלא כרבי, אלא ודאי זהו סתמא דגמ' דדחי שאין ראי' מכאן דלא כרבי, אבל הברייתא לא אתיא לאשמועינן ד"ז, ועו"ק דקתני ולא קדם אחד את חברו ואנן מוקמינן לה בקדם, ואיערוב.

ואפשר דהשתא מפרשינן חידושא דברייתא דאע"פ שיצא העשירי עם הי"א וקראן עשירי, חשיב שקרא גם ליי"א עשירי, ולא

הי' חל שם עשירי אלא עליו, ולא נחית תנא לעקירת השם שהיתה קודם לכן, ולמסקנא דבב"א תרויהו קדשי כמבואר בכל הג' ברייתות דלקמן קמ"ל שאם קדם אחד את חבירו חל שם עשירי רק עליו אע"פ שקרא לשניהם כאחת עשירי, מיהו דוקא כשיודע להבחין מי הראשון וכמ"ש תו' י"ז ב'.

ט. שם דאמרינן חד עישורא קאמר, לכאורה מהא דהדר קרייה לאחד עשר עשירי נראה שאינו מתכוין לחד עישורא, אלא בא לתקן לשונו שהקדיש עשירי שלא כדין ובא להפריש כעת הי"א לעשירי, ועכ"פ חזינן שקורא עשירי סתמא, ומ"מ מתרצינן דיבוריה דחד עישורא קאמר, כדי שזה לא יחשב עקירת שם עשירי ממנו, דכ"ז שאפשר לתרץ דיבורו הו"ל דברים שבלב ולא אזלינן בתר טעות, ואמנם אם לא הי' טועה לא הי' מקום לתרץ דבריו כן, אבל מי שטועה ותפסין ליה משום דיבור פיו, הרי כ"ז שאפשר לתרץ דיבורו אין כאן עקירה ודאית, והו"ל כלא קרא כלל שג"כ אין הי"א שאחריו מתקדש, וכבר כ"כ מרן זללה"ה בסכ"ז ס"ק י"א, ולמדנו מכאן דענין עקירת שם עשירי היינו בפיו דוקא, ולא מפני שאין זו טעות אלא חוכא אם קרא לשניהם עשירי, שהרי כאן אם לא נתכוין לחד עישורא, הרי יש ממש בטעותו שקרא לי"א עשירי, ולי"א עשירי.

שם כלל אמר רבי כ"ז שלא נעקר כו' והלא נעקר אמר רבא כו' אי לאו דאמר רבי כלל זה הי' מקום לפרש דלא חשיבא עקירה אלא באותו מנין, אבל אם קרא לעשירי י"א שהוא ממנין אחר לא חשיבא עקירה למנין זה, לכך סיים רבי כלל זה לומר שהוא מודה לכלל דמהני כל עקירה, וגם ריב"ז ס"ל כלל זה, אלא דרבי חשיב ליה לא נעקר וכדמפרש לה רבא, שו"ר בתו"כ הובא בילקו"ש קרא לתשיעי תשיעי ולעשירי י"א ולי"א עשירי רבי אומר אינו מקודש ריב"ז אומר מקודש זה

אמרינן דלעשירי הוא דקרי עשירי, ולא קרא שם עשירי על הי"א, ולא נחית תנא לפרושי דמיירי באופן שאם קרא לי"א עשירי קדוש, דודאי מיירי רק בכה"ג, שהרי עיקר החידוש הוא דכה"ג נמי כקרא לי"א עשירי דמי, והיינו דקתני ולא קדם אחד מהן את חבירו שקרא עשירי על שניהם יחד, ואיהו דחיק ומוקי אנפשיה היכי משכח"ל שהקדים לקרא לעשירי י"א, ולא שיש רמז לזה בברייתא היכי מיירי.

שם ואפיק לרישיה, בתוספתא וברמב"ם מבואר דכשיצא רו"ר הרי הוא כמנוי, אבל כאן אפשר דמיירי כשעדיין לא יצא רו"ר, ומ"מ כיון שהקדים למנותו הו"ל בדין עשירי דקראו י"א, ואמנם אם הי' כולו בדיר וקראו י"א, מסתברא שאינו בדין עשירי שקראו י"א, אבל כשיצא ראשו ומנאן שפיר הו"ל עשירי, שו"ר בזה בספר מרן זללה"ה ס"ק י"א ד"ה יש לעי', שו"ר שם ס"ק י"ב ע"ד הרמב"ם הי"ב, ומיושב טפי הא דלא קדם אחד מהן את חבירו, שבאמת לא יצא עדיין אחד רו"ר קודם לחבירו, שביציאה הגמורה שיצאו רו"ר יצאו כאחת, מיהו י"ל דרישיה ל"ד אלא ר"ל רו"ר, ויותר נראה שעדיין לא יצא רו"ר, דא"כ צ"ל דחזר לפנים והדר איערוב.

שם וקרייה אחד עשר, לכאורה י"ל דנקט קראו י"א, כיון ששניהם באים לצאת כאחת ויש כאן י' וי"א, ולכן אם קראו י"א אין זה טעות כ"כ, משא"כ לחדש שקראו ט', אין להמציא דמיירי בטעה בחשבונו, א"נ סתמא דגמ' בעי על רב אשי דנקט י"א האם בא לרמוז שאין הלכה כרבי, ולפ"ז הו"מ לאוקומה בקראו תשיעי, ועכ"פ אין התייחסות לכ"ז בברייתא, ולכן ליכא למימר דהיינו רבנותא דברייתא, ועמש"כ לעיל סק"א ע"ד התו'.

שם מאי לא קדם דהדר איערוב, פי' דביציאה השני' לא קדם, לומר שחל שם עשירי על שניהם לקדשם, ואם הי' אחד קודם לא

כתב מרן זללה"ה ס"ק י"ב שהלכה כרבי מחבירו, ונראה דמתני' נמי דיקא דקתני קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי שיש לו ג' טעויות, וטפי הול"ל קרא לתשיעי עשירי ולעשירי אחד עשר ולאחד עשר עשירי, שאז בא לתקן טעותו בי"א, לפי שלא קרא לעשירי עשירי, וחשב שיחליף הי"א בעשירי, משא"כ לפי המשנה שכבר עמד על טעותו לא הי' לו לקרא לי"א עשירי, ועי' תור"פ ב"מ ו' ב' איך אירע טעות כזו, אבל לרבי לא מצי למיתני אלא בכה"ג, ומרן זללה"ה שם כתב ליישב משמעות הרמב"ם שפסק כריב"ר, כיון דמשמע שכל שנעקר שם עשירי ממנו הויא עקירה בין בט' בין בי"א ולא מחלקינן בין אית ליה בהמות טובא או לא, ולכאורה לישניה דראב"ר שאתי נמי שפיר טפי כרבי, דקאמר לעולם אין י"א קדוש כו'.

עוד שם בחזו"א ס"ק י"א נסתפק אם מנה הח' במחשבה ואח"כ קרא לט' עשירי ולעשירי תשיעי [או עשירי] אם התשיעי מתקדש, דאפשר שצריך כל המנין בפיו כדי לקדש התשיעי, ולא נתפרש מה"ת לחלק בדבר, הרי הח' נפטר במנין הראוי ומעתה קרינן בט' כל מעשר כשקראו עשירי, בין בטעותו בין בכונתו.

הכלל שאמר רבי כל זמן שנעקר שם עשירי הימנו לפניו מקודש ולאחריו אינו מקודש, וזה כסברא שאמרנו, אבל הגר"א הגיה בע"א, וכלל זה נאמר לאפוקי מרשב"י בשם ר"ש, - מתני' דקתני קרא לתשיעי עשירי ולעשירי עשירי כו' אין י"א מקודש הא תשיעי מקודש מפורשת דלא כר"ש.

שם כגון דאית ליה בהמות טובא דאמרינן חד עישורא קאמר, ואם כבר מנה הרבה עשירות, ג"כ שייך לומר שמעכשיו רוצה למנות כמה עשיריים יש לו.

שם דאמרינן חד עישורא קאמר, ואם אמר עשתי עשר הוי שפיר עקירה, ואפשר דטעמיה דרבי משום שראוי למנות כל פעם אחד שנים ולא להמשיך המנין מעשר לעשרים, ולכן לא תלינן ליה במנין השני.

יש לעי' קרא לתשיעי עשירי ולעשירי אחד עשר לרבי מאי, שהרי ראינו שקרא לעשירי לפי טעותו עשירי, וא"כ אין סברא לומר דהשתא קרי ליה חד עישורא, [ועתו"כ לגרסת הגר"א דבכה"ג נמי פליג], ואולי מפני שהבחין בטעותו שקרא לתשיעי עשירי, שינה הלשון לקראו חד עישורא.

סימן ה

בשותפות נכרי בבכור

א. גי' א' אר"י ושניהם מקרא אחד דרשו כל בכור כו' יש לעי' לר"י קרא דאשר ייולד בבקרך ובצאנך דילפינן מיניה חולין קל"ה ב' למעוטי שותפות עכו"ם מאי עביד ליה, ועו"ק כיון דבקרך ממעט שותפות עכו"ם למה אין זה מוכיח לדרוש כל בכור עד דאיכא כוליה, שע"ז שני הכתובים קיימין דבעינן בקרך וכוליה דידך, ועו"ק כיון דלר"י מקצת בכור קדוש א"כ נמצא דאזון לחוד הוא בקדושת בכור, כמו שפוטל לרבנן, והדבר זר שתחשב האזון לחוד כבכור, ואמנם מצינו תמורה י"א ב' רגלה של זו עולה לר"מ ור"י שרק הרגל קדושה, אבל שם אפשר להוסיף על קדושתה ולהקריבה, וגם שייך קדו"ד ופדיון.

ב. גי' א' אר"י ושניהם מקרא אחד דרשו כל בכור כו' יש לעי' לר"י קרא דאשר ייולד בבקרך ובצאנך דילפינן מיניה חולין קל"ה ב' למעוטי שותפות עכו"ם מאי עביד ליה, ועו"ק כיון דבקרך ממעט שותפות עכו"ם למה אין זה מוכיח לדרוש כל בכור עד דאיכא כוליה, שע"ז שני הכתובים קיימין דבעינן בקרך וכוליה דידך, ועו"ק כיון דלר"י מקצת בכור קדוש א"כ נמצא דאזון לחוד הוא בקדושת בכור, כמו שפוטל לרבנן, והדבר זר שתחשב האזון לחוד כבכור, ואמנם מצינו תמורה י"א ב' רגלה של זו עולה לר"מ ור"י שרק הרגל קדושה, אבל שם אפשר להוסיף על קדושתה ולהקריבה, וגם שייך קדו"ד ופדיון.

שם כל בכור, נראה דהיינו קרא דפ' בא קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל, כמ"ש בשטמ"ק אות ג', וכ"כ בשטמ"ק ב' א' בשם תו', והכי מסתברא שיש לדרוש הפסוק הראשון דמיירי בציווי ההקדשה, ולא בסיפור הדברים, ורש"י אייתי קרא דבמדבר הקדשתי לי כל בכור בישראל משום דקתני בישראל ולא קתני בבני ישראל, אבל מצינו במתני' מ"ו א' דדריש ריה"ג פטר רחם בישראל עד שיפטרו רחם מישראל, וע"כ היינו קרא דפטר כל רחם בבני ישראל, וש"מ שהתנא מקצר ומייתי האי קרא בלשון בישראל.

ג. גי' א' אר"י ושניהם מקרא אחד דרשו כל בכור כו' יש לעי' לר"י קרא דאשר ייולד בבקרך ובצאנך דילפינן מיניה חולין קל"ה ב' למעוטי שותפות עכו"ם מאי עביד ליה, ועו"ק כיון דבקרך ממעט שותפות עכו"ם למה אין זה מוכיח לדרוש כל בכור עד דאיכא כוליה, שע"ז שני הכתובים קיימין דבעינן בקרך וכוליה דידך, ועו"ק כיון דלר"י מקצת בכור קדוש א"כ נמצא דאזון לחוד הוא בקדושת בכור, כמו שפוטל לרבנן, והדבר זר שתחשב האזון לחוד כבכור, ואמנם מצינו תמורה י"א ב' רגלה של זו עולה לר"מ ור"י שרק הרגל קדושה, אבל שם אפשר להוסיף על קדושתה ולהקריבה, וגם שייך קדו"ד ופדיון.

ונראה דר"י לטעמיה ט' ב' דדריש מלא תעבוד בבכור שורך אבל אתה עובד בשלך ובשל אחרים, ועל סמך זה דרש כאן כל בכור שיש מצות בכורה גם בשותפות גוי, והשתא ניחא דסיפיה דקרא דכל הבכור אשר יולד בבקרך וגו' לא תעבוד בבכור שורך וגו', ונמצא דבאמת ממעטינן מקדושה זו של המזבח כל שאינו בבקרך ואינו שורך, ונשאר דין כל בכור למקצת בכור לקדושת נתינה בלבד, וכיון דמעיקרא לא קדש להקריבה אין קושיא שתהא מצות נתינה במקצת בכור אף באבר אחד, כמו שיש מצות נתינה בשותפות של פרוטה בכל הבכור, ולמדנו מזה שגם שותפות באם כשותפות בולד אליבא דר"י, דהא קרא דבבקרך אגם מיירי כמ"ש במכילתא ובתו' ב' א', וכ"ה משמעות הלשון שיולד מן הבקר שלך דהיינו האם, ותרווייהו נתמעטו מקדושת מזבח בהאי קרא, וכמשנ"ת דריבויא דמקצת בכור נלמד למצות נתינה בלבד.

שם רבנן סברי בכור מקצת בכור משמע, לכאורה קשה לפרש בכור מקצת בכור, ואפשר דבאמת לשון בכור לא מתפרש על מקצת, אלא שגם בכור דגוי שם בכור עליו, ולענין בכור בישראל סגי שמקצתו בישראל, דכיון שכולו בכור מיקרי שייך לפרש דחלק הבכור של הישראל קדוש, ואפשר דמקצת שאמרו לאו דוקא והכונה רובא משמע, וכלפי כוליה משמע אמרו מקצת משמע, ולפ"ז לר"י כוליה ממש משמע דהיינו טפי מרובא.

וא"ת היכי מצינן לפרושי בכור מקצת בכור, הרי כתיב בקרך למעוטי שותפות גוי, ואפשר דאה"נ, אבל לענין הדרשא דכל, ה"ז מתייחס למשמעות בכור, ואם בכור מקצת משמע, מתפרש כל עד דאיכא כוליה, וכבר כ"כ מרן זללה"ה בסט"ז סק"א.

קדוש לענין נתינה לכהן, ולכן לא הזכירו בגמ' כאן דרשא דבקרך, [שוב הראוני בחידושי הגרא"מ הלוי ז"ל שכ"כ ועי"ש עוד], ולפי ההכרעה בדרשא דכל בכור, נקבע משמעות דרשא דבקרך, וגם מיעוטא דשותפות גוי לפי ערך נלמד מכל בכור לרבנן, ואין כאן שתי דרשות, אלא ר"ח ורבא סברי דבעינן דבר שהנשמה תלויה בו, והיינו שותף בכל הבכור לפי ערך, או בדבר שהנשמה תלויה בו, ור"ה סבר דאפי' אזנו מתמעט מכל.

ובתו' ב' א' כתבו דדרשא דבקרך אתיא לשותפות אם, ודרשא דכל בכור אתיא לשותפות ולד, וסיימו דה"ה דהו"מ לאתויי דרשא דכל מקנך, ועמהרש"א, ועדיין אין זה מיושב דהא חדא מינייהו מייתרא, ואפשר דרק לבתר מיעוטא דבקרך ילפינן מכל מקנך אפי' אזנו, אבל ממקנך לחד לא הוה תלינן באם, ודוחק דבפשוטו מקנך ובקרך שוין.

ומרן זלה"ה כתב דמבקרך לא ממעטינן אלא שותפות בכלול או שותפות באבר אחד, ואפי' בדבר שעושה אותו נבילה לא הוה ממעטינן מבקרך, ולפ"ז נראה גדר הדברים דכל שיש לישראל בבהמה ראשו ורובו, שאילו הי' רק חלקים אלו בבהמה הוה סגי בזה לחשבו ולד לקדושת בכור, לא הוה ממעטינן שותפות ישראל משאר האיברים, אע"פ שהנשמה תלויה בהן, כיון שיש בחלק הישראל המבורר שיעור דמיקרי בהמה לענין בכור, אבל אם הי' הראש של גוי אע"פ שכל הבהמה של ישראל, ואפי' שותף בראש כולו ויש לו רק אחוז אחד מן הראש הוה ידעינן שפיר דפטור גם מדרשא דבקרך לחד, דכל שאין לישראל שיעור ולד לחד פשיטא דמתמעט מבקרך.

וביאור הדברים דנהי דבעלמא דבר שהנשמה תלויה בו מיקרי ערך כולו ופשוטה בכלול, אבל לגבי שותפות לא אמרינן דמי שיש לו קרום של מוח יש לו שותפות בכל

שם וכמה תהא שותפות של עכו"ם ותהא פטורה מן הבכורה, יש לעי' הרי לעיל אמרינן דסגי בכל דהו אליבא דר"י, וא"כ מאי בעי וכמה, ונראה דלעיל מיירי במקבל ונותן בקבלה שהשותפות בכל בהמה לפי ערך ולא לפי איברים, ובזה פשיטא לן דלר"י סגי בכל דהו לחייב, ולרבנן סגי בכל דהו לפטור דזה מיקרי שותפות טפי מדבר שעושה נבילה, כיון שאין חלק דישאל לחד שתחול עליו קדושת בכור בישראל, והרי הגוי שותף במוח ובלב, אבל בשותפות שמבוררת באיברים דשייך לומר שקול חלקך וזיל, בזה דנו וכמה תהא, ועי' להלן בדברי התו' ובדברי מרן זלה"ה בזה, וחילוק זה נלמד מדברי מרן ז"ל.

שם אר"ה אפי' אזנו כו' איתמר ר"ח אמר דבר שעושה אותו נבילה כו' במאי קמיפלגי בטריפה חיה כו' יש לעי' בשלמא לר"ה איצטריך כל לאתויי אזנו, אבל לר"ח ורבא שיש לגוי דבר שהנשמה תלויה בו הרי מסברא יש לחשבו כשותף בכל הבהמה כיון שיש לו חלק החיות שלה, וכדאמרינן לענין ערכין דערך ראשי וערך כבדי עלי נותן ערך כולו, וכן לענין רגלה של זו עולה אמרינן תמורה י"א ב' דמודה ר"י בדבר שהנשמה תלויה בו פשוטה קדושה בכלולה, הרי דשותף בחיות הבהמה כשותף בכלולה דמי, ושותף בכלולה הרי נתמעט מבקרך וצאנך חולין שם, ואין לומר דאה"נ ר"ח ורבא לא דרשי כל, ור"ה כר' יוחנן דאפי' מום קל לטעמיה דשניהם מקרא אחד דרשו, דבהדיא אר"פ מ"ש בו דבעינן כל בכור כו' הרי דאינהו נמי דרשי כל בכור, וכ"מ בשינויא דגמ' למבר"א כיון דלא עריבו בהו חולין קרינא בהו בבהמה כל בכור, וזהו תירוץ ע"ד ר"ח ורבא.

ואפשר ליישב כמש"כ לעיל אליבא דר"י, דיש להתייחס לדרשא דכל בכור כאילו לא נאמר בבקרך, שהרי אפשר לקיים דרשא דבבקרך לענין ששותפות גוי מותרת בגיזה ועבודה, ולקיים דרשא דכל בכור שמקצתו

הבהמה, שהרי אין לו זכות ליטול הקרום מחיים, ונמצא שאין לו אלא קרום, ונהי דלא מצינן למימר ליה שקול קרומך וזיל, אבל אכתי אין בעלותו בקרום ממעטת מבהמת הישראל שיש לו כולה, ורק מכל בכור ממעטינן ליה.

מיהו פשטות הדברים נראה דשותף בדבר שהנשמה תלוי' בו חשיב שותף בכל הבהמה, ולא רק משום דלא מצי למימר ליה שקול וזיל, דאטו בדבר שעושה טריפה וטריפה חי' מצי למימר ליה שקול וזיל, וכן כשהכליות שלו אע"פ שאינה טריפה לא שייך שקול וזיל, וכן בגמ' סברו דבלא כל דמקנן ממעטינן שותפות אם בדבר שעושה נבילה, וכן מבר"א סבר דאפי' עושה נבילה י"ל דלא יחשב שותפות אע"ג דליכא למימר שקול וזיל, ועוד דבכל דוכתא דממעטינן שותפות גוי עי' חולין קל"ה קל"ו מסתבר דדבר שהנשמה תלוי' בו כשותפות בכלולו חשיב, ועוד שלא הוזכר בגמ' דרשא דבקרך, ואם איתא הול"ל דטעמיה דר"ה ור' יוחנן משום דמבקרך שמעינן דבר שהנשמה תלוי' בו, וע"כ דמכל שמעינן אפי' אזנו, ומכ"ז נראה דדבר שהנשמה תלוי' בו כשותף בכלולו חשיב, וכ"נ מדבריו מן זללה"ה לענין חיוב הישראל אליבא דר' יהודה.

ועדיין לא נתיישב יפה דא"כ לר"ח ורובא גם מבקרך הוה ממעטינן דבר שעושה נבילה, וא"צ למשמעותא דבכור ולמשמעותא דכל, ול"מ כן, ועוד העיר ב"א ה"ר ישראל נ"י דא"כ לישתוק מבקרך, ואף דכתב מן זללה"ה דלא מייתר כאן כלום, אכתי לישתוק מכל בכור, וממילא הוה ממעיטנא לגמרי דבר שעושה נבילה מבקרך.

והנה יש לבאר בהא דאמרינן בכור רובא או מקצת משמע, דודאי אינו ראוי להקריבה בכה"ג, וע"כ דמצוהו רק ליתן לכהן, ויאכל במומו או שמומו עמו, אלא דהוה ס"ד דאסור

בגיזה ועבודה כבכור בע"מ וקמ"ל שורך דשרי, ולפ"ז אי לאו כל בכור דאינו קדוש כלל, הוה מפרשינן בכור רובא לענין נתינה ובקרך לענין הקריבה, ורק לבתר דידעינן מכל בכור ממעטינן נמי מבקרך שאינו קדוש כלל, והיינו דר' אלעאי, ולא שייך לומר דלשתוק מבכור שהוא עיקר המצוה, אבל בלא כל בכור, לא היינו למידין מבקרך מידי, כיון דמסברא ידעינן דרובא דבכור אינו בר הקריבה, ורק בקרך מקריבין, אבל לבתר דשמעינן שמקצת בכור אינו קדוש כלל, מפרשינן כן כל מיעוטא דבכור שאינו קדוש כלל.

ב. בדין שותפות גוי לר' יהודה, הרי הדברים סתמן כפירושן שאם הגוי שותף באזנו דלרבנן אינו קדוש, הרי הוא לר"י מותר בגיזה ועבודה, דכל מה שמתמעט משותפות גוי קרינן ביה שלך ושל אחרים, וממילא הדין נותן שאם יש לישראל אוזן בבכור דמיקרי נמי שלך ושל אחרים, שאין חילוק בגמ' בין כל דהו בערך לכל דהו באיברים אלא אם אמרינן שקול אונך וזיל, אבל כיון דשותפות באוזן פוטרת ה"ה דשותפות באוזן מחייבת.

וכן נראה בתמורה י"א ב' דבעא מיניה אביי מרבה [כ"ה בטש"מ"ק] הקדיש חד אבר מהו בגיזה, תפשוט לך מהא דתניא לא תגזו בכור צאנך אבל אתה גוזז שלך ושל אחרים, ומבואר מזה דאף ביש לו בבכור רק חד אבר איכא דין בכור לר"י, דאם איתא דבעינן לר"י דבר שהנשמה תלויה בו הרי בזה לא נסתפק אביי שהרי לכו"ע פשטה קדושה בכלה, ובעיא דאביי רק למ"ד דלא פשטה כמ"ש בשטמ"ק אות ל"ג, ואפי' באופן דליכא למימר פשטה כגון שחציה של אחר, מ"מ בדבר שהנשמה תלויה נראה דפשיטא ליה דאסור בגיזה, דחשבינן ליה כולו לד', ואמנם הו"מ למדחי דע"כ אין ראוי משם שהרי אפי' לישראל כולה חוץ מאזנו ג"כ מותר בגיזה, ובזה מספק"ל, דבבהמה אסור, אבל ראוי לקיים שעכ"פ מיירי גם בחד אבר של ישראל,

דתמורה היכן מצינו קרבן שותפות כזה שיש לאחד רק רגל, ואיך יסמוך על קרבנו, עי"ש.

ונראה דכמו שאם לקח הגוי אזנו לא מתקדש הולד, ולא נאסר בגיזה לר"י, אע"פ שעכשיו אין בו שלך ושל אחרים, דמעיקרא לא נחתא קדושה בשותפות גוי, ה"ה דבשותפות גוי באם לא נאסר הולד בגיזה ועבודה, דכיון שבעינן גם כח האם לחיוב בכורה, הרי מה שהולד אין בו מחלק הגוי כלום זה אינו מוסיף בקדושתו, והר"ז כנטל הגוי אזנו וה"ה כשנטל אמו, ולעיל סק"א כתבנו דנלמד מדרשא דאשר יולד בבקרך למעוטי שותפות עכו"ם מהקרבא אף כשהולד של ישראל כולו, וכ"כ בתו' דרשא זו אליבא דרבנן דקאי אאמו.

ונראה דאף לר' אלעאי חולין קל"ו א' דשותפות ישראל פטורה מן הבכורה, ה"ה דשותף באוון פטור, דכיון שחלקו של בעל האוון פטור, דלגבי ידיה ודאי לא קרינן ביה בקרך, הו"ל ככהן ונכרי שממעטין בכל בכור כיון דליכא כוליה, שיש להשוות מיעוטא דבקרך בכל הענינים בין בגוי לרבנן בין לר"י לענין גיזה בין בכהן בין בהפקר בין בישראל לר' אלעאי, דכל שאין כולו בכור הרי הוא פטור לגמרי.

אב"י אאמו"ר שליט"א כתב בס"א סק"א דמבקרך ממעטינן רק שותפות בכל הבהמה, אבל שותפות באוון מתמעט רק מכל בכור, ולכן לר' אלעאי דוקא שותפות כללית פוטרת, וכן לר"י לא מתקדש בבכורה אלא כשיש לו שותפות בכל הבהמה, וכ"כ גם בשם מרן זללה"ה, ושם מבואר דדבר שעושה אותו נבילה קדוש אף לר"י, ולפ"ז מצינו לב ומוח שרק הם קדושים כבכור, ולא הרווחנו בזה דנימא דדוקא כשראשו ורובו של ישראל דיש לו שותפות בבהמה שראויה להתקדש, אלא אפי' בלב ומוח לחוד נחשב כבכור, ושוב אין דוחק אם באזנו לחוד נחשב כנפש וכמשנ"ת.

ודחי דהתם לא נחתא ליה קדושה כלל פי' דלא נחתא קדושה מעיקרא אפי' אחד אבר, שהרי אף בכולו חוץ מאזנו מותר בגיזה, וא"א להוסיף על קדושתו לעשותו בכור ולהקריבו, ול"ד למקדיש חד אבר שקדושתו גמורה להקרבה כשישלים עליו, וכן הו"מ למידחי דהתם שרי אף בעבודה והכא בעבודה אסור כמ"ש רש"י, אלא דקושטא משני שאין הקדושה שוה כלל.

ונראה ביאור הדברים דכמו בהקדיש חד אבר לעולה דנחתא קדוה"ג להקרבה על רגלה, משום שאין הרגל דבר נפרד מנפש הבהמה, והר"ז כשותף בכל הבהמה שהקדיש חלקו, דה"נ בהמה בחייה אם אין מושג של שקול אונך וזיל, הרי שניהם שותפין בכל חיות הבהמה, והסכם החלוקה לאיברים אינו מפקיע האבר הזה מכלל נפש, ומה"ט שייך קדושת בכור באבר כמו באחד מאלף בערך הבהמה, דחזינן חלוקת האיברים כהסכם נוסף לשותפות הכללית, ול"ד לחיטה שחציה קדושה שאין נפש שמקשרת הכל לדבר אחד, והיינו נמי טעמא דיש לאסור כולה בהמה בגיזה משום חד אבר, כיון שכולה קדושה בשותפות לעולה, נכ"ה לשון הרמב"ם פ"א ממעילה ה"ג שהדבר ספק אם אסורה כולה בגיזה ועבודה וכ"נ כרש"י שפי' דבעבודה פשיטא דאסור דהא מכחיש לה, והיינו שכולה אסורה, ולשון השטמ"ק אות ל"ג מהו אותו אבר בגיזה, ואפשר כונתו דלצד שמותר הרי גם אותו אבר מותר, שהרי בבכור כולו מותר בגיזה, וצ"ע בזה], וכ"ה הגרסא בשטמ"ק אות כ"ב הכא נחתא לה קדושה בכולה בהמה.

וזדו ג"כ הנדון אם אמרינן שקול אונך וזיל, דודאי גם בשותף בכליות שא"א לומר שקול וזיל קמיפלגי, אלא הנדון אם בעינן שותף ממש בכל חיות הבהמה, או דסגי בשותף במקצת הבהמה, דחשיב שותף בנפש ע"י שיש לו בו מקצת, ובזה מיושב משה"ק אאמו"ר שליט"א בס"א סק"ד על ההיא

וּלְפִי צֶרֶךְ לַחֲדָשׁ אֲלִיבָא דְר"י שְׁנֵי דִינִים דִּלְעֻנִּין פְּטוּר גּוֹי סָגִי בִּאֲזָנוֹ לְהַתִּירוֹ בְּגִיזָה וְעִבּוּדָה, וְלְעֻנִּין קְדוּשָׁה בְּשֵׁל יִשְׂרָאֵל בְּעִינֵן דְּבַר שְׁעוּשָׁה אוֹתוֹ נְבִילָה, וְכֵן צֶרֶךְ לְחֶלֶק בֵּין שׁוֹתָפוֹת נִכְרֵי דְמַמְעֻטִּין לְרַבֵּנן לְבֵין שׁוֹתָפוֹת יִשְׂרָאֵל דְּמַמְעֻטִּין לְר' אֶלְעָאִי, - וְעִי' לְקַמְן סוֹס"ק י"א בְּדִין מִקְבֵּל צ"ב מִנְכְּרֵי אִם לְר"י מוֹתֵרִין בְּגו"ע.

ג. בְּשִׁטְמ"ק תְּמוּרָה י"א ב' אוֹת כ"א וְאוֹת ל"ז כְּתוּב דְּשׁוֹתָפוֹת גּוֹי לְר"י אַע"פ שְׁמוֹתָר בְּגִיזָה וְעִבּוּדָה מ"מ אִינוּ נֹאכֵל עַד שִׁיחָא בּוֹ מוֹם, וְהַדְּבָרִים מַחֲדוּשִׁים דְּכִיּוֹן שְׁמַעִיקָרָא לֹא הִיתָה בּוֹ קְדוּשַׁת הַקֶּרֶבָה, וְגִילְתָה תוֹרָה שְׁאִין בּוֹ דִּין פְּסוּה"מ לְעֻנִּין גִּיזָה וְעִבּוּדָה, מִמִּילָא מוֹכֵן שְׁאִין בּוֹ שׁוֹם זִיקָת קֶרֶבֶן וּמַהִיכִי תִיתִי לְהַצְרִיךְ בּוֹ מוֹם שֶׁהוּא מִדִּין קֶרֶבֶן, וְיֵשׁ גַּם מְקוֹם לְדוֹן שְׁחֶלֶק הַגּוֹי שֶׁהוּא חוֹלִין כְּנִטּוּל דְּמִי, וּמִמִּילָא הו"ל מוֹם, וְעִי' לְהֵלֶן בּוּזָה, אֲבָל כֵּאֵן א"צ לְזֶה שְׁאֵף בְּשׁוֹתָף בְּקֶרוֹם שֶׁל מוֹחַ שְׁאִין בּוֹ הִיתָר מוֹם, מ"מ נִשְׁחַט שֶׁלֹּא בְּמוֹם דְּמַעִיקָרָא לֹא נִתְקַדַּשׁ לְהַקְרֵבָה, (וְאִפְשָׁר דָּאֵף קוֹדֵם שֶׁשְׁמַעְנוּ דְּמוֹתָר בְּגִיזָה וְעִבּוּדָה יִדְעוּ דָּא"צ מוֹם, כִּיּוֹן דִּלָּא שִׁיכָא בִּיהַּ הַקֶּרֶבָה, מִיְהוּ בּוּזָה י"ל דְּאִיסוּר גִּיזָה וְעִבּוּדָה הִי' מוֹכִיחַ שִׁישׁ בּוּזָה קְדוּשַׁת קֶרֶבֶן).

וְאַאמו"ר שְׁלִיט"א בִּסְק הוֹכִיחַ כֵּן מֵהָא דִּאר"י בְּמִקְבֵּל בְּהֵמָה מִן הַנִּכְרֵי דְנוֹתֵן חֲצִי דְּמִי לְכַהֵן, וְאִם יֵשׁ בְּבִהֵמָה קְדוּה"ג שְׁצִרִיכָה מוֹם, הו"ל שִׁימְתִּין עַד שִׁיחָא בָּהֶם מוֹם, וְיִשְׁעָר לְפִי שׁוּיָה כְּשִׁצְרִיךְ לְהַמְתִּין בּוֹ לְמוֹם, וְגַם אֵין שִׁיךְ לִיתֵן דְּמִי כְּשִׁנְשֹׂאֶרֶת קְדוּשָׁה בְּגוֹף הַבְּהֵמָה, וְעִי"ש עוֹד דֹּאֵין לְהַתִּיר גִּיזָה וְעִבּוּדָה בְּבִהֵמָה שְׁצִרִיךְ לְהַמְתִּין בָּהּ לְמוֹם, [שו"ר בַּחזו"א הוֹבָא בְּסוּה"ד שְׁכַתְּבַּ דְּהִיתָר שְׁחִיטָה בְּלֹא מוֹם נִלְמַד בְּק"ו מִגִּיזָה וְעִבּוּדָה], וְלִשּׁוֹן הַגַּמ' תְּמוּרָה י"א ב' הֵתֵם לֹא נִחְתָּא לִיָּה קְדוּשָׁה כֻּלָּל וְזֶה מוֹכִיחַ שֶׁלֹּא חָל עָלָיו שׁוֹם קְדוּה"ג, וְכַמ"ש בְּשִׁטְמ"ק שֶׁם שׁוּזָה דַּחְקוֹ

לְרִש"י לְפָרֶשׁ דִּלָּא קְדוּשׁ כֻּלָּל, וְיֵשׁ לְפָרֶשׁ דִּלָּא נִחְתָּא קְדוּשַׁת קֶרֶבֶן כֻּלָּל אֲלֹא מִצּוֹת נִתְּנָה, דָּאִם אִיתָא דְנִחְתָּא קְדוּה"ג עַל הָאֵבֶר הַזֶּה וְצִרִיכָה כּוֹלָה מוֹם, א"כ מִנְלֵן דְּטַעֲמָא דְּמוֹתָר בְּגִיזָה וְעִבּוּדָה מִשּׁוֹם דִּלָּא נִחְתָּא קְדוּשָׁה, דִּילְמָא מִשּׁוֹם דְּחַד אֵבֶר אִינוּ אוֹסֵר בְּגִיזָה, וְאִמְנָם הָאֵמֶת שְׁגַם בְּחַד אֵבֶר שֶׁל גּוֹי מוֹתָר כּוֹלּוֹ בְּגִיזָה, אֲבָל תְּשׁוּבַת הַגַּמ' מִשּׁוֹם דִּלָּא נִחְתָּא קְדוּשָׁה כֻּלָּל, וְהִינּוּ מִשּׁוֹם דְּאֵבֶר גּוֹפִיָּה נִמִּי לֹא קְדוּשׁ אֲלֹא לְנִתְּנָה, וְכַמּוֹ שֶׁהֵבִין רִש"י שֶׁם, וְכֵן בְּתו' שֶׁם כְּתוּב דִּלָּא נִחְתָּא קְדוּה"ג כֻּלָּל, וְכ"כ רִש"י בְּכוֹרוֹת ט' ב' שְׁאִין קְדוּשָׁה לְחִצְאִין, שו"ר בִּסְפָר מִרְן זִלְלָה"ה סִי"ח ס"ק י"ט דְּפִשְׁטָא לִיָּה דְנִשְׁחַט שֶׁלֹּא בְּמוֹם מֵהָא דְנוֹתֵן דְּמִי לְכַהֵן, אֲבָל נִקֵּט דְּלִשְׁאֵר מִלִּי יֵשׁ לוֹ דִּין פְּסוּה"מ לְתְּמוּרָה [וְלֹאֲהֲכִיל לְכֻלְבִּים], וְזֶה מַחֲדוּשׁ, וְעִי' לְקַמְן סָק"ד.

מִיְהוּ לְעֻנִּין הַנִּדּוֹן אִם חֶלֶק הַגּוֹי כְּנִטּוּל דְּמִי וְחֲשִׁיב כְּמוֹם, לְכֹאֲוָרָה נִרְאָה דְּכ"ז שֶׁחֶלֶק קִיִּים אֵין בְּבִהֵמָה חֲסֵרוֹן שֶׁל מוֹם, דְּהַמְצִיאוֹת הַזֹּה שֶׁהָאֵבֶר קִיִּים וְהַבְּהֵמָה תְּמִימָה מַחֲשִׁיב כּוֹלָה כְּתְּמִימָה, וְכַמּוֹ שֶׁפְּשׁוּט שְׁלַעֲנִין טְרִיפָה לֹא שִׁיךְ לְחֻשׁוֹב חֶלֶק הַגּוֹי כְּנִטּוּל וְהוּא לֵה טְרִיפָה, דְּסו"ס חִיָּה הִיא, ה"ה לְעֻנִּין פָּגַם דְּמוֹם, וְעוֹד דָּאִם חֶלֶק הַגּוֹי כְּמֵאֵן דְּלִיתִּיהָ א"כ כְּשֶׁהָרֹאשׁ שֶׁל הַגּוֹי וְכֹל הַבְּהֵמָה דִּישְׂרָאֵל אֵין כֵּאֵן קְדוּשַׁת בְּכוֹר כֻּלָּל, דְּהָא בְּעִינֵן רִאשׁוֹ לְפִטְרָא רַחֵם, וְכֵן מְקוּשִׁית מִבְּר"א נִרְאָה דָּאֵף אִם טְרִיפָה אֵינָה קְדוּשָׁה בְּבִכּוֹר, מ"מ אֵיצְטְרִיךְ קָרָא לְפִטְרָא בְּכוֹר שִׁישׁ לְגוֹי חֶלֶק שְׁעוּשָׁה אוֹתָהּ טְרִיפָה.

וּלְפִי נִרְאָה דְּלר"ח וְרַבָּא שְׁחֶלֶק הַגּוֹי אִינוּ פּוֹטֵר אֲלֹא בְּדִבְרֵי שֶׁהִנְשֵׂמָה תְּלוּיָה בּוֹ, אִם יֵשׁ לְגוֹי אֵבֶר שְׁעוּשָׁה אוֹתוֹ בְּע"מ וְלֹא טְרִיפָה אִינוּ נִשְׁחַט עַד שִׁיחָא בּוֹ מוֹם, דְּהָא לְרַבֵּנן הַבְּהֵמָה קְדוּשָׁה קְדוּה"ג בְּכַה"ג וְאוֹסְרוּהָ בְּגִיזָה וְעִבּוּדָה, וְנִהְיָ דֹּאֵינָה רִאוּיָה לְקֶרֶבֶן, מִפְּנֵי חֶלֶק הַחוּלִין שְׁבָה, [וְאֵף כְּשֶׁאִינוּ עוֹשֶׂה אוֹתוֹ בְּע"מ יֵשׁ לְעִי' אִם מִבִּיאִין חֶלֶק הַחוּלִין לְעִזְרָה

מעוברת ובנותן לו מעוברת, אבל נותן לו בהמה לעובריה לא אשכחן דקניס ר"י, כמבואר לקמן ב', והנה נתבאר כאן דכשהישראל קיבל מגוי שלא עשה שום איסור במכירה לא קנסוהו, אבל במכר קנסוהו אעובר ואאם, דהא קי"ל שעובר ג"כ אסור למכרו.

והקשו בתוד"ה אבל, בין ברישא בין בסיפא למה נותן דמיו לכהן, הרי הבכור בעצמו קדוש ושייך לכהן, ולא מצינו שום ענין חילול בבכור, ומה נתינת דמים שייך כאן, עוד הקשה מרן זללה"ה בסט"ז סק"ב במה זכה הכהן שקיבל המעות בבכור, הרי עדיין הבכור שייך לכהנים, וכתב דצריך לזכות לו תחלה הבכור ואח"כ נותן לו דמיו, והדברים סתומין שלא הזכיר התנא עיקר הנתינה וכתב רק המכירה שלוקחו הבעלים בחזרה מן הכהן, ואאמו"ר שליט"א תירץ בזה דעשו שאינו זוכה כזוכה כיון שכל הכהנים ניחא להו בכך, ואין זה נדון פרטי בישראל שהלוה מעות לכהן, וכיון דכלל הוא בכל שותפות גוי שפיר נקבע הדין כן לכל הדורות דכולהו ניחא להו בהכי.

ובת"י תירצו דכיון דכהן לא ניחא ליה בשותפות גוי תיקנו שיתן לו דמיו, ויש לתמוה איך לא פירשו בגמ' שיש כאן תקנה מיוחדת לחייב את הבעלים לזכות חלק הבכור לכהן ולחזור וליקח ממנו, ולמה החליטו כן לכל הכהנים, ולא אמרו שאם לא ירצה הכהן בבכור עצמו חייב ליתן לו מיד, ואאמו"ר שליט"א כתב בזה דאפשר שהכהן כבא להשתתף עם הגוי עכשיו, ואסור לו להשתתף עמו, ולכן המצוה מחייבת שלא יתנו לו באופן שעובר איסור השתתפות עם הגוי, ואכתי בסיפא שחזור ולוקח כולו מן הנכרי לא נתיישבו הדברים, וכמשה"ק תו', ומה שתירצו בשטמ"ק, אות ט' דפעמים שאינו יכול לפדותו, צ"ע דהא הכא מיירי לאחר שפדאו עד עשרה בדמיו, ואיך פשוט כאן ד"ז, הרי ודאי ראוי ליתן לו הבכור עצמו.

אף שאין חייבין עליו כדמשמע תמורה שם בהיא שלמים וולדה חולין, וכאן עדיף שהבהמה הזו בעצמה קדושה להקרב, מ"מ י"ל דאסור להקריב כשחלק ממנה חולין, ועוד שמעתי מאאמו"ר שליט"א שיש לפסול הקרבן מפני דם חולין של החתיכה שמעורב בו כדאמרינן זבחים כ"ו א' לענין היא בפנים ורגליה בחוץ, אלא דבזה משכח"ל כשיחתוך האבר קודם קבלה כדאמרינן התם, אבל במום הרי הוא נפסל גם אחר שחיטה כדאמרינן התם, ועי' לקמן סק"ו], מ"מ פגם דמום ליכא כ"ז שהכל קיים, וכמו ברגלה של זו עולה שצריכה מום לפדותה, ואמנם שם שייך להמשיך קדושתה, אבל גם כשכולה אתנן ומחיר חוץ מרגלה לא חשיבא כבע"מ לפדותה, (ופשוט דאף לר"י אסור בגיזה ועבודה כמו לרבנן דלא אשכחן קולא לר"י בשותפות עכו"ם טפי מרבנן, וצ"ע בספר אאמו"ר שליט"א בזה).

ואאמו"ר שליט"א דקדק בלשון רש"י ג' א' דעיקר טעמיהו דר"נ ואינך דלא סגי במום הוא משום דבע"מ קדוש בבכורה, ולכן שייך לומר שקול אונק' וזיל, ומשמע ליה מזה דחשיב כבר כבע"מ, ועי"ש כמה צדדים בחילוקי דינים הנ"ל, ולפמשנ"ת נראה כצד הזה שכ"ז שאין חלק הגוי פוטר, אינו עושה בע"מ ולא היתר גיזה ועבודה לר"י, (והרי כשהגוי שותף באחד ממאה בערך הבכור לכו"ע פוטר, והדבר מובן שאין כאן סרך מום לומר שכל חלק יש חסרון ודמי למום, וה"ה כשיש לגוי חלק מסוים דלאו כנטול דמי).

בדין פט"ח של שותפות גוי אם נאסר בהנאה לר"י נתבאר לקמן ס"ו סק"ח.

ד. ב' א' ת"ש ר"י אומר המקבל בהמה מן העו"כ וילדה מעלין אותו בשויו ונותן חצי דמיו לכהן והנותן לו בקבלה כו' ונותן כל דמיו לכהן, מיירי בקיבל ממנו

ערכו, ע"י להלן], אבל מחייבין הבעלים לקנות תחלה החצי השני מן הגוי בשויו, וזהו מעלין אותו בשויו על החצי השני, אבל החצי הקדוש, ברשות ישראל קאי, ולשון רש"י ט' ב' ג"כ נראה דדמיו ר"ל ערכו והכונה שנותן גופו לכהן אלא שרק חצי שויו לכהן.

ובסיפא פודהו לאותו חצי עד עשרה בדמיו, ונותן כולו לכהן בלי שיחזיר לו מדמיו כלום, כיון שהחיוב של הקנס משוי ליה כלא נמכר לגוי, ונמצא לפ"ז דבין ברישא בין בסיפא חייבוהו לקנות מן הגוי החצי של הגוי, מיהו ברישא שלא מכר לגוי כלום לא קנסוהו אלא בשויו, ובין ברישא בין בסיפא נותן גוף הבהמה לכהן, אלא שברישא אין נותן לו כולו בחנם אלא חצי דמיו מקבל בחנם וחציו מחזיר לו דמיו, ובסיפא הכהן מקבל כל דמיו בחנם, וזהו לשון דמיו דנקט התנא מפני שברישא צריך להחזיר לו חצי דמיו, אבל זה שנותן לו גוף הבכור הי' פשוט לתנא שכל הענין כדי ליתן גוף הבהמה לכהן, ולא עלה על דעתו שיתפרש כאן בלא נתינת הבכור לכהן, וכ"ה פשטות הגמ' בכל מקום דלר"י שותפות גוי חייבת בבכורה והיינו למצות נתינת גופו.

ויתכן דכל שותף עם גוי בבהמה גסה ראוי לקנות חלקו ממנו, ולפ"ז אפשר דנותן חצי דמיו, היינו דלאחר שקנה חצי מן הגוי נותן לכהן חצי הבהמה שהי' שלו, וחצי דמיו ר"ל חצי גופו, והכונה כלפי סיפא שנותן כל גופו, ודמיו ר"ל ערך שויו שנותן לו זכות שותפות בחציו.

ולא אמור אין להוכיח מכאן שאפשר לשחוט הבכור בלא מום, שהרי נותן גופו לכהן, מיהו התו' גופייהו לא פירשו כן, ולדבריהם מוכח שפיר שאין בו קדושה כלל, ומרן זללה"ה [הובא לעיל סק"ג] ג"כ הוכיח מכאן שאין לו קדושה לענין שצריך מום, אבל צידד שעושה תמורה ואין מאכילו לכלבים

גם לא נתיישב למה צריך לפדותו כדי ליתן דמיו לכהן, ואמנם יש לדחות דתרי מילי ניהו, והפדיון משום מוכר בהמה גסה לכהן, אבל לא משמע כן, דהא ר"י ורבנן נחלקו רק בדין הבכור, ולמה הזכיר ר"י בדבריו דין הקנס, והכי הול"ל ר"א המקבל נותן חצי דמיו לכהן והנותן לו בקבלה נותן כל דמיו לכהן, וי"ל בזה דהא דנותן כל דמיו לכהן היינו מפני שמחויב לפדותו מן הגוי, וחזינן ליה כאילו מעיקרא לא חל המכר ואיגלאי מילתא שברשות ישראל ילדה, ונמצא שדיני הנתינה באין מכח קנס של מכירת בהמה לגוי.

ועו"ק מאי קאמר ברישא מעלין אותו בשוה, הרי אין כאן שום עליו אלא שנותן חצי דמיו לכהן, והלשון מוכיח שגם ברישא פודהו מן הגוי אלא שאינו חייב לשלם לו אלא דמי שויו, וכ"מ בירושלמי פסחים פ"ד ה"ג ששם הגירסא מעלה עמו בשוה ונותן חצי דמים לכהן ובסיפא מעלה עמו אפי' עשר דמים בשוה ונותן כל הדמים לכהן, וכע"ז בתוספתא פ"ב, והר"ז מוכיח שענין מעלין אותו בשויו היינו שפודהו מן הגוי בשויו ולא קנסינן ליה להוסיף בדמיו, ואם אינו נותן לכהן אלא דמיו, מה ענין פדיון לכאן, ובסיפא ג"כ משמע שרק מכח הפדיון נותן כל דמיו לכהן.

ולא אמור מיושב יותר לפרש דודאי נותן הבכור עצמו לכהן, וזה הי' פשוט כ"כ שלא הוצרך התנא לפרש ד"ז, אלא דברישא חייבוהו לקנות הבהמה מן הגוי כדי שיוכל ליתן כולה לכהן, ולא יעשנו שותף עם הגוי, נויש להסתפק בבהמה דקה מאי, דשמא דוקא בבהמה גסה חמיר שלא להשתתף עמו ועי' ירושלמי פסחים בזה], מיהו אין חיוב בכורה אלא על חציו, ולכן נותן לכהן במצות נתינה רק חציו, ואפשר שנותן לו כולו והכהן מחזיר לו חצי דמיו כדין גוד או אגוד, או שהכהן מוכר לו חציו, [או שנותן לכהן חצי גופו, ומ"ש חצי דמיו ר"ל שמזכה לו חצי

נתינה זו אסורה), מיהו הול"ל הואיל ואינו רשאי, [מיהו במוכר עובר לנכרי אע"פ שאינו רשאי אינו נותנו לכהן, כמו לרבנן, דלא מצינו שחייבו נתינה לר"י אלא מפני שחציו קדוש ואגב זה חייבוהו ליתן כולו], ואפשר דלשון אע"פ משום רבנן נשנה כבמתני'.

ולפמ"שנ"ת לעיל דגם כשלא עשה איסור במכירה, מחייבין אותו לפדות חצי' מן הגוי, כדי ליתן לכהן החצי הקדוש בלי שותפות גוי, א"כ הא דמחייבין אותו לפדות בסיפא הוא ג"כ משום מצות בכור, אלא דמשום זה לחוד לא הוה קנסינן ליה טפי משויו, וכיון דבלא"ה נותן כולו לכהן, שוב לא שרינן ליה ליטול חצי דמיו ממנו, כיון שמעיקרא ה"י חייב לפדותו וליתנו לכהן משום חצי שלו, ומיושב בזה טפי הא דבמוכר עובר לא קנס לר"י ליתנו לכהן, אע"פ שלגבי החצי של הגוי שניהם שוין, אבל השתא דאמרינן שהחלק החייב בבכורה גורם שיתן כולו לכהן ויטול חצי דמיו, ניחא שפיר דהיכא דליכא שום חיוב בכורה, לא מיייתין לכהן הכא כלל, ולא חשבינן ליה כמחויב בבכורה בגלל החיוב לפדותו משום קנס, ובזה לא פליג ר"י ארבנן דלדידהו נמי קנסינן ליה לפדות ואפ"ה אינו חייב ליתן כלום לכהן, (מיהו בירושלמי פסחים פ"ד ה"ג אמרו דר"י קנסו משום שביטל מצות בכורה, וזה דלא כתלמודן), ואף אם ברישא נותן רק חצי גופו לכהן, מ"מ חייב לפדותו משום מצות בכור ולא רק משום קנס, וזה גורם שלא תפקע מצות בכור גם מהחצי השני, מכיון שיודע בשעת מכירה שיצטרך לפדותו משום מצות בכור.

ואפשר דנקט לשון דמיו לאשמועינן שיש בו רק קדושת דמים, פ"י מצות נתינה בלבד, כמו זרוע ולחיים וכיו"ב, ולפי שלא נתבאר שיטת ר"י בשותפות גוי מהי קדושתו נקטיה הכא, - ולשון התוספתא פ"ב ואפי'

כדין פסוה"מ, וזה מחודש טובא ואמנם לשיטתו שכתב ז"ל שמזכהו תחלה לכהן וחוזר ולוקחו ממנו ניחא קצת, אבל ודאי חידוש גדול הוא שיהא דין הבהמה כחולין ועושה תמורה, והרי בפשוטו גילתה תורה בהיתר הגיזה, שאינו כקרבן שנפסל, אלא כמתנות כהונה בלבד, ומשה"ק שם א"כ היכי מיייתין מינה לענין רגלה של זו עולה, אה"נ דלא דמי כלל וכדמפרש שם בגמ', אלא שרצו לבאר החילוק, דהא סו"ס חזינן שחלק החולין גורם שתפקע הקדושה מכולה, ועמ"שנ"ת בזה לעיל סק"ב.

ומ"ש תו' דאי הוה מיירי בפט"ח הוה ניחא טפי, הנה מלבד שמבואר בתוספתא פ"ב דמיירי בבהמה טהורה, וכ"נ פשטות הירושלמי שלא הוזכר פט"ח, הרי מצינו לר"א י"א א' שא"א לפדותו לר"י אלא בשה, וא"כ לא הרווחנו כאן מדמיו כלום, ועוד דודאי משמע שמעלה אותו בדמים ליתנו לכהן, ואם פודהו בשויו כדינו, א"כ אין הבכור עצמו ענין ללקיחה מן הגוי, שהרי פודהו כמצותו, גם כשהוא בשותפות גוי.

ואמנם יש דוחק בלשון הברייתא לפמ"ש"כ, ומה"ט לא פירשו כן רבותינו, אבל מן הראוי להזכיר אפשרות זו, כיון שזהו הדין הראוי לעשות בכה"ג, ושפיר דחקינן לישנא דברייתא, וצ"ת.

שם והנותן לו בקבלה אע"פ שאינו רשאי כו' נראה שביאר בלשון זה שנתן לו בהמה מעוברת, שנתנה לו כשאינו רשאי, אבל אם נתעברה ברשות הגוי הר"ז בדין הרישא, כמבואר בגמ' ורש"י לקמן ב' דאין בעובר משום מכירת בהמה לגוי כשנתעברה אצלו, אבל במעוברת למסקנא יש איסור גם על העובר לחוד, והיינו דקתני וילדה ולא קתני ונתעברה וילדה, (ולס"ד דעובר מותר בעינן למידחי דמיירי שנתן לו חלק בפיתום הבהמה, ואגב זה קנסינן ליה לפדות הולד, כיון שכל

עשרה בשויו ליתן דמיו לכהן, ומתפרש שפודהו ליתן גופו לכהן.

ה. ב' א' והמשתתף לו ל"ל לאפוקי מדר"י דאמר שותפות עו"כ חייבת בבכורה, יעוי' בשטמ"ק אות ג' דמודה ר"י כשכל האם של גוי או שכל הולד של גוי דפטור, ולכן רק והמשתתף לו לאפוקי מדר"י, וכן אמרו בסמוך וליטעמין המשתתף כו', ויש חילוק בין הלקוח עובר, לבין מקבל בהמה לעובריה, ששם קיבל הישראל זכות בפרה לעיבוריה כמו דקל לפירותיו, שאינו טורח לגדלה ואח"כ יחזור בו בעל הבהמה, ולכן חשיב שיש לו זכות גם באם, א"נ כגון שקיבלה לפטומה ולעובריה.

ומדקתני נותן חצי דמיו לכהן, למדנו דאע"פ שיש לו באם פחות מחציה, מ"מ נותן חצי הולד לכהן, לא מיבעיא במקבל בהמה לעובריה שיש לו רק זכות מועטת, אלא אפי' בהמה לפטומה, אינו מקבל חלקו אלא בשבח הפיטום, ועדיין רוב הבהמה של הבעלים דהיינו ערך גופה שקודם הפיטום, ואפ"ה קתני נותן חצי דמיו לכהן, וביאר מרן זלה"ה דהא דבעינן מקצת אדם ישראל זהו תנאי בקדושת הולד, ולא שהקדושה עוברת מהאם לפי ערך בולד, ולכן גם כל דהו בישראל באם, מקדש כל הולד כשהוא של ישראל, אבל כל האם דישראל אינו מקדש בולד אלא כפי מה שיש לישראל בולד, מיהו כתנו לעיל סק"ב דאפי' כל הולד של ישראל אינו מתקדש קדושת הקרבה לר"י, דגם כשהאם של שותפות גוי חסר בדין שורך, או דנלמד מאשר יולד בבקרן, ולכן גם בכה"ג מותר בגיזה ועבודה.

ואפשר להטעים הדברים בשני אופנים, א' דבאמת אין הקדושה תלויה באם, אלא שלא חייבה תורה מצות בכורה אצל הנכרים אף כשקנה הישראל העובר ממנו, דסו"ס אין לישראל שייכות לפטר רחם רק

משנולד, אבל כשיש לישראל ג"כ חלק באם ניתנה מצות בכורה, והכל תלוי בבעלות על הולד, ב' דבאמת מקצת ישראל באם מקדש מקצת בולד, ומכיון שנתקדש מקצת הבכור, מתפשטת קדושת בכור בכל חלק הישראל.

יש לדקדק בברייתא דר"י מ"ט לא קתני דין שותפות גוי גמורה, ועי' תוספתא פ"ב דקתני ברישא שותפות, ור"י מיירי רק במקבל ונותן בקבלה, ואפשר לומר דבשותפות יש ג' אופנים שנשתתפו וקנו יחד בהמה מעוברת, או שהישראל קנה מהגוי חצי בהמתו, או שהישראל מכר לגוי חצי במהתו, כדקתני בתוספתא והמשתתף לו והנותן לו בשותפות, ולכן ניחא ליה לשנות דינו בנותן לו בקבלה, מיהו יתכן דלא קנס ר"י שיתן כל דמיו לכהן אלא היכא דעיקר בהמה דישראל דמיחלף בבהמה אחרית, כדס"ד אליבא דרבנן, וכיון דחציו ודאי לכהן אתי למיחלף, אבל בשותפין שגם עיקר בהמה חצי דישראל וחצי דגוי י"ל דלא חידש קנס במצות בכורה, ונותן רק חצי דמיו לכהן, וצ"ע.

ו. ג' א' אר"ה אפי' אזנו, פרש"י אפי' אין שותפות לעו"כ אלא באוזן הבכור, נראה דאין כונתו שהגוי שותף עם הישראל באוזן, אלא שהגוי שותף בבכור בזה שהאוזן שלו, וכלישניה דר"ה אפי' אזנו, וכדאר"נ שקול אוזן וזיל, וכן מקנה לאודנייהו לקמן ב', מיהו קושטא הוא דכל ששותף במקצת אוזן דינו ככל האוזן שלו, כשאין שותפותו בחלק מסוים, והטור בסי' ש"כ דקדק בלשון הרמב"ם דמשמע שצריך אבר דוקא, אבל נראה דגם כונת הרמב"ם אפי' חלק באבר אחד, וכמ"ש בפ"ב מבכורים הט"ו ואם כשיחתך חלק הגוי לא יהי בע"מ כו', וכ"כ הט"ז שם סק"ד, - נמצא לפ"ז דכל שאין לו חלק מסוים אלא משהו בערך כולו, אפי' אחד מאלף באזנו הוי מום, אבל חלק מסוים באזנו תלוי אם יש מום בנטילתו, ועי' להלן בזה, והא דסגי באחד מאלף בערך כולו אפשר

שנעשה עי"ז בע"מ ונפסל מהקרבה, וטעם זה לא שייך באמו, ודחי להו דדרשינן אמו דומיא ידידה וכל שפוטר בולד פוטר באם, ומזה ילפינן נמי לפטר חמור אע"פ שאין בו פסול מום.

מיהו נראה דלאו ראי' היא, ואין הטעם משום דבו פוסל מום, אלא דבאמו אין לייחס חשיבות האבר לומר שהוא גורם חיוב לולד, ורק דבר שהנשמה תלויה בו שייך לייחס לו לידת הולד, ובזה מיושב פשטות הדברים שגם לצד דהא בו הא באמו הי' דין פט"ח כדין הבכור ואע"פ שאין המום פוסל בו, וע"כ דהחילוק משום דבו כל דבר קטן ממעט מכל הבכור, אבל באמו אין לנו אלא החלק העיקרי שהולד מתייחס אחריה.

והנה הסברא לומר שבעינן דבר שעושה אותו בע"מ היינו משום דהוי חלק חשוב שמשנה את מהות הבהמה מתמים לבע"מ, ומזה למדו גם לפט"ח ולאם אע"פ שאין המום פוסל בהם, ופעמים שהחלק הזה הוא משהו ממש ואפי' פחות משו"פ, ואע"פ שאין לו זכות ליטול חלקו ולעשותו בע"מ, מ"מ חשיבא שותפות חשובה למעט בכל הבכור.

וכתב אאמו"ר שליט"א דלמאי דקי"ל ל"ט א' דחסרון מבפנים שמיה חסרון, וא"א להקריב בהמה שמחוסרת כוליא, הדין נותן ששותף בכוליא ג"כ פוטר, ואע"פ שאינו בע"מ עי"ז, דמ"מ יש לו חלק חשוב שקובע את הבכור ליקרב ע"י חלק זה, ונראה שמזה דקדק שם דפשטות הדברים שאם יש לגוי חלק שאינו עושה אותו בע"מ אע"פ שאינו פוטר מבכורה אלא שאותו חלק אינו קדוש, מ"מ מקריבין אותו כך, דאל"כ הדין נותן שגם חלק זה יפטור מן הבכורה, כיון שקובע את הבהמה בפסול להקרבה.

ולפ"ז אם ננקוט דפשטות הדברים שאין מקריבין בהמה שחלק ממנה חולין, ולא אשכחן דכוותה שיהא הגוי נוטל חצי כוליא

לבאר דהיינו מפני שחלקו יכול לעשותו טריפה אם ינטל אותו חלק מקרום של מוח, אבל באמת א"צ לזה דכיון שיש לו חלק בכל הבהמה הרי אין כאן כל בכור בישראל, שאין שום מקום שכולו לישראל, ועש"ך סק"ג.

שם מתקיף לה ר"נ ולימא ליה שקיל אזנך וזיל, פרש"י דאי נמי הוי בכור בעל מום ניתן לכהן, וכן הביין מבר"א בסמוך דטעמא דדבר עושה אותו נבילה הוא משום דאם ינטל חלקו לא יהא קדוש בבכורה, ואין כונת ר"נ משום דשייך שיטול חלקו, שהרי בעליו משועבד להשאירה עד שעת שחיטה, וגם אם יש לו שותפות בחצי כוליא ג"כ הדין כן לר"נ, אע"פ שלא שייך שקול וזיל, אלא דכיון שיש בחלק הישראל שיעור שראוי להתקדש בבכורה אין מגרע מה שהחלק הנוסף ביד גוי, ול"ד לדבר שעושה טריפה שזה גורם שיש לו החיות של כל הבהמה, ואמנם טעמיה דר"ה מפני ששותפות בחלק משוי ליה שותף בכל נפש הבכור, ואפי' נתחייב הגוי ליטול חלקו מיד עם הלידה הדין כן.

ויש לעי' האם טעמיה דר"ה דוקא בדבר שעושה אותו בע"מ, או דלאו דוקא נקט אזנו, אלא שזה חלק הבולט ואין בו חשיבות כ"כ, [וכ"נ מהא דאמרינן לקמן בדרימב"ר דסברי מילתא בעלמא הוא דעבד לפשמ"פ שם לקמן סק"ח], והרמב"ן כתב ומצינו לקצת רבנותא דדייקי מר' יוחנן דאמר אפי' מום קל ששותפות שאינו עושה אותו בע"מ חייב, וכן באמו, ואע"ג דכתיב כל הבכור כיון דאינו עושה אותו בע"מ כל הבכור קרינן ביה, ונראה שכונתו להרמב"ם שכ"כ, אבל בגמ' אין הכרע לזה, ואדרבה י"ל דמום קל ר"ל כל פגם אפי' קל שאינו בדין בע"מ, מ"מ מגרע בכל הכור.

ולכאורה הי' נראה להביא ראי' לדברי הרמב"ם מהא דאמרו רבנן קמיה דר"פ דדוקא בבכור גופיה סגי באזנו, ומ"ש בכור גופיה טפי מאמו, אלא ודאי הטעם מפני

מנפש הבהמה, לפ"ז אין להצריך מום דוקא, דכל חלק מהנפש ראוי שימעט מכל הבכור.

ובאמת לא מצאנו בגמ' אלא לישניה דר"י אפי' מום קל, ויתכן לפרשו לאידך גיסא אפי' חסרון מועט שאינו עושה אותו בע"מ, ולא אמר אפי' כל דהו לאפוקי גיזה, ואפשר אף לאפוקי קרנים וטלפים שאינם ניתרין בשחיטה, ומצינו בפרה אדומה שאם קרניה וטלפיה שחורים יגור, והדין נותן דלימא שקול קרנך וזיל, שאינו חלק מהקרבתך ולא חלק מהנפש, אבל כל חלק מהבשר הוי בכלל מום קל, וע"ע מש"כ בזה להלן ע"ד הגמ', ואפשר עוד דמדרבנן לא פטרו בכל דהו עד שיהא ניכר מעט, וזהו מום קל, מיהו לחומרא אין להקריבו אלא כשכל הניתר בשחיטה קדוש, וגם הרמב"ן רק לחומרא העתיק כן, דמשמע קצת דלא פסיקא ליה חילוק זה.

יש להסתפק בבכור בע"מ ויש לגוי חלק בדבר שעושה אותו בע"מ האם גם בכה"ג יש לזה חשיבות של מום, או"ד דוקא כשגורל הקרבן ביד הגוי, שאם יטול חלקו יעשה בע"מ, ולכאורה מהא דהדין כן גם בפט"ח שאין בו ענין מום כלל, ש"מ דכל חלק ששייך שיעשה מום הר"ז פוטר, ומ"מ הדבר מחודש דפעמים שהחלק הקובע את המום הוא משהו שמשלים לנזק מלא כרשינה, ואין לו חשיבות אלא בגלל שעושה מום, ואפי' אם בבהמה טהורה שיש איסור להטיל מום בבע"מ יש לזה חשיבות, אכתי בפט"ח מנלן להחשיבו, ודוחק לומר שגילתה תורה שזהו השיעור, ולא דוקא משום דנעשה בע"מ, שהרי אין לנו אלא הסברא מפני שעושהו בע"מ.

ולענין דבר שעושה אותו טריפה ונבילה, ודאי מחודש לומר שיש חשיבות לקרום של מוח בבהמה שבלא"ה היא טריפה, ואם שיעור זה דטריפה נאמר רק בזו שאינה טריפה, א"כ גם בבע"מ י"ל כן, ולפ"ז צריך לברר אם אין לבהמה מום אחר מלבד חלקו של הגוי, ול"מ

שלו מע"ג המזבח, ולא יתכן להביא לכתחלה בהמה שמקצתה חולין, ואף רוב הבשר אפשר שלא יחשב חסרון מבפנים ולא בע"מ, ונמצא אוכל חולין שנשחטו בעזרה, ואמנם אמרו בתמורה י"א ב' דלא חשיב חשנ"ב כשהולד חולין כיון שצריך להקריב את אמו בפנים, אבל אכתי י"ל דחלק מהבהמה עצמה גרע, וגם בולד י"ל דרק מחיוב ממעטינן ליה ולא להיתר גמור, ועו"ק כמ"כ לעיל סק"ג בשם אאמו"ר שליט"א דנמצא שמעורב בדם חלק חולין והר"ז פוסלו כמו ברגלה בחוץ זבחים כ"ו א', ופעמים רבות שא"א להפריד את כל הבשר קודם קבלה באופן שלא יעשה בה מום.

ועוד דלענין האומר רגלה של זו עולה דפשטה קדושה בכולה הדין דנותן שאפי' בבשר לחוד פשטה קדושה בכולה, דסתמא כתיב כל אשר יתן ממנו לד' יהי קודש, וא"א להחליט שהחלק שהקדיש לא יחשב קרבן אם אינו עושה אותו בע"מ, וכיון שחלק קדוש פשטה קדושה בכולה, ואפי' עור לחוד משמע שמתקדש אע"פ שאינו קרב עי"ש, ואמנם עור עושה אותה טריפה, אבל בפשוטו מיירי בנשאר ממנו כסלע שלא נעשה טריפה, דאל"כ הרי פשטה בכולה, ולא משמע לאוקומה סתמא כשכולה של אחר ולכן לא פשטה, דיותר מיושב לומר דהנדון בגלל שאין החיות כולה קדושה, אבל אם יש לו חלק שהנשמה תלויה בו פשיטא שאסור בעבודה, וכיון שיש לגוי חלק שפשטה בכולו מחמתו, איך אפשר לחשבו כל הבכור, ואמנם לר"ח ורבא ל"ק דלדידהו בעינן דוקא שותפות בכל החיות, אבל אם סגי במום ראוי לומר דסגי בכל חלק חשוב למעט בכל הבכור, ואין לנו מקור להמציא ענין מום דוקא.

ועוד לפי מה שביארנו דטעמיה דר"ה משום דכל שותף בבהמה מיקרי שותף בכל הנפש, אע"פ שלאחר שחיטה יש לו חלק מבורר, דמ"מ כל חלק מהבהמה הוי חלק

כן, ובאמת לא מצינו שאם לאחר שחיטה נמצא שהבכור טריפה, לא תועיל מכירת אזנו או דבר שעושה אותו טריפה, כיון דבלא"ה טריפה הי', וצריך לנהוג בו קדושה וליתנו לכהן, ואפשר דקודם שידענו שהוא טריפה חשיב חלקו דבר חשוב וממעט בכל הבכור, ואין חשיבות זו נגרעת כשנודע אח"כ שהי' טריפה, כיון דמחיים הי' לו חלק חשוב, והיכא דידעינן מחיים שהוא טריפה, צריך שיהא שותף בדבר חשוב או משהו בערך כולו.

וב"ז למאי דקי"ל דבעינן מיהא דבר שעושה אותו בע"מ, אבל אם נימא דכל מום קל פוטר, הדבר פשוט דה"ה בבכ"מ, וכן דבר שעושה אותו טריפה בטריפה, מיהו לר"ח ורבא דבעו שותף בדבר שהנשמה תלויה בו צ"ע אם סגי בזה בבהמה שהיא בלא"ה טריפה, מיהו דבר חשוב כלב או ושט ודאי מהני.

שם איתמר ר"ח אמר כו' מדקאמר איתמר ש"מ שלא אמרו דבריהם על דברי ר"ה ור"נ, ולכן סברו רבנן למימר דלא פליגי.

שם במאי קמיפלגי בטריפה חיה כו' יש לשאול דילמא לכו"ע טריפה חיה, ואפ"ה ס"ל לרבא דסגי בדבר שעושה אותו טריפה דכיון שאינו ראוי להקריבה ולא לאכילה הויא שותפות חשובה דלא קרינן ביה כל בכור, וי"ל דאין להמציא חילוק זה, דכיון שאין כל חיות הבהמה תלויה בזה, אין להחליט שיעור חדש שאין בו חשיבות בבשר הבהמה כגון שיש לו קרום של מוח, דאם אין לו חיות שוב אין להחליט שכונת התורה לאיסור טריפה, ועי"ל דאשכחן בתמורה י"א ב' שג"כ נחלקו בדין טריפה חיה וכמ"ש תו'.

שם אמרוה רבנן קמיה דר"פ כו' א"ל ר"פ מ"ש בו כו' יש לעי' האם ר"פ חידש להם דרשא דכל מקנן, או דחידש להם שאין לחלק בין כל בכור לכל מקנן, דלכאורה משמע שחידש להם דרשא דכל מקנן, אבל

קשה א"כ מנלן דסגי באמו בדבר שעושה טריפה ונבילה, הרי אכתי עיקרו של ישראל, ולקושטא דמילתא בעינן קרא דכל בכור להכי, וא"כ מאי קסברי רבנן דר"ח ורבא קים להו ד"ז מסברא, ולכן מיושב יותר דאינהו נמי סמכי אדרשא דכל מקנן, אלא דסברי שבאם אין המום קובע כלום ולכן בעינן שותפות בחיות הבהמה, ור"פ אהדר להו שאין לחלק במשמעותא דכל בין בו לאמו, - ועמ"ש"כ לעיל דטעמייהו דרבנן משום דבאמו יש לתלות הדבר בחיות האם, אבל בבכור עצמו כל דבר ממעט מכל בכור, ולא משום דבכור נפסל במום דסתמות הגמ' דפט"ח גופו כבכור חשיב, ועי"ש עוד.

שם מתקיף לה מבר"א מ"ש מנפלים כו' פי' דכי היכי דאמרין באזנו דכיון שיש בחלק המיוחד לישראל כדי קדושת בכור לא מיפטר במה שהחלק הנוסף ביד גוי, א"כ ה"נ נימא בדבר שעושה טריפה, דסו"ס סגי בחלק הישראל להתקדש שהרי טריפה קדוש בבכורה, וכ"מ ברש"י, [מיהו רש"י פירש דפריך אכולהו, ולכאורה קושיתו רק על ר"ח ורבא, ולא על ר"ה דלא תלי בזה], ונקט נפלים שאפי' למ"ד דבר שעושה אותו נבילה סגי במה שביד ישראל להתקדש, ולפ"ז רצה מבר"א להוכיח מזה דבעינן שיעור חשוב טפי מטריפה, או דנוכח מזה כו"ה דא"צ טריפה, אבל ודאי דכל בכור אתא למעוטי דאף פחות ממחצה ביד גוי פטור, דלא מסתבר לאוקמי קרא במחצה מצומצם, ולל"ב הרי אף בלא כל נמי ידעינן רובא, עי' לעיל בלישני דגמ', ועי' תו' ושטמ"ק בזה.

שם שגר בבהמה, מצינו לשון שגר אלפיך, ולכן קשה לפרש שגר על נפלים, אלא דשגר מיותר למדרש שגר עדיין בבהמה, ולא הגיע זמנו לצאת, או שכל מגוריו רק בבהמה ולא חוצה לה, [והגרא"מ ז"ל בתשובה להמלבושי יוט סי' ס"ט הסכים עם דבריו שמכאן נלמד דטריפה קדושה בבכורה, ועיקר

מדר"ח ורבא, ולפ"ז מצינן למימר דלר"ח ורבא בעינן חלק חשוב שעושה אותו טריפה, ולא סגי בקרום של מוח לחוד.

ז. שם לית דחש לה להא דר"י דאמר שותפות עו"כ חייבת בבכורה, כתב הרמב"ן דמהא שמעינן דלית הלכתא כר' אלעאי דאמר שותפות ישראל פטורה מן הבכורה, והיינו מדאיצטריך לאשמעינן דלא חיישינן לדר"י, ואם איתא דשותפות ישראל פטורה, א"כ כ"ש דשותפות גוי פטורה, אבל ממתיני' לא ניחא ליה להוכיח שהרי גם מתני' דחולין דלא כר"א, וביקש ראי' מאמוראי', ואאמו"ר שליט"א כתב בהערות דאם הלכה כר"י, י"ל דאף דשותפות ישראל פטורה כר' אלעאי, מ"מ יש בה מצות נתינה, כשותפות עכו"ם לר"י, דלא נתמעטו שותפין אלא מקדושת הקרבה, ולפ"ז אין ראי' מהא דהוצרך רבא לומר דלית דחש לר"י דאין הלכה כר"א, ואמנם ודאי דר"א גופיה שאמר סתם דשותפין פטורין פלגי אדר"י, אבל אם הלכה כר"י אפשר לקיים גם דר"א.

ונראה דפשיטא ליה להרמב"ן דלא יתכן לקיים דברי ר"י בשותפות ישראל, דאם איתא שכל הבהמה קדושה למתנות כהונה אין שום סברא שלא תקדש להקרבה, דהא טעמא דממעטינן שותפות ישראל דלא מייחדי ליה היינו מפני שלא צותה תורה מתנ"כ אלא כשיש לו בעלות מושלמת, אבל ודאי שאין חסרון בקדושה כששניהם ישראל, ולכן פשוט שאם בהמת שותפין ניתנת לכהן הרי היא ג"כ קריבה, ולא נתמעטה מהקרבה וקדושה אלא בהמת שותפות גוי שיש בה חלק שאינו ראוי להקרבה ואינו קדוש כלל, וכן דרשא דלא תעבוד בבכור שורך לא ממעטא אלא כשחלק אינו קדוש, וכן דרשא דכל בכור בישראל לא מרבה אלא כל דהו בישראל, אבל אם יש מיעוט לבכור שכולו ישראל בשותפין, אינו מתרבה מכל בכור בישראל לכל דהו בכור.

הדין מבואר חולין קל"ו ב' ובזבחים ועי' לקמן ס סק דנראה שפט"ח טריפה אינו קדוש כמו דנפל אינו קדוש, ועל לשון הרמב"ם בהלכות בכורות פ"א כבר הקשו האחרונים ז"ל, וכן בסברא דטריפה ג"כ כמת וכל שאין דין עריפה אין דין פדייה, מיהו ראיתי ברש"י בפ' בא כתב כל"א והקשה משגר אלפיד, ותירץ דכיון דשגר מיותר ילפינן מיניה נפלים.

שם ב' הכי אר"י אפי' מום קל, אפשר דנקט מום קל כלפי אידך מימרא דהוי מום קבוע לשחוט עליו, ולפ"ז מפורש בדר"י דאע"פ שאינו מום גמור לשחוט עליו אפ"ה מהני לפוטרו מבכורה, ולשון מום נאמר על כל פגם שאף שינוי בצורת האיברים מיקרי מום, וה"נ כל שאם ינטל יעשה פגם קל, ולאפוקי קרנים וטלפים.

שם בשלמא מום קל קמ"ל כדר"ה ולאפוקי כו' מבואר בזה שלא נתחדש בלשון מום קל טפי מדר"ה, ואם דר"ה הוי מחוסר אבר דוקא א"כ הול"ל דקמ"ל טפי דמר"ה דא"צ חסרון אבר, וה"ה דר"ה נמי לא צריך מום גמור טפי מר"י, ומתפרש אזנו כאילו אמר כל דהו, שהאוזן נפרדת בקל ואין בה עצמות וורידין, מיהו בעינן חתיכה ניכרת מעט שנטילתה פוגמת ונעשה מום קל, וכל חסרון מיקרי מום.

כ"ז כתבנו לצד דלא בעינן מום גמור, אבל לא מצאנו כן בראשונים, שהרי הרמב"ן העתיק דברי הרמב"ם ואמנם י"ל דלחומרא נקט כן, כדמשמע דלא קים ליה שזוהי כונת הגמ', אבל הדבר צריך ראי', ואאמו"ר שליט"א הזכיר לישב דמום קל קמ"ל דסגי במום עובר, אבל לא מצינו קולא במום עובר, והראי"פ נ"י העיר דמלשון הגמ' נראה דר"י לא חידש טפי מר"ה, ואם איתא דמום קל קמ"ל אפי' עובר, ור"ה נקט מום קבוע, א"כ הול"ל דקמ"ל טפי מדר"ה, אלא י"ל דמום קל היינו שאין הנשמה תלוי' בו, ולאפוקי

ואין להקשות ע"ד הרמב"ן מהא דבחולין קל"ה ב' קאמר רבא גופיה דמורה ר"י בבכור קדוש, ולכן הזכיר כאן רק ר"י, שהרי בגמ' הביאו הא דרבא לאשמועינן דלא חיישינן לדר"י, ואם קי"ל כר"א שם קל"ו א', לא צריכין להא דרבא דלא קי"ל כר"י.

ולכאורה נראה דאף דנהוג עלמא כר"א בראשית הגז ובמתנות שאין בהם שום קדושה ולא איסור אלא מצות נתינה, ובה שבתהו לומר קים לן כר"א והממע"ה, אבל במקום חשש איסור לא שבקינן להו לנהוג כר"א, מיהו בשותפות בלא"ה לא אשכחן דנהוג כר"א, וכ"מ ברמב"ם ושו"ע סי' של"ג דבחו"ל נהוג כר"א ואילו שותפין חייבין, וערשב"א בפסקי חלה בזה, ולע"כ.

ויש להסתפק מאי קסבר ר"א בשותפות ישראל באם והולד דחד, ובסברא נראה דקדוש, דשותפות ישראל חשיבא בר חיובא, אלא דכיון דלא מייחדא ליה לא חייבוהו בנתינה, וא"כ הכל תלוי בולד, אבל דרשא דבבב"ק על האם קיימא, וכתיב נמי כל מקנך, מיהו י"ל דמפרש לה בסתמא שהשותפין באם שותפין בולדות, ויעוי' בריט"א דפשיטא ליה דה"ה באם, ולע"כ, וגם הלוקח עובר פרתו של חבירו תלוי בד"ז, ובפשוטו ה"י נראה דחייב אף לר"א.

ח. **שם** רב מרי ב"ר הו"ל ההיא חיותא הוה מקנה לאודנייהו כו' בבהמה טהורה מיירי דאיכא איסור גיזה ועבודה וליכא אפשרות לפדות, והלשון משמע שהקנה אוזן הולד, דיהיב להו ואסר להו קאי אאודנייהו, ויש ללמוד מזה דהכי עדיף טפי שניכר שהבכור עצמו חסר, וגם לא ניחא ליה להקנות האם לעולם, אבל חלק הולד שנותנו לכהן שפיר מקני ליה, מיהו ודאי לא ה"י נמנע מלהקנות האם, ואין לנו לחדש דלא ידע שעדיף להקנות אוזן האם, ורש"י פ"י לקמן נ"ג א' דלקנניהו לאודנייה דאם, ואפ"ה אמרו

שם דאפשר כדר"י ולכן לא יקנה האוזן וכמש"פ רש"י שם להוכיח משמעתין, וש"מ דלא מחלקינן בין אוזן אם לאוזן ולד, וצ"ע בתו' בשמעתין שצידדו מסברא דרמב"ר לא ידע דאם עדיף מולד, ואם ה"י יודע כן לא ה"י נענש, ואפ"ה אמרו בגמ' נ"ג א' דאפשר כדר"י ולכן אין ראוי להקנות כלל, [וביותר קשה מ"ש ר"ת דלל"ב שרי להקנות אוזן האם, וא"כ סוגיא דלקמן נ"ג א' כל"ק דוקא, גקם לשון הגמ' וסבר ר"מ מילתא הוא דעבד קשה לפ"ז, ועי' להלן בביאור הגמ'], ובפשוטו ה"י מפורש שבין בגמ' ובין רמב"ר סברו שאם וולד שוין.

שם ואסר להו בגיזה ועבודה ויהיב להו לכהנים, לכאורה ברשותו בל' ונ' יום הראשונים ליכא גיזה ועבודה, וא"כ מתפרש שהתנה עם הכהן שינהג בהם איסור גו"ע, וה"ה שלא ישחטם אלא במומן, ולא ימכרם באיטליז, כדין כל בכור, מיהו אפשר שלא החמיר אלא על עצמו שלא ינהג כלום מהפקעה זו, אבל לא חשש להחמיר על הכהן כלום שלא מן הדין, וכמ"ק מדקאמר ברישא ואסר להו בגו"ע ואח"כ ויהיב להו לכהנים.

שם דילמא אתי בהו לידי תקלה, כאן פרש"י גיזה ועבודה, ולקמן נ"ג א' הוסיף או שוחטו בלא מום, ואיסור זה חמיר טפי שיש בו כרת, אלא שאיסור גו"ע מצוי יותר, ואינו תלוי בדעת הבעלים דוקא, שאף בנשען עליה לחוד הוי עבודה.

שם משום דמפקע להו מקדושתיהו והאר"י מותר כו' לקמן נ"ג א' אמרו בלשון זו, דאי משום תקלה א"צ להפקיע מקדושתיהו דהא אפשר כדר"י, ומתפרש דבאמת אם א"א כדר"י מותר להקנות האוזן לגוי דחשש תקלה חמיר טפי מהפקעת הקדושה, אלא שבמקום לטרוח בהטלת מום בשעת הלידה, פטר עצמו בעצה קלה יותר ולכן נענש.

וכתבו תו' דכהיום דלא בקיאין בעשיית מום שרי להקנות און משום תקלה, והכי משמע בגמ' נ"ג א', וכמו שהביאו תו' דבתמורה כ"ד ב' אמרו דיש מקום לגזור דילמא נפיק רוב ראשו וקשדי ביה מומא, אלא דמ"מ הא עדיפא שלא יבא לידי תקלה דגו"ע, וולכאורה הטעם משום דהטלת מום בזה"ז אסור רק מדרבנן כדאמר ע"ז י"ג ב', אבל אם הי' איסור דאורייתא אפשר שהי' צריך לחוש לזה טפי מגו"ע, מיהו אין הדבר ברור שם אם איסור הטלת מום רק מדרבנן, שהרמב"ם פ"א מאיסור"מ ה כתב רק דאין לוקין עליו, אבל סוגית הגמ' משמע כדנקטו הראשונים ז"ל דלא אסור אלא מדרבנן, וי"מ שם דדוקא במתפיס תמימים לבדה"ב אין איסור בזה"ז, ולפ"ז חמיר טפי הטלת מום בבכור בזה"ז, ועי' לקמן ל"ה א' גדיא באוניה ואימרא בשפותיה, וכנראה הי' הרועה תמיד מסייע בשעת לידה כרתנן אין מילדין את הבהמה ביו"ט, והיו בקיאין בהטלת מום מיד, וצ"ע ברמב"ן שלא הביא דבזה"ז עדיף למכור, והעתיק הא דכלאי חיותא דרמב"ר והא דרבא גדיא באוניה ואימרא בשפותיה, שו"ר בספר אאמור"ר שליט"א ס"א סק"ד שביאר כמה חששות המצויין, ושהתביעה רק על רב מרי לפי דרגתו לפי שהי' יכול להתאמץ כדרי'.

שם ואבע"א רמב"ר ידע לאקנויי קנין גמור כו' ואתי בה לידי תקלה, יש לעי' וכי ראוהו בנ"א בשעת ההקנאה, ואם לאו למה יחשבו שמילתא הוא דעבד, ואם היו רואין הי' מפרש להם איך הוא מקנה להם, ופשטות הגמ' שאין שום עצה בדרך קנין רק כדרב יהודה, וכן לקמן נ"ג א' אמרו כלפי הקנת און אפשר כדרי', ולא אמרו שיעשה קנין גמור ניכר לעין, ונראה מזה דכיון דאון הבהמה בדרך כלל נזרק לאשפה, ואין דעתו של מוכר ולוקח ע"ז, סברי אינשי דחוכא הוא, ולא עשה קנין אלא מילתא בעלמא הוא דעבד לאפוקי ממצות בכורה, ולכן לא יועיל אם

יעשה קנין גמור הניכר לעין, ור"מ ידע לאקנויי קנין גמור היינו שיהא שלו ממש ע"פ דין, ולא לסמוך על הסכמה בפה, מיהו לפ"ז אם יקנה לו דבר חשוב שפיר דמי, אלא שאין זו עצה טובה לשתף הגוי בבהמתו בדבר חשוב, שהוא נעשה שותף עמו בבהמתו, ונפ"מ נמי לר"א חולין דהשוהט לנכרי אסור משום דסתם מחשבת נכרי לע"ז, אין איסור בכה"ג שאונו בלבד שלו, שאין דעתו של האדם על האון כלל, ויש לדקדק מזה דאון דאר"ה ג"כ כונתו דבר מועט שאין דעת בנ"א ע"ז, ולא משום מום, וכמשנ"ת לעיל ק"ו, (ועי' ב"ק צ"ח הצורם און פרתו של חבירו לענין מום, והכונה מפני שלא נפחת ערכה במום באונה).

מדיא דרמב"ר ולקמן נ"ג א' מבואר דקי"ל כר"ה ור' יוחנן ולא חיישינן לדר"ח ורבא, ואע"ג דרבא בתרא הוא, קים להו דלא ידע הא דר' יוחנן, שהרי רמב"ר הי' בימי רבא ופסק דלא כותיה, ואי גרסינן רבה הוה ניחא טפי, עי' תמורה י"א ב' שנשנו דבריו קודם רב ששת.

ובתו' כתבו דלכל היותר מותר ע"י הקנאה בדבר שעושה אותה טריפה או נבילה, וכ"כ ב"י סי' ש"כ בשם תו' בע"ז דנראה להחמיר להקנות לגוי דבר שעושה אותו טריפה, וכ"כ בד"מ בשם הגמ"ר ובש"ך סק"ג כתב דיש להחמיר לכתחלה ושכ"כ באגודה, מיהו אין לפקפק ע"ז בדיעבד, ויש יתרון למכור דבר שמוכן ליתנו לגוי וגמר בלבו להקנות, מיהו כדי שלא יאמרו מילתא בעלמא הוא דעבד, כתבנו לעיל שיש יתרון למכור דבר חשוב, אלא שאין בנ"א חפצים בשותף גוי, וגם דבדבר חשוב ממש איכא משום איסור להשתתף עם הגוי.

ט. **תוספתא** פ"ב ה"ב בהמת המדבר ובהמת הקדש ובהמת הגר שמת ואין לו יורשים פטורה מן הבכורה, בפשוטו כל הני

ואפשר עוד דבבכור אדם דבפטר רחם תלה רחמנא בעינן שיהא הבן מתייחס אחר אמו, אבל עבד שאין לו חיים אין לחייבו בפדיון מכח אמו, ול"ד לבכור בהמה שיש קדושה בבכור עצמו, [ומה"ט איצטריך מיעוטא לאמו בבכור בהמה דבשל גוי פטור, דהי' מקום לומר שהקדושה תלויה בולד לחוד, אבל בבכור אדם אף לויה פוטרת, כיון שאין קדושה בולד והכל מכח האם], וקרא דפטר כל רחם בבני ישראל מתפרש שהפטר רחם מתייחס לאמו.

ונפ"מ בעבד שיש לו בהמה שאין לרבו רשות בה אם חייבת בבכורה, דאם עבד אינו בכלל בני ישראל לענין זה הרי היא פטורה, אבל אם זה דין מיוחד בגוף העבד לענין בכור אדם, א"כ י"ל דבבכור בהמה חייב, ומצינו בגמ' ד' א' היקש שכל שישנו בבכור אדם ישנו בבכור בהמה טמאה, וכל שאינו כו', אלא דיתכן דהתם מיירי בהני דפטירי מכח קדושתם, ולאפוקי עבד דחסר בחייס שלו, מיהו בכל הפסוקים נכתבו בכור אדם ובכור בהמה יחד ומשמע דשויין, ולפ"ז גם בכור בהמה תלוי בקדושה וזה ליכא בעבדים, ובמנח"ח בבכור בהמה טהורה כתב בפשיטות דחייב, ובפט"ח האריך לבאר שהוא פטור, ולא כתב טעם לחלק ביניהם, ונראה סתמות הדברים שעבד חייב בכל המצות כאשר, ואינו מתמעט מכל מתנות כהונה, וכמו שחייב בראשית הגז ובמתנות, חייב ג"כ בבכור, ואף בפט"ח, דבסברא אין הבכור שייך לקדושת הבעלים אלא למצוות כישראל, ולפ"ז צ"ל דענין פדה"ב שאני שזהו חסרון במהותו, אבל קשה מדריה"ג הנ"ל דס"ל דשפחה שנשתחררה כגירות דמיא שלא פטרה רחם בישראל, וצ"ל דעבד מיקרי בעלות ישראל אף שאין לרבו רשות בו וכמ"ש הרמב"ן שעבדו של עבד כהן אוכל ג"כ בתרומה עי' קידושין כ"ג א', ועי' לקמן ס"ח סק"ב, וצ"ע וביירו.

מימעטי מבישראל, דכיון דשמעינן מבישראל שאין קדושת הבכור כערלה וכלאי הכרם שמציאותן מקדשתן אלא שזוהי מצוה שניתנה לישראל, ממילא לא שייכא המצוה בהפקר ובהקדש, וכ"כ תו' דהקדש נתמעט מבישראל, ולפ"ז גם אוזן דהקדש והפקר פטור, ומ"מ לא נהגו בהפקר דנראה טפי כחוכא, ואתו לידי תקלה, וכבר כתב בתשו' עה"ג שציין הגרע"א ז"ל ביו"ד סי' ש"כ דמדוברנן אין להתיר בהפקר מה"ט עי"ש.

ובפט"ח אם הקנה האוון לכהן דינו כגוי כיון דחלקו אינו מתקדש, וכתב אמו"ר שליט"א דה"ה דלר"י מתקדש חלק הישראל, אע"פ שהי' מקום לדון דבהמת כהן יש בה קדושה מסוימת, ולא חל עליה שום קדושה משום מקצת בכור, דבלא ראי' אין לחלק בדין מקצת בכור דקדוש לר"י.

בפדיון הבן מבואר במתני' מ"ו א' שעבדים פטורים שמתמעטין מבני ישראל, שאפי' ילדה כשהיתה שפחה ונשתחררה ואח"כ ילדה ס"ל לריה"ג דהוי בכור לכהן כיון שלא הי' פטר רחם בישראל, ובפרשת במדבר ג"כ לא מצינו פדיון בעבדים, [אלא ששם גם הערב רב לא הוזכרו, אם היו גרים גמורים, ואפשר שעדיין לא נתקדשו בכורות הגרים כיון שהיו גוים בזמן מכת בכורות, וא"כ גם העבדים של ישראל כן], ויש לעי' מ"ש הכא דעבדים אינם בכלל ישראל, ובכל דוכתא דינם כגרים, וחייבין במצות כאשר, ואפשר דטעמא דקרא משום דקדושת בכורות ענינה כקדושת הלויים שיהיו משרתים לד' כענין עבודה בבכורות, וזה לא שייך בעבדים שיש להם אדון אחר, כדמעטין להו מראי' מקרא דאת פני האדון ד', ועוד שאין ראוי לקדשם לעבודה טפי מפשוטי ישראל, ועוד שאין לחייב את האדון בחמש סלעים שאינו בנו, ולא את העבד שאין לו משלו כלום.

גרסינן ולדותיהן פטורין ס"ל לר"י דלשון רבים דנקט ברישא לומר דשני דורות פטורין, ורק ולדי הדור השני חייבין, דאל"כ הול"ל ולדות פטורין ותו לא, וגם הו"ל למיתני כבסיפא.

שם תנן העמיד ולדות תחת אמותיהן ולדי ולדות פטורין טעמא דהעמיד כו' א"ל ר"י ה"ה אע"ג דלא העמיד כו' פי' דר"י דייק שינוי הלשון דקתני בסיפא ולדי ולדות ולא ולדי ולדותיהן, לומר דאע"פ שהעמיד ולדות תחת אמותיהן אינן כאמותיהן ממש שיהיו שני דורות פטורין, אלא דור אחד של הולדות בלבד, פטורין, מיהו נראה דאין הכונה שהעמיד ולדות תחת אמותיהן כלא העמיד לגמרי דמי, דודאי אהני העמיד ולדות לפטור ולדותיהן, ונפ"מ בהעמיד ולדי ולדות תחת אם אמן הרי ולדותיהן פטורין, ורק הכח שהי' לצ"ב לפטור שני דורות זה ליכא בולדות, אבל דור אחד שפיר נפטר ע"י שהעמיד הולדות תחת אמותיהן, והיינו דקאמר דאורחיה דעו"כ למיתפס בנה, ודברי ר"י מיושבים בסברא דבאמת אין ראוי שיתפוס הגוי בן בנה כשהאם ובנה קיימין, ונתחדש באמהות שתופס בן בנה כבנה, אבל אין סברא שבהעמיד ולדות תחת אמותיהן יעבור כח זה לולדות, אבל כח תפיסה של ולד אחד זה קיים לכו"ע בהעמיד, ואפי' מתו ג' דורות והעמיד הרביעי.

י"ז א' אלא לר"ה דאמר לא נחית ת"ק לדרי מאי אפי' עד עשרה דורות, יש לעי' מאי קושיא הרי ולדות נמי דורות נינהו, וי"ל דולדות לא מיקרו דורות, והו"ל לרשב"ג למימר אפי' דורותיהן פטורין, ולשון עד עשרה דורות מתייחס לשני דורות שאמר ת"ק, וגם לשון עד עשרה ולא עשרה דורות מתפרש כלפי דורות מועטין דת"ק.

שם א"ל ר"ה רשב"ג אהעמיד קאי כו' אין הכונה דדוקא בהעמיד הדין כן דמאי שנא, אלא לבתר דהוסיף ת"ק דור אחד בהעמיד, א"ל רשב"ג מאי דייקת דרי, הרי

ובדין נתגיירה מעוברת מצינו במתני' שהולד בכור לכהן, אע"פ שהורתו שלא בקדושה דבפטר רחם תלה רחמנא, וכן הדין בלוקח בהמה מעוברת מן הנכרי, דלאו בגידול בחיוב תלה רחמנא, אלא בפטר רחם, ומה"ט אפשר להפקיע קדושתו קודם שיצא רוב ראשו, כיון שקדושתו מתחלת בלידה.

י. ט"ז ב' מתני' המקבל צאן ברזל מן העו"כ ולדותיהן פטורין, פרש"י שהולדות של הצאן ברזל כשילדו אין ולדן חייב בבכורה, דהיינו שהשלישי לצאן ברזל פטור והרביעי חייב, וכן בכל דוכתא דקתני פטורין מן הבכורה ומן המתנות מתפרש שולדן אינו קדוש בבכורה, וכן מוכחא מתני' דקתני ולדותיהן פטורין, והו"ל למיתני המקבל צ"ב מהעו"כ פטורין מן הבכורה, ופשוט דהיינו ולדותיהן, אלא ודאי ולדותיהן פטורין היינו שאין דין בכורה בולדות לקדש פרט רחם שלהם, וכן בגמ' מפרש רבא טעמא דולדות פטורין שיד עו"כ באמצע, והיינו בגופן של ולדות וממילא חסר בקדושת אמן.

שם גמ' אר"ה ולדות פטורין וולדי ולדות חייבין ורי"א ולדי ולדות נמי פטורין כו', יש לעי' מגליה לר"י הא, הרי במתני' לא קתני אלא ולדות של הצ"ב, ונראה דר"י מפרש הכי ולדות של הצ"ב פטורין ולדי ולדותיהן של היולדות חייבין, וזה נלמד משינוי הלשון דהול"ל ולדי ולדות חייבין, ולשון ולדותיהן מתפרש של הולדות וקאמר שרק הולדות של ולדותיהן חייבין, דאל"כ הול"ל ולדותיהן חייבין, או ולדי ולדות כמו בסיפא, ועוד דהא דמסיים ולדי ולדותיהן חייבין מיותר, דסגי במ"ש ולדותיהן פטורין.

ואי גרסינן ברישא ולדות פטורין ולדי ולדותיהן חייבין ובסיפא ולדי ולדות, ניכר טפי שינוי הלשון לפרשה כדרי, ומ"מ ל"ק לר"ה כיון דקאי אהעמיד ולדות קרי להו ולדות, שאינו מתייחס לצאן ברזל עצמן, ואי

התם הן וולדות ונחלקו אי גרסינן וולדות בשני ווי"ן או ולדות בחד וא"ו ופשיטא לן דהן היינו הולדות עצמן, ולכן אי גרסינן וולדות הו"ל דור נוסף, וכן פרש"י וציינו לזה תו' שם, והדברים מחודשים מה"ת לומר דהן היינו הולדות, ומי סני ליה לתנא למימר ולדות וולד ולדות.

עו"ק משה"ק תו' שם ובשטמ"ק אות' ו מאי פריך לר"י ממתני' דהעמיד הרי מתפרש שפיר לר"י כמו לר"ה, דבהעמיד נוסף דור אחד, ומה שתירצו בתו' שלא מתו ממש כו' צ"ע א"כ תיקשי לר"ה למה נוסף דור אחד בכה"ג, ואמנם יש לחלק דבני הולדות שהעמידן פשיטא דפטורין, אבל מ"מ לאו סברא פשוטה היא לומר כן עד שיקשו ממתני' לר"י ומשנה דה"ה כו', אבל למש"כ דברי שא קתני ולדותיהן ובסיפא ולדי ולדות ניהא, דמפרש בסיפא שרק דור אחד פטור.

צ"ע הנהגה כתב הרמב"ן דר"ה ור"י פליגי אם הרביעי לצאן ברזל חייב, וכיון דלא איפסיקא הלכתא הוי רביעי ספק, מיהו בהעמיד לכו"ע רביעי פטור, וסמך הרמב"ן שזה מבואר במתני', והרא"ש כתב דהלכה כר"ה שהי' גדול מר"י, ועוד דר"י דחיק לשנויי מתני', ויש לתמוה איך אפשר להסתייע מזה, הרי ר"י משמע ליה הכי לישנא דמתני' ומכח מתני' אמר דבריו, וכדחזינן שלא הקשו בגמ' מרישא דמתני' לר"י, וכמ"ש בתו' הרא"ש דמברייתא הוא דפריך, ואיך שייך להכריע מדר"י דחיק לשנויי, הרי אין כאן קושיא מברייתא שבמקו"א שנדחק ליישבה, אלא אדרבה מכח משנה זו נראה לו שכן ביאורה, ולאו מסברא פליג לדחוק המשנה, שאין לשאלה זו הכרעה מסברא רק ממשמעות המשנה, ואף בעלמא אם מסתייעין בטעמא דשינויי דחיקי, היינו משום דנראה לנו מרב אשי דלא ס"ל כותיה, וזה כענין סוגיין דעלמא כחד מינייהו, אבל לא שאנו נכריע במה שלא הכריעו בגמ', שהרי ר"י לא חשש לדחוק

מעיקרא אפי' עד עשרה דורות פטורין שאחריותן לנכרי, ועי' תפא"י שפירש דפליג רק אהעמיד ואין נראה כן, ולא נחלקו ר"י ור"ה בדברי רשב"ג לדינא, וטעמיה דר"י דה"ה לא העמיד כבר נתבאר לעיל שהיתרון של בן בנה ליכא בשאר דורות, אבל אין כונתו דהעמיד כלא העמיד, וכ"מ בתוספתא דארשב"ג הן וולדותיהן וולדות עד סוף העולם, וש"מ שהם קיימין ואפ"ה פטורין לעולם, שו"ר בספר מנן זללה"ה סי"ט סק"ב שכנראה ג"כ פירש דלר"ה ל"פ רשב"ג אלא בסיפא דכיון דנחית לדרא נכנסין כולן באחריות, והיינו לפמ"ש דלר"י העמדה לא מהניא מידי, וע"ע מש"כ לקמן ס"ק י"ג דלכו"ע מהניא העמדה לאוסופי דור אחד עי"ש.

שם ת"ש המקבל צ"ב מן העו"כ הן וולדות פטורין, וולדי ולדות לא, כו' אימא הן וולדותיהן פטורין, איכא דאמרי כו', לכאור' נחלקו הלשונות אם גרסינן הן וולדות או הן וולדותיהן, ולל"ק דקתני בברייתא רק הן וולדות ש"מ דחד דרא פטורין ותו לא, ומשני הן וולדותיהן דהיינו תרי דרי, ולל"ב דייק מדקתני הן וולדותיהן, וס"ל דהול"ל הן וולדות כבמתני', ואי במתני' גרס וולדותיהן היינו משום דלא קתני הן, אבל כי קתני הן לא צריך למיתני ולדותיהן, ומשני אימא הן וולדות, או שמגיה או שמפרש.

ובשטמ"ק אות ב' הביא בשם גלין דפריך ממתני' דלא קתני אלא ולדות ומשני הן וולדותיהן, והן היינו הולדות, וכ"כ לעיל בתוד"ה טעמא, אבל הדברים סתומין דהא עיקר פלוגתייהו בפירוש רישא דמתני', ומ"ט נטר לה עד לבסוף, והו"ל לפרושי בתחלה במאי פליגי ר"ה סבר ולדות קתני ר"י סבר הן ולדות קתני, ובשם הרא"ש פירש דברייתא היא, וכן הוסיף בשטמ"ק אות ז' ע"ד התו' שם מתו' כת"י דפריך מברייתא, דקתני

לקיימו, ולהשתכר בגיזות וולדות, וכ"נ בגמ' שם ס"ט ב' דהשם פרה מחבירו היינו צאן ברזל, אלא שאם התנה שכ"ז שהיא קיימת יחזירנה כמות שהיא, ורק אם תמות ישלם ל' דינרים שרי.

ולפ"ז המקבל צ"ב מן הנכרי פשיטא דאמהות פטורין שהרי הם של נכרי ממש, וכתב הרשב"א די"ל דבאמת קושית הגמ' רק מהולדות, וכ"ה לפנינו בגמ' ב"מ שם וגבי בכורות ה"ט דולדות פטורין מן הבכורה, ושם נקט שרק אם לא נשתנה מחיר הבהמה מחזירה בעינה, והיינו שאם הנותן תובע ההפרש שכחשה והוזלה אין לו זכות לתבוע הבהמה עצמה וגם תוספת על הכחש, וכ"נ בראב"ד שם, ולפ"ז אם מוותר על ההפרש יכול לתבוע בהמתו אפי' כחשה והוזלה, מיהו אפשר דלעולם יכול לתבוע בהמתו וגם ההפרש, אבל קשה א"כ מ"ש אם קביל עליה אונסא וזולא או לא, הרי בכל ענין גוף הבהמה שלו, ובכל ענין אין לנכרי חלק בולדות של ישראל.

ויתכן דהכא דמקבל עליו אונסא וזולא ואין שום אחריות על הנותן הר"ז כמקנה לו בהמתו לגמרי, אלא שיש לו זכות לחזור ולקנותה הימנו, כענין בתי עיר חומה, [ואף ככה"ג אם אינו נותן לו ריוח אלא אם יהא רווחים, י"ל דלא הוי ר"ק], אבל הדברים סתומין, דלמה לא יוכל לשייר הבהמה לעצמו כשאינו מקבל על עצמו אונסא וזולא כמו במקבל על עצמו, ואפשר דסתמא הכי הוא ולכן חשיב ריבית, ולא התיירו להערים ולשנות מהסתמא, ודוחק.

מיהו קשה למה אמר רבא דאילו גוי בעי זוזי ולא יהיב ליה תפיס לבהמה, הרי עיקר תביעתו היא על הבהמה שהיא שלו, ותיריך בשטמ"ק אות ה' בשם תו', ובתור"פ וריטב"א ב"מ שם, שהגוי תובע דמי הריוח שנתחייב ליתן לו סלע בכל שנה או חודש מכל אחת,

וסבר שזהו האמת, וכבר כתב הרמב"ן בחידושו גיטין שאין דרך בעלי הוראה לומר הלכה ולא מטין ולא מסתבר מסברא דנפשינ.

ונמצא לדעת הרמב"ן דור רביעי פטור מנתינה לכהן [והדור השלישי פטור מן המתנות לפי הנראה בתוספתא הנ"ל דיד נכרי פטור גם מן המתנות], ויאכל במומו לבעלים, ולדעת הרא"ש צריך ליתנו לכהן.

דברי הרמב"ם סתומין, ויתכן שפי' דלר"ה ולדות פטורין היינו רק האמהות שאם היו זכרים בכורות, אבל אם היו נקיבות וילדו חייבין, (וכ"פ בחזו"א בדעת אביי), ולר"י אף אלו פטורין, בין העמיד בין לא העמיד, וסתמו כפירשו שבהעמיד לא נשתנה דינו, ולפ"ז סתם כר"י דרבא קאי כותיה, עי' הריק"ו מפיה"מ דמשמע כר"י, ועדיין צריך יישוב.

יא. שם במשנה המקבל צאן ברזל כו' סתם צ"ב היינו שהמקבל מתחייב להחזיר לנותן כל הערך שהיו שוין בשעת הקבלה, ויש לברר האם יש לנותן זכות לקבל צאנו דוקא, או שהכל חיוב דמים בלבד, בין בנשתנה המחיר ביוקרא וזולא ובכחש ופיטום, ובין בלא נשתנו כלל, ויש ג' אפשרויות בשכר שנותן המקבל, א' סלע לשנה בין יהא ריוח או לא, ב' חצי ולדות ג' סלע אם יהא ריוח.

דעת הראב"ד והרמב"ן והרשב"א והריטב"א ב"מ ע' ב' שהמקבל מחזיר גוף הבהמות לנותן בתום זמן העיסקא, וכן נראין הדברים שאין זו הלואה דכסף בלבד שנתנה לו בצאן, אלא יש כאן עיסקא שנותן לו דבר שעושה ואוכל ויחלקו ברווחים, אלא שהוסיף בתנאי שלא יהא לו שום הפסד בדבר, אבל הנותן אינו רוצה למכור בהמותיו בדמים, שרצונו ברווחי בהמותיו, וגם המקבל אינו רשאי למכרן כיון שהם משועבדים לעיסקא, ק"ו מפלגא מלוה דעיסקא דמסיק שם ק"ד ב' דאינו רשאי למשתי ביה שיכרא, דהתם המעות להוצאה ניתנו, אבל כאן ניתן הצאן כדי

דחזינן הולדות כנולדו ברשות גוי ונותנם לישראל, ובכה"ג אינו נותנם אלא אם מקבל זוזי ידיה המגיע לו מחלקם, אבל כשאין לגוי שום חלק בבהמות לא חשיבי הולדות כנולדו ברשותו, ולכן יש לו רק שיעבוד כמו בשאר נכסים, וס"ל לאביי דשיעבוד זה אינו פוטר מן הבכורה, וערשב"א ב"מ שם מ"ש בזה, וזה מיושב יותר אם בכחשו נוטל דמיהן דמעיקרא, ומ"מ היכא דקביל עליה אונסא וזולא מרגיש יותר שהבהמות שלו והולדות משלו, - ולא קאימנא כעת בעומק הסוגיות בעניני צאן ברזל ונתבאר בארוכה בספר אאמו"ר שליט"א ב"מ ס, ורשמתי לפו"ר.

יב. **שם** אלא אמר רבא אידי ואדי כו' תפיס ולדות ידיה, משמע דמן הדין יש לו זכות תפיסה בולדות, וכיון שאם תפסן לבסוף הדין נותן שאין הולד הזה קדוש, דאיגלאי מילתא דשל נכרי הוא, ה"ה דמעיקרא חשיב שיש לו זכות בכל הולדות, ויש לעי' במאי פליגי רשב"ג ורבנן האם הנדון בזכות התפיסה או הנדון עד כמה זכות התפיסה פוטר מבכורה, דלשון שאחירותן לנכרי משמע שזה ידוע שכן הוא.

וגר"א דכו"ע מודו שיש כח אחריות על כל הדורות, שאם מתו ט' דורות הראשונים הרי הדור העשירי משועבד לנותן, ואין המקבל רשאי למכרו, כמו שאינו רשאי למכור דור הראשון, שהוא משועבד לעיסקא לגבות הנותן הקרן והריוח, וזהו ג"כ כח התפיסה שיש לו בולדות, דכיון שחייב לקיימם לאחריות הנותן, הרי תפיסתו בהם מכח תנאי העיסקא, וס"ל לרשב"ג דכיון שיש כח אחריות על כל הדורות באופנים מסוימים, סגי בזה לפטרם מן הבכורה דמיקרי יד גוי באמצע, ורבנן סברי דכיון שהכל רק מכח זכות תפיסה ולא שותפות ממש, אין לנו אלא הדורות הראשונים שהוא תופסן כדין ולדות שלו, והיינו דור שני לר"ה ודור שלישי לר"י.

או דמי הולדות לרש"י, ועי"ש עוד, מיהו כשיתפוס הבהמה יצטרך לתבוע דמי הריוח, כי הבהמה משועבדת לדמי הקרן, או שהיא עדיין שלו, ואפשר דאה"נ דאי לא משכח בבהמה כדי חובו תפיס נמי לולדות, ואפשר דניחא לגמ' למימר דיש לנכרי תפיסת יד גם קודם שנשלם זמן העיסקא, דבכל שעה יש לו תפיסת יד ליטול הרווחים ותופס הבא בידו, ולא מיירי דלא משכח בבהמה מפני שמתה, אלא שלא נמצאת לפניו כשבא לתפוס, ואפשר שתופסה רק ללחוץ על המקבל.

שם תוד"ה אין, עמש"כ לקמן ס"ק ט"ו בדברי מרן זללה"ה בסי"ט סק"א, - ובמשה"ק תו' מ"ש מבהמת ארנונא עמש"כ ס"ק י"ד ע"ד התו' פסחים ו' א' בזה.

שם אמר אביי לא קשיא הא דקביל עליה אונסא וזולא, לפי' הראשונים ז"ל יש לפרש מנלן דאונסא וזולא שאני משום דמיתה וכחשא שהם מצויין בבהמה לא קביל עליה, ולכן מקרי צ"ב, שיהא הצאן שמצוי בו הפסד כברזל, אבל אונס אחר וזולא שזה גם יכול ליקרות בדבר החזק כברזל לא קביל עליה, מיהו הרמב"ן כתב דאונס דשביה קאמר שהבהמה קיימת, ולאפוקי אונס דליקה וכיו"ב, דכל שאין הבהמה קיימת לא קביל עליה.

ויש לעי' נהי דבכה"ג חשיבא גוף הבהמה ברשות נותן, אבל הרי עיקר הקושיא מפני הולדות שהם לגמרי של הישראל, ואפ"ה קתני ולדות פטורין, והיינו שולדותיהן פטורין, כמש"פ רש"י וכמבואר בדרבא ובדרשב"ג, וכמשנ"ת לעיל סק"י, וכבר הקשה כן בשטמ"ק אות ה' ותיצרו שאם יפשע באמהות יתפוס הולדות, ולפ"ז גם לאביי זכות תפיסה פוטר, ועו"ק לרב יהודה דולדי ולדות נמי פטורין מאי איכא למימר, ועוד מ"ט דרשב"ג, ואפשר דהיכא דגוף הבהמה של הגוי הרי הוא משייר לעצמו זכות בולדות לקבל חלקו מהם,

והעמיד הולדות תחתיהן, וכ"כ תו' מהתוספתא, דלשון העמיד ולשון תחת אינו מתפרש מחיים, וגם אין דרך לעשות כן, ולמה ישנה התנא דין בדבר שאינו מצוי כלל, ועוד דבאמת הולדות תמיד תחת אמותיהן ולכך הולדות פטורין, ובהעמיד ולדות תחת אמותיהן נפטרו גם ולדי ולדות, ולכן קשה לומר דבהעמיד ולדות תחת אמותיהן בחיי האמהות הר"ז מועיל לולדי ולדות ג"כ, דהא מעיקרא נמי הוו ליה הולדות בכלל האחריות, ואינו תופס ולדי ולדות כ"ז שהאמהות והולדות קיימין.

והא דמהני בהעמדה בעלמא, היינו משום דבאמת יש כח אחריות על כל הצאן, שאם מתו ט' דורות הרי הדור האחרון משועבד לנותן, וכמשנ"ת לעיל ס"ק י"א בדברי רשב"ג, ולכן כשמתו האמהות יכול לברר אחד מהולדות ולייחדו תחת האמהות, שאינו מחדש שיעבוד אלא מברר השיעבוד על ולדות מסוימים, דכשיש כמה ולדות מעמיד אחד מהן.

וכבר נתבאר לעיל סק"י דבאמת אין חילוק בין ר"ה ור"י בהעמיד ולדות תחת אמותיהן, דלכו"ע הולדות שהעמיד וולדותיהן פטורין, ואם מתו גם הולדות והעמיד ולדי ולדות תחת אמותיהן, הרי גם ולדותיהן של אלו פטורין, ורק במה שחידש ר"י בדבור הראשון אף ולדי ולדות פטורין, בזה ס"ל דהעמיד ולדות תחת אמותיהן לא משוי להו כאמהות לגמרי, ומהני רק לדור אחד כמו לר"ה, ולפ"ז אין מקום לחלק בין ר"ה ור"י בכח דהעמיד ולדות, וכן אין פלוגתא ביניהם בדעת רשב"ג דאפי' לא העמיד הרי הן פטורין לעולם כמשנ"ת לעיל סק"י.

ויצונו בספר מרן זללה"ה סי"ט סק"ב שדן איך חל השיעבוד בהעמיד ולדות תחת אמותיהן, וכתב דלא מהני אלא לולדות שנולדו לאחר העמדה, ולפמש"כ דיש כח שיעבוד על כל הצאן, ובהעמדה רק בירר

ולפ"ז אם מתו האמהות והולדות הרי הדור השלישי פטור אף לר"ה, אף בלא העמידן תחת אמותיהן, ונה"ה במתו דור שלישי דפטור דור רביעי לכו"ע, ואם העמידן מהני שגם ולדותיהן פטורין, אבל הדור האחרון שקיים מהראשונים דהיינו הכי קרוב לאמהות ודאי פטור.

שם וכל יד עו"כ באמצע פטורה מן הבכורה, יש לעי' האם ד"ז מהני בכל מילי דשותפות גוי פוטרת, או שזהו דין מיוחד בבכור דילפינן מכל בכור עד שיהא כולו בכור ואפי' כל דהו פטור כדלעיל ג' א', ובתוספתא פטור רשב"ג גם ממתנות, ומשמע מזה שזה דין בכל שותפות, מיהו בגמ' נאמר לשון זה בדברי רבנן דפליגי אר"י ב' ב', [ואמנם מסתברא דלר"י דכל דהו בכור קדוש, אם קיבל גוי מישראל צאן ברזל אין דין בכורה בכל דהו דישראל שיש לו תפיסת יד, וא"כ י"ל דתפיסת יד של גוי אינה פוטרת לר"י כלל, והמקבל צ"ב מן הנכרי הרי הולדות אסורין בגיזה ועבודה לר"י ואף קריבין ע"ג המזבח, דלר"י אין שותפות עכו"ם פוטרת אלא כשיש לו חלק ששותפות ישראל חייבת, וצ"ע], ואם נימא דדין בהמת ארנונא פסחים ו' א' נלמד מהא דיד עו"כ באמצע, ומדמינן התם נמי עיסת ארנונא לענין עיקר הפטור, יש ללמוד מזה שאין דין זה מיוחד בבכור, אלא בכל דבר ששותפות עכו"ם פוטרת, מיהו למש"כ ס"ק י"ד דמיירי בבהמה שכבר הופרשה לארנונא, א"כ הכל של נכרי, וכ"כ הריא"ז גבי עיסה, ואף למש"פ רש"י דמיירי בנוטל עישור מהעדר שכולו פטור עי"ז, י"ל דהתם נוטל בהמות ואף ללישנא בתרא לגרסא דידן דאפי' אם מצי לסלוקי ליה בזוזי פטורין, י"ל דס"ל שהמלך כמוכר בהמותיו בסתמא בזוזי, ול"ד ליד נכרי דצ"ב שנוטלן מדין אחריות.

יג. שם במשנה העמיד ולדות תחת אמותיהן כו' פשטות הלשון שמתו האמהות

שלא זכה המלך בעיסה ממש, אלא שיחדוה עבדו, ובבהמה דאיכא קלא הרי היא מתיחדת למלך, משא"כ בעיסה שיכול לשנותה, ואף באופן שמוכרח ליתן למלך עיסה זו מפני שלא יספיק לעשות אחרת עד הזמן שצריך למסרה לחיילים, מ"מ הייחוד הזה אינו מכניסה לרשות המלך.

ובפסברא הדבר מיושב דמיסים וארנוניות לא משוו למלך כשותף עם כל בני המדינה, שהגבייה אינה אלא מכאן ולהבא, שהיא חובת גברא ולא שותפות כלל, אבל בהמה שיחדוה לתשלום הארנונא שפיר שייכת למלך, ויש לעי' איך חל עליה שם בהמת ארנונא, ובעיסה י"ל דסגי במחשבתו בזמן הלישה, דלא גריעא מעיסת הכלבים שהכונה פוטרתה, וכ"ש הכא שגם הקמח שייך למלך, ולא מפני שכבר זכה המלך בקמח, אלא שחיובו לתת למלך כל הפת ולא רק מעשה האפייה, והוא מייחד הכל לרכוש המלך, דבפשוטו הארנונא לתת למלך עישור התבואות כדפרש"י, אלא שנותנים לו לחם אפוי, אבל בבהמה אין שום מעשה שקובע עליה שם ארנונא, ולפמ"ש"כ שע"ז אמרו בגמ' בהמה אית לה קלא, חזינן מזה שיש מקום שמייחדין שם בהמות המלך, או שממנו המלך מונה העדרים ומצוה הבעלים להפריש עישורין למלך, והאדם מפרידן מצאנו ונקראין בהמת ארנונא.

ומה שהקשו בירושלמי מעיסת ארנונא לשותפות גוי כמ"ש הרא"ש, אין הכונה דעיסת ארנונא, היינו עיסה שצריך להפריש ממנה מעט למלך, אלא העיסה כולה למלך, ומ"מ סברו להוכיח מדק"ל שחייבת ע"כ מיירי שהוסיף הישראל מעט לחלקו, דהא לא מיירי בנמלך מליתנה למלך, וא"כ למאי נפ"מ בחיובה, אלא ודאי יש גם לישראל חלק בה וש"מ דשותפות גוי חייבת אף כשאין בשל ישראל כשיעור, ומשני דהתם טעמא דחייבת משום שמא ימלך הגוי מליטלה, כלומר

ופירש לנכרי שיגבה מאלו, י"ל דמהני אף לולדות שנולדו קודם העמדה, דמכאן ולהבא נקבע שהם וולדותיהן תחת אמותיהן, כמו שהיו האמהות, דקודם העמדה ג"כ הי' בשניהם אחריות לנותן, ושפיר מתבררת האחריות על הולדות וולדותיהן בב"א.

יד. פסחים ו' א' בעו מיניה מרבא בהמת ארנונא חייבת בבכורה כו' פרש"י שהמלך נוטל עישור מן הבהמות וכל העדר מיקרי יד נכרי באמצע מפני חלקו של מלך, ויש לעי' דלפ"ז הול"ל עיר שהמלך נוטל מס מהבהמות כל העיר פטורה מן הבכורה, שהרי כל הנולדים החדשים יש למלך חלק בהם, גם מהבהמות שכבר נטל עישורו מהם, וכן כל התבואות פטורות מן המעשר משום שותפות גוי, ולשון בהמת ארנונא משמע בהמה מיוחדת הידועה שהיא של ארנונא, ומייתו לה בשמעתין דומיא דחמירא דבני חילא, והיינו נמי עיסת ארנונא.

ולפ"ז הי' נראה לפרש דמיירי בבהמה שכבר ייחדוה לארנונא וילדה ברשות הישראל קודם שנטלה המלך, וכן בעיסה מיירי בעיסה שלשה כולה לצורך הארנונא שהטיל המלך על בני העיר להפריש מתבואותיהם וליתן פת אפויה לחיילותיו, והנדון אם ההפרשה הזו קובעתם כרכוש המלך, או"ד כ"ז שהישראל יכול לסלקם בזווי לא חשיב רכוש המלך אע"פ שאין דעתו לסלקם בזווי.

ולפ"ז הא דאמרינן עיסה לית לה קלא, היינו שאין העיסה מוחלטת למלך ע"י ייחודו וכונתו של הישראל, ואע"פ שאינו יכול לסלק את המלך בזווי וצריך לאפות לו עיסה אחרת, מ"מ אין עיסה זו מוחלטת למלך, ואע"פ שהחליט בדעתו שזו למלך, אין הדבר מפורסם ויכול להחליפה, משא"כ בבהמה דמשייחדה לארנונא אית לה קלא שזו בהמת ארנונא, והקול קובע אותה כרכוש המלך, ואין הענין משום מראית העין, אלא קושטא דמילתא כיון

שעדיין לא הוחלטה לבעלות הגוי, שמא ימלך ושמא יסלקנו בזווי או בעיסה אחרת, ולא שחלק הישראל חייב אלא כולה חייבת.

שם חייבת בבכורה, לפרש"י הנדון על כל העדר אם הנולדים בו קדושים בבכורה, ולשון חייבת בבכורה מתפרש על האם, ואם המלך כבר נטל עישור מהאמהות, ע"כ דהנדון אם הולדות מתקדשין מפני החלק שיש למלך בהם, וחייבת פי' מתקדשת, ואם יש בצאנו בכורות צריך ליתן למלך אחרים או לסלקו בזווי, אבל לשון הגמ' סתום קצת בזה, ויותר משמע דקאי על האמהות שהולכין למלך, מה דין ולדותיהם, ולכן לא הוזכר שיתן למלך זווי תמורת הבכורות, ולפמ"ש"כ שהבהמה כבר מיוחדת לארנונא ניחא.

שם כל היכא דמצי מסלק ליה בזווי לא קמיבעיא לן דחייב, דאז אין המס מהבהמות עצמן אלא מרכושו, שיתן מעשר מרכושו בין כתבואה בין בבהמות בין בזהב וכסף, ואמנם המלך מקבל גם התבואה והבהמות עצמן, אבל עיקרו מס רכוש, ולכן לא זכה המלך בבהמות כלל, ולל"ב שגם היכא דמצי מסלק ליה בזווי פטורה מפרשינן שהמלך מוכר בהמותיו בזווי, אבל עיקר המס שיהיו הבהמות שייכים למלך, ולפמ"ש"כ דמיירי בבהמה שכבר הופרשה לארנונא ניחא בפשיטות, וא"צ לחדש שדינא דמלכותא משוי ליה כשותף ממש, והוא מוכר בהמותיו בזווי, דמשייחדן לארנונא ודאי יש סברא דפטורי אע"פ שיכול לסלקו בזווי.

שם והתניא חייבת, לשון הברייא לא הובא בגמ', ולפרש"י דמוקמינן לה למסקנא בעיסה, צ"ל שלא הי' בגרסתם אלא דארנונא חייבת, ומ"מ לשון הגמ' סתום, ור"ת פי' בסה"י דהברייא נשנית בהדיא לענין חלה, אלא דמעיקרא ס"ד דחלה ובכורה שוין, ומש"ה הקשו מזה לרבא, וניחא בזה שהשואלים עצמם הקשו מזה לרבא, וכונתם

לשאל אם חלה שאני, או דנוקמי ברייתא בשיכול לסלקו בדמים, ועדיין לשון הגמ' סתום, ולגרסא שבתו' דל"ב כל"ק בדין בכורה ניחא, ולפ"ז אין חילוק בין ל"ק לל"ב אלא דלא בעו מיניה אלא אמרה מימרא בפ"ע, ושהוסיף דעיסה שאני, ודוחק, אבל ניחא בזה שלא ביארו טעם מ"ט פליג ל"ב על מה שהי' פשוט לשואלים בל"ק איפכא, וכן הובאה גירסא זו באו"ז ובחדושי הר"ן, ועי' הגהות הב"ח על הרי"ף, שו"ר בבבגר"א סי' ש"כ סק"ז שתמך מאד בגירסא זו מכל הטעמים הנ"ל, וכתב שהטור לא העתיק דאפי' מצי לסלוקי ליה בזווי פטור, מפני ששחש לגרסא שבתו', וסיים שגירסא זו ברורה ועיקר.

מיהו במה שצדדנו לעיל דמיירי בבהמה שכבר ייחדה לארנונא ולא בכל העדר שהמלך עתיד ליטול ממנו מס, לא מצאתי מי שחושש לזה, אמנם ראיתי מועתק מריא"ז דמיירי בעיסה שכולה של ארנונא, וצ"ע וחיפוש, אבל עכ"פ הגמ' מיירי גם בבהמה שכולה של ארנונא וכן בעיסה, וכפי שיוכרע הדין בבהמה זו, ממילא יקבע הדין שגם התערובת פטורה, וזהו לשון בהמת ארנונא שאמרו, דבמצי לסלוקי בזווי אף בהמה זו חייבת.

שם עיסה לית לה קלא, יעוי' מש"כ אאמו"ר שליט"א לפרש שהישראל יכול להטמינה ולא לתת ממנה מס, וכ"פ בריטב"א, אבל מסיק שם בספר כפרש"י, ע"פ הנראה מפרש"י דהעיסה מתבואה שנותנים למלך, ובזה אינו יכול להפטור מארנונא.

שם תוד"ה התם, הקשו מ"ש צ"ב דאע"פ שעיקרן חוב של מעות מ"מ ע"י כח התפיסה בבהמות פטורין, וכאן אם מצי לסלוקי בזווי חייבין, ולפמ"שנ"ת לעיל ס"ק י"א הרי הצאן משועבדים לנכרי ואין הישראל רשאי למכרן כדין עיסקא דמשעבדא לנותן, ונמצא שזכות התפיסה הוא מעיקר שיעבוד העיסקא, ואינו חוב חיצוני כארנונא, משא"כ

בארנונא שאין למלך זכות בצאן כלל, ואם מצי לסלוקי ליה בזוזי אין המס אלא לפי ערך רווחיו, והתפיסה של המלך בצאן כמו תפיסה בשאר נכסיו, אבל בצ"ב זהו שיור זכות גמורה, ואם לבסוף תפס הבהמה עצמה איגלאי מילתא שזו נשתיירה לו, וא"א לקדשה בבכורה בין האם ובין הולד.

טו. בספר מרן זללה"ה בכורות סי"ט סק"א כתב דצ"ב יצאו לגמרי מרשות גוי ונתחייב ממונן לגוי כאילו לקח הצאן, והמעות או הולדות שנותן לו הם ריבית על המתנת תשלום דמי המקח, ולכן לענין בכורה אין לגוי שום זכות בבהמות, ויש לעי' למה לא חשיב מוכר בהמתנת מעות שאף אם מוסיף על הסכום בגלל ההמתנה חשיב ריבית דרבנן כיון שעיקרו מקח, ואפשר דהכא עיקרו הלואה שאין הגוי רוצה למכור צאנו כלל, והכל המתנת מעות ואין הישראל יכול לשלם דמיהן מיד, וחיוב האחירות על הישראל שיעשם דמים אין בו להקל על ענין ההלואה שבוזה.

שם וכתבו תו' דדוקא בכה"ג כו' ואינו מובן כו' לפמשנ"ת לעיל בצ"ב אין המקבל רשאי למכור הצאן שהוא משועבד לעיסקא,

ואין זה כאפותיקי בעלמא שאין זה אלר זכות גבייה מנכסי הלוה, שכאן הישראל מקבל הצאן ע"מ לשעבדם לעיסקא להרויח לשני הצדדים ולהבטיח גביית דמיהם, וזה עדיף משויר בעלמא שאינו משאיר מנכסי המלוה כלום.

וב"ז לדעת רש"י ותו' אבל דעת הראב"ד והרמב"ן והרשב"א והריטב"א שאם הצאן בעולם נותן גופן לבעלים ולא מצי לסלוקינהו בזוזי ואינו רשאי למכרן, ולפ"ז קשה למה אמר רבא שהנכרי בעי זוזי, ותירצו שבא ליטול הריוות שנתחייב לו בזוזי, כמ"ש בתוספתא ובירושלמי, ואכתי קשה כיון שהצאן שלו מה הקשו ממתני', ומה נתיישיב יותר במה שמקבל עליו אונסא וזולא, הרי בלא"ה כ"ז שהם בעין הם שלו, אלא שהמקבל נתחייב באחריותו, ותירץ הרשב"א שהקושיא רק למה ולדות ג"כ פטורין, ובמקבל אונסא וזולא הוו טפי כשלו שהמקבל כנוטל הולדות משנולדו, ובכה"ג הוי שיור גמור בולדות, א"נ בכחשו והוקרו נוטל דמיהם, ואפ"ה קתני דפטורין מן הבכורה, עס"ק י"א בכ"ז, וצ"ע בכ"ז, ועמשנ"ת בספר אאמו"ר שליט"א בב"מ בסוגיא זו.

סימן ו

בדיני פדיון פטר חמור

השה לשבט הכהנים, ולר"י דאסור בהנאה מוכרח לפדותו, ועוד דלר"י חשיב הפדיון טפי מצוה בפ"ע, ואין סיבה להמנע מזה כשאין דעתו ליתנו לכהן, שו"ר בספר אאמור"ר שליט"א ס"ג סק"א הדברים, וכעת ראיתי בספר מרן זללה"ה סי"ז סק"י"א [ד"ה ונראה] דנקט בפשיטות דלר"ש אין הכהן צריך להפריש שה כלל, [נוע"ש סק"ב ד"ה יש לעי' וד"ה פה"ב, דנקט שלר"ש אינו מדין פדיון כלל, וצ"ע], ואמנם אאמור"ר שליט"א שם סק"י"א נקט דודאי אף לר"ש חייב, עי"ש, ונתבאר עוד בזה לקמן סק"ט"ו, והדבר מפורש בשטמ"ק י"ב א' (וכ"נ ברש"י כמש"כ לעיל, שיש מצוה גם כשאינו רוצה ליהנות, מיהו אין רא' מזה אליבא דר"ש), מיהו ראיתי ברמב"ם פ"ב מבכורים ה"ד שכתב בנתן הפט"ח בעצמו לכהן שאסור לכהן להשתמש בו עד שיפדהו בשה ויקח השה לעצמו או יערוף אותו ויקבר, ותחלת לשונו משמע שרק אם רוצה ליהנות חייב לפדותו, אבל סיים או יערוף אותו, ואמנם לר"י ודאי חייב לפדות אף כשאינו רוצה להשתמש בו, וע"כ דמ"ש שאסור להשתמש ר"ל שאם רוצה לקיימו לשימוש ולא לערוף, חייב לפדותו.

ואפשר עוד דלר"ש בספק אינו מקיים מצות פדיון, דכיון דחזינן שהממון שייך לישראל בודאי, שהרי מעשרן והן שלו כדאמר י"א א' ומקריבין המע"ב שלהן, שכך הוא הדין לתת למוחזק זכויות מוחלטות בממון לקדש בו את האשה ועוד, דענין ממון תלוי בשליט עליו, ונמצא שהוראת התורה היא שהפדיון לא יהא שייך לשבט הכהונה במוחלט, כאילו ה' ודאי פטור, ובכח"ג אין מקום פדיון לר"ש, דכל מהות הפדיון הוא

א. פ' ב' וכיון דלעצמו הוא ל"ל לאפרושי כו' מתני' מני ר"י היא, יש לעי' הרי בפשוטו גם לר"ש יש מצות הפרשה, וכדתנן י"ב א' נתנו לכהן אין הכהן רשאי לקיימו עד שיפריש שה תחתיו, ופ' שם בשטמ"ק בשם תו' דאף לר"ש עובר כל שעה שאינו פודהו, וכ"כ רש"י שם ב' דאינו רשאי לקיימו אפי' שעה אחת, וכן לשון המשנה לקיימו, משמע דאף כשאינו רוצה ליהנות ממנו חייב לפדותו, וע"ע י"א א' בישראל שירש אבי אמו כהן, וכ"ה פשטות הדברים שלא פקעה מצות פדייה כשנתנו לכהן, ואין המצוה שייכת לאיסוה"נ דוקא, ולפ"ז קשה מ"ט פשיטא לן דלר"ש אין ראוי להפריש שה תחתיו, הרי סו"ס מקיים מצוה מספק עי"ז, ובתו' כתבו דמצות עריפה לא מחייבין ליה מספק, וג"ז צ"ב מ"ש מכל ספק מ"ע דמדרבנן מחייבין ליה לקיים המצוה, כמו בכוי ואנדרוגינוס, וערמב"ן חולין כ"ב ב' משמע דחייב גמור הוא מדאורייתא לקיים מצוה עשה מספק, ואמנם בספק מתנ"כ אמרו חולין קל"ד א' ספק ממונא לקולא, והיינו משום דאין ראוי להצריך ליתן לכהן דבר שראוי לכהן להחזירו, דכמו שיש לבעלים ספק מצוה כך יש לכהן ספק גזל, שהרי אינו מחויב ליתנו לכהן במוחלט מספק, אלא אומר לו אם אני חייב הרי"ז שלך, וראוי לכהן להחזירו מספק, וממילא אין לחכמים לחייבו מספק, אבל כאן שמפריש טלה לעצמו מה הפסד יש בדבר, הרי אף לר"י מפריש הטלה לעצמו.

ואפשר שזהו זלזול במצוה כשפודהו ואינו נותנו לכהן, דכיון שידענו שהמצוה ליתנו לכהן, עדיף שלא לעשות כלום מלעשותה באופן שאינו ראוי, שהמצוה לייחד

אשמועינן קרא דיהי' לך ופדה תפדה דלא חל אלא בנתינה לכהן, וכן לרבנן חל מכח זכיית שבט הכהנים, אבל בספק שאין מצות נתינה, חל מצות הפרשה לאפקועי איסוריה כמו לר"י, וכמו בפדה"ב שמספק אין מצות נתינה כלל, ואפשר ג"כ לומר דדוקא כשיש מצות פדייה דנתינה לכהן הוקש פט"ח לפדה"ב, שזה בכלל לפדייה הקשתיו, אבל כשאין חיוב נתינה לא הוקש לפדה"ב כלל, וחל שפיר הפדיון בהפרשה לחוד, ובפרט שלענין איסוריה"נ לא הוקש פט"ח לפדה"ב, ולענין האיסור המחודש הזה נשאר פט"ח בדינו בלא פדה"ב, ולכן במקום שאין מצות נתינה נשאר רק דין פדיון לאפקועי איסוריה.

ואאמור י"ל דבספק מצוה שפיר מחייבין ליה מדרבנן או אפי' מדאוריתא, כנראה ברמב"ן חולין כ"ב ב', ובודאי נתחייב וספק נפטר מסתבר טפי דחייב מדאוריתא ואפ"ה כאן פטור, והכא דפטור לר"ש משום דליכא מצוה כלל היכא דפטור מנתינה, אבל לר"י איכא מצוה לפדותו בלא מצות נתינה, ומחייבין ליה לפדות ואם לא תפדה וערפתו, ואאמור"ר שליט"א כתב דמסתברא שאין לחדש פלוגתא בין ר"י ור"ש לענין החיוב לקיים מצות פדיון בספק, וא"כ לר"י אם אינו רוצה ליהנות ממנו א"צ להפריש שה תחתיו ולא לעורפו, וציין לדברי מרן זללה"ה שם סק"ד דמשמע שמחלק ביניהם, [ועי' לשון הרמב"ם הנ"ל שהזכיר שלא יהנה הכהן ועמש"כ לעיל בזה], ואמנם לחילוק ראשון שכתבנו דלר"ש לא חייבוהו מספק בכה"ג יש סברא לדמותו לדר"י, אבל לחילוק אחרון שכתבנו דלר"ש ליכא חלות מצוה בספק כלל, לפ"ז אין ללמוד מר"ש לר"י דלדידיה שהמצוה קיימת שפיר מחייבין ליה אפי' בספק, - והעיר ב"א ה"ר ישראל נ"י מלשון הגמ' י"ב ב' אליבא דר"ש לא תיבעי לך דלית ליה ספק ומשמע שאין שום חלות בספק לר"ש, מיהו לאו רא"י היא דעיקר כונת הגמ' לומר דלר"ש לא תיבעי לך

בתפיסת השה לשבט הכהנים, [ולכן אפי' אם מדאוריתא יש לקיים ספק מצוה בספק איסור כאן פטור, ולשון הגמ' וכיון דלעצמו הוא כו' מוכיח דאפי' ודאי נתחייב וספק נפטר כיון שפטור מנתינה פטור מהפרשה, אע"פ שלחיוב מצוה קרוב יותר דחייב], ול"ד לכהן שמפריש שה לעצמו שבאמת יש שם חיוב ודאי לפדותו ומכח זה נכנס השה לבעלות הכהנים, והוא זוכה לעצמו משבט הכהנים ומסתברא שהכהן יכול לפדותו ע"מ שלא יזכה בשה שתחתיו, וכ"כ אאמור"ר שליט"א שם ס"ק י"א שישראל שירש אבי אמו כהן לא מסתבר שהפדיון חל ע"י שנכנס לרשות הישראל, וע"כ שנכנס לרשות הכהנים וזוכה בו מכח אבי אמו, וכתב שם דה"ה בכהן עצמו לר"ש, ולכן הכהן חייב לפדותו לכו"ע, עי"ש, ולפ"ז מדויק לשון הגמ' וכיון דלעצמו הוא ל"ל לאפרושי, ומאי קושיא הרי מצינו כן בכהן שמפריש אף לר"ש, ולמש"כ ניחא דהתם נכנס לשבט הכהנים ע"י ההפרשה, אבל כאן הדין קובע שלא יזכו בו הכהנים מספק באופן מוחלט, וממילא אין שום משמעות לפדיון כזה, אבל לר"י דמהני לאפקועי איסוריה הר"ז כמצוה נוספת ושפיר חיילא ההפרשה אע"פ שהוא לעצמו, ובוזה מיושב נמי שאין מצות עריפה לר"ש, דאין מצות עריפה אלא כשמצווה לפדות ואם לא תפדה וערפתו.

ובזה יש ליישב הא דאשכחן לר"א י"ב ב' דאע"פ שאין הפדיון חל אלא בנתינה לכהן, מ"מ בישראל שיש לו ספק פט"ח בתוך ביתו מפריש טלה עליו והוא שלו, ולכאורה זה סותר עיקר דינו של ר"א דלא חל בהפרשה כלום, ולמש"כ מצינו בדר"י הפרשה כזו שאין השה נכנס לשבט הכהנים ואפ"ה מהני לאפקועי איסורא מיניה, והרי אף לרבנן הא דמהני לאפקועי איסוריה היינו מפני שהטלה לכהן בהפרשה לחוד, ואיך מהני בכה"ג, ולמדנו מזה שיש ענין הפרשה גם ברשותו של הישראל, ונהי דהיכא דיש מצות נתינה

דשרי בהנאה, ואף בישראל שירש מאבי אמו כהן דחייב בפדיון שרי, אלא כיון דבעי בספק נקטו הלשון דלית ליה חיוב הפרשה בספק, והטעם משום דמותר בהנאה, אלא קצת סמך מלשון הגמ', שו"ר בזה ברי"ט אלגזי סוף אות צ', עי"ש.

ב. עוד בביאור ענין ההפרשה בספק או בישראל שירש מאבי אמו כהן, האם השה נכנס לשבט הכהנים והוא זוכה בו מכח אבי אמו או מדין הממע"ה, או"ד יש דין הפרשה שפטורה מנתינה ולא נפקא מרשותו כלל, ואמנם בסברא קשה לומר שהפרשת השה לרשות ישראל יש בה משום פדיון, אבל לעומת זה מצאנו שהישראל חייב במעשר בהמה ושו"מ דלא נפקי מרשותו כלל, וכן לענין בהמת שביעית י"ב ב' פשיטא לן בספק דלא חשיב ספק סחורה, ובפשוטו ה"ה בכהן שמפריש שה תחתיו.

ואיתא בירושלמי תרומות פ"ו ה"א פלוגתא דר"י ור"ל בישראל שאכל תרומה ואח"כ ירשה מאבי אמו כהן, אם משלם לכהן או לעצמו, ולמדנו מזה שההפרשה לעצמו אינה ממש כהכנסה לשבט הכהנים, מיהו פלוגתתם שם רק למ"ד דנתינה לכהן מקדשתם, אבל למ"ד דהפרשה לחוד מקדשתן שפיר מתקדש בהפרשה, ואמרו שם דלר"א בפט"ח שירש מאבי אמו כהן ג"כ סגי בהפרשה, כיון שאינו מחויב ליתנו לכהן, וכן בתשלומי תרומה ס"ל לר"ל דאף למ"ד נתינה מקדשתן מודה היכא דליכא חיוב נתינה שההפרשה מקדשתן.

ונראה מזה דכמו שבתשלומי תרומה נעשין תרומה בהפרשה לחוד אף בדליכא מצות נתינה לר"ל, ה"ה דבפדיון פט"ח נכנס השה ליחשב מתנות כהונה וכאילו נכנס לרשות שבט הכהנים, אלא שזוהי כניסה בלא חיוב נתינה, ונפ"מ בכהן שמפריש שה לפט"ח שקיבל מישראל שיכול להתנות בזמן ההפרשה

שלא יכנס השה לרשותו עם הפדיון, ומ"מ לענין מעשר בהמה ובהמת שביעית לא מיקרי שיצא השה מרשותו כיון שמיד עם ההפרשה הוא פטור ממצות נתינה, ולא חשיב כזכה בו אבי אמו כהן וחזר וירש ממנו, כדחזינן לענין תשלומי תרומה דלא מהני לר"י וכ"פ הרמב"ם בפ"י מתרומות הכ"א, [ומוכח מזה דס"ל דנתינה מקדשתן], ואף בפדה"ב בבן חלל מ"ז ב' אע"פ שמת האב חשיב כזכה בבן ונתחייב בדמי פדיונו וזכה בו לעצמו.

ולפ"ז צ"ב מ"ש בספק פט"ח דפטרינן ליה מהפרשה לר"ש, וביארנו לעיל סק"א דבספק אין שום חלות בהפרשה, כיון שלא יכנס לרשות הכהנים, והרי ע"כ אין דין פדיון אלא ע"י הכנסה לרשות הכהנים ליחשב מתנות כהונה, וא"כ כמו שלר"י נכנס לרשות הכהנים ה"ה לר"ש ולמה לא יחשב ספק מצוה, והפטור מנתינה אינו סיבה שלא יכנס לרשות הכהנים, והעיר לזה ב"א ה"ר ישראל נ"י, ונראה דמ"מ יש חילוק שהרי אם יתנה הכהן שאינו רוצה לזכות בפדיונו יכנס לרשות שבט הכהונה, ואילו בספק הרי המציאות הזו מחייבת שלא יוכל הכהן ליטלו, ולכן לא חייבו חכמים בהפרשה ככה"ג כיון שאין שום שימוש לחלות ההפרשה, דכמו שלא תיקנו נתינה בספק, כיון שהכהן אינו רשאי ליטלו מספק גזל, ה"ה שאין לתקן הפרשה בספק לר"ש כיון שלא יכנס עי"ז לרשות הכהנים כלל, משא"כ בודאי וברשות כהן שההפרשה מכניסתו לרשות הכהן והוא זוכה בו מיד, ואמנם גם בספק אם יבא אליהו ויאמר שהי' פט"ח הרי כבר נכנס לרשות הכהנים בזמן הפדיון, מ"מ עכשיו אין תועלת במעשה זה.

מיהו אכתי לר"א לא מסתבר לומר שיש שני עניני הפרשה בפט"ח, אלא הא דמהני בספק בהפרשה לחוד כבתלמודן, הוא מאותו ענין דמהני הפרשה בישראל שירש מאבי אמו כהן כבירושלמי, דפשטות הדברים ששתי הברייתות לדבר אחד נתכוונו בטעמיה דר"א,

פדינו שלה, וכמו שחילק הרמב"ם שם בין בת ישראל שנתגרשה לגבה תרומה בחובו, עי"ש פ"י הי"ז כ"א, שו"ר בבהגר"א על הירושלמי דמפרש במסקנא דא"צ לשלם, ומדמי לה לישראל שירש פט"ח מכהן, וע"ע מש"כ בזה לקמן סק"י.

ואפשר דנפ"מ נמי בתשלומי תרומה דבספק אכל תרומה או בספק כהן ספק ישראל א"צ להפריש מספק וליתנו לכהן אף לר"י בירושלמי דבירש אבי אמו כהן צריך ליתנו לכהן, דבספק אין לכהן זכות תפיסה במה שמקבל ובכה"ג לא חייבוהו במצות נתינה כלל, ועי' תו' יבמות צ"ט ב' כתובות ל' ב' שצריכין להפריש מספק משום כפרה, [ועמ"ש"כ בזה בתרומות ס בסוגיא דתשלומי תרומה ואינו תח"י], והיינו לר"ל, אבל אם לא סגי בהפרשה אין להפריש בספק וליתנו לכהן, כיון שאין מצות נתינה בספק, ועי"ש בריטב"א שאין מצות נתינה בספק, וכן הדין פשוט בדמאי אע"פ שחייב בהפרשה לכהן ולעני, ולא אמרינן דהו"ל א"י אם פרעתיך כיון שחל שם תרו"מ.

ג. **שם** והרי בכור אדם שצריך פדיה ומותר, יש לעי' הרי בכור אדם ג"כ אי לאו מיעוטא דקרא לקמן הי' אסור, ורש"י פ"י כאן דהא לא אשכחן דאסור, משמע שר"ל דהאי לישראל לא קים ליה דרשא דקראי כלל, דהא התם ממעט ר"ש בהדיא פט"ח נמי מקרא, ואפשר דאפי' ממעט ליה מקרא מ"מ כיון דתרווייהו חד טעמא הוא דמדצריכי פדיון ש"מ שיש בהם איסור, א"כ כי שמעינן מקרא דדוקא בכור שור אסור ממילא אימעטו תרווייהו, והא דאיצטריך תרי קראי לקמן, היינו למסקנא דהכא שאין ללמוד פט"ח מבכור אדם.

ויש לעי' מאי מיייתי מבכור אדם הרי התם אפי' מת הבכור לאחר ל' חייב בפדינו, כדתנן מ"ט א', ופדיון כזה שאינו תלוי בקיומו

והיינו דהיכא שאין מצות נתינה הרי היה' לך נשלם בהכנסה לרשות השבט, דאף בישראל שירש אבי אמו כהן אין לחשבו יהי' לך גבי כהנים, וכדחזינן שהישראל חייב במע"ב הרי דלא נפקא מרשותו כלל, אלא שזכה בפטור הנתינה מכח הכהן, וכמו שבתשלומי תרומה מוכן שהיכא דאיכא חיוב נתינה לא נעשין תרומה עד שיתן, וכשאין חיוב נתינה נעשין תרומה בהפרשה, ה"ה בפדיון פט"ח דנעשה השה מתנ"כ, אלא שפטור מנתינה, וכמו שהתשלומין שנעשו תרומה הם שלו ויש בהם משום מתנ"כ שהרי הם תרומה, כך השה הזה יש בו משום מתנ"כ אלא שאין שום נפ"מ בזה, אלא שהועיל להפקיע האיסור, ואולי לכך נאמר דין פט"ח בהיקש לפדה"ב לר"א, כדי שיהא דינו כפדה"ב דבמקום שא"צ נתינה הרי מצותו נשלמת בלא נתינה.

ולפ"ז דין ספק ודין ישראל שירש מכהן שוין לר"א, אבל אינן שוין ממש לדין פדיון פט"ח דעלמא, אלא שכ"ז שלא נשלמה מצותו לא חל כלום, אבל אם נשלמה מצותו חל בהפרשה.

ובירושלמי שם מבואר דבת ישראל שנשאת לכהן והי' לה פט"ח קודם שנשאת ונתגרשה ופדאתו חייבת ליתנו לכהן, [לפנינו בעיא היא בירושלמי, והרמב"ם פסק דחייבת, ועבהגר"א שם], ויש ללמוד מזה דירשאל שירש אבי אמו כהן אתי מכח הכהונה ליפטר מנתינה, דא"ל מהדרנא ליה לאבי אמי כהן וממנו אני מקבלו, ואע"פ שמת מ"מ מכח ירושתו הוא זוכה בו, משא"כ בבת ישראל שנתגרשה ובטלה מציאות כהונתה מן העולם, לא מציא למימר שמכח כהונה של אתמול היא זוכה בו היום, שעדיין לא הי' הפדיון בעולם, ול"ד למתנות שלא הורמו דכמי שהורמו וזכתה בהן דמי, כמש"ש בירושלמי, והיינו נמי צריכותא דתלמודן י"א א', [אלא דהתם משמע דלקושטא דמילתא טבליים ופט"ח שוין], אבל אם קיבלתו מבעלה כהן

בזה לקמן מ"ז ב' וע"ז קיימי דברי אאמו"ר שליט"א שם, שו"ר בירושלמי יבמות פ"ח ה"א דבבן חלל האב מפריש חמש סלעים לבנו וזוכה בהן לעצמו, ממש"ש דלאחר ל' חזקה שפדאו, וזה מסייע להרא"ש שצריך להפריש, אבל בתלמודן ל"מ כן.

שם אלא יש לך דבר שהקפידה עליו תורה בשם ומותר, פי' מדבעינן נפש תחת נפש ש"מ שיש כאן קדושה גמורה, ורב אחא סבר לקמן י"א א' דבאמת לר"י א"א לפדות בשויו, וסוגיין דהכא כרבינא וכדעביד ר"נ בדר"י, ועי' להלן.

שם בשויו לא קאמר, פרש"י דלא חמיר מהקדשות כדאמר לקמן י"א א' דמה"ט קים לן דאפשר לפדותו בשויו, ולפ"ז יש לפרש דבכור אדם בחמש סלעים ג"כ מיקרי בשויו, והיינו משום דמבן חדש ערכו חמש סלעים, [ועי' אבן עזרא פ' במדבר שהביא מפדיון העודפים על הלויים שהיו יותר מבן חמש ונפדו בחמש סלעים, וי"ל דלא החמירה תורה בפדיונם טפי מהנולד בישראל ונפדה לאחר חמש שנים, וה"נ אע"פ שנתקדשו במצרים כשהיו גדולים, מ"מ מצות פדיון שוה בכולם], מיהו בלא"ה אין קושיא אם הוזילה תורה בפדה"ב, והקושיא שייכת רק אם שוה פחות מחמש סלעים וחייב בפדיונו חמש סלעים, ובזה שפיר יש ללמוד מערכין שזהו שויו, וכן מייטנין ממע"ש שהצריכה תורה בפדיונו טפי מהקדש.

שם וה"ק יש לך דבר שהקפידה עליו תורה לאפקועי לאיסוריה בשם, יש לעי' מה הוסיפו כאן במ"ש והכי קאמר, הרי כבר אמרנו כי קאמרין שלא בשויו, וגם מאי מסיים לאפקועי לאיסוריה, הרי זה אנו דנים אם יש כאן הפקעת איסור, ונראה דמוכיח מהא דא"צ שויו וצריך שה דוקא שאין הענין מתנות כהונה בלבד, וכפודה מן ההקדש, אלא שיש כאן גם הפקעת איסור, ולזה סגי בשה

של הבכור אה"נ דאינו מפקיע איסור, אבל פדיון פט"ח שאם מת החמור א"צ פדיון, מסתברא דהפדיון להפקיע איסורו, ונראה דהא דחייב בפדיון הבן אע"פ שמת, היינו משום דחזינן ליה כנטלו לעצמו ונתחייב בדמי פדיונו, וכאילו חל הפדיון על השיעבוד נכסים של האב, ולכן גם במת האב גובין מנכסיו, ובפט"ח ליכא שיעבוד נכסים שהרי יכול לערפו, ולכן לא שייך לומר שחל הפדיון מכח חיובו לפדות, וממילא במת החמור פטור, שהרי לא זכה בו שיתחייב בפדיונו, תדע דנתגיירה מעוברת וילדה ומת בנה לאחר ל' אין שייך בו פדיון, אע"פ שמחיים שייך שיפדנו אחר, מיהו התם גם מחיים הפדיון רק מכח שליחותו, שאינו כהקדש ופט"ח ששייך לפדות את של חברו.

והנה עיקר הדין שאף במת הבן חייב בפדיון ילפינן לקמן נ"א ב' מקרא או גז"ש מערכין או היקש לעולת רא"י, והיינו דכמו שהאומר ערך פלוני עלי חייב בערכו אפי' מת הנודר והנידר, וכן הנכנס למקדש ברגל מתחייב בעולת רא"י ואפי' מת יורשיו חייבין, כך מי שיש לו בכור מתחייב בפדיונו ונכסיו משתעבדין לזה, ויש לעי' מי דמי התם נתחייב בערכין ובעולה, וכאן עדיין לא פדה את בנו, ונראה ביאור הדברים כמש"פ אאמו"ר שליט"א בסוגיא מ"ז ב' שהתורה הקדישה הבן והאב כפודה אותו מקדושתו, דהיינו כמו שאומרים בנוסח הפדיון במאי בעת טפי עי"ש, וכיון שהבן כאילו לא הי' ברשותו ונכנס לרשותו עי' הפדיון, שפיר אמרה תורה שיזכה בבן בע"כ ויתחייב בפדיונו מיד, וממילא חיוב האב במת לאחר ל' כאילו זכה בו תמורת שיעבוד פדיונו, ומ"מ לא נשלם הפדיון עד שישלם פדיונו ממש, שחייבתו תורה באחריות פדיונו עד שיתננו לכהן מקרא דיהי' לך ופדה תפדה, ואמנם אם מת האב תוך ל' אע"פ שהבן קיים ליכא שיעבוד נכסים כיון שלא חל חיוב פדיון על האב, עי' מ"ח א', ולענין בן חלל פליגי

הכהן אינה מפקעת קדושתו ובעינין פדיון גם ברשות הכהן ופדיונו מותר, וש"מ שיש כאן רק מצות פדיון ולא איסור.

והנראה טעמיה דר"י משום דפה"ב ופט"ח קידשם השם ע"מ ליתן פדיונם לכהנים, שאין בהם שימוש לד' בקדושתם, ומ"מ לא התיר ליתן הבן והפט"ח לכהן במקום פדיונם שהם באמת קדשי ד' כ"ז שלא נפדו, וגם ברשות הכהן קדשי השם הם, ולכן קדושתן אוסרתן בהנאה מפני שהוא קדשי השם, [והבן מותר בהנאה מפני שחל פדיונו מיד ונשתעבד אביו בפדיונו כמש"כ לעיל, ואף באין לו אב לא החמירה תורה יותר], אבל פדיונו מותר לפי שאין בהם קדושת דמים לתפוס פדיונם, שאין גופן קדוש לבדה"ב אלא קדושת הנפש עד שיעשה בהם מצותן, ולא שייך להעביר קדושה זו על המעות, ומ"מ קדושתן שלשמים מחייבת לאסור בהנאה, ור"ש סבר שזוהי מצוה בעלמא כפדה"ב ולכן אין בו קדושת איסור, - בירושלמי קדושין פ"ב ה"ח מיתי ממעשר עני שקודם הפרשתו חייבין עליו משום טבל, והפרשתו מותרת, וי"ל דפדיון שאני.

שם והרי שביעית דפדיונה מותר והיא אסורה, פי' דחזינן שקל פדיונה ממנה, שהפרי עצמו אסור לעולם ופדיונו נותר כשפדאו על אחר, ומשני דהתם לא פקעה קדושת פדיונו אלא ע"י חילול על פרי אחרון, ולא מצאנו מושג פדיון שלא נתפס קדושה בדבר שפודה עליו, והחומרא שהפרי עצמו לעולם אסור א"צ לעבור על פדיונו, שהרי באמת לא פקעה קדושת הפרי, ובפשוטו ידע המקשן דאחרון אחרון נתפס בשיעית אלא דמייתי שהפדיון קל מהנפדה וכמש"כ, וצ"ע ברש"י, ועמ"ש בזה מרן זללה"ה בסי"ז סק"ג.

ד. **שם** ואבע"א ר"י ור"ש בהאי קרא קמיפלגי דתניא כו' הקשה מרן זללה"ה אמאי לא מותבינן מהאי ברייתא לעולא, דהא חזינן

לחלל קדושתו, שאם הענין ברכוש הכהן לחוד אין סברא להפסידו מערך החמור ולומר דסגי בשוה, ועוד שהצריכה שיהיה דוקא ולא אמרה בכל דהו או בשקל, ומסתברא דהאי וה"ק הם לדברי רבינא להסביר דברי עולא למאי דמסקינן דקאמר טעמיה דר"י מהא דצריך שה, ולרב אחא דייקנין מזה לקמן י"א א' דלר"י לא מהני שויו, ורבינא משני דה"ק יש לך דבר שכשפדיונו שלא בשויו הקפידה עליו תורה בשוה, וש"מ שיש כאן ענין נפש תחת נפש או ענין אחר לחילול קדושה, ולא רק פדיון ערכו כהקדש, והיינו דקאמר לאפקועי איסוריה שאינו נותן כל ערכו לכהן רק לקבוע פדיונו וזהו דקאמר לאפקועי איסוריה.

שם והרי מעשר שהקפידה עליו תורה בכסף צורי, יש לעי' מאי קושיא הרי באמת נפקע איסורו עי"ז ורשאי לאכלו בגבולין, וגם כסף צורי סברא הוא שיהא מזומן לקנות בו בירושלים, וי"ל דאף לר"ש אהני הפדיון שיוכל לאבד החמור ולהשליכו לכלבים ולמכרו לנכרי, דכמו שבמע"ש אינו יכול לבטל מצותו ממנו קודם הפדיון, ה"ה בפט"ח הפדיון מתיר לאבדו, והקושיא לר"י במה שחידש איסור"נ מכח פדיונו בשוה, וה"נ ראוי לומר במע"ש שיהא אסור בהנאה, ומ"מ מתקדשת לר"י, ומשני דבפט"ח ג"כ מתקדשת בחלק שיש לה בו בהיתר, ובתריהו יש קדושה בגופן שלא ליהנות מהן כדתנן במע"ש שאין שוקלין כנגדו.

שם ור"ש מ"ט אמר עולא יש לך דבר שפדיונו מותר והוא אסור, יש לעי' מאי קושיא הרי פדיונו נכנס לרשות אחרת ושינוי הרשות מתיר בפדיונו, כדאשחחן בחרמי הכהנים ערכין כ"ט א' דבבית בעלים הרי הן כהקדש לכל דבריהם נתנן לכהן הרי הן לכל דבריהם כחולין, וי"ל דהכא בפט"ח אף אם נתנו לכהן אין הכהן רשאי לקיימו עד שיפריש שה תחתיו, וכן בנפלו לו פט"ח מבית אבי אמו ישראל עי' לקמן י"א א', הרי דרשות

דבקראי פליגי, ולכו"ע אי לאו מיעוטא הוה אסרינן פט"ח בהנאה, ואפשר לומר דר"י סמין אקרא דשורך וצאנך דקשיא לר"ש, ולמד מזה שיש דין בכורה בשותפות גוי, וכמשנ"ל לעיל סק"א מדברי הגרא"מ ז"ל דר' יהודה משמע ליה כל לרבווי כל דהו, אבל פשיטא ליה מסברא דלא יתכן שיתקדש לגמרי בכל דהו, וכיון דאייתר ליה שורך וצאנך שלא יהא בשותפות גוי איסור גו"ע סמך לקיים דרשתו דכל לרבווי כל דהו, ולפ"ז שפיר מתקיימין דברי עולא דעיקר טעמו של ר"י משום דס"ל מסברא לאסור פט"ח בהנאה ולא לאוקומי מיעוטא דקרא להכי, ור"ש משיב ע"ז מסברא דמסתבר למעוטי פט"ח.

ועוד יש לבאר עפ"ד מרן זללה"ה דדברי עולא נכונים גם לבתר ברייתא זו, והיינו נמי טעמיהו דרבנן דס"ל כר"י דפט"ח אסור בהנאה ופליגי עליה בשותפות גוי, והיינו סתם מתני' כמבואר בגמ', דבאמת איסור גו"ע שנאמר בתורה מיירי בבכור שמותר בהנאה ומצותו באכילה ומותר למכרו, ובזה הוסיפה תורה איסור גו"ע מפני הכבוד, ואף באינו נהנה מגו"ע זו אסור, דאין הטעם משום איסור"נ כלל, וא"כ גם אם ר"י אינו ממעט פט"ח מהאי קרא, אכתי אין לו מקור לאסור פט"ח בהנאה, אלא לאסור בבכור בהמה טהורה בגו"ע בלבד, וע"כ דסמין אדעולא דממצות פדיונו למדנו שאסור בהנאה כהקדש, ור"ש למד מהיתר גו"ע היתר הנאה דודאי גיזה ועבודה דקרא בהנאה מתפרשא, ואמנם גם בלא הנאה אסור כיון דמעיקרא לאו משום הנאה נאסר, אבל אם ממעטינן דשרי גו"ע היינו דהנאה ודאי שריא, ולפ"ז ניחא דר"ש ס"ל מסברא דאין לאסור בהנאה, וממעט מקרא דאיסור גו"ע נמי ליכא, דלא נימא שיהא בבכור ופסוה"מ דשרי בהנאה ואסור בגו"ע.

וכן מתבאר בסוגית הגמ' לקמן י' ב' שהי' מקום לאסור רק הנאת גופו דהיינו גו"ע

ולהתיר הנאת דמיו, והיינו שיהא כפסוה"מ שמותרין בהנאה ואסורין בגו"ע, וזה מתפרש דמקרא דלא תעבור בבכור שמעינן איסור גו"ע, וכיון דלא ממעטינן פט"ח נשאר באיסור ככל בכור, ועדיין מותר בהנאה דכיון שפדיונו מותר ש"מ שאין בו איסור הנאה גמור, ואיסור גו"ע ניחא דלא שייך שיעבור על פדיונו שהוא דבר שבגופו, והיינו דמצרכין ברייתא לומר דר"י אסר תרווייהו מדעולא, ור"ש מתיר תרויהו מקרא.

ואכתי קשה תנא דמתני' מאי עביד בקרא דבכור צאנך, הרי שותפות גוי לא קדשה ופט"ח לא ממעט ליה, ומרן זללה"ה צידד לומר דממעט מבכור צאנך פט"ח לענין איסור גו"ע שזה שייך גם בלא הנאה, ועדיין נשאר איסור"נ מדעולא, וקשה דודאי אי ממעטינן פט"ח מאיסור גו"ע הר"ז כמפורש דמותרין אף בהנאת גו"ע, דהא גו"ע דקרא מתפרש בהנאה, דהוה סתם גו"ע, וגם האמת שהבכור מותר בהנאה ומצותו באכילה, וממילא מי שמתמעט מאיסור זה הר"ז כמפורש שמותר בהנאת גו"ע, וכן מבואר בסוגיא י' ב' דר"י דאסר גו"ע היינו הנאת גופו, ולא מתפרש מאורע של גו"ע בלא הנאה, וכ"מ בצריכותא דגמ' דגו"ע פשוט טפי לאסור, ואין לנו להמציא דלתנא דמתני' הוי איפכא, ואע"פ שאיסור גו"ע ענין אחר הוא ואינו מפני ההנאה, ושייך לומר שאיסור זה אינו בפט"ח וכן מסתברא שהרי אינו קדשי מזבח, אבל מ"מ הפסוק דאבל אתה גוזז בפט"ח מתפרש להנאתך.

ואפשר דלרבנן לא ממעטינן מידי משורך וצאנך, שהדבר פשוט דהני קראי בקדשי מזבח שיש בהם איסור גו"ע, אע"פ שהם חולין כצבי ואיל לשאר דינים, וזהו ענין של כבוד דפשוט מסברא שאינו שייך בבכור אדם ופט"ח, ולא איצטריך למעטינהו [וכמ"ש הרא"ש], ורק לר"י דנחית האי קרא למעוטי שותפות גוי, שבודאי אינו ראוי למזבח,

ברישא, ואע"פ שיש סברא לומר דשורך ממעט שותפות גוי וצאנך אטו שורך, ונראה הטעם משום דגזיה לא שייכא באדם, שאינה עבודה בו אלא תיקונו, ולכן פשוט דעבודה ממעטת אדם.

יש לעי' אמאי לא ממעט ר"י תרויהו מקרא קמא, מדכתיב שור ולא אדם והיינו מדכתיב שורך ולא כתיב בכורך, ומדכתיב שורך ולא כתיב שור ש"מ דשותפות גוי מותרת, ואפשר דלא חשיבי ייתור כ"כ דמיבעי להו לגופיה כדכתיב לא תעבוד ולא תגזו כל אחד לאו בפ"ע וממילא נקט להו באופן הרגיל עבודה בשור וגזיה בצאן, וה"ה איפכא, ומה"ט ל"ק דרבנן לא דרשי מייעוטי מיניה כלל.

שם אבל אתה גוזז פטר חמור, בגזיה לחוד ליכא הנאה, אלא שהדבר מוכן שגוזזה להנאתו, ואם אסור בהנאה ה"י אסור לגזוז, א"נ לר"ש עיקרו למעוטי גזיה דאסירא בקדשים אפי' שלא בהנאה.

שם אלא לר"ש שורך וצאנך ל"ל קשיא, אפשר דהקושיא רק לר"ש דנחית קרא למעוטי, ולכן הול"ל בבכור שור ובכור צאן, אבל לרבנן כי היכי דכתיב אשר יולד בבקרך כתיב נמי שורך וצאנך, דעיקר קרא לגופיה כי אורחיה, וכמש"כ לעיל.

בתמורה י"א ב' בעו בגמ' במקדיש אבר מהו בגזיה, והתם האבר קדוש קדוה"ג שראוי להוסיף עליו קדושה ולהקריבו, אבל בהמת שותפין שהקדיש אחד חלק ממנה חשבינן לה קדושין ז' א' קדושת דמים ואין בה דין הקרבה כלל, ואין בה איסור גז"ע מדאורייתא, אפי' היתה כולה קדושה, ואין זה ענין לשלך ושל אחרים דבבכור אין מושג של קדו"ד, וקמ"ל קרא שקדושתו קלושה, אבל קדושת אבר קדושה גמורה היא, וקדו"ד אינה שייכת באיסור גז"ע כלל.

שמעין דלדיוקי אתי משו"ה דייקנן מינה נמי למעוטי בכור אדם, וכן לר"ש דנחית למעוטי פט"ח ש"מ דלדיוקי אתי, והא דאיצטריך ר"ש מיעוטא לפט"ח היינו משום דכתיב ביה פדיון, וכיון דס"ל מסברא שאין בו איסור"נ ה"י מקום לומר דמ"מ יש בו איסור גז"ע כפסוה"מ, וכלפי זה נאמר דין פדיון, וכיון דממעטין מידי דפדיון ממעטין נמי בכור אדם, אבל לרבנן לא דרשין מהני מיעוטי כלל וקרא אורחא דמילתא נקט, ובכור אדם לא איצטריך למיעוטיה, וכמ"ש רש"י ד"ה בכור אדם דהא לא אשכחן דאסור, ועוד דבאמת הבכור כנפדה מיד על שיעבוד נכסים של אביו, דמה"ט אפי' מת הבכור חייבין לפדותו, ונהי דאין זה פדיון גמור, מ"מ כבר זכה בו האב ונתחייב בפדיונו, וממילא אינו אסור בעבודה, ורק לר"י ור"ש דנחית קרא למעוטי קדשים שאינם קדשי מזבח, איצטריך נמי למעוטי בכור אדם.

שם אלא דכו"ע שורך למעוטי בכור אדם הוא דאתא, יש לעי' א"כ למה העלים ר"י דרשא זו בדבריו, ואפשר דכונתו למידרש שורך וצאנך (דקשיא לר"ש, וקאמר) שזה מוכיח למעוטי שותפות גוי, ולא נחית לבאר מה שמתמעט משור לחוד.

מ"ש רש"י דכל כמה דלא ממעט קרא פט"ח לא שרינן ליה דלא גרע מבכור בהמה טהורה, לכאורה צ"ב דודאי בכור בהמה טהורה עדיף שהוא קדשי מזבח, אלא דאי הוה כתיב לא תעבוד בבכור בלבד היו כל הבכורות בכלל, אע"פ שתחלת הפסוק בבקרך וצאנך, והשתא לא ממעטין משורך וצאנך אלא חד מיעוטא מכל אחד, והו"ל כאילו נכתב לא תעבוד בבכור, שהרי האמת שלא תעבוד כולל כל בהמה טהורה וכן לא תגזו, כדאמר לקמן כ"ה א' מקרא דלא תגזו.

שם כי פליגי בצאנך כו' ושורך אטו צאנך, מבואר דפשיטא לגמ' דבכור אדם מתמעט

ה. י' ב' עורפו בקופיץ מאחוריו וקוברו ואסור בהנאה דברי ר"י ור"ש מתיר אימא ומחיים אסור בהנאה כו' רישא וסיפא מחיים כו' יש לתמוה מה ראה התנא לשנות איסור ההנאה בתרי כבי, חדא גבי עריפה וחדא בגיזה ועבודה, ולמה לא שנה ואסור בגיזה ועבודה ובהנאה בחד בבא, ולמה שנה דין ההנאה באמצע דיני העריפה, ואפשר דכיון דלר"י לא נתחדש איסור לאחר עריפה, א"כ הא דקתני אסור בהנאה היינו האיסור דמחיים, וה"ק לא רצה לפדותו אין לו בו הנאה אלא צריך לעורפו, ור"ש מתיר, ולא חשש התנא שנפרש דבריו לאחר עריפה כיון שהם דברי ר"י ולדבריו הכל איסור אחד, וסיפא דגו"ע מתפרש אף כשרוצה לפדותו דמ"מ יש איסור שימוש בגופו, וברישא דמיירי בהנאת דמיו מתפרש שרוצה למוכרו ולא לפדותו, ועי' בסמוך.

מיהו למ"ד דר"ש פליג אף לאחר עריפה הברייטא כפשטה, דבאמת ה"י מקום לומר דר"י ג"כ מתיר לאחר עריפה דנעשית מצותו, ומקרא ילפינן שאסור בהנאה כמו מחיים, ואינו איסור מחודש אלא שאין זו מצותו כפדייה ונשאר באיסורו, ור"ש מתיר גם בזה, וסיפא איצטריך לאשמועינן דרישא לאחר מיתה, ודוקא לאחר עריפה ה"י מקום לומר דאסר ר"ש או דמתיר ר"י, אבל אם המיתו בשאר מיתות לכו"ע נשאר דינו כמחיים, ואין בו אלא דין גו"ע דמחיים.

שם לא ימיתנו לא בקנה כו' פי' דבכל הני אינו מקיים מצות עריפה, ולר"ש לכו"ע אינו נאסר, וכ"מ בגמ' י"ב ב' דלר"א מת פט"ח יקבר משום דס"ל כר"י, וכ"מ בירושלמי קדושין פ"ב ה"ח דבמת ליכא גז"ש דעריפה לאסרו כעגלה ערופה, וגם פשיטא דנשאר באיסורו לר"י, כיון שלא נעשית מצותו, מיהו תו לא מהניא ליה פדיון, שלא נאמר דין פדיון אלא מחיים, כששייך ואם לא תפדה וערפתו, וכדתנן י"ב ב' רא"א יקבר ומותר בהנאתו של

טלה וש"מ דלא שייך שום פדיון לאחר מיתה אפי' לא ערפו, (עי' פרישה ס"ק י"ט ולא נתפרש), וצ"ע בתוספתא פ"א ה"ו דקתני לא ימיתנו לא במקל כו' ואם עשה כן הר"ז יצא, וצ"ל דקמ"ל שאין ענין לעורפו לאחר מיתה ושאין אפשרות לפדותו, (כמשנ"ת בתוספתא דכשם שאין פודין בשה שחוט דלא מיקרי ה"ה שאין פדיון לפט"ח שמת דלא מקרי חמור), וכ"נ במהריק"ו פ"ב מבכורים ה"ז שכתב ע"ז ופשוט הוא, והיינו דפשוט שאין מה לעשות אח"ז, ולר"ש לכו"ע מותר בהנאה, ובאמת בתוספתא לא פליג ר"ש ברישא, דלאחר עריפה אסור בהנאה ע"ש, אלא דלא מיתניא הכי בתלמודן, שו"ר מובא שבאו"ז גריס בתוספתא לא יצא וזה מיושב.

שם ולא בקרדום ולא במגירה, נראה דקרדום מכה בו כבקופיץ אלא שיש בו חידוד ועושה בו נקבים, ובעינן שחותך כולו בדרסה בהכאה אחת מעורפו, ובמגל מושך וחותר וכן במגירה הוי כדרך שחיטה מעורפו, ואינו בהכאה אחת כקופיץ.

שם ולא יכניסנו לחדר כו' יש לעי' פשיטא מי עדיף האי גונא מרישא, ואפשר דקמ"ל שאע"פ שאינו יכול להמיתו בידים לא יעשה כן, אע"פ שמצינו בקדשים שעושין כן למנוע תקלה כדתניא ע"ז י"ג ב' ואיזהו עיקור נועל דלת בפניה והיא מתה, התם משום חשש מעילה החמירו, אבל כאן ימתין עד שיוכל לפדותו.

שם ואסור בגיזה ועבודה, בלשון זה ביאר התנא דמיירי מחיים, ולמ"ד דרישא נמי מחיים, מתפרשא סיפא להנאת גופו, ועוד דכיון דר"ש ממעט ליה מקרא דגיזה ועבודה, ולר"י לא אייתר קרא להכי, לכך שנה התנא דינו בלשון זו, אבל אין הכונה דאסור בגו"ע גם בלא הנאה כבכור בהמה טהורה.

שם רישא בהנאת דמיו וסיפא בהנאת גופו וצריכא כו', יש לפרש בדעת הראב"ד

והרא"ש דהנאת דמיו היינו איסור המכירה ולא תפיסת דמים דתנן בהדיא ביקדושין נ"ו ב' דמכרן וקידש בדמיהן מקודשת, [אבל הטור העתיק שהדמים אסורין וכנראה פירש כן בדברי הרא"ש עי' להלן ד"ה בענין], ואשמועינן ר"י ברישא דאסור בכל הנאה, וחזר ושנה בסיפא דין גיזה ועבודה לומר דר"ש מתיר גם בזה, ויש לעי' מהיכי תיתי לחלק בין הנאת גופו להנאת דמיו, ובפשוטו נראה דהנאת גופו היינו מקרא דלא תעבוד ולא תגוז, דהא לר"י דלא אייתר ליה קרא דלא תגוז, משמע שנשאר פט"ח באיסור לא תגוז ככל בכור, ואיסוה"נ כשאינו מזולל בגופו דזה שרי בבכור בהמה טהורה דהיינו איסור מכירה, זה נלמד מסברא דעולא וכמשנ"ת לעיל סק"ד, וכדי שלא נטעה דר"ש פליג רק אסברא דעולא, ומודה דלא ממעטינן פט"ח מלא תגוז בכור צאנך, לכך שנה התנא שתי בבות.

והרא"ש דהנאת דמיו היינו איסור המכירה ולא תפיסת דמים דתנן בהדיא ביקדושין נ"ו ב' דמכרן וקידש בדמיהן מקודשת, [אבל הטור העתיק שהדמים אסורין וכנראה פירש כן בדברי הרא"ש עי' להלן ד"ה בענין], ואשמועינן ר"י ברישא דאסור בכל הנאה, וחזר ושנה בסיפא דין גיזה ועבודה לומר דר"ש מתיר גם בזה, ויש לעי' מהיכי תיתי לחלק בין הנאת גופו להנאת דמיו, ובפשוטו נראה דהנאת גופו היינו מקרא דלא תעבוד ולא תגוז, דהא לר"י דלא אייתר ליה קרא דלא תגוז, משמע שנשאר פט"ח באיסור לא תגוז ככל בכור, ואיסוה"נ כשאינו מזולל בגופו דזה שרי בבכור בהמה טהורה דהיינו איסור מכירה, זה נלמד מסברא דעולא וכמשנ"ת לעיל סק"ד, וכדי שלא נטעה דר"ש פליג רק אסברא דעולא, ומודה דלא ממעטינן פט"ח מלא תגוז בכור צאנך, לכך שנה התנא שתי בבות.

מיהו נראה דלקושטא דמילתא אין שני איסורים לר"י, חדא מלא תעבוד וחדא מדעולא, דאם איתא דפט"ח הי' בכלל לא תעבוד א"כ אולא סברא דעולא, דשפיר איצטריך פדיון לאיסור גו"ע, ועוד שהרי אינו קדשי מזבח וגרע מקדו"ד כמ"ש הרא"ש, אלא שאם היינו טועים לומר דלר"ש שרי בהנאת דמיו ואסור בהנאת גופו הי' מתפרש מדין גו"ע דבכור, דכיון שהנאתו מותרת אין מקום לאסור גו"ע אלא מפני זלזול בכבודו כקדשי מזבח, ואז הי' אסור אף שלא בהנאה, כגון שגוזזו לצרכו וקובר שערו, אבל לקושטא דמילתא דבלא"ה אסור בהנאה תו לא צריכינן לקרא דלא תעבוד דמתפרש בהנאה, דהא בלא"ה אסור לעבוד בו, ולא נאמר הפסוק על איסור עבודה בלא הנאה שזה מאורע רחוק, וממילא אין פט"ח בכלל בכור לדינים אלו, אבל לר"ש שפיר יליף מהאי מיעוטא דצאנך להיתר הנאה בפט"ח, דודאי אם אתה גוזז פט"ח הכונה גוזז להנאתך.

לשון הגמ' סיפא בהנאת גופו מוכיח שאין איסור גו"ע אלא להנאה, והיינו דלפי האמת אין לנו בדעת ר"י אלא דפט"ח אסור בהנאה, כלשון הברייתא ט' ב', ולא מחדשינן איסור נוסף של גו"ע בלא הנאה, אבל אם הי' האמת דלר"ש מותר בהנאה ואסור בגו"ע הי' דינו לאסור בכל גו"ע וכמשנ"ת לעיל.

ענין איסור הנאה דפט"ח הוא בחלק שחייבתו תורה ליתנו לכהן, שלא יוכל ליהנות בעצמו במה שמונע פדיונו מהכהן, אבל בהך דביני וביני אין איסור ליהנות, שהרי נתנתו התורה למצותו, ול"ד לשאר איסוה"נ שציוותה תורה להבדל ממנו לגמרי, ואיסור הנאת דמיו היינו כשמוכרו כולו להפקיע מצותו, שג"ז בכלל איסוה"נ אע"פ שאינו מזולל בעבודה בגופו.

ונראה דלאחר עריפה לא נתחדש בו איסור לר"י, ואמנם אין בו שום היתר, ודינו ככל איסוה"נ, מ"מ אין הטעם מפני שנוסף בו איסור ע"י העריפה, אלא מעיקרא הי' בו היתר של קיום מצותו בהך דביני וביני, ועכשיו שבטל היתר זה נשאר באיסורו כדמעיקרא, אלא שאין בו שום אופן של היתר הנאה מכח מצותו.

באיסוריה קמא, והיינו דקאמר סד"א, וכן מתפרש בתנא דבי לוי דטעמא דעריפה משום קנס ולא שקיים מצותו בזה, ולכן נשאר באיסורו ולא חשיב כפדייה, ובמת בלא עריפה פשיטא לן בלא קרא דאסור, אבל אי אתיא כר"ש נתחדש כאן איסור הנאה ע"י העריפה, ואמנם ל"ד כלל דעריפת עגלה כפרה כתיב בה כקדשים, ועריפת פט"ח עונש בעלמא הוא, מ"מ ילפינן בגז"ש שיאסור בהנאה, ואפשר דחד וערפתו מופנה לגז"ש בפ' בא ובפ' כי תשא, - ומשמע שהאיסור נ"ל לר"י ולר"ש שוה, ונפ"מ שאין תפיסת דמים מחיים כמו שאין לאחר עריפה.

שם אר"נ מנא אמינא מדתני דבי לוי הוא הפסיד ממונו כו' ר"נ סבר דהאי ברייתא אשמועינן טעמא דנאסר בהנאה ע"י העריפה, ודחינן בגמ' אבע"א ר"י ואבע"א ר"ש ולתרוייהו לא קאי על האיסור הנ"ל שלאחר עריפה אלא על עיקר מצות עריפה שזהו עונש על שאינו רוצה ליתן שה לכהן, ולר"י הפסיד העודף על השה, ולר"ש הפסיד כל החמור שהי' יכול להשתמש בו, ולשון הוא הפסיד משמע כר"נ דמיירי לאחר שערפו וכבר הוחלט פסידו של הכהן, אבל למסקנא הכונה הוא אינו רוצה ליתן לכהן חלקו ומפסידו מה משגיע לו, ובאמת פשטות הברייתא על עיקר מצות עריפה, ולא על דיני החמור לאחר עריפה, כדפרש"י בחומש מהמכילתא, ולכן אף אם האמת דמודה ר"ש לאחר עריפה מ"מ לא קאי הברייתא ע"ז.

שם ור"י ואיתימא רא"א [ובירושלמי ר"י ור"א פליגי, וסבר ר"א כר"נ], לכאורה הו"ל יחידאה נגד רבב"א ור"נ ור"ל ורבה, מיהו אביי ורב ששת [ורב ספרא אם לא נימא שאמר כן לאוקומה כהלכתא], דחו לאוקומה כדר' יוחנן, וסתמות הגמ' בקדושין נ"ז ב' כדר"נ, ומשמע דהכי נקטינן, מיהו אין זה מוכרע דשפיר הביאו שאין הכרח דמתני' דלא כר"ש.

כתב הרא"ש שמותר לגזוז פט"ח לצרכו והשיער יקבר, ולמדנו מזה שאין השיער נותר בפדיון הפט"ח, וכן שנינו בפ"ג דערלה שהאורג מפט"ח בשק ידלק השק, אלא דמשכח"ל לאחר עריפה או שמת, ול"ד לשיער בכור שנגזז בהיתר שהוא מותר לר"י ולעקביא בן מהללאל, ואפי' נגזז באיסור מותר מדאורייתא, דהבכור כצבי ואיל דמי ואיסור הגיזה מפני הכבוד, אבל בפט"ח האיסור רק בהנאה, ומכיון שנאסר בגזיזתו תו לא משתרי, דהו"ל כמת חלק זה שאין הפדיון מתייחס אלא לחי, וה"ה בדמי שכירותו ומכירתו להסוברים שהדמים נתפסים, דתו לא מישתרי בפדיונו, (מיהו הראב"ד הקשה במכירה שאם הדמים נתפסין ליהווי כפדיון, ובזה י"ל דהו"ל כמוכר מע"ש ע"מ שישאר בקדושתו ביד הלוקח, והדמים נאסרין מדין הנאה ולא משום דמי קדושת החמור, וכמו בדמי שכירות מלאכתו).

ונראה שההנאה מן הגיזה חשיבא הנאת דמיו, דהנאת גופו היינו רק הנאה ע"י זלזול של מלאכה בגופו, וכן אם הכניסו לרבקה ע"מ שיינק וידוש דמשום זלזול מלאכה ליכא ומשום הנאה איכא, וכן אם המיתו במקל וכיו"ב והאכילו לכלבים שאין הנאה זו בכלל לאו דגיזה ועבודה, אלא שייך לקרא דתזבח ואכלת.

בענין תפיסת הדמים שהזכירו בפט"ח, יעוי' בספר אאמו"ר שליט"א ע"ז סי"א סק"ג פלוגתת הראשונים ז"ל אם למוכר עצמו אסור רבנן ליהנות בדמיו, ופי' במחנ"א דהיינו טעמיה דהרמב"ם, ולפ"ז י"ל דהי' מקום לומר שבפט"ח לא החמירו חכמים לאסור דמיו למוכר, כיון שיתכן שהלוקח יפדנו, ול"ד לשאר איסור הנ"ל.

ו. **שם** לעולם ר"י היא וסד"א עריפה במקום פדייה עומדת כו' נראה דבאמת לא נתחדש איסור מהאי קרא אלא אוקמיה

ולכן צ"ל דכיון דפט"ח מותר בגיזה ועבודה לר"ש א"א לסתום במתני' דאינה מקודשת, ואע"פ שב"ד כופין אותו לפדות או לערוף, אבל משכח"ל שיש שו"פ בגו"ע, ואף אם האפשרות רחוקה מ"מ אין החסרון מדין איסור"נ ככל הני דמתני', ולא הו"ל למיתנייה בהדי איסור"נ, שו"ר בספר מרן זללה"ה סי"ז סק שכ"ב.

שם לאחר עריפה ודברי הכל, לשון זה משמע קצת דאף לר"י מוקי לה לאחר עריפה, דאם לר"י מיירי מחיים כפשטה, הול"ל אפי' תימא ר"ש הב"ע לאחר עריפה, ואפשר דסמך דבריו על הקושיא דאמר איהו גופיה משמיה דרב דאף לר"י קשה דתתקדש בביני וביני, ונמצא דאף אם לא מודה ר"ש לאחר עריפה מוקמינן מתני' לאחר עריפה, דלא מצינו בתלמודן מאן דפליג לענין קידושין בביני וביני כדלעיל ט' ב' ולקמן י"א א', מיהו לשון הגמ' בקידושין סתום דשמע דכר"י מיתוקמא אף מחיים, וי"ל דלא רצו להאריך באוקימתא דאתיא כריבר"י, כיון דקי"ל כרבנן, וכדמסיק ר"נ בשמעתין, ואמנם מתפרשין דברי ר"נ לאחר עריפה וד"ה דלכו"ע מתפרשא רק לאחר עריפה וכמש"כ, ועמש"כ להלן בדברי הירושלמי, וע"ע להלן דיתכן שאם שוה פחות משקל לכו"ע אינה מקודשת.

סתם פט"ח מתפרש מחיים ודוחק לאוקומיה לאחר עריפה, אלא דמתני' מתפרשא דהמקדש באיסור"נ של פט"ח אינה מקודשת ובדמיהן מקודשת, ואיהו מוקי אנפשיה באופן שהפט"ח אסור בהנאה, ואם רק לאחר עריפה אסור ממילא מתפרשא מתני' לאחר עריפה, וכן בשאר אופנים שאינה יכולה להתקדש אלא בחלק האסור שבפט"ח, מיהו רב דחיק לאוקומי מתני' מחיים כפשטות הלשון.

שם ארבב"א א"ר לעולם ר"י וכגון שאינו שוה אלא שקל וס"ל כריבר"י, יש לעי' אמאי דחיק לאוקומה בכה"ג ולא מוקים לה

שם המקדש בפט"ח אינה מקודשת לימא מתני' דלא כר"ש, יש לעי' מאי קושיא אכתי כיון שמצותו ליתנו לכהן אין לה שווי בד"ז, וי"ל דקתני סיפא המקדש בתרומות ובמתנות ה"ז מקודשת, אם משום דטוה"נ ממון או דמיירי בנפלו לו מבית אבי אמו כהן, ודכוותה קתני דבפט"ח אינה מקודשת, וש"מ שגופו אסור בהנאה, מיהו אכתי קשה דבאמת הטוה"נ שיש לה בתרומות יש לה בפט"ח, ובנפל לו מבית אבי אמו כהן כולו שלו, וא"כ היכי קתני דבפט"ח דומיא דתרומות אינה מקודשת.

ואפשר דהכא לא מיתוקמא במקדש בטוה"נ, דא"כ הול"ל המקדש בשה שפדה בו הפט"ח, וע"כ דהכא מיירי במתקדשת בפט"ח עצמו, ומיירי כשאין שו"פ בטוה"נ שבו, א"נ טוה"נ כה"ג אינה ממון, כיון שאין המתנה עדיין בעולם, ורק כשתפדנו יהא לה המתנה, ובזה כו"ע מודו דאינה ממון, [ומוכח מזה דלא מקיימת מצות נתינה בפט"ח עצמו, כמ"ש התה"ד], דחסר בבעלותה בפט"ח, וכ"נ לקמן י"א א' דאין שייך לחייב את הגנב אפי' למ"ד טוה"נ ממון.

וה"ה דלא מיתוקמא בפט"ח שירש מאבי אמו כהן דפשיטא דממונו הוא, ולא איצטריך לאשמועינן אלא במתנות שלא הורמו שיש דין טבל בפירות, ואח"כ צריך ג"כ למכור התרומה לכהן, אבל פט"ח שפודהו והוא שלו פשיטא דמקודשת, (מיהו עי' בצריכותא דלקמן י"א א', דס"ד דאינו שלו, אבל השתא דקי"ל דהוי שלו מקודשת), ועמ"ש אאמו"ר שליט"א בקדושין שם היכי מיתוקמא מתני' דמקדש במתנות הרי חולין ניהו, ומה"ט לא מיתוקמא מתני' דפט"ח בהכי, דהא חולין גמורין הוי השה בידה, וכ"כ הראשונים ז"ל שם דבתרומה שירש מאבי אמו כהן פשיטא ולא איצטריך לאשמועינן.

שיכול לקדש בו את האשה בהך דביני וביני, ומ"מ מספק"ל אם דינו כהקדש שהפודה זוכה בו, דלענין קידושין סגי בזכות הריוח דלמחר, כשאר הנאות, ואע"פ שאין לו חלק מסוים ששייך להגדירו כחולין וכמותר בהנאה, אלא שהנאת דמיו למכרו לזכות דביני וביני מותרת, אבל בגופו אין שום דבר חולין ומותר בהנאה, ואף הקדש אי משכח"ל כה"ג שמצותו לחללו שזה מנה על שו"פ שלא מדין הונאה יתכן שהיתה מקודשת, אבל מדין הונאה לא מיקרי שיש לבעלים שום זכות בהקדש זה, ואפי' אם בהקדש לא מהני פט"ח שאני, דסו"ס חולין הוא ומתנות כהונה ויש לו גם זכות לעורפו.

ואמנם הי' מקום לפרש בתלמודן דל"ק דמשמע דל"ר ניהא מתני', ולא חיישנן לקושיא דביני וביני, אתיא כר"י דירושלמי דאף בבני וביני לא מיקדשא, אבל לא מצאנו רמז בתלמודן לפקפק בזה, דאף בבעיא דפדינו למי פשיטא לן דקני להך דביני וביני ואפ"ה מספק"ל שיהא פדינו לפדוי, כנראה בלשון הגמ', ואין להשוות תלמודן עם הירושלמי, כיון דהתם ס"ל לר' לעזר שאם הוא ממון בעלים א"א לפדותו שלא מדעתו, אבל לתלמודן דלכו"ע יכול לפדותו שלא מדעתו, [שו"ר דדעת רזה"פ דדוקא משום זכין, ונתבאר סק"ט בס"ד], יש מקום לדון דאע"פ שיכול לקדש בו, מ"מ לענין זכיית החמור מתייחס הכל לפודה שהרי תלוי בדעתו, וכבר נתבאר עיקרי הדברים בספר אאמור"ר שליט"א ס"א סק ומהתם גמירנא לה, ועי"ש בדברי התורי"ד והריט"א, ועמש"כ לעיל בלשון הגמ' לאחר עריפה ודברי הכל.

פוגית הירושלמי שם נתבאר בספר אאמור"ר שליט"א, והנה בירושלמי לא הוזכר הא דביני וביני, אלא שאם הפט"ח שלו ויש לה תועלת ממנו מתקדשת, ואפשר שאין משערין שויו בשוק אלא כפי מה ששוה לה, מיהו בגנב ודאי אינו משלם טפי משויו בגלל הביני

בפט"ח ששו"פ או מעט יותר שאין בריוח דביני וביני שו"פ, דאפי' אי משכח"ל שה גרוע יותר, מ"מ אין דעתו של אדם לטרוח ע"ז, ואינו משלם עבור הפט"ח כלום, ואף לר"ש משכח"ל בפט"ח שאין בשווי עבודתו שו"פ, דסתם פט"ח בל' יום שעד הפדיון אינו ראוי לגו"ע, וי"ל דאה"נ, אלא שאין ראוי לסתום מתני' במאורע, שהרי סתם חמור שזה הרבה יותר משה, ולא הו"ל למיסתם אינה מקודשת אם בדרך הרגיל מקודשת, משא"כ לריב"י שיש שיעור מוגדר לשווי השה, ובזה אין הקושיא של ביני וביני קיימת, דממילא מובן דמיירי שמקדש בפט"ח ולא בריוח דביני וביני, וכאילו קתני בפט"ח ששוה שקל אינה מקודשת, - ויתכן דלמאי דקי"ל עין רעה בשקל, אם החמור שזה פחות משקל אינה מקודשת דסו"ס אין לה הנאה מזה אם תתנהג בו כמצותו, ויש ליישב בזה ל"ק שבגמ', מיהו האשה שקונה אותו ליהנות באיסורו, ודאי שאינה מקפידה לפדות בשקל וחשיב שו"פ לקידושין דידה.

בירושלמי קידושין פ"ב ה"ח נחלקו ר' לעזר ור' יוחנן אם המקדש בפט"ח מחיים מקודשת, ושם נראה שהנדון אם פט"ח כהקדש גמור, ומה שזוכה בבני וביני הר"ז כהקדש שזה מנה שחיללו על שו"פ שאע"פ שמרויח ההפרש מ"מ פשיטא דאינה מקודשת, או"ד כיון שמצותו בכך להקל עליו לפדותו בשה פחות משויו הר"ז כממונו, שהרי לא הקדישתו תורה שיהא כל ערכו לכהנים, ואמרו שם דנפ"מ אם יכול לפדותו שלא מדעת בעלים, שאם הוא ממונו אינו יכול לפדותו שלא מדעתו.

אבל בתלמודן י"א א' פשיטא לן שיכול לפדותו ומשמע לכאורה דהיינו אפי' בע"כ ושלא מדעתו ואפי' לר"ש שממונו לגמרי הוא, שהקדושה כדבר חיצוני שרשות ביד כל אדם לחללו, [כן הי' נראה, שו"ר דליתא כמשנ"ת לקמן סק"ט], וגם פשיטא לן

ימים כדתניא שבת קל"ה ב' עי"ש דאדם מפיק מפדה"ב ובהמה ומיום השמיני והלאה ירצה, וחמור מין בהמה וכדכתיב בהמת הלויים תחת בהמתם, וגם חיה בכלל בהמה, אבל לקמן י"ג א' מבואר דלר"א דמקיש הרי השיעור ל' יום כבכור אדם, ואמנם גם בבכור אדם לאו בנפל תליא מילתא שאפי' כלו לו חדשיו ואפי' נטרף ע"י מעשה בתוך ל' ונתקיים יותר מל', הרי הוא פטור מפדיון, אבל חזינן דרשב"ג מיייתי מפדיון דנפיק מתורת נפל, וצ"ל דהקילה עליו תורה שאם לא נתקיים לו החמור ל' יום לא יצטרך ליתן השה לכהן, ולכן גם אין מצות פדייה לר"א קודם ל'.

בדין נפל בפטר חמור נראה שאינו קדוש כלל, דכל שאינו במצות עריפה אינו במצות פדייה, ולא נתרבו מפטר שגר בהמה לעיל ג' א' אלא בהמה טהורה, ומה"ט נראה דטריפה ג"כ אינו קדוש דמקור הדין דטריפה קדוש בבכור בהמה טהורה נלמד משגר בהמה כמ"ש המלבושי יו"ט הובא באה"מ עי' לעיל ס"ד סק, אבל אם נפל פטור אף טריפה פטור דחשיב כמת, ואם נעשה טריפה מיד או תוך ל' לר"א דמדמי ליה לפדה"ב פטור, ולרבנן הר"ז כמת עכשיו וטעון קבורה לר"י, אבל בנוול טריפה הר"ז כנוול מת ופטור, ואין לומר שיהא אסור בהנאה כפט"ח שמת, דכיון שאין בו מצות עריפה אין בו מצות פדייה וכל שאין בו מצות פדייה אינו נאסר כלל, תדע דלר"ש שמותר בהנאה הרי אם א"צ לפדותו אין בו שום דינים, ולא נחלקו ר"י ור"ש אם טריפה קדוש, (וכן יש להוכיח מדר"א דלא נחלקו אם טריפה קדוש, ולדידיה ודאי לא קדוש), ועוד דכשם שאין פודין בשה טריפה כך אין פודין פט"ח טריפה, כמ"ש בתוספתא לענין שחוט, וביומא מ"ט ב' נפק"ל מגז"ש דפסח שאין פודין בשה שחוט, והדברים מחודשים וצ"ל דס"ד דכיון דסופו לשחיטה הרי מה שהקדים לשחטו לא מגרע בחשיבות מתנות כהונה, וקרינן ביה שה שחי

וביני, וא"כ גם בקידושין צ"ל בכה"ג, ולפעמים שאינו שוה כלום בגלל שהוא גרוע ביותר ואין מצוי שיהיה כזה, ובכה"ג הגב פטור ואינה מקודשת.

שם בירושלמי מתניתא מסייעא לר' לעזר ופליגא עליו כו' וסיפא פליגא עליו שאע"פ שאין לו בו עכשיו כו' פי' דסיפא דקתני שאין לו בו עכשיו משמע שאינו יכול לקדש בו עכשיו, מיהו בתלמודן לא חשו ללשון זה, שהביאו הברייטא הו"ל לומר דכיון דאית ליה ביני וביני לאו כהקדש דמי, ומצי מקדש ביה, ואפ"ה קרי ליה התנא שאין לו עכשיו כיון שמקדש רק בכח העתיד, וכך מתפרש בירושלמי שלא ביארו כלום, דהא בלא"ה פשוט שאין כאן סתירה מרישא לסיפא, מיהו לא הזכירו ליישבה אליבא דר' יוחנן, ומשמע דסיפא מסייעא ליה ומפרש כפל מדרבנן כבקידושין נ"ח ב' או דהו"ל גורם לממון שמחייב כפל ולא מהני לקדושין, ואאמו"ר שליט"א כתב לפרש מ"ש מתניתא מסייעא לר"א ופליגא עליה דפליגא היינו מתני' דקתני שאין מקדשין בו את האשה, ולפ"ז תיבות וסיפא פליגא עליו מיותרות, שלא נתכוונו על הסיפא אלא על מתני' דמיייתי בתר הכי.

ז. שם דתניא תפדה תפדה מיד תפדה כל שהוא, בספרי מבואר דלאו מתרי תפדה דריש, אלא דתפדה בתרא אפקיה לפט"ח מהיקישא דבכור אדם, דכתיב אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה, ומדמסיים תפדה לבתר טמאה בא להפריד בכור הטמאה מרישא דכלליה בהדי פדיון דבכור אדם, וכבר כתב כן אאמו"ר שליט"א עי"ש, ומה שהוסיפו מצ"ק תיבת תפדה זה ע"פ פרש"י.

שם מה בכור אדם אחר שלשים כו' לכאורה הי' נראה דכמו שבאדם נקבע הזמן משיצא מתורת נפל, ה"נ בבהמה השיעור ח'

כבר, (וערש"י ב"ק ע"ח א' ובתו' שם ע"ז ב'), ואמנם שה שמת לא איצטריך קרא דנבילה מיקרי ולא שה.

ולאמור אם פודה פט"ח מיד תוך ח' שיחול מעכשיו חל הפדיון מקרא דתפדה מיד, ומ"מ אם חושש שמא לא כלו לו חדשיו, לא יתן פדיונו לכהן עד לאחר ח', ואם מת הפט"ח תוך ח' מותר בהנאה ולהאכילו לכלבים והשה שלו, דאין חיוב פדיון בנפל ולא בטריפה, [ול"ד לבכור אדם שחל שיעבוד נכסים בזמן חלות המצוה ולכן לא חייבתו תורה קודם ל'], ואף שהרמב"ם כתב בריש הלכות בכורות דבכולן טריפה קדוש ע"כ קאי רק אבכור בהמה טהורה, וכמו שמתמעט אדם מתמעט פט"ח ולענין זה אינם בכלל דבריו, ובזה יצאנו ממה שהאריך בזה במנח"ח מצוה כ"ב ועי"ש בשם מהרי"ט אלגזי בכ"ז.

שם האי נמי אחר שלשים וחמש, יש לעי' מהיכי תיתי להצריך חמש סלעים, הרי כאן אמרה תורה תפדה בשה, ומגלן להוסיף שישה חמש סלעים, ועוד דבאדם הרי ערכו חמש סלעים, ואיך אפשר להצריך בחמור חמש סלעים, ואמנם גם לצד זה אם הוא שוה פחות מחמש יפדנו בשווי, דלא חמיר מהקדש, ורק כשבא לפדותו בפחות משווי נצריך שה ששוה חמש, וצ"ע בזה דאם נימא דלריבר"י אף בשוה פחות משקל בעינן שה שקל, ש"מ דחמיר מהקדש, אבל ג"ז מחודש, ולכן נראה דחמש כדי נסבה אגב שלשים, ולפי שריבר"י מצריך שקל הקדים ת"ק לומר דסגי בכל שהוא, וראי' לזה שהרי ר"א יליף שלשים מפדה"ב לקמן י"ג א', ולא יליף שיעור חמש מפדה"ב.

שם ריבר"י אומר אין פדייה פחותה משקל, יש לעי' מה ענין פדיון בשה לשאר פדיונות, הא חזינן שהקפידה תורה בשה, וש"מ שיש כאן ענין של נפש תחת נפש, ומהיכי תיתי להמציא בזה עוד ענין של שוה

שקל, ואפשר דכיון דבשויו נמי פודין אותו, חזינן שצריך ליתן ערכו לכהן, ולכן כשהקילה תורה לפדותו בפחות משווי בשה, יש לדון כמי שאין לו שווי ונותן הערך הפחות, ואמנם כאן הקילה תורה גם למי שיש לו ומצותו בכך, מ"מ אין להקל עליו טפי ממי שאין לו בערכין, ולא ניחא ליה להמציא שפדיון שווי ופדיון השה שני ענינים שונים הם לגמרי, ויש להוסיף דסתם כבש יפה סלע כדייק כריתות " ב' מהא דאיל שוה שני סלעים, ועי' תו' מנחות ק"ז ב' בזה, ולכן ס"ל לריבר"י דתפדה בסתם שה קאמר, וסתם שה שוה שקל הקדש, ואף למ"ד שהקפידה עליו תורה בשה דוקא, יש לפרש שעיקר הפדיון הוא ערכו של הפט"ח כמשמעות לשון פדיון, ואף באדם הרי ערכו חמש סלעים, ובשלמא אם הי' חל דינים על השה שייך לומר ענין נפש תחת נפש, אבל השתא שהשה רק מתנה לכהן, שפיר מפרשינן שעיקרו פדיון ערכו, וכיון שמצינו דכל ערך הי' בשקל הקדש, ומצינו דסתם שה שוה שקל, מפרשינן שהקילה עליו תורה בשקל, כמו שהקילה לכל חייבי ערכין שאין להם דמי הערך.

ונראה דאם הפט"ח שוה פחות מסלע מודה ריבר"י דפודהו בשווי, ואפי' למ"ד שהקפידה תורה בשה פודהו בשה ששוה כמוהו, שלא הצריך ריבר"י סלע אלא במה שהקילה עליו תורה, דבזה השווהו לקולא דערכין, אבל בשוה פחות מסלע לא יהא חמור מן ההקדש דסגי בכל שהוא, כמו שלא ממעטינן כל הקדש מקרא דוכל ערכך, וסגי לן בונתן הכסף שו"פ וקם לו, ולא מצינו שיהא פדיון פט"ח להקל ולהחמיר כדאשכחן בערכין, דהתם קבעה התורה ערך האדם, וכאן לא קבעה התורה ערך החמור, וכיון דפשיטא ליה שסתם פט"ח שוה טפי מסלע לא חש לפרש דבשויו שפיר דמי, שא"צ ליתן לכהן יותר מה שיש לו, שו"ר בספר אאמור"ר שליט"א ס"א ס"ק י"ג דפשיטא ליה דלריבר"י

אלא אברייתא דקתני כל שהוא וכמש"פ רש"י, ולספרים שבתו צריך למחוק תיבת פשיטא.

שוי"ר דעיקר תנינא דרבא אינו פשוט דנראה דגדול ר"ל איל, וכונת המשנה דא"צ בשה דפסח זכר תמים ובן שנה, ומה"ט נקט קטן לכתחלה דומיא דאינך, אלא מדאפקיה בלשון גדול וקטן ולא טלה ואיל דייק רבא דאפי' קטן בחשיבותו, ולפ"ז אין זו משנה מפורשת.

שם מהו דתימא כולי האי לא כו' קמ"ל, נראה דהשתא ודאי אפי' פחות מדנקא פודין בו, דנקט המציאות הכי פחותה ששייכת, ולא שייך למידק דפחות מדנקא לא, [שוי"ר בספר מרן זללה"ה סוסק"ה שלא כ"כ וצ"ע], ויש להסתפק בפחות משו"פ מאי, וכן נסתפק במנח"ח, ובסברא ה' נראה דאין לנו אלא נפש דשה ולא בעינן דין ממון כלל, אבל מהא דריב"ר מדמי ליה לערכין דבעינן שקל משמע דפשיטא ליה שיש כאן ענין פדיון דממון, ולא אשכחן דפליגי רבנן עליה בזה, וא"כ י"ל דבפחות משו"פ אין ע"ז שם פדיון, ובבא לפדותו בשויו שנלמד מהקדש, י"ל דכל שלא נתן הכסף לא קם לו, כמו בבא לפדות הקדש פחות משו"פ שאינו נפדה אלא בפרוטה, ואם בשויו צריך פרוטה דוקא אע"פ שאינו שו"פ, א"כ י"ל דסתמות הגמ' דלא מיירי בפחות משו"פ כלל, (ועי' ב"מ נ"ב ב' מעות הראשונות, ועי' כריתות י' ב' לאו אורח ארעא).

שם א"נ פטרוזא לא, פי' דשייך שוה דנקא מפני קטנותו, אבל כחוש הוי גנאי טפי, ואפי' שוה דנקא לא.

שם ר"י נשיאה הו"ל פט"ח שדריה לקמיה דר"ט, ברגמ"ה כתב דר"ט כהן הוה, אבל ר"ט לא הי' בימי ר"י נשיאה, (ושמא בן בנו הי' ועי' ב"מ א' בן בת יש לו), מיהו אין ענין לשאול שאלה זו לכהן דוקא, ועי' ביצה כ"ז א' ר"י נשיאה הו"ל ההוא בוכרא שדריה

אפי' פודהו בשויו אין פחות משקל, ואמנם פשטות הלשון דמפרש קרא דתפדה שאין פדייה פחות משקל, ולא רק בפחות משויו, וצ"ע, שו"מ בספר מרן זללה"ה סי"ז סק"ה שכתב להסתפק בזה, וסיים דמסתבר דלא עדיף מהקדש עי"ש.

שם כל ערכין שאתה מעריך לא יהו פחותין משקל, פי' דכל ריבויא הוא דכל פדיון שהוא פחות משויו לא יהא פחות משקל, ורבנן סברי דע"כ השה פעמים סגי ליה בפחות משקל כשאין החמור שוה שקל, וכיון שכן אין לפרש שה דקרא בשוה שקל דוקא, ובלא"ה אין לכלול השה בכלל ערכך וכמש"כ לעיל דדברי ריב"ר צ"ב עי"ש.

י"א א' אר"נ הלכה כדברי חכמים, איצטריך לאשמועינן דהלכה כרבים כיון דלרב סתם לן תנא בקידושין כריב"ר, מיהו ר"נ גופיה משום רבב"א מוקים למתני' לאחר עריפה ורבנן דריב"ר, ואפשר דמשו"ה פסק כרבנן, מיהו גם מתני' דגדול וקטן פשטא כרבנן, שהרי סתם שה בינוני סלע, וממילא קטן פחות מסלע, אלא דעיקר מתני' לאפוקי דא"צ בן שנה, ולשון הרמב"ם בין קטנים בין גדולים משמע דקטנים פשוט טפי, והיינו שה.

שם וכמה אר"י אפי' פטרוזא בר דנקא, לכאורה אם לא הי' ר"י אומר וכמה, הי' פשוט דכל שהוא מתפרש כל שהוא ממש, ומה חידוש הוסיף ר"י בדבריו, ועוד דבעלמא מ"ח א' אמרינן דחטאת בת דנקא וכן אמרו חגיגה מעה כסף, וא"כ בר דנקא אינו הפחות ששייך, וי"ל דכיון שאמרו עין יפה ועין רעה ס"ד שיהא דינו כתרומה שהפוחת מעין רעה חייב להוסיף מדרבנן, אע"פ שמדאורייתא חטה אחת פוטרת.

שם אמר רבא אף אנן נמי תנינא כו' מדנשנו דבריו לבתר ר"י ש"מ דאף אנן נמי תנינא כו"י, ולא דתנינן סתמא כרבנן, והא דפריך פשיטא לא קאי אמתני' דפשיטא דהיינו קטן,

לקמיה דר' אמי כו' לקמיה דר"י נפחא, וקרוב לומר שצריך להגיה שם אמורא אחר במקום ר"ט.

שם שדריה לקמיה דר"ט א"ל כמה בעינא כו' משמע שלפי ראיותו את הפט"ח יקבע שיעור דמי פדיונו, ובפשוטו נראה שהי' משובה וסבר ר"י נשיאה שצריך לתת פדיונו לפי ערך, ואם בעלמא שיעורו בסלע, כאן צריך איל ששוה שני סלעים, אבל אם הי' שוה פחות מסלע אין להצריך עין יפה בסלע, ולא מסתבר שחשב לפדותו בפחות משויו, וכיון שא"צ להוסיף על שויו מאי קמביעיא ליה, אלא ודאי סבר שצריך להוסיף על סלע לפי ערך, וא"ל דבכולן לא אמרו עין יפה טפי מסלע, ומסתברא דלא ידע ר"י נשיאה קבלה זו.

שם עין יפה בסלע עין רעה בשקל בינונית ברגיא, במתני' דתרומות גרסינן עין יפה אחת מ' והבינונית מנ' והרעה מס', וכאן שנו בינונית לבסוף, ונראה החילוק דהתם שיעור בינונית אינו מפני שהוא ממוצע בין היפה לרעה, אלא שיעור אחד מנ' נלמד בעצמו מאסמכתא דקראי, אבל כאן רגיא נקבע מפני שהוא רגיל הכא ורגיל הכא, וכיון שהוא נקבע מכח הממוצע בין רעה ליפה שנאוהו לבסוף, (וגם אינו ג' זוזים בצמצום כיון שעיקרו משום דרגיל הכא ורגיל הכא, וכאילו נאמר בינוני ממוצע ביניהם), ועוד שזהו עיקר משמעותו של רגיא שהוא ממוצע ביניהם, ואין משמעותו ג' זוזים כלל, וערש"ש מה שביאר בזה, ושם כתב לגרוס רגי להכא שהוא מלשון פלס ושמעתי שכן יש גורסין בהלכות גדולות, ושיעור סלע נקבע מכח שזהו סתם מחיר כבש דקרא כדאמר כריתות י' ב' ועי' תו' מנחות ק"ז ב', ועין רעה בשקל שלא יפחות יותר ממחצה משיעור סתם כבש.

שם אמר רבא הלכתא ברגיא, (בהלכות הרמב"ן ליתא תיבות אלו, וברא"ש נכנס

במוקף, ובפשוטו אפשר שנשמט ע"י הדומות, אבל גם הרמב"ם העתיק עין יפה כו' ולא סתם ברגיא לחוד, ומתפרש שפיר קשיא הלכתא דהרי אמרו כהלכתא היא), משמע דלא מורין ליה בעין יפה ורעה אלא ברגיא, דאל"כ לא הוסיף רבא כלום אלא דהלכתא כהאי שמעתא, ואפשר שלא רצו ליתן תורת כל אחד בידו, ולא רצו שיפחות מרגיא, וגם שלא יהא טרוניא כשפחת מסלע, לכן קבעו בבא לימלך שיעור קבוע, ולא אמרו לו ג' אפשרויות.

שם כאן בבא לימלך, אפשר לדקדק מזה שמי שיודע הלכה ויש לו עין יפה יפדה בסלע, אבל כשבא לימלך מורין לו שיעור אחד בלבד ברגיא, ומש"ה לא אמרו הא לכתחלה הא דיעבד, ולפ"ז אם פחת משקל עבר על תקנת חכמים, אלא שבדיעבד חל בדנקא, שלא ביטל רבא הג' דרגות לגמרי.

לענין הלכה דעת רזה"פ דבשוה יותר מג' זוזים פודהו לכתחלה בשה ששוה ג' זוזים או בשויו, ואם פדהו בשה בר דנקא הר"ז פדוי, ואם אינו שוה ג' זוזים נראה שפודהו בשויו בין בשה בין בשאר דברים, אבל ברמב"ם נראה דבשה לעולם פודהו אפי' בבר דנקא, ובשאר דברים פודהו בשויו, ואם אינו שוה ג' זוזים אינו פודהו אלא בשה או בדבר השוה ג' זוזים, וכבר תמהו על הרמב"ם, וצ"ע למה סתם בשו"ע כהרמב"ם ואף הרמ"א לא השיג ע"ז, והרי הרמב"ם יחידאה בזה נגד כל הפוסקים, ויש להחמיר כתרווייהו לפדות בשה ששוה ג' זוזים כשהפט"ח שוה יותר מג' זוזים, ולא לפדות בשאר דברים בפחות מג' זוזים אף אם החמור אינו שוה ג' זוזים.

נראה דאף כהן הפודה לעצמו לא יפחות מרגיא, שהענין לכבוד המצוה שלא לפדותו בזלזול, וראי' לזה מדאמרין א"נ פטרוזא לא, פי' דנהי דקטן בר דנקא שפיר דמי אבל פטרוזא לא דגנאי הוא, והרי לכהן

דר"ל אשמועינן בהאי לישנא שיש חילוק בין פדיון דשה לפדיון דשאר מילי, שאם הי' אומר פט"ח נפדה בין בשה בין בשויו הי' משמע שנותן דמי השה, והשתא קמ"ל שיש יתרון בשה שא"צ כל שויו.

ולשון הטור סי' שכ"א ס"ב וכשם שפודהו בשה כך פודהו בכל מה שירצה, וזה מבואר שאין חיוב בשה אפי' כשיש לו, ולשון הרמב"ם כלשון הגמ' דסרתן דיוקא דרישא ודיוקא דסיפא, ומתפרש שפיר דביש לו מרווח שא"צ ליתן שויו, [ועוד דלהרמב"ם לשיטתו חזינן שיש יתרון בשה שא"צ שישוה כלום, הרי דכשנותן שה לא הקפידה תורה על מתנת הכהן, וא"כ י"ל דיש יתרון בשה, אבל לדעת הטור וש"פ שגם בשה צריך שישוה ג' זוזים הרי שאין השה ענין מחודש אלא קולא בערך הפדיון בלבד, והגבילו קולא זו שלא יפחות מג' זוזים, וממילא אין מקום להצריך שה דוקא], ובד"ח נקט בדעת הרמב"ם כהטור וחלק על הב"י בזה, ועי' לשון הרא"ש סוף בכורות, [וק"ק שלא הזכיר שם דברגי' לכתחלה], ולפ"ז נראה דביש לו שה ששוה פחות מרגיא או פחות משקל שהוא ב' זוזים, עדיף שיפדנו בשויו, וזה בכלל מ"ש ואין לו שה לפדותו, דפעמים שיש לו שה אבל לא לפדותו, ועוד דבודאי יכול לקנות שה בדמי שויו של החמור, ומדקאמר ואין לו שה פודהו בשויו יש לדקדק שפודהו לכתחלה בשויו, וכן עובדא דר"נ בדר"י מוכחא דודאי הי' יכול לטרוח אחר השה, ואפ"ה פריק ליה בשלקי, אם לא נימא שהחמור הי' שוה פחות משה, ולכן פריק ליה בשויו, עוזו"א בזה, וכ"נ לשון הגמ' ט' ב' ומי הקפידה והא ר"נ כו' משמע קצת דמייתי מזה שאפי' לכתחלה לא הקפידה.

נראה שאם הי' חל שום קדושה על השה או איזה דינים, לא הוה מחדשינן דה"ה שויו, ורק מהא דחזינן שאינו אלא מתנת כהונה, מסתברא לן שאין ענין בכח פדיונו בזה שהוא שה, אלא דכיון שנותן דבר חשוב

אין ענין אלא בשויו, אלא ודאי משום כבוד המצוה הוא, וזה שייך גם כשפודהו לעצמו, [וכהן המפריש תרומה ג"כ יש בזה דין עין יפה ושלא יפחות מאחד מששים, אלא דהתם חל דין תרומה על ההפרשה גם לגבי הכהן, אבל כאן השה חולין הוא, ואין בו אלא מצות נתינה לכהן], ומרן זלה"ה שם סק"ה נסתפק בזה, אלא דלשיטתו שם פחות מדנקא באמת לא מהני כלל אפי' לכהן, וא"כ הנדון רק במה שיותר מפטרוזא, מיהו לשון עין יפה משמע כלפי הכהן ולא כלפי המצוה, וגם בתרומה מתפרש כן, ומ"מ נראה דאין לפחות מעין רעה גם כלפי המצוה, שהרי לא מצאנו שיעור אחר בגמ' לכבוד המצוה, וחזינן דבפטרוזא יש חסרון בכבוד המצוה כמש"כ, וא"כ יש לנהוג ברגיא, מיהו לדעת הרמב"ם דדוקא בשאר דברים בעינן ג' זוזים אפשר דהכל משום רווחא דכהן, וכמ"ש אאמו"ר שליט"א בזה, וכן הא דסבר ר"י נשיאה להפריש לפי ערך הפט"ח וכמש"כ לעיל, הר"ז מתפרש משום רווחא דכהן, כדאמר בלישניה כמה בעינא למיתב לכהן, מיהו בפודהו בשויו ליכא דינים וכמש"ש לעיל להסוברים דלא כהרמב"ם, (וסתמות המשנה מפריש טלה אחד לעצמו, אין הכהן רשאי לקיימו עד שיפריש שה תחתיו, מתפרש אותו שה שמפריש לכהן, אע"פ שבקל יש לחלק מ"מ סתמא הכי מתפרשא).

ח. שם אר"י אר"ל מי שיש לו פט"ח ואין לו שה לפדותו פודהו בשויו, לשון זה משמע שאם יש לו שה פודהו בשה כן דייק הב"י, והיינו כדי למיעבד קרא כדכתיב, שאם יש סברא דשה עדיף, מנלן דה"ה שויו, אלא רק משום כבוד התורה לעשות כפי הכתוב בה בהדיא, מיהו למאי דמסקינן דהא דאמרה תורה בשה היינו להקל עליו, א"כ מתפרש קרא הכי ופט"ח תפדה אפי' בשה, וכש"כ בשויו, ומ"מ אין הידור בשויו כיון ששה נאמר בתורה בהדיא, ולפ"ז אפשר לומר

פרש"י שם דר"י לא ממעט פט"ח בלא פסוק דלא גרע מבהמה טהורה, הרי דמה שאינו קדוש בטהורה כ"ש שאינו קדוש בטמאה.

ולכן נראה דכיון דשותפות גוי נלמד מכל בכור שזה כולל בהמה טהורה וטמאה, אין לחדש בטמאה קדושה טפי מטהורה, וכיון דבטהורה אינו אלא קדו"ד ליתן דמיו לכהן, ה"ה דבטמאה הדין כן, והר"ז כאילו נאמר אבל אתה גוזז בכור בהמה טמאה של שותפות גוי, וסגי בפדיון שווי, ובזה הדין לר"י כמו לר"ש שהפדיון אינו מפקיע שום קדושה, ואף קנס דעריפה ליכא, כיון שיש כאן שותפות גוי, והרי לא הקפידה עליו תורה בשם ולא מפקע איסורא שהרי הוא מותר בהנאה, מיהו קולא דשה יש גם בזה, שאם חלק הישראל שזה יותר משה סגי ליה בשם, מיהו מקצת שה לא מסתבר שיהא לזה חשיבות של שה להקל עליו.

ואאמו"ר שליט"א בס"א סק"ב נסתפק זה, ועי"ש סוסק"ג, ומעיקרא בהערות סבר שאסור בהנאה, וכתב טעם שאין ללמוד ממה שהקילה תורה בטהורה, מפני שעיקר קדושתה למזבח, ולכן כשאין בה קדושת מזבח פקע הכל, אבל בפט"ח לא הי' בו זיקת מזבח, ולא נגרע כח קדושתו בשותפות גוי, מיהו י"ל דכיון שעדיין נשאר בבהמה טהורה דין מתנ"כ ונאמר ע"ז קדש לי כל בכור, הרי שנשאר בה כל מה שיש בבהמה טמאה, וכיון דחזינן שקדושה זו וחיוב מתנ"כ אינו גורם שום דינים בבהמה עצמה, שפיר מדמינן לזה גם בהמה טמאה.

וכן יש לדקדק מדברי התו' ב' א' ד"ה ונותן שפירשו הברייאא בפט"ח שנותן שווי לכהן אליבא דר"י, ואכתי הו"ל לאקשו"י למ"ד דלר"י שה דוקא היכי קתני דמיו, אלא ודאי בשותפות גוי לכו"ע סגי בדמיו, וכדקתני חצי דמיו, ואם פודה בשם שלם, אין נפ"מ אם פודה חצי דמיו או כולו.

לכהן סגי בהכי, ולכן הוצרך התנא לאשמעוין דעגל וחיה אינם בכלל שה, דהי' מקום לומר דשה נמי לאו דוקא, וכל נפש בהמה וחיה טהורה מהני.

שם אילימא לר"י האמר הקפידה עליו תורה בשם אלא לר"ש, יש לעי' מגלן למיעבד פלוגתא נוספת בין ר"י ור"ש, הרי לא מצינו שאר"י טעם זה, אלא עולא ביאר כן מדנפשיה, וגם מצינו שנחלקו בדרשא דצאנך אם ממעט פט"ח, ויש לנו להשוות ר"י לר"ש בזה, ונראה דפשיטא לן שאם אין שום דינים בפט"ח ולא בשם לא מסתבר להצריך שה, ומאן דמצריך שה דוקא ע"כ הבין מזה שיש דינים בפט"ח קודם פדיון ולכן צריך שה דוקא, ולכן מפרשין דר"י דאסר בהנאה ע"כ שהבין דשה דוקא ומזה הוכיח שאסור בהנאה כדעולא, ועוד דסדר המקראות דקדושת בכורות לחוד שיהיו לשמים, ואח"כ נתחדשה מצות פדיון, וגם שם לא בכל מקום הוזכר השה כעיקר הפדיון, ומתפרש שצריך לפדותו מקדושתו לשמים, ומצות שה נוספת היא, וכן הקנס של העריפה, ולכן אין הדבר פשוט להצריך שה דוקא, ומ"מ מדר"י אסר בהנאה ש"מ דס"ל דמשמעוהא דקרא דשה דוקא, מיהו יתכן גם לומר דעולא קבלה היתה בידו לכך, תדע שהרי טעם זה נכון גם לדין דלא ס"ל כר"י בפלוגתתו עם ר"ש בקרא דצאנך, כמשנ"ת לעיל סק"ד.

יש לעי' מאי קסבר ר"י בפט"ח שבשותפות גוי אם אסור בהנאה ופודין אותו בשווי, והנה לכאורה אין לחדש דין פט"ח שונה בשותפות גוי, ולבטל ממנו איסור"נ ודין שה ומצות עריפה, אבל לעומת זה א"א לקבוע מצות עריפה בשל גוי, ואין לחייב ליתן שה שלם בשביל אוזן או לב של חמור, וגם קשה לומר שבכור בהמה טהורה מותר בהנאה ובכור בהמה טמאה אסור בהנאה, וסתמות הגמ' ט' ב' דדין שאין בטהורה ודאי ליכא בטמאה, ור"ש ממעט טמאה טפי מטהורה, וכן

להונות לומר שזהו באמת שויו של הפט"ח לא אשכחן דלא מהני, ומה"ט אין ראי' מהא דחילקה תורה בין שה לשויו, דבשה אף בלא אונאה מהני בפחות משויו, אבל בשאר דברים לא מהני אלא במתכוין להונות ולומר שזה כל שויו.

מיהו ודאי קושטא הוא דלא מהני פדיון בפחות משויו, והטעם מפני שאין שייך אונאה אלא במו"מ, שיש כאן שתי רשויות והרי הוא נותן חפץ מסוים לרשות חבירו ביוקר, אבל אין האדם יכול להונות את עצמו, ובמצות פדיון פט"ח לא יצא החמור מרשותו כבהקדש, אלא שנצטווה לפדותו בשויו, וחשיב הפדיון לגבי עצמו, ולכן לא שייך אונאה, שהרי הוא יודע שאינו פורדו בשויו, וא"ת מגלן דלא חשיב הפט"ח כברשות אחרת, וי"ל שהרי א"א ליתנו גופו לכהן, ואף הכהן צריך לפדותו, ואין האיסוה"נ רשות גבוהה כקדשי ד', ואמנם חשבינן ליה במדה מסוימת קדשי ד', מ"מ לא נפיק מרשותיה שיחשב הפדיון כאונאה לרשות אחרת, ותדע שהרי אין השם נכנס לרשות שהי' בו הפט"ח, (ויש לדחות שקנאו ד' ונתנו לכהנים, או מדין עבד כנעני), ועוד דכהנים יש להם אונאה.

ומרן זללה"ה כתב בס"ק י"ג דבהקדש נתנה תורה למקדיש דין בעלים לקבוע מחירו, ולכן זכותו להחליט שהקדש זה שו"פ, משא"כ בפט"ח שלא שייך לומר שהוא הבעלים על האיסוה"נ וקובע מחירו, ודבריו עפ"ד תו' תמורה כ"ז ב' שרק הבעלים יכול לפדותו על שו"פ, ואין כן דעת תו' והראשונים ז"ל בשאר דוכתי, אלא כל מי שבידו יכול לחללו על שו"פ, אלא שהגזבר שנוהג שלא כדין אינו גזבר, וכשאינו נוהג כדין אין לו כח שליחות ב"ד וכל ישראל והו"ל כגולן, וכ"ז שלא יצא מרשות בעלים א"צ מינוי להיות גזבר, ולכן מהני חילולו, ואף הגזבר שמכר שלא כדין י"ל שחל בדיעבד כשנתאנה ע"י הפודה, ונתבאר עוד בכ"ז במקו"א בארוכה ואינו

ועי"ש בסק"ג עוד סברא לומר דאיסוה"נ בטל ברובא כשרוב הפט"ח של גוי, ורק מצות נתינה שהיא ענין של ממון לא בטיל ברובא, מיהו לפ"ז צריך לחלק בדין איסוה"נ ברוב של ישראל או רוב של גוי, ול"מ כן, ולפמש"כ יש להשוות דבכל גונא מותר בהנאה.

ולפ"ז נראה דאפשר גם לפדותו לחצאין, דהיינו שכל חלק שנותן דמיו לפדיונו נעשה כחלקו של הגוי שא"צ פדיון, דכיון שאין כאן מצות עריפה אין המצוה תלויה בכולו דוקא, וכמו שני ישראלים וגוי דמסתבר שכל אחד פודה חלקו לחוד, וכמ"ש אאמו"ר שליט"א שם סוסק"ג.

שם לא יהא חמור מן ההקדש, נראה דבקדש לי כל בכור נעשו קדשי שמים כהקדש, וציותה תורה שלא ליתן קדשי ד' להדיוט אלא לפדותו תחלה, מיהו בחרמי הכהנים מצינו שבנתינתן לכהן פקעה קדושתו ונעשו חולין, וי"ל שלא רצתה ליתן בהמה טמאה כמתנת ד' לכהנים.

בדין פט"ח שוה סלע שפדאו על שו"פ הדין נותן שאינו פדוי, ויש לשאול אמאי לא אמרינן בזה לא יהא חמור מן ההקדש, ונראה דלאו קולא היא בהקדש שאפשר לחללו על שו"פ, אלא אדרבה לחומר קדושתו לא נתנה בו תורה דיני אונאה, שאין אונאה כלפי שמיא, משא"כ בפ"ח שמאנה את הכהנים, וכמו שמצינו במע"ש דלמ"ד ממון גבוה קי"ל דחיללו על שו"פ מחולל, ולמ"ד ממון הדיוט כתב הגר"א בריש מע"ש שאינו מחולל, דכלפי הדיוט יש אונאה, הא קמן דענין חיללו על שו"פ אינו קולא אלא מחומרא דידיה.

ומהא דאשכחן שאין פודין בעגל ובחיה ואפי' בדיעבד לא חל, אין ראי' דאין פודין פ"ח על שו"פ, דהתם מיירי באינו מתכוין להונות את הכהן, אלא פודהו בעגל כמו בשה, וע"ז קאמר תנא דלא חל, אבל אם רוצה

תח"י, ולפמ"ש"כ הוי איפכא דבהקדש כיון דנפיק לגמרי לרשות אחרת שייך מו"מ ואונאה, משא"כ בפט"ח שהכל ברשותו ולא שייך להונות את עצמו, והר"ז כמפרש שפודהו שלא בשויו, וזה ודאי לא מהני, שלא אמרו שאפשר לפדות הקדש בפחות משויו אלא בכח אונאה, שמרמה ואומר שזהו באמת שויו.

מיהו אם רוצה להוסיף על דמי החמור ולתת פדיון יותר משויו שפיר דמי, אם משום דחשבינן ליה כמוסיף בדמי החמור, כמו בכל הקדש שמוכרין אותו למי שמעלה בדמיו, או מפני שמוזיל נכסיו ליתנם בזול, וזה תלוי ברצונו ואין כאן אונאה כיון שבידו להוזיל, וכן צ"ל להרמב"ם שפי' דבפט"ח השוה פחות מג' זוזים צריך לפדותו בג' זוזים שהם יותר משויו, וע"כ דמעלה בדמי החמור יותר משויו, שיודע שאין ההקדש מוכרו לו אלא אם יוסיף עליו יותר משויו, ואמנם הדברים מחודשים כמשנ"ת לעיל סק"ז, אבל ע"כ צ"ל כן לדעת הרמב"ם, וכבר כ"כ אאמו"ר שליט"א בסק.

ולענין לפדות בשויו בעבדים ושטרות וקרקעות למאי דילפינן משום לא יהא חמור מהקדש, אין לנו אלא כהקדש, ואף למאי דס"ל דרך לר"ש מהני בשויו צריך ראי' שיש פדיון בקרקעות דלא אשכחן דכוותה, ואפי' בפדה"ב שאין על הבן שום דינים לא מהני פדיון בעבדים ושטרות וקרקעות, ואע"פ שחל שיעבוד על נכסיו, מ"מ הפדיון נשלם רק כשפודהו ממש במטלטלין, וכן בסתמות הגמ' יש להשוות דיני הפדיון בכולם כמו לטעמא דלא יהא חמור מהקדש, וכבר כ"כ אאמו"ר שליט"א שם, ובמנח"ח נסתפק בזה, ומטבעות שלנו כשטרות דמו, ואע"פ שמקילין בהן לענין מע"ש, לא מקילין בהן לפדה"ב ופט"ח.

ולענין אם יכול הכהן לומר לדידי שוה לי יתכן דלר"א י"ב ב' דמדמי ליה לפדה"ב מהני, אבל לרבנן דחל בהפרשה אין

דעת הכהן משתתפת בהפרשה כלל, שא"א לקבוע החלות בזמן ההפרשה לפי הכהן שעתיד לקבלו, וע"כ לקבוע שיעור לפי האמת, מיהו במפריש לעצמו ככהן או בספק יש לדון אי מהני לדידי שוה לי, או"ד כיון דעיקר מצותו בהפרשה, אין דעתו קובעת אע"פ שפטור מנתינה.

ט. **שם** אר"ש אר"ה הפודה פט"ח של חבירו פדיונו פדוי, ברמב"ן ורשב"א וריטב"א קידושין כ"ג ב' מבואר דהטעם משום דזכות הוא לו וניחא ליה לבעלים בפדיונו, שכתבו דמכאן איפשיטא בעיא דנדרים ל"ו ב' אם התורם משלו על של חבירו תרומתו תרומה משום דזכות הוא לו, או דמצוה ידידה היא וניחא ליה למיעבדה, והכא פשיטא לן דפדיונו פדוי, ויש לעי' א"כ מ"ט לא אשמועינן ר"ה בתרומה וכ"ש פט"ח, וי"ל דיש סברא לומר דתרומה עדיפא, דכיון שגם פירותיו חייבין בתרומה הרי יש לו גם זכות בעלים בהפרשה זו, ואמנם צריך ניהותא דבעלים אבל ההפרשה מתייחסת לחיוב של התורם, משא"כ בפט"ח שאין לו זיקה במצוה כלל.

ואאמו"ר שליט"א בס"א ס"ק י"ב הקשה לאידך גיסא איך פשטו הראשונים ז"ל מפט"ח לתרומה, הרי הנדון בגמ' התם משום דמצוה ידידה היא וניחא ליה למעבדה, ומשמע דהתורם משלו על של חבירו וזכה במצוה, ולכן לא ניחא ליה לבעלים, והיינו דוקא מפני שגם פירותיו חייבין, אבל במפריש שה לפדות פט"ח של חבירו אין לפודה זיקה למצות הפדיון, ואינו אלא שלוחו של הבעלים, ובזה פשיטא דזכות הוא לו שמקבל שה בחנם, [ועי"ש שהוכיח כן מהיכא שבעל החמור עשה את הפדיון על שה של חבירו ברשותו דודאי המצוה שלו, ואילו בתרומה כה"ג המצוה והטוה"נ לבעל התרומה ולא לבעל הפירות שהפריש תרומת פירותיו בשל חבירו ברשותו], ותיריך דהראשונים ז"ל פירשו

ודאי דטוה"נ לבעלים, וה"נ י"ל דכשפודהו שלא מדעתו הדין כן, ואילו בתרומה אם נותן לבעלים רשות להחיל תרומה בפירותיו טוה"נ של בעל התרומה ולא של בעל הפירות.

ואמנם לדעת הראשונים ז"ל שהשוו ביניהם מסתברא דטוה"נ של הפודה, וכן במודר הנאה לא פירשו הטעם משום דבמצוה ידיה קעסיק, אלא הר"ן פירש מפני שטוה"נ שלו ולצורך עצמו הוא עושה, וזה קשה שהרי כשהי' טבל ג"כ הי' לו טוה"נ ליתן התרומה והחולין למי שירצה, ובשם הרשב"א כתב דאתיא כחנן ומשום פורע חובו הוא דשרי, ובפשוטו הכא גרע מפורע חובו כיון שיש כאן דבר בעין שנתרבה, אלא דלשיטתם שהמצוה של בעל הפירות ע"כ למצא טעם אחר לשריותא דאיסוה"נ, ועמש"כ בזה עוד בנדרים שם, ושם כתבנו דמר' ירמ' יש לדקדק דפשיטא ליה דמתני' בתורם משלו על של חבריו שלא מדעתו, וכן נראה דרבא מוקים הכי מתני' למסקנא דטוה"נ של תורם, וש"מ דא"צ דעת וכמסקנת הראשונים ז"ל וכן פסק הרמב"ם.

בעיקר מה דנקטו הראשונים ז"ל דפדיונו פדוי רק מדין זכין לאדם שלא מדעתו, אבל אם הבעלים אינו רוצה לא מהני פדיונו, אין כן דעת תו' ב"ק ס"ח ב' שהוכיחו שא"צ הסכמתו מהא דמיבעיא לן פדיונו לפודה או לבעלים, ופשיטא דלא ניחא ליה לבעלים שיהא פדיונו לפודה, וכן משמע כונת תו' בשמעתין שכתבו שכאן א"צ דעת בעלים לפי שלא נאמר תרימו אתם בפט"ח כמו בתרומה, ולשון תו"ח בשטמ"ק הנדמ"ח דאיכא למימר דשאני גבי תרומה דכתיב אתם מה אתם לדעתכם אבל גבי פט"ח דלא כתיב אתם יכול לפדות פט"ח של חבריו, ואף למסקנא ס"ל דפודה שלא מדעתם, ולכן לא ילפינן מזה לתרומה, ועי' ברי"ט אלגזי אות ז' שהאריך בכונת תו' אם כונתם בע"כ דבעלים, ובירושלמי קדושין פ"ב ה"ח מבואר שאם

שגם בתרומה המצוה של הבעלים, ומפסיד רק הזכות שלא נתן מממונו למצוה, והפסד זה יש לו גם בפט"ח.

מיהו בנדרים ס ס"ק כ"א כתבנו דהטעם שמותר למודר הנאה להפריש משלו על של חבריו היינו מפני שכל המצוה של התורם, ולכן חשיב כעוסק במצוה שלו ובעל הפירות כנהנה ממילא, דכללא הוא כל שהאדם עוסק לצורך עצמו אין לו להמנע מזה שהמודר נהנה עי"ז, דלא שייך לחשבו כמועל בקונמו שכל שימוש המדיר לצורך עצמו, והמודר נהנה ממילא, ולפ"ז מפורש דרק בתרומה מיבעיא לן, אבל בפט"ח שאין לפודה שום מצוה פשיטא דזכות הוא לו, ואמנם המודר הנאה מחבירו אסור לו לפדות לו הפט"ח מפני שמהנהו.

ומה"ט אין התורם יכול לבקש מבעה"ב שכר כדין יורד שיתן לו מה שהנהנו, דכיון דבמצוה דנפשיה עסיק, הרי בעה"ב כנהנה ממילא דמי, מיהו גם בפט"ח בפשוטו אינו גובה מבעליו כלום, ואפשר דחשיב טפי מברית ארי בסילוק איסוה"נ, מתורם משלו על של חבריו, שיש חלק מתנות שלא הורמו שהם כמי שהורמו, וחשיב שבח בגופן, מיהו בלא"ה סתמא ע"ד מחילה הוא פודהו, וכמ"ש רש"י בשמעתין שהניח מעותיו על קרן הצבי.

ועוד יש להוכיח דבפט"ח הוי רק שליחותא דבעלים וכל המצוה שלו, מהא דקי"ל בתורם משלו על של חבריו שטוה"נ שלו, וש"מ דחשיבא כל המצוה משלו, ואילו בפט"ח יש לדקדק שטוה"נ לבעלים, דהא לצד שפדיונו פדוי לפודה, ודאי הדין נותן שטוה"נ של השה לבעלים, שהרי החליף החמור בשה, וכיון שכן צריך ראי' דלמסקנא שפדיונו לבעלים זכה הפודה בטוה"נ של השה, ומדרשא דכל מעשר תבואתך ונתת תמורה י' א', אין ללמוד אלא כשפירותיו היו ג"כ חייבין, אבל כשנותן שה לבעלים לפדות עליו

מקדשין בו את האשה, לא יתכן שיוכל לפדותו בע"כ דבעלים, ועמש"כ להלן דע"כ גם לצד דכהקדש דמי צריך רשות בעלים שהוא כגזבר של ההקדש הזה, שו"ר בכ"ז בספר מרן זללה"ה סי"ז סק"ח.

ולדעת תו' הטעם דפט"ח אינו דוקא מצוה של בעלים לפדותו, ולכן א"צ דעת בעלים דהו"ל כפדיון הקדש, משא"כ תרומה דבעינן אתם לדעתכם, ולפמסנ"ת לעיל הוי איפכא דבפט"ח נשאתר המצוה לבעלים גם כשאחר פודה, ולפי שני הצדדים א"א לפשוט בעיא דתרומה מפט"ח.

שם איבעיא להו פדיונו פדוי לפודה או"ד פדיונו לבעלים אליבא דר"ש לא תיבעי לך כו' יש לעי' לפי' הראשונים ז"ל דפדיונו פדוי מדין זכין, מה שייך להסתפק אם פדיונו לפודה, וכבר הקשו כן תו' ב"ק שם והוכיחו מזה דפודה אפי' בע"כ דהו"ל כהקדש דנפיק מרשות בעלים, ועו"ק כיון דלר"ש פדיונו לבעלים מדין זכין, מה מקום יש להסתפק ולפרש דברי ר"ה בשני אופנים שונים, ונראה דבאמת אין עיקר הבעיא איך מתפרש לישניה דר"ה, ותדע דר"נ מייתי ת"ש, ור"נ אינו בא לפרש דברי רב שיזבי משמיה דר"ה, אלא לשון הגמ' מתפרש כך הפודה פט"ח של חבירו לר"י מהו להקדש מדמינן ליה, כיון דחשיב ליה קדשי ד' לענין איסוה"נ, וא"כ נפיק ליה מרשותיה לגמרי, או"ד כיון דיכול לקדש בו את האשה מכח זכותו דלאחר פדיון, א"כ גם השתא ממונא דבעלים הוא, ומקום הספק משום דלא אשכחן איסוה"נ שיחשב ממון בעלים גמור מעכשיו, וכלשון הבריייתא שאין לו עכשיו אלא לאחר מכאן, ואמנם ר"י בירושלמי סבר דאינו יכול לקדש אשה מכח זכותו דביני וביני ומדמי ליה לגמרי להקדש שאפשר לפדותו שלא ברצון הבעלים, דבירושלמי אין הנדון משום זכין אלא משום בעלות, ושלא מדעת מתפרש שלא ברצונם.

ולפי"ז לא שייך להקשות דמדר"ש נשמע לר"י, כיון שאין הנדון בלישניה דר"ה אלא בעיקר הדין, אלא לפי שמצאנו בדר"ה דפדיונו פדוי שאלו על דברי ר"ה, ואם לר"י פדיונו לפודה יתפרשו דברי ר"ה רק אליבא דהלכתא, ואין לשונו מחייב לכלול תרוייהו בהדי הדדי, אלא אליבא דר"י מתפרש אפי' בע"כ דבעלים ופדיונו לפודה, וזהו לשון פדיונו פדוי דמה שעשה עשוי אפי' מוחה בידו, ואם פדיונו לבעלים הר"ז מתפרש משום דזכות הוא לו אבל בע"כ לא, ולא הוצרכו לבאר בגמ' שמשנתה ביאור דברי ר"ה, כיון שלא הי' הנדון בדיוק לשונו דודאי דבריו מתפרשין שפיר בין משום זכות בין משום דהו"ל כהקדש, והנדון הי' בסברא ולא בביאור לשונו, וממילא כפי האמת יתפרשו דבריו, שוב נתבאר להלן דע"כ אף בהקדש רק הגזבר או הבעלים יכולים לפדות, וכ"ז שאינו שליט עליו אין פדיונו כלום.

שם ורחמנא אמר ונתן הכסף וקם לו, נראה דודאי יכול ליתן הפדיון ע"מ שחבירו יזכה בחמור, דהא בהקדש ג"כ יכול ליתן הפדיון מדין עבד כנעני שיכנס לרשות חבירו, עי' גיטין ס"ה א' שפודה מע"ש שיכנסו הפירות לרשות הבעלים, אלא הכא הנדון כשרוצה לזכות בו לעצמו אם יכול לעשות כן כדין פודה מן ההקדש, וזה מתיישב יותר לפמש"כ שאין הנדון בביאור לשונו של ר"ה, אלא בעיקר הדין.

שם או"ד כיון דקני להך דביני וביני לא דמי להקדש, יש לעי' לצד דדמי להקדש מה יהא בהך דביני וביני, דלא מסתבר שיהא לבעלים שהרי כולו הי' בדין הקדש ואסור בהנאה, וגם אין לחלק בכמה פדאו אם בשה בר דנקא או בשויו, ולא מסתבר שיהא לפודה, דא"כ איך מקדש בו את האשה הרי כל אדם יכול להפקיע זכותה ממנה, ועו"ק דאטו כל אדם יכול להפקיע זכות הבעלים בפט"ח וירויה הך דביני וביני, ואין לומר דהנדון רק

שאינן הפט"ח בשליטתו לפדותו מן ההקדש, ואעפ"כ אם הוא כהקדש הרי בהכרח יזכה בפט"ח ע"י פדיונו, אם לא שנותן השה לטובת הבעלים מדין עבד כנעני, ואם אינו כהקדש הרי בהכרח ישאר הפט"ח ברשות הבעלים, ונמצא שאין כאן נדון של הפקעה מרשות הבעלים אלא הכל בהסכמתו והנדון בחלות הפדיון אם הבעלים הוא הפודה, או דכהקדש דמי והפודה הוא כאדם הפודה את ההקדש.

שם לא דמי להקדש, נראה דאף כשהחמור שוה דנקא דליכא ביני וביני, או שוה שקל לריבורי, מ"מ פדיונו לבעלים, דמהא דאית ליה בעלמא ביני וביני שמעינן דכל קדושתו ל"ד להקדש, שאם ה' רכוש של הקדש לא ה' מקבל הך דביני וביני, וממילא בכל האופנים פט"ח אינו כהקדש.

שם אר"נ ת"ש הגונב כו' עיקר חידוש הברייתא דאיכא כפל, אבל קרן גם הגונב הקדש משלם קרן, ונחית תנא לאשמועינן דלאו כהקדש דמי, ומשלם כפל כמה ששוה לבעליו, אבל חלק הכהנים פטור שאין לו תובעים.

שם ואע"פ שאין לו עכשיו כו' עמשנ"ת לעיל סוסק"ו בדברי הירושלמי בזה.

נראה דהפודה ספק פט"ח של חבריו או פט"ח של כהן אין פדיונו פדוי, שהרי אין לו שום ריוח מזה, דבלא"ה הטלה שלו, ואף בתורם משלו על של כהן או על של ישראל שירש מאבי אמו כהן יש להסתפק אם חשיב זכות, כיון דבלא"ה התרומה שלו, מיהו אכתי יש לו הריוח שיש לו חולין במקום תרומה שהם שוין יותר ואינו צריך לזיהור לאכלן בטהרה ואם נטמאו אינו צריך לשרפן, אבל בפט"ח פשיטא שאין לו שום ריוח בדבר, מיהו יש לדון לצד דפדיונו לפודה, האם גם בכה"ג הדין כן שהרי כולו שלו ולא רק ביני וביני, או"ד השתא מיהא כהקדש דמי,

על שווי השה, שהרי הגנב משלם תשלומי כפל רק על שווי החמור בשוק דהיינו הריוח דביני וביני, וש"מ שע"ז גופא ה' הנדון אם הוא ג"כ כהקדש, ולא משמע דמספק"ל דילמא לא קני ליה להך דביני ביני, שהרי ד"ז פשוט לעיל במילתיה דרב, וגם לשון הגמ' כיון דקני משמע שזה ידוע דקני להכי, וגם משמע דעיקר חידוש הברייתא על הכפל, אבל הקרן דביני וביני ודאי צריך לשלם, מיהו בזה י"ל דמשלם קרן כדן גונב הקדש.

ונראה דאפי' אם פט"ח כהקדש הדבר פשוט שאין מועיל פדיונו של מי שאינו שליט על הפט"ח, כמו שאין אדם יכול לפדות את ההקדש המסור ביד הגוזבר, ולכן א"א לפדות פט"ח של חבריו אלא הסכמתו, או אם גנבו הימנו ונעשה הוא שליט עליו אם נימא דמהני פדיונו בהקדש כה"ג, ולפ"ז הנדון הוא גם כשנתן לו הבעלים רשות בהדיא, אם בכה"ג זוכה הפודה בפט"ח, וממילא זוכה בביני וביני שגם ע"ז נתן לו רשות, שהרי א"א להפריד את הביני וביני מהשאר, שכולו הקדש, ואם לא מדמינן ליה להקדש לא זכה בפדיונו אפי' פדאו ברשות, וכשמקדש אשה בפט"ח לא יוכל אחר לפדותו בע"כ, כיון שהיא השולטת בו הו"ל כגזבר שרק היא יכולה לפדותו, והירושלמי יתפרש באופן שתפסו והוא ברשותו אם מהני פדיונו, ולהאמור פשיטא שהכל לפודה וא"צ להחזיר לבעלים כלום, שהרי הרשהו לפדות כדינו, ואם גנבו תחלה ישלם ע"ז כגונב הקדש.

ודאיתאן עלה מתפרש הגמ' כך, דלצד שפדיונו לבעלים הרי הוא פודה בשליחותו מדין זכין, ולצד דפדיונו לפודה ע"כ מייירי בנתן לו רשות לפדותו לעצמו, ואינו שלוחו אלא שעשאו גזבר והוא לחוד הפודה מן ההקדש, שאין דין בעלים בפט"ח, והיינו דקאמר ר"ה פדיונו פדוי שיש רשות לכל אדם לפדותו מן ההקדש, ואין בזה דין בעלים כבתרומה, מיהו ודאי בלא רשות לא חל כיון

הי' הקדש וכמשנ"ת לעיל, ועוד שאם חילל הקדש על הביני וביני, אטו יהא שיעור שויו פחות מדמי הקדש שבו, וזה ג"כ מוכיח שא"א להפריד הביני וביני מכולו, שאין כאן אלא זכות בעתיד, ואשה מתקדשת בקבלת זכות זו, דלא גרע משחוק לפני, וצ"ע בדברי מרן זללה"ה שם סק ובאמת אף לר"ש יש להסתפק בזה דכמו שאין לו רשות להקדיש את הפט"ח ה"נ אינו רשאי להקדיש את הביני וביני, דעכשו כולו במצות פדיון לכהנים.

ענין הלכה אפשר לפדות פט"ח של חבירו שלא מדעתו מדין זכין, והחמור לבעלי, וטוה"נ של השה יתכן שהוא ג"כ לבעלים ועמשנ"ת בזה לעיל, אבל אם הבעלים לא ניחא ליה לא מהני פדיונו, לא מיבעיא לדעת המרב"ן והרשב"א והריטב"א שמבואר בדבריהם שזהו דין התורם משלו על של חבירו, וכן לדעת הרמב"ם אם למד מכאן לשם, אלא אפי' לדעת תו' שהוכיחו מפדיונו לפודה שיכול לפדות אע"ג דלא ניחא ליה, מ"מ אין הדבר ברור שנשאר כן למסקנא, בפרט אם האמת דקי"ל בתורם משלו על של חבירו תרומתו תרומה, ועוד דלמש"כ לעיל גם להקדש צריך רשות מהגזבר, והבעלים הוא הגזבר עי"ש, וכ"ז בפט"ח שיש חפצא לפדות ושייך לדון לדמותו להקדש, אבל בפדה"ב שאין כאן אלא מצות פדיון לא שייך כלל בע"כ, שאם המצווה אינו רוצה לעשות, לא תחשב לו מצוה בעשיית אחרים, והפודה אינו שייך בפדיון כלל, אלא כפורע חובו של חבירו, דאטו שייך לומר שהוא משלם למלוה כאילו הוא עצמו הי' לוה שלו, ועמ"ש אאמור"ר שליט"א בשם הגר"א סי' ש"ה ס"ק ובמ"ש מרן זללה"ה ע"ז, ולע"כ.

י. ה' א' מתני' שנאמר ופטר חמור תפדה בשא מן הכבשים כו' עיקר השנאמר אדלקמיה קאי, וה"ק מה שנאמר תפדה בשא היינו מן הכבשים כו' ומפרש שא"צ זכר תמים, ובן שנה אע"פ שלמדנו שה שם מפסח,

ולפמשנ"ת דמיירי ג"כ בנתן לו הבעלים רשות להיות כגזבר על הפט"ח, מסתברא דאף בזה פדיונו לפודה, והשה לבעלים, דלא מצינו בזה שני סוגי הקדש.

בשטמ"ק הנדמ"ח בשם תו"ח הקשה דבהקדש נמי איכא ביני וביני שיכול לחלל שוה מנה על שו"פ, ותיצו שרק הבעלים יכול לחלל כן, וקשה דבפשוטו האשה שקבלתו מן המקדיש כבעלים חשיבא לענין זה, כיון שהוא בשליטתה ולא בא ליד גזבר, ואמנם י"ל דאינו בשאלה משיצא מידו, אבל הכא כשנתנו לו ליהנות מן הריוח הזה הרי הסכים לחלל עבורה אם תרצה, אבל עיקר הקושיא אינה מובנת שהרי בהקדש הדין הוא שצריך ליתן כל שויו להקדש, והמועל ונהנה משלם כל שויו, אלא שיש אופן שיכול לרמות ולהונות את ההקדש ולומר שחפץ זה שנותן להקדש שוה כערך כל מנה של הקדש, או שיאמר שכל המנה של הקדש אינו שוה אלא פרוטה, ולכן נותן פרוטה להקדש במקום המנה, ולא שייך לומר שיש לו שום זכות במנה של ההקדש, מפני שיכול להונות במחיר, אבל בפט"ח התירה תורה לשלם עבורו פחות מהמחיר, ולכן חשיב דאיכא ביני וביני, וכבר נתבאר בזה לעיל סק"ח.

כתב אאמור"ר שליט"א דאף למאי דמסקינן דפט"ח דבעלים הוא כיון דקני ליה להך דביני וביני, ויכול לקדש אשה בזכות דביני וביני, מ"מ אין גופו ממון לפדות עליו הקדש, דלא קרינן ביה ונתן הכסף, שכעת בשעת פדיון אין גופו ממון שכולו אסור בהנאה, ונראה שזהו בכלל מ"ש ואע"פ שאין לו עכשו יש לו לאחר מכאן, ואם כל דבר דינו כממון בחלק הביני וביני א"כ מה בין זה לכל ממון, והרי מפורש בגמ' דקידושין שאני דאף לצד שפדיונו לפודה כהקדש גמור, מ"מ האשה מקודשת, והרי הקדש גמור ודאי לא שייך לפדות שאין כאן שום דבר של חולין, והפודה זוכה בכולו גם בביני וביני כיון שכולו

וכדמפרשינן לקמן י"ב א', ולפ"ז גדול דקתני היינו איל שאפי' בן שתים כשר, ויש לתמוה א"כ מאי מיייתי מינה רבא לקמן י"א א' דאפי' פטרוזא בת דנקא כשר, וי"ל דהיינו מדאפקיה בלשון גדול וקטן, ולא אמר איל וטלה, ואף אם בעלמא ג"כ הדרך לשנות כן, כאן הי' התנא צריך לדקדק בלשונו אם איתא דטלה קטן שאינו שוה שקל אין פודין בו, בפרט שסתם שה קטן אינו שוה סלע, אלא לאחר ל' יום ויותר, שהרי סתם כבש יפה סלע כדאמר כריתות י' ב', וכבש קטן שוה פחות מזה.

ואפשר דמה"ט קתני גדול וקטן דמשמע שגדול פשוט יותר, ואילו כאן הרי בן שנה פשוט יותר, אלא לרמוז דבקטן יש חידוש דאפי' שוה פחות משקל כשר, והרמב"ם בה כתב בין קטנים בין גדולים כיון דבאמת קטנים פשוט יותר דהו"ל שה ולא איל.

שם פודה בו פעמים הרבה נכנס לדיר להתעשר ואם מת נהנין [וי"ג נהנה וכ"כ רש"י במתנין] בו, נראה דכונת התנא לומר שאין חל על הטלה שום דינים למהוי כבהמה שיש בה קדושת בכור ולא יוכלו לפדות עליה עוד, ולא לעשותה מעשר בהמה, אלא דינה כחולין לכל דבר, ואעפ"כ אם מת נהנין בו, פי' שחל בבהמה דין מתנ"כ קודם שתנתן לכהן, ולא כפדה"ב שרק הנתינה מחליטה הפדיון, וכיון דחזינן שאין עליו שום דינים הי' ראוי שלא יחול הפדיון בהפרשה לחוד, וכן הראני הראי"פ נ"י בתוספתא פודה בו שונה ומשלש ומביאו בנדר ובנדבה לחטאתו ולאשמו וחייב בבכורה ובמתנות, הרי שביאר התנא בכל הני שלא חל עליו שום דינים והרי הוא חולין כקודם הפדיון לחזור ולפדות עליו ולהביאו לכל קרבן ולחייבו במתנות כשהוא ביד ישראל, ולא חשבינן ליה כעין פסוה"מ וכבהמת כהן בעצמותה, ועי' בסמוך.

שם פודה בו פעמים הרבה, לפמשנ"ת לעיל היינו בזא"ז, כמ"ש בתוספתא שונה ומשלש, שאם יכול לפדות כמה פט"ח על שה אחד בב"א, א"כ לא למדנו מזה שלא חל על הטלה שום דינים, דאיכא למימר שבפדיון נעשה כבהמת בכורה, אלא שאפשר לפדות כמה בב"א, אע"פ שאינו בזא"ז, וכ"ה הלשון פעמים הרבה ולא פט"ח הרבה, והנה לעיל ד' ב' אמרינן דדין המשנה נלמד מבהמת הלויים, ששם פדו כמה במהות בבהמה אחת של לוי, ואם איתא ששם פדו הרבה בב"א על בהמה אחת, א"כ לא למדנו משם שאפשר לחזור ולפדות עליה, אא"כ נלמד כן מפני הכלל דכל שאינו בזא"ז אפי' בב"א אינו, שו"ר די"ל שאם הי' נתפס קדושה בבהמה הי' דינה כדין בן לוי עצמו שאינו יכול לפדות יותר מאחד, אבל פשטות הדברים ששם ג"כ חל הפדיון בכח של בזא"ז, דבשלמא בזא"ז הדבר מוכן דכיון שחזרה להיות חולין, ממילא חוזר ופודה עליה, אבל לחדש עוד דין שאפשר לפדות כמה בב"א על בהמה אחת מנלן, ועוד דהתם דהוו חיובים ודאים יש לדמות לכמה פט"ח ודאים, והדבר פשוט שלא הקילה תורה ליתן שה אחד על מאה פט"ח, כמו שאינו בזא"ז שהשה כבר שייך לכהנים, וק בספיקות שייך לדון בזה כיון שאין מצות נתינה, ולפ"ז מתני' דילפינן מהלויים מיירי בחיובים ודאין, ובזה פשוט שלא הקילה עליו תורה אלא בשה לכל פט"ח, וצ"ע בתו' ד' ב' לפר"ת דמשמע קצת שפודה בב"א עי' תו' י"א א' בזה, ולפמש"כ אף בספק לא מהני אלא בזא"ז, שו"ר בשטמ"ק שם אות ד' בשם תו"ח מבואר דאף בספיקות לפר"ת פודה בזא"ז, והחידוש אע"ג דלא נפק מרשותו, וכתבו ג"כ לפרש"י דהחידוש שלא נתפס קדושת הפט"ח על הטלה, ויכול לחזור ולפדות בו כשיקבלנו מן הכהן, וזה כמש"כ, ולהאמור יתכן דבספיקות יש יתרון לפדות על

שיין נפרדין, כדי שיהא כל אחד חולין בודאי, עי' לקמן ס"ז סק"י.

מאידך מימרא דר"נ, בפשוטו ניחא דנקט עשרה אגב קמייתא.

שם גמ' מסייע ליה לר"נ כו' יש לעי' הא מתני' היא, ומאי קמ"ל ר"נ ולמה צריך סיוע מבריייתא, וגם בלשונו לא פירש כן במתני', ולפמש"כ לעיל ס סק שיש חידוש בעשר ספיקות דלא חשבינן ליה ספק ספיקא לפוטרו ממעשר, י"ל דד"ז לא שמעינן ממתני', ולכן הוצרך לסיוע מהבריייתא, א"נ מתני' הו"מ לאוקומה בכהן ובישראל שירש מכהן, דעיקר חידושא דמתני' שלא חל קדושה על השה, וחידוש זה איכא בודאי טפי, ולא שמעינן דין ספק שיחשב ממנו לענין עשירי ודאי, שו"ר בתו' ב"מ ד' א' ד"ה המפריש שהקשו מאי קמ"ל מתני' היא, אבל באמת הא דהספיקות נכנסין לדיר להתעשר ברייתא היא דמיייתנן התם, והכא נמי מסייענן ליה מבריייתא, אבל מתני' מיתוקמא שפיר בודאין וכמשנ"ת, וכ"מ בתוספתא דמוקים מתני' בספק ובכהן וישראל שירש.

שם ומעשרן והן שלו, לכאורה הול"ל והן שלו וחייבין במעשר או והן שלו ומעשרן, שהרי הא דהן שלו זהו דין המשנה במפריש טלה אחד לעצמו, ודין המעשר הוא ענין נוסף, [וכ"כ הרמב"ם הכ"ד והן שלו וחייבין במעשר, ועי"ש הכ"ג], וראיתי בתו' ב"מ שם שדקדקו בזה, ונראה דרבב"א אמר לשון זה אגב מימרא אחרונה שאמר גבי טבלים מעשרן והן שלו דהתם הכונה שהמעשרות שלו, ונקט לשון השוה בכולן, וגם מה"ט נקט עשרה, אבל עיקר הפירוש והן שלו וחייבין במעשר, ותנא דבריייתא דקאי אמתני' כיצד נכנסין לדיר כו' מפרש שמפריש עליהן כו' פי' שזהו הדין הידוע שמפריש עליהן, וע"ז אמר ומעשרן, וכיון שעיקר המימרא הוא המעשר נקטיה ברישא, ומסיים והן שלו ללמד עיקר הדין, אבל אין זו תוצאה מן המעשר, אלא שלא הי' נאות להשמיענו דין הן שלו כשעיקר כונתו לבאר כיצד נכנסין לדיר.

שם נכנס לדיר להתעשר, בגמ' מוקמינן לה בספיקות, ובתוספתא וכ"נ כונת ר"נ ארבב"א מבואר דה"ה בשל כהן וישראל שירש מכהן, ולפ"ז נראה דעיקר החידוש שלא חל שום קדושה על השה, וקרינן ביה שפיר יהי' קדוש עי' נ"ג ב', וכמ"ש בתוספתא דחייב בבכורה ובמתנות, אבל אם הי' הדין בודאי פט"ח שפדינו קדוש, הי' הדין כן גם בספק שמפריש טלה לעצמו ונוהג בו קדושה, מיהו ממילא שמעינן נמי דהו"ל ממנו ודאי ולא חשיב עשירי ספק.

י"א א' תוד"ה שהיו, מה שנקטו בתו' דרש"י ור"ת פליגי בדין ספק פט"ח אם חוזר ופודה בו פט"ח אחר, לא מצינו דרש"י פליג לדינא, אלא שפירש מתני' בודאין ולא בספיקות, וערש"י במתני' ד"ה שני זכרים, ואין הכרח מזה, [ועמש"כ בזה לעיל במתני' דכ"ה פשטא דמתני' כרש"י אף אם הדין כר"ת], מיהו מסברא יש לדון דבאמת אין ראוי לחזור ולפדות על אותו טלה, ועדיף להפריש עשרה שיין, ואף דלדינא שפיר מהני כמו שנכנס לדיר להתעשר דהו"ל ממנו, מ"מ כל מה דאפשר לתקוני שיהא הפדיון ודאי, הכי עדיף טפי, שהרי אם יתברר שאחד מהם הי' חייב, שוב לא חל פדיון על השני דממונא דכהן הוא, ואמנם לגבי מעשר בהמה ע"כ לחייבו לעשר כולם דממונא ידידה הוא בודאי מכח הספק, אבל לאפקועי איסורא יש יתרון שיעשה באופן שלא יוכל להגיע לידי ספק איסור, וגם במע"ב כשיש לו עשר טלאים ודאים, י"ל דעדיף שלא יכניס טלה זה לדיר, ומיושב בזה הא דנקט בבריייתא ובדר"נ עשרה שיין בין משום פדיון פט"ח ובין משום מע"ב, מיהו ראיתי בספר אמו"ר שליט"א דבכה"ג מתנ"כ נגזלות וחל הפדיון בודאי, ולע"כ, [ונתבאר לקמן ס"ז סק"י בס"ד], ומשה"ק תו'

יא. שם וצריכא דאי אשמועינן קמייתא משום דקא מופרש כו' האי קמייתא היינו מציעתא (אבל בקמייתא ומציעתא החידוש פשוט, דבספק לא חשיב עשירי ספק, והן שלו בכח ודאי, ובמציעתא אשמועינן דאע"פ שזוכה מכח שבט הכהנים לא מיקרי לקוח אלא יורש כיון שמכח אבי אמו פטור מנתינה), והצריכותא היא בזכיית הכהן במתנות שהיו שעה אחת ברשותו, דיש סברא לומר דפט"ח עדיף שכולו כבר מוקדש למצותו, והו"ל כאילו כולו תרומה, משא"כ בטבלים שחסר הפרשה, ולעומת זה בטבלים הרי ההפרשה מיניה וביה, וחשיב כאילו כבר היתה התרומה מעורבת בפירות וזכה בה הכהן, משא"כ בפט"ח שהמתנות כהונה הוא השה ואין לכהן בחמור כלום, וס"ד דבכה"ג לא זכה הכהן בפדיון להוריש זכותו לכן בתו, [ויש ללמוד מזה שאם נתן לכהן את הפט"ח עצמו לא קיים מצוה, דא"כ שפיר זכה הכהן במתנה זו כשהי' ברשותו, ועי' לקמן], וקמ"ל דגם בזה אמרינן דכמי שהופרש השה דמי, - ועמש"כ לעיל סק"ו דמשמע ממנתי' קידושין נ"ח א' דיותר הוי חידוש דירש טבל מאבי אמו כהן מירש פט"ח עי"ש.

ונראה דה"ה ישראל שאכל תרומה של אבי אמו כהן וירשו מפריש תשלומי תרומה והן שלו, וכ"מ בירושלמי תרומות פ"ו ה"א, ונחלקו שם אם צריך נתינה לכהן בשביל חלות דין תרומה על התשלומין ויטול דמיה ממנו עי"ש, אבל אם אכל תרומה שלא זכה בה כהן, לא מהני מה שאבי אמו כהן לפטרו, כיון שלא היה לו שום זכות בפירות אלו.

ובירושלמי שם אמרו שבת ישראל שאכלה תרומה ואח"כ נשאת לכהן ולא הפסיקה לשלם עד שנתגרשה, אפשר שלא זכתה בתשלומי תרומה בשעה שהיתה כהנת, ול"ד לפירות ממורחין שהיו לה באותה שעה, דשפיר זכתה בהן ואף לאחר שנתגרשה התרו"מ שלה, ומסיים דפט"ח דומה לתשלומי

תרומה, שאם היה לה פט"ח שנולד קודם שנשאת ונשאת לכהן ונתגרשה די"ל שלא זכתה בשה, והרמב"ם בפ"י מתרומות הי"ז פסק שחייבת לשלם לכהן, ויש ללמוד מזה דה"ה בפט"ח, שהרי הירושלמי מדמי להו, ובבהגר"א מפרש דפשוטו מפט"ח לתרומה שפטורה, ומדמי בת ישראל שנתגרשה לישראל שירש אבי אמו כהן, ולדעת הרמב"ם צריך לחלק דבנתגרשה בטלה כהונתה, ואין לזה זיקה למה שהיתה אתמול, משא"כ ביורש דאתי מכח זכותו של אבי אמו, ועיקר החילוק בין פט"ח לטבלים מבואר בצריכותא דתלמודן בדר"נ, וזהו ג"כ החילוק שאמרו בירושלמי, אבל שם פשיטא להו ביורש שפטור בפט"ח, ואילו בבית ישראל מספק"ל, ולפשוטא דתלמודן משמע דמדמינן פט"ח לטבלים וחשבינן לשה כמי שהורמו, וכדעת הגר"א בירושלמי.

שו"ר דאפשר דמ"ש בירושלמי אילו היו לה כמה מעשרות שמא אינן שלה, הכונה מעשרות שהופרשו, ולא טבלים שלא הורמו, ולפ"ז י"ל שגם בטבלים חייבת כשהפרישתן משנתגרשה, וא"כ גם הירושלמי מדמה פט"ח לטבלים, אלא דמחלק בין יורש לבת ישראל הנשואה לכהן.

ויש לעי' איך פועל ענין הא דישראל שירש פט"ח מאבי אמו כהן, שהרי מצינו בזה תרתי דסתרי, דמצד אחד חשבינן לישראל כלא יצא הטלה מרשותו וחייב במע"ב, ומצד שני חשבינן ליה כמתנות כהונה שהיו ברשות אבי אמו, וא"כ הישראל כחוזר ומקבל הטלה משבט הכהנים והו"ל לקוח, וכבר נתבאר בזה לעיל סק"ב, מיהו מסתברא דישראל שירש מאבי אמו כהן פט"ח או תרומה שירשה מאבי אמו ישראל, אבל הירושה עברה לישראל עי" משמוש, דהיינו שבשעה שמת הישראל כבר לא הי' הכהן בעולם, בכה"ג לא נפטר הישראל מנתינה, אע"פ שהדבר נכנס לרשותו מכח אבי אמו כהן, מ"מ עדיין לא נתקיימה מצות הנתינה לכהן, כי לא הי' בעולם, ולא

להקנות זכותו לשבט הכהנים, או להפקיר חלתו קודם שתחמיץ כדין ביטול דעלמא, וכן הנדון על הישראל שאין בידו להפקירה], ועי"ש שהוכיח מהא דכהן שיש לו בן חלל זוכה בפדיונו בלא הפרשה כגון שמת, ועי"ש ברא"ש שכתב להפריש, [עי"ש שכתב בע"א, דודאי איכא מצות נתינה וכיון שבידו הוא לאו כמחוסר מעשה], מיהו בזה כתבנו לעיל סק דחשיב האב כזכה בכך ונשתעבד בפדיונו, שאין לו אפשרות שלא לפדות, אלא שחייבוהו לפדות במעשה גמור, אבל שיעבור פדיונו חל מיד כשזכה בכך.

ולפי"ז אפשר דבאמת לא נתקיימה מצות נתינה במתנות ובפט"ח אלא שהכהן שזכה בהם קודם הפרשה זכה בפטור מנתינה, ומוריש לבן בתו פירות וחמור הפטורים מנתינה וחייבין רק בהפרשה, ופטור זה נקבע רק משזכה הכהן במתנות, ולא משעת גידול קודם גמ"מ, דאף בגדלו ברשות כהן שחייבין בתרו"מ אין שום פטור בפירות, רק זכות הכהן משעה שיש מתנות וזכה בהן, ובזה נתחדש שאף בפט"ח זכה בפטור נתינה מהשה, וכ"נ בירושלמי שאמרו מודה ר"א בישראל שירש דסגי בהפרשה, וש"מ שלא נתקיימה בזה מצות נתינה, מיהו אינה ראי' כ"כ דהא מייתי לה כלפי ר"י דאמר שבגזל מאבי אמו כהן צריך נתינה, אבל מר"י גופיה דלא חשיב ליה נתינה יש ללמוד כן.

ולאמור יש מקום לדון בדברך משמוש ג"כ פטור מנתינה כיון שא"צ שתתקיים מצות נתינה, אלא שיהא רכוש כהן שהוא פטור מנתינה, ומ"מ מסתבר דדרך משמוש לא מהני מידי דמת כמאן דליתיה דמי לענין מצות מתנ"כ, אפי' בירש תרומה בעין.

ולענין בת ישראל הנשואה לכהן יש מקום לדון ולחלק בין תרומה לפירות ממורחין ובין פט"ח לשה לאחר הפדיון ובין תשלומי תרומה קודם הפרשה לאחר הפרשה,

מהני אלא כשנכנסו לרשותו במצב של מתנות שלא הורמו דמ"מ אמרינן דכמי שהורמו דמי, ולעומת זה הדבר פשוט שעדיין אין מצות נתינה קודם הפרשת תרומה ופדיון פט"ח, ותדע שהרי יכול להפריש עליהם ממקו"א ולערוף הפט"ח.

ומצינו דמתנות שלא הורמו מהני גם לדין מע"ש שיחשב כנכנס לירושלים מכות כ' א', וכן לענין ממון גבוה קידושין נ"ד ב', הרי שבמדה מסוימת חשבינן המתנות כקיימות בתוך הטבל, וחשבינן להו כברשות כהן לגבי ראוי בירושה ב"ב קכ"ג ב', הרי שחשיבא כזכיה גמורה קודם שהורמו, ומשמע מזה דכשהורמו לבסוף איגלאי מילתא שכבר זכה בהם מעיקרא, ובפט"ח הדבר מחודש יותר שהרי השה איננו בעולם כדמצרכינן להו בגמ', וע"כ צ"ל שזכה בפט"ח החלק שגורם קדושתו ולכן זכה גם בשה.

וכעת ראיתי בספר אפיקי ים ח"ב סי"ב שדן אם כהן המפריש תרומה שפטור מנתינה האם הטעם מפני שזכה בה משבט הכהנים, או דמעיקרא פטור ממצות נתינה, ותלה הדברים בדברי המרב"ן בסה"מ שורש י"ב שכתב שיש שתי מצות הפרשה ונתינה, וכהנים חייבין רק בהפרשה, ולדעת הרמב"ם שהכל מצוה אחת א"כ כיון שחייבין בהפרשה חייבין בנתינה אלא שזוכין לעצמם, ונפ"מ אם הכהן אינו רוצה לזכות בתרומה אם הוא זוכה בע"כ כיון שלא נצטווה לתת, הרי התרומה נשארת שלו, אבל אם זוכה מכח השבט יכול לכוין שלא לזכות, וישיב בזה קושיתו דכהן שמפריש חלה בטומאה ביו"ט יכוין שלא לזכות בה ולא יעבור כב"י לר"י, [עי"ש שכתב בע"א, אבל זוהי הנפ"מ עמ"ש לעיל שיכול להתנות שאינו זוכה בשה, ולכאורה תלוי בנדון זה, מיהו אפי' אם אינו יכול להתנות משנתחייבה בחלה, אבל יכול להתנות בתחלה, אא"כ נטמאת באמצע עשייתה לאחר שנתחייבה, וכמ"ד כמי שהורמו דמיין, ואפשר שיכול

שהכהן אינו יכול לסלק עצמו מזכותו בשעת ההפרשה בלא הפקר או הקנאה, דכיון שאינו מצווה בנתינה הרי התרומה שלו כדמעיקרא, וכמו מע"ש שלו, אבל אם יכול לסלק עצמו יש לדון אם ההפקר כסילוק או שנותן זכותו לכל הזוכה.

מן האמור מתבאר שישראל שירש טבל ופט"ח מאבי אמו כהן כשמפריש תרו"מ וטלה הרי הם נעשין בדין תרו"מ ובדין מתנות כהונה, אלא שהוא פטור מנתינה כיון שכבר זכה בהם אבי אמו, ואין זה חשוב פדיון לרשות ישראל, אלא כמו שחל שם תרומה כך חל ע"ז שם פדיון פט"ח, אלא שאין בזה נפ"מ לדינא, ואפשר דנפ"מ לענין שיאכלנו הכהן למשחה ולגדולה כמתנ"כ, ואמנם לישראל אין ד"ז, אבל להגדרת הדין יש בזה נפ"מ, ועי' לעיל סוסק"ז שלא יפדנו בפחות מג' זוזים.

שם גמ' אבל הכא מתנות שלא הורמו לאו כמי שהורמו דמיין אימא לא, יש להסתפק אם קמ"ל דכמי שהורמו דמיין או דקמ"ל דאע"ג דלאו כמי שהורמו דמיין מ"מ זוכה במתנות שיהא פטור מנתינה, והנה בקדושין נ"ח א' [ובנדה פ"ה א'] תלי ד"ז אם כמי שהורמו דמיין, ועי' תו' ב"ב קכ"ג ב' דאפי' סבר רבי הכא לאו כמי שהורמו מ"מ בזרוע ולחיים סבר כמי הורמו, וש"מ דהכא ודאי תלוי בדין מתנות שלא הורמו, ועי' חולין ק"ל ב' דדין זרוע ולחיים תלוי בפלוגתא זו, ואמנם אפשר דאכתי לענין מע"ש ממון גבוה קדושין נ"ד ב' ולענין נכנס לירושלים מכות כ' א' לא חשיבי כמי שהורמו, מ"מ הכא קמ"ל דכמי שהורמו דמיין, אבל מרן זללה"ה שם כתב דקמ"ל דאע"ג דלאו כמי שהורמו דמיין, מ"מ דין זכיית הכהן במתנות לא תלוי בזה, ושם ביאר דהיתרון של פט"ח בזה שא"צ חלות קדושה על השה משא"כ בתרו"מ שעדיין לא קרא שם לברר קדושת מתנ"כ,

דלכאורה נראה שבת ישראל הנשואה לכהן וכן אם נתגרשה ויש לה בן מכהן, נהי דאוכלת בתרומה מכח טפילות לשבט הכהנים, מ"מ אינה ככהנת לפטור פט"ח שנולד ברשותה, דסו"ס לאו כהנת היא אלא שאוכלת מכח בעלה ובנה, ודעת הרמב"ם פ"א מבכורים ה שאין כהנת מקבלת פדה"ב ופט"ח ובכורות, ואפי' נימא שמקבלת עי"ש בשם תו' בזה, מ"מ לאו מכח עצמה היא מקבלת, אלא דכיון שנטפלת לשבט הכהונה ומה"ט מותרת בתרומה, הלכך גם מקבלת מתנ"כ דהו"ל כנתנום לכהנים לפרנסה ממתנותיהם, אבל הנתינה מתייחסת לשבט הכהנים, ולכן י"ל דכ"ז שלא באו לידי נתינה ממש לא מהני מה שהפירות והפט"ח בידה בטבליהו, שעדיין אין כאן קיום מצות נתינה, ודין הפטור מנתינה הוא דוקא בכהנים עצמם, ובזה יש ליישב הירושלמי אם ס"ל לחלק בין בת ישראל הנשואה לכהן לבין ישראל שירש אבי אמו כהן, ואמנם כ"נ דעת הרמב"ם שפסק שבנתגרשה משלמת תרומה לכהנים, ולפ"ז אף אינה זוכה בפדיון פט"ח, אבל קודם שנתגרשה מקבלת בשביל בעלה ועדיפה מכהנת, אבל בבהגר"א פירש דכונת הירושלמי לפשוט הבעיא מדין ישראל שירש פט"ח מאבי אמו כהן שפטור, עי"ש.

וייש להסתפק אם הכהן הפקיר את הטבל או את הפט"ח וזכה אחר מן ההפקר אם הוא פטור מנתינה, או"ד דוקא יורש דאתי מכח המוריש הפטור, בכה"ג אמרינן שהכהן הוריש לו זכות זו, אבל בהפקר הר"ז כנסתלק הכהן מזכותו, ואם הכהן מכרו או נתנו לאחר כתב מרן זללה"ה בסי"ז ס"ק י"א שדינו כירוש, וא"כ אם הלוקח הפקירו הרי הזוכה מן ההפקר פטור מנתינה כיון שהכהן חייב ליתן ללוקח זכות זו שמכר לו פירות הפטורים מנתינה, והלוקח נוהג בהם כרצונו, וכיון שכן מסתבר שגם הכהן המפקיר בעצמו נותן זכות זו לכל הזוכה מן ההפקר, ובפרט אם נימא

ולעומת בפט"ח אין הפט"ח בכלל נתינה רק
השה, אלא שזוכה בקדושה המצריכתו בפדיון.

המפקיר פט"ח שלו לא נפטר הזוכה מנתינה,
שהרי לא הפקיר אלא מה שיש לו,
והזוכה במקום המפקיר קאי ונשאר בחיובו,
וכן בגר שמת הזוכה עומד במקומו, אבל כהן
המפקיר יש לדון שהזוכה כלוקח דמי ופטור
וכמש"כ לעיל, ומרן זללה"ה שם ביאר דאף
לר"ש ישראל שירש אבי אמו כהן פטור
מנתינה, דפטור כהן הוא מכח קנין וזכות,
ושפיר מוריש זכות זו לבן בתו, אבל הפקר
אינו זכות אלא שאין למי לחייב, והקדושה
המחייבת קיימת בפט"ח עצמו, והוצרך לזה
לשיטתו דלר"ש א"צ פדיון בכהן כלל, וא"כ
כאילו אין כאן מצוה דמי, אבל לפמ"ש
בשטמ"ק י"ב א' דאף לר"ש חייב לפדות
הדבר פשוט שזכה הכהן בפדיון כמו לר"ש,
ושפיר מקנה זכות זו לבן בתו.

יב. י"א ב' ואם מת נהנין בו כו' דמית בי
בעלים ונהנה בו כהן הא נמי
פשיטא כו', יש לעי' אם יש ספק אם נהנה
בו כהן או נהנה בו בעלים א"כ העיקר חסר
במשנה, וגרש"י במתני' נהנה בו וכ"ה
בנוסחאות, וניחא טפי, שו"ר שאאמו"ר
שליט"א כתב איפכא דלשון רבים היינו
הכהנים, אבל הבעלים יחיד הוא, אע"פ שנקרא
בעלים לשון רבים, וי"ל דאם לא זכה בו כהן
הי' החמור נאסר בהנאה, ולכן פשיטא דנהנה
סתמא היינו כהן, וכדחזינו לקמן י"ב ב'
דרא"א יקבר ומותר בהנאתו של טלה.

שם סד"א כל כמה דלא מטא לידה כו'
הלשון סתום דכיון דבמתני' דלקמן נחלקו
בזה ר"א ורבנן, מה שייך לשאול פשיטא,
ולמה הקדים התנא לשנות כאן ד"ז בסתמא
ואח"כ מחלוקת, ונראה דכ"ז חוזר לביאור
הפסוק דשנאמר ופטור חמור תפדה בשה
דמהאי קרא שמעינן שנשלם הפדיון בהפרשת
השה וא"צ נתינה לכהן, וקמ"ל דאע"פ שלא

חל שום דינים על השה ופודה בו פעמים
הרבה ונכנס לדיר להתעשר, מ"מ נשלם הפדיון
בהפרשה לחוד ונכנס לרשות כהן ואפי' מת
נהנה בו דדידיה הוא, [דבסברא הי' נראה
לדמותו לפדה"ב ורה"ג דכל שאין שום דינים
בהפרשה הרי המצוה מתקיימת רק בנתינה,
(וכ"כ הרמב"ן בסה"מ דבראשית הגז ומתנות
יש רק מצות נתינה, וצ"ע שלא מנה בפט"ח
שתי מצות, ועי' לקמן ס"ק י"ח, ועמנח"ח
בזה, ובאבודרהם בשם הראב"ד, ולע"כ), ועוד
דלקמן שנינו העיד ר"י ור"צ על פדיון פט"ח
שמת שאין כאן לכהן כלום, לכך הקדים התנא
שאין לו בפט"ח כלום אבל בשה נהנה בו,
ובעדיות הגרסא שאין בו דהיינו בפט"ח.

וביאור הדרשא לפי שפדיון האדם לא הוזכר
בתורה בפ' בא וכי תשא קודם
שנתקדשו הכהנים וכתוב סתמא תפדה, ולא
נשלמה מצותו, אבל פט"ח כתיב בהו תפדה
בשה, ולמדנו מזה שנשלם הפדיון בשה קודם
שנתקדשו הכהנים בעולם, אבל פדה"ב תלוי
ועומד עד שיתקדשו הכהנים ויהי' לך ופדה
תפדה, [והעיר הרא"פ נ"י מקרא דבהמת
הלוים דש"מ שלא פדאום קודם לכן, ויש
להוסיף דמה"ט לא כתיב תפדה בחמש סלעים
כיון שחלק נפדו בלוים, אבל מ"מ נראה דיש
ללמוד מדכתיב תפדה בשה קודם שהיו כהנים
בעולם דחל פדיון בהפרשת השה לחוד], וזהו
שהביא התנא מפסוק זה טעמייהו דרבנן, אבל
ר"א למד מההיקש שפדיון בהמה טמאה
כפדה"ב, מיהו אפשר דמ"מ יליף מהאי קרא
שנאמר קודם קדושת הכהנים דפעמים שחל
פדיון בשעת הפרשה, ונפ"מ בספק ובירש
מכהן, וניחא בזה שלא אמרו בגמ' מ"ד כר"א
קמ"ל כרבנן, ובאמת גם לר"א ילפינן כן,
במתני' י"ב ב', שו"ר בזה בספר אאמו"ר
שליט"א בכמה אופנים, ועמ"ש בזה להלן ס"ק
י"ג.

י"ב ב' מתני' המפריש פדיון פט"ח ומת רא"א
באחריותו כו' יעוי' בספר אאמו"ר

שליט"א ולמדנו משם מה שיש לדקדק באריכות דיני רישא וסיפא דמתני', ובטעמא דמהני פדיון בספק לר"א, והנה מתני' כולה צ"ב, דבפשוטו הול"ל מאימתי חל הפדיון רא"א משעת נתינה וחכ"א משעת הפרשה, (כענין שנחלקו בירושלמי תרומות פ"ו ה"א לענין תשלומי תרומה), ושוב לא היו צריכין לאריכות הלשון דרישא במת אם חייב באחריותו ובסיפא אם מותר בהנאתו של טלה.

והנה מצינו לשון חייב באחריותו בביכורים שחל קדושה בהפרשה, וכן בחילוק שבין נדרים ונדבות שחל קדושה בהפרשה, ולמדנו מזה דהלשון כפשוטו שחל כאן קדושה אלא שיש לדון אם אחריותו עליו, [ומה ששנינו חגיגה ט' א' תמורה י"ד א' עמש"כ בזה אאמו"ר שליט"א בחגיגה שם], ולפ"ז יש לפרש מה ששנינו נ"ז א' בפדה"ב המפריש פדיון בנו ואבד חייב באחריותו, שג"כ זכה הכהן בפדיון שהפריש, אלא שאם אבד חייב באחריותו, מיהו התם ודאי לא חל פדיון קודם שבא ליד כהן, אבל זכה הכהן בתפיסת ממון זה לפדיונו, כמו לזה ששלח מעות למלוה לפרעון חובו שזכה המלוה במעות שלא יוכל הלזה לחזור בו, אבל עדיין הלזה חייב באחריותו, והי' מקום להסתפק אם סגי בהפרשה או דבעינן זכייה ע"י אחר כמו בחוב, אבל נראה מפשטא דמתני' דחל בהפרשה שיכנסו המעות לזכות הכהנים בהפרשה לחוד, ודכוותה יש לפרש במתני' שבהפרשה נתייחד השה לכהנים ואין הבעלים רשאי ליהנות בו, ולכן לא קתני שהפדיון חל רק משעת נתינה, דאף שהחמור אסור בהנאה, מ"מ חל שיעבוד כהנים על השה ואינו יכול לחזור בו ולא ליהנות ממנו, שכבר זיכה בו לכהנים כח פדיון, ואפשר שאם נטלו כהן בע"כ חל הפדיון, ואף בפדה"ב יש לדון כן, (ומיושב בזה הא דגבין פדה"ב מנכסי המת דכיון שנשתעבדו נכסיו הר"ז כהפרשה במדה

ולפ"ז מיושב רישא וסיפא דמתני' דכיון שההפרשה מקנה השה לשבט הכהונה, לא מצי למימר ברישא דלר"א הפרשה לאו כלום היא, וכדי שלא נטעה שנשלם הפדיון בהפרשה והפט"ח מותר בהנאה אלא שחייב באחריותו, הוצרך למיתני בסיפא דבמת פט"ח מותר בהנאתו של טלה לפי שעדיין לא חל הפדיון, וכיון שפקע החיוב פקע נמי זכותו של הכהן, למה"ד ללוה מן הגר ששלח מעותיו להשיב לגר, וקודם שבאו המעות לידו מת הגר, דמסתברא שזכה הלזה במעותיו, ואע"פ שבחיי הגר זכה הגר במעות שלא יוכל לחזור בו, מ"מ כשמת הגר שפקע החיוב חזרו המעות למלוה, וה"ה הכא במת פט"ח.

שם מת פט"ח רא"א יקבר ומותר בהנאתו של טלה, דקדק אאמו"ר שליט"א מלשון זה שעד עכשיו הי' אסור בהנאתו של טלה מפני שזכה הכהן בטלה לענין שלא יוכל לחזור בו מלפדות בו, ולפ"ז אפשר דהטלה הי' כל הזמן שלו שעדיין לא חל הפדיון, אלא שהי' אסור ליטלו מן הכהונה וזהו מה שהזכיר איסור הנאתו, ונראה דלשון זה מוכיח שאפי' אם ירצה הישראל לקיים הפדיון וליתן השה לכהן לא מהני וחייב לקבור הפט"ח.

שם וחכ"א א"צ להקבר והטלה לכהן, לכאורה לרבנן כבר נתבאר הכל ברישא דכיון דהוי כפדיון מע"ש פשיטא שא"צ להקבר והטלה לכהן, אלא חזרו לסיים פלוגתתם ע"ד ר"א, ואפשר דהי' מקום לומר שהישראל יכול לחזור בו מן הפדיון כ"ז שלא נתנו לכהן, דנהי דאינו חייב באחריותו אם לא ירצה לחזור בו, אבל ס"ד שיהא רשאי לחזור בו, ולהכי קמ"ל

בידיו ויתבע דמיו ממנו ג"כ לא קרינן ביה יהי' לך, ואם רוצה שיהא מותר בהנאה צריך לוותר ספיקו לכהן, ומגליה לר"א דבכה"ג יש דין נוסף דחל משעת הפרשה.

ועוד מצינו בירושלמי תרומות פ"ו ה"א דמודה ר"א בישראל שנפלו פט"ח מאבי אמו כהן שחל הפדיון בהפרשה כיון שפטור מנתינה, נור"ל הוכיח מזה דאף בתשלומי תרומה שצריך להשיב לאבי אמו כהן חל דין תרומה בהפרשה, ולא מצינו מה השיב ר' יוחנן לר"ל, והי' נראה דלקבוע דינים בתשלומי התרומה שיהיו תרומה בעינן כהן דוקא, מיהו גבי פדיון אם יתבע ממנו מעות הפדיון כמו בתשלומי תרומה לר"י, ערמב"ם פ"י הכ"א הדין נותן דלא קרינן ביה יהי' לך, וא"כ ע"כ דפט"ח לר"א שאני, ועי' להלן]. ואמנם התם קיל טפי כיון שבודאי הוא פטור מנתינה, אבל מ"מ קשה כיון שאין כאן נתינה והטלה ברשות ישראל מנלן דמהני, וגם מהא דקתני מודה ר"א שמעינן שאין כאן נתינה לכהן, אע"פ שבא מכח כהן.

וה"ל סק"א ב' כתבנו דבספק אין מצוה ליתן לכהן שהרי גם הכהן לא יוכל להחזיק בו מספק, ולכן לר"ש א"צ להפריש כלל, ולר"י נתחדש שיש מצות הפרשה לאפקועי איסוריה בלבד, ובמקום שיש מצות נתינה לא חל כלום בלא נתינה אבל במקום שאין מצות נתינה יש מצות הפרשה לחוד, שגם לרבנן נתחדש כאן הפרשה כזו שלא יהא לכהנים תפיסה בשם כלל, וש"מ שיש גם מצות פדייה לאיסור בלבד בכה"ג, ובזה אין להצריך נתינה, ועוד דר"א יליף מפדה"ב דחייב באחריותו, ושם יש רק מצות נתינה, ולכן כשהנדון רק לאפקועי איסוריה, אין ללמוד חיוב אחריות מפדה"ב, שהרי בפדה"ב כה"ג אין מצוה כלל, והר"ז בכלל המיעוט דלפדייה הקשתיו ולא לדבר אחר, דהיינו שכל מה שנוסף בפט"ח על פדה"ב משום איסור"נ אינו בכלל ההיקש.

שהטלה לכהן, מיהו לכאורה יכול להשאל על הפדיון כדין פדיון מע"ש.

נראה פשוט דר"ש לא פליג על עדותן של ר"י ור"צ דחל פדיון בהפרשה אע"פ שעיקרו נתינה לכהן, והרי אף בפדה"ב אי לא קרא הוה סגי בהפרשה, ועוד שההפרשה פוטרנו ממצות עריפה ויכול לעשות בו כרצונו, מיהו ק"ק דלא חש לדברי ר"א דפשיטא ליה שאסור בהנאה.

יג. שם גמ' אר"י מ"ט דר"א דכתיב אך פדה תפדה מה בכור אדם כו' יש לעי' מ"ט לא ילפינן מאותו פסוק שפדה"ב חייב באחריותו דה"ה פט"ח, שהרי הפסוק דיהי' לך קאי על כל פטר רחם באדם ובבהמה, ומתפרש שפיר שיהי' לך תחלה ואז פדה תפדה כשתקבל תמורתן, ואפשר לומר דרישא דקרא מיירי רק בבהמה טהורה דכתיב כל פטר רחם לכל בשר אשר יקריבו לד' באדם ובבהמה יהי' לך, וכן ממעט מיניה בספרי חיה, וק"ק דלפ"ז לא הוזכרה בהמה טמאה ברישא ואיך מסיים עליה תפדה, ומזה הי' משמע דאשר יקריבו היינו יקדישו קדושת בכור, וגם פט"ח בכלל, ואפשר דהדרשא היא מדכתיב יהי' לך ופדה תפדה דמשמע שאהרן הוא הפודה והרי הבעלים פודה, ומזה דייקנן שיהי' לך ואז יחול הפדיון, ועי' אבן עזרא שפירושו שהבכורות שלו ממש אלא שיטול פדיונם ולא גופן, ולפ"ז ההיקש רק על בכור אדם.

שם תניא מודה ר"א בישראל שיש לו ספק כו' פי' דמודה ר"א דבמקום שפטור מנתינה חל הפדיון בהפרשה לחוד, מיהו לא נתפרש מנ"ל ד"ז, הרי הספק אינו ברי' בפ"ע לחדש בו דינים, וכיון שפודהו לאפקועי איסורא משום דשמא בכור הוא, ולצד שהוא בכור לא חל הפדיון, א"כ הדין נותן שכ"ז שלא יתנו לכהן לא יחול הפדיון, ואפי' יתנו

בשמי"ק אות ב' כתוב דלענין מת פט"ח לא מדמינן ליה למת הבן דחייב בפדיונו, דבפט"ח הרי יכול לערפו ולא שייך לומר שהבכור הוחלט לחיוב פדיון, ולעיל סק"ג ביארנו שזיכתה התורה את הבן לאב וחייבתו לשלם פדיונו, והיינו שהפדיון אינו חוב בעלמא אלא דמי פדיון בנו, ובפט"ח שלא קיבל עדיין את החמור שהרי הוא אסור בהנאה א"א לחייבו בדמי פדיונו.

שמוכיח על החלטת דעתו שלא לפדות, וש"מ שכבר הי' ראוי לו לפדות, ושיעור הזמן שמכו על פדה"ב שהוא בל' יום מהלידה.

שם א"ה או פודהו [או עורפו] או עובר עליו מיבעי ליה, כ"ה בשטמ"ק הנדמ"ח, ובאו"ז הגרסא פעמיים או עורפו, דלמה קתני או פודהו או עורפו הכי הול"ל או עורפו או עובר עליו, ומן זללה"ה בסק"י כתב לפרש דהקושיא מ"ט קתני או פודהו או עורפו, הול"ל עובר עליו, וברגמ"ה מתפרש כגרסת האו"ז דאו עורפו או עובר כו' מיבעי ליה, מכיון שאינו פודהו, מיהו גם אם התנא הי' חוזר או פודהו כבשטמ"ק ניחא, דשפיר קאמר התנא שכבר נתחייב לקיים המצוה או בעריפה או בפדייה ואם לאו עובר עליו, ועיקר הקושיא שחסר הא דעובר עליו.

שם אלא אמר רבא ל"ק כו' פי' דרבא מפרש ברייתא זו וברייתא דלעיל כר"א, וברייתא דלאלתר כרבנן, והו"מ לאוקמה כר"ג, אלא דלא ניחא ליה לחדש אליבא דרבנן ענין לכתחלה ודיעבד, כדלא ניחא ליה לר"ש, וזהו מ"ש רש"י כר"ג לא מתריצנא, ובשטמ"ק הביאו מרש"י דרבא כר"ש ולפנינו ליתא, אלא דלא ניחא ליה בדר"ג, אבל ודאי דשינויא אחרינא הוא, [שו"ר באו"ז הביא כר"ג לא מתריצנא אלא כר"ש], וק"ק דלא אמרינן רבא אמר ל"ק כו', ולמה מוקים ליה בלשון אלא, שכאילו חוזר בו משינויי דלעיל, והרי דר"ג שפיר מתקיים גם השתא, ור"ש בלא"ה איתותב, אא"כ נימא דק"ל כר"ש כלפי ר"ג ולכן לא מחדשינן ענין לכתחלה ודיעבד, ולבתר יומין דאותיב רמב"ח בבי מדרשא כבר לא הי' ר"ש קיים, ולכן חזר רבא וקיים דבריו בפלוגתתו עם ר"ג, ומוקים לה כר"א.

שם הא ר"א דמקיש, וג"ז בכלל לפדייה הקשתיו, מיהו לענין חמש סלעים לא מקיש ליה, דבהדיא כתיב בתר הכי בערכך חמשת שקלים דהיינו שזהו ערכו, ואין שייך

י"ב ב' פדיון פט"ח לאלתר, עמשנ"ת לעיל סק דנפל וטריפה לא קדשי בדין פט"ח.

שם ורמינהי אין בערכין ובפדה"ב ובנזירות ובפט"ח פחות מל' יום, למסקנא דהברייתא כר"א ניחא דדמו כולהו להדדי, וק"ק דנטק פדה"ב באמצע, ואפשר דהיינו מדכתיב בערכך חמשת שלקים, ששיעורו ביום ל' בחמש סלעים כדין ערך של בן חודש, ופט"ח ענין אחר הוא נלמד מהיקש, ולר"ג נשנה לבסוף כיון שרק לכתחלה דינו לאחר ל', ואינך אפי' בדיעבד, ולר"ש צ"ל דבכולם עובר מדי כשאפשר לקיים המצוה ברגל אחד, מיהו לא מצינו בל תאחר בפדה"ב ופט"ח, שו"ר בזה בספר מרן ז"ל סק"ב.

יד. **שם** אר"ג לומר שאם פדאו פדוי, יעוי' בשטמ"ק דאליבא דרבנן קאמר וכ"ה פשטות הגמ' שרק רבא חידש לאוקמה דלא כהלכתא וכר"א, ור"ג סבר דמודו רבנן להיקישא דפדה"ב כדלעיל ד' א' ולעיל י' ב' אמרינן דתפדה מיד איצטריך משום דסד"א הואיל והוקש כו' ובזה ס"ל לר"ג שהתפדה הוסיף חלות פדיון בדיעבד, וביאור הדברים דכיון שפט"ח אסור בהנאה מיד נתנה תורה אפשרות לפדותו מיד, אבל עיקר מצותו כפדה"ב לאחר שלשים, ובפדה"ב לא נתנה תורה אפשרות לפדות מיד, כיון שכשחל אפשרות פדיון מיד חל שיעבוד נכסים, שהרי זוכה בכך ומתחייב בתמורתו, ול"ד לפט"ח שרשאי להמתין ולא לפדות ולא לערוף, שו"ר בספר אאמו"ר שליט"א עוד בזה.

י"ג א' ר"ש אמר לומר שאינו עובר עליו, לא ניחא ליה לר"ש לחדש ענין לכתחלה ודיעבד בדאורייתא, ופי' בשטמ"ק דעובר עליו מדרבנן, (וערש"י י' ב' שפי' ג"כ דיכפוהו ב"ד לעורפו), ואפשר דכיון דכתיב ואם לא תפדה וערפתו ש"מ שיש זמן שנקבע שלא פודהו, ומזה למדו לזמן ל' יום שמאז אם אינו פודהו ולא עורפו עובר עליו, שהרי ראינו שיש זמן

שא"צ פדיון להעביר הקדושה], ואפשר דאם רוצה לאבדו תוך ל' א"א למנוע ממנו, אלא שמצותו לקיימו [כ"ה בתוספתא] ל' יום כדי שיגיע זמן קיום מצותו, ומסתברא דאסור בהנאה מיד, דלא חיילא קדושה אלא בשעת לידה.

לשון הרמב"ן ופדיון פט"ח לאלתר ואי אשה ליה אינו עובר עליו, וכונתו דלשינויא דרבא בטלו דברי ר"ש דעובר עליו לאחר ל', וכ"כ בטוש"ע סי' שכ"א ס' שמצוה לפדותו מיד שלא להחמיק את המצוה, אבל אינו עובר איסור מיוחד לאחר ל' מדאורייתא או מדרבנן, ועמש"כ לעיל בדעת הרמב"ם בזה.

טו. י"ב א' מתני' נתנו לכהן כו' מבואר במתני' שעדיין לא נתקיימה מצות פדיון פט"ח בנתינה לכהן, וזהו שאמרו בגמ' תנינא להא דת"ר כו', והדבר פשוט שזה כנותן טבלים לכהן דאע"פ שזכה בתרו"מ מדין מתנות שלא הורמו למ"ד כמי שהורמו דמין, מ"מ עדיין לא היתה כאן מצות נתינה כלל, אלא שהכהן זכה בפירות שלא יתחייב בנתינת מתנותיהן, וכן הדין בפט"ח, וזוהי הצריכותא שאמרו י"א א' בדר"ג ארבב"א, דאע"פ שעדיין אין כאן מצות נתינה מ"מ זכה בהן ומורישן לבניו, שאם בפט"ח מקיים מצות נתינה בחמור א"כ פשיטא שזכה בו כהן, ומה ענין זה לטבלים, ועוד דמצות עריפה מפני שהפסיד ממונו של כהן, ואם כבר זכה בו הכהן מכח מצות נתינה שוב אין להצריך עריפה, אלא ודאי הדבר פשוט שאין הנתינה לכהן ממצות פדיון פט"ח, אלא כמוכר ונותן טבלים לכהן, או כנותן לישראל, והישראל או הכהן מפרישים תרו"מ, והמצוה שלהם, שאין כאן מקום לשליחות הבעלים אא"כ התנה שלא יזכו בהם אלא לאחר שיקיימו המצוה בשליחותו, ובטור מבואר שעדיף ליתנו לכהן מלערוף, שכתב דכשלא רצה לפדותו ולא ליתנו לכהן יערוף, והיינו משום דעריפה הוי הפסד ממונו של כהן, ועדיף שתהא המצוה

להעביר חיוב חמש סלעים על חמור, דלמה נקנוס את בעל החמור לתת יותר משויו, ועוד דקרא שה כתיב, ולא מסתבר לאוקומי דבעינן ה' סלעים היכא דהחמור שוה יותר מחמש.

והנה לפ"ז ברייתא דמצותו כל ל' יום אתיא כר"א, וצ"ע מהו לשון זה, והרי עדיף לומר אין פודין אותו אלא מל' יום ואילך, ונראה דמה"ט כתבו תו' בשטמ"ק אות ב' דלר"א י"ל שרק למצוה יש לשהותו ולא מעכב בדיעבד, והיינו משום דתפדה ריבה כדלעיל י' ב', וכ"כ אאמור"ר שליט"א, אבל פשטות הדברים כדנקטו מעיקרא דלר"א בדיעבד נמי לא מהני תוך ל'.

ונראה דמה"ט פ"י הרמב"ם דברייתא זו רבנן היא, ואמנם אף לאחר ל' אינו עובר עליו ודלא כר"ש דמוקים ברייתא דלעיל כרבנן ועובר עליו, אלא ההיא ר"א, והא דהכא מצותו לפדותו כל ל' ומכאן ואילך ב"ד מחייבין אותו לפדות או לערוף, [וכ"כ רש"י י' ב' מברייתא זו שיכפוהו ב"ד לעורפו], וזהו שביאר הרמב"ם בלשונו שאין כאן אלא מצות עיכוב בלבד ולא עובר עליו כדר"ש ולכן לא קתני או עובר עליו, ובזה מיושב גם לשון אלא אמר רבא, דמפרש לברייתא זו מצוה לפדותו כדמשנינן לר"ש, וחוזר בו רק משינויא דלעיל, שו"ר בבהגר"א סי' שכ"א סק"ב שכתב דהרמב"ם ל"ג אלא אמר רבא, ומוקים ברייתא זו כרבנן וכמש"כ, מיהו מש"ש דמוקים ברייתא דלעיל כר"א ועובר עליו כר"ש צ"ב, דאי כר"א ניחא בפשיטות דאין פחות מל' יום כפשוטו, וא"צ לפרושי דעובר עליו, שו"ר בזה בספר מרן זללה"ה סק"ט ע"ש.

אב"י הרמב"ן והרא"ש והטוש"ע פירשו הברייתא כר"א וכפשטות הגמ', וע"כ דמצותו לעיכובא לשהותו כל ל' יום ורק אח"כ לפדותו, [ואם פדהו קודם לכן והשה קיים צ"ע אם חל ממילא, דל"ד לקידושין ופדה"ב דסגי במעות שניתנו לפדיון, כיון

של הכהן ותתקיים בשלימותה, משיעשה המצוה בעצמו בגריעותה, למה"ד לאח שיכול לקיים מצות חליצה ונותן לאחיו לקיים מצות ייבום, ובתה"ד ח"ב סי' רל"ה מדמה נתינת פט"ח לכהן לנתינת בנו לכהן, אלא שכתב לחלק לדעת השואל שהי' פשוט לו דסגי בנתינת פט"ח שאם מצא כן בספר שכתוב דמהני אכתי ל"ד לפדה"ב, וכ"כ מרן זללה"ה בסק"ו שדברי תה"ד מכוונים מאד ואין מקום למה שפקפקו עליו, ועמ"ש אאמור"ר שליט"א בס"א ס"ק י"ב שהמצוה של הכהן.

המוכר לישראל פט"ח או לכהן זכה הלוקח במצות הפדיון, והמפקיר פט"ח ג"כ נפטר בעה"ב ממצות הפדיון, וכן במכרו לנכרי, אלא שלא פקע החיוב מהפט"ח עצמו, וחובתו לחזור וליקח ממנו ולזכות מההפקר, אבל כ"ז שזה הפקר או ביד נכרי אין מועיל פדיון, דאין שליחות לנכרי.

שם אין הכהן רשאי לקיימו עד שיפריש שה תחתיו, פי' אינו רשאי לקיימו ולהשתמש בו לעצמו, וכ"כ הרמב"ם בה"ד אסור לכהן להשתמש בו עד שיפדהו בשה, ויש להסתפק אם הכהן רוצה להניחו באיסורו אם חשיב שמבטל מצות פדייה ועריפה, או שחומר מצוה זו רק משום הפסד ממונו של כהן, והכהן א"צ לחוש לזה, ואף בכהן שיש לו טבליים בתוך ביתו יש להסתפק כן, אלא דאפי' נימא דהתם אינו מחויב להפריש, כיון שאין שם דין ואם לא תפדה וערפתו, כאן י"ל שמבטל מצוה וחייב לפדותו או לערפו, ונראין הדברים שאף בטבל יש מצוה להפריש ולנהוג מצות תרומה בהפרשתו, והמאבד טבלו מבטל מצוה אפי' כהן ולוי ועני, וכ"מ בהדיא ברש"י ובשטמ"ק שאסור לו להשהות המצוה.

ונראה דאפי' לר"ש שאין הפדיון מאיסוה"נ אלא ליתנו לכהן, מ"מ גם הכהן חייב לפדותו, כיון שמצות פדייה ועריפה קיימת ברשות כהן כמ"ש בטש"מ"ק אות א' ועי' להלן

בזה, ואין להקשות א"כ למה בספיקות פשיטא לן ט' ב' דלר"ש אין מצוה להפריש טלה לעצמו, והרי חזינן דבכהן שמפריש לעצמו יש מצוה לר"ש לפמש"כ, ונראה דלא דמי לא מיבעיא אם בכהן ג"כ נכנס הטלה לשבט הכהנים והכהן זוכה מפני שהוא כהן, דהשתא הו"ל פדיון גמור, אלא אפי' לפמשנ"ת לעיל ס"ק י"א שהכהן פטור מנתינה ולא יצא מרשותו כלל, מ"מ כאן שקיים מצות הפדיון בשלימותה ודאי חייב לקיימה, אבל בספק שהוא עושה רק חצי מהמצוה ואין דעתו לקיימה כראוי, בזה לא מורינן ליה לעשות הפדיון ולא להשלימו, כיון שכל הפדיון הוא כדי ליתן לכהן, ואין חובתו לקיים ד"ז.

ויתכן לפ"ז דכהן שיש לו פט"ח ספק יש ענין לפדותו אליבא דר"ש כיון שמקיים המצוה בשלימותה, מיהו י"ל כיון שכל חיובו מכח הישראל אין לחייבו יותר מעיקר חיובו שהי' פטור מלהפריש, [ואכתי נפ"מ בקיבל פט"ח ודאי ונתערב באחר ומת אחד מהן, שהי' ברשותו בחיוב ודאי, ואח"כ נסתפק לו, דלכאורה גם בכה"ג אם הי' ביד ישראל פטור לר"ש כיון דלעצמו הוא], ומסתברא טפי לחיוב דסו"ס יש כאן ספק מצוה שמקיימה בשלימותה, וא"כ גם הישראל שירש ספק פט"ח מאבי אמו כהן יתחייב להפריש טלה לעצמו לר"ש.

וב"ז כתבנו לפי הנראה דלר"י חייב להפריש טלה לעצמו לקיים מצות פדייה אף כשאינו רוצה ליהנות ממנו, וכ"כ רש"י י"ב ב' אינו רשאי לקיימו אפי' שעה אחת, והיינו לפמ"ש הרמב"ן חולין כ"ב דמדאוריתא חייב לקיים המצוה בספק, או מדרבנן מיהא, ולא פטרוהו אלא במצות נתינה כשלא ישלים קיומה כראוי, ובזה כתבנו דאפי' לר"ש משכח"ל דחייב, אבל מרן זללה"ה בסק"ד נסתפק אם חייב לפדות לר"י, וברמב"ם הט"ז מבואר דבספק חייב לפדות או לערוף, ואין להזכיר חיוב עריפה אם כשאינו רוצה ליהנות

ממנו פטור, שהרי כשעורף ג"כ לא נהנה, והתו' ט' ב' כתבו כן רק אליבא דר"ש, שאין חיוב עריפה כשאין חיוב פדיון, וכמ"ש מרן זללה"ה שם.

בדין נתנו לכהן אליבא דר"ש אם הוא חייב במצות פדיון, או דמשעה שזכה בו כיון שפטור מנתינה שוב אין מקום לפדיון, כמו כהן שקיבל ראשית הגז שלא לשם נתינה דפקע חיוב מיניה, או ד' פט"ח שאני שיש בו קדושה ומצות פדיון, ואם נימא דכשהכהן מפריש פדיון פט"ח נכנס השה לשבט הכהנים והוא זוכה מכוחם, ודאי דשייכא מצוה גם בכהן, אבל הנדון לפמשנ"ת לעיל ס"ק י"א דכהן פטור ממצות נתינה, ובזה יש לדון לר"ש שעיקר המצוה היא נתינה, אם קיימת המצוה ברשות כהן כיון דליכא מצות נתינה, וכדפשיט לן ט' ב' דלעצמו אין ענין לאפרושי לר"ש.

והדבר מבואר בשטמ"ק י"ב א' דפשיטא להו דאף לר"ש הכהן חייב להפריש, וכ"ה פשטות הדברים בברייתא י"ב ב' דרשאי לכתחלה ליתנו לכהן שהנותן פט"ח לכהן אינו מבטל מצוה, ואם בנתינה לכהן בטלה מצות פדיון ועריפה, הרי הישראל ביטל המצוה וגרע ממוכר לישראל שהשני מקיים המצוה, וכ"ה סתמות הגמ' דהכהנים שנחשדו על פט"ח לא נהגו כר"ש, ואמנם ודאי הנדון שם בעבודה בפט"ח וזה שייך רק לר"י, מ"מ נחשדו שלא לפדות קשה לומר, אם באמת לר"ש הדין כן, וגם קשה לומר שמשנכנס שעה אחת ברשות כהן פקע ממנו מצות פדייה ועריפה אפי' מוכרו ומורישו לישראל.

ונראה ביאור הדברים דכיון דכתיב קדש לי כל בכור הרי גם פט"ח נכנס לרשות גבוה, ולא התירה תורה ליתנו לכהנים אלא ע"י פדיון, אם מפני שהוא כהקדש במדה מסוימת, או שלא ליתן מגבוה דבר טמא לכהן, וכיון שקראתו תורה קודש והצרכתו

פדייה ועריפה, א"א לבטל מצוה זו מסברא ולומר דעיקרה משום מתנות כהונה וכבר זכה בו הכהן.

וגדולה מזו מצינו בירושלמי יבמות פ"י ה"א דכהן שיש לו בן חלל צריך להפריש חמש סלעים לפדיונו וזוכה בו לעצמו, כ"מ שם ממ"ש דחזקה שפדאו, והובא בריט"א פ"ח סוף ס"ז ועי"ש שהוכיח מזה כשיטת הרא"ש שצריך להפריש, ועי"ש מ"ש ליישב לשיטת תו', ולמדנו מזה שאפי' בבכור אדם יש לכהן מצות הפרשה אע"פ שאין בגופו שום מצוה, וכ"ש פט"ח שיש בו מצות עריפה, ואמנם לפשטא דתלמודן מ"ז ב' ה' נראה שא"צ להפריש, היינו טעמא מפני שהאב זכה בבנו וכבר נשתעבדו נכסים שאפי' מת הבן חייב בחמש סלעים, ולכן בכהן שנשתעבד זכה בשיעבודו והו"ל כפדיון, אבל בפט"ח נשאר דין פדיון ועריפה ובמת פקע חיובו, ולכן א"א לבטל המצוה כיון שיש כאן קדושה ומצות פדיון.

אבל מרן זללה"ה בסק"ב י"א נקט דלר"ש אין כאן פדיון כלל אלא מצות נתינה כרה"ג, ולכן סבר דכהן פטור מהפרשה לגמרי, ועי"ש בהערה שחזר קצת מזה, גם נתקשה בלשון הגמ' אליבא דר"ש ט' ב' יש לך דבר שפדיונו מותר והוא אסור, וש"מ דפדיון גמור הוא, וכ"מ בגמ' י"ב ב' דאפשר שיהא פט"ח מותר בהנאה לר"א ויהא בו דיני פדיון גמור, וקרא כתיב ואת בהמת הלויים תחת בהמתם.

שם אין הכהן רשאי לקיימו, פרש"י אפי' שעה אחת, [נדפס לקמן ב'] וכ"כ בשטמ"ק אות א', ומבואר דאע"פ שאינו רוצה ליהנות ממנו חייב לקיים מצותו, ואפשר דכהן שקיבלו כבר כדי לקיים פדיונו חייב לפדותו מיד, וחמיר מישראל שיכול להמתין אם לפדות או לערוף, אבל הרמב"ם כתב שאסור לכהן ליהנות ממנו ומשמע לכאורה שיכול להשהותו, אבל יש לפרש כונתו כדין ישראל

המשהה שאינו עובר אלא כמעכב ומחמיץ את המצוה.

שם עד שיפריש שה תחתיו, הרמב"ם הוסיף או יערפנו, ויש לדון דכיון שהישראל נתנו לו כדי לפדותו, שהרי העריפה הי' גם הישראל יכול לעשות, אין ראוי לכהן שיערפנו, אפי' להרמב"ם שגם עריפה מצוה, והוא כמבזה מתנות כהונה.

י"ב ב' תנינא להא דת"ר כו' פי' שלא יצא המצוה בנתינת הפט"ח לכהן, דס"ד שזהו רק זכותו של הישראל לקבל חמורו ולהרויח ביני וביני, וזוהי באמת טעותם של הכהנים.

שם וא"ל הכהן תנהו לי, בתוספתא הגירסא הרי שיש לו פט"ח ואין לו לפדותו, א"ל כהן תנהו לי ואני פודה אותו כו', ובזה ניחא טפי דבלא"ה אין לו להפסיד המצוה, וש"מ דאע"פ שיכול לערוף הכי עדיף שיקיים הכהן פדיון, ועוד שאין ליתן מנות לע"ה, וכאן יש לו צורך כשאין לפניו ת"ח לפדותו, וקמ"ל דאע"פ שא"ל בפירוש ואני אפדהו לא יתנו לו, דסתמא דמילתא הוא סבור שרשותו לחוד פודה אותו, בפרט כיון דא"צ שה דוקא וה"ה בשויו.

שם אא"כ פודהו בפניו, ויכול לפדותו על בגדיו וכל חפציו, וא"צ להמתין עד שיעמיד שה תחתיו, ומ"מ נחשדו כיון שנראה להם חוכא הפדיון הזה שפודים משל עצמם לעצמם.

שם נחשדו, פרש"י שחשודין לעבוד בהם בלא פדיון, ולפ"ז לר"ש מותר ליתן להם, ואפשר לפרש דחשודין שלא לפדות, ואף לר"ש אין ליתן להם לפי שמבטל מצותו בכך.

שם פשיטא מהו דתימא ה"מ היכא כו' יש לעי' מהיכי תיסק אדעתין לאוקומה ברייתא בדמוחזק לן הרי הברייטא סתמא קתני, ונראה דהי' מקום לפרש עיקר הברייטא דגם ברשות הכהן יש חיוב פדיון, כדאמרינן

ע"ז תנינא להא דת"ר, ולא שמועין שרשאי להעביר המצוה לכהן שאין לו חיוב נתינה, ולא מיירי תנא לא שמועין דינא דכהנים חשודין, אלא שלא רצה לסתום דרשאי ליתנו לו ושחייב לפדותו, לכן שנה בלשון זו שנלמד מזה שהכהן חייב לפדותו ושפעמים שיש לחוש שלא יפדנו, וקמ"ל ר"נ שהתנא בא להשמיענו דסתמא הם חשודין ואסור ליתן להם.

טז. **י"ב א'** מתני' אין פודין לא בעגל ולא בחיה, בגמ' מיייתין עלה דרשא דשה שה מפסח, ויש לעי' בלא קרא מהיכי תיסק אדעתין שיהא עגל בכלל שה, ואפשר שהי' מקום לפרש דלהקל עליו אפי' בשה וכ"ש בעגל דחשיב מיניה, שהעיקר ליתן לו נפש בהמה טהורה במקום הטמאה, ולפי שמצינו דשור דכתיב בכמה דוכתי כל בהמה וח' במשמע, וכן בשור ושה דד' וה' מצרכינן מיעוטא לשאר מילי, הי' מקום לפרש כן גם כאן.

שם ולא בחיה לכאורה אם אין פודין בעגל כ"ש בחיה, אלא נקטיה לומר דאי לאו קרא הי' מקום להכשיר אף חיה, ונקט חיה לבסוף בהדי שחוטה דדמו אהדי וזה טוב לזכרון, כדאמרינן בעלמא חי ושחוט, ונקט שחוטה ולא שחוט כבעלמא דומיא דחיה, ומתפרשא לא בחי' ולא בעגל ולא בשחוטה, - למסקנת הגמ' מרומז כאן גם דין פסוה"מ דפסולין מדין חיה כצבי וכאיל, וניחא דתנא חיה בתר עגל לומר דמיירי בחיה שהיא שה ודינה כחיה, וכן הקדים רש"י לפרש חי' צבי ואיל.

שם ולא בשחוטה, פרש"י דבעינן שחיטה לשם פסח, ויש לעי' בלא"ה נמי פשיטא דבישראל בדיקולא לאו שה מיקרי, ואמנם כ"כ רש"י ב"ק ע א' דלאו שה מיקרי, אבל ביומא מ"ט ב' דאמרינן בפר ואפי' דמו של פר, מתיב מר זוטרא מהכא ומשני דיליף שה שה

ועי' תוספתא, ותמורה י"ז א' ובתו' כאן דגרסינן ר"א.

שם מתני' מני בן בג בג היא דתניא כו' יש לעי' מי איכא תנא דפליג עליה דאמרינן מתני' מני, טפי הול"ל מנלן דתניא כו', ואולי הכונה מאן ת"ק דר"א דמדמי להו לקרבן ופסול כלאים, ואפ"ה מכשר בע"מ, - ק"ק דבשאר דוכתי וכן בדמ"ז ורב אשי בסמוך משמע דמסברא אמרי לה, ולא מברייא.

שם תפדה תפדה ריבה [ערש"י י' ב'] כו' א"כ שה שה מאי אהני ליה, יש לעי' יוצא דופן מאי, האם דומה לבע"מ או לאינך, ובסברא הי' נראה דיו"ד אינו חסרון בשם שה, אלא שחסר בשלימותו, תדע דאדם יו"ד כשר ובע"מ פסול, וא"כ ג"ז מתרבה מתפדה, אבל מצינו בתמורה י"ז א' דיו"ד חשיב אין במינו קרב כלפי בע"מ, ורש"י ותו' כתבו הטעם משום דתמיהי עליה אינשי, ועכ"פ חזינן שא"א ללמוד מבע"מ ליו"ד, ולעומת זה מצינו לר"ש דולד מעליא הוא, והכי ס"ל לראב"י משום ר"י לקמן נ"ז א', ואפשר נמי שפודים בטומטום ואנדרוגינזוס וכמו שנכנסים לידר להתעשר, ואפ"ה מני להו התם בהדי יו"ד דלא קדשים ולא מקדישין, וכן ר"א מכשיר כאן כלאים והתם בתמורה מני ליה בהדי יו"ד וטו"א, ובדין טביחה ומכירה ואותו ואת בנו ודאי נראה דה"ה יו"ד, וש"מ דהוי בכלל שה, אלא דהתם אף טריפה בכלל.

ולכאורה הדבר מוכח בסוגיין שהרי פרש"י דבן פקועה פסול למזבח משום יוצא דופן, ואפ"ה אמרינן דלר"מ שה מעליא הוא כיון דטעון שחיטה, וש"מ דתפדה תפדה מרבה ליה כיון שאין בו חסרון גמור בגופו, ויש לו חשיבות שה לכל דבר, אבל בתו' חולין ע"ד ב' הוכיחו מזה דבן פקועה אינו יוצא דופן, והרמב"ן והרשב"א שם כתבו דלמסקנא אף לר"מ אימעט ב"פ משה שה משום יו"ד, ורק מעיקרא קודם דקים לן

מפסח, וצ"ל דכיון דשה לשחיטה אזיל, נשאר בחשיבותו גם אחר שחיטה כדאשכחן בפר כהן גדול שם, מיהו אכתי קשה דבסמוך פשיטא לן למעוטי בן פקועה מה"ט, ואם מצינו בישראל בדיקולא דמקרי שה, מאי פשיטא ליה למעוטי בן פקועה מה"ט, ואפשר דהא דמרבינן דמו של פר היינו משום דעדיין שמו הקודם עליו, וטעם זה לא שייך בבן פקועה שמעולם לא הי' עליו שם שה חי, שהרי משנולד דינו כבשר, וכ"ה האמת דשה שנשחט לא חסר במקור חשיבותו, משא"כ בן פקועה, [עי' יומא מ"ט ב' דבדמו של פר כשר ובבן פקועה פסול גם אם אינו יוצא דופן], מיהו נראה פשוט דשה שמת לא איצטריך קרא, דלא מיקרי שה אלא נבלה, ורק בשחוטה עדיין שמו עליו, כיון שלכך מגדלין אותו, כמו בפר שנשחט לקרבן.

שם ולא בטריפה, לכאורה הי' נראה דטריפה כמת חשיב, כדחשבינן לאדם בעלמא גברא קטילא, וגרע משחוטה שעדיין שמו עליו ולא אבד חשיבותו, אבל טריפה כנבילה דמי, אבל מצינו גבי אותו ואת בנו וגבי טביחה ומכירה דטריפה נמי מיקרו שה, עי' ב"ק ע"ז ב', ואמנם לא דמו דהתם משלם ד' וה' רק לפי ערך החיות שיש בו, וכן באותו ואת בנו מהני ליה שחיטה לטהרו מידי נבילה ועל מיעוט החיות הו"ג כ"כ נאסר אותו ואת בנו, אבל כאן דבעינן שיתן לו שה, הרי לא נתן לו אלא שה שהוא כמת, ולהסבירים דפט"ח טריפה קדוש י"ל דנפ"מ ליתן טריפה תחת טריפה, אבל לפמשנ"ת לעיל סק דטריפה אינו קדוש מפני שהוא כמת, א"כ גם שה טריפה לא מהני, מיהו אין הדבר מוכרע דכיון דאשכחן דמיקרי שה לענין טו"מ ואו"ב יתכן דלהא נמי מיקרי.

שם ולא בכלאים ולא בכוי, מבואר דכוי ברי' הוא והי' מקום לחשבו שה, או דקמ"ל דעיקרו מכלאים, ור"א סבר דכוי ספיקא הוא,

ובזה ס"ל לר"א דבן פקועה דמי להו וכיוצא דופן דמי, כיון שברכושו של הכהן חשיב שקיבל שה גמור, ורק בגדר ההלכה דינו כבשרא בדיקולא, ומ"ז השיבו שזה חסרון גמור דלא מיקרי שה וכשחוטא דמי, ולכן מתמעט משה דילפינן מפסח.

וְלֹא־אֱמֹר יש לפסוק להלכה כרב אשי דבתרא הוא, שהרי מר זוטרא לא חידש לו כלום, דהא ידע ר"א דכל השמות דמתני' ממעטינן משה שה, ומתפדה מרבינן שא"צ זכר תמים ובן שנה, ותוכן דבריו הכל המשך אחד עד אפי' בן פקועה נמי, וממילא מה שהשיבו א"כ שה מה מאי אהני ליה אין זו תשובה לר"א, דודאי אהני לכל השמות הללו.

אבל הרמב"ן בהלכות הביא בשם ר"ח בחולין שכתב דמסתברא כמ"ז דשמעתין כוותיה רהטא, ובאמת הרמב"ן בחולין שם פירש שמ"ז חידש לר"א דיש לקיים שתי הדרשות דתפדה ודשה, ומעיקרא מסברא נסתפקו בבן פקועה, ולמסקנא הדינן מעיקר בעיין, ולא משמשינן בסברא דבשרא בדיקולא רק בדרשא דקראי, והדברים מחודשים טובא דבעו בגמ' מילתא בטעמא, והי' פשוט לרב אשי שלא נסתפק מ"ז בסברא, וע"כ דאית ליה איזו דרשא, ומנין הי' פשוט לו לר"א ד"ז, הרי בגמ' נסתפקו בזה והול"ל דטעמיה משום דכבשרא בדיקולא הוא, ועוד דנהי דבחולין הוזכרה הדרשא בדברי ר"א ומ"ז, אבל במכילתין הקדימו ברייתא דבן בג בג ואפ"ה נסתפקו בבן פקועה, וזה מוכיח שאין הדרשא הזו מכריעה, וכן הובאה דרשא זו למיתיבי דמ"ז יומא מ"ט ב', ועוד שלא הוזכרו במתני' עוד מיעוטים חוץ משחוטא וטריפה, וכל הפסולים לקרבן שנכנסין לדיר להתעשר, וכי דהני בכלל שה ה"ה יוצא דופן, וממילא מתפרשת הסוגיא דבעיין לבתר דרשא דקראי, וכבר נתבאר לעיל, וכ"ז ראי' להרמב"ם שפסק כר"א, וכ"נ דעת רש"י.

מיעוטא דשה שה ס"ד דרק מסברא דבשרא בדיקולא ממעטינן ליה, ואמנם שם בחולין לא הוזכר הא דבב"ב, אבל קשה לומר כן במכילתין שהעמידו בעיא דב"פ לבתר ברייתא דבן בג בג, ואמנם הוזכרו אח"כ דרשא זו כמסברא, מ"מ קשה לומר דמ"ש מעקרא אליבא דר"מ לא אתיא כבן בג בג, וראיתי בחדושי הר"ן חולין שם שכתב דפשיטא ליה דתפדה תפדה מרבה יו"ד אע"פ ששחוטא ממעטינן וכמש"כ, וה"ה ביתום, וכל הני דמני לקמן נ"ז א', ומש"ה לא קתני להו במתני'.

מיהו כתב אאמו"ר שליט"א בחולין שם דמשכח"ל ב"פ שאינו יו"ד כגון ששחט בה רוב שנים ועדיין חיה היא ויצא הולד כדרכו, ולפ"ז מצינן למיבעי גם לענין בכור בן פקועה, ולא מצינו שדנו בזה, ומדברי הראשונים ז"ל יש ללמוד דכל שאמו בדין שחוטא הרי הולד בדין יו"ד, כיון שחסר בכחה לענין לידה, ע"י שרפו ציריה והולד יוצא בלא כח כיוצא דופן, ומ"מ הדבר תלוי בגדרי שחיטה המתרת, ומה"ט חשיב נמי יתום, [ועמ"ש אאמו"ר שליט"א דמשכח"ל שאינו יתום], ולפ"ז מ"ש נ"ז א' גבי יתום או שנשחטה היינו ג"כ בזה פירש למיתה וזה פירש לחיים, אבל תו' בחולין שם נקטו דבן פקועה אינו בהכרח שיחשב יו"ד, והיינו באופן הנ"ל, ועמש"כ לעיל ס"ב ס"ק כ"ג.

שם א"ל ר"א למ"ז מאי דעתך דילפת מפסח אי מה להלן כו' יש לעי' מאי קאמר הרי הנדון הי' אם הוא כבשרא בדיקולא או דכיון דרהיט ואזיל שה מעליא הוא, והול"ל הא רהיט ואזיל כו', ועו"ק דודאי ידעו תרווייהו הריבוי והמיעוט כדתניא בברייתא לעיל, וכן השיבו למר זוטרא יומא מ"ט ב' ע"ש, וא"כ מה חידש רב אשי ומה השיבו מר זוטרא, ונראה דרב אשי סבר שמתפדה תפדה מרבינן כל שיש לו מעלת שה, והחסרון רק מהלכות פסח כבן שנה וזכר או רובע ונרבע ובע"מ,

והחשיבתן תורה כצבי ואיל לדינים מסוימים, א"כ חסר כאן בשם שה לגמרי, וא"צ דרשא מיוחדת למעוטינהו מפדיון פט"ח, אלא סגי בדינים שנתנה לו תורה שיהא כצבי ואיל שלא יחשב כשה, מיהו עתו' ט"ו א', ולע"כ, ואאמו"ר שליט"א הוסיף דמה צבי ואיל פודין בהן בשויין אף פסוה"מ כן.

שם ב' לאכלה אמר רחמנא ולא לסחורה, דהו"ל כלוקח חמור בדמי שביעית דזהו עיקר איסור סחורה שלוקח לעצמו דברים המתקיימים, כדתנן שביעית פ"ח מ"ח אין לוקחים עבדים וקרקעות ובהמה טמאה מדמי שביעית ואם לקח יאכל כנגדם, דשימוש בהמה כשימוש חלוק ושאר חפצים, וצ"ע בתו'.

שם כי תיבעי לך ספק ואליבא דר"ש לא תיבעי לך דלית ליה ספק, נראה דה"ה דמיבעיא ליה בנתנו לכהן אם רשאי לפדותו בבהמת שביעית, ואליבא דר"ש לא מיבעיא לן דמותר לפדותו, דאין כונת הגמ' דליכא בעיא לר"ש משום דפטר מספק, אלא כדי לבאר שהנדרון אם שימוש להפקיע איסור זהו ג"כ שימוש שלא לאכלה, או דכיון שאינו קובע שום דינים בשה אין זה חסרון בלאכלה, לכך הוצרכו להקדים שהנדרון מפני איסוה"נ שבו, וזה שייך רק לר"י.

וה"ש הגמ' מוכיח שאין כאן נדרון משום שזוכה בחמור בודאי, אלא כל הנדרון אם שימוש זה של הפקעה מאיסור הנאה הוי חסרון בלאכלה, כמו ששימוש סחורה נוגד את הלאכלה, ולכן יש להשוות נדרון דפט"ח ביד כהן לנדרון ספק פט"ח, וביארו בגמ' בודאי דאסור ולכן בעו בספק, והרי לר"ש בכל גונא ליכא למיבעי, דכל דליכא נתינה וליכא איסוה"נ פשיטא לן דשרי.

ויתכן דבפט"ח שבא ליד כהן כיון שמבטל ממנו מצות עריפה ה' מקום לדרון דאסור אף לר"ש, אם היינו פושטים ספיקא

יז. **שם** איבעיא להו מהו לפדות בפסוה"מ כו' יש לפרש הבעיא ככל הני דלעיל שכתב רש"י דהנדרון רק שלא בשויו, אבל בשויו לא גרע משלקי, וכ"מ מפשיטותיה דרב מרי דהו"ל כצבי וכאיל, ואכתי הו"ל למיבעי בשויו דבצבי ואיל פודין מה הדין בפסוה"מ, אלא ודאי פשיטא לן בשויו שפודין כמו בצבי ואיל.

וביאור הדברים דכשפודין בשויו הרי הפדיון חל על החלק הנוסף שיש בשה שהוא חולין גמורין, דבאמת שויו של שה פסוה"מ הוא על הנאת החולין שבו, ומחירו פחות משה חולין מפני שיש בו דינים מיוחדים, אבל כשפודהו בפחות משויו מדין שה, בזה נסתפקו שמא חסר בשלימותו של שה הראוי לפדיון, כיון שיש בו כבר קדושה, כמו שא"א לפדות בקק"ל לריה"ג, כיון שהשה כבר משועבד למצותו, ואפ"ה אליבא דר"ש פשיטא לן דהכא דינו כחולין ואינו משועבד למצות קדש, וכבר נתבארו הדברים בספר אאמו"ר שליט"א בהרחבה עי"ש, אבל מרן זלה"ה בסק"ו כתב דאפשר שאין פודין בשויו בביני וביני דפט"ח כיון דאסור בהנאה, שו"ר בס"ק י"ב שצידד דפודין בשויו בפסוה"מ, ואף בקק"ל לריה"ג ובממנה הכהן על פסחו, דומיא דהקדש דכל שקיבל ההקדש תמורתו שפיר דמי, מיהו בפט"ח י"ל דלא מהני כיון שכולו אסור בהנאה גם הביני וביני, והזכות לפדותו אינו ממון עכשיו, (ועי' פרפרת הנדפס בסוף חזו"א בכורות וכנראה כונתו כשהפסוה"מ בשויו של החמור בעיר השני).

שם אין איסור חל על איסור, פי' דמסתמא לא שמעינן שאפשר להחיל קדושת פט"ח על דבר שיש בו כבר קדושה מסוימת, שחסר בכח החולין שבו, משא"כ בשויו שאינו מחלל אלא על היתרון המותר וכמש"כ.

שם אר"מ בדר"כ מי זותר מאי דכתיב כו' פי' דכיון שיש להם דינים שונים משה,

דר"י לאיסורא, ולכן דנו בספק תחלה, ומכיון דספק שרי אע"פ שמתירו בהנאה, כ"ש פט"ח ביד כהן לר"ש, אע"פ שמפקיע מצות עריפה דשרי, שו"ר בספר אאמור"ר שליט"א עוד צדדים בזה.

ובעיא זו היא אף בשויו, שהרי הנדון משום איסור שביעית ולא משום חלות פדיון דפט"ח, ופשיטא לן שאין בזה משום אאחע"א כיון דאיסורי שביעית חולין ניהו ומלאכלה נתמעטו, וד"ז אינו חסרון בש"ה דכהן, משא"כ פסוה"מ שיש בהם איסור מכח קדושתן, וכהקדש דמו שאין הקדש פודה את ההקדש.

והא דשרי בספק היינו אף בספק שרובו לחיוב, דאפשר דנהי שלענין איסור הנאה אזלינן בתר רובא, מ"מ לענין נתינה פטור, וצ"ע בזה, והשתא הוי איסוה"נ ידידה חמור, ואפ"ה כיון שפטור מנתינה לאכלה קרינן ביה, וממילא ה"ה ברשות כהן שאסור בהנאה בודאי.

יח. י"ג א' מתני' מצות פדייה קודמת למצות עריפה, יש לעי' פשיטא דהא עריפה קנס הוא על שאיבד ממנו של כהן, ובאמת יש לשאול כן גם על חליצה דכתיב וירקה בפניו וגו' ככה יעשה לאיש וגו', והראב"ד בפ"ב ה"א באמת כתב דעריפה לאו מצוה היא, ונקטיה אגב אינך, אבל הדבר קשה חדא דהא ד"ז נכתב ראשון, ואם אינו מענינם של אלו לא הו"ל למיתנינהו הכא, ועוד דאם אינה מצוה פשיטא דפדייה קודמת, ומה שייך להזכיר זה ולהביא פסוק ע"ז.

ונראה דודאי העריפה מקיימת מצות קדש לי כל בכור, שהרי משעבד עצמו לנהוג קדושה בבכור ולקיים מצותו, ובאופן שאין שייך פדייה ודאי דיש מצוה לערוף, וקמ"ל תנא דמ"מ ימתין למצות פדייה אף באופן שא"א לקיימה כעת ויכול לקיים העריפה, ואף בנתנו לכהן שמפריש לעצמו מצות פדייה

קודמת, וכן בספק לר"י, אע"פ שבלא"ה אין הפסד כהן], וכן הדין בחליצה שהוא מקיים מצות זיקה שהיא כאשתו במדה מסוימת, ולכן הוא חולצה, ויש אופנים שהמציאות בחליצה בלבד, כשא"א ביבום.

ומה שאמרו בגמ' טעמא דהוא הפסיד ממונו של כהן, היינו שלא הי' צריך ליתן מצות עריפה, אלא שישאר תמיד בדין פדייה, (ור"נ פירש לעיל י' ב' שהכונה על איסוה"נ שנתחדש לאחר עריפה, ולפ"ז פשיטא ליה דעריפה גופה מצוה היא), ונראה שאם אין לו לפדותו עדיף ליתנו לאחר או לכהן כדי שתתקיים מצות פדיון, אע"פ שמפסיד שאין המצוה שלו, וג"ז בכלל משנתנו דמצות פדייה קודמת לעריפה.

מיהו מה שמנה הרמב"ם פדייה ועריפה לשתי מצוות, הי' נראה דהמצוה היא לקדש הפט"ח לשמים, וההוראות לנהוג בו בפדייה או בעריפה הם פרטים במצוה זו, ואין כאן שתי מצוות, ויש ליישב בזה דעת הרמב"ן דס"ל שההפרשה והנתינה שתי מצוות הן בתרו"מ, וכאן לא הזכיר שתי מצוות, אלא דאפיק עריפה ועייל נתינה, עסה"מ שרש י"ב, (הובא לעיל ס"ק י"א י"ב), שו"ר במהריק"ו בכ"ז והביא מסה"מ שכתב דמסברא הי' נראה כמש"כ, אלא דלשון המשנה משמע ששתי המצוות עומדות לפניו, ולא אחת במקום השני, וצ"ב מה ההכרח לזה, מיהו חליצה שאני, שאין המצוה שתהא זקוקה לו, ופרטי המצוה ייבום או חליצה, דהמצוה היא ייבום והחליצה ענין נוסף, ופעמים שמצווה רק בחליצה, אבל כאן המצוה קדש לי, ואח"כ הם פרטים איך לנהוג בקדושתו.

שם לא רצה לפדותו עורפו בקופיץ מאחוריו וקוברו, קמ"ל שלא ימיתנו בשאר מיתות רק בכה"ג כדתניא לעיל י' ב', וקוברו ולא אמרינן שנתקיימה מצותו כדלעיל י' ב', א"נ אפי' לר"ש כמ"ש שם.

סימן ז

בדיני ספק בכור

לברר ספק וודאי של מקרה אחד בטלה אחד, משא"כ התם שהם שני מקרים, וכפדיון שאירע לאח"ז שנוטל כל טלה שלו, וא"צ לזכור אם פדה בו פעם.

ונראה שבאמת אין כאן עובדא אחת, ואין בין פדיון השני לפדיון שאירע לאח"ז כלום, ואע"פ שהוא מצא את שתי המבכירות יחד, אין כאן צירוף לחשבן ספק אחד, ולכן כמו שפודה ספק וודאי משני מקרים שונים בטלה אחד, ה"ה כאן, שוב.

והדבר מפורש בתוספתא סופ"א לענין שני זכרים ושתי נקבות שמפריש טלה אחד ופודה בו כאו"א לעצמו, הרי מבואר כאן שא"צ להפריש שני טלאים אלא כפי' ר"ת דסגי בטלה אחד, ואמנם שם נשאר עדיין ספק ועדיין הטלה שלו, מ"מ חזינן דאע"פ שנודמן לו הכל במקרה אחד, ויש מקום לומר שחייב שתיים, מ"מ פודה שתי הספקות בטלה אחד, וממילא ה"ה ספק ואח"כ ודאי.

ונראה שצריך לדקדק בפדיונו שיהא הטלה שנותן לכהן ודאי של כהן, וזה משכח"ל כשפודה תחלה את הודאי משניהם על הטלה, ואח"כ חוזר ופודה הספק על טלה אחר, או שפודה הספק תחלה או אחד מסוים ואח"כ השני על אותו טלה, אבל אם יפרם על שני טלאים יתכן שלא נתן לכהן השה המגיע לו כלל.

וערש"ש שדקדק מלשון רש"י ותו' שמפריש טלה אחר, ואין לזה הכרח, שהם ביארו הדין שצריך לפדות השני, ולא נחתו לבאר שאפשר לפדותן על אחד, [שו"ר שהגרא"מ הלוי ז"ל העיר כן ע"ד התו',

א. מ' א' מתני' זכר ונקבה או שני זכרים ונקבה נותן טלה אחד לכהן, פרש"י ותו' והרא"ש שצריך להפריש עוד טלה אחד לעצמו, שמא שני הזכרים בכורות, והתנא לא ביאר כאן דין הספקות דשמעינן להו מרישא, וגם ה' צריך להאריך ולחלק ד' האופנים כ"א בפ"ע, דבזכר ונקבה א"צ לעצמו כלום, ובשתי נקבות וזכר סגי בחד ובשני זכרים ושתי נקבות בעינן שני טלאים, לכן סתם התנא ולא חזר לבאר דין ההפרשה לעצמו.

ויש להסתפק אם יכול להתיר שניהם בטלה אחד ע"י שיפדה שניהם בזא"ז, דכשפדה הראשון הו"ל ספק פט"ח, ועדיין השה שלו לכל דבר, ושפיר חוזר ופודה בו את השני, ואז הטלה ודאי לכהן, או"ד הכא שאני דחשיבי שתי הספקות מעובדא אחת, ונמצא שפדה בטלה אחד שני פט"ח אחד ודאי ואחד ספק, ולא נוסף לספק כלום לפדיון, כיון שהודאי תופס כל הטלה, ואמנם התחיל לפדות את אחד מהם תחלה דהו"ל ספק, אבל יש מקום לחשבו כצריך לברר בפדיונו את שתי הספקות, והוא מחליט לברר שניהם בטלה אחד.

והנה הא פשיטא לן דכמו שפודה בטלה אחד עשר ספיקות בזא"ז כמ"ש תו' ד' ב' י"א א', ה"ה שפודה בו תשע ספיקות ואח"כ ודאי אחד, ולא אמרינן דנמצא שלא הניח לספקות מקום, שהרי הכל נתפס בודאי האחרון, דכיון שזכה בו מספק הרי הוא ממונו הודאי לכל דבר, וכן הדין נותן שאם א"א לפדות בו הודאי, אף את הספק א"א לפדות בו, וכ"כ הש"ך סי' שכ"א סק"ג וכ"כ ברגמ"ה כאן, וכל הנדון כאן בהרגשת הלב שהוא בא

הפרשה דבעה"ב, אבל ביאר שיש כאן הרבה ספיקות שטעונות הפרשה, ואעפ"כ אין לכהן כלום, וברישא קתני שנותן טלה אחד בלבד למרות שיש עוד ספק, ובזה לימד שיש להפריש לספק.

ב. שם גמ' מאן תנא אר"י דלא כריה"ג כו' בתו' פירשו דדייק מדלא קתני דמפריש טלה אחד לעצמו מספק שמא יצאו שניהם כאחת, וכבר הקשו בשטמ"ק [בשם תו' כת"י שהוא משלים המשך תו' שלנו, ותו"ח הם הנכתבים על הגליון כתו"י], דהא בסיפא דשני זכרים ונקבה ודאי צריך להפריש טלה אחד לעצמו ולא קתני, ועיקר הדין שחידשו בתו' דצריך להפריש טלה אחד לעצמו מחשש שמא יצאו שני ראשיהם כאחת מחדוש טובא, דנהי דבכל יכול להפריש טלה לעצמו, מ"מ ל"ד לדבר שיש לו מתירין שהי' ודאי איסור ונתערב, אבל כאן אין לאסור השני בהנאה מחשש רחוק כזה, ומכיון שפדה את הודאי על טלה, יש להתיר שניהם בהנאה וממילא אין להצריך פדיון, ואף בבהמה טהורה אין לחוש לזה, אלא ששם א"א לברר הספיקות ושניהם ירעו, אבל כאן אפשר להתיר שניהם ע"י פדיון של הודאי, (והדבר מוכח ממ"ש תוד"ה אמר רב אשי דסברו דלרבנן אם נצטמצמו אין אחד מהם קדוש, וקשה א"כ למה נותן לכהן, וש"מ דלא חשיב ספק).

ובתו' שבשטמ"ק פירשו דדייק מדלא קתני הכא פלוגתא דריה"ג ורבנן ביצאו שני ראשיהם כאחת כדלקמן י"ז א' בבהמה טהורה, ומיניה הוה שמעינן כולה מילתא, דהא רבנן מסיימי עלה שאם א"א לצמצם אחד לו ואחד לכהן, ובתר הכי פרכינן לאב"י דאכתי ליתני דלריה"ג אף ביצאו כאחת טלה אחד לכהן, ואמנם לאו קושיא היא כ"כ, דהו"ל לסיומי וחכ"א א"א לצמצם וג"כ טלה אחד לכהן, ולפי' זה באמת לא חיישינן לריה"ג שמא יצאו כאחת, ורק אם רואין להדיא שיוצאין כאחת וקשה לצמצם י"ל דחיישינן.

ועשטמ"ק שמחק תיבת שני מהתו', ובשטמ"ק הנדמ"ח בשם מהר"ם דרש"י לשיטתו שאין להפריש טלה אחד לשתי ספקות, ועמ"ש"כ לעיל ס"ו ס"ק יא שלא מצינו הכרח דרש"י פליג על ר"ת, ומלשון המשנה אין לדקדק דסגי בטלה אחד לתקן שניהם, דכיון שלא הזכיר התנא שפודה בו את הספק, אין ללמוד מן הלשון כלום, מיהו בתוספתא יש לדקדק דקתני הפרשה רק בסיפא אלא דהתם רבותא קמ"ל דסגי בטלה אחד לתרויהו, ולכן לא הזכיר ברישא דין ההפרשה לעצמו שהוא פשוט, ולא רצה לשנות ברישא שיפדה בו הספק תחלה, כיון שאין ידוע מי הוא הספק, ואפי' יאמר שזה שנולד עם הנקבה פודה תחלה, אין ראוי להנהיג כן, שיבא לידי טעות, אלא פודה הודאי שבהם תחלה, כמו שעושה בסיפא באחת ביכרה ואחת שלא ביכרה, ואם רוצה יכול לכיון שניהם על אחד, ובלבד שיתן לכהן טלה שהוא ודאי שלו, וכמ"ש"כ לעיל.

בשטמ"ק הנדמ"ח הביא לרד"ק מדלא קתני שמפריש גם טלה לעצמו ש"מ דהכא חשיב שתי ספיקות ספק שני הזכרים לאחת והנקבה לשני, ספק נקבה וזכר לשני, וה"ר אלחנן הוכיח ממתני' דפ"ב בבהמה טהורה ששניהם ירעו עד שיסתאבו וחשיבי תרויהו ספק, ומהר"ם דחה דהתם א"א לברר את הודאי ע"י פדיון, אבל כאן נותן טלה אחד לכהן ואינו חושש לספק, מיהו בסיפא ודאי צריך להפריש טלה אחד לעצמו ויפדם בזא"ז או שני טלאים לעצמו, אלא דהתם קתני אין כאן לכהן כלום ושפיר מתפרש אבל לבעה"ב יש דין פדיון, משא"כ בבבא דקתני נותן טלה אחד לכהן, עכתו"ד, והדברים מחודשים דודאי מידי ספיקא לא נפקי, אלא אפשר שכונת מהר"ם שיפדה הספק תחלה ואח"כ הודאי, וכ"נ דעת אאמו"ר שליט"א דמלשון נותן טלה אחד לכהן יש לדקדק דבטלה אחד יכול לפטור עצמו מכל החששות, ובסיפא דאין כאן לכהן כלום נהי דלא נחית התנא לברר דין

ויעוי' בתוד"ה אמר רב אשי שפירשו דאם הי' אפשר לצמצם הי' האחד קדוש לרבנן.

מיהו בשטמ"ק הנדמ"ח בשם תו' כתבו דמשמע דאי לאו הזכרים לא הי' קדוש לא זה ולא זה, ורק לריה"ג מפרשין מיעוטא הזכרים שמיעטינהו מריבויא דשניהם לד' ואוקמינהו על אחד, ולכאורה כונתם מדיוק התו' בהא דאמרינן נהי דא"א לצמצם, ולפ"ז למאי דדחו התו' הראי' משם, א"כ מסברא הוה נקטינן דחד מיניהו קדוש, וצ"ב איך אפשר להקדיש אחד מן השנים כששניהם באותה מעלה.

ונראה מזה דהוה מפרשין קדושת הבכור כעין זכות ממון, דביום הכותי כל בכור הקדשתי לי שיש לי זכות ליטול הבכור שלי, וכשיש שני בכורות לא הקדשתי לי אלא אחד, והנוסף רוחא דבעה"ב הוא, ולפ"ז קדושת האחד מן השנים הוא כקדושת מ' מתוך פ' חלות, כיון שהקדושה נובעת מכח זכות שמים באחד מהם, ולא שהמציאות של הראשית אונו מקדשתם, וממילא כשמתקדש לשמים רק אחד, נמצא שאחד מן השנים קדוש ואין מבורר איזהו, ואם מת אחד מהן הממע"ה, ומ"מ צריך לפדותו והטלה שלו.

ובזה מיושב הא דפשיטא לן הכא דחד מינייהו קדוש, ולקמן גבי עגלה ערופה איכא מ"ד דקרובה ולא קרובות ואין אחת מהן מביאה עגלה ערופה, דהתם כששתיהן מביאות עגלה אחת הר"ז כענין אשם תלוי ולא מחדשינן דין קרבן שותפות, כמו שאין שנים מביאין חטאת אחת בכריתות כ"ג א', אבל כאן אין סיבה שתבטל קדושת הבכור שהוא שייך לשמים (מפני שהצילוהו במצרים), ע"י שיש עוד בכור, ויותר קרוב לקדש שניהם מלפטור שניהם.

אבל אאמו"ר שליט"א רצה לחדש דלמסקנא ד"ז הוא דוקא לריה"ג אבל לרבנן באמת שניהם פטורים, ולזה יש סמך בשטמ"ק הנ"ל,

ל"שון הגמ' מאן תנא אר"י דלא כריה"ג, מיושב יותר לפי תו', דאם הקושיא רק משום דלא תני דיניה דריה"ג אין לומר ע"ז מאן תנא דלא כריה"ג, ונראה מזה דלריה"ג לא יתכן לסתום דין שני זכרים ולא לפרש יצאו כאחת, שהרי יש פסוק מיוחד לקדש שניהם, ולא יתכן לסתום דמשמע שבכל גונא שילדה שני זכרים נותן טלה אחד לכהן, ואף דהאמת דכשלא ראינו לא חיישינן לזה, אבל סתמות המשנה מתפרשת שבכל האופנים כן הוא.

שם שאני התם דכתיב הזכרים לד', מבואר מזה דבפס"ח לריה"ג נשאר הדין כמו לרבנן שרק אחד קדוש, וכ"ה בהדיא בגרסת השטמ"ק אות ט' ואע"ג דמצמצמי חד הוא דקדוש, וכך מתפרש גם כאן דהשתא כילא מתני' כל האופנים בין יצאו כאחת בין בזא"ז דנותן טלה אחד לכהן, ויש לעי' האם כלפי שמיא גליא הי מינייהו קדוש, או שבאמת שניהם קדושים ואינו חייב ליתן לכהן אלא אחד מהן, ופשטות הדברים שרק אחד מהם קדוש, ואם מת אחד מהן הממע"ה ואם נהנה מאחד מהם פטור, והדברים צ"ב דלכאורה ענין בכור הוא שהוא הראשון כדכתיב יכיר כי הוא ראשית אונו, ואיך שייך שיהיו שנים באותה מעלה ויהא רק אחד מהם קדוש, ובפשוטו הי' נראה דאי לאו קרא דהזכרים הו"א דשניהם אינם קדושים, דנמצא שאין כאן אחד מיוחד ליתן לו מעלת בכור, אבל בגמ' כאן חזינן דחד מינייהו קדוש, וכ"ה פשטות הדברים דלרבנן שא"א לצמצם הרי במוחלט חד מינייהו קדוש, ולא אמרינן דלצד שכלפי שמיא גליא שייצאו שניהם כאחת אין אחד מהן קדוש, תדע דאף בגונא דלריה"ג שניהם לכהן לרבנן אחד לכהן, ואינו יכול לפטור עצמו בטענה שמא הי' כריה"ג, [מיהו לענין נחלה בלא"ה ממעטינן ב"ב קכ"ז א' בכור ולא ספק דבעינן שיהא מבורר בשעת לידה],

הדברים בראית העין, ולכן אמרו טעמים דשריק וסריך עי"ש, ולע"כ.

ג. שם במשנה חמור שלא ביכרה כו' נותן טלה אחד לכהן, קמ"ל שצריך להפריש טלה אחד על אחד משניהם שהוא הבכור, ולא יפריש שנים על כל אחד כדין ספק, ואף אם דעתו ליתן אחד מהם לכהן, הר"ז ספק אם נתן לו מתנתו האמיתית, ולשון נותן לכהן מתפרש שפודה בנתינת אחד לכהן, ואם הפריש עליהם שני טלאים חייב ליתן דמי אחד מהם לכהן, דאחד מהם הוא ממון כהן.

ואם מת אחד מהם הממע"ה, ואפשר שכאן מודה ר"ט דלא אמרינן יחלוקו, כיון שאין לכהן זכות בפט"ח עצמו אלא בשה, וא"כ הבעלים מוחזק בכולו, וניחא בזה ששנה דינים אלו כלפי מה ששנינו בפ"ב, לומר דהכא לא פליגי, ואף לס"ד דר"ט י"ל שכאן אם מת הכחוש יפסיד הכהן.

שם מפריש טלה כו' לשון מפריש צ"ב, מ"ט לא קתני פודהו על טלה אחד, ולשון הפרשה מצינו בתרו"מ שמפריש הקדושים מתוך שאר הפירות, אבל כאן אין הנדון על הפרשת הטלה מעדרו, ואפשר דבכל מקום שיש נתינה והתנא מיירי על המעשה שעושה בשלו בלא נתינה או קודם הנתינה קרי ליה הפרשה, וה"נ יש נתינה לכהן ויש הפרשה לעצמו, וכן בתרו"מ יש הפרשה קודם הנתינה שהיא חלות לעצמה, ומצינו ג"כ המפריש פדיון בנו ואבד, וה"נ מתפרש מפריש טלה אחד לפדיון והוא לעצמו, שבפדיון מפרישו מהשאר, ואין הכונה מפריש על ההפרשה מעדרו לצורך פדיון, אלא על מעשה הפדיון שהיחוד לפדיון מיקרי הפרשה, וכן שייך לומר המפריש פדיון מע"ש, אלא ששם נשלם הכל במעשה הפדיון ולכן קתני הפודה.

שם זכר ונקבה או שני זכרים ונקבה נותן טלה אחד לכהן, וה"ה דמפריש טלה אחד לעצמו כמשנ"ת לעיל סק"א, ולא הוצרך

והוסיף דאף לריה"ג המיעוט הוא רק לענין פדיון דסגי בטלה אחד, אבל באמת שניהם קדושים לשאר דינים, והוצרך לזה מפני חומר הקושיא דלא יתכן שנים ששויים במעלת בכור ורק אחד מהם בכור, עי"ש.

שם איכא דאמרי לימא כו' החילוק בין ל"ק לל"ב הוא אם אביי אמר דבריו ע"ד ר' ירמיה, או שלא שמע דר"י אוקמה דלא כריה"ג.

שם אלא לאביי ליתני ויצאו שני ראשיהם כאחד, מעיקרא אמרינן דמתני' דלא כריה"ג מדלא קתני דשניהם לכהן כבבהמה טהורה, וע"ז משני אביי דמודה ריה"ג שרק טלה אחד לכהן, והשתא פרכינן דליתני ריה"ג ד"ז שמודה שבכה"ג אחד לכהן, ומתפרש כגרסא שבשטמ"ק דאע"ג דמצמצמי חד הוא דקדוש, מיהו הא ל"ק כ"כ דלא ניחא ליה למיסתם כריה"ג וצריך לסיים ע"ז דלרבנן אי אפשר לצמצם, ול"פ לדינא, וכבר נתבאר כ"ז לעיל.

והנה ריה"ג ס"ל מסברא דאפשר לצמצם ולכן מוקים קרא דהזכרים ביצאו כאחת, ורבנן ס"ל דא"א לצמצם ולכן אין לפרש קרא לדבר שא"א לעמוד עליו, אבל אפשר שיצאו שניהם כאחת ולא ידע ד"ז, אלא דכיון שלא נתברו מקרא, ממילא הדין שרק אחד קדוש וכמשנ"ת לעיל.

במתני' מ"ח א' לא דייקנן לימא דלא כריה"ג, ונראה דמודה ריה"ג באשה שא"א לצמצם, שהרי פטר רחם הוא ביציאת הולד לפרוזדור ולא שייך לעמוד על ד"ז, ורק בבמה דלית לה פרוזדור ויציאת הולד לאויר העולם מקדשתו, בזה ס"ל לריה"ג דאפשר לצמצם ולעמוד ע"ז, ועי' בסוגיא י"ז ב' דלאו כללא הוא דא"א לצמצם בכל מילי שוין, - שו"ר בנדה כ"ו א' סוגית הגמ' בסנדל דנפיק בהדי ולד, משמע ג"כ שא"א לעמוד על בירור

דמעיקרא, ואף אם פדה את הודאי שביניהם, י"ל שלא פקע איסור מחבירו, ואף באיסורין כה"ג ולאו דוקא מפני שיכול להתירו בקל ע"י פדיון לעצמו.

בשטמ"ק הנדמ"ח הקשה דלתני שתי חמורים של שני אנשים כו' כמו בפדה"ב, ולכאורה כאן שחל איסור על החמור יש לחייבם לפדותו תחלה, ואח"כ לחלוק ביניהם.

ד. **שם ב' ורבנן** לימא קסברי כו' חציצה מיהא איכא, ה"ה דקשיא לריה"ג ביצאו כאחת והקדים אחד לחבירו דמודה שהראשון קדוש אע"פ שרוב ראשו יצא בחציצה ורק משהו יצא ראשונה, ומשכח"ל גם שכולו יצא בחציצה, אלא שרוב ראשו יצא בזמן שהשני שהי' ראשו ארוך ממנו לא הי' עדיין רוב, אלא לפי שלא מצאנו כן בהדיא בדריה"ג אלא בדרבנן ככה"ג נקטו השאלה אליבא דרבנן, ומה"ט השאלה לרבנן גם אם היו סוברים דאפשר לצמצם, וכדאביי אליבא דריה"ג.

שם נהי דא"א לצמצם, בתו' לעיל א' פירשו שאם אפשר לצמצם אין אחד מהם קדוש, דהא לא דרשי הזכרים, וא"כ ל"ק משום חציצה, אבל השתא דאמרינן א"א לצמצם והאחד קדוש קשה משום חציצה, וכבר דחו למסקנתם שאין הכונה דבמצומצמין אין אחד מהן קדוש, ובפשוטו נראה דמתפרש כפשוטו שהרי אף שיצאו שלא בצמצום מ"מ חצצו, והכי קאמר בשלמא לריה"ג אין כאן חסרון חציצה שהרי שניהם בכור, ופשיטא שאין אחד מגרע קדושת חבירו דעדיף ממין במינו, אבל לרבנן נהי דפלגי אריה"ג משום דא"א לצמצם, אבל ודאי מיירי שיצאו כמעט כאחת אלא שלצמצם א"א, וא"כ ודאי שחצצו זע"ז ואיך אחד מהם קדוש.

בתו' שם הקשו איך קדוש לאביי אחד מהם כשיצאו בב"א נימא כל שאינו בזא"ז אפי' בב"א אינו, [נסברו שזוהי קושית הגמ'

לחזור ולשנותו דהא קתני ליה רישא, אבל בסיפא דאחת ביכרה דליכא חזקת חיוב ס"ד שא"צ להפריש לעצמו, לכך חזר ושנה ד"ז התם, ועוד שהי' צריך להאריך ולהפריד ד' בבות כמה מפריש לעצמו, וכיון דשמעינן ליה מרישא, לא חזר לבאר ד"ז, וכמש"כ לעיל שם, ועוד דנותן לכהן ואין כאן לכהן מתפרש שיש חיוב הפרשה אלא שלכהן רק אחד או כלום, וכן מתפרש בבהמה טהורה דודאי שניהם ירעו, אלא שלכהן יש רק אחד או כלום, מיהו בפדה"ב קתני נמי כהאי לישנא אגב הני.

ונראה דה"ה ג' וד' זכרים ונקבה, אע"פ שיש ריבוי ספיקות, מ"מ אין לכהן אלא הודאי, ולפ"ז נחית תנא בהני בבי לאשמועינן שריבוי הספיקות לא מוסיף לכהן כלום, וממילא שמעינן שיש כאן ספיקות שיש לחוש להן לאיסורה"ג ולהפריש לעצמו, ונפ"מ שאם מת אחד מהן אין לו חלק בשני, וכמש"כ לעיל דכאן מודה ר"ט כיון שאין לו זכות בפט"ח עצמו, וע"ע מש"כ אאמור"ר שליט"א בדקדוק לשון המשנה מה"ט דנחית התנא לרמז בלשון אין כאן לכהן כלום שיש כאן ספיקות שמחייבות הפרשה ואעפ"כ אין כאן לכהן כלום.

שם תוד"ה שני זכרים, וכ"מ לקמן בפרק שני דקתני אחד לו ואחד לכהן אע"פ שזה שלו יש בו דין ספק כמו זה של הכהן, ואולי צ"ל "דמוכח משם" דקדושת בכור חלה על שניהם מדקתני ירעו, אלא דהתם א"א לברר ולהפריד הודאי, וכאן יכול להפרידו ע"י פדיון, וע"ע להלן מש"כ בדברי תוד"ה א"נ.

כתב הרא"ש דאיכא ספק ספיקא לפטור על הזכר השני שמא נולד אחר הזכר ושמא נולד אחר הנקבה, מיהו לכאורה מתחלה נאסרו שניהם בהנאה שמא נולד זכר בלבד ושמא נולד קודם לזכר או קודם לנקבה, וכשפדה אחד מהם נשאר ע"ז הספיקות

נהי דא"א לצמצם דמשמע להו שמה"ט אם צמצמו אין אחד מהם קדוש, והדבר קשה דלפ"ז לרבנן אפשר שאף אחד מהם אינו קדוש, וא"כ למה חייבוהו ליתן לכהן אחד מהן, מיהו דחו למסקנתם דאף בב"א אחד קדוש], ותירצו דבקדושה הבאה מאליה לא אמר, ובפשוטו הטעם דודאי מן השמים מקדשין רק ארבעים מתוך פ', ובוה כו"ע מודו דמהני, וכ"מ במנחות ע"ח ב' דאם כלי שרת מקדשין שלא מדעת בעלים הרי הם מקדשין רק מ' מתוך פ' וכשר, וכאן הדבר פשוט יותר שהכל קדושת שמים, ואם מקדשין שניהם מקרא דהזכרים הרי שניהם קדושים, ואם מיעט רחמנא הזכרים, הרי אמר בפירוש שאינו מקדש אלא אחד מתוך שניהם, אבל אין ללמוד מדברי התו' דבקדושה הבאה מאליה אפשר להחיל קדושה על שניהם בב"א במוחלט מה שא"א בזא"ז, דהא דאמרינן אפי' בב"א אינו, דלא חל אפי' אחד, אבל לא להוסיף בחלות מה שאי אפשר כלל, ולע"כ בזה.

שם אמר רב אשי מין במינו אינו חוצץ, פשטות הדברים דכל סדר לידה רגיל אין בו משום חציצה, דרק כשיש מפריע מבחוץ שחוצץ ברחם משוי ליה כיוצא דופן לענין זה, שהרי לא יצא ע"י הרחם כדרכו, אבל כל שהרחם מוציא שנים כאחת זהו סדר לידה ומיקרי פטר רחם ואף ביצאו שלש כאחת והפנימי לא נגע ברחם כלל מיקרי פטר רחם לריה"ג.

ולפי סברא זו נראה דנקבה אינה חוצצת, וכרכתו אחותו שאני שחסר בצורת לידה כלפי הבכור, והא דזכר ונקבה אין הזכר קדוש לריה"ג היינו משום דדרשא דהזכרים שייכא רק כששניהם זכרים דנעשו כגוף אחד שהוא בכור, וכיון דליכא כאן דרשא דזכרים חזר ריה"ג לסבור כרבנן שאין קדוש אלא אחד מהם, וכיון דחד מיניהו נקבה לא עדיף ממת אחד מהם שאין כאן לכהן כלום, וכל

שמתחלת הלידה אין לכהן כלום ע"כ שאין כאן מצות בכורה כלל, אח"כ ראיתי בתו' י"ז ב' שבאמת חילקו בין נקבה שנולדה עמו והיא בכורה כמוהו לבין יצאה דרך מרגלותיה שאז היא בדין מב"מ שאינו חוצץ, וזה כסברא שכתבנו.

בתוד"ה אמר רב אשי תירצו ג' תירוצים מ"ט מספק"ל בכרכתו אחותו והרי מב"מ אינו חוצץ, א' דיש חילוק בין כולו למקצתו, ב' דנקבה היא אינו מינו, ג' דדוקא מפני שסייעה בהוצאתו מספק"ל, והנה הא דקי"ל מב"מ אינו חוצץ היינו אפי' בכולו, דלא אשכחן יתרון למיעוטו שהוא יגרום קדושה, (מיהו מצינו ברובו שאינו מקפיד דכולו חוצץ יבמות ע"ח), ועוד דאם מיעוטו גורם קידוש, א"כ מאי פריך מעיקרא, הרי מיתוקמא שפיר שרובו נוגע ברחם מג' צדדיו, ורק באמצע הם דבוקין זב"ז, וא"כ י"ל דחציצה מועטת לא מגרעת, אבל אם הנדון דחציצה משום שהרחם נפטר בעוד בהמה, א"כ כד משני מב"מ אינו חוצץ הרי כל לידה כדרך לא חשיבא חציצה, מיהו י"ל דהו"מ לשנויי דברובו סגי, אלא דקושטא משני דמב"מ אינו חוצץ, אפי' אם האחד הקיף ונגע ברוב הרחם, ועי' בסמוך, דבאמת לא ס"ד דמקצת רחם מקדש אלא מפני שהולד רובו מוקף ברחם, אלא שברחם זהו רק מקצתו.

עיקר נדון דחציצה צ"ב דהא לאו טבילה היא דפסלה בו חציצה, ועוד דכיון דרוב הולד נוגע ברחם הול"ל דרובו ככולו, ולכן נראה דהחסרון מפני שהולד נוגע רק במקצת הרחם, וכדי שהולד יתייחס לכל הרחם בעינין לטעמא דמב"מ אינו חוצץ, ולא סגי במה שרוב הולד מוקף ברחם, אלא בעינין שיהא מוקף ברוב הרחם, שאז נקרא שהוא פוטר את הרחם, וזהו שאמרו מקצת רחם מקדש, ולא אמרו מקצתו נוגע ברחם קדוש, ולפ"ז גם לצד דמקצת רחם מקדש מ"מ מיירי כשרוב הולד נוגע ברחם ואין חציצה ביניהם, אבל ראיתי

הוי חציצה לפי דבריו ז"ל, דהא אחותו נקבה היא ואפ"ה דוקא כרכתו מספק"ל, והדבר קשה שיסתמו בגמ' בעיא דרבא ולא יפרשו דלשינויא דרב אשי איפשיטא בעיין דקדוש, ואף אם ר"א אמר כן בדרך דיחוי מ"מ א"א להתעלם מאפשרות זו, בפרט שסברת ר"א ידועה בשאר דוכתי ולא אמרה כמסתפק אלא כמסירת הלכה ידועה, ואמנם י"ל דקדושת רחם שאני מתפיסת האדם ע"י מב"מ, מ"מ סתמות הגמ' נאמר כדין מוחלט דמב"מ אינו חוצץ.

עוד יש לדקדק במה שדנו אם מקצת רחם מקדש, ובחולין ע' א' בעי רבא בכרכו בסיב ובטלית אם קדוש, וש"מ דאפי' מקצת רחם לא בעינן, ואפשר לומר דהאי סוגיא היא לצד דסיב וטלית חוצצין, אבל קשה סתימת הגמ', ועוד דלדעת הרמב"ן דחי רב אשי בעיא דכרכתו אחותו דאין חוצצת, וא"כ מתחלה דנו לצד דבעי דרבא לחומרא ולמסקנא נקטינן בחד בעיא לקולא דקדוש.

ובפשוטו ה' נראה דסיב וטלית אינם חציצה ודאית, כיון שנטפלין לבכור שהם כורכין אותו, אבל שני זכרים וזו"נ כיון שאינם נטפלין לבכור, הווי חציצה גם אם סיב וטלית לא הווי חציצה, ולפ"ז י"ל דאף כרכתו אחותו והוציאיתו עדיפא משני זכרים דשמעתין, לענין חסרון דחציצה, וגריעא מינייהו לענין חסרון דדרך לידה.

לענין הלכה בדין מקצת רחם אם מקדש, לדעת הרמב"ן היינו ספיקא דרבא בכרכו בסיב ובטלית, ולא איפשיטא דאפשר דאפי' כרכו כולו אינו חוצץ, ואפשר דסגי במקצתו, ואפשר דבעינן רובו, אבל אי נפק זכר ונקבה בהדיה או זכר וזכר ומקצתו נוגע ברחם קדוש, ממ"נ או דמב"מ אינו חוצץ או דמקצת רחם מקדש, ולדעת תו' מב"מ אינו חוצץ כלל, אבל נקבה לחד תירוצא הויא אינו מינו וחוצצת, לצד דסיב וטלית חוצצין.

בספר אאמו"ר שליט"א נקט עיקר שהחסרון משום חציצה עי"ש, וצ"ע בזה דודאי מבואר במתני' דכל חד מיניהו אפשר דקדוש אע"פ שלא יתכן שיהא לשניהם רוב רחם, ובדרך כלל אף לאחד אין רוב.

ומה דנקטו תו' דנקבה הויא אינו מינו צ"ע, דודאי פשטות הדברים דבילדה זכר ונקבה והקדים הזכר לנקבה משהו אע"פ שיצאו כאחת הרי הזכר קדוש, ורק ביצאו כאחת ממש ליתא לדיניה דריה"ג וכמ"ש תו' דדינא דזכר ונקבה כולל גם בב"א וכולל גם בזא"ז והקדים אחד מעט, וכולל גם כשאין ידוע מי נולד קודם, וש"מ שכל האופנים שוים שהזכר קדוש, ורק בב"א ממש אין הזכר קדוש בין לרבנן בין לריה"ג, אלא דלרבנן לא משכח"ל שנוכל לעמוד ע"ז וחשיב לעולם ספק, וכך מתפרש אין כאן לכהן כלום, אבל יש כאן קדושה של ספק בכור, וכן בשמעתין לאביי אליבא דריה"ג בזו"נ שמפריש טלה א' לעצמו, שו"ר שכ"מ בתוספתא פ"ב דבזו"נ השני ירעה עי"ש.

ולכאורה מיושב יותר כתירוצ' בתרא דודאי קי"ל מב"מ אינו חוצץ, אבל כרכתו אחותו והוציאיתו יש לדון שאין כאן כח לידה מכח הבכור, ולהכי נקטו כרכתו אחותו בתר בעיא דסיב וטליתו לומר דאת"ל דהני חשיבי חציצה אבל אחותו דלאו חציצה היא מי חשיב דרך לידה, וכמו שדקדקו תו' מדקאמר והוציאיתו, ובסיב וטלית ושליא קאמר מהו ולא הזכיר והוציאו, ועוד דאם הנדון משום חציצה הול"ל יצאה עמו נקבה מהו, ועוד דבפשוטו כרכתו אחותו לאו דוקא אלא ה"ה אחיו וכמ"ש הראשונים ז"ל, וא"כ הדבר מפורש במתני' דבשני זכרים אחד לו ואחד לכהן.

אבל הרמב"ן בהלכות פ"ג [דף ט"ז ע"א] כתב דמספק"ל לגמ' אם מקצת רחם מקדש וכרכתו כולו אינו קדוש, או דמב"מ אינו חוצץ וכרכתו כולו נמי קדוש, וזכר ונקבה ודאי לא

מיהו יש לדון בכמה דברים א' דכרכו לא דמי לחציצה שאינה נטפלת לבכור, וא"כ גם אם כרכו קדוש, י"ל דחציצה אחרת פוסלת, ב' דרוב רחם אפשר דפשיטא דמקדש אף שיש חציצה במיעוטו, ובאופן שרוב ראשו ג"כ בלא חציצה, כגון שתפסו רועה במלקחים והוציאו, ונשאר רוב רחם ורב ראשו מגולה, ג' ידי הרועה צ"ע אי חשיבי מב"מ, לא מיבעיא לדעת תו' דנקבה היא אינו מינו, אלא אפי' אם נקבה אינה חוצצת, מ"מ היינו משום דהיא דרך לידה, אבל לא סגי במין בשר לחשבו מב"מ, (עי' זבחים כ"ד א' ע"ג רגלי חבירו מינא דבשר מינא דאדם), ד' האם מלקחים וידיים ככרכתו אחותו והוציאתו דמי, או דשאני התם שגם אחותו בכח לידה, אבל כל סיוע לבכור מבחוץ מיקרי דרך לידה, מיהו בלא"ה ברובו הוי חציצה, ובמיעוטו לא אשכחן חסרון דכריכה משום חסרון בלידה (אלא משום חציצה), ותלוי בדין מיעוט אם חוצץ, ה' בבכור אדם נראה דקדושתו ביציאתו לפרוזדור, וא"כ אין הנדון למעשה כלל, דסיוע הלידות הוא בפרוזדור, וכבר נתקדש קודם לכן, ונתבאר במקו"א, ולע"כ בכ"ז, ויעוי' בספר אאמו"ר שליט"א עוד בביאור סוגיין, ובמה שרצה לפשוט בעיין לדעת תו' דזו"ג שיצאו בב"א לא קדוש כלל, ולש"פ פשיטא להו דזו"ג הזכר ירעה ודינו כספק בכור וכדתניא בתוספתא, וגם בפט"ח שנינו מפריש טלה לעצמו, וצ"ע בכ"ז.

פ' א' תוד"ה זכר, וא"ת לריה"ג כו' לרבנן נמי קשיא כדאמרין בסמוך נהי דא"א לצמצם חציצה מיהא איכא, מיהו פשטות הדברים זכר ונקבה תרויהו חשיבי מב"מ, גם מה דנקטו בההיא דבהמה טהורה שהזכר אינו קדוש כלל צ"ע דודאי נקטינן שהזכר ירעה כדין ספק בכור, ובפרט שמתני' כוללת גם ספק גולד הזכר תחלה, ובזה לכו"ע הזכר ספק בכור, ובזה אין לתרץ דהחמירו בספק מועט, שהרי מפסיד שאינו נאכל אלא במום ואסור

ה. י"ז א' מתני' וחכ"א א"א לצמצם, לשון רש"י ט' א' דלריה"ג שמעינן מקרא דהזכרים דאפשר לצמצם, וביאר אאמו"ר שליט"א דאין כונתו דריה"ג חידש כן מהפסוק, דודאי עיקר פלוגתתם בסברא, דכיון דריה"ג ס"ל אפשר לצמצם יליף מקרא דהזכרים ששניהם קדושים, ורבנן דס"ל א"א לצמצם פשיטא להו דלא אתי האי קרא לומר שיהיו שנים קדושים, דהא לא מצינן למיקם אמילתא ולקדש שניהם, אלא כונת רש"י דלריה"ג דס"ל מסברא דאפשר לצמצם יש לו סיוע מהפסוק לסמוך על צמצום דידן ולהקריב שניהם, משא"כ לרבנן דאף באופן שכלפי שמיא גליא שיצאו כאחת בצמצום, מ"מ אין שניהם קדושים, דלא הקדישה תורה שניהם כשלא נוכל להשתמש בקדושה זו למעשה ונצטרך לדון הדבר כספק, וכ"מ בתו' שם סוד"ה אמר רב אשי, דרבנן לא אפשר להו למידרש הזכרים משום דס"ל א"א לצמצם.

וכן מוכח בסוגית הגמ' דמספיק"ל אם לרבנן אפשר לצמצם ביד"א, ואם הנדון מהאי קרא דהזכרים, א"כ יש לנקוט דביד"א לכו"ע אפשר לצמצם, אבל אם הנדון מסברא שפיר י"ל דס"ל שגם ביד"א א"א לצמצם, ואפשר דריה"ג סבר שכמו במדות הכלים אמרינן

שם ואי אמרת א"א לצמצם זימנין דקא יהיב עליונים למטה כו' יש לעי' מאי קושיא דילמא א"א לצמצם כרוחב חוט, ובמקום החוט אין מזין כלל, וא"כ אף דלא מרווח ביה אלא רוחב חוט שפיר דמי, בין אם מקום החוט כלמעלה בין כלמטה, ואפשר דאה"נ וכוונת הגמ' רק לומר שרוחב החוט הוא כפי הרוחב שאפשר לצמצם.

שם ת"ש ממדת כלים ממדת מזבח, יש לעי' מאי קושיא הרי לא נחלקו אלא כשהנדון בין שנים מי קודם במשהו, אבל כשהנדון על אחד, ודאי סגי במדתו אף אם מוסיף או מגרע משהו, שזוהי המדה, אבל שנים שנמדדין זה כנגד זה, א"א לומר דסגי בחד בשיעור כזה, כיון שכל מה שנחסר מזה נוסף בשני והוא מכריע, ולכאורה יש ללמוד מזה שכל יתרון או חסרון שחשוב כשיעור בדבר אחד, אינו מכריע בין שנים, כגון אם נאמר שנקודה כקליפת השום חשיבא מכלל המדה, א"כ כשאחד עורף על השני כקלה"ש חשיבי שוין, כיון שבהגדרת השיעור יש בשניהם אותו שיעור.

י"ח א' דכו"ע אפשר לצמצם והכא בקרובה ולא קרובות קמיפלגי, כבר נתבאר לעיל סק"ב דהכא לא דמי לנדון שני בכורות שיצאו כאחת, דהתם אין סיבה שלא יתקדש אחד מהן לכל הפחות, והנדון רק על השני אם הוא רוחא דבעה"ב או דכהן, אבל כאן אין שייך להחיל חיוב קרבן אחד בכח של מ' מתוך פ', שהרי כל עיר חיובה בפ"ע, ואינו חיוב לתרום עגלה, אלא חיוב כפרה, ואם לא מחייבין כל אחת בפ"ע בלי קשר לחברתה, הרי כל אחת פטורה, וזה תלוי בנדון אם הספק של חברתה פוטר אותה מקרבן, והיינו קרובה ולא קרובות דבעינן שיהא מבורר, או"ד אפי' קרובות שאין אחת קשורה בחברתה.

שם אלא לאו ש"מ קסברי רבנן א"א לצמצם ואפי' ביד"א ש"מ, כאן מבואר דלרבנן

דרחמנא אמר עביד וכל היכי דמצית למעבד ניחא ליה, כן הדין בצמצום שנים כאחת שניתנה תורה לסמוך על ראות עינינו, ולנהוג בזה כודאי, ורבנן סברי דא"א להגיע למצב בטוח בזה, ולכן אין לפרש שהתירה תורה לסמוך על ראות עינינו בזה, וכיון דלא דרשי הזכרים ממילא אין שניהם קדושים, ועמ"ש בזה מרן זללה"ה בסי"ט ס"ק י"א.

וכבר כתבנו לעיל סק"ב דלרבנן בכל האופנים אחד קדוש, אף באופן שריה"ג אומר ששניהם קדושים, וא"כ קרוב לחוש שאירע שיצאו כאחת, אפ"ה אחד קדוש כדתנן במתני' דבכה"ג דריה"ג אמרו רבנן אחד לכהן, וש"מ שאין צד בעולם ששניהם אינם קדושים, ולא דמי שני זכרים לזכר ונקבה כאחת, עי"ש משנ"ת בזה, וכדמוכח מאביי ט' א', ועי' להלן י"ח א' דבע"ע חזינן שאין לחוש שמא הי' מכוון בצמצום, ולפ"ז יש לדחות דמה"ט אחד לכהן לרבנן, אם לא נימא דממון שאני.

אין להקשות לרבנן הזכרים מאי דרשי ביה שהרי אין כאן ייתור כ"כ, ושפיר נקט לשון רבים על כל הבכורות, כמו בכורות בקרכם וצאנכם דכולהו ישראל לר' אלעאי חולין קל"ו א', אלא דלריה"ג דאפשר לצמצם מוכח מהאי קרא דשניהם קדושים (ומיעוטא דלקמן מ"א ב' מהה"א דהזכרים מתמעט נמי מהזכר, ולא מלשון רבים, ועי' ט' א' אליבא דאביי).

שם ב' ורבנן ביד"ש א"א לצמצם, פי' תו' דבדבר שנעשה ביד"ש ואינו עומד במקומו אלא משתנה מיד, קשה לעמוד על צמצומו, משא"כ ביד"א דהיינו שיכול למדוד בלא הגבלת זמן שמשתנה מיד, ולפ"ש יש אופנים דלכו"ע א"א לצמצם, כגון דבר שנעשה ביד"א במהירות, וכן בבכור אדם שהוא כילוד בפנים ביציאתו לפרודור, לכו"ע א"א לעמוד על צמצומו.

גם כשנדמה לנו שהוא מצומצם אין לחוש לזה, דאם נימא דכשהוא מצומצם שניהם פטורין, מ"ט לא חיישין לזה, ול"ד לבכור דאף כשהי' מצומצם אמרין דחד הוא דקדוש כדלעיל ט' א' בדאביי, ויש לדחות דאף אם שניהם פטורין, אין חסרון אם מביאין עגלה בתנאי שותפות, דאין איסור להביא עגלה מספק, אבל אין נראה בגמ' דמייתני לה משום ספק, וש"מ דלרבנן כונת התורה שלא נחוש לספק מצומצם, והיינו דלריה"ג יש חיזוק מקרא דהזכרים לסמוך על הנראה לעינים.

בתוד"ה אפשר, צידדו לומר דהלכה אפשר לצמצם ביד"א וא"א לצמצם ביד"ש, והדבר קשה לחדש חילוק שלא מצינו בגמ', דהא אוקמו בגמ' דר"א ות"ק ידידיה כריה"ג, ולא אמרו דאינהו מחלקין בין ביד"א לביד"ש, דודאי אי משכחינן תנאי דמחלקין ביניהם אית לן למעוטי בפלוגתא ולפרושי פלוגתיהו רק ביד"ש, וכיון דאשכחן בברייתא דלרבנן א"א לצמצם אפי' ביד"א, יש ללמוד מזה דפלוגתתם בהכרעת המדידה, ולא מפני חוסר הזמן והיישוב למדוד בזמן הלידה, ולכן אין לחלק בין ביד"א לביד"ש, שאם מחלוקתם היתה בהכרעת המדידה, איך נחדש מחלוקת חדשה במהירות הלידה שקשה להתבונן, ונאמר דביישוב הדעת אפשר לצמצם, הרי אין שייך לומר בזה עד כאן ל"פ אלא ביד"ש, כיון שזוהי סוג מחלוקת אחרת לגמרי.

ובעיקר קושיתם מהא דמחצה על מחצה לכאורה י"ל דנדון מע"מ מיירי באופן שידוע שבודאי יש מחצה, ואולי יותר מזה משהו, דהיינו באופן שאין חשש שמפני שא"א לצמצם טעה ועדיין חסר משהו ממחצה, תדע שהרי גם כשחושב שיש רוב, והיינו דלאחר ששיער שיש כאן מחצה הוסיף משהו שיהא רוב, האם אין לחוש שלא צמצם כראוי והי' פחות ממחצה ורק עכשיו יש מחצה, וא"כ צריך להוסיף עוד משהו על הרוב, אבל אם

מע"מ כרוב א"צ להוסיף כלום, ולפ"ז גדר הדברים כמו שאמרו בגמ' בחוט של סיקרא דמרווח בה פורתא, והיינו עד שיעבור את החשש שא"א לצמצם, כך מתפרש נדון מע"מ עד שיעבור את החשש שאין כאן מחצה מפני שלא צמצם.

ו. י"ז **א' מתני'** רט"א הכהן בורר לו את היפה, בגמ' אמרין שאם מת היפה יפסיד הכהן ואם מת הכחוש יפסיד בעה"ב, ובפשוטו מיירי גם כשאין הכהן מוחזק, שהרי לא נתחדש טעמא דרועה כהן בחצר בעה"ב כדלקמן י"ח ב' אלא לבתר שחזר בו ר"ט, אבל מעיקרא ס"ל דטעמא דבריא נפיק ברישא מהני אף כשאינו מוחזק, וראי' לזה מצריכותא דעבדינן בגמ' שם בג' בבי דמתני' דאימא מודי ליה ר"ע לר"ט, ואם איתא דר"ט דוקא ברועה כהן דהו"ל מוחזק קאמר, א"כ ר"ע דלית ליה האי טעמא דמקנה ליה חצרו, ממילא לא יועילו הני טעמי כלל, אלא ודאי לפום טעמא דבריא נפק ברישא, לא צריכינן שיהא הכהן מוחזק, מיהו דוקא באחד ודאי לכהן, אבל בזו"נ שאין ודאי לכהן לא חשיב מוחזק כלל.

ונראה שלא אר"ט אלא כשיש שינוי חשוב וניכר, כענין שאמרו בגמ' תרי מחדא וחד מחדא, שבדרך כלל התאומים קטנים מהיחידים, וכשניכר הדבר לעין ס"ל לר"ט לסמוך על השינוי להכריע הספק, אבל כשהשינוי קל אין לקבוע ע"פ זה, מיהו למש"כ בסמוך שאין זו הכרעה גמורה אלא קביעת הנהגה הראויה, יתכן שקבעו כן בכל האופנים, גם כשיהתרון מועט.

והנה ודאי פשטות הדברים דמודה ר"ט שהשני ירעה, שאין הכרעת היפה אלא בדיני ממונות ששייך ויתור, אבל ודאי לענין איסורים היפה לא יקרב והכחוש ירעה, וראי' לזה מזכר ונקבה שאין כאן לכהן כלום, ואע"פ שהזכר יפה אינו לכהן, [וכ"כ רש"י במתני']

בס"ד סק"ד דרק כשהכהן מוחזק חשבינן ליה כזכה בבריא, וביאר דקושיית הגמ' דמודקאמר ר"ט יחלוקו ש"מ שהכהן מוחזק ובכה"ג לס"ד דר"ט הדין נותן שאם מת הבריא יפסיד הכהן, ואם מת הכחוש יפסיד בעה"ב, ועד"ז יש ליישב דברי מרן זללה"ה דהקושיא היא מ"ט יחלוקו, ומ"מ פשטות הגמ' שגם למאי דס"ד מעיקרא דהדין נותן דלילולו הכא בתר כחוש ובריא כדמעיקרא.

ויצוי עוד מה שביאר אאמו"ר שליט"א שם בטעמא דאזלינן בתר בריא אע"פ שאין זה רוב גמור, דעיקר הדברים מפני שיש לכהן חלק ודאי בתערובת זו, והנודן רק להכריע בשותפותו ובזה י"ל דחשבינן להו כשמא ושמא בדליכא מוחזק, דכיון דזכות הכהן קדוש מאליו, יש לו ג"כ כח מוחזק במקצת, וסגי בטעם כל דהו להכריע, מיהו נראה שרק במתנות כהונה אמר כן, כדחזינן בסיפא דניחא ליה לבעה"ב שיזכה כהן בככור מיד כדי שיקיים מצותו, וה"נ ניחא ליה שיקבל הכהן הבכור האמיתי כדי לקיים מצותו, ולכן סגי בנטייה מועטת לנהוג כן, אבל בממון שאין ענין בחפץ מסוים וגם אין רצון בעה"ב לוותר, לא תיקן ר"ט הכרעה זו, [ותדע דבלא חצר דבעה"ב ורועה כהן פשיטא לן דלא שייך יחלוקו, וש"מ דבעה"ב מוחזק גמור, העיר לזה הראי"פ], ואאמו"ר שליט"א דן בזה עי"ש, ונפ"מ בזה לענין מש"כ לעיל כשהשינוי מועט אם גם בזה סבר ר"ט דהיפה מעט יותר לכהן, וערש"ש בשם תו"ט דלר"ט הבריא יקרב, ול"מ כן, (ומה שדקדק מלשון רש"י לא קאי על והשני דרישא דפשיטא, וכונתו שאין זה המשך דר"ע לומר דפליג אר"י, עשטמ"ק וממילא מובן דכולה סתם משנה).

י"ח א' מ"ט דר"ט קסבר ההוא דבריא נפק ברישא, ק"ק להכריע כן ביצאו שני ראשיהם כאחת, דחזינן שכח שניהם שוה, אלא שא"א לנו לצמצם, ואמרין דמסתמא הקדים אחד במשהו לחבירו, ובזה אין המקדים חזק

דהכא אפי' ר"ט מודה, ומ"מ הזכר ירעה, אלא דיתכן לפרשו רק לבתר חזרה], וכן משני זכרים ושתי נקבות דקתני בתוספתא שהזכרים ירעו, ואף אם הנקבות יפות מהן, ואף אם הזכרים יפים אינם לכהן, וודאי דמתני' מתפרשת בבבא זו אף כר"ט, דהא פליג בתר הכי, ובתוספתא משמע יותר דסיפא דהשני סתמא היא אליבא דכו"ע, דהתם קתני דר"ט א שהכהן נוטל היפה שבהן ורע"א שהכהן נוטל הכושל, ובתר הכי מסיים השני ירעה כו', ויש ללמוד מזה שאין זו הכרעה גמורה דהיפה הוא הבכור, שהרי זה פחות מרוב דסמכין על רוב לאיסורין וכאן לא סמכין, וא"כ קשה למה הלכו בממון אחר ראי' זו, וכ"נ מלשון הכהן בורר לו את היפה שאין זו הכרעה גמורה אלא זכות לברור לו, ועי' להלן בדברי הרא"ש בזה, (מיהו עי' לקמן סק"ט בהא דקתני וחייב במתנות ור"י פוטר אי אתיא כר"ט).

ותירץ מרן זללה"ה בסי"ט ס"ק י"א דאהני סברא זו להכריע ליתנו לכהן משום עני ורש הצדיקו כדאמר חולין קל"ד א', והקשה א"כ מ"ט אמרו דבמת הבריא יפסיד הכהן לגמרי, ותירץ דלאחר שנקבע הדין שהיפה לכהן חזינן ליה כאילו כבר זכה ביפה ושללו מת, שאינו בדין ליתן לו שני הכוחות יחד, מיהו לעומת זה גם מפסיד בעה"ב במת הכחוש, ומ"מ נראה דכיון שתקנה היא להכריע במחלוקתן, אינו בדין שנקבע כן רק לטובת הכהן, אלא נקבע הדין כאילו ידענו שהיפה בכור, וכ"נ מצריכותא דדילמא מודה ר"ע באינן, וש"מ דחשבינן ליה טעם גמור, וזה מחייב לנהוג כן בכל האופנים.

עוד תירץ מרן זללה"ה דאפשר דמ"מ הא עדיפא מיחלוקו, ויש להקשות ע"ז דהא קודם שחזר בו ר"ט לא הוצרך לטעמא דרועה כהן, וכמו שהוכחנו לעיל מצריכותא דגמ', וא"כ כאן הדין שהממע"ה ולא ירויח הכהן במיתת הכחוש, אבל אאמו"ר שליט"א כתב

מן הראשון אלא שאירע שהקדים, ובזה כח שניהם שוה, ולפמש"כ לעיל שהכריע ר"ט בתור הנהגה נחתא טפי שהשווה כל האופנים שיהא היפה לכהן, ואפשר דה"נ אמרינן שהבכור יצא ראשון אלא שהשני נכרך עמו ונמצאו שניהם כאחת, ולא מכח הפשוט גבר על הבכור, ובכה"ג מסתבר שהיתרון של הבכור והוא הקדים.

בגמ' לקמן ב' עבדינן צריכותא דבתאומים ויחיד מסתמא היחיד בריא יותר, ומשמע שם דבבכור ופשוט מסתבר טפי דהבכור בריא יותר, ולכאורה סברת תאומים אלימא מסברת בכור ופשוט, ושמא משום דהתם איכא ספק שמא שני הזכרים מאחת, ואין הכרח שהבריא הי' יחיד, ובאמת יש אופנים שניכר מי הם התאומים ובכה"ג י"ל דהיפה לכהן ויקרב למזבח.

במתני' קתני היפה, והיינו בבריאות הגוף, וכנגד זה לשון כחוש בגמ' ולשון כושל בתוספתא, אבל משכח"ל בריא בגופו שיש בו חסרון שערכו נפחת ע"ז, ובאופן שחסרון זה אינו גורם שיולד אחרון, ובזה היפה במחיר לבעה"ב, ועי' להלן סק"ז דלכן שינה ר"ע לשונו לומר משמנין דהיינו הערך ולא הבריא.

ולשון המשנה הכהן בורר לו את היפה צע"ק, שהרי אין זכותו ליטול הכושל אם ירצה, ולשון בורר לו משמע שהרשות בידו, ונראה שבא לומר שאין זה דין מוכרע שהיפה הבכור, ולענין מזבח ולענין שהשני ירעה לא סמכינן ע"ז, אלא שנתנו לו זכות ליטול היפה, וכבר נתבאר כן בספר אמו"ר שליט"א.

ז. **י"ח א'** ארחב"א אר"י הכהן נוטל כחוש, יש לעי' א"כ למה לא אר"ע הבעלים בורר לו את היפה, או כהן נוטל כחוש כלישניה דר"י, וכ"ה בתוספתא דרע"א שהכהן את הכושל שבהם, וי"ל דא"כ הוה משמע שזכותו מוחלטת בכחוש כמו ביפה

לר"ט, ואינו כן שלא אמר ר"ע אלא שזכותו של בעה"ב ליטול היפה, אבל ודאי שאם מת היפה יטול בעה"ב הכחוש לעצמו כדקתני סיפא, ואפשר שאם ירצה בעה"ב יכול ליתן לכהן היפה ולבקש ההפרש של השומן, עי' להלן בזה.

שם והאנן משמנין ביניהן, דמשמע שחולקין בשוה, ומשמנין מלשון שומא שמעריכין היתרון של היפה על הכחוש וחולקין אותו ביניהם, וכ"נ בפיה"מ וכ"נ ברשב"ם ב"ב ק"ז ב', אבל ברש"י כאן נראה דרחב"א ג"כ פירש מלשון שומן, אלא שפירש שהשומן מתחלק ביניהם, ור"י פירש שהשומן יפריד ביניהם, ולשון הגמ' משמע שחידש לו בלשון משמנין דמשמע שומן ולא שומא, דאל"כ הול"ל והאנן ביניהם תנן דמשמע חלוקה מאי ביניהם שמפריד ביניהם, אבל השתא שחידש לו דמלשון שומן קאמר ממילא מובן שאפשר לפרש שזהו המפריד ביניהם.

שם א"ל אדאכלת כפנייתא בבבל כו' פי' שלמדת תורה כחושה בבבל ככפנייתא תמרים גרועים כמו אדמגרימיתו גרמי בי אביי כו' ב"ב כ"ב א', שו"ר בשטמ"ק הנדמ"ח בשם הרא"ש שפי' כן, עי"ש.

שם ואי ס"ד משמנין ביניהם דכי הדדי פליגי ה"נ ליפלגו גבי הדדי, יש לעי' ורחב"א מאי קסבר, ואפשר דסבר דבהא פליגי ר"ט ור"ע, דר"ט סבר דכמו שחולקין ביתרון של היפה, כך חולקין במת אחד מהן, ור"ע סבר דדוקא כשיש לכהן חלק ודאי באחד משניהם, בזה לא מכריעין שהכחוש לכהן, אם מפני ששותפותו אלימא טפי, או גזירה שלא יחשבו שהשני חולקין, אבל כשמת אחד מהן חזר דין המע"ה כבעלמא, מיהו ודאי שהחילוק קשה ורק מהכרח מתני' סבר לפרש כן, דאין סברא לומר שכשהכחוש חי מקבל חלק בבריא, וכשהכחוש מת מפסיד גם חלק היתרון שיש ביפה, ובלא"ה אין סברא שיחשב כמוחזק,

משמנין ביניהם אם נפרש שהשומן ביניהם פעמים שהוא ביד המוכר ופעמים ביד הלוקח, וא"כ לא ביאר לנו התנא כלום מי הזוכה בשומן, וע"כ מתפרש משמנין שמשערין את השומן וחולקים לפי דמיו, ועי"ש ברשב"ם בזה.

ואפשר דהתם נמי מתפרש שהשומן יהא ביניהם שבזה יהא האחד יותר מחבירו, ולא נתכוין התנא לומר מי מקבל השומן, אלא דכיון שהשומן ביניהם שיש לאחד יותר שמן מחבירו, לכן צריך לשער החציים זה כנגד זה לפי דמים ונוטל חצי שדהו, והתם כיון דמסיים ונוטל חצי שדהו מוכן שהשומן ביניהם רק לענין עידיה וזיבורית ולא לענין הדמים, והכא דקתני רק משמנין ביניהם ה"ז מתפרש שהפרש השומן ביניהם.

ובזה מיושב לישניה דר"י שאמר שהכהן נוטל כחוש ובב"ב אמר דלוקח נוטל כחוש בו, דלשון זה משמע שאינו מפרש כן בלשון המשנה ממש, והיינו דהתנא אמר שהשומן יפריד ביניהם, אבל בשאר שניהם שוין, ומפרש ר"י שההפרש לטובת בעה"ב, ובחציה בדרום תלוי לפי הענין לפעמים לטובת מוכר ולפעמים לטובת הלוקח.

ח. י"ח ב' א"ר אמי חזר בו ר"ט, כע"ז סוכה כ"ז א' ל"ד ב' וכולהו ביראה בשם ר' אמי, וקרויב שגם כאן נשמט שם ביראה, וקבלה היתה בידם דג' מקומות אלו חזרה, היא, וצריך טעם למה שנה רבי הא דקודם חזרה, ואפשר דלא חזר בו ר"ט אלא שאין לסמוך על הא דבריא נפק ברישא להוציא ממוחזק דבעה"ב, אבל אכתי ס"ל שכ"ה המציאות וראוי ליתן היפה לכהן, [ונדכוותה בההיא דסוכה כ"ז א' קמ"ל שראוי לאכול י"ד סעודות בסוכה, ושם ל"ד ב' שראוי שיהיו ג' הדסים ושתי ערבות], ויתכן דמה"ט ס"ל בסיפא דיחלוקו בכל היפה במת הכחוש

וטעמיה דר"ט ברועה כהן כו', שו"ר בספר מרן זללה"ה בסי"ט ס"ק י"ג בזה.

שם אלא מאי משמנין שומן יהא ביניהם דא"ל לכהן כו' הלשון מחודש, וצ"ב למה שנה התנא משנתו כן, וגם בב"ב ק"ז ב' נרא שטעה רחב"א בלשון משמנין שמשטעה לפרשו מלשון שומא להשוות ביניהם, ונראה דמשמנין ביניהם פירושו ששניהם שוין ורק השומן ביניהם, לומר שאין יתרון לכהן ביפה ולא זכה בעה"ב ביפה, ואין ביניהם אלא יתרון השומן, דהי' מקום לומר דכיון דבעה"ב ניחא ליה ביפה זכה בו מיד, ואם מת היפה יפסיד בעה"ב, וקמ"ל שעד שיקבל הכהן חלקו יד שניהם שוה בשניהם ורק השומן ביניהם.

ויש להסתפק אם הבעה"ב יכול ליתן לכהן היפה ולבקש ממנו דמי ההפרש שבינו לכחוש, או דחשיב תרתי דסתרי, שאם היפה לכהן הרי כולו לכהן, ואם רוצה דמי היתרון יתן לכהן זכות ליטול הכחוש, ואמנם למעשה ודאי יסכים הכהן לקבל כפי שירצה בעה"ב שלא יקדמונו אחר, אבל הנדון בקיום מצות נתינה כפי הראוי, ואם נימא דרשאי לעשות כן ניחא טפי לשון משמנין ביניהם שבאמת רק השומן ביניהם, שאף מהיפה מפרידין את השומן לדון עליו בפנ"ע, ועוד דעפמים שהבריא שוה פחות מפני פגם מסוים ולכן לא רצה ר"ע לשנות יפה ביניהם, כיון דלא דמי יפה ידידה ליפה דר"ט, ובתוספתא הלשון כושל שבהן.

מיהו אכתי לא דמי לשון משמנין דשמעתין לההיא דב"ב, דהתם אמרינן במוכר חצי שדהו שמעריכין העידית והזיבורית ונוטל חצי שדהו בדמים, והשומן שהוא העידית ביניהם, דברישא נוטל המוכר העידית ונותן ללוקח זיבורית ששוה כחצי שדהו, ובסיפא אם העידית בדרום נוטל הלוקח העידית כפי ערך חצי שדהו, דהיינו פחות מחציה, ואם העידית בצפון נוטל יותר מחציה בצד דרום, ולפ"ז

ועוד דלרבותא דר"ע שאף בכה"ג הממע"ה, אע"פ שכבר ה' לכהן חלק ודאי בתערובת זו, משא"כ בהפרש של היפה דמעיקרא הו"ל ספק, ויתכן שכך ה' מעשה כשדנו בביהמ"ד על דין מת אחד מהן אר"ט יחלוקו, ומזה הבינו שחזר בו.

שם משל דר"ט כו' אלא מבאי פליגי כו' כונת הדברים לומר דפליגי בהגדרת המציאות ולא בהלכה, וכיון שכל אחד אמר דינו בגלל מציאות אחרת לא שייך לומר דפליגי בדין שנים שהפקידו אצל רועה ולא בדין אחד שהפקיד אצל בעה"ב, דא"כ הו"ל דתרוייהו באותו משל, ופליגי בדינו, וזו כונת הגמ' במ"ש אלא במאי פליגי כו'.

שם ר"ט סבר אקנויי קא מקני ליה בחצרו, דניחא ליה דליתעביד מצוה בממוניה, פשטות הדברים שמקנה לו חצרו לקיים מצות נתינה בזה שנכנסו לרשות הכהן, אבל מה שממשיך לגדלם בחצר בעה"ב פשיטא דברשות קעביד, מיהו יש לדון אם רשות זו כשואל דמי וכחצר השותפין, ועי' להלן בזה, ועוד דמכיון שקיים מצות נתינה בהקנאה לכהן, שוב אין מצוה להקנות לו חצרו שיהא כתפוס לענין ספיקות, ומקיים המצוה גם אם נותן לו רשות לגדלם בחצרו כאורח ולא כשואל, ולכן יש לפרש דפלוגתתם רק בהקנאה הראשונה, ומשקנאם מגדלם בחצר בעה"ב ברשות והו"ל כחצר השותפין לענין תפיסת בעה"ב, וכ"ז שלא הקנם לו הו"ל בעה"ב מרא קמא ואפי' ירעו באגם לא אמרינן יחלוקו, עי' ריט"א אות כ"ב דקודם שנולדו אין בעובר קדושת בכור ולכן חשיב מרא קמא בולד, [ועש"ך סי' ס"א ס"ק י"ג ובבית מאיר שם בשם הרשב"א ולע"כ], וכבר ביאר הדברים מרן זלה"ה בס"ק י"ג ועי"ש שכתב דלגבי שישאר הכהן מוחזק בשלו א"צ שיהא שואל וסגי בנתינת רשות, וביאר שזהו מ"ש ב"מ קט"ז ב' שותפין לא קפדי אהדדי, ויש להוסיף שבעה"ב חייב לגדל הבכור ל' יום לדקה ונ'

כדפרש"י במתני' וכמשי"ת בסמוך, דכיון דראוי ליתן היפה לכהן שפיר מקנה ליה בעה"ב זכות לקנות הבכור האמיתי בחצרו, כיון דלית ליה פסידא שהרי האמת שכל היפה לכהן.

פשטות הדברים דבמת הכחוש יחלוקו בכל היפה, ואע"פ שיש לבעלים הפסד ודאי במה שהקדים להקנות לכהן הבכור בחצרו, ולא דמי למת דלא חייש למיתה ושפיר מקנהו לו מיד בלידה, אבל היפה שהי' יכול להחזיקו לעצמו חולק בו עם הכהן, וכ"כ רש"י במתני' שאף מחיים שהיפה והכחוש קיימין יחלוקו ביתרון הדמים של היפה, והטעם דכיון שרוצה לקיים המצוה מיד, ממילא מזכה לו הבכור האמיתי כשנולד, ומעתה נעשה מוחזק ביפה כמו הבעה"ב, ואפשר דר"ט לשיטתו שהבריא נפיק ברישא, ונחי דחזר בו דלא אלים האי טעמא לאפוקי ממוחזק, מ"מ מהני שלא ימנע בעה"ב מלהקנות לו את הבכור האמיתי אפי' הוא יפה, מיהו לעומת זה הקנה לו את הכחוש ג"כ, שאם ימות הבריא יחלוק בכחוש, אלא דבזה לית ליה פסידא אלא אם יארע שימות.

שו"ר בספר מרן זלה"ה סי"ט ס"ק י"ב שצדד דיתרון היפה על הכחוש לבעה"ב, כמו בזכר ונקבה דלא מהני הא דנותן לו זכות לקנות הבכור, דלא מקנה ליה אלא כשיש לו ודאי בכור, אבל בספק לא מקנה ליה מידי, וה"נ היתרון הזה כספק, מיהו י"ל דכיון שמקנה לו גוף הבהמה ע"כ צריך לקנות כל הבהמה שאינו בדין לחסר בקנין הבכור, וכמ"ש רש"י במתני' ובגמ', שו"ר בסוף הס"ק שם דאפשר שכונתו ז"ל לחזור מזה.

והעיר ב"א ה"ר ישראל נ"י אם איתא דפליגי נמי בלא מת אחד אם יחלוקו ביפה, א"כ למה שנה ר"ט חזרתו במקרה אחר, וי"ל דהכי עדיף טפי שלא לשנות דבר והיפוכו, אלא לשנות דין אחר שמזה נלמד שחזר בו,

לגסה, ובכה"ג שהרועה שלו מטפל בהם ונותן לו רשות לגדלו אצלו אפשר דסגי בהכי, וכעין מ"ש אאמור"ר שליט"א בדמתחייב לגדלו עבורו שרי ליתנו לו קודם ל' יום, עי"ש בס"ה סק"א.

הא דמוקמינן לה ברועה כהן וחצר בעה"ב, לכאורה אוקימתא רחוקה היא, ונראה דר"ט ה"ק דבכל גונא ניחא ליה לבעה"ב שהרועה יזכה בבכור כדי לקיים מצותו מיד, אלא שלא בכל אופן יש אפשרות שיחול הקנין ממילא, וע"ז אמרינן דמשכח"ל שיכול הקנין לחול באופן שידוע למי נותן והבכור ברשותו, אבל הנדון הוא כללי ברצון בעה"ב, נואם נימא דאף לר"ע במקום דלית ליה פסידא מקנה ליה, ניחא טפי, דכיון דעל הודאי לכו"ע מקנה ליה, נחלקו אם מקנה לו גם הספיקות, או דכל גונא שיכול להפסיד לא מקנה ליה, דהשתא לא נחלקו על הקנין בחצר אלא על הזכות לקנות הספיקות, ועי' לעיל דאפשר שר"ט לשיטתו דליכא פסידא ביפה, ולחשש מיתה לא חייש, מיהו לשון הגמ' כיון דאית ליה פסידא לא מקנה ליה מידעם משמע דכיון שפעמים שיש הפסד אינו מקדים להקנות לו כלום, מדלא קאמר היכא דאית ליה פסידא לא מקנה ליה, וכן מלשון מידעם דמשמע מאומה, ומרן זללה"ה בסק דקדק בלשון זה דמשמע דבלא פסידא מקנה, ודיניה דר"ט אף קודם חזרה הוה כגון בשניהם שוין, או שאינו בריא אלא שוה יותר מטעמים אחרים, עי' לעיל אם מקנה ליה בודאי פסידא.

הא דמוקמינן לה ברועה כהן וחצר בעה"ב, לכאורה אוקימתא רחוקה היא, ונראה דר"ט ה"ק דבכל גונא ניחא ליה לבעה"ב שהרועה יזכה בבכור כדי לקיים מצותו מיד, אלא שלא בכל אופן יש אפשרות שיחול הקנין ממילא, וע"ז אמרינן דמשכח"ל שיכול הקנין לחול באופן שידוע למי נותן והבכור ברשותו, אבל הנדון הוא כללי ברצון בעה"ב, נואם נימא דאף לר"ע במקום דלית ליה פסידא מקנה ליה, ניחא טפי, דכיון דעל הודאי לכו"ע מקנה ליה, נחלקו אם מקנה לו גם הספיקות, או דכל גונא שיכול להפסיד לא מקנה ליה, דהשתא לא נחלקו על הקנין בחצר אלא על הזכות לקנות הספיקות, ועי' לעיל דאפשר שר"ט לשיטתו דליכא פסידא ביפה, ולחשש מיתה לא חייש, מיהו לשון הגמ' כיון דאית ליה פסידא לא מקנה ליה מידעם משמע דכיון שפעמים שיש הפסד אינו מקדים להקנות לו כלום, מדלא קאמר היכא דאית ליה פסידא לא מקנה ליה, וכן מלשון מידעם דמשמע מאומה, ומרן זללה"ה בסק דקדק בלשון זה דמשמע דבלא פסידא מקנה, ודיניה דר"ט אף קודם חזרה הוה כגון בשניהם שוין, או שאינו בריא אלא שוה יותר מטעמים אחרים, עי' לעיל אם מקנה ליה בודאי פסידא.

הא דמוקמינן לה אליבא דר"ט אפשר לומר שהוא אף בזכר ונקיבה, שהרי בשעה שנולד הזכר תחלה קנאו, ולא אמרינן דמיתלא תלי קנינו מפני הספק, ואפ"ה אין לכהן כלום כיון שיש ספק אם הקנה לו כלל, משא"כ ברישא דודאי הקנה לו אחד מהם, וכ"כ רש"י במתני' דר"ט נמי מודה בזה, והו"ל בעה"ב מרא קמא ולא מפקינן מיניה מספק, ולפ"ז לסומכוס יחלוקו גם בזכר ונקבה, מיהו אפשר

הקנין שעושה הרועה בחצרו לא נתבאר, ובתו' כתבו שני תירוצים, או דגמר ומשעבד נפשיה בלא קנין, או דקני ליה בחזקה שנעל החצר, וק"ק שהרי אין דעתו לקנין כלל בנעילה זו, [ובשם הגרע"א ז"ל כתבו דמכאן דבדעת אחרת מקנה בלא קונה, מיהו גם בעה"ב אין דעתו על הקנין], וצ"ל דבעה"ב אומר לו שיקנה הבכורות לעצמו כשיולדו, וניחא לתרוייהו שיחול קנין בכל מעשה שיכול להחיל הקנין, אע"פ שלא ידענו מתי חל, ועמש"ש מרן זללה"ה בשם הנו"ב והגרע"א ז"ל בדין גמר ומשעבד נפשיה איך חל ומתי חל, ולכאורה ה"י נראה יותר דמקנה ליה בכסף, והיינו שבשכר פעולתו כרועה מקנה לו חצרו, וכיון דניחא ליה שיועיל בכל אופן שאפשר, סגי בזה, אע"פ שלא נתכוין לכך, דהא ודאי מיירי כשידוע שמקנה לו הבכורות והתנה עמו ע"ז, כדחזינן שכל הנדון אם מקדים להקנות לו במקום פסידא, ולא שייך להחליט מצב כזה בלא הסכם מפורש, וממילא בכלל ההסכם שיחול בכח קנין כפי האפשר, עי' תו' ל"ה ב' דמיירי במכירי כהונה או אוהבו, ואפשר דמיירי בהתנה בהדיא שהבכורות לרועה.

שם והו"ל כאחד שהפקיד אצל בעה"ב, האי אחד היינו שבט הכהנים, אלא שאינו מקנה להם חצרו שיחשבו מוחזקים, אבל אם הרועה קנה הרי הוא מקנה לו חצרו לגדלם וברשות להשתמש בעלמא חשיב מוחזק כמשנ"ת לעיל, ונראין הדברים דבעה"ב לא חשיב מוחזק מכח טובת הנאה שיש לו ואפי'

תיקנו שיהא כזוכה, ופשיטא לעולא שם דכיון שקיבל הכהן המעות הו"ל חליפיו ביד כהן וכנתינה דמיה, וש"מ דלא משום מצות נתינה עשו כן, אלא לפי שזהו היושר שהרי כבר קיבל הכהן חליפיו, והתם נמי עשו כן כדי שילוו להם מעות, ואמנם החלות קנין הוא כעין מכירי כהונה, דהא לא זכה הכהן בבכור שיוכל להקנותו בחליפין, אלא דכיון שקיבל תמורתו נתייחד הוא למתנה זו כמכירי כהונה.

ויש לעי' למה באמת לא חשו חכמים שיקיימו מצות נתינה בודאי, ונראין הדברים שמצות נתינה נקבעת לפי דיני ממונות, דהיינו שהתורה זיכתה לכהנים זכות ממון, וכמו שבממון לא חיישינן לדין גזל כשהדבר ספק ומוקמינן אחזקתו, ה"ה לענין מצות נתינה אין לנו אלא כפי זכותו של הכהן בממון, וכאילו אין זיקה למצוה בדבר מסוים אלא כחוב בעלמא, דבזה פשוט שכשאין לכהן זכות ממון, אין מצוה לתת לו מספק, שזהו ככל דיני ספיקות בשמא ושמא שקבעו חז"ל שישאר ביד המוחזק, וכן הדין גם כשיש כאן בהמה מסוימת לדון עליה, מיהו אכתי כאן שהוא נותן בלא"ה אחת מהן, ואין לו הפסד אם יזכה לכהן שניהם ה' מקום להנהיג כן, ואפ"ה לא חששו לזה דכיון שנותן לו לזכות שניהם ואינו נותן לו אלא הכחוש, נמצא שמראה שאינו נותן לו לזכות אלא אחד מהם, ורק אם הכהן נאמן לו שיזכה הבכור האמיתי ולא יתפוס מכח זכיתו כלום ויקבל מה שיתן לו הישראל, אז תועיל הזכיה למצות הנתינה, וזה לא שייך לקבוע בתקנת חכמים, ולכן נקבע הדין דכל שנתן לו ונפטר מן הודאי, שוב אינו חייב בנתינה, שאפי' יתן רק לקיום המצוה לאו נתינה היא כלל, ול"ד לפדיון פט"ח שמפריש לעצמו, ששם יש ענין בהפרשה בלא מצות נתינה כלל.

ויש להקשות למה עשו שאינו זוכה כזוכה להפסיד לכהן, הרי סו"ס מגיע לכהן מתעורבות זו בהמה אחת ועוד מתנות, וכבר

למ"ד טוה"נ ממון, וכדחשבינן לשבט הכהנים כהפקידו אצל בעה"ב, ולפ"ז אם היו שניהם באגם ומת אחד מהם לא יחשב בעה"ב כמוחזק, אלא שיש לו חזקת מרא קמא, מיהו כבר איתרע חזקתו כיון שאחד ה' בודאי של הכהן, ועי' ריט"א אות כ"ב במה שתלה ד"ז בטוה"נ ממון, ולע"כ, ונפ"מ נמי בבת ישראל שהי' תרומה ברשותה ונשאת לכהן ובאותה שעה היתה התרומה ברשות אחרת, האם היא זוכה בתרומה מכח טוה"נ שיש לה בה, ומסתברא דאפי' למ"ד טוה"נ ממון, מ"מ לא חשיבא תפיסה לענין מוחזק.

ט. **י"ח** א' אמר רבא עשו שאינו זוכה כזוכה, מבואר כאן דאם זכה הכהן בבכור ואח"כ נתערב, או שזכה בשניהם בקנין ע"מ לזכות בודאי בבכור האמיתי, לכו"ע פטור מן המתנות, (שו"ר בפמ"ג סי' ס"א מ"ז אות כ"ב שלא כ"כ), והטעם מפני שאין כאן ממ"נ לבא עליו משני צדדים, דלצד שהבכור הוא ביד הישראל, הרי הכהן הוא שנתנו לו תמורת הבהמות חולין שקיבל, ואמנם לצד שהחולין ביד הישראל הרי הוא חייב במתנות, שהרי לא קיבל מהכהן כלום, ואף הלוקח בהמת חולין מכהן חייב במתנות, אבל השתא פטור מספק כיון דאפשר שהבכור ברשותו, ואז פטור מן המתנות, ואין הכהן יכול ליטול החולין במוחלט ולחייב את הישראל לקבל את הבכור בספק, והוא צריך ליתנו לו במוחלט שגם אם הוא בכור הרי הוא מוכרו לו, ולכן בטל הממ"נ, ור"י חידש דעשו שאינו זוכה כזוכה, כ"מ בשטמ"ק הנדמ"ח בשם תו"ח.

לכאורה נראה שהטעם שעשו שאינו זוכה כזוכה הוא כדי שתתקיים מצות נתינה בודאי, וכיון שהראוי שיזכה בשניהם ואח"כ יטול מה שיתן לו בעה"ב, קבעו חכמים שיחול כן, וזה כענין מכירי כהונה, שחשיבא כנתינה בהא דכולהו כהני מסחי דעתייהו, אבל מהא דמוקמינן מתני' דגיטין ל' א' כר"י, מבואר דאף בדליכא נדון איך לקיים הנתינה

שהקנו הלקט לכל העניים וחזרו ולקחוהו מהם, ועוד שאין שם חליפיו ביד העני כלל, אלא נחותא דידהו, ולא מצינו שלוקחין מן האדם את שלו בלא תשלום ובלא חליפין, ולא מצינו קנין לעניים סתמא בלא התייחסות לעני מסוים, דהא כל מתנות עניים כן ששייכים לכולם ויש זכות לכל אחד ליטול, ומ"מ לא נתקיימה נתינה, וכאן אנו מחדשים שנתקיימה נתינה בצורה זו, והקנין חל רגע לפני שהקטן מגביה, וכ"ז צ"ת.

בגייטין ל' א' משמע דכו"ע מודו דמלוה מעות את הכהן מיקרי חליפיו ביד כהן ולר"י עשו את שאינו זוכה כזוכה, דפליגי רק אי מוקמינן מתני' דהתם כר"י, אבל הרשב"א שם הביא מירושלמי דיש לחלק דהתם עדיין לא היו המתנות בעולם, אבל כאן כשמקבל החליפין מקנה הבכור תמורתן, מיהו התם נמי אע"פ שנתאכלו המעות, מ"מ חשיבי כקיימין לענין ליתן חליפיהן כמו שמועילין לענין קדושין, מיהו בבכור תוך ל' ונתאכלו המעות פליגי לקמן מ"ט א' וק"ל דאינו פדוי, ובלא היו הפירות בעולם כלל אפשר דלכו"ע לא מהני, כמו קודם שנולד הבן דמסתברא דלא מהני לכו"ע, ומ"מ מסתברא דחשיב חליפיו ביד כהן לענין זה, דהא לא בעינן חלוקת קנין תמורת המעות, אלא שיהא ראוי לזכות בהן וליתנן למלוה בשכר מעותיו, והכא נמי הרי לא זכה בבכור ממש ועדיין הוא של שבט הכהנים, ויש ללמוד מזה דבאמת דמו אהדדי ממש, דלא אשכחן בתלמודן מאן דפליג אעולא, וההיא דלקט לא דמי כמשנ"ת.

הא דתנן והשני ירעה עד שיסתאב אתיא אף כר"ט, אבל הא דמסיים וחייב במתנות ור"י פוטר לכאורה לא אתיא כר"ט, דקודם חזרתו לא פטר ליה ר"י ממתנות, ולאחר חזרתו לא מחייב ליה ת"ק במתנות, שהרי זכה בבכור ומכרו לישראל, אלא דיתכן לפרש מתני' קודם שחזר בו, ואתא רישא ככו"ע, ור"י פליג משום דסבר כר"ע, ומיושב בזה

הקשו כן בתו"ח הנ"ל, ותימצו דמ"מ א"א לחייב את ישראל לקבל ספק בכור שלא יהא שלו במוחלט, ושפיר קא"ל לכהן דלצד שהוא בכור אינו שלך, שאינו בדין שתתפוס בהמת חולין שלי, ותחזיק גם זכותך בבכור שבידי, ויש להוסיף דספק בכור שוה פחות מבהמת חולין, ואינו בדין שיקבל הכהן חלקו כבהמת חולין ויתן לישראל ספק בכור, וכמו שאם זכה הכהן בשניהם אינו יכול ליתן לו אחד מהם רק בתנאי שהוא חולין, דסו"ס נותן לו ספק בכור, השתא נמי דינא הכי.

תודי"ה עשו, והשתא למאי דפרישית לק"מ כו' (שמא) [ש"מ] דלא ס"ל כר"י בגייטין, התו' ביארו החילוק משום דהתם ניחא להו לעניים שיזכה, ולכן הכא ובגייטין נמי ניחא ליה ולהו שיזכה, שהרי אין להם שום הפסד בדבר דבלא"ה נתן לו הבהמה והתרומות, וניחא להו שילוו גם להם באופן זה, ובפשוטו החילוק דהתם הקטן מגביה וזוכה ונתנו לו כח קנין, ולא עשו שאינו מקבל כזוכה אלא את התופס בידיו ומגביה כגדול הראוי לקנות, שהרי גם בעלמא נתנו לו זכות תפיסה עבור אביו, והשתא נתנו לו לנפשיה, ול"ד להכא ולגייטין שהכהן לא הגביה ולא זכה כלל, ומה"ט לא אמרו בגמ' ר"י לטעמיה דאמר עשו את שאינו זוכה כזוכה, ואף אם האמת דשמואל פסק כותיה רק בב"מ, מ"מ מנין פשיטא לגמ' דר"י לא אמר כן לטעמיה, דלמעוטי בפלוגתא עדיף, אלא ודאי פשיטא לן שאינו ענין לזה כלל, והא דהוצרכו לטעמא דעניים גופייהו ניחא להו, היינו מפני שאין ראוי לתקן לו קנין גמור להפסיד לעניים, ואי לא דניחא להו ה' ראוי יותר לומר שלא ילקט.

וראיתי בתו' הרא"ש ב"מ שם שפירש דעשו את העניים כאילו זכו בלקט ונתנוהו לבנו של זה, והשתא ניחא כונת תו' שדימוהו לר"י דהכא, דהתם נמי עשו את העני שאינו זוכה כזוכה, אבל הדברים מיוחדים טובא

סבר ד"ז מה"ת לחדש ביניהם פלוגתא נוספת, וכבר ביאר בזה אאמו"ר שליט"א דסדר המשנה משמע קצת שיש כאן שתי מחלוקות, דקתני רישא סתמא דחייב במתנות ור"י פוטר, ולבתר תלתא בבי דפלוגתא קתני שר"י אומר כל שחליפיו כו' ר"מ מחייב, ומשמע מזה דברישא פליגי בסתמא בלאו האי טעמא, ויש להוסיף שהרי הדין בכל הני דמתני' שאין כאן לכהן כלום, דמ"מ הזכרים ירעו עד שיסתאבו וכמבואר בתוספתא, ולא קתני דין המתנות, וס"ד דר"י פוטר אף בכה"ג, וס"ל דאין כאן לכהן כלום אפי' מתנות, ויתכן עוד דס"ד דאפי' ר"מ פטר בכה"ג כיון שאין כאן בכור ודאי, אתו למישרי בגו"ע, משא"כ כשהי' בכור ודאי וחלקו ביניהם, דיודע שמספק חלקו, (אף שיש סברא לחוש טפי כיון דחלקו כבר נתברר חלקו של כהן).

וכבר נתבאר לעיל דחייב במתנות דרישא אתיא אף כר"ט ואליבא ידידה לא פליג ר"י, אלא דר"י כר"ע ס"ל, ולבתר חזרה דר"ט לכו"ע פטור, ולכן לא האריך התנא כאן בטעמיה דר"י, כיון דלר"ט אין שייך כאן פלוגתא זו, ולבסוף ביאר טעם פלוגתתם.

שם ב' אר"פ הכל מודים בספק מעשר כו' איצטריך לאשמועין בדר"מ כיון שלא הזכיר מ"ט מחייב, אם משום דכהן בא עליו משני צדדין, או שלא תשתכח תורת מתנות, ונראה דגם לצד דבספק מעשר חייב, אבל בספק שהי' ברשות כהן מודה דפטור, כגון שמכר הכהן את הכחוש לאחר, דבכה"ג לא תשתכח תורת מתנות כיון דמכח כהן אתי, ולכן שנה ר"פ דבריו במעשר ולא בבכור ספק, ועי' חולין קל"ב ב' דמוכח במתני' דבבא ליד כהן פטור, - אפי' אם נימא דספק מתנות לר"מ לכהנים משום עני ורש הצדיקו, כאן שנקבע בו דין ספק מעשר שנאכל במומו ואסור בגו"ע, אין לחדש בו חיוב מתנות, בפרט שיש טעם דלעיל שמא יתירוהו בגו"ע.

קצת הא דסתם תנא ברישא פלוגתייהו, כיון דמילתיה דת"ק אתיא אף כר"ט, ואליבא ידידה מודה ר"י דחייב, ולכן הוצרך התנא בסוף לבאר טעמייהו דר"מ ור"י, ולומר דר"מ הוא דפליג, וכ"מ בספר מרן זלה"ה סוס"ק י"ב דלר"ט אחר חזרה השני פטור מן המתנות.

יש להסתפק אם לאחר שחלקו ונטל הישראל את הבכור נודע שהבכור ביד הישראל אם צריך להחזיר אותו לכהן, או שכבר זכה בו הכהן ומכרו לישראל, וכן יש להסתפק ברועה כהן לר"ט לאחר שחלקו ונודע אם בטלה החלוקה, ובפשוטו נראה שלא נקבעו הלכות מכח הספק אלא כ"ז שיש ספק, אבל משנודע איגלאי מילתא דשומא בטעות הואי וחוזר הכל כמדעיקרא, שו"ר בספר אאמו"ר שליט"א ס"ד סק"ד עוד טעמים בזה שלא עשאוהו כזוכה אלא כ"ז שהדבר ספק.

שם גמ' מ"ט דר"מ אר"י הואיל וכהן בא עליו משני צדדין, וכ"מ טעם זה בדר"מ בתוספתא, [נעי' פי' רגמ"ה די"ג מ"ט דר"ע, וכנראה כך היתה גרסת השטמ"ק י"ז ב' אות ב' בשם תו"ח, ועמש"כ לעיל דלר"ט קודם חזרה לכו"ע חייב, ולאחר חזרה לכו"ע פטור], ונראה דלר"מ אין הכהן חייב ליתן לישראל את הבכור במוחלט, כ"ז שאינו נותן לו קנין מוחלט בשניהם, שהרי כשזוכה הכהן גם ביפה כדי לקיים בו מצות נתינה בודאי, הרי יודע שלא יניח לו הישראל לזכות בו, וא"כ אין כאן זכייה, וכיון דמעיקרא לא נתן לו במוחלט, ממילא נשאר חיוב המתנות בכח ממ"נ, שו"ר בזה בירושלמי פאה פ"ה ה"ב ועי' להלן בזה.

שם מהו דתימא טעמא דר"י כו' לדבריו דר"מ קאמר ליה כו' יש לעי' מהיכי תיתי להמציא שתי מחלוקות ביניהם, דהא ודאי כשאר"י לר"מ אודי לי מיהא כו' קושטא קא"ל, דכל שחליפיו ביד כהן עשאוהו כזוכה, ונפ"מ במלוה מעות גיטין ל' א', וכיון דר"י

חייבוהו לחוש לספק זה, אבל כלפי שמיא גליא שאין זה ממונו, כגון אם קידש אשה בממון זה או שנטל אתרוג ולולב שזכה בו מכח ספק אם חשיב שלכם, והנה ודאי שהדין הוא שנוהג בו כממונו לכל דבר, ויוצא בו יד"ח ללולב ומקדש בו את האשה קדושין גמורין, דלא מצינו שיהא הממון ביד האדם ולא יתירו להשתמש בו לכל צרכיו, מיהו יש לדון בזה ג' אפשרויות א', שדינו ככל האיסורין היכא דסמכינן על חזקה ורוב, שאם באמת טעה הרי עבר איסור ובנודע מביא חטאת, ומ"מ כ"ז שלא נודע א"צ לחוש ומותר לסמוך על חזקה ורוב, ב' דממון עדיף מאיסורין כיון שבעלות תלויה בשליטת האדם ולא משתנית מציאות זו במה דכלפי שמיא גליא שאין זה ממונו, דסו"ס גליא נמי שבעל הממון האמיתי איבד את שליטתו על הממון והרי הוא ברשות התפוס בו לכל דבר, ואפשר שחשיב כיאוש והפקר, או שב"ד קובעין שמי שזוכה בו מן הדין יש ליתן לו בעלות גמורה, שכל מניעה שמצמצמת בעלותו חשיב השני כמזיקו, ולכן בשמא ושמא שנשאר ביד המוחזק, צריך השני ליתן לו זכות לנהוג בו בעלות בכל דבר, וכך הנהגת ב"ד בכל גונא אף כשהבע"ד עומד וצווח.

והנה לפי אופן ב' שכתבנו אם יורד הטעות ונתברר הספק, בטלה ההנהגה למפרע, שלא קבעו שום דינים לספק שטעינו בו לגבי מכאן ולהבא, מיהו למפרע מה שעשה בדברים שא"א להחזיר שפיר עשה כדן, ויש אופן ג' לומר שקבעו חכמים הדין במוחלט שגם אם יורד שטעו לא יצטרך לשלם אלא מעות, שהתירו לו לזכות בחפץ במוחלט, כדי שלא יהא חשש בדברים שצריך בעלות מוחלטת בחפץ כאתרוג וקידושין וכיו"ב, והשתא גם כלפי שמיא גליא שהחפץ שלו אלא שחייב דמים, וכן אם נימא שהבע"ד מתיאש מכח הפסק ב"ד, ג"כ נמצא שהחפץ במוחלט של המוחזק, ומ"מ נפ"מ באופנים שאין מי

לענין הלכה פסקו הרמב"ן והרא"ש כר"מ, והכי משמע במתני' דרישא הוי סתמא כר"מ, ואע"פ שהתנא ביאר דר"מ היא, מ"מ הוכיח בסתמתו דס"ל כר"מ, דאל"כ הול"ל ברישא דר"מ, ואין זה סתם ואח"כ מחלוקת, חדא מפני ששנה המחלוקת ברישא, ועוד דכולה חדא בבא היא, ולא שייך לומר דבטעמא דר"י חזר רבי לעשותה מחלוקת, וכ"מ גיטין ל' א' דלא מוקמינן סתמא כר"י, ואם הלכתא כותיה לא חשיב יחידאה, ועי"ש ברשב"א, ומשה"ק תו' מההיא דב"מ כבר נתבאר לעיל שאין זו סתירה, מיהו ערשב"א גיטין הנ"ל ולדבריו י"ל דהלכתא כר"י הכא, וכן צ"ל בדעת הרמב"ם דבפ"ט מבכורים ה"ג פסק כר"י ובפ"ז מה' מעשר ה"ה פסק דלא כר"י לענין מלוה מעות, וע"כ לחלק כהרשב"א, וכ"כ שם מהריק"ו, והש"ך בסי' ס"א ס"ק י"א הביא דברי הרמב"ם לפסוק כר"י, וכ"כ בשם הרע"ב והיש"ש, וכ"כ הפר"ח שם, [ובבבבגר"א ס"ק י"ט ציין להש"ך, וכנראה כונתו דמ"ש המחבר בסי"ט כונתו להוסיף כהש"ך, כשלא בא ליד כהן אלא חליפיו], וצ"ע שלא הביא דהרמב"ן והרא"ש חולקין, וכ"נ דעת תו', וכנראה ס"ל דספיקא לקולא דהממע"ה.

שו"ר בתוי"ט שציין לירושלמי פאה פ"ה ה"ב דמוקים מתני' דהתם כר"י, מיהו התם ענין אחר הוא שהרי א"צ אלא שיזכה בספק לקט, וממילא יפטר הישראל מנתינה, ודנו שם בירושלמי אם צריך לזכות לכהן את הבכור אליבא דר"י, ולע"כ שם, אבל לתלמודן אתיא מתני' דהתם אף כר"מ, דנותן לו ספק לקט ונפטר מנתינה, ואולי התם גרע דלקט אין לבעלים טוה"נ, ולכן אינו מחליף כרצונו, וצ"ת שם.

י. בדין ממון שאדם זוכה בו מכח ספק שאין מוציאין מן המוחזק, יש לברר האם מכח ספק נעשה ממונו בודאי, או שלא

שיתייאש, או לדין לקוח למעשר בהמה, דכל שזוכה בו מכח הבעלים שנתיאש הו"ל לקוח.

ופשטות הדברים נראה שלא היתה שום תקנה לקבוע זכות המוזחק במוחלט גם אם יוודע שטעו, דבלא מושב ב"ד אין נקבע ד"ז, ולא מצינו שתיקנו כן, אבל שפיר יש לקיים דכל ספק שאינו עתיד להוודע נקבע דין הממון במוחלט, ובוזה עדיף ממון מאיסורים, שבממון גם כלפי שמיא גליא שמעתה זכה בממון במוחלט לכל דבר, וכאופן ב' שכתבנו, דכל מה שנעשה קודם שנודע חל במוחלט, מיהו מכאן והלאה יש לשנות כל מה שניתן לשנות אפי' למפרע.

ומצינו לענין מעשר בהמה שהספיקות נכנסין לדיר להתעשר כדאמר י"א א', וכן מצינו שפודין פט"ח ספק בשה אחד כמה פעמים, כמ"ש תו' ד' דב' דהיינו מתני', ואפי' נפרש מתני' כרש"י, מ"מ הדין אמת כמבואר בתוספתא וכמשנ"ת לעיל סק, ואף אם פדה בו ספק חוזר ופודה בו ודאי כמשנ"ת שם, הרי דחשבינן ליה כודאי שלו, ואע"פ שלענין איסורים הצרכנו הפרשה, מ"מ כיון דלענין ממון הוא פטור מנתינה, חזר להיות ממנו הודאי לפדות בו ודאי פט"ח, וכן נכנס לדיר להתעשר.

וייש כאן לבאר שני דברים א' מה תועלת יש בהפרשה כזו שלא יהא לכהנים שום זכות בה, ב' איך פדיון פט"ח נכנס לדיר להתעשר, הרי זה ספק לקוח, דנהי דיהבינן ליה זכות מוחלט לתפוס הטלה שיהא שלו, אבל סו"ס מכח ספק הוא זוכה בו, ולפעמים זוכה בו מכח ספק שרק מיעוט אפשרויות שהוא שלו, ורוב הסיכויים שהוא חייב בפדיון, ואפ"ה אין הולכין בממון אחר הרוב ופטור מנתינה, וא"כ לענין לקוח הו"ל ספק לקוח.

וביאור הדברים דלענין פדיון פט"ח יש מצות הפרשה גם כשפטור מנתינה, כמו כהן שירש אבי אמו ישראל שפודה הפט"ח

לאפקועי איסוריה, ולבטל ממנו מצות עריפה לר"ש, וה"נ בספק שקבעה תורה שהוא פטור מנתינה לא בטלה מצות הפרשה, ונמצא שהוא באמת מפריש שלא ע"מ ליתן לכהנים, ומצינו דמהני האי טעמא לר"א י"ב ב' שיפקע האיסור בהפרשה לחוד, כיון שבאופן זה פטור מנתינה, וזהו דין מיוחד במתנ"כ שמצת הנתינה היא לפי הדיני ממונות, וכשא"א לחייבו בנתינה הרי הוא ככהן שפטור מנתינה, (מיהו מצינו בתרומה שבטלה מין בשא"מ שפטור מנתינה, אע"פ שבממון חייב, דכיון שבטלה קדושת תרומה בטלה מצות נתינה, שאין כאן נתינת תרומה אלא נתינת חולין, ולע"כ).

ולענין מעשר בהמה דלא חשיב לקוח זהו דין מיוחד בפדיון פט"ח, דודאי אם נתערב שה שפדה בו פט"ח ודאי, בעדרו, שוב אין נכנס להתעשר כל הדיר, דהו"ל כלקוח שנכנס לדיר שכולן פטורין, ואע"פ שעדיין לא בא ליד כהן, ואפי' אם פטור מנתינה כגון שמת אחד מהן דהממע"ה, דודאי כל ממון שהי' שייך לשבט הכהנים דינו כלקוח, ורק ספק פט"ח שמתחלה מפריש השה ע"מ שלא יצא מרשותו, בזה נתחדש דלא חשיב לקוח, כיון שמתחלה נצטווה להפרישו לפדיון בלא מצות נתינה, וכמו שפשוט שביד כהן אין הטלה שפודה יוצא מרשותו, שמתחלה הפרישו לפדיון ולא להוציא מרשותו, ה"ה בספק ביד ישראל שפטור מנתינה, ומה"ט פשיטא לן י"ב ב' שפודין ספק פט"ח בבהמת שביעית, כיון שלא יצאה הבהמה מרשותו כלל, קצרן ש"ד ד"ז אינו בשום ספק מתנ"כ אפי' ספק רחוק, וזהו דין מיוחד בפדיון, שהפטור כבר הוחלט קודם הפדיון, ונמצא שהשה בודאי לא יצא מרשותו.

ולאחזק אין ללמוד מהא דפודין בשה אחד כמה ספק פט"ח דה"ה שאפשר לסמוך בספק ממון להשתמש בו להרבה ספיקות, אע"פ שברובי הספיקות יש ס"ס

להחמיר, דשאני פדיון פט"ח דמעיקרא לא נפיק מרשותיה, ולא נצטווה בו במצות נתינה, ול"ד לשאר ספיקות דנפקי מרשותיה ויש לו רשות תפיסה מספק, ולפ"ז א"צ כאן להגדרה שכתב מרן זללה"ה בספק קדושין דחשיב כנכנס לרשותה ונטלום ממנה, וכ"כ כאן בסי"ז סק"ח, דשאני פדיון פט"ח דמכח ספק לא נצטווה בתחלה אלא במצות הפרשה בלא נתינה, וסגי בזה לאפקועי איסוריה, וכדחזינן לר"א י"ב ב', אע"פ שהאמת שאם יודע שהוא פט"ח ודאי הרי הוא שייך לשבט הכהנים, ולר"א פקע הפדיון כיון דחסר בנתינה, דמ"מ מצות פדיון ספק פט"ח נקבעת איך שצריך לנהוג בספק שלא עתיד להוודע לעולם, ואם איגלאי מילתא שהי' טעות הדר דינא, שאין דינים לטעויות במציאות, אבל בספק שאין עתיד להוודע לא צייתה תורה בנתינה כלל, ול"ד לבכור עצמו ולפט"ח עצמו שמציאותו מקדשתו לשבט הכהנים, אבל בפדיון שנעשה ע"י האדם אם אין מצווה בנתינה לא נפק מרשותיה כלל.

ואאמו"ר שליט"א כתב בס"ג סק"י להוכיח דממון דמוקמינן אחזקתיה עדיף מאיסורין דסמכינן אחזקה, מהא דבספק פט"ח אפי' בספק רחוק כתבו תו' והרא"ש דפודין לכתחלה, ובשה שפדו בו לא חיישינן וחוזרין ופודין בו, ולפמש"כ דפדיון פט"ח עדיף מכל ספיקות אין קושיא מזה, וכן מהא דהוצרכו פסוק להחמיר לפדות בו פעמים הרבה לעיל ד' ב', לפמש"כ לעיל עיקר הפסוק לאשמועינן דלא חל על השה כלום וחוזר ופודה בו, ואף בודאי איצטריך קרא, ונלדעת תו' צ"ל דכשחזר ופדאו מן הכהן הוה פשיטא לן שפקעה זיקת פדיון ממנו, ורק בספק איצטריך קרא, וילפינן ליה מהלויים שלא פדאו בהמותיהן ואעפ"כ חזרו ופדו עליהם], וכמשנ"ת לעיל ס סק, והא דקפץ אחד מן המגויין לתוכן לא בטל ברוב לשווייה עשירי ודאי, היינו מפני שביטול ברוב אינו קובע דינים חיוביים במתבטל, רק מבטל

ממנו חשיבות איסורו, וא"כ כשקפץ מגוי לתוך ט', אין כאן עשרה חייבין, וממילא גם לענין עשירי ודאי לא מהני ביטול ברוב, וכמשנ"ת לעיל ס סק.

ומ"מ יש לקיים הדברים דחזקת ממון עדיפא, שנעשה הממון בודאי שלו, שכן ראוי לקבוע בעלות מוחלטת למי שזוכה בממון, אע"פ שזוכה בו מכח ספק, אלא שד"ז נקבע רק בספק שאין עתיד להתברר, שאז ראוי לקבוע דינים מוחלטים ולת' למוחזק הממון בכל כח הבעלות, ואף בממון שיתכן שיתברר מ"מ ההלכה נקבעת כאילו לא יתברר לעולם, ואם נודע אח"כ בטל דינא, ועי' במ"מ ק"ו א' דבמילתא דעבידא לאיגלווי לא מטרחינן בי דינא עי"ש.

מן האמור נלמד שמי שקבל אתרוג מכח ספק ונקבע הדין שישאר בידו הרי הוא יוצא בו ביו"ט ראשון דהו"ל שלו בודאי, ואם לאח"ז נתברר שלא הי' שלו, ואין האתרוג בעולם ג"כ יצא יד"ח, דבאותה שעה נתנהו לו במוחלט, ומה שנודע אח"כ אינו מערער בעלותו אלא מכאן ולהבא, וכן למפרע לכל מה שנוגע מכאן ולהבא, אבל כאן שנשתמש ואכל האתרוג בהיתר איגלאי מילתא דהוה קרינן ביה שלכם, ואין עליו אלא חיוב ממון, אבל אם האתרוג בעולם צריך להחזירו לבעליו, ואיגלאי מילתא שלא יצא בו יד"ח, (ויתכן שיצא כיון שבאותה הי' בידו לעשות בו כרצונו, לע"כ), וכן לענין פט"ח אם נודע שהראשון הי' ודאי איגלאי מילתא שבטעות פדה את השאר, מיהו אם לא נודע עד לאחר שאין השה בעולם אפשר דלא פקע פדיונו, דאיגלאי מילתא שהיתה בעלותו מוחלטת, ולא הי' עתיד לחזור לבעליו אלא דמיו.

מי שהיו לו שני חמורים אחד בכור ונתערבו ופדה אחד מיוחד מהם, ולא פדה את המחויב, מהם, אלא את אחד מן הספקות דוקא, וחזר ופדה באותו טלה פט"ח ספק

אחר, ואח"כ פדה באותו טלה את השני, דהשתא נעשה פדיון פט"ח ודאי מכח ממ"נ של פדיון ראשון, אפ"ה אהני פדיון ספק שבאמצע, כיון דלא איגלאי מידי אלא שנתחדש כח ממ"נ ליתנו לכהן.

מי שהוא ספק כהן ספק עבד כהן שנינו ביבמות צ"ט ב' שהדין שבכורו יהא רועה [והוא שלו ומיירי בה"ז כדאמר תמורה ח' א'], וה"ה שפודה פט"ח והוא שלו, העיר הראי"פ נ"י דממ"נ שאם יפדה כמה פט"ח על שה אחד הדין נותן דלא חל, שאם הוא ישראל הרי נתפס השה בפדיון ראשון, ואם הוא כהן הרי הפט"ח פטור מפדיון, וא"כ כשחזור ופודה על אותו שה סותר עצמו ממ"נ, ונראה דמ"מ שפיר דמי דסו"ס כיון שהטלה לעצמו ועושה בו כל חפצו, ונותנו לאדם אחר והוא פודה בו פט"ח, א"כ אינו בדין שהוא עצמו לא יפדה בו, דכללא הוא בכל ספק שחייב בהפרשה ופטור מנתינה, וכיון שפטור מנתינה הו"ל ממונו לכל דבר, ומ"מ חייב בהפרשה לאפקועי איסוריה, ולר"ש פטור כמו בספק פט"ח.

יא. עוד כתב אאמו"ר שליט"א טעם נוסף שיזכה ישראל בשה במוחלט ולא יצטרך ליתן לכהן אלא דמיו, דכמו שאמרו במתנות חולין קל"ד ב' ואם אין שם כהן מעלין אותן בדמים ואוכלן מפני הפסד כהן, ה"נ יש לו ליטול השה ולהתחייב בדמיו אם יודע שהוא של הכהן, דזוהי טובת הכהן שלא ימות השה, מיהו יש לדון גם במתנות אם החליט בדעתו לקנותן והגיע כהן אם חייב ליתנם לו או שכבר קנאם, וכן יש לשאול בהשבת אבידה דמכאן ואילך שם דמיהן ומניחן, מה הדין אם הגיע הבעלים מיד לאחר ששם דמיהן, אם חייב להחזיר לו בהמתו, ואפשר דהתם ידע שעברו יב"ח ומתיאש, ולא הוי יאוש ברשות, כיון שהמוצא רשאי למכרו, ואם מכר לאחר מסתברא דלא מצי מפיק מיניה, וא"כ הנדון ברשותו רק מפני שלא

נעשה מעשה לחלות קנינו, ואם הדין שמשעה ששם דמיהן והניחן נתחייב באחריות הבהמה, שאם מתה יפסיד המוצא, אינו בדין שירויח בעה"ב כשבא לקבל בהמתו, וכן הדין במתנות, ונראה שבאמת הדין נקבע לפי השעה שמתחייב באחריותו, אבל אפשר שאין להחלטתו משמעות קובעת, וסתמא דעתו שיוכל לחזור בו כ"ז שירצה, דלמה יקבל על עצמו אחריות בלא ריוח, שהרי אינו חושש שמה יגיע כהן או הבעלים בדיוק ברגע זה, אבל משבישלן וכיו"ב כבר זכה ונתחייב באונסין.

ולאחמו"ר י"ל דמשעה שבא לפדות בשה זה פט"ח אחר קיבל על עצמו אחריות, והו"ל כלקחו מיד הכהנים ונתחייב בדמיהן, כך נתבאר בספר אאמו"ר שליט"א שם, מיהו אפשר דלא זכה הבעלים בשה אלא כשאין כאן כהנים, דכיון דהכהנים כהלכו למדה"י הו"ל משיב אבידה, אבל כשהספק מחמת חסרון ביור של הבעלים, ועכשיו נודע שהי' בכור, א"כ בטעות נקבע כאן דין משיב אבידה, גם יש לדון שאפי' אם הישראל אינו רוצה לקבל אחריות לצד שיתגלה שהוא חייב בפדיון, אפ"ה יכול לפדות בו פט"ח, כיון דהשתא מיהא ידידה הוא בודאי מכח ספק וכמשנ"ת לעיל סק"י.

יב. עוד בדין ממון שזוכה בו מספק, אם נעשה שלו בודאי, והנה מצינו ב"ב פ"א ב' דהקונה שני אילנות בתוך של חבירו דספק אם קנה קרקע, מביא ואינו קורא, והקשה בחמד"ש ס"א (ולא ראיתיו בפנים) אמאי מביא הרי מכח ספק נשארה הקרקע בחזקת המוכר, והו"ל כאין לו קרקע בודאי, [וערמב"ן ור"ן ב"ב כ"ו ב'] ואפשר דסברי דהוי ספק יניקה, וצ"ע], ולכאורה נראה דהא דממון שניתן מחמת ספק הוי שלו בודאי, היינו דוקא כשהממון ניתן לו עכשיו, דאין לנו לעכב זכויותיו בממון ללא תועלת, וכמשנ"ת לעיל, אבל ודאי שבאמת יש כאן

לפמ"ש"כ לעיל, והדין נותן שאינו משלם אגרא כיון שנפסק הדין במוחלט שהקרקע שלו, וכשנודע לא בטל הדין אלא מכאן ולהבא, וגם למפרע למה שנוגע מכאן ולהבא, אבל לא לענין אגרא, וא"צ בזה לתורת גזלנות, אלא דכמקח לזמן חשיב, והרי מתחייב לשלם דמיו אם אכלו ואיבדו, וכל כה"ג אינו משלם אגרא.

ובשם מרן זללה"ה כתב דהו"ל כזכה בקרקע וחזרו ולקחיה ממנו, ואינו תח"י כעת, דלכאורה לאחר שלקחיה ממנו אינו מביא ביכורים, אלא שכ"ז שהוא תפוס בקנין פירות יש לדון שיש לו קרקע ונוטלין אותה הימנו, וזה שייך קצת לסברא שכתבנו, מיהו מה שדן בכל קידושי ספק דחשיב שזכתה ונטולה ממנו, יש להוסיף דכיון שהתפיסם בידה מרצונו, הרי נתן לה כח מוחזק גמור ולא כתפיסה בעלמא, ובכה"ג בטלה זכות מרא קמא שלו, וחשבינן כא"ל קבלי קידושיך, ותהיי בדין מוחזק בממון לכל דבר, ונתבאר במקו"א.

ושמעתי להעיר במ"ש גיטין מ"ב ב' דכהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה שניהם אוכלין בתרומה, אע"פ שמכח הספק אינם יכולים להשתעבד זה בזה, ואמרינן בגמ' דלא דמי למעוכב גט שחרור כיון שאם יבא אליהו ויאמר מי הוא העבד, קנין כספו הוא, הרי חזינן דלא חשיב ליה כודאי מכח הספק, שהרי במציאות לא יוכל להשתעבד בו כלל, ואפ"ה אזלינן בתר האמת דגליא כלפי שמיא, ונראה דהתם נמי לא נקבע שום דין על שניהם מכח הספק, אלא הניחום בספיקם עד שיגדלו וישחררו זא"ז, שאין הכרח ואין אפשרות להחליט דינם כעת, ואמנם מעשה ידיים שלהם עושה כל אחד בשלו כממונו הודאי, אבל לקבוע דין בגברא שהוא משוחרר ממלאכה אלא שמעוכב גט שחרור מהיכי תיתי שנקבע כן.

ספק אלא שאנו נאלצים להכריעו בודאי, וכ"ז כשהדבר נוגע למעשה, אבל בקונה שני אילנות שהקרקע משועבדת ללוקח מכח הקנין פירות, אין לב"ד להזדקק כעת ולהכריע שאין לו לקרקע, ואף שהאמת כן, מ"מ למה נפקיע ממנו בודאי זכות זו שיש לו בקרקע, בזמן שכעת בלא"ה הקרקע משועבדת לו, ואף שיש נפ"מ לענין הגדילו והעלה מן הקרקע, מ"מ עיקר הקרקע משועבדת לו, והוא תפוס בה מן הדין, וכה"ג נשאר בדין ספק שיש לו קרקע עד שימותו האילנות, ומשימותו תחזור הקרקע לבעליה במוחלט, ויהא מביא וקורא, כדן כל ספק ממון, דלענין הסברא שאין ראוי לצמצם זכויותיו בממון ללא תועלת, אין לחלק בין קרקע למטלטלין, ועוד שאם הלוקח מונע מנו כח הודאי, הרי הוא כמפסידו ממה שפסקו לו ב"ד, ואינו רשאי להפסידו ללא תועלת, ואפי' אם חזר המוכר וקנה ממנו אילן אחד שבודאי אין לו קרקע, מ"מ המוכר מביא וקורא, כיון שבאילן זה כבר נקבע הדין שהקרקע בחזקת בעליה, ומהאילן השני יהא הלוקח מביא ואינו קורא, ואין זו סתירה אע"פ שכל הנדון על אותו מקח של שני האילנות.

ואאמו"ר שליט"א כתב שם לחלק בין קרקע למטלטלין, דהא דזוכה בממון בודאי, היינו שהתירו לו לגזלם, דכמו שגזל מפקיע מבעליו, כך התפיסה בהיתר, אבל בקרקע שאינה נגזלת אכתי בחזקת בעליה האמיתית קיימא, ולכן מביא ואינו קורא, וראיתי שכע"ז השיב הנתיבות להחמד"ש בס"ב, ושכתב שם הנתיבות שאם חזר המוכר ולקח ממנו אילן אחד ג"כ אינו קורא, ולפ"ז קרקע זו לעולם בחזקת ספק, ולעיל כתבנו שאין להשאיר ממון ביד בעלים בספק לעולם, וזה מחייב לנהוג כן גם בקרקע.

ולענין אם מי שתפוס בקרקע מחמת ספק, נודע שלא הי' שלו אם משלם אגרא, ג"כ אין נראה לחלק בין קרקע למטלטלין

סימן ח

בהלכות פדיון הבן

והנה בכור לכהן ואינו בכור לנחלה אינו ענין בלכור לדבר אחד, דכל קדושת בכור באם תליא, ומה שנקרא הבא אחר יוצא דופן בכור לדבר אחד, הוא מפני שקדמו אחר באם, ולא משום נחלה כלל, אלא מפני שקדמו ולד אחר, ואינו ראשית ביכורי בטנה, וכמו שבבמה יוצא דופן מבטל כח בכור מהבא אחריו לר"ע י"ט א'.

ולפ"ז הדין נותן שכמו שנפלים פוטרין דלא חשיב פטר רחם, ה"ה דפוטרין דרך דופן שלא יחשב ראשון לולדות, דכיון דנפל ולד הוא ודרך דופן חשיב קדמו אחר, אין לחלק בדין נפל בין דרך דופן לדרך רחם, ואמנם לר"ש ה"ה הראשון נפל דרך דופן הבא אחריו בכור לנחלה ולכהן, אבל אכתי י"ל דלרבנן מיקרי בכור לדבר אחד, כיון שאינו ראשון לולדות, דהא ענין הנחלה לא מעלה ולא מוריד בנודן בכור לדבר אחד, ואמנם ברחם מורגש טפי שכל הפותח את הרחם פוטר, אבל בלא ראי' יש להשוות דיני ולד לכל דבר.

וכן יש להוכיח מדר"ט י"ט א' דמספק"ל שהיוצא דופן קדוש בבכורה, ולדידיה ודאי דנפל דרך דופן כנפל דרך רחם, וש"מ דחשיב קדמו אחר בנפל דרך דופן ומיקרי בכור לדבר אחד, וממילא לרבנן לאו בכור הוא כלל.

וכבר דנו בזה הס"ט והגרע"א ז"ל שדקדקו מהט"ז סי' ש"ה סק"נ דכשהוא גם בכור לנחלה הרי הוא חייב בפדיון, אבל הס"ט בסי' קצ"ד סק"כז חלק עליו בזה דכיון שאינו בכור לולדות אינו בכור כלל, ונקט כן בדעת

א. מ"ז א' מתני' יש בכור לנחלה ואינו בכור לכהן בכור לכהן כו' בכור לנחלה אינו ענין לקדושת בכור כלל, שענינו רק ביחס לאביו שהוא ראשית אוננו, ולא הוזכר בתורה בענין הנחלה פטר רחם כלל, והבא אחר הנפלים מיקרי ראשית אוננו שהוא הראשון שאביו דוה עליו, ע"י ב"ב קי"א ב', (וכנראה אוננו מלשון אנינות מלבד מה שמתפרש בפשוטו כחור), וכן מי שלא היו לו בנים ונשא אשה שכבר ילדה, הרי הראשון בכור לנחלה, והבכור הזה אין בו מעלה בעצמותו רק ביחס לאביו, (ע"י ב"ב קכ"ו ב' דמסי ווקיה, ואפשר דשם תרוייהו בעינן).

אבל קדושת בכור שבתורה באדם ובבהמה היא כמו ביכורים וראשית, שהנולד ראשון מקודש לשמים, וזה שיש רק בבכור לאם, דלגבי דידה יש מעלה בראשית פריה, ומבואר לעיל י"ח ב' שהבכור יפה מן הפשוט, והבכור הזה שיש מעלה בעצמותו הוא ה' מקודש לעבודה עד שלא הוקם המשכן, ואף קודם שנתקדשו בכורות במצרים יתכן שהי' תלוי בזה, (מיהו הבכורה שמכר עשו ליעקב לכאורה היא ביחס ליצחק ולא לקדושה עצמית שזה לא ניתן להמכר, ואפשר דעבודה שהיתה מסורה ליצחק מוריש שפיר לבנו הבכור ננחלה, וענין עבודה בבכורות לאם זה נתחדש רק בפרשת קדש לי), וערמב"ן פ' בא מ"ט לא קידשה תורה גם בכור לאב שניצול במצרים ביום הכות ד' בכור לאב ובכור לאם, ולמש"כ החילוק דבכור לאב אין לו מעלה בעצמותו, ולא קידשה תורה אלא את החשוב בעצמותו ולא החביב לאביו.

ובפסברא ג"כ נראה דכיון שדין פוטר רחם נקבע לפי דיני ולד, וכמין בהמה חי' ועוף אינו פוטר ושליא פוטרת, יש ללמוד מזה דנפל ולד הוא לכל דבר, ולא דין מיוחד לפתח רחם.

ב. **שם** עודה שפחה ונשתחררה כו' בכור לנחלה כו' מה שהוזכר במתני' בכור לנחלה גבי שפחה ונכרית צ"ב, דהא לעולם אין ענין נחלה תלוי באם, וכבר קתני דנשא אשה שכבר ילדה הר"ז בכור לנחלה, ואמנם אין כאן קושיא גמורה דכיון דקתני לכולהו לתא בחד בבא, צריך לסיים בכור לנחלה משום בבא דרישא דנשא אשה שכבר ילדה, אבל יותר מיושב אם יש חידוש בנחלה בכה"ג, וזהו שרצו לדקדק בגמ' מכאן שאפי' הי' נשוי לנכרית זו וילדה לו בנים ונתגיירו שניהם אפ"ה הו"ל בכור לנחלה, ודחו דמיירי בנשאה רק משנתגיירה, וחידושא דמתני' רק בדין בכור לכהן לאפוקי מדריה"ג.

ולמסקנא נקטינן דלכו"ע ריה"ג שאמר בכור לנחלה ולכהן ס"ל שאע"פ שהיתה נשואה לו בגיורתו, מ"מ הנולד לו ממנו בישראל בכור לנחלה ולכהן, וכאילו נאמר נשאה עודה שפחה וילדה לו, מ"מ הבא אחריהן בכור לנחלה ולכהן, ולר"ל אף לרבנן הדין כן לענין נחלה, וכן לר"י הדין כן בשפחה, וק"ק כיון דבכור לנחלה דקאמר ריה"ג היינו אפי' היתה נשואה לו, מגלן דלרבנן אין הדין כן, וי"ל דר"י אינו מפרש מתני' בגר כלל, אף לריה"ג אע"פ שהאמת כן, ומתני' מתפרשת בנשא שפחה משנשתחררה, וכולהו בכי קיימי במי שלא היו לו בנים.

לכאורה הי' אפשר לאוקומי רבותא דמתני' בישראל שבא על גויה ושפחה וילדו לו, דבזה לכו"ע הבא אחריהן בכור לנחלה כיון שאין זרעו מיוחס אחריו אפי' כדין גוי שנשא גויה, וכמ"ש הרמב"ם ושו"ע חו"מ סי'

המהרש"א כ"ו א', והגרע"א ז"ל ציין שם לדבריו בחידוד הלכות ששם לא סתר דברי הט"ז עי"ש, ולמש"כ ג"כ מסתבר דנחלה לא מעלה ולא מוריד.

ברם יש לדון בזה מטעם אחר, דהנה המקור שנפל פוטר רחם נלמד מקרא דוכל פטר שגר בהמה דמיניה ילפינן לעיל ג' א' דנפלים קדשי בבכורה, וכיון דקרי ליה פטר רחם ממילא הבא אחריו אינו קדוש, וכ"מ במכילתא פ' בא (פי"ח אות קי"ט במלבי"ם), ושם (פט"ז אות ק"ב) מקיש בכור אדם לבכור בהמה מה בהמה הנפלים פוטרם בו הבכורה אף האדם הנפלים פוטרין בו את הבכורה, וביאור הדברים דנהי דבאדם אין שום דין בכור לנפל, מ"מ למדנו שפוטרין את הרחם, כיון שהמציאות הזו לאו בקדושה תליא אלא במציאות פתיחת הרחם, וכיון שבבהמה שהוא קדוש ודאי פוטר, ילפינן מזה ג"כ לאדם אע"פ שאינו קדוש, או יתכן דבאדם נמי יש לו חשיבות בכור כמו בבהמה, אלא שאין נפ"מ לחמש סלעים קודם ל' יום.

ולפ"ז יש להסתפק אם מה שהנפלים פוטרין את הרחם זה בגלל שנפל ג"כ קדוש, וא"כ בנפל דרך דופן אינו פוטר, או דגלי קרא דנפל ג"כ ולד ולא בקדושה תליא מילתא, וא"כ גם בנפל דרך דופן חשיב שקדמו אחר, ולכאורה יש לפשוט ד"ז מדר"ט דלדידיה גם נפל דרך דופן פוטר, כיון דס"ל דיו"ד ג"כ קדוש בבכורה, לצד דמספק"ל דבכור לדבר אחד הוי בכור, ומדר"ט נשמע לרבנן שכל מה שדנו ביוצא דופן זהו גם בנפל כמו בדרך רחם, מיהו יתכן לומר דבנפל מודה ר"ט שרק פטר שגר קדוש דהיינו דרך רחם דמיקרי פטר, ובזה לא מספק"ל דביו"ד יחשב בכור בנפל, דלשון בכור מתפרש בחי, ומ"מ צריך ראי' לחלק בין ולד דרך דופן לולד דרך רחם, וסתמות הדברים שדינם שוה וגם נפל דרך דופן פוטר, וכמ"ש הס"ט.

שם נתגיירה מעוברת נשתחררה מעוברת היינו היא וולדה, אבל אם לא שחרר האדון את הולד, אינו בכור לכהן, דעבד לא קרינן ביה בישראל, וכן אם לא נתכוונה לגייר את הולד, עי' דגמ"ר סי' רס"ח א' שכתב דבלא ידעו ב"ד שהיא מעוברת תליא באשלי רברבי, ומבואר דבלא נתכוונו לגיירו אינו גר, מיהו אם עובר ירך אמו הרי הוא מתגייר ממילא, וצ"ע בזה דאם רבא ס"ל עובר ירך אמו למה הזכיר שא"צ טבילה, ומשמע שצריך להטבילו, וגם הדגמ"ר כ"כ להלכה אף שכתבו תו ב"ק מ"ז א' דקי"ל עובר ירך אמו הוא.

והקשו מכאן לדברי הרמב"ן יבמות מ"ז ב' גיירות מעוברת בנה חייב במילה במצוות גירות, ולא כדין ישראל שנימול, שהרי הוכיח מזה דמהני טבילה קודם מילה, והקשה דמהא דחייב בפדיון מבואר שהוא ישראל גמור מיד כשנולד, וכ"מ בברייתא יבמות צ"ז ב' דחשיב בנה לענין אשת אח וש"מ שהוא ישראל כשנולד, כן הובא בספר אאמור"ר שליט"א יבמות שם בשם האחיעזר, עי"ש עוד בזה, [שו"ר בחזו"א אה"ע ס"ד סק"ט עוד ראיות], ואאמור"ר שליט"א תירץ שהוא כישראל בזמן מתן תורה שהמילה והטבילה והרצאת דמים היו להכניסם בברית, אבל כבר היו בכלל ישראל קודם לכן, וה"ה כאן הוא כישראל גמור מכאן אמו, ומ"מ צריך מילה להכניסו בברית, ומזה הוכיח הרמב"ן דאין הסדר מעכב.

ולפ"ז מודה הרמב"ן דישראל גמור הוא מיד בלידתו, אלא שיש עליו מצוה למול ולהביא קרבן להרצאת דמים, ומה"ט מיושב יותר לומר שנשלמה גירותו בטבילה כאמו, כיון שאין בו חסרון דערלה בשעה זו, דאין לחלק בין נתגיירה קודם שעלתו ניכרת לנתגיירה בסוף עיבורה, דבכל גונא עובר אינו כערל לשום דבר, וכיון שכן אין כאן ערלה שמעכבת גירותו, דהא חשבינן ליה כישראל גמור מצד אמו, ויש לפרש שזוהי כונת תו'

רע"ז ס"ט, וכן מתרפשת פשטא דמתני' יבמות כ"ב א' דקתני חוץ ממי שיש לו מן השפחה ומן הנכרית שלא הי' בנו כלל, אלא דלא ניחא לן לאוקומי מתני' בעבריינן, שו"ר שכבר כ"כ במ"מ פ"ב מנחלות הי"ב עי"ש.

לשון המשנה עודה שפחה כו' ק"ק דהול"ל שפחה שילדה ונשתחררה, [ולגרסת שטמ"ק ילדה עודה לכאורה מיותר לשון עודה], ובבהגר"א חו"מ שם משמע דמפרש עודה שפחה מרמז גם משילדה לישראל באיסור, ומ"מ פריך שפיר מסיפא דמשבאת לישראל ילדה ס"ד דקאי אגר שנתגייר עם אשתו, עי"ש וצ"ב.

שם ריה"ג בכור לנחלה ולכהן שנאמר כו' נראה הטעם משום דקטן שנולד דמי, ומהני האי טעמא אפי' לדידה, ומינה יליף בק"ו לדידה, שחשיבות הבכור במציאות נפגם טפי באם שאינו ראשית פריה, אבל באב מהני טפי גירותו לייחסו כבכור, ורבנן פליגי גם בשפחה שאין לה חיים, דסו"ס אין זה ראשית פריה, ונפ"מ לענין פ"ו שג"כ לא קיים אליבא דריה"ג, ועמש"כ בזה בגמ'.

שם מי שהיו לו בנים ונשא אשה שלא ילדה, בזה יש חידוש שהחיוב על האב אע"פ שאינו בכורו, [ובקדושין כ"ט ב' יליף למה מקרא דכל בכור בניך תפדה], אבל חיוב הבן עצמו נלמד בק"ו מסיפא דנתגיירה מעוברת, שא"צ זיקת אב כלל, מיהו אי לאו קרא דקדושין שם י"ל דהוה פטרינן נמי לבן.

שם נתגיירה מעוברת נשתחררה מעוברת, ברישא קתני שפחה קודם גויה, דהוה פשוט טפי שלידת שפחה מגרעת דהא בישראל הואי, ומביאה קרבן לידה, אבל בעלמא דרך התנא לשנות גירות קודם שחרור מפני שעובר בעשה, - נתגיירה מעוברת היא ובעלה וילדה הבא אחריה אינו בכור לר"י, ובשפחה לכו"ע הבא אחריה בכור לנחלה.

טבילה ולא הרצאת דמים, אבל א"כ הדין נותן שאין בידה שלא לגיירו, והו"ל כאומרת חוץ מרגלי, מיהו בשפחה ע"כ יכול האדון שלא לשחרר העובר כמו שאינו משחרר ידה, וצ"ע בכ"ז ולע"כ.

שם נשתחררה מעוברת, מבואר כאן ולעיל במשנה דשפחה לא מיקריא בישראל, וכ"מ יבמות מ"ז ב' שעבד שנשתחרר צריך טבילה כגו, עי"ש, מיהו עי"ש ברשב"א בשם תו' ובתו' הרא"ש שטבילתו מדרבנן, ומשמע שם דלש"פ טבילתו מדאורייתא, ואע"פ שמילתו ודאי מועלת בלא הטפת ד"ב, מ"מ צריך טבילה ליכנס לדרגת ישראל, ועריטב"א שם לענין קידושין קודם טבילה בעבד, וכ"כ מרן זללה"ה בהערות כריתות ח' ב' שהרצאת דמים של עבד היא בשעה שמשתחרר [ולא בשעה שנעשה עבד, דשני קרבנות לא מצינו דחייב, ולא אשכחן שהאדון מביא עליו קרבן], אע"פ שמילה וטבילה עושה לעבדות וחייב בכל המצות כאשר, ואף מביא קרבנות של מחו"כ ואוכל בקדשים, מ"מ הרצאת דם של גירות היא כשנעשה ישראל גמור, וכן יש ללמוד מדריה"ג דממעט שפחה מבישראל והו"ל בכור לכהן, אע"פ ששפחה שילדה מביאה קרבן ונאכל.

ונראה מזה שכח היהדות של עבד הוא משום קנין כספו של הישראל, [וה"ה במעוכב גט שחרור אם חשיב קנין כספו, ואם לאו הרי הוא כמשוחרר, עי' גיטין מ"ב ב' ולע"כ], ואף אם טבילתו מדרבנן כשמשחרר, מ"מ כ"ז שהוא עבד אינו בכלל בני ישראל אלא עבד ישראל, כדחזינן שהוא אוכל בתרומה כעבד כהן, ולפ"ז הא דבהמתו קדושה בבכורה, [עי' לעיל ס"ה סק"ט שכ"ה פשטות הדברים], ומשמע דקרינן ביה בישראל, היינו מפני שהוא עבד ישראל, ואם הי' עבד כהן אין פט"ח שלו קדוש, [ויעו' ברמב"ן קדושין כ"ג שאם הי' לעבד עבד שאין לרבו רשות בו אוכל בתרומה], וכמו שמוכן שאינו בדרגת כהן ה"ה

מ"ז ב' ד"ה מטבילין שכתבו דאכתי לא חזי למילה, דכונתם דמה"ט אין מילתו שייכת לגירותו אלא ככל תינוק ישראל שנולד, ולפ"ז אין רא"י מכאן שאפשר להקדים טבילה למילה, שו"ר בספר מרן זללה"ה שם דנקט שאף להרמב"ן א"צ מילה כיון שטבילת אמו מגיירתו, ומ"מ דקדק הרמב"ן מזה שמהני לו טבילת אמו קודם מילה ש"מ שיש טבילה קודם מילה.

פשטות הגמ' יבמות ע"ח א' דמעוברת שנתגיירה בנה צריך טבילה וסגי ליה בטבילת אמו משום דהיינו רביתה, אלא דבתו' שם נקטו דרק למ"ד עובר לאו ירך אמו איצטריך כן, אבל למ"ד עובר ירך אמו א"צ טבילה לעצמו, ונפ"מ אם צריך הרצאת דמים ואם מילתו חובה לגירותו עי' לעיל בזה, אבל קשה דרבה הוא בעל המימרא וס"ל עובר ירך אמו, ואם לדבריו בנה א"צ גירות כלל, איך דייקו מזה בגמ' דמהניא ליה טבילת אמו משום דהיינו רביתה, הרי רבא אמר ענין אחר לגמרי, ואין שייך לחבר בדבריו שני דברים, ונראה מזה דלכו"ע העובר צריך גירות בפ"ע, אלא מהניא ליה טבילת אמו, וזהו לשון בנה א"צ טבילה, אבל צריך להביא קרבן להרצאת דמים, [לאחר שנולד דאין קרבן לעובר], וה"נ מסתברא דכיון דבאומות הלך אחר הזכר, הדין נותן שיש בו כח אב גם כשהוא עובר, ואינו כאמו להתגייר עמה גם למ"ד ירך אמו הוא, והרי אדון יכול לשחרר שפחה ולשייר ולדה לכו"ע, וא"כ האם טובלת לעצמה ולא לולדה, וה"נ יכולה לנהוג כן גם בגירותה, ולפעמים אביו אינו רוצה בגירות, ולכן גם לרבא צריך טבילה לעצמו לשם גירות, אלא דמהני ליה טבילת אמו.

מיהו אפשר לומר לאידך גיסא דאף למ"ד עובר לאו ירך אמו הוא מ"מ א"צ גירות מיוחדת, דהיינו רביתה משוי ליה כישראל, כיון שנולד מישראלית, וענינו שמתבטל לאמו ואינו חשוב לעצמו לענין גירות, ולפ"ז א"צ

שאינו בדרגת בני ישראל, וצריך טבילה והרצאת דם ליכנס בברית מכה עצמו, אבל למצות מילה סגי במה שהוא עבד ישראל שג"ז ממצות מילה שנצטווה אאע"ה, ולענין אכילת קדשים י"ל שנאסר עד שיביא קרבנו כיון שפקע ממנו דין קנין כספו של ישראל, אע"פ שמעיקרא אכל בקדשים וחייב בקרבן פסח ושאר קרבנות.

שם ילדה היא וכהנת, קמ"ל דכהנת פטורה וכן לוי, ועי' בזה בגמ' מ"ז א', והיא ואשה שכבר ילדה, קמ"ל שאינו בכור לנחלה במוחלט, דהרשאה נמי לא מהני, כיון שלא הוכרו, וכדלקמן מ"ז ב' בסופא דמתני', וקמ"ל דלחיוב האב בפדיון א"צ יכיר, אבל בילדה שני זכרים מ"ח א' הוי בכור לנחלה ולכהן ומהני הרשאה כיון שאמו נאמנת כל שבעה קדושין ע"ד א' וא"כ כבר הוכר בלידתה.

ג. מ"ז ב' אמר שמואל אין הראש פוטר בנפלים מ"ט כל אשר נשמת רוח חיים באפיו, פי' סברא היא דמעלת הראש היא מפני החיות שבו, שנשמת רוח חיים מתייחסת לאפיו, אבל במת אין חשיבות לראש ואזלינן בתר רובו לחוד, ולמסקנא יש לפרש דמעלת ראש מפני שמשיצא כבר נגמר כח יציאתו לחוץ, שהוא הקשה בלידה ושוב לא יחזור לפנים, מיהו ביצא דרך מרגלותיו והראש בפנים ג"כ הוי כילוד משיצא רובו כדתנן נדה כ"ח א' יצא מחותך או מסורס משיצא רובו הר"ז כילוד, (ואע"ג דבעלמא בעינן ראשו ורובו כמו בסוכה ובית המנוגע העיר הראי"פ נ"י דהכא סגי בזה שאין ראשו ורובו בפנים לחשבו כבחוץ, דלא בעינן שיכנס לאויר העולם אלא שלא יהא בתוך הגוף, וצ"ע בזה בסוגיות דחולין בדין יצא רובו יקבר).

שם דאדם מבהמה לא יליף דל"ל פרוזדור, פי' דבאדם אם יצא חוץ לרחם עדיין הוא בחלל הפרוזדור, ולכן ס"ד שאינו כילוד בראשו לחוד, אבל משיצא ראשו לאויר העולם

לא גרע מבהמה, ולפ"ז גם אם לא הוה ילפינן אדם מבהמה לגמרי, מ"מ לא הוה מצרכינן רובו דוקא, דפעמים שיצא רוב ראשו חוץ לפרוזדור ומיעוטו בפרוזדור ועדיין רובו בתוך הרחם, שו"ר בשטמ"ק הנדמ"ח בשם ה"ר אלחנן שביאר הדברים, ובמקו"א הארכנו בזה לענין חציצה באשה בפרוזדור, ועי' לעיל ס סק דמה"ט לא נחלקו באדם ביצאו שני ראשיהם כאחת, ובתו' כאן כנראה פירשו חוץ לפרוזדור שיצא גם מן הפרוזדור, ולא שיצא חוץ מן הרחם לתוך הפרוזדור, ונתבאר כ"ז במקו"א ואינו תח"י.

שם גיורת שיצא פדחת ולדה כו' ואינה מביאה קרבן לידה, יש לעי' גיורת שלא נתגייר ולדה, אם נימא שיכולה לשיירו, כמו שפחה שיכול לשייר ולדה בעבדות, אם מביאה עליו קרבן, מי אמרינן לא גרע ולד גוי מנפלים, שעיקר הקרבן על רפואתה ולא על הולד, או"ד בעינן ולד ישראל, ולכאורה ביצא פדחתו תו לא מהניא ליה טבילתה, ומשמע דמשום זה לחוד לא היתה פטורה מקרבן, מיהו אפשר דבהחזירו אמרינן היינו רביתה, אבל בלא החזירו מסתבר דהוי רובו המקפיד, כיון שניחא ליה ביציאה במצב זה, ועי' בסוגיא דנדה כ"ו א' בילדה סנדל לאחר שנתגיירה, ופשטות הדברים נראה דלא גרע מנפל, ולע"כ בכ"ז, תדע דשפחה מביאה קרבן כדתנן כריתות אע"פ שאין בנה מתייחס אליה, כדאמרינן יבמות ס"ב א' הכל מודים בעבד שאין לו חיים, ונראה דה"ה בנשתחררה היא ולא ולדה, ואמנם הולד דינו כעבד למצוות, מ"מ חזינן דלא בעינן שיחשב ולד שלה, וה"ה בגוי.

ד. מ"ז א' איתמר היו לו בנים בהיותו עו"כ ונתגייר כו' ואזדו לטעמיהו כו'

וצריכא כו', בסברא אפשר לומר דבנים גויים אינם תיקון העולם ולא חשיבא מצות ישראל להרבות גויים בעולם, ולא נפיק בהו פרו ורבו, (והרמב"ם בפט"ו מאישות ה"ו כתב ונתגייר

מבת שמבטלת דין בכורה, ובפשוטו כונת רש"י דאופן שנולדו בגיטות אין להם קשר נחלה עמו לאחר שנתגייר, משא"כ לענין פ"ו דסגי בזה שהם מקיימין שבת העולם, ואולי גרסי תו' כגרסת צ"ק, ורש"י ביבמות פי' כפי' תו' כאן.

וְלִשְׁוֹן הַגֹּמ' ביבמות דמעיקרא נמי בני פ"ו נינהו אבל לענין נחלה דלאו בני נחלה נינהו אימא כו', ומשמע דהחילוק מפני שקיים מצות פ"ו בשעה שהי' גוי, ואע"פ שאין זה ממצוות בני נח כמ"ש סנהדרין נ"ט ב' ועי"ש בתו', מ"מ ענין המצוה כמו שניתנה לנח שייך לקיימה, כיון שמטרתה שבת העולם, והרי קיים רצון התורה בזה, כדחזינן בגיטין מ"א א' שאף בעבד שאין לו חיים יש מצות שבת דתנן והלא לא נברא העולם אלא לפ"ו שנאמר לא תהו בראה לשבת יצרה, הרי שמצות שבת מתקיימת בכל ענין, ועי"ש בתו', ולכן שפיר שייך לומר שבגיותו קיים מצות פ"ו שאז הי' זרעו מתייחס אחריו, וכ"כ תו' כאן וביבמות שם דלאו בני חיוב פ"ו קאמר אלא כלומר שבניהם נקראים על שם, [דשייך לייחס הקיום להם], אבל לגבי מצות נחלה שבתורה חשיב טפי כקטן שנולד, שאם מצות נחלות ניתנה לו רק כשנתגייר, הרי עליו לקבוע כעת מי הוא ראשית אוננו בזמן הציווי, ולגבי זה ודאי י"ל דאין בניו הגוים בכלל זה, כמו שישראל הבא על הגויה אינם בניו לגרע ראשית אוננו.

וְלִהָאָמֹר נתיישב כונת תו' שכתבו דלית להו מצות נחלה בתורת בכורה, דכונתם שלענין מצוה זו הו"ל כקטן שנולד שנצטווה עכשיו במצוה זו, ואם נאמר לו מי שהוא בנך כעת יקבל פי' שנים, ודאי שאין הגוים בכלל, ומה שהי' אתמול לא שייך לציווי החדש, משא"כ פ"ו דשייך לומר שכבר נצטווה בזה אתמול, כיון שמקיים כונת המצוה, וכך ניתנה לאדם ונח, מיהו י"ל שגם הם נקראו ישראל בשעתם.

הוא והם, ואולי גרס ונתגיירו, והדברים מחודשים), אבל לענין נחלה חסר במעלת ראשית אוננו, וכן לאידך גיסא י"ל דבנים גוים אין לבו דוה עליהם ומשבא לישראל מיקרי ראשית אוננו, אבל לענין פ"ו בלשבת יצרה תליא מילתא, וכבר קיים ענין זה.

אב"ל בגמ' נראה דכו"ע מודו שיש קיום מצות פ"ו בבנים גוים, דמצות פ"ו נאמרה לאדם ונח, וענינה יישוב העולם בבנ"א, ולא מיירי בריבוי עם ישראל, אלא יישוב העולם בבריותיו, [ומה"ט נשא אברהם את קטורה אע"פ שידע כי ביצחק וגו'], וכמו שנאמר פ"ו לכל בעלי חיים, וכן לענין רגש האדם בראשית אוננו ג"כ סגי בהיו לו בנים בגיותו, ופלוגתתם היא עד כמה חשיב כקטן שנולד לומר שהאדם הנולד הזה לא קיים מצות פ"ו, ולא סגי במה שגוף זה כבר קיים מצוה זו, שהוא נולד מחדש ונצטווה בכל המצוות פעם נוספת, ומה"ט גם לענין נחלה אין לאיש החדש הזה ראשית אוננו בעולם, שזה שהי' לו מתחלה לא מתייחס לאיש הנולד כעת, וכמו שבעבד לכו"ע לא מיקרי ראשית אוננו, וכן בישראל הבא על גויה ושפחה, ה"ה כשנתגייר שג"כ אבד הקשר ביניהם ונעשו לגבי ידיה כבניו מן הגויה, שבשעה שנצטווה על ראשית אוננו אינם בניו.

שם וצריכא, כבר נתבאר דהצריכותא היא בסברת כקטן שנולד, שבזה נחלקו ר"י ור"ל, וע"ז הקשו למה נחלקו בתרתי, אבל ודאי דהי' מקום לומר דפליגי בסברא אם בנים גוים מהנו לפ"ו, אלא דקושטא הוא שר"ל לא חלק מה"ט, ולכן אם הי' ר"ל שונה דיש לו בכור לנחלה משום דקטן שנולד דמי לא הוה ידעינן פ"ו, אבל מדר"י הוה ידעינן דכ"ש פ"ו.

שם וצריכא דאי איתמר בקמייתא כו' לאו בני נחלה נינהו, יעוי' בתו', ומה שפירשו דלית בהו תורת בכורה צ"ע מה בכך, מי גרעי

ועי"ש דלא הי' צריך להזכיר שהיא נתגיירה וילדה אא"כ בא לומר שגם הוא נתגייר, או לאפוקי מדריה"ג, - מהא דאינו בכור לכהן אין קושיא, דהא שפחה לכו"ע אינו בנה ואפ"ה אינו בכור לכהן, והטעם משום דמציאות דפטור רחם ליכא, שאין לו חשיבות ראשית פריה.

יש להסתפק אם עבד שנשתחרר כקטן שנולד דמי, או"ד כיון שהי' ישראל מודה ר"ל שאינו כקטן שנולד, אלא שאין לו חיים ולכן יש לו בכור לנחלה וחייב בפ"ו, [וכישראל שבא על שפחה], ומיושב בזה דלא מצי ר"ל לדיוקי ממתני' דגוי דומיא דעבד, כיון דלא דמו אהדדי כלל, מיהו בלא"ה י"ל דעבד לא היו לו בנים וגר היו לו, אלא שהוא עצמו חזר ונולד ונצטווה מחדש, אבל בדריה"ג חזינן דאף שפחה כקטן שנולד דמיא, אם נימא דס"ל כן לכל מילי, עי' בסמוך.

שם הא ודאי ריה"ג היא כו' יש לעי' מנלן דריה"ג הכי ס"ל, והול"ל דילמא הא מני ריה"ג כו', ואפשר דדייק מדנקט דיניה בנחלה ולא נקט בפ"ו דהוי רבוחא טפי, ומיניה ילפינן בק"ו לנחלה, ש"מ ריה"ג היא ודוקא בנחלה קאמר מקרא דבישראל, וכי היכי דלידיה מיקרי בכור ה"ה וכ"ש לדידיה, ולפ"ז ריה"ג מודה לענין פ"ו דקיים, שהרי זה דין מיוחד בבכורה, ויש לדחות דנקט נחלה כיון דיליף לה מינה ידיה דכתיב בבכור, אבל אה"נ דיליף מזה לפ"ו, שאינו בדין שיחשב שיש לו בנים לפ"ו, ויקרא ראשית אוננו לבכורה, ורק לצריכותא ס"ד לחלק כן.

שם ויליף איהו מינה ידיה, יש לעי' אם גזיה"כ הוא לקדש הבכור הנולד בישראל, היכי יליף איהו מינה, בשלמא אם מפרשינן טעמא דקרא דכקטן שנולד דמי, ואשמועינן בדידה שאינו ראשית פריה וכ"ש בדידה ניחא, אבל אם זה דין מיוחד בבכור דילמא קדושת בכור שאני, ויותר מיושב לומר דריה"ג

יש להסתפק מה הדין כשנתגייר בעודה מעוברת, דבשעה שנולדו לא היו מיוחסים אחריו, מי אזלינן בתר שעת עיבור או שעת לידה, ולשון תו' יבמות שם כיון דבנכריותו קיים פ"ו דזרעו מיוחס אחריו באותה שעה, מפטר נמי כשנתגייר ומשמע דהענין מפני שקיים במציאות המצוה בגיותו כלשון הגמ' שם דמעיקרא נמי בני פ"ו נינהו, אבל העיקר נראה דכמו שבמתו בטלה מצותו, ואפ"ה כשנתגייר חשיב שמקיים מצותו בגלל שיש לו בנים גוים שמקיימין שבת העולם, ה"ה בנולדו משנתגייר, ותדע דמעיקרא לא הי' מצווה ועושה, ואיך מהני ליה כשהוא ישראל, וע"כ שבמצב הזה לחוד סגי לפוטרו מן המצוה, ולכן אף בנתעברה קודם ונתגייר שפיר דמי, שאין הלידה מעשה המצוה אלא מציאות קיומה, ולגבי היחס שלו אליהם משנתגייר שניהם שוין.

שם והא עבד ליה שבת, בגיטין מ"א א' מבואר דאף עבד בשפחה מקיים שבת, ואע"פ שאינו מקיים פ"ו, דלענין לא תוהו בראה סגי לן בקיום העולם של עבדים, אלא שאין הקיום מתייחס אליו למצות פ"ו, כמו ישראל שבא על הנכרית שיש קיום העולם בגוים, ואינו קרוי בנו, ולענין חיוב לשחרר עבד ודאי שכמו שאין חיוב לשחרר עבד גמור, אין חיוב לשחרר חצי עבד אם יכול לקיים שבת כדמעיקרא, וזהו שכתבו תו' גיטין שם דכיון דיכול לקיים שבת כל דהו סגי בזה.

שם אלא לאו מגר שהיו לו בנים ונתגייר, ולפ"ז מתפרש ילדה לו בעודה שפחה ונשתחררה ונשאת לו וילדה לו אח"כ, וכן בנכרית כה"ג, וכ"כ רש"י שנתגיירה עם בעלה, ובשפחה הדין כן לכו"ע, [עי' בסמוך בזה], אבל בנכרית נשואה לנכרי פליג ר"י, ולדידיה ע"כ לא מיירי מתני' בכה"ג, ובבהגר"א חו"מ סי' רע"ז ס"ט משמע דמפרש ילדה לישראל בעודה נכרית ונתגיירה וילדה לו כשהיא ישראלית, ובזה לכו"ע אינו קרוי בנו כלל,

מהימנין לה שעבירה באמבטי וחייב בחמש סלעים.

שם ולא תימא אליבא דמ"ד אין מזהמין כו' כתב הרמב"ן ביבמות מ"ה א' דפליגי אליבא דמ"ד הולד כשר אם הוא פגום לכהונה, ואף למ"ד שהוא פגום מ"מ לוי פסול מיקרי, ולהסוברים דלכו"ע פגום לכהונה, א"כ למ"ד מזהמין הו"ל ממזר, ואפ"ה לוי ממזר מיקרי, - עי' גיטין נ"ט ב' דלוי שנשא ממזרת בנו אין לו מעלת לוי, ומשמע שם שהוא כישראל וככהן שנעשה חלל, עי"ש ברש"י, ולפ"ז ה"ה הכא שאינו לוי ממזר, ועמש"כ בסמוך דאף למ"ד שהוא כשר אינו לוי כלל, ורק לענין ייחוסו אין לו אלא ייחוס לאם לוייה, וה"ה נמי דלוי שבא על אחותו הולד פטור מפדיון, ומ"מ אינו לוי כלל.

שם לוי פסול מיקרי, דין לוי ודאי ליכא למי שאין אביו לוי, ואפ"י להרמב"ן דאיכא למ"ד דכשר לכהונה, מ"מ אינו לוי, ואינו אוכל במעשר, אלא דכיון דליכא משפחת בית אב, אין כאן אלא משפחת לוייה, ואין כאן מקור מחייב, דלא קרינן ביה בישראל, אבל לייחוס לוייה בעינן אב דוקא, ועי' בספר מרן זללה"ה שכתב דמטעם פטר רחם פטר ליה, נדפס בהוספות מאה"ע סט"ו ס"ק י"ז, ונראה כונתו כמש"כ דכשאינן משפחת אב, אין כאן אלא משפחת אם ומיקרי פטר רחם דלוי, ועי' לעיל ד' א' דטעמא דבפטר רחם תלא רחמנא אמרינן רק למר בדרי"י, (וערמב"ן בהלכות).

שם מר בדרי"י אמר משמיה דרבא כו' בפטר רחם תלא רחמנא, העיר הראי"פ נ"י דבמדבר לא אשכחן שבן לוי הי' פטור, שהרי כל הלויים שפטרו את ישראל היו בני לויים, וכן אלו שפטרו את עצמן, אבל אלו שהיו בני בת לוי, לא פטרו את בכורי ישראל, שהרי ישראלים הם, ולא מצינו שהיו כאלו שהיו פטורים ולא פוטרים.

מפרש טעמא דקרא משום דקטן שנולד דמי, ולא גזיה"כ בקדושת בכורה, ולכן יליף איהו מינה, ולפ"ז ה"ה דלענין פ"ו כקטן שנולד דמי, וניחא בזה דלא חשיב יש לו בנים ועדיין נקרא ראשית אונו, ואמנם אין זה תימה כ"כ, כיון שבאמת אינם מתייחסים לו משנתגייר, אבל מ"מ חזינן דרק משום דאית ליה חייס מקיים פ"ו, ואם מתו חזר לחיובו, וש"מ דחשיבי בניו, ואינו בדין שיקרא זה ראשית אונו.

ולפ"ז מבואר דאף עבד שנשתחרר כקטן שנולד דמי, אע"פ שכבר הי' כישראל לכל המצות כאשר, ונפ"מ לרבנן לשאר מילי חוץ מפ"ו ונחלה דבלא"ה אין נפ"מ לכו"ע.

ה. **מ"ז א' אראב"א** לוייה שילדה בנה פטור מחמש סלעים, יש לעי' למר בדרי"י דה"ה כהנת מ"ט נקט לוייה, וי"ל שבא לכלול גם דאיבער מנכרי, ועוד שלוייה כולל נמי כהנת, אבל אי הוה נקט כהנת הי' צריך לפרש נמי לוייה, ולפ"ז הא דא"ל רבא לר"פ הכי השתא בשלמא לוייה בקדושתה קיימא, הרי דנקט דלוייה דנקט רבא"א מתפרש בלוייה דוקא, והיינו מפני שכולל גם אוקימתא דר"פ, ואין מזה סתירה למר בדרי"י משמיה דרבא.

שם למשפחותם לבית אבותם כתיב, עי' להלן דקודם שנתקדשו הלויים באמת הי' הדין כן גם לענין בכורה למבדרי"י, ומ"מ יש ללמוד מזה לדורות דבתר אב אזלינן, - גר שנשא בת ישראל ונולד לו בן ומתו אב ובנו הרי הנכסים הפקר דלא אשכחן ירושת אם כלל.

שם אר"פ דאיבער מעו"כ, אבל מגר חייב דיש לו משפחת אב, ורק גוי דרחמנא אפקריה לזרעיה, הו"ל כאין לו אלא משפחת אם, - הא דלא אוקי בעיברה באמבטי כדאמר חגיגה ט"ו א', י"ל דהתם נמי בתר אביו שדינן ליה, ואם נימא דאין לו יחוס אב, י"ל דלא ניחא ליה לאוקומה במאורע רחוק, ועוד דלא

כח פטור בכהנת ולויה אם נשארה בדין כהנת בזמן הלידה.

בתו הביאו מגמ' בחולין דהלכה כמר בדרי", וכתב הרמב"ן דמקצת נוסחאות כתוב שם בהדיא ואלבא דמדבדר", ושכ"ה בשאלות והלכות פסוקות, וכן משמע ברש"י שם, וכן משמעות הסוגיא דמייתי לה לומר דחשובה לויה וכהנת אע"פ שנשואה לישראל עי"ש בתו', וכ"כ הרא"ש.

והרמב"ן הוכיח מסוגיא דלעיל ד' א' דמשנינן בגמ' קושיא דרב ספרא אליבא דמר בדרי", ואמאי לא משנינן נמי אליבא דר"פ, וש"מ דלא קי"ל כותיה, והרא"ש הקשה ע"ז דלא שייך לתרוצי כדר"פ, שהרי לדידיה ליכא למימר דבפטר רחם תלה רחמנא, וכל התירוצין דבהדיא מיעט רחמנא באם כהנת ולויה, וזה אינו אמת אליבא דר"פ, [ולשונו צריך תיקון קצת שכתב ולר"פ אה"נ, ועי' ריט"א בזה, אבל כונתו דלר"פ הקושיא במקומה עומדת], מיהו נראה דכונת הרמב"ן ממה שלא התייחסו בגמ' בהדיא ליישב אליבא דר"פ, אבל למסקנא מתיישב גם לר"פ שהוקשו כל הלויים זל"ז, והול"ל ולר"פ מאי איכא למימר כו' הוקשו כו'.

שוב הערוני דלשון הרמב"ן משמע דלר"פ לק"מ דהא בן לוי הוא, והיינו דקאמר הול"ל א"נ כדר"פ, כלומר דראב"א מיירי בלוי דוקא ולא בבן לוייה שהוא ישראל, וע"ז השיב הרא"ש דכיון דמעיקרא הוקשו רק למר בדרי" מש"ה לא הזכירו הא דר"פ, אבל הדברים תמוהים דאיך יתכן שבן לוייה הזה יהא לוי גמור ויפדה בכור בנ"י הרי הלויים נמנו לבית אבותם, וזה אביו גוי, ולמ"ד בן לוי פסול הוא, ודאי לא פדה בכור ישראל, וא"כ תיקשי נמי לר"פ, ופשטות הגמ' כמש"כ דלר"פ הקושיא במקומה עומדת, ומתיישבת רק בהקישא דכל הלויים זל"ז, ובזה גם לויה בכלל, מיהו י"ל דלוי כזה באותו דור לא

ונראה דבאמת כן הדברים קודם שנתקדשו הלויים לא הי' שום פטור בשבט לוי, שאף בכורי הלויים עצמם היו צריכין פדיון ופדו את עצמן, ובן בת לוי אם הי' בכור הי' צריך פדיון, ולא הי' יכול לפדות עצמו כיון שאינו לוי, ורק לאחר שנתקדשו הלויים נתחדש ענין שבט לוי שכולו פטור, ואף הבנות שנולדו קודם לכן, מסתברא שנתקדשו עם השבט, כדרשנין ד' א' הוקשו כל הלויים זה לזה, וכמו שהנולדים מכאן ולהבא בכלל ההיקש הזה, ה"ה דכל בת לוי פטורה.

שם בפטר רחם תלא רחמנא, פ"י שגם בכהנת ולויה הנשואה לישראל יש כח בת לוי, שהרי אם נתגרשה חוזרת לבית אביה כנעוריה, ולכן אע"פ שהבן אין לו מקדושת אמו כלום, אבל אין כאן פטר רחם הראוי לחייב פדיון, (ול"ד לדר"פ ששם הפטור אינו בפטר רחם לחוד, אלא בכל יצירתו שהיא יצירת לויה וחסר במקום המקדש), - כהנת שנתעברה מישראל ואח"כ נבעלה לגוי ונפסלה בפשוטו חייב בבכורה, דאין כאן סברת אתינא מכח פטור, ועי' ש"ך סי' ש"ה ס"ק כ"ב.

שם ואמינא ליה כו' וא"ל הכי השתא כו' יש לעי' ור"פ מאי קסבר, ואפשר דסבר שעדיין נשארה בדין בת לוי, אע"פ שהפסידה כח כהונה שבה, ואף אם ידע שנפסלה מן המעשר, מ"מ סבר שאין כאן פטר רחם בישראל כיון שהיא משבט לוי, שו"ר בירושלמי יבמות פ"י ה"א דפליגי אם נפסלה מן המעשר, ואמרו התם דלמאן דמכשירה במעשר פטורה מפדיון, ויתפרש בגרושה כהנת.

שם לעולם דאיעבר מכהן והיא בת ישראל, יש לעי' מאי קמ"ל, ואפשר דקמ"ל דבן חלל חייב בפדיון, א"נ בלויה קמ"ל כדראב"א, ואגב לויה קתני כהנת, (מיהו אם נתחללה קודם שנולד לא נפגם הולד ודינו ככהן כמבואר יבמות ל"ז א'), ועוד דמשכח"ל כהנת שעברה באמבטי מנכרי, והתנא מרמו שיש

דפטרו אינהו בכורי ישראל, ולכן משמע ליה פטרו אינהו על פדה"ב.

שם ועוד אם איתא אפי' מבכור בהמה טהורה נפטרו, פשטות הדברים שלא נפדו בכור בהמה טהורה במדבר כלל, דבהדיא כתיב בפ' קורח אך בכור שור וגו' לא תפדה וגו', ומנלן לחדש שהי' פדיון לשעה להפקיע קדושת מזבח, ובפשוטו בהמת הלויים היינו שה תמורת הפט"ח והלויים במקום ה' סלעים כמבואר בפסוק, וכך מפורשת סוגית הגמ' לקמן ב' וממאי דבשה כו' בו פדו לדורות בו פדו באותה שעה, וכן בהמשך הסוגיא מתבאר שכל בהמת הלויים היתה לבהמה טמאה, ואין רמז בסוגיא לפדיון בהמה טהורה, ואם פדו שור בשור ועז בעז, ואמרו דפשוטין דלויים הוו קיימי לבהדי בכורי ישראל, והיינו בשה תמורת חמור, ולא הזכירו דבעינן נמי תמורת בהמה טהורה דישראל, וכן פשוט לרש"י בחומש, ומהענין הוא פשוט שאין פדיון לקדושת מזבח להוציאן לחולין, וכבר נצטוו בהקרבתן, ואמרו ד' ב' שקרבו בכורות ביום שהוקם המשכן, ופרשת הלויים ג"כ נאמרה בו ביום כדאמר גיטין ס' א', ובפשוטו הלויים לא נתקדשו אלא אחר שנעשית פרה אדומה דכתיב הזה עליהם מי חטאת, [וצ"ע ברש"י שם ס' א' שכתב דהוצרכו לשיר הקרבנות], ופרה אדומה נעשית בב' ניסן כמ"ש רש"י גיטין ס' ב' מירושלמי, ובני ישראל נמנו בא' אייר, ואח"כ נמנו הלויים, ובפ' בהעלותך נראה שנתקדשו רק לאחר שפדו את ישראל, הרי שכבר הקריבו בכורות קודם לכן, ולא מסתבר כלל שאותם שנשארו נפדו על בהמת הלויים, אלא ודאי פשטות הדברים שלא פדו הלויים ובהמתם אלא את הטעונים פדיון, וכ"נ בתוספתא פ"א ה"א דקרא דפ' בהעלותך כי לי כל בכור בבניי באדם ובבהמה וגו' ואקח את הלויים וגו' קאי רק אבהמה טמאה עי"ש.

פרה, אבל לוייה שנולדה מן הפודים פוטרת בנה שהוא נקרא לוי פסול, וכ"נ בספר מרן זללה"ה סט"ז סק"ו.

ו. ד' א' אינהו פטרי אדם אדם פטר בהמה בהמה פטרה, לכאורה הקושיא היא דמתני' מתפרשת דפט"ח של כהנים ולויים א"צ פדיון, והיינו מפני שגופן של לויים כפודה הבהמות, וע"ז הקשו שגם במדבר הוצרכו לבהמת הלויים, וא"כ אפי' נימא דה"נ בן לוי שיש לו שה נפטר פטר חמורו ע"י השה, אבל אכתי אין כאן פטור גמור שלא חל שום קדושת פט"ח, דהא אם אין לו שה, הרי הוא זקוק לפדיון, ומה"ט אפשר שצריך לפדות בהדיא ע"ג שה, ועוד שהרי אין שה של לויים פודה פט"ח של ישראל לדורות.

שם אמר אביי ה"ק אם הפקיעה בהמתם כו' פשטא דמתני' ודאי דמייירי בפט"ח שמענינו הוא נלמד, אבל הקושיא הואי מנלן דמפטרי בלא פדיון, ומתני' מתפרשת שאין להם דין פט"ח כלל, וע"ז משני אביי דכיון דחזינן שעצם הדבר שזוהי בהמת הלויים חשיב פדיון לקדושת הפט"ח, הרי שהמצב של קדושת הלויים כדן קדש לי כל בכור, שלכך נתקדשו הבכורות לד' להיות משרתים כלויים, וכן נתקדשו הבהמות להיות בהמת הלויים, ומה"ט הפט"ח א"צ פדיון, דקדושתו בעצמו היא זו שהוא של הלויים, ואמנם לא מהני נתינת הפט"ח לכהן במקום פדיון, אבל כשנולד ברשות הכהן והלוי הרי קדושתו מעיקרא שיהא בהמת הכהן והלוי, וכיון שנעשית מטרת מצותו א"צ פדיון, משא"כ בבהמת ישראל שלא רצה הכתוב ליתן בהמה טמאה למתנות כהונה.

שם א"ל רבא והא פטרו אינהו קתני, לכאורה אין כאן קושיא כ"כ דמענינו הוא נלמד דמייירי בפט"ח, אלא עיקר קושית רבא שאין ללמוד דבהמתן פטורה בלא פדיון, מהא

לכהנים, וכן בסמוך פריך דאהרן לא ליפקע, ואע"פ שפדינום לעצמן אפ"ה איצטריך מיעוטא שפטורין ממעשה הפדיון, כ"כ אאמו"ר שליט"א שמכאן הוכיח הרא"ש דכהן שיש לו בן חלל צריך הכהן להפריש פדיונו לעצמו, מיהו יש לדחות שאם לא הי' פטור גמור בכהנים, לא היו מתמעטים מבהמה טמאה בהיקש, שהרי לא פטרתם תורה, אלא שהם פטורים מנתינה משום דפדינום לעצמם, וול"ד לראשית הגז שלא נתקדש כלל רק למצות נתינה, אבל הבכורות נתקדשו, וצריך מיעוט שלא נתקדשו, ונפ"מ נמי לכהנת, ועוד, ע"י סק"ז, ולכן צריך ק"ו להוכיח שהם פטורין לגמרי, והשתא ילפינן שפיר בהמה טמאה בהיקש.

שם כל שישנו בבכור אדם כו' נראה דאי לאו ההיקש ג"כ הי' הדבר ספק מה דין הלוים לדורות, דשמא מהני להו לפדות על שה שלהם, כמו שהועיל להם לפדה"ב, ולכן הדבר ברור שההיקש בא לפוטרום מבכור בהמה טמאה כמו מבכור אדם, אבל לענין בהמה טהורה כתיב בהדיא שלא יועיל להם פדיון, וממילא אין להקישם לאדם, וע"י ריט"א מהמכילתא דמקיש בהמה לאדם וצ"ל דקאי רק אטמאה, דהיינו זו שהיא בת פדיון כאדם, וכ"מ בתוספתא פ"א ה"א דג"כ מקיש בהמה לאדם ומפרש דהיינו בטמאה בלבד ע"ש.

שם א"ל ר"ס לאביי לדידך כו' יש לע"י מאי קושיא הרי הדבר פשוט דלא מחסרון קדושתו לא פדה, אלא שלא הי' לו בהמה, ולכן לדורות יש להשוותו לכל הלוים, וכן פחות מכן חדש, וי"ל דכיון שהיתה הוראת שעה למנותם ולפדות ע"י המנויין, אין לנו מקור להשוות כל השבט בקדושה זו, דשמא ניתן כח זה למנויין בלבד, ואמנם מסתברא שאם הי' לו בהמה הי' נכנס בכלל הזה, אבל כלפי שמיא גליא כל אדם מה שיש לו, וכיון שלא פדו על שלו לא נכנס בכלל הזה, והיינו דמסיים הלוים שהושוו כולן זל"ז, לומר

ויש לפרש קושיא דרבא הכי, דכיון דסבירא לך שקדושת הלוים פוטרת את הפט"ח שלהם בלא פדיון, הרי שמציאות היותם בהמת הלוים זוהי קדושתו, וא"צ פדיון, וא"כ גם בהמה טהורה מנלן שיש להם קדושה כשהם בהמת הלוים, בשלמא לדידי דבהמת הלוים טעונה פדיון כמו שהוצרכו פדיון במדבר, והי' שה של בן לוי תחת פט"ח שלו ושל ישראל ניחא, דה"ה בכור בהמה טהורה דידהו קדוש, וכיון שלא נתחדש בהו פדיון הרי הם טעונין הקרבה, אבל לדידך דקדושת הלוים עצמם מפקיעה קדושתם ליפקעו נמי מבהמה טהורה, ואביי לא חש לזה דמתפרש שפיר שבהמה שמועיל לה פדיון סגי לה בבעלות הלו, אבל טהורה שאין לה פדיון בקדושתה קיימא, ונראה דמודה אביי דבמדבר אף בהמת הלוים היתה צריכה פדיון בשה, כמו שבכורי הלוים עצמן הוצרכו פדיון, שכבר נתקדשו ביציאת מצרים ולא פקעה קדושתן בלא פדיון.

שו"ר בשטמ"ק בשם תו' שביארו דקושית רבא אהא דיליף אביי פטורן של לויים ממדבר, אע"פ שלא פדו הפט"ח של הלוים את פט"ח של ישראל אלא שה דידהו, ואף פט"ח של הלוים עצמן נראה דנפדו בשה, ועי"ש עוד מכל הנ"ל, גם הזכירו מהר"פ שהקשה מהא דקרבן בכורות ביום הקמת המשכן, שו"ר בספר אאמו"ר שליט"א ס"ג סק"ט שביאר הדברים, ונקט כן גם בדעת רש"י שכתב דבהמה טהורה דידהו הפקיעה בהמת ישראל ור"ל פט"ח, וביאר דאביי יליף מהא דהלוים לא נתנו השה שלהם לכהן, וש"מ דמציאות השה של לוי סגי למצות קדש לי, וא"כ נימא הכי אף בבהמה טהורה, וכדיליף אביי מזה לפט"ח של לוי שמפקיע קדושתו מכח עצמו שהוא שייך ללוי, שו"ר בחידושי הגרא"מ ז"ל שג"כ ביאר סוגיין עד"ז, וכ"כ מרן זללה"ה בסט"ז סק"ה.

שם אלא אמר רבא ה"ק כהנים ולויים פטורין הן עצמן כו' מבואר דאיצטריך ק"ו גם

אות' ו בשם תו"ח, ושם נראה דבאמת רק קושיא דלוייה מיתרצא השתא, והיינו דאיצטריך היקישא דהלויים, ולא משמע דאיצטריך רק לאהרן.

ולפ"ד לא מהני האי שינויא אליבא דר"פ, שהרי אינו מודה לדרשא דפטר רחם, ולדידיה דוקא כשאין לו משפחת אב הוא פטור, משום שאין לו אלא משפחת לוייה דאמו, ולית ליה פסוק דלוייה פוטרת, אבל לפמשנ"ת לעיל מדברי מרן זללה"ה א"כ לר"פ לא מקשי כלל, ולא מקדושת הלוייה עצמה, וילף מקרא שקדושת האם כמקדיש את בנה לענין פדיון.

שם אמר קרא הלויים, פ"י ולא אמר הפקודים או פקודי הלויים, וזה מלמדנו שהקדושה תלויה בשבט לוי ולא במנויין עכשיו, וממילא כולן בכלל, שאף במדבר פחות מבן חדש הי' בכלל הקדושה, וכן בת לוי.

שם ב' ולדורות מנלן, פרש"י דמהאי ק"ו לא שמעינן אלא במדבר, ומבואר דמפרש שבמדבר לא נפדו בכורי הלויים מפני שפטור עצמן מק"ו, וכ"נ בתו' ג' ב' שהקשו ל"ל ק"ו לבכורי הלויים שבמדבר, ונבפשוטו י"ל דבמדבר גופיה ידע מרע"ה שהם פטורין מהאי ק"ו, ולכן לא חייבם בפדיון, ולפ"ז מה שפוטרינן עצמן לדורות היינו מקרא דוהיו בהוייתן יהו, שלגבי הם עצמן הם ישארו בהוייתן שקדושתן מפקיעה קדושת בכור של עצמן, דקדושת הבכורות לר' שיהיו משרתים לר' כלולים, והרי נשארו בקדושה זו, אבל לענין להפקיע בכורי ישראל אין זה ענין לוהיו בהוייתן, דבאמת נשארינן בקדושתן כדמעיקרא, אבל אין זה מחייב שתכנס קדושתן תחת בכורי ישראל, ועוד דבמדבר קודם הפדיון לא נתקדשו, ולכן שייך לחלל עליהם קדושת בכורי ישראל, אבל עכשיו שהם כבר קדושים אין הקדש פודה הקדש, אבל לענין שאין להוסיף עליהם קדושת בכור שפיר מהניא

שהקדושה ניתנה לשבט הלויים, והמנויין הם רק מכח קדושת השבט.

שם לוייה לא תפקע, פ"י אפי' לוייה שנולדה אח"כ, מ"מ כ"ז שלא שמענו שהקדושה מכח השבט, אין לנו ללמוד מזה אלא לזכרים, ולמאי דמסיק שהוקשו כל הלויים זל"ז, נכנסו הנקבות בכלל, ומרן זללה"ה בסט"ז סק"ו פירש דהקושיא רק מפני שבנה ישראל גמור, ואינו בדין שקדושתה תפקיע כשאין בבנה מקדושתה כלום, ועפ"ז פירש דלר"פ לק"מ, דכיון שבנה לוי פסול מיקרי, הרי יש בו מקדושת לוי, ושפיר מיפטר מכח אבי אמו לוי, והקושיא מעיקרא הואי רק למר בדרי" דפטר אף הנשואה לישראל, וכבר כתבנו לעיל סוסק"ה שכ"נ ברמב"ן וברא"ש, אבל סתמות הגמ' שרק התירוץ ע"פ מר בדרי"י, ונפ"מ בלוייה שיש לה פט"ח אם הוא פטור, [לקושטא דמילתא ודאי פטור כמ"ש הרשב"א בתשובה סי' שס"ו והובא ברמ"א סי' שכ"א סי"ט, אבל הנדון כאן איך מתפרש בקושית הגמ'], שאם הקושיא שאין להנחיל קדושת לוייה אלא לזכרים חייב, ואם הקושיא שלא יפטר בנה בנשואה לישראל, א"כ בפט"ח פטור.

שם הא ל"ק כדמר בדרי"י כו' לכאורה פירושו דגלי קרא בהדיא שיש כח פטור גם בלוייה, ואכתי אין ללמוד מזה לפחות מבן חדש, ולא בעינן לשינויא דהוקשו כל הלויים זל"ז, דבלוייה הנדון בבת לוי שאביה פדה במדבר, ולענין זה מהני מאי דגלי קרא שכתב א"כ גורם קדושה, ומינה דבת לוי פוטרת, אבל פחות מבן חדש שלא פדה כלל אין ללמוד מזה שהוא פודה, וצ"ע ברש"י שתלה תירוץ זה בשינויא דלקמן, וצ"ע בתו' שנקטו דכל הקושיות מתיישבין בזה, דפחות מבן חדש ג"כ נלמד מפטר רחם שפוטור, והלא הנדון על פחות מבן חדש שהי' במדבר ועכשיו הוא גדול, ולא על פחות מבן חדש שנולד ללוי שפדה במדבר, שו"ר בשטמ"ק

בהוייתן יהו, שאין קדושת בכור יתירה מקדושת הלוי, והרי הבכורות שלהם כבר מקודשים בזה, ואין הקדש חל על הקדש, ועוד דבהדיא ריבה הכתוב שיהיו בכורי ישראל לאהרן, ואין הוייתן של לויים בקדושתן מחייב שיקחו מתנת אהרן, אבל לגבי עצמן שפיר מהני וכמשנ"ת.

שם וממאי דבשה אר"ה נאמר כסף לדורות כו' מהא דאין פודין בבן לוי לדורות אין קושיא, שהרי אין בן לוי שלא נתקדש שנוכל לומר שהוא מתקדש עכשיו תחת בכור בני ישראל, וכמו שבמדבר אין לוי פודה שני פעמים, אבל אם פדו בחמורים הרי גם עשכשיו שייך לפדות בחמור של ישראל וליתנו ללוי, וכיון דלדורות בשה אין לחדש שבמדבר ה' בחמורים.

די א' בתוד"ה דין הוא כתבו דאף לרבא מתפרש מתני' כהנים ולויים פטורין מפט"ח מה טעם משום דהם עצמם פטורין מק"ו והוקשה בהמה לאדם, ויש להוסיף דכיון שבאמת הלויים פטרו גם בהמתן של ישראל, הרי למדנו מזה להשוות פט"ח לפדה"ב, ומזה הבינו שההיקש בא לפטרם מפט"ח כמש"כ לעיל, ומתפרשת מתני' כהנים ולויים פטורין מפט"ח ופדה"ב כיון שפטרו את של ישראל במדבר, ואי קשיא לך הרי התם לא פטרו הן עצמן פט"ח, תריץ דסמכין אהיקשא, ואאמו"ר שליט"א פירש דמתני' מיירי בק"ו שעשה מרע"ה במדבר לפטור את בכורי הלויים מה' סלעים, ולדורות ילפינן מוהיו לי הלויים, ופט"ח מהיקשא, אבל הרישא מתפרשת פטורין מפט"ח דבהאי ענינא עסקינן, ומתני' דרפ"ב סמכה אמתני' דהכא דקתני פטורין מתריהו.

ז. מ"ז ב' איתמר כהן שמת והניח בן חלל, יעוי' בריט"א אות ס"ז שהביא פלוגתת תו' והרא"ש כשהאב חי אם צריך להפריש ה' סלעים לפדיונו לזכות בהם לעצמו,

או דכיון שאין קדושה בבן, הרי אין כאן אלא מצות נתינה, וכיון שפטור מנתינה אין ענין בהפרשה, ולשון הגמ' אין הבן חייב לפדות את עצמו כמפורש שא"צ לעשות מעשה פדיון כלל.

והנה הרא"ש דימה פדה"ב לפט"ח ותרו"מ דהתם נמי בעינן הפרשה והן שלו, ולכאורה קשה דאדרבה מבואר התם ט' ב' דלר"ש שאין איסור גו"ע בפט"ח א"צ הפרשה, הרי שבמקום שאין ההפרשה מתקנת כלום אין מקום להפרשה, ובפרט בפדה"ב שאין ההפרשה קובעת כלום ורק בנתינה חל הפדיון, ואמנם בכהן שירש פט"ח כתבנו לעיל ס סק בשם תו"ח דחייב בפדיון אף לר"ש, היינו מפני שחל עליו מצות עריפה אם לא יפדנו, אבל בפדה"ב לא מצינו ענין בהפרשה שלא לשם נתינה כלל, ואף במפריש ליתן לא הועיל כלום אלא דאפשר שאינו יכול לחזור בו מליתן.

ואמנם מצינו בתורה שהבכורות נתקדשו ופודין אותן בחמש סלעים, וא"כ בכהן שזוכה לעצמו אם אינו מפריש כלום, במה נתקיימה מצות הפדיון, וזהו טעמו של הרא"ש שהצריך הפרשה, אבל ממה שמצינו דמת האב לאחר ל' בישראל נשתעבדו נכסיו, וכן במת הבן לאחר ל' בעינן פדיון, למדנו שכבר הוחלט חוב הפדיון מיד בהיותו בן ל' כאילו כבר זכה בו האב ונתחייב בפדיונו, ולכן במת הבן שאין מי לפדות ג"כ חייב ה' סלעים וכדיליף לה לקמן נ"א ב' מקרא, וכיון שכן גם בבן חלל כבר הוחלט הפדיון ונתחייב האב בה' סלעים וזכה בהם.

ועוד נראה שאם ה' צריך הפרשה לא ה' האב זוכה בפדיונו קודם הפרשה, דלא דמי לפט"ח ותרו"מ שיש לו קנין ממון בהם וזכה בהם גם פטור מנתינה, כמשנ"ת לעיל ס ס"ק י"א, אבל בבנו לא זכה בגופו כלום, ולא שייך לומר שהוריש זכותו בבן לבנו להיות

ברם הריט"א שם בסוה"ד הביא מירושלמי יבמות פ"י ה"א שאמרו דכהן שבא על הגרושה והוליד בן ומת האב לאחר שלשים חזקה שפדאו אביו ואם לאחרים הוא פודה כ"ש בנו, הרי כמפורש שצריך לפדותו אלא שחזקה שפדאו, מיהו זה ודאי דלא כתלמודן דמבואר בהדיא דאע"פ שלא פדאו אביו ממש כבר זכה בפדיונו, דהא בתוך ל' ודאי לא פדאו ואפ"ה סבר רב"ה דפטור, ולא נחלקו לאחר ל' בלא פדאו מאי, וכן ברא"ש מבואר שהבן מפרש ה' סלעים לפדיונו ונוטלן לעצמו, הרי שעדיין לא הפריש אביו כלום, וכן לא דנו בגמ' אם בחזקת שפדאו, וש"מ שמיד זכה בפדיונו.

ולכן נראה דאין לפרש בירושלמי דצריך הפרשה, אלא יתכן לפרש כמ"ש הריט"א דר"ל דא"צ מעשה וממילא פדוי, או כמ"ש הקה"ע שזוהי קושיא למה צריך חזקה, הרי ממילא הוא פדוי, או שיש ללמוד שיכול להחליט שאינו רוצה לזכות בפדיונו לעצמו וישאר חייב בפדיון, וע"ז קאמר דלא חיישינן שאין רצונו שיחול הפדיון ויזכה בו, שאפי' ישראל שצריך ליתן לאחרים אמרינן חזקה שפדאו, ויתכן ג"כ שזוהי קושיא למה לא אמרינן קא אתינא מכח מאן דלא מצית לאשתעוויי דינא בהדיא, ולפ"ז מ"ש חזקה שפדאו אביו נקט לישנא דמתני', ולאו דוקא הוא אלא לומר שבנו פדוי שכבר זכה אביו בפדיונו, מיהו יש לדחוק דכונת הירושלמי שחזקה שכבר הפריש, אבל אם לא הפריש, חייב הבן להפריש ופטור מנתינה.

ואאמו"ר שליט"א סייע דברי הרא"ש ממ"ש ד' א' כהנים ולוים פטורין מק"ו, ולמאי איצטריך ק"ו למיפטר כהנים הרי גם היו הכהנים חייבין ה"י זוכה בפדיונו מיד, ולהרא"ש ניהא דבכהנים א"צ הפרשה, ויש להסתפק במת אביו תוך ל' שהבן חייב לפדות את עצמו, האם הוא זוכה בפדיונו בהיותו

פטור מנתינה לאחר ההפרשה, ומה"ט נראה דרש"י שכתב דהאב מוריש דמי הפדיון לבנו עם שאר נכסיו לא ס"ל כהרא"ש, דלדעת הרא"ש עדיין אין לאב חמש סלעים אלא זכות בבן שיהא פטור מנתינה, כמו שאין לו שה בפט"ח, מיהו ערש"י י"א סוע"א שכתב דדמי כאילו הורישו כהן השיין.

ועוד נראה שאם האב מוריש לבנו חיוב פדיון כמו בפט"ח ותרו"מ אלא שפטור מנתינה א"כ צריך לחשוב שקיבל ה' סלעים בירושה ולחלוק עם אחיו, כמו שבירש פט"ח ותרו"מ מחשבין לפי ערכם, וכאן הדבר פשוט שהבן פטור מפדיון ולא קיבל כלום, שכבר זכה אביו בפדיונו ואכלו, דלא יתכן לומר שאין הבן חייב לפדות את עצמו אם צריך ליתן לאחיו, שו"ר בזה בפרישה סי' ש"ה ס"ק ל"ו והדברים מחודשים.

ועו"ק שאם האב יכול לזכות בפדיונו קודם שנתקיים הפדיון, למה לא יזכה במעות הפדיון תוך ל' לרב מ"ט א' דאפי' נתאכלו המעות בנו פדוי, וצ"ע בזה, ועו"ק אם צריך פדיון ממש איך מהני נתאכלו המעות לרב, ואף לשמואל אם נתנן לאחר ל' ע"מ לפדות למחר, אבל אם יש רק מצות נתינה י"ל דסגי בקיבל מתחלה ה' סלעים לחשבו כפודה במעות בעין ולא במלוה, וה"נ מסתברא דלפדיון פט"ח בשויו ודאי לא מהני נתאכלו המעות דבעינן דבר בעין כהקדש, ובפדה"ב מהני, וש"מ שא"צ פדיון.

ועוד נראה לכאורה דעיקר טעמיה דרב"ה דאמר טעמא דקא אתינא מכח גברא, הוא בגלל שא"צ הפרשה, והיינו דשאני הכא (מלוקח טבילים ממורחין מן הגוי או) מירוש טבילים מכהן דתלוי בדין מתנות שלא הורמו, דכיון דחסר הפרשה ברשות הישראל מתחייב גם בנתינה, משא"כ בפדה"ב שיש רק חוב במצות נתינה.

אלא סברת קא אתינא כו', שו"ר בשטמ"ק הנדמ"ח בשם תו"ח שכתב לשון זה ואע"פ שא"צ להפריש כלל הפדיון ולפדותו ולעכבו, מ"מ קרי ליה שפיר זכה כיון שאינו מחויב כלום לתת לכהן אחר, והובא בריט"א.

שם כי פליגי היכא דמת האב בתוך ל' יום, יש לעי' מת האב קודם שנולד מאי, מי אמרינן בהא כו"ע מודו דחייב, כיון שלא הי' לאב שום תפיסה בגויה, או"ד סו"ס מכח כהן קאתי, ונראין הדברים דקודם שנולד הו"ל כלוקח פירות מן הגוי קודם שליש דחייב במעשרות, ורק בלוקח פירות ששייך בהם תרו"מ מצינו ענין קא אתינא כו' לעיל י"א ב', והא דפרכינן בסמוך מנתגירה מעוברת, היינו מפני שהאב קיים לאחר שנולד.

שם דא"ל אתינא מכח גברא כו' מצינו סברא זו לעיל י"א ב' לענין לוקח פירות ממורחץ מן הגוי, ושם מבואר דבכהן כה"ג אם לקח ממנו הפירות קודם מירוח דלכו"ע לאו כמי שהורמו דמיין, הרי הוא חייב ליתן לכהן, ויש לעי' מה החילוק בין כהן לגוי, ולכאורה החילוק דהגוי יכול לאכול הפירות אף בלא הפרשה כלל, וא"כ כחו כבר נמצא בפירות בשעה שמכרן, אבל הכהן שאסור בטבלים, אין לו בפירות כלום אלא במתנות משהורמו או כמי שהורמו, ויש לפרש דטעמיה דרבר"ה הכא מפני שא"צ הפרשה, ודמי לפירות שביד גוי, מיהו אכתי התם ילפינן מקרא דלענין תרו"ג לא מהני טעמא דאתינא כו', ואילו הכא סבר רבר"ה דלגמרי פטור, וי"ל דהתם כיון שגם פירות הגוי חייבין בהפרשה, הרי יש בהם חלק גבוה אלא שפטור מנתניה, ושפיר קבעה תורה שלא יפטור לגמרי מנתניה, אבל בפדה"ב שיש כאן רק חיוב נתניה, מהני כח הגוי לפוטרו לגמרי, שאין כאן חלק גבוה בהפרשה, ועמש"כ לעיל דמזה סייעתא לדעת תו' דא"צ הפרשה בבן חלל לא האב ולא במת האב לאחר ל'.

קטן, או שצריך להמתין עד שיגדיל, נעי' גליון הגרע"א ז"ל סי' ש"ה ס"ג בשם הפר"ח ליתן לקטן שיש לו זכי', ועפ"ת סק"ד], ואם צריך להמתין נפ"מ אם פדאו אחר אם צריך ליתן לכהן, ועוד דאם האב אינו רוצה לזכות בפדיונו י"ל דמהני עי' לעיל, ועוד כבר כתבנו לעיל סק"ו דאיצטריך ק"ו כדי לפטור כהנים מפט"ח, והרי מתני' כוללת ג"כ פט"ח, ועוד נפ"מ לכהנת אשת ישראל שבנה פטור מחמש סלעים, והיא אינה מקבלת פדה"ב, מיהו בתו' קדושין ח' א' צידדו דר"כ שקל סודרא לפדה"ב בשביל אשתו, אבל הרמב"ם בפ"א מבכורים ה כתב דכהנת אינה מקבלת פדה"ב, וכ"כ הרא"ש סוף הלכות בכורות עי"ש שכתב דלא כדברי תו' הנ"ל, (גם יש לדון אם מהני לדידי שוה לי כשנוטל בשביל אשתו), ואמנם ראיתו צ"ב דאין ללמוד מהוראת שעה דמדבר, שהרי נתחייב ליתן מחצה לאהרן ומחצה לבניו, ועפ"ת סי' ש"ה סק"ה בד"ז, והובא ד"ז ברמ"א סי' ש"ו ס"א.

הרמב"ם והרמב"ן שסתמו שאין הבן חייב לפדות את עצמו ע"כ ס"ל כדעת תו' ותו"ח שהביא הריט"א שאין הבן מפריש כלל, וכ"נ דעת רש"י, והו"ל הרא"ש יחידאה בזה, ובטוש"ע סתמו כהרא"ש שהרי אין הפסד אם ינהג כן, ופשוט דלתו' וש"פ אע"פ שאין לאב נכסים כלל ולא שייך שיחול הפדיון על נכסיו, אפ"ה זכה בפדיונו, ועי' בסמוך.

שם גמ' שהרי זכה אביו בפדיונו, לפי' הרא"ש שאביו זכה בפטור נתניה ועדיין צריך הפרשה ניחא שלא אמרו שהרי כבר נפדה, אבל לש"פ שכבר נפטר מפדיון הול"ל שכפדוי דמי, וי"ל דמ"מ כיון שלא נעשה שום פדיון אלא שנפטר מנתניה, לכן אמרו שזכה בפדיונו, אבל מתפרש שפיר כאילו כבר הופרשו דמי פדיונו וזכה בהם, אבל בנכרי בסמוך לא שייך לומר זכה אביו בפדיונו, כיון שאין מצות פדיון מתקיימת בכניסה לרשותו, ואין כאן

לא זכה בו אביו, ועדיין הוא שייך לשבט הכהנים, ואין לו מכח מי להפטר, ואם הי' לו חיים הי' האב זוכה בו בלא פדיון שלא נתחייב לתת תמורתו לכהן, (מיהו להלן כתבנו שזכות זו פוטרנו מנתינה ולא מפקיעה המצוה).

ובאמת הדבר פשוט שקדושת הבכור נעשית בשעת לידה, ומסתברא דלר"א הנ"ל דמדמי פט"ח לפדה"ב, אפ"ה אסור בגו"ע משעת לידה, דזמן הפדיון אינו קובע קדושה, אלא הר"ז כיום שמיני להקרב בכוור בהמה טהורה, וזה מוכיח שמשעת לידה הו"ל כהבאת שליש בפירות, [ומה"ט כתבנו לעיל דבמת האב קודם הלידה לכו"ע חייב, ואפשר דאף לרב מ"ט א' בנתאכלו המעות דמהני היינו דוקא משנולד שכבר נתקדש ושייכא המצוה], מיהו נראה דאין בכח הכהן או לס"ד בגוי להפקיע מצות הפדיון, אלא שהוא פטור מנתינה, וכשיגיע יום ל' לא יצטרך לפדות מפני שהוא פטור מנתינה, וכמו שאין טעמא דקא אתינא פוטר מהפרשת תרו"מ, ונפ"מ בפט"ח לר"א הנ"ל דאף אם נימא דאמרין טעמא דקא אתינא בין בכהן בין בגוי בירש פט"ח תוך ל' מאבי אמו ישראל, אפ"ה חייב בהפרשה שאין בעלותו כמעשה פדיון, אף לאחר ל' כן כמבואר בגמ', אלא דאף קודם ל' לא חשיב שחלות החיוב ביום הל', ולכן גם לא פקע כלום תוך ל', ולהאמור יש לקיים דהלוקח או יורש פט"ח מכהן תוך ל' פטור מנתינה מטעמא דאתינא מכח כו', אלא די"ל שלא אמרו כן י"א א' אלא לאחר ל' שיכול לפדותו וכמו פירות ממורחין, אבל בלוקח מגוי שפיר נפטר לכו"ע, [אם נימא דבתרו"מ דבמכר לגוי ולקח ממנו פטור], ולא נחלקו ר"ח ורבר"ה אלא בפדה"ב שאינו זוכה בבן כלום.

נמצינו למדין דסברת אתינא מכח כו' ענינה דכל דבר שצריך גידול בחיוב, הרי מצוותיו נקבעות משעת גידול, אף שעדיין לא

יש לעי' במאי פליגי ר"ח ורבר"ה מ"ש מלוקח פירות מהגוי דפטור לכו"ע וכדלעיל, וכאן אף בנתגיירה מעוברת לא אמרין דאתי מכח הגוי לר"ח, ולכאורה החילוק דבפירות ופט"ח יש למוכר זכות ממון בחפץ, ושייך לומר שיש לו כח בממון שאינו חייב בנתינתו לכהן, אבל בפדה"ב אין הכן נכסי האב שמורישו לבנו, ולכן קודם חלות המצוה אין כאן כח האב כלל, ורבר"ה סבר דכיון דחזינן שהטילה תורה על האב חיוב פדיון בנו, ש"מ דחשיב הכן כשל אב שהוא הפודה מן ההקדש, כמו שפודה פט"ח שלו, ולכן שייך לומר דמשעת לידה עד ל' יום הר"ז כמהבאת שליש עד גמ"מ.

ולכאורה משכח"ל אליבא דר"א י"ג א' דפט"ח נפדה לאחר ל' כפדה"ב אם לקח פט"ח מן הנכרי תוך ל' דמצי למימר אתינא מכח הנכרי אף לר"ח כיון שקנה גוף הפט"ח ממנו, משא"כ בכהן דחסר הפרשה תוך ל', מיהו יש לדון בזה דהא החיוב חל ברשות הישראל, ואינו רשאי להפקיעו במכירתו לנכרי, וא"כ הלוקחו מן הנכרי חוזר לחיובו, כמו שמסתבר במוכרו לנכרי לאחר ל' יום, מיהו אפשר דתוך ל' עדיף דהו"ל כמוכרו קודם גמ"מ, [וגם בזה יש נדון לענין תרו"מ אם דוקא בגדל ברשות גוי פטור או אפי' מכר לגוי ולקח ממנו, עי' בספר אאמו"ר שליט"א ולע"כ], ואם נימא דחל פטור ברשות נכרי, יתכן שגם בכהן הי' נפטר מנתינה כיון דמופרש וקאי, ועי' בסמוך.

ועיקר הדברים נתבאר בספר אאמו"ר שליט"א ס"ו סק"ג דחיוב הפדיון יש לו לחול בלידת הבכור, וענין הפדיון הוא שהאב פודה בנו מן הכהן תמורת ה' סלעים, כמשמעות הפסוקים שהבכורות לכהן והוא נותנם לישראל תמורת הפדיון, ולכן אם בשעת הלידה רשאי האב ליטול בנו בלא פדיון, לא יחול עליו חובת פדיון בהיותו בן ל' יום, דחסר בקדושתו לפדיון בשעת הלידה, אבל בגוי שאין לו חיים

להפריש ולפדותו ונוטל הפדיון לעצמו, אבל דעת תו' ותו"ח דא"צ להפריש, מיהו גם לפ"ז ל"ד, דבאמת האב חייב בפדיונו אלא שפדיונו חל בלא שום מעשה כיון שהוא לעצמו, ובנתגיירה אין הפטור מפני שכן כזה א"צ לפדות, אלא שאין לו אב, ואטו מת האב תוך ל' שייך לומר שאין אחרים מצווין לפדותו, וכל בן גוי כמת האב דמי, וזה בכלל כונת תו', ועתו' הרא"ש קדושין כ"ט א'.

ח. שם מתני' יוצא דופן כו' מהא דפסול יוצא דופן להקרבה יש ללמוד שזהו חסרון בעצמותו שלא הי' בו כח להוולד בעצמו, ודמי לחסרון דיתום שחסר בשלימותו, וגרע מבע"מ דלא קדשים ולא מקדישין תמורה י"ז א' ולא נכנס לדיר להתעשר לרבנן נ"ז א', והא דאין אמו טמאה לידה לרבנן היינו מפני שלא היתה כאן לידה, שלא מציאות הולד מחייבת קרבן וימי טומאה וטהרה אלא הלידה, ולענין בכור לנחלה לרבנן יש לפרש דחסר בחשיבותו כמו שפסול לקרבן, ומעלת בכור לנחלה מפני חשיבותו לירש מעלת אביו, ויוצא דופן אין לו מעלה גמורה של בכור, ואף דכשר לעבודה י"ל דבשעת לידה מיהא חסר בחשיבותו ולא קרינן ביה והי' משעת הויה, ובכור לכהן ודאי לא דהא לא הוי פטר רחם.

ו'שון פטר רחם הוא הפותח פתח רחם כדמתרגמינן פתח ולדא, וכן פוטר מים וכיו"ב, כל שפותח ראשון את הפתח הסתום מיקרי פוטר, ושמעתי שכל יוצא בדוחק מיקרי מפטיר, כמו יפטירו בשפה, ול"ע בזה, ולכן היוצא מן הרחם דרך דופן לא מיקרי פטר רחם, לפי שאין זה פתח הרחם.

ויש להסתפק בכל הני בעיי' דאיבעיא לן חולין ע' א' לענין קדושת בכור כרכו בסיב בטליתו נפתחו כותלי בית הרחם מהו אויר רחם מקדיש והאיכא, נעקרו כותלי בית הרחם כו' שלא במקומן לא מקדשי, ועוד עי"ש, אם בכל הני גוני דלא קדוש בבכורה מיקרי נמי

הגיע זמן קיום המצוה בפועל, ולכן הגדל ברשות גוי משעת שליש נקבע בפירות פטור נתינה, מפני שגדלו ברשות כזו שפטורה מנתינה, נזכר לדבר כמו שהפקר שעה אחת פוטר מהפרשה, מפני שאין זכות לכהן ולוי אלא בפירות שיש לישראל מחמת חלקו בארץ, כדדרשינן מובא הלוי והגר וגו', וה"נ כל שבא מכח בעלות שאין לכהן תביעה עליו הר"ז פטור, וכן הדין בפדה"ב שגידולו בחיוב נקבע בשעת לידה, ולכן שייך שיקבע פטור מנתינה, וכהן בתרו"מ שאני שאין לו פטור מנתינה קודם הפרשה, משא"כ בפדה"ב שא"צ הפרשה, ומ"מ נחלקו בפדה"ב מפני שאינו רכושו להורישו לבנו, ולא נקבע הפטור אלא ביום ל', אבל בפט"ח לר"א י"ל דכו"ע מודו בלוקח מגוי תוך ל' שפטור מנתינה וחיוב בהפרשה.

וממה שהאב חייב בפדיון אפי' מת הבן לאחר ל', וכן נשתעבדו נכסיו במת האב, חזינן שכבר זכה האב בבן מיד לאחר ל' ונתחייב בדמי פדיונו, שהרי אין בבן אפשרות ליתנו לכהן, וילפינן לה מערכין או מעולת רא"י לקמן נ"א ב', והענין של הפדיון כמו ערך פלוני עלי, ואמנם חלות המצוה בזמן הנתינה, אבל זכה האב בכנו מיד ונתחייב בדמיו.

שם תנן נתיגיירה מעוברת בכור לכהן ואמאי כו' אין להקשות ולטעמך מי ניחא הרי גם לאחר ל' חייב בפדיון ואע"פ שאביו הגוי קיים וע"כ דהטעם משום דלית ליה חיים, ולא קושיא היא, דודאי בגוי אע"פ שפטור ממצות אבל לא שייך לומר שזכה בפדיונו, ולכן לר"ח דלית ליה טעמא דקא אתינא בבכור שאין לו זכות בבנו, א"כ בגוי גם לאחר ל' חייב, דרק מטעמא דקא אתינא שייך לפטור.

שם תוד"ה הבן, בשטמ"ק בשם הרא"ש כתב דמבן חלל ל"ק כיון שהאב ג"כ צריך

בגוף הבכור, ולא חשיב דבר אחד, כמו שהנולד לישראל מן הנכרית ולישראלית מן הנכרי שאינו ראוי לנחלה אינו חשוב בכור לדבר אחד, ה"ה בדאיכא נחלה אין נחשב עי"ז כמציאות של בכור.

שם גמ' והשני לחמש סלעים קסבר בכור לדבר אחד הוי בכור, וה"ה בבכור בהמה טהורה שהשני קרב כמבואר נדה מ' א' דר"ש יליף קדשים מלידת בכור, ויש לעי' מ"ט פשיטא ליה לר"ש דיוצא דופן אינו בכור כלל, ואילו ר"ט מספק"ל לעיל י"ט א', והרי הדין נותן דלר"ש שיוצא דופן באדם כילוד יחשב נמי בכור לדבר אחד, ואילו ר"ט לא אשכחן ליה דפליג בטומאת לידה ארבנן דר"ש, וא"כ הדין נותן דיוצא דופן שאינו כילוד באדם, לא יחשב כלל כבכור בבהמה, וכבר הקשו מזה בתוד"ה בכור, וכן ברש"י.

ועוד יש לדקדק למה לא הוזכרו דברי ר"ט לענין בכור אדם, ואפשר לומר בזה דכיון דמספק"ל, א"כ בלא"ה פטור מנתינה, ונשאר הדין דשניהם אינם בכור, ודברי ר"ש לא הוזכרו בבהמה טהורה משום דהוי ק"ו מבכור אדם, דהא באדם יוצא דופן כילוד ואפ"ה הבא אחריו בכור לכהן, וכ"ש במה שיו"ד אינו כילוד ופסול לקדשים, דודאי הבא אחריו בכור לכהן.

ויותר נראה דר"ט לא פליג בבכור אדם כלל, דכיון דס"ל דיו"ד אינו כילוד באדם לענין טומאת לידה, א"כ הדבר פשוט נמי שאינו בכור לכהן, ומה"ט פשיטא ליה דפטר רחם שנאמר בבכור אדם דוקא הוא, אבל בבהמה דכתיב פטר שגר בהמה וכתיב פטר שור ושה, בהני מספק"ל אם יוצא דופן נמי פטר בהמה מיקרי, ופטר רחם שנאמר עיקרו משום אדם, ויותר נראה דאינו מחלק משום לשון פטר שגר אלא דבין באדם בין בבהמה כתיב פטר רחם לאשמועין דסגי בפטר רחם לקדש בבכורה.

יוצא דופן, או"ד כל שנולד כדרכו לא מיקרי יוצא דופן, אלא די"ל שחסר במעלת פטר רחם ליקדש בבכורה, ובפשוטו כל הני הנדון רק לענין קדושת בכורה כדדיינינן ט' ב' לענין חציצה אם מונעת קדושתו, ולענין לידה ודאי לא שייך לדנו כיצא דופן, וכן לענין עד שתלד ממקום שמזרעת אין חציצה פוסלת, אבל קשה מהא דר"ש פסל יוצא דופן בקדשים נדה מ' א' משום דיליף לידה לידה מבכור, והרי בהני גוני אינו קדוש בבכורה וכשר לקדשים, וצריך לחלק דלא לגמרי מדמי להו לבכור, אלא דלענין ריבויא דתלד שנאמר באדם, ס"ל לר"ש דלא מרבנין כן בקדשים אם לא כלידת בכור, וחזר דינן כמו לרבנן דכל שנולד כדרכו דינו כילוד, וקדושת הרחם ענין אחר הוא ושייך רק בבכור, וצ"ע, וממה שלא הזכירו כל הני בעיי לענין טומאת לידה אין הוכחה, כיון שפתח הרחם הוא בעומק לפנים מן הפרוזדור ולא משכח"ל בהוה מציאות זו באדם, ולכן דנו רק בבהמה, ועמש"כ לעיל ס סק דמה"ט לא דנו באדם בדין יצאו שני ראשיהם כאחת.

שם רש"א הראשון לנחלה, בתוד"ה ראשון דנו מ"ט לא יליף ר"ש לידה דנחלה מלידה דבכור, ותיירצו דבבכור אדם לא כתיב לידה, ולכן יליף מלידת אדם ולא מלידת בכור בהמה, מיהו בעיקר הדברים הרי בכור לנחלה אינו מעלת בכור בעצמותו אלא ביחס לאביו, שהרי נולד לאשה שכבר ילדה הוי בכור לנחלה, וכן הבא אחר הנפלים שאין אביו דוה עליהם, וכיון שמצינו לענין טומאת לידה דיוצא דופן כילוד, אין סיבה ללמוד מבכור בהמה לענין בכור לנחלה, ולמדנו מזה דבכור לנחלה לא חשיב בכור לדבר אחד וכמשנ"ת לעיל סק"א, דמעלת בכור לדבר אחד היינו רק בבכור לאמו שהוא ראשית פריה, ובזה נתחדש ענין ראשית פריה דרך פתח הרחם שהוא הנולד בכח לידה, אבל היחס לאב אינו

ספיקות, א' אי סגי בדבר אחד, ב' איזה דבר אחד עיקר בכור לולדות או פט"ר, חדא מדלא הוזכרה אפשרות זו בגמ', ועוד דהו"ל ספק ספיקא בכל דבר אחד, ול"מ כן, ויש לפרש הטעם דפשיטא ליה דפט"ר חשיב דבר אחד, דאל"כ פט"ר ל"ל, ולא ס"ל דאיצטריך להיכא דנפקא נקבה ברישא, דאין חשיבות בכורה לראשון לזכרים, דסו"ס כבר נפתח רחמה בנקבות, וכיון דס"ל מסברא דפט"ר הוי רק דבר אחד, א"כ גם בכור לולדות ביו"ד הוי בכור, וממילא גם כשר להקרה, שהרי כל הפסול של הקרה נלמד מבכור, וכמ"ש תו' מ"ז ב' ד"ה ראשון עי"ש.

אב"י קשה מהיכי תיתי לחדש דיש שני בכורות קדושים באם אחת, והרי פשוט הדברים דאם בכור לד"א הוי בכור, הרי זהו הבכור שאמרה תורה, וכבר נפטר הבכור הראשון, והי' נראה מה"ט לומר דלר"ט פשיטא ליה ששניהם אינם קריבין, אלא דכיון דסגי בדבר אחד לחשבו בכור, חל עליהם קדושת בכור, ושניהם ירעו עד שיתאבדו ויאכלו במומן לבעלים, ובאדם פטור מה' סלעים בשניהם, שאין כאן בכור מוחלט, אבל הדברים סתומין בגמ', דלא מצינו לשון בכור לד"א הוי בכור שיתפרש רק לחומרא, וע"כ צ"ל דכיון דאשכחן באדם דיו"ד אינו כילוד, והתם פשיטא ליה לר"ט דבפט"ר תליא מילתא וכמ"ש לעיל בגמ' מ"ז ב', א"כ י"ל דבבהמה נמי ראשון לפט"ר מיקרי בכור, ולעומת זה ראשון לולדות הוי ראשית פריה ואופן הלידה אינו ממעט בחשיבות גופו, ושייך שגם הוא יתקדש כבכור.

ולענין בכור אדם לא הוזכרו דברי ר"ט, ולעיל כתבנו בסוגיא מ"ז ב' דמודה ר"ט כיון שאינו כילוד, ה"ה שאינו בכור, דהא לא אשכחן דר"ט מסתפק בדין טומאת לידה ביו"ד, ולא מסתבר דמי שאינו כילוד יהא לו מעלת בכור, ובבהמה לצד שהוא קדוש בבכורה ה"ה שכשר להקרה, דהא עיקר

והשתא אם נימא דלצד דבכור לדבר אחד הוי בכור ס"ל לר"ט דשניהם קדושים לגמרי, שחידשה תורה דסגי בדבר אחד לחשבו כבכור לגמרי, וכדחזינן דלר"ש הו"ל בכור גמור בדבר אחד, וכ"נ דעת תו' בשמעתין ולעיל י"ט א', לפ"ז פשיטא ליה באדם דלדבר אחד לא הוי בכור, דהא יו"ד ודאי אינו קדוש, וממילא גם פטר רחם לחוד אינו מקדש, דבעינן כוליה בכור, דאין לומר שבאדם נתחדש דבר אחד ודוקא פטר רחם, דכיון דחזינן דיו"ד דהוי דבר אחד בבהמה לא מהני באדם, אין מקור לחדש דבאדם סגי בדבר אחד, והיינו טעמא דמספק"ל דשמא בהמה כאדם דבעינן בכור לכל דבר.

ואם נימא דמספק"ל תרי מילי אי בכור לד"א סגי, ומספק"ל איזה דבר אם בכור לולדות או פט"ר, ונפט"ר דכתב רחמנא לאפוקי ילדה נקבה תחלה כמבואר י"ט א' בגמ' ובתו', לפ"ז הי' מקום לומר דלצד דבבהמה סגי בפט"ר, הוא הדין דבאדם פט"ר הוי בכור לכהן, אבל לעומת זה אם באדם הדבר מוכרע דדבר אחד היינו פט"ר, אין להסתפק שבבהמה היינו דוקא יו"ד, וע"ע מש"כ להלן בההיא דלעיל י"ט א'.

ור"ש לטעמיה דיו"ד באדם הוי כילוד, וא"כ כשאמרה תורה באדם דבעינן פטר רחם לבכור, למדנו מזה דהכל תלוי בפט"ר, והא דקרי ליה דבר אחד, היינו משום דסו"ס יש כאן יו"ד שקדם לפט"ר ודינו כבכור לנחלה, ודינו כילוד באדם, ונמצא לפ"ז דדוקא משום דס"ל לר"ש דיו"ד כילוד והדין נותן שאם יש לו חשיבות נמי לענין בכורה, אין לקדש את הפט"ר כלל, מש"ה ס"ל דכולה מילתא בפט"ר תליא, משא"כ לר"ט דיו"ד אינו כילוד באדם, לכן שייך לקדש את הפט"ר אחריו, דלענין ילוד הו"ל הפט"ר בכור.

י"ט א' ר"ט מספק"ל בכור לד"א אי הוי בכור כו' פשוט הדברים שאין כאן שתי

פסולן לקדשים ילפינן מבכור דאמר נדה מ' א' וכמשנ"ת בתו' מ"ז ב' ד"ה ראשון, אבל ראיתי בספר מרן זללה"ה ס שכתב דלר"ט בכור אדם ובהמה שוין, ואע"פ שאינו כילוד אתרבי מבכור לדבר אחד שקדוש בבכורה, ולענין פט"ח מסתברא שדינו כבהמה טהורה.

ואאמו"ר שליט"א כתב דלא יתכן שיהיו שנים קדושים, וע"כ דמספק"ל איזה דבר אחד עיקר, והשני אינו כדבר אחד כלל, וצ"ל דלא חשיב ס"ס כיון שהכל חסרון ידיעה בהלכה, והדברים סתומין כמש"כ לעיל.

ט. **מ"ח א' אר"י** ז"א שני יוב"ש שהיו בעיר אחת ולקחו שדה בשותפות בע"ח גובה אותה מהם דא"ל כו', יש לעי' איך הוא מותר לגבות חלקו בזמן שגורם עי"ז הפסד ליוב"ש שלא לזה הימנו, כגון שדה ששה מאה והחוב חמישים, שע"י שהוא גובה חמישים ישאר לכל אחד מהשותפים כ"ה, ונמצא שע"י גבייתו מפסיד לחבירו שלא כדין, (שו"ר בנה"מ סנ"ח סק"ד שהעיר בזה, ולע"כ), וי"ל דלא חשיב שהמלוה מפסידו אלא השותף גורם לו ההפסד, הגע עצמך הרי שהמלוה יודע איזה יוב"ש הוא הלוה באמת, ובא לגבות מהשדה חובו, האם הוא צריך להמנע בגלל שהלוה יש לו אפשרות לשקר ולהפסיד לחבירו, וה"נ הכא כשאנו יודע האמת כגונא דבכור, דחשיב שהם הגורמים לעצמם ההפסד, וברצון הם חולקין מפני שהדבר ספק, ואין חילוק בין ברי וברי לשמא ושמא.

והעיר הראי"פ נ"י דנפ"מ היכא שלבסוף נודע מי הוא הלוה באמת או הבכור האמיתי, והחלק של הלוה לא ניתן לגבות ממנו, האם המלוה שגבה חמישים צריך להחזיר משלו כ"ה, ולחזור ולגבות מהלוה האמיתי או מהבכור האמיתי, או דא"ל אנא מנתא דלוה מעיקרא שקלנא, והלוה הוא זה שלקח ממך שלא כדין, ותחזור ותגבה אתה

ממנו, ולשון הגמ' ודאי משמע דשקל מנתא דלוה האמיתי, וכן בסברא דנהי דכח הגבייה הי' לו ע"י הממ"נ, ואי לאו הכי לא הי' יכול לגבות, אבל עכשיו גבה חלקו מהלוה האמיתי.

ויש כאן לבאר דאם לא הי' כאן נדון של גבייה מכח שיעבוד, אלא שהמלוה כבר גבה חובו בב"ד והקנו לו חלק בשדה כפי החוב, ועכשיו נתעורר ספק בין השותפין חלקו של מי גבה המלוה, דודאי המלוה נוטל את שלו, אע"פ שהספק יגרום שהשותפין יחלקו בשאר, דבכה"ג אין כאן גבייה מכח השותפות, אלא שנוטל את שלו המוסכם משני השותפין והנדון כאן מפני שהוא בא בכח גבייה של שיעבוד, ואינו יכול לומר שלי אני נוטל, אלא אתם תנו לי ממ"נ, ובזה הי' מקום לומר שכל אחד מוחזק בשלו, ואין מוציאין ממנו כשיפסיד עי"ז.

ונראין הדברים דמודה ר"י בערב של שני יוב"ש שיצא עליהם שט"ח שאין גובין ממנו, כדתנן שאין גובין מן הערב תחלה, אלא דסבר דשדה שאני, שאינו נזקק לערב אלא לבעלים עצמו לגבות מנכסיו, ואמר רבא דאין לעשות ממ"נ על שיעבוד השדה מכח השותפות, כיון שגורם הפסד לחבירו, וכמו שמודה ר"י בבא לגבות מהערב מכח ממ"נ, דמצי א"ל לא נתחייבתי לשלם באופן שלא אוכל לחזור ולגבות מן הלוה, ועליך לברר תחלה חיוב הלוה שאני משלם עבורו, וה"נ לא עשיתי את נכסי ערבים לשלם חוב שאיני חייב בו, וממילא בטל הממ"נ, שלצד שהנכסים שלי ואני כופר בחוב אף נכסי אינם ערבים.

עוד טעם יש לפטור בערב מפני שיש ללוה נכסים אחרים, ולא נתחייב בערבות אלא אם לא יהא ללוה לשלם, אבל לא נתחייב לסייע למלוה לגבות מן הלוה, כשאין לו הוכחה גמורה, ול"ד לשדה שאין הערבות של הנכסים האלו שונה משאר בני חורין שביד

הלוה, דכמו ששאר שדותיו ערבין עבורו גם שדה זו בכללן, מיהו קושטא הוא דרב פליג גם כשאין לשניהם אלא שדה זו.

בלישנא קמא לא ביארו בגמ' במאי פליגי ר"מ ור"י, ובלישנא בתרא ביארו טעמיה דר"י דהו"ל כיוב"ש שלקח שדה מיוב"ש, עי"ש, ולשון הגמ' מוכח דגם ר"מ מודה בכה"ג שגובין מן הלוקח, מדלא קאמר ש"מ מדר' יהודה כו', ועוד מדקאר"י נתחייבו נכסים, משמע דר"מ פליג דלא נתחייבו הנכסים, אבל כיוב"ש שלקח מיוב"ש הרי לצד שהראשון לזה באמת נתחייבו הנכסים, ובוזה לא פליג ר"מ, אלא טעמיה כיון דמעיקרט נמי לא נתחייבו כל הנכסים אלא שמכח ממ"נ נטל המלוה חלקו, בזה ס"ל לר"מ דבחלקו דליכא ממ"נ פקע כח השיעבוד דמעיקרא, וה"ה דפליגי בשני יוב"ש שנשתתפו וחזרו וחלקו, האם המצב של השותפות קובע כח שיעבוד גמור, וכל אחד מהשותפין כמקבל שדה שחציה משועבדת, או שהשיעבוד פוקע כשחלקו, מיהו י"ל דטעמיה דר"מ משום דלאו ככתובה בשטר דימא, או דלר"י יורשין לאו כלקוחות דעלמא דמו, עי' לקמן ס"ק י"א.

עיקר דברי ר' ירמי' דשדה השותפין אפשר לגבות מכל חלק ממנה מכח ממ"נ, לכאורה היינו דוקא לשיטתו בשמעתין דשותפין שחלקו לקוחות הן דאין ברירה, ולכן חשיב המצב המשותף כמצאויות מיוחדת שכולה שייכת לשניהם, והו"ל כערב אחד שחייב לשניהם, אבל אם ה' הדין כשחלקו דאמרינן הוברר הדבר שיש לכל אחד חלקו המגיעו משעה ראשונה, ה"ה שלא ה' יכול לגבות בשעה שנשתתפו, שהרי אין כאן מציאות חדשה ששייכת לשניהם, אלא עירוב זמני שסופו להתברר, ולכן גם כשבא לגבות ברגע השותפות אמרינן ליה שימתין שיחלקו ויתברר לכל אחד חלקו, ולא יגבה ממי שאינו חייב.

שם ב' אר"י ז"א שני יוב"ש שהיו בעיר אחת ולקח אחד מהם כו' מדקאמר סתמא משמע דאע"פ שיש למוכר עוד שדות יכול המלוה לגבות מזו, וכן בשמעתין לא הוזכר במתני' דפליגי רק בדלית להו נכסי כלל, ויש לעי' הרי לוקח שהניח בני חורין אצל המוכר אין נכסיו משועבדין למלוה, ויש לפרש דהכא לא חשיב שהניח נכסים הראויין לגבות מהם, ואי לאו טעמא דרבא שאין נפרעין מהערב תחלה, הרי גם שדה זו בכלל נכסיו ומשועבדת למלוה, והיינו נמי טעמא דרישא בנשתתפו דלכו"ע גובה מהם, וכמשנ"ת לעיל, ול"ד לערב דמצי אמר לא השתעבדתי במקום שיש נכסים ואין בכח המלה לגבותם מפני שאין טענתו מבוררת.

ומה"ט כשחלקו האחין אע"פ שנשאר לכל אחד חצי שדה שאין בה ממ"נ, מ"מ אין אחד מהם יכול לדחות המלוה או הכהן אצל אותו חצי, כיון שאותו חצי אין בכחו לגבות ממנו, ולא שייך כאן טענה דאין נפרעין מנכסים משועבדין במקום שיש בנ"ח, דהכא ע"י מקחו הפקיע כח הגבייה מנכסי הלוה, דמעיקרא ה' יכול לגבות מכח ממ"נ, ולכן לא יכול לומר הנחתי לך מקום.

מיהו בלוקח שדה מיוב"ש ונשארו אצלו ב"ח אפשר דמצי א"ל שאינו מחויב להעמיד לו כח הממ"נ במקום שיש ב"ח, ולפ"ז יתפרשו דברי ר"י בדלית ליה נכסי אחריני, ולא דמי לשותפין ואחין שחלקו, שקודם המקח ה' ראוי לגבייה, וכיון שמקחו גרם למנוע הגבייה לא מצי למימר הנחתי לך מקום לגבות הימנו.

ויש לבאר שהחילוק בין הכהן שנוטל חלקו מכח אחד מן האחין לבין האחין שחלקו, דבידיהו אמרינן מחצה לקוחות ובכהן אמרינן דמנתא דחד מיניהו שקילנא, היינו מפני שהכהן בא מכח שני האחין ממ"נ, ולכן א"צ להיות כלוקח מן האח השני, אבל האחין

למה חשיב הכהן שיעבודו קודם לאחר הפשוט, הרי האח הפשוט קדם זכותו לגבות חלקו, וא"כ גם בחלק שהלקוחות שגבה יחשב שיעבודו קודם לכהן, מכח זכותו לחלוק הירושה שזכה בה קודם שנעשה בן ל' יום, וי"ל דחשיב כל אחד כקיבל חלקו ומכר חצי ממנו לאחיו, וכיון שכבר קיבל חלקו בטל כח שיעבודו מדין שותף בירושה, ועכשיו בא ליטול דמי מכירתו שמכר חלקו, ובזה שיעבוד הכהן קודם], וצ"ע בדברי הגרע"א ז"ל שהזכיר טעם דס"ס, ועמ"ש אאמו"ר שליט"א בכ"ז בספר בכורות ס"ו סק ולא הזכיר מסקנתו בספר דמאי דחשיבי ודאי לקוחות, גם מה שדן משום ס"ס בחיוב מצוה, הרי פשוט דשמעתין שאף בשני יוב"ש שנשתתפו וחזרו וחלקו הדין כן אליבא דר"י, ועי' לעיל ס' סק בשם הרמב"ן דאף בספק עשה חייב מדאוריתא ומ"מ ספק ממון פטור, ולכל מילי דינו כממון, ולפ"ז אף בס"ס לחיוב פטור ממצות נתינה, וכ"ש כאן שאין ס"ס לחיוב גבירא, אלא אפשרות לקיים המצוה בגבייה שמכח ס"ס, וצ"ע.

יש לעי' לל"ב למה לא אר"י דבריו בביאור רישא דמתני', ונראה דדינו השני של ר"י פשוט יותר מדין הראשון, שהרי כאן יש שיעבוד ודאי על שדה זו, ואינו גובה חצי על חשבון שותף אחר, ולכן בלישנא קמא נקט הא דלקחו שדה בשופות, וכ"ש לוקח, ובלישנא בתרא נקט חדא דאית בה תרתין, דכיון שמפרש טעמא דר"י מפני שהוא כלוקח שדה משועבדת, הרי מובן מזה דטעמא דרישא מפני שנשתעבדו לו הנכסים מכח ממ"נ, שאם קודם חלוקה לא הי' לו אפשרות לגבות, א"כ פקע השיעבוד קודם חלוקה, ולד' ליוב"ש שמכר שדהו שרק מפני שקרו א"א לגבות ממנו, אבל האמת ששדהו משועבדת, ובזה פשוט טפי לחייבו מכח ממ"נ, - ולקמן ס"ק י"א כתבנו דאפשר דל"ק סבר דלר"י ככתובה בשטר דמיא, וכדלקמן מ"ט ב'.

שחלקו אין להם ממ"נ, ולכן מחצה של האחר השני כלקוח, והעיקר שאף המלוה כלוקח, וא"צ שיהא חלקו מבורר לו, ודי לו ליטול מקחו של הלוה, ואפ"ה מודה ר"מ שגובין מזה, כיון שהמלוה הוא גובה בכח מקח, ולא שכבר פקע השיעבוד ע"י שנעשו לקוחות ואח"כ בא המלוה לגבות.

הקשה הגרע"א ז"ל לפמ"ש תו' גיטין מ"ז ב' דאחין שחלקו חשיבי ספק יורשין ספק לקוחות, א"כ איך גובה ממנו מספק שמא זהו חלקו בירושה ואינו משועבד לכהן, וכן למלוה, וכבר נתבאר בספר אאמו"ר שליט"א דמאי ס"י סק"ז י"ב שאין הדבר נחשב כספק, אלא כיון שאין ברירה אמרין שמצב השותפות הוא מוחלט ולא ישתנה ע"י העתיד למפרע כלל, וגם בדעת תו' כ"כ עי"ש הרבה ראיות לד"ז, [ועמ"ש"כ לעיל ס"ב ס"ק כ"א], ולפמ"ש"כ לעיל גם בשמעתין מוכח כן, שאם מצב השותפות לא הי' מוחלט, אלא כלפי שמיא גליא שיש לכל אחד חלק מבורר אינו בדין שיגבה מהשותפין בכח ממ"נ, וע"כ דמצב השותפות הוא מוחלט של שניהם, ולכן יכול לגבות חלקו מכח ממ"נ.

והנה הדבר פשוט בשמעתין שהחלוקה היא סיבה שלא יוכל לגבות כלל, דכיון שיש לכל אחד חלקו תו' ליכא ממ"נ לגבות, ואף לר' יהודה לטעמיה דר' ירמי' היינו דוקא לחצי מירושתו, דכיון שקודם שחלקו הי' יכול לגבות בכל חלק מהשדה חציה ממ"נ, לכן כשירש כל אחד חצי שדה יש לכהן או למלוה זכות גבייה בחצי חציה, כיון שחצי זה הי' משועבד מכח ממ"נ, והשתא נמי יש בו ממ"נ או שהוא בכור או שהוא משועבד מאחיו, אבל לא ס"ד כלל שיתוסף כח גבייה ע"י החלוקה, דאדרבה ע"י חלוקה נעשה כל אחד מוחזק גמור בשלו, ואין ספק מוציא ממנו, וגם לא חשיב ס"ס מכח השיעבוד שהי' קודם החלוקה כיון שבטל כח הממ"נ, ונשאר רק טעם השיעבוד, [מיהו העיר הראי"פ נ"י דצ"ב

באחת מסתברא דלא איתרבו מהזכרים לד', שלא ניתנה המצוה כשלא יוכלו לעמוד עליה, ולא יצטרכו לעולם ליתן עשר סלעים לכהן.

שם האב פטור, פרש"י וה"ה נמי לכן הנשאר דפטור, ולכאורה לאב יש טפי חזקת חיוב, ודמי קצת לאיני יודע אם פרעתין, מיהו כיון דמת תוך ל', אף האב עדיין לא נתחייב, ומ"מ צריך טעם למה לא קתני סתמא פטור, ואפשר דבנתן לכהן אינו יכול להוציא מידו, להכי קתני שהאב פטור מליתן, ולא מיירי בנתן מה דינו, מיהו י"ל דקתני בכולהו האי לישנא משום בבא דסיפא דקתני האבות פטורין והבן חייב.

שם מת האב והבנים קיימין, לר"י מת האב באותו זמן שמת הבן, ולהכי קתני והבנים קיימין, ועוד דלא לשתמע שגם מת האב וגם הבן, ואע"פ שזה פשוט, מ"מ נאות לפרש הדברים בכה"ג, ולר"ב מיירי במת האב לאחר שכבר נתחייב והדר לרישא נותן חמש סלעים לכהן, ואם מת האב ולא נתן והבנים ירשו נכסיו רמ"א אם נתנו כו'.

שם רמ"א אם נתנו כו' למסקנא מבואר במתני' דלכו"ע שעבודא דאוריתא, שהרי לא שייכא הפרשה בפדה"ב כמו בעולה קדושין י"ג ב' שאמרו שהפרישתה מחיים, מיהו דוחק לאוקומי דר"מ ור"י דלא כר"ש קדושין שם, ואפשר דמודו דמדרבנן מלוה ע"פ גובה מן היורשים שלא תנעול דלת, ולכן גם בפדה"ב דינו כמלוה, ורק בקרבן החמירו שלא להפריש כיון דליכא שיעבוד מדאוריתא, שו"ר דהא ליתא דהא פרכינן ב"ב קע"ה ב' לר"ש מנזק שמתו בעלים [ומשכח"ל בייחד האב נכסים לפדיון דהויא כאפותיקין], ור"י סבר דכיוורשין דמו אף לאחר חלוקה לענין בע"ח כיון דבטלה מחלוקת כמ"ש הרמב"ן ב"מ ק"ז א'.

שם אם נתנו עד שלא חלקו נתנו, לכאורה הול"ל עד שלא חלקו חייבין משחלקו

שם אמר רבא מכדי נכסוהי דבר איניש כו' מבואר כאן דאע"פ שהלוקח טוען שיודע שהמוכר הוא הלזה האמיתי, אפ"ה אינו חייב לשלם מדין ערב, כיון שא"א לחייב את הערב תחלה, והקשו האחרונים מכאן לדברי הרמ"א חו"מ סי' קכ"ט ס"ח שכתב דלוה שאומר לא לוייתי והערב מודה שלוה הרי הוא חייב לשלם מדין ערב, ומ"ש הכא דלא מחייבין ללוקח לשלם הרי יודע שהמוכר הלזה וכופר בשקר.

ואפשר לומר דנכסוהי דבר איניש מאמינים לבעליהם והם כערב שכופר בהלואה כמו בעליו, ואין הנכסים נעשין ערבים ע"י שהלוקח מודה בחוב, כי הערבות מצד המוכר והוא כופר בחוב, ול"ד לרברי הרמ"א שהערב הוא הגברא והוא יודע האמת, ועוד דכל שהמלוה גורם שלא יוכל לגבות מהלוה לא נתחייב הערב לסייעו, שהרי עיקר חיובו אם לא יהא נכסים ללוה, וכאן יש לו נכסים אלא שהמלוה לא בירר חובו בשטר איזה יוב"ש, וכן כאן לא נתברר החוב איזהו הבכור, ובאמת מה"ט יש לדון גם ע"ד הרמ"א אלא דשם י"ל שאין זו אשמת המלוה כמו בשני יוב"ש שהי' לו לשלש ולסמן, ונתבאר בכ"ז בסוגיא דערב ע"ש.

י. מ"ח א' מתני' מי שלא בכרה אשתו וילדה שני זכרים נותן חמש סלעים לכהן, כאן לא הוזכר שאינו בכור לנחלה דכיון שילדה תאומים הרי האם יודעת מי נולד תחלה, והיא נאמנת כדאמר קדושין ע"ד א', ואע"פ שעכשיו אינה יודעת, ואפי' אם בשעת לידה ג"כ לא הבחינה מי נולד תחלה, מ"מ מיקרי הוכרו ולבסוף נתערבו, כיון שהי' בידה להבחין כשיצא הראשון.

והא דלא הוזכרו כאן דברי ריה"ג דאפשר לצמצם, כבר נתבאר לעיל סק דבאדם דאיכא פרוזדור לכו"ע א"א לצמצם שא"א להבחין בשעת יציאתם בפנים, ולכן לא שייך ד"ז למעשה, ואף אם כלפי שמיא גליא דיצאו

פטורין, [וכ"ה בתוספתא עד שלא חלקו בנכסי אביהם חייבין משחלקו בנכסי אביהם פטורין]. ולר"י והגדולן על חיוב הבנים, י"ל דכיון שהם עצמם פטורין, ורק על הנכסים המשותפין חל חיוב מדין ערב, ניחא לשון זה דלית לן למימר חייבין, ולמסקנא דמיירי לאחר ל' והנכסים של האב משועבדין, מ"מ לא ניחא ליה למימר חייבין, כיון שהחיוב הוא של האב, והול"ל שגיבה הכהן מהם, וג"ז אינו מכוון כיון דהול"ל ממון שאין לו תובעים, ועכ"פ כיון דלשון חייבין משמע חיוב גברא ניחא ליה למימר לשון שמשמע חיוב נכסים, ועוד דלכאורה גובין מן הנכסים גם כשהם קטנים, וא"כ לשון נתנו כולל אם ב"ד גבו ונתנו.

וכבר נתבאר כן בספר אאמו"ר שליט"א, והוסיף עוד דלר"מ כיון שחלקו שוב אינם יכולים לקיים מצות האב גם אם ירצו, דכיון שפקע שיעבוד הנכסים של האב ע"י שהם כלקוחות, א"כ אפי' ירצו ליתן עבורו לא מצו, שכבר אינם נכסיו, ולהכי קתני רישא אם נתנו נתנו לומר דאם חלקו אפי' נתנו לא מהני, ואם ירצו לקיים המצוה מספק יצטרכו ליתן עבור אחד מהם, מדין פודה את עצמו, ולא לנכסי האב ומצותו.

וגדון זה תלוי בדין מצוה שנתחייב האב ולא הניח נכסים, כגון האשה שהביאה חטאתה דתנן יביאו היורשים עולתה, והיינו מירושתה מדין שיעבודא דאורייתא כדמפרש בקדושין שם, אבל אם לא השאירה נכסים לא יביאו עולתה, ויש להסתפק אם הכונה שאינם חייבין, או שאינם יכולים להפריש עבורה, מי אמרינן שהנכסים המשועבדין חשיבי דמי עולה וכאילו הפרישה עולה שמקריבין אותה לאחר מיתה, אבל להפריש קרבן למתים ליכא, או"ד כל שנתחייבה קרבן בחייה שייך לקיים חובתה עבורה, שאין הנכסים גורמין היתר להפריש קרבן למתים, ועיקר הטעם מפני שנתחייבה כבר מחיים, אלא שבלא נכסים אין על מי

להטיל חיוב ההבאה, ופשטות הדברים שאין קרבן לאחר מיתה, אלא שנכסים משועבדין דמו קצת לדמי עולה, אבל מצינו שמפרישין נכסים לקרבן של גר לאח"מ, וכן מצינו שיורשים מביאין מנחת חביתין של כהן גדול, ונתבארו הדברים בספר אאמו"ר שליט"א מנחות נ"א, ושם צידד שאפשר להביא עבור המת את מה שנתחייב, אבל בזבחים ס סק נקט שא"א להביא עבורו, וכן נקט בשמעתין שא"א להפריש עבור פדה"ב של חיוב האב, וכאן מובן בפשיטות טפי דשיעבוד נכסים מהני, דהו"ל הפדיון כדיני ממונות וכבר נשתעבדו נכסיו.

ונמתק אאמו"ר שליט"א בהוקרו נכסים לאחר מיתת האב ועכשיו הם שוים חמש סלעים אם חזר עליהם חיוב פדיון, או"ד כיון שבשעת מיתה לא הי' בהם שיעור פדיון וקי"ל דבעינן חמש ולא חצי חמש, א"כ פקע השיעבוד מיניהו, וגדולה מזו יש לדון אם יכולים היתומים להעלות על נכסי אביהם ולקנותם בחמש סלעים, או לתת עולה בדמי הנכסים שירשו אע"פ שאינם שוים כך, דמ"מ צריך למכרן והם המוסיפין בערכן, וזה עדיף מהוקרו דשייך לומר שכבר פקע השיעבוד, אבל מסתברא שגם העלאתן בדמים כהוקרו חשיב, וגרע מזה דבאמת לא הוקרו, והנה אם באין לקוחות לקנות הנכסים ששוין שני סלעים ומחצה, ודאי אמרינן להו שאין שום שיעבוד על נכסים אלו, ואפי' יוקרו למחר ברשותם לא יחזור להם מצות פדיון, ובפשטו זה מחייב דקודם שמכרום ג"כ פקע שיעבוד המצוה מנכסים אלו.

ויש להסתפק בנפלו לאב נכסים לאחר מיתה, שבניו יורשין מכחו אם חל עליהם שיעבודא דאורייתא, דיש מקום לומר שאפי' אם בחוב דעלמא חל שיעבוד, כאן דחשבינן ליה כדמי עולה, א"כ לא שייך ד"ז כשלא היו הנכסים שלו בחייו, ומסתברא דאין לחלק ביניהם, ודיני המצוה כדין כל בע"ח, מיהו גם

משמע דפלוגתא דר"מ ור"י היינו פלוגתיהו דר"י ורבנן בהוא לפדות מ"ט א', (שור"ר בריטב"א קדושין כ"ט ב' וצ"ע), - ויש ליישב בזה מה שחזר התנא לשנות פלוגתא דר"מ ור"י במתני' דלקמן ונתקשו בזה תוד"ה אם אלא כדי לבאר שזוהי פלוגתא נוספת ולא תליא בפלוגתא דלקמן דאר"י בנו קודמו.

שם זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום, אפשר דאפי' נתן לכהן צריך להחזיר לו כיון שהיתה נתינה בטעות, ורק בשהי' חזקת חיוב בשעת הנתינה ואח"כ מת בזה יש לדון אם יכול להוציא מידו, וזהו דקתני לשון כלום ולא קאמר פטור, דאפי' זכות תפיסה לית ליה, מיהו גם ברישא מיירי תוך ל' שעדיין לא הי' חזקת חיוב, ומ"מ היתה הנתינה כדין, וערמ"א סי' שט"ו ס"א שכתב דבנתן בספק היא נתינה בטעות ומוציאין, ועמש"כ בזה לקמן סק, שור"ר ברש"ש מ"ט א' עי"ש.

יא. **שם** גמ' והא אשתעבד נכסיה, יעוי' בתו' דקסבר יורשין הן או דככתובה בשטר דמיא, ונראה דהא דפריך בפשיטות היינו משום דמדאורייתא אין לחלק בין קודם חלוקה לאחר חלוקה, דביורש יחיד ג"כ בעינן לשיעבודא דאורייתא כמבואר קדושין י"ג ב', ולכן הקשו כיון דקודם חלוקה אישתעבדו, א"כ חלקו אמאי פטורין.

שם אר"י זאת אומרת כו' פי' דר"י בא ליישב טעמו של ר"מ, מ"ש קודם חלוקה לאחר חלוקה, ומשני דקודם חלוקה איכא ממנ", אבל טעמו של ר"י לא הקשו כלל, דהא המקשן ס"ל שאם נשתעבדו הנכסים אין חילוק בין קודם חלוקה לאחר חלוקה, מיהו לקושטא דמילתא צריך יישוב מ"ט דר"י כיון דלא אשתעבדו כולהו נכסי וכדפריך בל"ב, אלא דאפשר דלל"ק ס"ל לר"י דכמלוה הכתובה בשטר דמיא, ואפי' כולהו לקוחות נמי גבי פלגא מכל אחד, וכמו שהזכירו תו' בדעת המקשן, וכדמפרש ר"י בדעתו לקמן מ"ט ב',

בכל חוב מסתברא שאין נכסים שנפלו לאחר מיתה בכלל השיעבוד, דסו"ס אינם ממש שלו ואינם בכלל דאיקני, וניחא בזה דפקע השיעבוד מיד כשאין בנכסים חמש סלעים, ולא ישתנה הדין כשיפלו לו עוד חצי חמש ממקו"א, והדבר מפורש בגמ' ב"ב קנ"ט א' דאמר מכח אבוב דאבא קאתינא ואינו יורש מכח אביו, [ואע"פ שיורש חלק בכורתו עי"ש בגמ'], וכן ביאר רשב"ם שם קנ"ז א' במשנה, וערמב"ן סוף מכלתין ובב"ב קכ"ה לענין ראוי, ובראשונים שם, ועמ"ש אאמור"ר שליט"א ב"ב קט"ו א' מחזו"א ב"ק סט"ו סק"א, דהיורשים משלמין מדין מצוה, וכן בקצה"ח סי' ק"ד ס"ק ט"ו, (ועב"י סי' קי"א מחודש ט"ו) ועב"י סי' ק"ז מחודש ג' בשם בע"ה דבע"ה גובה מיורש, בדכתב דאיקני, ולהנ"ל היינו משום מצוה, מיהו בבעה"ת שם שמ"ג ח"ד הביא אח"ז דברי הרמב"ן בספר הזכות דאינו גובה, ולע"כ כלל בפנים ורשמתי לזכרון.

שם ר"י אומר נתחייבו נכסים, מבואר בגמ' למסקנא דר"א נתחייבו נכסים אף אם מלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמיא, ולכן שפיר יש לפסוק כאן כר"י אף דלקמן מ"ט ב' לא קי"ל כר"י, ונמצא לפ"ז דר"י לדבריו דר"מ קא"ל, לידידי אפי' כולן לקוחות חייבין, דאף מלקוחות ממש ג"כ גובין, אבל כאן בלא"ה נתחייבו נכסים כיון דכיוורשין דמו, מיהו אם טעמיה דר"י משום דפליג אר"פ וס"ל דמלוה ע"פ גובה מלקוחות לא קי"ל כותיה, אבל קשה א"כ למה לן למעבד פלוגתא נוספת בין ר"מ ור"י, טפי הול"ל דר"י לטעמיה דכמלוה בשטר דמיא ודכו"ע אית להו דר"פ, ובתוד"ה ודכו"ע, באמת כתבו דהכונה בדר"פ בכה"ג דכתובה בתורה, [וגרסי בקדושין ר"י לטעמיה וליתא לפנינו, דבאמת למאי דקי"ל יורשין נינהו לענין בע"ה כמ"ש הרמב"ן הרי אין רא' דר"י סבר ככתובה בשטר דמיא], אבל לשון הגמ' ודכו"ע מלוה הכתובה כו' ל"מ כן, גם לא

מחלוקת, או משום דלית ליה דר"פ וס"ל דמלוה ע"פ גובה מן הלקוחות, או דס"ל דככתובה בשטר דמיא, ואפשרות זו אינה עיקר דהא קי"ל כר"פ וקי"ל כר' יהודה, אלא שלא יחא קושיא מדרי"ל לרב אסי, אמרינן דר"א מצי למימר דבדר"פ פליגי.

שם ודכו"ע אית להו דרב אסי, הדבר קשה לומר דכולהו תנאי מספק"ל, ואפשר דספיקיה דרב אסי לענין חזרה כשגבה בע"ח, אבל עצם הדבר שאחין שחלקו חשיב שכל אחד קיבל החצי המשותף שחציו שלו וחציו של אחיו, אפשר לקיים בכל ענין, ולפ"ז בג' אחין שני שליש לקוח, וצ"ע בכ"ז ולע"כ.

שם מלוה הכתובה בתורה, לכאורה ה"י נראה דהענין משום דאית ליה קלא, שסיבת החיוב ידועה כגון שנולד לו בן או יולדת או מזיק, משא"כ מלוה דיזיף בצנעא, מיהו ק"ק מערכין כ' א' דליכא קלא אם אמר ערך פלוני עלי, וי"ל דכיון דאיכא עדים שאמר כן איכא קלא שהוא חיוב מחודש, משא"כ מלוה שאינו חיוב מחודש כמ"ש תו' דבלא"ה פשיטא שיש לו לשלם מה שהלוהו.

שם ב' לאו ככתובה בשטר דמיא, וזה דלא כר"י לקמן מ"ט ב', וכבר נתבאר לעיל דר"ל שדברי ר"י במתני' לא תליין בשיטתו, ולכן בזה אפשר שהלכה כמותו.

שם ודכו"ע אית להו דר"פ כו' היינו אם שיעבודא דאורייתא, אבל למ"ד שעבודא לאו דאורייתא וגובה מן היורשים שלא תנעול דלת בפני לוויין, אין שייך טעם זה בפדה"ב, וכמבואר קדושין י"ג ב' לענין עולה, שו"ר דז"א לדעת הרמב"ן שם דבאמת רו"ש דקדושין פליגי אר"פ, אבל לר"פ לא פלוג וכל חוב כגובה מיוורשין כמ"ש הרמב"ן שם.

שם ור"י סבר חמש ואפי' חצי חמש, בפטר חמור הדבר פשוט דלא שייך חצי שויו ולא חצי שה, דכיון שצריך לחלל קדושת

ובזה מיושב טפי במאי פליגי ל"ק ול"ב, דלל"ק הלכה כר"מ כיון דקי"ל לאו ככתובה בשטר דמיא, ולל"ב הלכה כר"י, מיהו בלא"ה צ"ל אליבא דר' ירמ' דלר"י גובה מן הלקוחות גם לל"ב, וע"כ דהטעם משום דככתובה בשטר דמיא, או דבטלה מחלוקת וכקודם חלוקה דמי, אבל בגמ' לא הוזכר טעם זה וגם בסברא יש לדון אם גובה בכה"ג כדין גבייה מן היורשין, ולכן מיושב יותר דלר' ירמ' טעמיה דר"י משום דככתובה בשטר דמיא.

שם בע"ח גובה אותה מהם, אע"פ שיש להם נכסים אחרים, דכיון שאין לו אפשרות לגבות מהם נעשית שדה זו ערב יחיד שאפשר לגבות ממנו, ואע"פ שהאחין שחלקו לקוחות הן ולא אמרינן מנתא ידידי שקילנא, מ"מ הבעל חוב אומר מנתא דלוה ידידי שקילנא, דהאחין שחלקו אין להם ממ"נ וצריכין לברר כל אחד חלקו, אבל בע"ח נוטל חלק שאינו מבורר של מי הוא, ואינו צריך לגבות חלק הלוה המבורר, וסגי ליה בזה שהלוה נותן לו זכותו לגבות חלקו המגיע לו מאחיו אע"פ שהגבייה תהא בדרך מקח שיקבל החלק שלקח מאחיו, ועמשנ"ת לעיל סק"ט דלא חשיב שהמלוה גורם להם הפסד שיחלקו בנותר ויפסיד בודאי הפשוט שני סלעים ומחצה, שההפסד גורם הבכור לפשוט, וגם חשיב כל חד מיניהו שמא ואיהו ברי, עי"ש.

שם אמר רבא מכדי כו' נתבאר לעיל סק"ט דבערב ממש אף ר"י מודה, ובשותף גמור אף רבא מודה, ונחלקו אם בשדה של הלוה עצמו שייך לומר דלא יתבע מן הערב תחלה.

שם כגון דליכא אלא חמש סלעים, זהו עיקר שינויא דרבא, ואפשר דההמשך הוי שקלא וטריא דגמ', ורבא נתכוין כמ"ש במסקנא דלר"מ ליכא אלא חצי חמש כדבר אסי ור"פ, ולר"י איכא חמש שלמים, או משום דלית ליה דרב אסי וס"ל דיוורשים ניהו משום דבטלה

יהיב ליה, כמו בפודה תוך ל' ומת האב שהפדיון מועיל לבן כדלקמן מ"ט א', מיהו בהשאיר האב רק חצי חמש ונתנום לכהן בטעות, י"ל דמעיקרא פקע מצוה מינייהו, שאין שיעבוד נכסים על חצי חמש, ונתינה בטעות הואי, (בדין הוקרו לאחר מיתה ושיוין חמש עמש"כ סק"י).

שם תוד"ה דר"מ, ול"ד לחמשה בקר כו' לכאורה חצאי בקר דמי לחציה שפחה וחציה ב"ח שילדה, אם שייך לחייב חצי חמש, ולצד שחייב חצי חמש הרי שילם כל חיובו, אבל פדה"ב חיובו חמש ובוה הנדון אם מקיים מצוה בחצי חמש, אוד הו"ל כפודה חצי פט"ח דלאו כלום הוא, ומיהו נראה דח"ע וחב"ח פטור מפדה"ב דכיון שחציו אינו קדוש יש לדמותו לשותפות גוי שפוטרת מבכורה, ול"ד לחמשה חצאי בקר שסיבת החיוב היתה לחמש הבקר, אלא שהודה ונפטר דהו"ל הודאתו סיבה הפוטרת כאילו שילם מחצה, אבל בחציו שלו באמת נתמעט מוטבחו כולו באיסורא.

שם בא"ד דלא משתעבד אלא בחצי חמש, לפמשנ"ת לעיל סק אין היורשים יכולים להשלים חצי חמש למצות האב, וכיון שלא תתקיים מצותו, אין שום ענין בחצי חמש, - שו"ר בריט"א סוף אות פ"א ד"ה והנה ראיתי, ודבריו ז"ל צ"ע, וודאי כשלא נתן לבסוף ה' סלעים לא קיים מצוה כלל, רק השתדלות לקיום המצוה.

ויענין כופר כשנתחייב כופר שלם ויש לו רק חצי, לכאורה ל"ד לפדיון קדושה, דכמו שבפט"ח פשיטא לן שאין פדיון לחצאין, שייך לדון דה"ה קדש לי דאדם, אבל פדיון נפשו דכפרה כמה שנותן מתכפר לו מקצת, ול"ד לנדון דחצי כופר ב"ק מ' א' אם חייבה תורה כפרה כזו של חצי דמיו, ואאמו"ר שליט"א כתב דכל שהחיוב לחבירו אין לפטרו כשאין לו כל החיוב, דלכ"פ יתן

הפט"ח אין חל לחצאין, ונתן חצי שויו ונתאכלו המעות נמי לא מהני, אבל בפדה"ב ה' מקום לומר דנעשה כחוב בעלמא שצריך לשלם ה' סלעים לכהן שהרי אין שום דינים בבן הבכור, ונכאומר ערך פלוני עלי שנותן כמה שיש לו, ואפי' מת ואין לו אלא חצי נותן כולו, ועי' ערכין ז' ב', ועוד דפדה"ב מהני ליתן לעשרה כהנים בזא"ז כדתניא לקמן נ"א ב', ולכן יש מקום לומר דהו"ל כחוב תמורת הבן שכבר קיבלו, וכמש"כ לעיל סק דמה"ט מת הבן ג"כ חייב חמש סלעים לפי שכבר זכה בבן ונתחייב תמורתו, וא"כ כמה שיכול לשלם מחיובו עליו לשלם, (ולפי צד זה דואפי' חצי חמש אם נתן האב חצי חמש והבן חצי חמש כל אחד קיים מקצת מן המצוה, דכמו שהאב חייב בחצי חמש כשלא יוסיף עוד, וש"מ שיש בזה קיום מצוה, ה"ה שיכול כל אחד ליתן חצי חמש ויהא לכל אחד מצוה).

ולמסקנא דלכו"ע חמש ולא חצי חמש, נראה דבנתן לשני כהנים בזא"ז או לכהן אחד חצי חמש, לא חל כלום עד שיתן כולו, ויש לעי' אם נתן חצי חמש ומת, האם הכהן צריך להחזיר ליורשים כיון שלא חל כלום בנתינה זו, או"ד כבר זכה הכהן במה שבידו, והא פשיטא דאף בנתאכלו החצי חמש קודם שהשלים דמצטרפין, שא"צ שיחול בשעת נתינה, אבל כשאגלאי שלא הי' כאן קיום מצוה כלל, יש לדון דאדעתא דהכי לא יהיב, ומסתברא שזכה הכהן במה שבידו, שהרי הי' יכול להשלים, ודמי למקדש לאחר ל' וחזר בו שכתב הר"ן קדושין נ"ט א' שאינו יכול לגבות המעות, [ולפ"ז פשוט שאין לחייבו ליתן כשיש לו רק חצי חמש אפי' כשדעתו להשלים, מיהו אף אם הכהן צריך להחזיר אין שום מצוה בפחות מחמש לפמשנ"ת], מיהו אם הבן רוצה לפדות את עצמו סגי בזה שישלים חמש של אביו, דאדעתא דהכי נמי

לו כמה שיש לו, משא"כ בכהן שזוהי מתנה ולא חיוב.

שם חייב גברא מיבעי ליה, אין הכונה שיהא כתוב חייב גברא, אלא דכיון דלא פליגי ר"מ ור"י על השיעבוד נכסים כמה הוא, אלא דפליגי בשיעבוד דחצי חמש אם חייב ליתן, א"כ לא שייך להזכיר נכסים.

שם ועוד תניא רי"א האחין שחלקו אם יש עשרה כו' לשון זה מלמדינו דטעמיה דר"מ משום דליכא חמש, דאל"כ אין כאן המקום ללמדינו דולא חצי חמש, טפי הול"ל בעלמא האב שמת והניח פחות מחמש פטור, אלא ודאי טעמיה דר"מ משום דליכא חמש, וע"ז קאמר ר"י דכיון שיש בכלל הירושה חמש חייבין, והיינו משום דכולהו יורשין כדקי"ל בטלה מחלוקת, א"נ לית ליה דר"פ וס"ל דאפי' לקוחות נינהו גובין מהן, ויותר מיושב לפי צד זה לומר דס"ל ככתובה בשטר דמיא, אלא שסתמו הדבר בגמ', כיון דהעיקר דבדר"א קמיפלגי, ולמסקנא זו עשרה זו דקאר"י היינו שכל הירושה הואי חמש סלעים, ובפשוטו לא הוצרך להזכיר כן דודאי מיירי בכה"ג, דהא עד שלא חלקו גם ר"מ מחייב משום דאיכא חמש, וע"כ דלשון זה נקט ר"י משום ר"מ, וה"ק אם יש בירושה לכל אחד שתי סלעים ומחצה סגי, וא"צ חמש לכל אחד כדר"מ.

מ"ש רש"י דמיירי בשניהם ספק בכורות צ"ב למה הוצרך לכך, ואמנם אמת הוא דר"י אמר דבריו אגונא דמתני' כמ"ש בתוספתא, אבל בפשוטו הדין אמת גם בידוע בודאי הבכור, כיון שנשתעבדו נכסי האב, ואין לחלק לענין זה אם יש בכור שפודה את עצמו, שזה אינו מגרע בשיעבוד האב.

לדעת ר' ירמיה צ"ב מ"ט נקט ר"י אם יש כו' שהרי מעיקרא ג"כ מיירי שהיו עשר סלעים בירושה דהא לא מצי למיגבי אלא חצי, וכשחלקו ס"ל לר"מ דפקע

השיעבוד, ואפי' הי' אלף זוז, וא"כ מה ענינו של ר"י להזכיר שיהא לכל אחד ה' סלעים, דהא מעיקרא נמי מיירי בהכי, ואפשר שבא לומר שאם אינו יכול לגבות משניהם לא יגבה כלל, דחצי חמש לאו כלום הוא.

בדין יתומים שמכרו נכסי אביהם אם המעות שקיבלו משועבדין לבע"ח, יעוי' בית מאיר אה"ע סי' צ"ג סכ"א דמבואר בשמעתין שהלקוח אינו משועבד אע"פ שקיבלוהו תמורת הנמכר, ועי' ש"ך חו"מ סי' ק"ז סק"ח, ועי' בדין הנותן קרקע ללוה תמורת קרקע ע"מ שהשיעבוד יחזור לקרקע שביד הלוה ויפקע מהלקוח.

יב. מ"ח ב' מתני' שתי נשים שלא בכרו וילדו שני זכרים, פרש"י במחבא שנתערבו, ויש לעי' למה הוצרך לפרש כן ברישא, הרי אין שום חילוק אם מכירן או לא, ואין נראה דקמ"ל דלא בעינן יכיר לענין חמש סלעים, דגדולה מזו שנינו ברישא לעיל א' דאחד בכור ואחד פשוט ג"כ נותן חמש סלעים לכהן, מיהו עמש"כ סק"י דהתם משכח"ל שיהא בכור לנחלה בהרשאה, ומ"מ אין נראה שזהו חידוש המשנה אלא אגב רישא וסיפא דמיירי בלא הוכרו מפרשינן כולה בכה"ג.

ואאמו"ר שליט"א כתבד דבידוע מי נולד תחלה אמרינן דסתמא נתן לראשון תחלה, דלא שביק מצוה הקודמת ונותן למאוחרת, וכנראה כונתו דוקא בכה"ג שנותן קודם ל', דכיון שחלות המצוה של הראשון תחול קודם, אינו בדין שישנה מצותו, אבל אם פדה את שניהם לאחר ל' אע"פ שיש ענין להקדים את הנולד תחלה, כעין מצוה בראשון, מ"מ כיון דהשתא שתי המצוות קיימות לפניו, ודאי דלא שייך לומר כן בסתמא שחל על הראשון, מיהו באמת גם בתוך ל' קשה להחליט שנתיתו עבור הראשון, שהרי סתמא מיירי מתני' באומר לשני כהנים שנולדו לו

שני בנים ונותן לכל אחד חמש, ואפי' בזא"ז מ"מ כיון שאינו מתעכב בנתינת החמש של השני, אינו מודקק שיהא הראשון לראשון, ובהכי מתפרשא מתני' דקתני נותן עשר סלעים, דמשמע שבא ליתן עשר בב"א, ובכה"ג קשה לקבוע שהראשון לראשון, מיהו י"ל דזה שהתנא קבע נתינתו בלשון עשר סלעים מלמדינו שאין כאן חיוב מוקדם, וכ"ה פשוט המשנה שילדו שנים בב"א ולכן צריך לקבוע דינם יחד.

שם נותן עשר סלעים לכהן, הלשון משמע שאינו מייחד חמש לאחד וחמש לשני, אלא נותן עשר בב"א על שני הבנים, שדמי הפדיון נעשו כחוב, מיהו גם בפט"ח שנינו ט' א' נותן שני טלאים לכהן, אע"פ שצריך פדיון להפקיע קדושתם, ועי' להלן.

שם אם לכהן אחד נתן, ק"ק שסתם התנא לשונו כאילו ראוי ליתן תוך ל', ולא שזה מאורע שנתן קודם הזמן.

שם ואם לשני כהנים נתן אינו יכול להוציא מידם, משמע שאינו יכול לחזור בו תוך ל' אע"פ שעדיין לא נתחייב במצוה, דאל"כ הרי בסתמא כשמת אחד הרי הוא חוזר בו כדי שיוכל להוציא מידם, ולא הו"ל לתנא לסתום שאינו יכול להוציא מידם אם נזכר לאחר ל', והנה ודאי שא"א לקיים המצוה בע"כ של אב, וכשאינו רוצה שיחול הפדיון בדמים שנתן לכהן זה לא חל כלום בע"כ, ול"ד לחוב שביד המלוה לקבל התשלום ולמחול בע"כ, דכאן אינו מחויב לכהן מסוים, וגם בעינן רצון לקיום המצוה, ועוד משכח"ל כשנתן לכהן ע"מ שיפדה בהם ליום ל"א, וחזר בו והקדים ונתן לכהן אחר ביום ל' דהשתא ודאי חל הפדיון ע"י השני, ואפ"ה נראין הדברים שאינו יכול להוציא מיד הראשון שכבר זכה במעות לפדיון.

ואאמו"ר שליט"א כתב בסק דכמו שכתב הר"ן קדושין נ"ט א' דבנתן לה כסף

לקדושין וחזר בו הרי הכסף כמתנה ואינו יכול להוציאו מידה, דאל"כ הו"ל כמקדש במלוה, כיון שאין הכסף מוחלט בידה, ה"ה כאן כיון שנתן לו החמש לפדיון במוחלט זכה בהם, מיהו נראה דאף להחולקים על הר"ן שם מודו הכא שאינו יכול להוציא הממון מידו, דכיון שחיוב הפדיון קיים הרי לצורך זה נתנם לו כדי שיזכה בפדיון, וכמו שאמרו כתובות ק"ב א' דאהני ליה שטר כדי לברר לו כהן שלא יוכל לחזור עי"ש ברש"י ותו', וכ"ש כשנתן לו המעות עצמן דאהני שלא יוכל לחזור בו, משא"כ בקידושין שכשאנו חפץ לקדשה בטלה הסיבה המחייבת, ובזה י"ל דיכול ליטול מעותיו, שלא זיכה לה אלא כשיש קידושין בעולם.

ואמנם לשמואל שאם נתאכלו המעות אינו פדוי ואסור לכהן לכלותם קודם ל', הדבר מחודש טפי לומר שא"י לחזור בו, שהרי המעות ברשות בעלים וניתנין לכהן רק לאחר ל', ואפ"ה זכה הכהן בכח התפיסה שלא יוכל האב לחזור בו, דכיון שנתן לו לשם פדיון הר"ז עדיף מזכות תפיסה וחשבי כנתינה גמורה לקיום המצוה, ולפ"ז י"ל דהכהן חייב באונסין אף לשמואל תוך ל', שאם יאנסו יפריש משלו לפדיון, ודינו כשואל או עדיף מיניה כיון שיש לו זכות מוחלטת בממון, ומה"ט בסיפא דמתני' בשני אנשים אינו מחזיר להם בלא הרשאה שאין כאן דין פקדון אלא חוב, ואע"פ שהמעות בעין מ"מ אינו חייב להחזירם אם יחזור בו מהפדיון, ולכן חשיב מוחזק.

שוב הערני בני יוסף נ"י די"ל דכשנתן האב דמי הפדיון תוך ל' זכה גם הבן שיהיו אלו דמי פדיונו, וא"כ י"ל דמה"ט לא יכול האב לחזור בו, [ולפ"ז אפי' אם הכהן רוצה להחזיר הרי המעות משועבדין], ועי' לקמן ס"ק י"ד דמוכח במתני' שהאב נותן גם למצות הבן, מיהו אכתי יכול האב להפקיע הפדיון ע"י שיתן לכהן אחר, ויכול להתנות שהפדיון

השני יחול תחלה, וכן משכח"ל בגונא אחרינא ממתני' נדון זה שפדה לאחר מ' ומקדים קודם מ'.

שם אינו יכול להוציא מידם, יש לעי' אם החזיר לו אחד מהם תוך ל' אם החי פדוי בודאי, או"ד כיון דמעיקרא נתן לשניהם עבור שניהם, א"כ הפדיון של כל אחד חל בכח של מ' מתוך פ', וכשבטל פדיון של אחד מהם, נשאר השני ספק פדוי, וצריך לחזור ולזכות חמש סלעים לאב ולפדותו בהם, והכי מסתברא.

ולפ"ז מיושב טפי הא דלא מורינן להו לכתחלה להחזיר לו כל אחד שני סלעים ומחצה, כיון שבאמת הפדיון אינו מבורר, ואם יחזיר לו האחד לא יהא בנו פדוי, וכן אם יחזירו שניהם לא יחול הפדיון עד שיזכו לו יחד ה' סלעים ויפדוהו בהם, ונמצא שתפיסתם מעיקר מצות הפדיון, ומיהו עדיין יש יושר שיחזירו לו הממון שמפסיד שלא כדין.

יש להסתפק נתן לכהן אחד שבע סלעים ולאחד שלש, מי אמרינן שכל אחד מהם תופס כמה שיכול על החי, ויקבל רק שני סלעים מזה שקיבל שבע, או"ד כיון דיהב ליה טפי מחמש ובציר מעשר, הרי"ז מוכיח שנתן כל השבע עבור שניהם, ויחזיר לו שלש ומחצה, וכן בעל השלש יודע שיש לו שותף, ויחזיר לו אחד ומחצה.

ובאמת גם בנתן חמש לזה וחמש לזה סתמא על החוב של עשר סלעים, ג"כ יש מקום לומר שכל אחד קיבל חמש על שניהם, אלא דסתמא דמילתא כשנותן לכהן אחד חמש סלעים כונתו שיעור פדיון לאחד מן הבנים, [ואין כאן ספק שיכול להתברר דמעיקרא נתנם בלא שום כונה שגם כלפי שמיא אין כאן אחד מבורר, אלא שניהם יחד נפדים ע"י שני הכהנים יחד בכח של מ' מתוך פ'], ולכן אינו יכול להוציא מידם כיון שאפשר שכל אחד

קיבל עבור החי, וסגי בזה שיש ספק שנתן עבור אחד לאחד לפוטרן מלשלם.

ומה"ט מסתברא דאף בנתן שבע לאחד או בנתן לעשרה כהנים בב"א או בזא"ז (כדלקמן נ"א ב'), אינו יכול להוציא מידם, דנהי דנחית לשותפות בכהנים, מ"מ יש סברא למעט בשותפות וכל שיכול לפדות אחד שלם אצל בעל השבע, חל הפדיון כולו אצלו, וכן כל שמתחלק לחמש כהנים עבור אחד עדיף טפי, ולכן לא נפיק מידי ספק, ואינו יכול להוציא מהם כלום, ולא אמרינן שיחזיר כל אחד חצי, ואם אחד מהעשרה החזיר לו תוך ל' נתבאר לעיל שנעשו שניהם ספק פדויים, דשמא סלע זו של שניהם או של אחד מהם, ואם רוצה להחזיר לו יתננו לו לאחר ל' שכבר חל הפדיון, ומחזיר לו מתנה על הצד שזהו דמי פדיונו, וכבר כתבנו שאין כאן ספק שיש לו בירור באמת.

לכאורה נראה שאם נשאו המעות ביד האב, כגון שזיכה להם ע"י אחר והמעות בידו, בזה הדין איפכא שאם לכהן אחד נתן חייב ליתן לו חמש סלעים, ואם לשני כהנים נתן אינם יכולים להוציא מידו, מיהו אם קודם ל' תפס הכל לעצמו מכח ספק, י"ל דלא חל פדיון כלל, אלא צריך לכוין שאינו זוכה לעצמו כלום עד לאחר ל'.

יעוי' בתו' דאינו יכול להוציא משום דהוי תפיסה ברשות, והנה במתני' מיירי שנתנו להם לשם פדיון, כשעדיין לא הי' שום ספק, אבל בגולד זו"נ ונתן לכהן בטעות י"ל שאין זה תפיסה ברשות, וכ"כ הרמ"א סי' שט"ו ס"א בשם תרוה"ד, ואפשר דלהכי קתני בזו"נ אין כאן לכהן כלום, אבל ברמב"ן סוף"ק בדין נדמה מבואר שאפי' נתנו לכהן לאחר שונלד הספק חשיב תפיסה ברשות.

הקשה אאמו"ר שליט"א בסק"ה מ"ט לא חשיב הכהן א"י אם פרעתך, שנטל מעות לפדיון וספק אם פדה, ותיריך דכיון

דגונא דמתני' סתום בדאיכא רק חמש סלעים, אי לאו דאשכחן דפליגי בכמה דוכתי, הי' מקום להעמידה באופן מסוים ופליגי בטעם אחר, ולעיל סק כתבנו דכיון דר"י לטעמיה מ"ט ב' דככתובה בשטר דמיא א"צ כאן לטעמא דכיוורשים דמו, לכך חזר התנא פלוגתתו כאן לומר שזוהי פלוגתא נוספת ואינה פלוגתתו דלקמן, ולכן כאן הלכה כר"י ולקמן הלכה כרבנן, דכיון ששנה פעמיים בלשון זה לא הי' שאני פעם שלשית בענין אחר אם לר"י כולו חזר טעמא הוא.

ואאמור שליט"א כתב דבבבא דאחת ביכרה מיירי גם כשיש בן קודם לזה שהוא ודאי אינו חייב בפדיון, וקמ"ל דגם בכה"ג נתחייבו נכסים לר"י, ולכאורה לאוקמיתא דרבא שגובין נכסי האב משני האחין, הדבר פשוט דלאו מכח ספק בכור גובין, ולאוקמיתא דר"י באמת מתמעט החלק שאפשר לגבות מכל אחד מן הספיקות, שרק החלק שיש בו ממ"נ גובין, ואף קודם חלוקה אין גובין אלא מחלק שותפותם של הספיקות, (ואין להקשות דביכרה כולל בת ונפלים תחלה, דמ"מ מדסתם התנא ש"מ שהכל בכלל, אבל באמת יש חילוקי דינים וכמ"ש).

יג. מ"ט א' מתני' מת הבן בתוך ל' יום אע"פ שנתן לכהן יחזיר, משנה זו כבר שנינו לעיל מ"ח ב', ובפשוטו קתני לה אגב סיפא, מיהו אפשר דמייתורא שמענין דאפי' לא הי' נפל אפי' יחזיר, דהי' מקום לומר דרישא כיון דהוה נפל נתניה בטעות הוא, אבל כאן שכלו חדשיו ואכלו ארי בתוך ל', דמעיקרא הואי נתניה הראויה, זכה הכהן בדמים, קמ"ל דבכל ענין מת בתוך ל' יחזיר דומיא דמת לאחר ל' שלא הי' נפל, וכ"כ הרמב"ם בהי"ז דבנעשה טריפה תוך ל' יחזיר.

בתוד"ה מת העירו על פרש"י שכתב טעמא דנפל, ואמנם כן הדברים דאפי' נעשה טריפה תוך ל' וחי לאחר ל' פטור לפרתו,

שהחוב הי' עתיד ליפקע בלא שום מעשה הר"ז חסר בחזקת חיוב, ועוד דהוי שמא טוב, ובוזה אפשר שא"צ לצי"ש, ולכאורה בכה"ג שיש ודאי חיוב פדיון לבן אחד, הרי אם יחזיר הרי הוא מערער גם את הפדיון של החי, ובכה"ג ודאי אין האב תובעו להחזיר, ובפרט שאינו יכול לתבוע את שניהם כמ"ש תו', מיהו אכתי יש לשאול כן ביום ל' לר"ע, ולכאורה הי' נראה דכל שידוע סיבה לספק פרעון כבר איתרע חזקת חיוב, כגון שזרקו לו ספק קרוב לו, באופן שבקרוב לו נפטר מהחוב, דכיון שידוע המצב המספק איתרע חזקת חיוב, ורק כשהתובע מכיר את החיוב בלבד, והנתבע מסופק מחוסר זכרון ולא מאורע מסופק בזה אמרינן דחזקת חיוב עיקר, וא"כ בכה"ג שידוע ספיקא דדינא או ספק שמת אחד, בזה לא מהני ודאי חיוב לחייבו, כיון דאיתרע במאורע ידוע.

שם או שני זכרים ושתי נקבות אין כאן לכהן כלום, בזה יש חידוש דאע"פ שרוב הסיכויים שאחד בכור, וחשיב ס"ס לחיוב, ספק זכר קדם, וספק שני זכרים לאחת ושתי נקבות לאחת, וגם חשיב הכי אורחיה כדאמרינן נדה.

שם אחת ביכרה כו' לא מצינו חידוש מיוחד בהאי בבא, אלא שהתנא חוזר בפט"ח ובהמה טהורה ופדה"ב כל הצדדים, והאריכות כאן כקיצור דמי, שיותר נוח לשנן בכולם בשוה, ובגמ' דייקנין בחד בבא מ"ט לא קתני לה במתני', ומשני כיון דבשני אנשים הוא דמשכח"ל כו' לא מתני ליה, וש"מ שהתנא שונה כולם בשוה, אף בדליכא חידוש, וקמ"ל נמי דלא אזלינן בתר טביעות עין שהבן דומה (לאביו) לאמו.

מיהו אכתי פלוגתא דר"מ ור"י הי' אפשר שלא לשנותה וכמ"ש תו', ומ"מ י"ל דתני לה דומיא דבהמה טהורה בפלוגתא דר"ט ור"ע, ועוד לאשמועינן שזוהי מחלוקת כללית ולא סיבה מיוחדת בשני זכרים דרישא, דכיון

אבל בשמעתין שנסתפק ר"ע ביום ל' משמע שאף לענין נפל מספק"ל, שהרי מייתנין עלה דין אבילות דבנפל תליא מילתא.

שם לאחר ל' יום אע"פ שלא נתן יתן, לקמן נ"א ב' ילפינן לה מקרא, ופרש"י שם דמהאי קרא ילפינן נמי שיעבוד נכסים במת האב, דכיון שחל חובת פדיון על האב בלי קשר לבן אם חי או מת, הו"ל מצוה דרמיא עליה, מיהו הדבר תלוי בשעבודא דאורייתא, ונפ"מ בהפריש מעות לפדיון דאפשר שלכו"ע נותנם לכהן, דהו"ל כאפותיקי דמשתעבד, וכיון דמשכח"ל שעבוד מדאורייתא מהני נמי מה שתיקנו חכמים שמלוה ע"פ גובה מן היורשים שיגבו נמי דמי פדה"ב, אע"פ שאין בזה משום נעילת דלת, וצ"ע בכ"ז, - בתו' פשיטא להו דמברך על פדיון הבן, ולכאורה ה' מקום לדון לשנות נוסח הברכה, כיון דהשתא חוב בעלמא הוא דפרע, ואינו פודה כעת, וממילא יתכן שלא תיקנו כלל ברכה בכה"ג, תדע דבמת האב בודאי פודין מנכסי האב בלא ברכה וחזינן שיש פדיון מכח חוב לחוד, וכן אם הבן קטן ופודין עבורו, ובשו"ע סי' ש"ה סי"ב כתב הרמ"א דמברך על הפדיון ואינו מברך שהחינו וכתב הגר"א דספק ברכות להקל.

שם מת ביום שלשים כיום שלפניו, פשטות הדברים שפודין ביום ל"א, ולא אזלינן בתר כ"ט י"ב תשצ"ג כלל, ולכן אם נולד בא' ניסן קודם שקיעה"ח פודין אותו בליל א' אייר, אע"פ שלא עברו כ"ט י"ב תשצ"ג, ואם נולד בליל א' ניסן אין פודין ביום ל' ניסן אע"פ שעברו כ"ט י"ב תשצ"ג, עד שיכנס ליל ל"א דהיינו א' אייר, שלא הוזכר בגמ' כלל מנין כ"ט י"ב תשצ"ג, ואפ' בר"ח שהי' מקום לקבוע זמן ר"ח לפי חידושה של לבנה ילפינן מקרא חגיגה י"ז ב' דמונים ימים לקדש ר"ח ולא באמצע היום, אבל בשאר דוכתי פשוט שאין לנו אלא חודש דקרא בכל דוכתא שהוא במנין ימים, ומה לנו עם הלבנה בזמן שנולד

באמצע החודש, ואיך אפשר לפרש אחר ל' יום שבגמ' אחר כ"ט י"ב תשצ"ג, (ואינו ענין לוסתות שהזכיר הש"ך לשיטתו דעו"ב היינו יום החדש, דהתם תלוי בכל חדש לפי מה שהוא מלא או חסר, ותלוי בלבנה, אבל כאן אין שייך ענין זה), ואיך אפשר לפרש חדש ויום אחד דאר"א עי' ערכין י"ח ב' דר"ל כ"ט י"ב תשצ"ג, ועוד חלק אחד, וכן מבין חודש ומעלה דקרא היינו ל' יום, שאין לנו בתורה אלא חודש ימים כמבואר בחגיגה שם, וכבר כ"כ במג"א סי' של"ט סק"ח, אלא ששם פירש מ"ש מ"ט דרבנן גמרי חדש כו' דהקושיא מפני שכבר עבר כ"ט י"ב תשצ"ג, [וכן יש לנהוג למעשה, וכמ"ש בשעה"צ סי' תקצ"ח אות כ"ד להזהר בזה בתחלת ליל ל"א], אבל למש"כ קושית הגמ' היא מדין מקצת היום ככולו, ולא נחתו כלל לענין כ"ט י"ב תשצ"ג, אלא דמקצת יום ל' ככולו, כבכל התורה, ואף למסקנא א"צ שיעבור כ"ט י"ב תשצ"ג, ובכניסת ליל ל"א פודהו מיד, וכ"נ דעת הראשונים שהזכירו יום ל"א ולא הזהירו כלום, אלא שלענין מעשה צריך להחמיר וכמ"ש בשעה"צ הנ"ל, - ראיתי בשם המנח"ח שכ"מ בתו' כ"ו ב' שפודין רק ביום ל"א, ויש לדחות.

שם גמ' מ"ט דרבנן כו' פי' דבכל התורה מקצת היום ככולו, ולכן צריך כאן קרא דמבין חדש ומעלה, ועמ"ש"כ לעיל בדברי המג"א בזה.

שם הו' להו שני כתובים הבאים כאחד, הקשה הריט"א [באות ע"ג] דהא קרא דערכין נאמר בשנים וקרא דמדבר בחודש, וא"כ י"ל דתרווייהו צריכי, ומצינו במתני' דערכין שלמדו יום ל' משנת ששים, וש"מ דס"ל שיש להשוותם, ואפשר דהיינו משום דבלא ראי' אין לחלק ביניהם, ולכן לא הוצרכו לצוותו גבי לויים ומעלה, כיון שכר ידע זה מפרשת ערכין שנאמרה בסיני, ולפ"ז י"ל דטעמייהו דרבנן משום דשיעור ל' יום ליכא

למילף מערכין שהקילה תורה שלא יתחייב בערכו בפחות מכאן, אע"פ שנקרא בן חדש לשאר מילי, א"נ פשיטא להו דלגופייהו מלמדיו, ול"ד לערכין דלא ילפי מבן עשרים שנה ומעלה דפקודים, דהתם לא נמנו אלא אלו, ושפיר י"ל דכל הני חשיבי בני עשרים ואחת, אבל לענין פדיון שפיר ילפינן מהתם], ובאמת צ"ע לר"ע בכורי ישראל במדבר שהיו בני יום ל' איך פדו אותם, שהרי לא הצריכום חמש סלעים, ודוחק לומר שרק מאותה שעה ואילך חייבו מיום שלשים, ואולי בקרא דופדויו מבן חדש תדפה נתחדש שא"צ מחדש ומעלה.

שם אר"א הכל מודים לענין אבילות כו' דאמר שמואל כו' פי' דכיון דר"ע מספק"ל הרי גם הספיקות לקולא, ולשון הכל מודים ק"ק דהא לא מודה לרבנן מידי, אלא כך הוא הדין בספק לענין אבילות, ואפשר שהי' מקום להחמיר כיון דמיחזי כרתתי דסתרי, לחייבו בפדיון אם נתן, ולפוטרו מאבילות.

הגרע"א ז"ל נסתפק במת האב ביום שלשים אם אמרינן בחזקת שנתן כיון דעביד איניש דפרע ביומא דמישלם זימניה, וצ"ע כיון שעדיין אין מצוה ביום ל' וכבתוך ל' דמי מהיכי תיתי לחדש שפדאו אביו שלא כמצותו, ומה ענין זה ליומא דמישלם זימניה שאף בגו זימניה איכא חיוב גמור לפרעון, ובזה אמרו דיומא דמישלם כבר נתחייב בכל ועביד דפרע, והרמ"ך בשטמ"ק ב"מ ק"ב ב' נסתפק בזמן שראוי לפדותו מעכשיו אם באותו יום אמרינן שכבר פדה, והיינו יום ל"א אע"פ שהזכיר יום ל', אבל מבואר מדבריו דכונתו כשכבר הגיע זמן המצוה, ובזה פשטות הדברים דחשיב כלאחר ל' שאינו משהה המצוה, ואף בגו זימניה הי' פורע אם הי' יוצא ידי המצוה בזה, ולכן אין זה ענין לנדון פורע תוך זמנו, ומרגע שנתחייב במצוה הו"ל לאחר זמנו, ואין כאן ענין של יום כמו בפורע חובו, שיש זמן של

פרעון, וא"א לתבוע עד סוף היום, אבל חשיב הגיע זמן מתחלתו, אלא שיש לדון באיזו מהירות יש חזקה שכבר פדה, גם כשהנדון לאחר זמנו, ופשטות הדברים דכל שהי' בידו לפדותו אמרינן מיד שכבר פדאו, שו"ר דבב"מ שם מדמו בגמ' פדה"ב לכל חוב, ובבהגר"א כתב שאין כן גרסת הרי"ף והרא"ש, ועמש"כ בזה לקמן ס"ק י"ד.

שם במשנה רע"א אם נתן לא יטול, כתבו תו' מ"ח ב' ד"ה ואם דלא חשיב תקפו כהן כיון שמתחלה נתן לו כדין ואח"כ נתגלה שמת, ובאופן הנתינה לא היתה בטעות שאין לחוש שימות, ותפיסה כזו ודאי מהני לעשותו מוחזק, וכן בההיא דבא באמצע החודש שהדיור כדין והנדון על התשלומין, אבל בנתן לו לאחר שמת ביום ל', לפי שטעה וכסבור שיום ל' כיום שלאחריו, בזה לא שמענו אם מוציאין מידו, והרמ"א בסי' שט"ו ס"א כתב דבנתן בטעות במקום ספק מוציאין מידו, אבל ברמב"ן סוף"ק בפודה פט"ח בנדמה, מבואר שאם נתנו לכהן אין מוציאין מידו אע"פ שטעה בזה שנתן לו מספק, ואין הכרח דתו' פליגי על הרמב"ן בזה, דסו"ס א"א לחשבו כתקפו כהן כשניתן לו ברצון, הרי כל החסרון שאין לו זכות תפיסה בממון חבירו מספק, אבל כשנתן לו ע"מ לזכות לגמרי נהי דטעה, מ"מ איך אפשר להוציא מידו בספק, או בספק ספיקא כגון בשני זכרים ושתי נקבות, ובעובדא דתרוה"ד שברמ"א מיידי שגם הכהן לא החליט קבלתו, ואפשר שגם הישראל אמר שנותנו מפני שסבור שספק לכהן, ובאופן שאם יתברר הספק לקולא יחזור לבעליו, ובכה"ג אפשר דחסר בתפיסתו.

ובעת ראיתי בקונטרס הספקות כלל ג' אות ד' שכתב דהסמ"ג עשין צ"ה חשיב ליה תפיסה קודם שנולד הספק, ותו' כתבו טעמא דתפיסה ברשות, משום דהתו' ס"ל דהוי פקדון עד שעת הפדיון, והנה לא שייך לתרץ דהסמ"ג אליבא דרב, דע"כ ליישב מתני' גם

חשיב שיש בהם מצות נתינה בעצמותם במדה מסוימת, ולמסקנא דתקפו כהן מוציאין אותן מידו מתפרש הא דהממע"ה דדינא קתני מ"ט פטור, ולא נחית למאורע שאם יהא ברשות הכהן בהיתר אין מוציאין מידו, מיהו קושטא הכי הוא בשנתנו לו הבעלים מדעתם קודם שנולד הספק או בטעות לדעת הרמב"ן, אלא שזה אינו מועיל לאיסור גו"ע וכמשנ"ת.

יד. מ"ט א' מתני' מת האב בתוך שלשים יום בחזקת שלא נפדה כו' פרש"י דלא עביד איניש דפריק כו' וכן בסיפא פירש דלאו חזקה גמורה היא, ולכאורה הי' נראה דנדון פדה"ב אינו ענין לבע"ח, חדא דליכא תובע ואינו מחויב לשום כהן, וליכא טעמא דלא לטרוך, וגם אין מי שיכול להכחישו, ועוד שלא לזה כסף שנאמר שאין לו לשלם מיד, מיהו גם בב"ב ה' א' מדמינן כל חיוב למלוה, ועוד דתוך ל' יום אינו יכול לקיים המצוה, וגם אם יתן צריך שיהיו מעות קיימין לשמואל, ועוד דמצות פדיון עושה אדם ברצון וממהר לפדותו, ולפ"ז היינו דקמ"ל מתני' שהאב ממחר לפדותו ולכן הו"ל בחזקת שנפדה, מיהו דוקא לאחר שראוי למצותו.

אב"ב ב"מ ק"ב ב' מדמינן פדה"ב לענין שוכר אם פורע תוך זמנו, וביארו תו' דשוכר ג"כ אינו מחויב עדיין, ויתכן שיפול הבית כמו שימות הבן, ולכן אינו משלם תו"ז אף לאביי ורבא דחוב משלם תו"ז, [וההיא דב"ב ה' ב' שאינו דין שחבירו יוציא עבורו מכיסו, דמי קצת למלוה ולא לשכירות], מיהו אכתי לא דמי דהא בפדה"ב מיירי במת האב, אבל אם הי' חי וטוען פדיתי תוך ל' י"ל דמהימן, וכן לאחר ל' אם השוכר אינו אומר פרעתי י"ל דלא אמרינן בחזקת שנתן, משא"כ בפדה"ב שממהר לקיים מצותו, ולכן אמרינן במת שבחזקת שנפדה, ויש גם סברות אחרות דבפדה"ב אין תובע, ואין מצוה תוך ל', משא"כ בשכירות שכבר נתחייב חציה, וגם הפרעון בשלימותו.

לשמואל, אלא ודאי כיון שנתנם לו לשם מתנה קודם שמת הבן חשיב תפיסה ברשות וגם קודם שנולד הספק, וניחא בזה מה שהעיר שם אות ה' דנהי דר"ע נסתפק בזה, אבל עדיין לא מת ולא נתעורר ספק כלל, וכבר נתבאר לעיל ס"ק י"ב דאף לשמואל אינו יכול לחזור בו מנתינתו, ולכן לא חשיב כפקדון שתפסו, שכבר הוחלטה הנתינה אלא שחייב להניח המעות קיימין, כדי שיחול הפדיון, ובפשוטו גם חייב באחריות אונסין, ומה"ט במת ביום ל' חל הפדיון אם דינו כאחר ל', כיון שכבר זכה בכח הפדיון אם יהא בר חיובא.

ויצוי בספר אאמו"ר שליט"א סק שכתב ג' חילוקים בזה א' נתן לכהן לאחר שנודע הספק אלא שטעה וסבר שצריך ליתן מספק, ב' נתן לכהן קודם שנולד הספק, אבל הספק נולד קודם חלות המצה, כגון שנעשה ספק טריפה בתוך ל', והנתינה היתה קודם שנעשה ספק טריפה, ג' מת ביום ל' לאחר שכבר חלה המצוה, דלצד שיום ל' כיום שלאחר ל' הרי כבר נפדה הבן, וכתב דממתני' לא שמענו אלא באופן ג' דעדיף מתפיסה ברשות, ומסתברא דגם באופן ב' אין מוציאין מידו, ול"ד לאופן א' שכתב הרמ"א דמוציאין מידו, ולפמשנ"ת בדברי הרמב"ן הרי גם באופן א' אין מוציאין מידו, וראיתי בריט"א אות י"ב שהביא מהש"ך והאחרונים לפרש דברי הרמב"ן כשידע שפטור ורצה להחמיר על עצמו ליתן מספק, וכבר כתב דל"מ כן בדברי הרמב"ן, וסתמא דמילתא כשפדה על הנדמה חשב שזה מועיל ולכן נתנו לכהן.

ומשה"ק הריט"א אמאי לא מוקמינן מתני' דב"מ ו' ב' דקתני בספקות הממע"ה בנתנו לו הבעלים בטעות, צ"ע דודאי הדין נקבע כפי חובתם כשנולדו, וכיון שפטורין מנתינה יש להתירם בגו"ע, ואטו מפני שיכול ליתנם לכהן בטעות או ברצון תקבע בהם קדושה, ורק אם יש לכהן זכות תפיסה מעצמו

ובהגהות הגר"א שם הביא שהרי"ף והרא"ש גורסין דמייתי בגמ' מברייתא דמיירי בשוכר, וכגון שאמר פרעתי והמשכיר מכחישו, ולפ"ז באמת לא מדמינן פדה"ב לשכירות והלואה, שהחזקות בפדה"ב מטעמי אחריני, ומה"ט לא שייך יומא דמישלם זימניה בפדה"ב, דיום ל' שעדיין אין המצוה מתקיימת בחזקת שלא נתן, וביום ל"א בחזקת שנתן, אפי' באמצע היום אם כבר הי' סיפק בידו ליתן באופן רגיל, מיהו גם ביום ל"ב י"ל שאינה חזקה גמורה כ"כ כשלא טען שנתן, אלא דמ"מ הבן פטור וכמ"ש רש"י, ועמשנ"ת לעיל ס"ק י"ג בדברי הגרע"א ז"ל בד"ן פדיון ביומא דמישלם זימניה.

שם בחזקת שלא נפדה עד שיביא רא' שנפדה, כתב אאמו"ר שליט"א דמכאן מוכח שאפשר לפדות קטן, שהרי כשמת האב בתוך ל' אין עליו מצוה כלל כמבואר מ"ח א', וא"כ כשהבן יביא רא' שנתן האב, היינו שהאב נתנו לכהן עבור חיוב בנו, ואמנם לא חשב שימות, אבל נתן לו לכל חובת פדיון בין שלו בין של בנו, ולכן מהני אע"פ שנתאכלו המעות לרב, או שנתאכלו לאחר ל' לשמואל, ואין חילוק בין אב לאחר כיון דמדין זכין אתינן עלה, ולא משמע כלל שהפדיון חל כשגדל הבן, ואטו לשמואל מיירי בשהמעות בעין עד שיגדיל, וכ"ה מסקנת הש"ך סוס"ק י"א וסק"כ וחלק על הדברי חמודות אות י"ז שדן בזה ודבריו צ"ע.

ולאסוברים דמצות פדיון עיקרה על הבן, ובקטנותו הטילה תורה המצוה על האב, א"כ עיקר מצות פדיון ניתנה לאב עבור הבן, אבל מהא דמת הבן חייב האב לפדותו חזינן שחל חיוב גמור על האב כאילו קיבל מהכהן את בנו ונתחייב בפדיונו, וגם נשאר שיעבור נכסים של אב אע"פ שהבן הגדיל כמ"ש תו' קדושין כ"ט ב', וראיתי מצינינים שכן הוכיח הרשב"א מהא דנתחייבו נכסים דמיירי לאחר שהגדילו.

טו. **שם** גמ' איתמר הפודה את בנו בתוך ל' יום כו' בסוגיא זו כתבנו בקדושין נ"ט א' והנני כותב כאן ע"פ מסקנות שכתבנו שם.

הא דמהני קידושין לאחר ל' ונתאכלו המעות, היינו מפני שהחסרון של מקדש במלוה הוא שאת ההיתר להשתמש במעות כבר הי' לו בלא הקדושין, ונמצא שמקדשה רק בזה שא"צ לפרוע החוב, וזה לא חשיב כמעות לקנין, וכמו שהפורע חובו של חברו חשיב מבריה ארי ולא כיורד שהשביח נכסיו, אבל כאן שקיבלה המעות רק לשם קדושין, ואם חושבת שעלולה לחזור בה, אסור לה להשתמש במעות, שאם תחזור בה איגלאי מילתא שהי' בשימושה סרך גזל, בכה"ג נמצא שכל הכסף קיבלה עבור הקידושין, ואם חשבה להתקדש ואח"כ חזרה בה כתב בקצה"ח סי' קצ"א סק"ג דהוי גזל למפרע, ובנה"מ סק"ד כתב דלא חשיב גזל כיון שבהיתר השתמשה בהם, אבל מ"מ השימוש הזה הי' שלא לרצון בעלים ובטעות השתמשה בהם, וכשמופקת ודאי אסורה להשתמש, ולכן חשיב שאת ההיתר להשתמש מקבלת רק מכח חלות הקידושין, ואף מה שמקדימה להשתמש אינו כמלוה על סמך הקידושין, אלא מכח הקדושין מקבלת את ההיתר שימוש, ועדיף ממקדש במלוה דאחרים ובמלוה שיש עליה משכון שמקודשת, ומה"ט מקודשת גם בפרוטה, שחשיב ממש מעות קידושין.

שם גמ' לאחר ל' ואיתנהו למעות ודאי בנו פדוי, נראה דכ"ז שלא נשתמש במעות הרי הם ברשות הנותן, ואם החליט הכהן שאינו רוצה לפדות בהם, הרי הוא חייב להחזיר אותן מעות לאב, דמעיקרא ג"כ ההיתר שימוש הוא רק מכח הפדיון, ואמנם יכול הכהן לזכות בכסף זכיייה גמורה כשדעתו לפדות בהם, ומעתה יהיו המעות בידו כמלוה, שאפי' יחזור בו לא יצטרך להחזיר אותן מעות, אבל בסתמא אינו זוכה בהם שיהיו

שהנתינה הראשונה ג"כ מסייעת לקנין, ולא משום דחל מיד בנתינה, אלא בחשיבות קבלת כסף בעין לקדושין ולפדיון הרי כל שבידו נראה יותר ככסף קדושין ופדיון, וכל שאינו בידו נראה כהלואה ע"ד קדושין ופדיון, ורב ס"ל דאין לחלק ביניהם.

בדין מקדש את האשה לאחר שאתגייר או שתתגיירי למ"ד אדם מקנה דשלב"ל מבואר בתו' קדושין ס"ג א' ובכמה דוכתי דמהני אפי' נתאכלו המעות, וכתב הריט"א אות ע"ד - ע"ו דהינו משום דס"ל כרב, ודלא כתו' בכמה דוכתי דס"ל דהלכתא כשמואל, ויש ליישב דהתם חשיב בידו כיון שאדם מקנה דשלב"ל, ויש בידם לקבוע חלות קדושין וכמו בהוכר עוברה לכו"ע דחשיב בא לעולם וסמכא דעתייהו כאילו קיבלה מעות לקדושין, אבל בפדה"ב שאין שום מצוה קודם ל' א"כ חסר במהות הדבר, ודמי טפי למלוה ע"ד פדיון, ומ"מ הדבר צריך ראי' כיון שהוזכר בגמ' דבעינן בידו לקדשה מעכשיו.

מיהו לרב פשיטא דמהני, ואם היתה מעוברת דליכא חסרון דדשלב"ל, ונתן דמי הפדיון לכהן מהני אף לרבנן דר"מ, כמו בנותן לאב כסף קדושי לבתו דמהני בהוכר עוברה אפי' נתאכלו המעות, ולשמואל הדבר תלוי בנדון הנ"ל.

בדין מקדש את האשה לאחר ל' וחזר בו כתב הר"ן בקדושין נ"ט א' שא"צ להחזיר לו המעות, ונתבאר בקדושין ס סק שכ"נ דעת רש"י ותו' והרמב"ן והריטב"א קדושין מ"ו ב', מיהו הר"ן כתב דאם כשחזר בו המעות חוזרין הו"ל כמקדש במלוה, ולפ"ז אפי' התנה בפירוש שיחזרו המעות אינה מקודשת מדין מקדש במלוה, ובזה לא מצאנו חבר להר"ן, אבל דעת הראשונים ז"ל רק דסתמא דעתו ע"מ שלא להחזיר, אבל אם התנה בפירוש צריכה להחזיר, ואעפ"כ אם לא חזר בו מקודשת, ולפ"ז ה"ה בפדה"ב שאם התנה

כמלוה בידו, הגע עצמך הרי שנתן לו טלית לפדיון בנו, וחזר בו הכהן, או שמת הבן בתוך ל', ודאי הדין נותן שחייב להחזיר לו אותה טלית, דנתינה בטעות הואי, ואפי' נתכוין לזכות בטלית זו כשחשב לפדות ולהתחייב בדמיה אם יחזור בו, מ"מ אם חזר בו צריך להחזירה, מעין והשיב את הגזילה, דאיגלאי מילתא שלקחה בטעות, ובזה יש לדון דבמעות שאין ענין במעות מסוימים משוכה בהם שוב א"צ להחזיר אותן מעות, שאפי' יחזירם אין זו השבת הגזילה אלא נתינה חדשה, אבל כ"ז שלא נתכוין לזכייה מחודשת, אפי' במעות צריך להחזירם לבעלים בעין אם חזר בו, (שו"ר בריט"א אות ע"ד בד"ז).

ובזה מיושב הא דפשיטא לן בלא נתאכלו המעות שבנו פדוי, וא"צ לזכותם לנותן לשם פדיון, דסתמא דמילתא כ"ז שלא חל הפדיון יש לו זכות במעות, ואפי' לרב אם מת הבן בתוך ל' חייב להחזיר אותן מעות, (אם לא באופן שנכתוין לזכות ולהפקיע זכות האב עמש"כ לעיל), ולכן אפי' חשב האב כרב מהני לשמואל.

שם רב אמר בנו פדוי מידי דהוה קידושי אשה כו' ושמואל אמר לך התם בידו לקדשה מעכשיו כו' ביאור הדברים דכשבידו לקדשה מעכשיו, הר"ז כמקדשה בתנאי דאע"פ שהקידושין חלין ע"י קיום התנאי, מ"מ היא קבלה כסף קידושין בעין, וה"נ הכא ההרגשה שקיבלה כסף לקידושין בתנאי שלא יחזור בו עד ל' יום, ואמנם לא דמי שכאן הקידושין חלין רק לאחר ל' ולא כתנאי שחל למפרע, מ"מ לענין החשיבות של קבלת כסף לקדושין, הרי כל שהקידושין בידו הו"ל כתנאי, וכל שאין הקידושין בידו דמי להלואה בתנאי קידושין, ולא כמעות קדושין, ובהא פליגי רב ושמואל אם בכה"ג יש חסרון של מלוה דכיון שאינו ראוי לפדיון אינו מרגיש כמעות פדיון וחסר בחשיבות המעות לפדיון לאחר ל', וכמו שהזכיר הרמב"ן בספר הזכות כתובות פ"ו

לשון הגמ' אינו מיושב לפ"ז, אלא י"ל שזהו טעם הלכות פסוקות שאמרו דהלכה כשמואל.

שם הב"ע דאיתנהו למעות בעיניהו, פי' דכיון דלשמואל כן הדין בכהן שקיבל תוך ל' שהוא צריך לשמרם עד לאחר ל' וכמ"ש תו' ב"ק ע' א', שהרי נתנם לו לפדיון, וממילא מתפרשת מתני' כשהיתה הנתינה כדין, ולא נחית תנא לבאר איך דין הנתינה בתוך ל', (וגרסת הגמ' יחזיר לו חמש סלעים משמע אפי' אחרים, ואי דאיתנהו בעיניהו הול"ל יחזירם לו, ויש ליישב).

שם ת"ש בחזקת שלא נפדה עד שיאמרו לו שנפדה, פי' דמשמע שהאב נתן ומת, ולא משמע ליה לאוקומה בהתנה שלא יוציאם, אבל ברישא דלא קתני בהדיא שבתוך ל' מהני, אלא קתני דיחזיר לו ודייקינן מינה דמהני בלא מת, בזה סגי דמהני באופן מסוים דאיתנהו בעיניהו, אבל בסיפא דקתני שיביא ראיה שנפדה דוחק לו לאוקומה בראי' שהיו בעיניהו ומשני התם נמי דאיתנהו למעות בעיניהו, שהרי על דעת כן נתנם לו.

שם תני תנא קמיה דר"י כו' א"ל שמואל אמר אין בנו פדוי ואת אמרת בנו פדוי תני אין בנו פדוי, כבר תמה בשטמ"ק בשם הרא"ש אמאי משבש לברייתא דאתא כותיה דרב וקי"ל כרב באיסורי, ונראה דרב מוקים לה באמר מעכשיו, דלא נימא שאין חיוב פדיון קודם ל', אבל יכול לפדותו קודם ל' ויועיל אם יחי' לאחר ל', והיינו דקאמר ליה דע"כ ר"ש לא ידעי הא ברייתא, שהרי ברייתא זו בהדיא דלא כשמואל, וכיון דלא מיתניא גבייהו משבשתא היא, אבל אי גרסינן אין בנו פדוי מוקים לה כל חד כדעתיה, ואין בזה דוחק שהרי לא הוזכר בברייתא אם נתאכלו המעות או לא, אבל לאוקומה בלא נתאכלו המעות קשה, דזה לא מיקרי פודה בתוך ל', וגם לא הו"ל לתנא למסתם, שו"ר ברא"ש שכ"כ, אבל הרמב"ן נסתייע מברייתא

שאם יחזור בו יחזיר לו המעות חייב להחזיר לו, אבל בסתמא אין דעתו ע"מ להחזיר, ואפי' לשמואל תוך ל' שהמעות בעין עד לאחר ל', מ"מ מסתברא שזכה הכהן במעות שיפדה בהם בהגיע הזמן, ולכן אין האב יכול לחזור בו, כ"ז שיש חיוב פדיון, וכמשנ"ל לעיל ס"ק עי"ש, ואפי' אם קדם ופדאו אצל אחר א"צ להחזיר לו, ורק במת הבן דאיגלאי מילתא שלא הי' חיוב אדעתא דהכי לא יהיב ליה, ועוד שמעיקרא נתן לו רק שיזכה לאחר ל', וכאן לא יגיע זמן זה לעולם.

שם בי' ואע"ג דקיי"ל דכל היכא כו' יעוי' בשטמ"ק דהרא"ש ל"ג לה, ובקצת ס"י ליתא, וכ"נ שנכתב על הגליון והכניסו המעתיק בשני מקומות, וכ"מ ברמב"ם ורמב"ן דהלכתא כרב, וכ"ה בטוש"ע, והרמ"א הביא להחמיר, וכבר האריך בזה הריט"א באות ע"ד - ע"ו, והביא סתירת תו' בכמה דוכתי בד"ז, מיהו מה שהביא מתו' קדושין ס"ג א' כבר נתבאר לעיל דדשלב"ל אפשר דמהני אף לשמואל, וניחא דלא אוקמוה דלא כשמואל אף אם הלכה כרב, ומה שהביא מקטנה בריטב"א גיטין י"ג ב' יש לחלק דקטנה אין לה דעת וגריעא מתוך ל' בפדה"ב, ולע"כ בכל הני דוכתי.

מידו צ"ב מ"ט חשיב ד"ז מילתא דאיסורי כמ"ש הרמב"ן דמה"ט הלכתא כרב, וכ"ה בגרסת הגמ' שלפנינו, והרי לכאורה ד"ז הוא נדון דממונות אם חשיב ממון בעין בכה"ג לחלות הקנין, ונפ"מ למקנה דשלב"ל לר"מ או למקדש בתו של חבירו כשאשתו מעוברת, ואם נימא דבכל הני לכו"ע שפיר דמי, ונפ"מ רק בדבר מצוה שקודם זמן המצוה לא שייך חלות ע"ז, ניחא, ואפשר דכללא דהלכתא כרב באיסורא נקבע לפי המקום שנשנית פלוגתתם בגמ', ערא"ש ב"ק פ"ד ס"ד, וע"ע בב"מ ס"י ש"ה ס שביאר מ"ט לא חשיב איסורא, וכן הקשה הרש"ש, אבל

זו דהלכתא כרב, (ואפשר דגריס כלפנינו דלא מסיים בה תני אין בנו פדוי, אבל האמת נראה דט"ס לפנינו שנשמט תשובת ר"י).

מ"ט א' רש"י ד"ה דכו"ע כו' אלא מתנה בעלמא, הריט"א באות ע"ד דקדק למה החליט רש"י דכונתו למתנה, ונראין הדברים דכונת רש"י רק לבאר הדין למי שבא ליתן בתוך ל' ולומר מעכשיו, שידע שאין שייך כעת שום חלות ואין זו אלא מתנה, אבל לא מיירי כלל במי שנתן לפדיון תוך ל' לומר שכונתו למתנה, דודאי אין שייך ענין זה כלל בכה"ג, הן מפני שד"ז אינו מפורסם, והן מפני שמעשיו מוכיחין דכונתו לפדיון שהרי נולד לו בן בכור ומחזור אחר כהן, ואין זה ענין למקדש אחותו כלל, דכאן אין שום ספק שכונתו לפדיון כמו שפירש דבריו בהדיא, אלא שטעה בהלכה.

בתוי י"ב ב' ד"ה לאו איתמר כו' לשון זה אינו לקמן כו' יעוי' בריט"א אות ע"ו בזה, וקרוב הדבר שט"ס הוא וצ"ל לשון זה איתא לקמן.

טז. מ"ט ב' ת"ר הוא לפדות כו' מלשון הגמ' דמייתי ת"ר משמע דבמתני' ל"ג דברי ר"י, ולכן מייתי מברייטא, אבל בפיסקא שבגמ' מסיים נמי כו', ומשמע דהיינו דברי ר"י, ובקדושין ג"כ מייתי ת"ר ולא מתני', ובצד רחוק יתכן דכיון דר' ירמי' לשיטתו מ"ח ב' מוקים ר"י דמתני' משום דס"ל ככתובה בשטר דמיא, וכאן בגמ' נקטו דברי ר' ירמי' כאמת לכו"ע, לכן שנו דבריו על הברייטא לומר דאיתמר בעלמא בלי קשר לר"י דמתני', ובאמת הריטב"א בקדושין כ"ט ב' הקשה היכי מוקמינן דר"י סבר ככתובה בשטר הרי לעיל מ"ח אמרינן דכו"ע לאו ככתובה בשטר דמיא, ותירץ דר' ירמי' לשיטתו שם, אבל בגמ' משמע דאוקימתא זו דר"י אתיא לכו"ע, וע"כ דלא תליין זב"ו.

שם אר"י הכל מודים כו' דמצוה ידידה עדיף, כמו למול עצמו ובנו, דודאי הוא קודם לבנו, וה"נ הוא חייב לפדות עצמו מקדושת שמים, (שלא יהא כמועל בהקדש), ומה"ט גם כשבא לפדות שניהם יש לו להקדים פדיון עצמו, וכ"כ הרמב"ם פי"א ה"ג.

שם כי פליגי היכא דאיכא חמש משועבדות וחמש בני חורין, בתוי קידושין כ"ט ב' פירשו שהמשועבדין הם מנכסי אבי האב, וזה מיושב יותר בסתמות הגמ' שמצותו על אביו, דמשמע שעכשיו מתקיימת מצות אביו, ולפ"ז מיירי שיש מנכסים של אבי האב חמש סלעים, ויש לבן חמש סלעים שיכול לפדות בהן את עצמו או את בנו, ויש לעי' מה הקשר בין מצות האב למצות הבן, הרי אם הבן יפדה את עצמו לא תתקיים מצות האב כלל, וא"כ הדין נותן שאפי' אין לו בן לפדותו, ג"כ יגבה ממשועבדים לקיים מצות האב כשמשלם מנכסיו.

ויש ללמוד משמעתיך דבכה"ג שיכול לפדות את עצמו משלו, לא יגבה ממשועבדים של אביו, דסו"ס גם הוא יכול לקיים את המצוה, ולמה יזכה את אביו במצות פדיון על חשבון הלקוחות, ורק כשתבטל מצות בנו מורין ליה לגבות ממשועבדי אביו, כיון דסו"ס עיקר המצוה היא על אביו וכבר נשתעבדו נכסיו לכך.

ויש להסתפק אם יכול לגבות ממשועבדים של אביו כשיש לו בני חורין, אלא שאין ראוי לעשות כן, או שאינו יכול לגבות אלא מכח שיעבוד המצוה, וכ"ז שיכול לפדות משל עצמו הרי המצוה יכולה להתקיים וליכא שיעבודא דאורייתא, שהמלוה הכתובה בתורה היא מצות הפדיון, ולא הזכות מי יקיים המצוה האב או הבן, למה"ד לחוב שיש עליו שני ערבים לאחד יש ב"ח ולאחד משועבדים, שאינו בדין לגבות ממשועבדים כ"ז שיש לערב אחד ב"ח, והכא עדיף שאחד מהבע"ח

עצמו יש לו בני חורין, וכל אחד חייב כל החוב בפ"ע, ולעומת זה מצי האב לומר שהוא רוצה לקיים המצוה וליתן משלו.

ולשון המשנה בנו קודמו משמע שפודה תחלה את בנו, וכ"ה לשון הגמ' קדושין כ"ט ב' בהני חמש פריק לבריה ואזיל כהן וטריף ליה לחמש משועבדים לדידיה, משמע שקודם פודה את של בנו, דתו לית ליה בני חורין, אבל לשון הגמ' בבכורות ודידיה אזיל וטריף ממשעבדי ובהני חמש ב"ח פריק ליה לבריה, וערש"י שכתב דפודה של בנו תחלה, אבל תו' בקדושין פירשו דכיון שפודה משל אביו, פודה שפיר שלו תחלה שמצותו על אביו.

ובאמת פשטות הגמ' דחמש בני חורין אפי' מקרקע דומיא דמשועבדים, ולפי' תו' ניחא דכיון שיש משועבדים מאביו, אינם יכולין לומר לכהן הנחנו לך מקום לגבות משל בן, שהרי נכסיהם משועבדים למצות האב, ועדיין לא היתה מצות הבן כלל, וגם עתה אין שיעבודם מועיל למצות הבן, ולכן רק אם יש לבן בני חורין גובין משלו לפדיון עצמו, אבל לא ממשועבדים ידידיה, עכ"פ כ"ז ששיעבוד אביו קיים, ולפי' י"ל דכשיש ב"ח אינו יכול להגבות ממשועבדי אביו לכהן, אבל כשאין לו אין גובין ממשועבדים ידידיה אלא ממשועבדי אביו, כיון שהם מצוות נפרדות, ואין הנכסים שערכים לאביו שייכים לנכסים שערכים לו.

ולפי'ז אתיין דברי ר"י כפשטן, דבנו קודמו מנכסיו, שמצותו על אביו וכשיגבה מנכסי אביו יקיים מצות אביו, ומצות בנו עליו וזה מוטל יותר על נכסיו, וכ"ז כשא"א לקיים שניהם.

ולדעת רש"י מיירי במשועבדים של בן שמכר נכסיו אחר שהגדיל וקודם שנולד לו בן, ולכן לעצמו יכול לגבות ממשועבדים ולא לבנו, וחמש בני חורין הם מטלטלין כמ"ש בתו' הרא"ש ובריטב"א קידושין שם, דאל"כ

יאמרו לו לקוחות הנחנו לך מקום לגבות מב"ח, ואפי' מכרם ונתן לכהן דמיהן, שאין פודין בקרקעות, אכתי יחזרו הלקוחות ויגבו הקרקעות הבני חורין מהלקוחות השניים (אם לקחו באחריות) לפי ששעבודן קודם, ולכן צ"ל דהמשעבדי והב"ח לא דמו להדדי, אלא המשעבדי קרקעות והב"ח מטלטלין.

ומה שאמר שמצותו על אביו היינו שעיקר מצות פדיון על האב היתה, ולכן חשיב עיקר חיובו לפדות בנו, וכשנתן המטלטלין עבו בנו אינו חשוב כמקפח את הלקוחות, כיון שזהו הראוי לו, אבל אין הכונה שעכשיו מתקיימת מצות אביו, דודאי כיון שהנכסים ממשועבדין שלו, א"כ אין זו מצות אביו כלל.

אבל הדברים מחודשים, חדא דלפי' מצוה דגופיה עדיפא ומצותו על אביו סתרי אהדדי, ואמנם יש ליישב כמ"ש אאמור"ר שליט"א דבסדר המצוה בנו קודמו, ובחייך קודמין הוא קודם לבנו, אבל מ"מ זהו ענין מחודש בסתמות הגמ', ועוד דפשטא משמע שמצות אביו מתקיימת כאן, ולא רק ברעיון של המצוה, ועוד דהו"ל לגמ' לפרושי שמכר נכסיו קודם ל' יום של בנו, אבל לתו' דמיירי במשועבדין של אביו, ממילא מובן שאין שייכות לבנו במשועבדין אלו, וגם ניחא שאם פדה במשועבדי אביו לא שייך שיחזור על הבני חורין שלו, שהרי המצוה נתקיימה מכאן אביו וכמשנ"ת, והשתא ניחא דלעולם מצוה דגופיה עדיפא אפי' כששניהם עומדים לפניו וכמ"ש הרמב"ם, וכאן מיירי כשמתקיימת המצוה מכאן אביו, שו"ר בתו' הרא"ש שם וגם בתו' נסתייעו מהנ"ל.

ולא אמור מיושב הא דידע ר' ירמי' דמיירי במשועבדין של אביו, דמצותו על אביו משמע שמתקיימת מצות אביו, וזה לא יתכן אלא בהניח נכסים וע"כ דככתובה בשטר. **הא** דחשבינן עיקר המצוה על אביו היינו מפני שהאב כזוכה בבנו ביום ל' ומתחייב

תמורתו, ומה"ט יש עליו שיעבוד נכסים, דממצות פדיון לא הי' חל שיעבוד אלא שכבר קיבל בנו מהכהן, ומה"ט היא טפי מצות האב שכבר קיבל בנו ונתחייב תמורתו, מיהו לענין שמעתין כיון שמצותו מתקיימת גם ע"י האב, ראוי להקדים מצות בנו שאינה מתקיימת עתה אלא על ידו.

ומה"ט י"ל דלפדה"ב חייב ליתן כל נכסיו, כיון שזכה בבן ונתחייב תמורתו, והו"ל כחוב, ועוד דחשיב כמבטל המצוה בידים כשמשמש בקדושת בכור בלא פדיון, ודמי למעילה בהקדש, ודמי ללובש בגד של ד' כנפות בלא ציצית, דחמיר טפי מביטול בשוא"ת, ולע"כ.

כשגובין קרקע המשועבד לפדיון מוכרין אותו ופודין בדמים כמ"ש תו' שבועות ד' ב' וכ"כ בתו' הרא"ש ובריטב"א קדושין כ"ט ב', וחשיב הלוקח הקרקע כבא מכח הכהן, ושיעבודו קודם שלא יוכל בע"ח מאוחר לגבות הימנו.

יז. נ"א בי אמר עולא דבר תורה בנו פדוי לכשיתן כו' יש לעי' למה בכל שטרות לא מהני כשיתן, וי"ל דבשטרות הרי הלוה שפורע את החוב אין לו שום קשר לפדיון, והוא משלם חובו למלוה או בא מכחו, אבל כשהאב עצמו מתחייב יכול הוא לשלם לשם פדיון ולא לשם פריעת חובו הכתוב בשטר, ובפרט בכה"ג שכל ההתחייבות היתה לברר לו כהן לפדיון, שהרי לא נתכוון להתחייב טפי מחיובו כבר.

ונחלקו הראשונים ז"ל בכה"ג שכתב לכהן כו' האם החסרון מפני שאין פודין בשטרות, או דבעלמא נמי אין כאן מקח, כיון שנותן רק שיעבוד של עצמו, ולהסוברים דמהני בעלמא מדין כסף ניהא טפי הא דדמי לשטרות דעלמא, ולעומת זה הא דבנו פדוי כאן טפי מבשטרות דעלמא, היינו מפני שכשמשלם אינו מתייחס להתחייבות אלא

לפדיון, והיינו מפני שההתחייבות לא הועילה כאן כלום אלא לברר הכהן ובשעת התשלום נותן לפדיון, כ"ז ע"פ מה שכתבנו בזה בקדושין עי"ש וכאן קצרנו.

והא דתנן לפיכך אם רצה כו' ביאור הדברים שראוי לכהן להחזיר לו חמש סלעים שקיבל שלא כדין מכח גזירת חז"ל, אלא שא"א לתקן חיוב כזה מדרבנן, כיון שעיי"ז תבטל הנתינה, לכן רמזו דלפיכך שנותן לכהן חמש נוספים שלא מן הדין, לכן אם רוצה לתקן ענין זה יקיים הדין שאם רצה הכהן להחזיר יחזיר, דהו"ל כנותן מתנה ולא כנוטל ע"מ להחזיר.

וא"ת אמאי לא מורינן ליה להחזיר החמש סלעים של השטר, דהו"ל כמוותר על חוב בעלמא, וי"ל דעי"ז יפסיד כל מה שקיבל ע"י השטר בירור שהוא יהי' הכהן, כי יוכל האב ליתן לכהן אחר, ולא חייבוהו בזה, ועוד כיון דמדאוריתא הוי פדיון נמצא שגם בראשון מחזיר דמי הפדיון, והעיקר שאין העצה הזאת מתקיימת אלא לאחר שקיבל עשר סלעים, אבל בענין אחר לאו כו"ע דיני גמירי.

שם תנינא להא דת"ר כו' כאן מבואר דבמתני' מחזיר לו את דמי הפדיון, ולא את החמש סלעים של השטר, ומבואר ג"כ דכשמחזיר כנותן מתנה דמי, וא"ת מתנות פשיטא דשרי, וי"ל דלדעת תו' ג"ז אסור בעלמא משום כהן המסייע כדאמר קדושין ו' ב', מיהו עי' להלן בד"ז, ועוד דנראה שחסר בנתינה גמורה דומיא דההיא דר' חנינא, ואמנם ההיתר מפני שהוא כנותן מתנה, אבל החשש הוא שמא לא תהא נתינה גמורה.

שם נתנו לעשרה כהנים בב"א יצא בזא"ז יצא, פרש"י בב"א שהניח לפני כולן חמש סלעים והלך לו, בזא"ז שלא הניח לפניהם אלא חלק לכל אחד וממילא הו"ל בזא"ז, כך מתפרש בגרסת השטמ"ק שחלק להם, והנדפס ברש"י נראה שהוא גליון ממאן דסבר דבעינן

כהן אחד, עי' ריט"א, ולהאמור אין לחדש חולק בד"ז דודאי מהני לעשרה בזא"ז, ועי' פרישה וב"ח, מיהו יש לעי' הרי גם בהניח לפנייהם לא זכו אלא בזא"ז, ושמא סבר רש"י דכיון שהפדיון ניכר בחמש בב"א עדיף, נוכעת ראיתי מועתק מערכי תנאים שבתו' נסתפקו אם מועיל בעשרה כהנים בזא"ז, שאין כאן נתינה של חמש בב"א, ולא מקבל של חמש, משא"כ באחד בזא"ז שקבלתו מצרפתן לחמש, או הנחתן לפנייהם בב"א].

ואאמז"ר שליט"א כתב דבב"א מתפרש שכל החמש סלעים קיימין ובזא"ז היינו בנתאכלו המעות הראשונות, ובוה יש חידוש גם בכהן אחד, דסו"ס לא הי' חלות פדיון על חמש סלעים, ולכן חילקם התנא לשתי בבות, דחידושא דבזא"ז הוא אף בכהן אחד, והאמת דמהני בזא"ז הוא משום דהחלות רק בשעה שנשלם חמש סלעים.

ולפ"ז יש לדון דבנתן לכהן שתי סלעים והחזיר לו וחזר ונתן לו עוד ג' סלעים לא מהני, שעדיין לא חל הפדיון בשתיים הראשונים, ועי' בסמוך.

בדברי חמודות אות כ"ג הביא מהרוקח בכהן שקיבל כלי בשווי חמש סלעים והי' מזויף, שהוצרך האב להוסיף עד שישווה חמש סלעים, ורצה שהכהן יחזיר לו הכלי, והכהן טען שזכה בכלי וחפץ בתוספת, והביא ראי' שהדין עם הכהן, ועי"ש שלא נתפרשה ראיתו, ונראה שהביא ראי' שא"צ ליתן לכהן כל החמש, ולכן סבר שזכה, אע"פ שהאב חשב שלא יצטרך להוסיף יותר, וצ"ע אם חשיב נתינה בטעות ככה"ג, ואם נימא דחשיב טעות יוכל גם לפדות אצל כהן אחר, שו"ר מקור הדברים נדפס מספר ערכי תנאים, ושם מבואר שנתן מעות בשווי סלע אחד וחשב שזה מספיק, ולא הי' שום זיוף, ופשטו שהכהן יכול לעכב הסלע בידו כדין עשרה כהנים.

בפ"ת סי' ש"ה סק"י הביא מהחכמ"א דאף לכתחלה אפשר ליתן לעשרה כהנים, ובהדיא מצינו כן בתורה בפ' במדבר שנצטווה מרע"ה ליתן כסף הפדויים לאהרן ולבניו, ובפשוטו דינו כפדה"ב שחל הפדיון בנתינה לאהרן ובניו, ואמרו במדרש מחצה לאהרן ומחצה לבניו, וכיון שהיו רע"ג, ע"כ באחרון חלקו, וקיבל אהרן שתיים ומחצה ואלעזר ואיתמר אחד ורבע, ויתכן גם שכולם נפדו במחצה לאהרן ומחצה לבניו, והטעם לפי שהפדיון הוא בנתינה לשבט הכהנים, וכאילו בהפרשה חל הפדיון אלא שחייב באחריותו עד שיבא לכהן, וכיון שהפדיון חל על הכסף אין שום חסרון שמחלקו לכהנים, כיון שהוא כמחלק תרומה, ואמנם יש לשאול בנתאכלו המעות ונתנן בזא"ז מ"ט מהני, אבל גם כאן חשיב שיש מעות דבמלוה כזה פודין, ועוד דהאב זוכה בבן מיד תמורת השיעבוד ואח"כ משלם חובו, (וכן הדין בראשית הגז, אע"פ שלא חל אלא בנתינה, מיהו התם פשיטא שהרי אינו פודה כלום), וצ"ע במש"ש בשם החת"ס, ובכלל אין לחדש בענין זה מדאורייתא לכתחלה ובדיעבד, דבין אם ילפינן מקרא בין אם קי"ל מסברא, הרי שמענו שזה מועיל לפדיון, ומנין לנו לחדש ענינים נוספים במצות פדיון, [וכן נטלו והחזירו יצא מבואר בגמ' דיש מצוה בזה], אלא דלמש"כ האמת הוא שחל הפדיון על כל המעות בב"א, וכאילו אח"כ ניתן לכהנים, מיהו בנתאכלו בזא"ז הדבר מחודש קצת, וצ"ל דמ"מ חשיב כבעין אצל כולם, כמו מלוה שיש עליה משכון ומלוה דאחרים דחשיב ככסף, באופן שאין בזה חסרון של פדיון בשטרות, ועוד דפדה"ב דמי קצת לתשלום חוב.

שם נטלו והחזירין לו יצא, בפשוטו נראה שאם החזירין לו קודם חלות הפדיון, כגון לרב בנתנן תוך ל' והחזירין לו, או שנתנן לו כדי שיפדה ביום ל"ב והחזירין לו קודם יום ל"ב, אינו פדוי, דלשון החזירין לו לא משמע

כבר חל הפדיון ע"י שנחלט לרשות הכהן, והיינו דקתני במתני' אם רצה הכהן ליתן לו מתנה, אבל כיון דבדעתו לאו מתנה היא, וקודם שחל הפדיון לא מהני אם הקדים להחזיר, שפיר איצטריך לאשמועין דיצא.

שם וכששמעו חכמים בדבר אמרו קיים זה הלכה זו, משמע שראוי לנהוג כן, שאם אין בזה מעלה אלא שאף בכה"ג יצא, א"כ מה יש להזכיר שבחו שקיים, הרי לא קיים כלום אלא שלא ביטל, ואפשר שזהו דין מיוחד בפדה"ב שהוא כחוב בעלמא, ואין במעות שום קדושה ולא חילול עליהם קדושה, וגם אין זה הפרשת מעשר וראשית מרכוש, שזוהי עיקר מתנות כהונה שהכהנים מקבלים חלקם על שלא נטלו חלק בארץ, ואף ראשית הגז ומתנות כתרומה לענין זה, אבל פדה"ב אין לאב רכוש שקיבל במקום החמש סלעים, וגם זה מאורע שאין חיי הכהנים תלויים בזה, ולכן יש מקום יותר להחזיר, ואאמו"ר שליט"א כתב דקדשים שמתחלקין לאנשי משמר משולחן גבוה קא זכו, ואין ראוי להחזירם אפי' גזל הגר ושדה אחוזה, ולמש"כ יש באלו טעם נוסף שמרצונו הקדיש ואת גזלו הוא משלם, משא"כ בפדה"ב.

שם אלא קיים זה אף הלכה זו, יש לעי' מה באו לומר בד"ז, ונראה דעיקר כונתם שזו הלכה שלא נתקיימה למעשה ובא ר"ט וקיימה, והינו שלא זכו רבים ליתן בחזרה מתנות פדה"ב שקיבלו, ולפ"ז מתפרש כדקתני קיים זה הלכה זו, שהוא העמידה וקיימה שלא תתבטל, אלא שלגבי הגברא פירשו בגמ' דהיינו אף הלכה זו, - וכע"ז מצינו ב"ק נ' א' לענין חופר בורות ומסרן לרבים, ואולי הצד השובה בשתי המימרות שזהו דבר שיש בו מצוה עם חשש מכשול ואופן המותר, וצריך חכם לידע ולקיימה למעשה.

שם א"ל לא גמרת ויהבת מידעם, יש ראשונים דל"ג ביש עבדת, וכן מיושב

מתנה בעלמא, אלא שהחזיר מה שקיבל ממנו, ונפ"מ שאם הכהן הי' חוזר בו מהפדיון, לא הי' חייב לאב כלום, שהרי החזיר לו, ואילו היתה נתינתו מתנה חדשה, א"כ כבר נתחייב לפדות בהן, אלא ודאי הוא חזרה, והיינו דקמ"ל שלאחר שחל הפדיון יכול להחזיר, והו"ל כאשה שמחזירה כסף הקדושין לאחר החלות קדושין, אבל אם החזירה הקדושין קודם ל', אע"פ שרוצה בקדושין אינה מקודשת.

שו"ר באבני מלואים ס"מ סק"ב העיר ע"ד הרמ"א בשם תה"ד דמשמע דאפי' החזיר תוך ל' מהני לרב, והקשה ע"ד כנ"ל, ותירץ דהכהן כשמחזיר מתנה בעלמא הוא דיהיב, ולפמש"כ נראה דאף שיתכן שיתן בתורת מתנה, מ"מ סתם חזרה שנשנית כברייתא היינו שמחזיר מה שקיבל, ובכה"ג לא מהני לפדיון.

ובמתנה ע"מ להחזיר והחזיר קודם ל' יש להסתפק אם מהני, דכיון דתנאי מילתא אחריתי היא, א"כ עדיין הוא נשאר בחיובו על החמש סלעים שקיבל, מיהו אם הכהן יחזור בו מהפדיון ממילא תתבטל הנתינה הראשונה ויצטרך להחזיר החמש סלעים, וכיון שכבר החזיר נמצא שאינו מחויב כלום, ובכה"ג אפשר דלא חל קנין, כיון שאין לו סיבה מחייבת לקנין, אבל בנתן מנה ע"מ שיחזיר לו דבר אחר ששוה מנה, מסתברא דקנה כיון שנשאר בידו המנה שקיבל, והרי גם שם אם יחזור בו לא יצטרך לשלם כלום, ועריט"א אות שדן בזה, ולע"כ, וראיתי מצינינים מאו"ש שנסתפק בנתן סלע אחד ע"מ להחזיר והחזירו וחזר ונתנו מאי.

שם נטלן והחזירן לו יצא, לפמשנ"ת לעיל שאין זו מתנה גמורה אלא שמחזירן לו, ואפ"ה לאחר שחל הפדיון לא מתבטל ע"י חזרתו, ניחא טפי הא דאיצטריך לאשמועין דיצא, ואמנם בכה"ג מתנה גמורה היא, שהרי

שאינן להגדיר זה כדבר רע, אלא שהי' כתוב מידעם לומר שלא גמר ליתן מאומה, כמ"ש תו', והלכך אין בנו פדוי, ואלו שסברו שמידעם מיותר הוסיפו מידעם ביש עבדת.

ויש לעי' אמאי חשיב ליה דלא גמר ליתן לו, הרי רואים שלא ביקש ממנו, וידע שהכל תלוי ברצונו של ר"ח, ואפשר שחשב שר"ח עושה שלא כדין כשמעכבן בידו, וחלף קמיה להזכירו חובתו, ועו"ק דודאי הי' ר"ח יכול לעכבו לעצמו כיון שנתן לו בהדיא לפדיון, ואפי' דברים שבלב לא חשיבי, כיון שאם אין לו זכות להחזיק בהם לא חל הפדיון, והרי דעתו לפדות את בנו, ועתו' בזה, ואפשר דר"ח לא רצה לזכות בכח תפיסה, ולכן עדיין לא חל הפדיון כ"ז שלא גמר בדעתו ליתן מכח הנותן, ואפי' אם יזכה כעת מכח תפיסה כתב רש"י בתירוץ בתרא דלא מהני, כיון שמצד הנותן לא הי' ראוי לפדיון, וכ"כ הרמב"ן בהלכות כתירוץ זה.

שם תוד"ה הלכך, משה"ק תו' דלהוי' כמתנה ע"מ להחזיר, צ"ב דהתם הויא מתנה גמורה ותנאי מילתא אחריתי כע"מ שתתן לי טלית פלוני, אבל הכא כשרוצה שיחזיר לו חסר בעיקר המתנה, שו"ר בבד"ה סי' ש"ה בשם תשובת הרשב"א שחילק כן, וכן ביאר בש"ך סק"ו דעת המחבר, וכתב בבהגר"א ס"ק י"ד שבזה מיושב קושית תו'.

במ"ש תו' דכשהכהן מחזיר נראה ככהן המסייע צ"ע דהא בגמ' משמע שהזכירם לשבח ע"ז, וביאר אאמו"ר שליט"א דתו' לשיטתם כרש"י קדושין ו' ב' שמסייע שיתנו לו שאר מתנות, דבמתנה זו סתמא אין לו ענין בה אם צריך להחזירה בשלימותה, אבל פשטות הדברים שאין איסור מסייע אלא במתנה זו עצמה [ולא חששו למתנה אחרת שאף במוזיל גביה אמרו תמורה ח' ב' בוצינא טב מקרא עיי"ש], שמקבלה תמורת עבודתו ולא כמתנה אלא כשכר פועל, וזה משחית

ברית הלוי, שבמקום שהחשיבתן תורה לקבל מתנותיהן שלא יצטרכו לעבוד ויהיו מוקדשים לעבודת השם, השחיתו חשיבותם ועשאום כפחותים שבעם שאין להם חלק ונחלה ומחזרים לסייע בגרנות, וכמו שביאר הרמב"ם פ"ב מתרומות הי"ח י"ט, וכ"ה לשון רש"י תמורה ח' ב' והוי' חילול השם דמיחזי כמאן דשקיל לתרומה בתורת שכירות, וה"ה במתנות עניים כדתניא בבב"א כ"ז ב' הכהנים והלויים והעניים, ואפי' להקנות מתנות בסודר אסרו בגמ' ב"מ י"א ב' משום דהוי' דרך מו"מ, אע"פ שנעשה רק לחלות קנין, ולפי טעם זה אין לאסור לכהן להחזיר מרצונו, כיון שהוא קיבל המתנות בכבודו כראוי, ואאמו"ר שליט"א הוכיח כהרמב"ם מהא דבתרומת חו"ל אין איסור מסייע כדאמר כ"ז א', ואם איתא אכתי ניהוש שמסייע שיתנו לו תרומת לוי, ואף דאינה שכיחה בחו"ל אכתי יתנו לו בכור מתנות ופדה"ב, ואפשר דלא חששו להני כ"כ, (וגם נחא בזה דלא מייתי קרא דאל תסג גבול עולים), ולכאורה מוכח כן מהא דשרי לישראל ליתן סלע לכהן שיתן תרומותיו לבן בתו כהן כדאמר כ"ז א', ולא חיישינן לפסידא.

ומה שאמרו בקדושין ו' ב' דנראה ככהן המסייע היינו במתנה ע"מ להחזיר, דכל שאין נותנין לו המתנות בשלימות הראויה ועושין עמו תנאים להחזיר או לעשות דבר מה, הרי"ז ג"כ כמקבילים בשכר פעולתם ולא כמקבלין אותם בחשיבותן, אבל מה שהכהן עושה מדעתו אין זה בכלל חסרון זה, מיהו אם ינהגו כולן להחזיר, שוב לא יתנו להם בכונה שלימה כעובדא דר' חנינא, ועוד שכבר יביטו על מי שאינו מחזיר כגרגרן ונוטל את שאינו שלו, ולכן ראוי לקיים מה שצמצמו להלכה שלא יהא רגיל להחזיר לכולם, - ועמשנ"ת לקמן ס"ט סק"ג בסוגיא דתמורה ח' ב'.

יח. נ"א ב' מת לאחר שלשים אע"פ שלא נתן יתן מנא לן כו', נראה דגם נכסים

לשמואל אלא עד לאחר ל', וכן הדין בכל זכין שיכול למחות כשגודע לו, וכ"ה מסקנת הש"ך ס"ק י"א כ' דאף בקטן עדיף לפדותו ע"י ב"ד.

מיהו אם האב רוצה לפדותו, ואבי האב רוצה לפדות נכדו מדין זכין לבן, צ"ע אם רשאי להפקיע מצות האב, ומ"מ י"ל שיחול הפדיון כשיגדל הבן, אם לא פדאו אביו, דכמו שבמת האב מהני פדיון לקטן, לא בטל ממנו חיוב זה שיועיל לכשיגדל, אבל אם ירצה האב לפדותו קודם שיגדיל איגלאי מילתא שלא הי' זה זכות לבן, ויכול האב לפדותו, אבל לאחר שהגדיל אפשר שיכולין לפדותו בע"כ של אב, באופן שזה זכות לבן, כשיודעים שהאב אינו חפץ לפדותו כעת.

יט. בדין פדה"ב בדמי שכירות פועל, בפשוטו לא חמיר פדה"ב מהקדש, וכיון דהקדש מתחלל על המלאכה כדילפינן תמורה ל"א ב' מקרא דועשו לי משלי, ועיקר הפסוק לומר שלא יתחייבו לעשות בחנם, ולא בדיני חילול הקדש, וא"כ ה"ה פדה"ב, עי' י"א א' לענין שוויו בפט"ח דלא חמיר מהקדש.

מיהו בשחוק לפני ואדם חשוב יש לדון אם ענין הכסף של ההנאה מועיל ג"כ מדין שכירות פועל, וא"כ יש כאן שיעבוד ממון של שכר פעולה, ושפיר חל הפדיון על חוב הכהן לשלם, או"ד הנאות אלו גורמין גמירות דעת כקבלת ממון, אבל אין כאן שיעבוד של דמי שכירות פועל, דבאדם חשוב לא מיחזי כשכר פעולה, ומ"מ צריך ראי' לחדש כח קנין ממון אחר, ופשטות הדברים שכולן מדין שכירות פועל או קבלנות.

ונפ"מ נמי אם מהני לקנות לאחר ל' בהנאת שחוק לפני ואדם חשוב, או דכלתה קנינו בזמן החלות, מיהו בזה פשוט יותר דמהני אף אם זו הנאה הגורמת גמירות דעת, וע"כ ל"פ אלא במשיכה כתובות פ"ו א', אבל בהנאה מודו.

שקנה לאחר מיתת הבן משתעבדים, וכמ"ש תו' מ"ט ב' שהשיעבוד חל מחובת הגברא לשלם, וכן הדין בערכין ועולת ראי' שאף נכסים שקנה אח"כ משתעבדים, שא"צ את הסיבה המחייבת אלא חובת גברא, ול"ד לבע"ח שאינו סומך אלא על מה שיש בשעת הלואה, ולכן אינו מתחייב לו אלא אם פירש בהדיא דאיכני.

בדין לפדות ע"י שליח כבר האריכו האחרונים ז"ל בסי' ש"ה ס"י בט"ז וש"ך והובאו בפ"ת סק, ועי"ש בחדושי הגרע"א ז"ל דנפ"מ אם השליח עושה הפדיון או שהוא שליח רק לקבלת ונתינת המעות, והאב מכוין לפדות בשעה שהכסף מגיע ליד הכהן, דזה אינו ענין לשליחות, ובהדיא מצינו נ' א' שרב אשי שלח מעות לר"א בד"ר, וע"כ שיש שליחות שמועלת, ונתבארו הדברים בספר מרן זללה"ה אה"ע סי' קמ"ח לדף כ"ט, ושם תמה ע"ד הגר"א ס"ק י"ז שנראה מדבריו שאפשר לפדות בע"כ של אב, ונראה שאין כונת הגר"א אלא מדין זכין, ומייתי ממע"ש ונ"ר שא"צ לפדות מכחו וסגי בנותן רשות, ולענין זה כתב דפדה"ב עדיף, שאינו עושה שום חלות בפדיונו, אבל בע"כ ודאי לא מהני, וכונת הגר"א רק להוכיח שאינה מצוה שבגופו, ולא מיבעיא שליחות ממש דמהני, אלא אף שלא מדעתו מדין זכין.

ולענין לפדות הקטן שנסתפקו האחרונים ז"ל, יעוי' לעיל ס"ק י"ד שאאמו"ר שליט"א הוכיח ממתני' דמת האב בתוך ל' יום שאם הביא ראי' שפדאו האב הרי הוא פדוי, ואין מועיל פדיון האב לבנו, הרי כיון שמת הו"ל מצות הבן בלבד, ודוחק לומר שהפדיון חל רק לאחר שהגדיל ובדניחא ליה, ולשמואל מיירי במעות קיימין עד שהגדיל, ועוד דעכ"פ יש ללמוד מזה דמהני פדיון מדין זכין ואמנם כשיגדיל הבן יכול למחות, אבל אם ניחא ליה הועיל הפדיון למפרע, וא"צ מעות קיימין אפי'

משא"כ הכא שיש לחייב את היורשים להחזיר החמש סלעים מנכסיו, כמו במקדש לאחר ל' ומתה האשה דמסתבר שגובין מנכסיה ככל חוב, מיהו בלא רשות אין חל פדיון כלל אפי' באיתנהו למעות, ובלינתהו למעות הו"ל כפודין בקרקע, שהם זוכין בקרקע אביהם המשועבד לאבי הבן, ואם ירשו מטלטלין ליכא ע"ז שיעבוד כלל ופטורין, ועוד דהו"ל כמלוה, ולכן נראה דלא חל פדיון כלל, אלא באיתנהו למעות והיורשים חייבין להחזירם בעין לפמש"כ ס"ק י"ד, והו"ל כפדיון חדש, וקבלת האב לא מהני מידי, ולכאורה יכול הנותן לפדות אצל כהן אחר, מיהו אפשר שזכו בכח הפדיון מאביהם, ואם יש אפשרות לפדיון חייב לפדות אצלם, ולפ"ז אפי' בירשו קרקע זוכין עבדו במעות ופודין, ואם היורש בן בתו ישראל, צריך להחזיר המעות, או לשלם מן הקרקע, ככל חוב.

ואם ה' האב כהן והבן חלל ונתן אחר לאב תוך ל' לפדיון בנו ומת האב תוך ל', אפי' אם נימא דמהני בלא מת האב שיחול הפדיון מכחו, מ"מ במת האב הרי הבנים חייבין להחזיר לנותן מנכסי אביהם, ויתכן שאינו חייב לפדות אצלם, ע"י לעיל, ולפ"ז פשוט דלא שייך לדון שיחשב האב כנתן לעצמו, שהרי נתינה זו היא כהלואה בלבד, וכהלוה האב לעצמו מעות, וצ"ע בכ"ז בספר אאמו"ר שליט"א ס"ו סק"י י"ד.

ויעוי בכ"ז בספר אאמו"ר שליט"א מ"ט א' שדקדק מהא דמהני לרב בנתאכלו המעות תוך ל', ש"מ שא"צ מעות לפדיון וסגי בהנאת מעות, וכן יש בלשון הרשב"א בכל נתאכלו המעות דמהני מדין הנאת מלוה, ועי"ש בספר קדושין מ"ז א' מדברי האחרונים ז"ל דמהני שחוק לפני לקנות לאחר ל', מיהו כתבנו בקדושין דנתאכלו המעות חשיב מעות ולא הנאה, כיון שאת זכות השימוש מקבלת מכח הקידושין, וזה עדיף משכר פעולה שהקדש מתחלל עליו, והנודן בהנאת שחוק לפני אם זה גרע משאר שכירות פועל, מיהו בספר אאמו"ר שליט"א ב"ב ע"ו א' נסתפק שאין מועיל פדה"ב על המלאכה וגרע מהקדש, אבל לא דן לחלק בין הנאה זו להנאת מלוה, ולפ"ז שפיר יש להכריע מנתאכלו המעות דשייך חילול על דבר שאינו בעין, ולכן יש להשוות פדה"ב להקדש שמתחלל על המלאכה, וכ"כ במנח"ח ששחוק לפני מועיל בפדה"ב, והיינו משום דהו"ל חיוב ממון בשכר הפעולה, ולא חשיב כויתור הכהן בשכר ההנאה, שאין הכהן בעלים לוותר כלום.

כ. מ"ט א' מתני' מת הבן כו' יש לעי' מת הכהן בתוך ל' יום והשאיר נכסים מאי, דלענין המלוה מעות את הכהן גיטין ל' א' תנן במת הכהן שצריך ליטול רשות מן היורשין, אבל התם אם אינם רוצים לשלם מסתברא דפטורין שאין כאן חוב כלל, וכמו בהעשיר העני שם ל' ב' שהוא פטור מלשלם,

סימן ט

בדין כהן המסייע בבית הגרנות

שם מ"ט אר"ש מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות, יש לעי' אמאי קרי ליה נראה, ולא מסייע ממש, וי"ל דהכא כהן בדידיה קא טרח, ולא הוא זילותא כ"כ, דנהי דהטילה תורה על בעה"ב ליטפל לטובת הכהן, מ"מ כשהכהן מבקש לגדלו לצרכו, אין חסרון בכבוד המתנה כ"כ, משא"כ כשמסייע לישראל במלאכתו דהו"ל כפועל, - לשון רש"י כאן ובמתני' שפי' הכל בזה"ז צ"ב, דעיקר קרא בזמן הבית, ואמנם רק כשהכהן מגדלו במקום הישראל אסור, אבל אם אוכלו או מקריבו מותר, ואם אין דעתו לאכלו אע"פ שיכול לאכלו אסור, ומשו"ה לא קתני סתמא אם הי' בע"מ מותר.

שם ת"ר הכהנים והלוויים והעניים המסייעים כו' אין נותנין להם תרומ' בשכרן, נראה שהשכר המגיע להם הוא רק כדמי הטוה"נ של הבעלים, וזהו לשון מסייעין ולא פועלים העוסקים, שאם מוכרין להם תרומה בדמי מלאכתן פשיטא דלאו נתינה היא כלל, ומ"מ החמירו בזה כ"כ כיון שנראה כטורח לקבל מתנותיו, דסו"ס הישראל לא נתנם לו בחנם, ועוד שעי"ז יבואו להעבידם הרבה יותר מדמי טוה"נ, כי ירבו המתחרים זה עם זה וכל שירבה במלאכה יקבל המתנות.

שם ואם עשו כן חיללו כו' ובקשו חכמים לקונסן כו' מבואר שעיקר האיסור על הבעה"ב שהי' להם לשלם שכרם על הסיוע, והם משתמשים בהם כתשלום לפועלים, והרמב"ם בפ"ב מתרומות הי"ח כתב אסור לכהנים וללוויים לסייע כו' ועליהם נאמר שחתם ברית הלוי ואסור לישראל להניחם שיסייעו כו', וצ"ע למה העתיק הפסוקים על הכהן ולא על הישראל, מיהו קרא דולא תחללו נאמר

א. כ"ו ב' מנה"מ אר"כ דאמר קרא בכור בניך כו' פשטות הגמ' דדרשא גמורה היא, כמו מסרן הכתוב לחכמים שאמרו חגיגה י"ח א' לענין חוה"מ, ועי' תו' נ"ו א' שהקשו דהא מוקמינן לקרא למעוטי לקוח, וש"מ דס"ל דדרשא גמורה היא, ועפיה"מ בזה, ולכאורה קרא דמלאכתך ודמעך לא תאחר מתפרש גם שלא לעכב מתנות כהונה, וכלפי זה אמר כן תעשה לשורך לצאנך ליתנם מיד, כמו בכור בניך, וכיון שלא חייב ליתנם מיד הבינו חז"ל דהיינו מפני שצריך לטפל בהם ל' יום, ולפ"ז בכור בניך תתן לי מיד לאחר ל' יום, וכן תעשה לשורך ולצאנך ליתנם לי מיד לאחר ל' יום, ומכלל הן אתה שומע שלא יתנם קודם לכן, - בההיא דרועה כהן י"ח ב' עמש"כ לעיל ס סק"ח דשאני התם שבלא"ה הרועה מגדלם עם האם של בעה"ב.

שם אמר קרא תעשה הוסיף לך הכתוב עשייה אחרת בשורך, יעוי' בשטמ"ק אות ח' דלא אמרינן עשייה אחרת בתרווייהו מדלא כתיב לבהמתך, ויש להוסיף דלא כתיב ולצאנך בוא"ו ומתפרש שדינם שונה וניחא להו לחכמים לקיים דרשא דבניך לכל הפחות בצאנך, מיהו בדעת ר"י אמרו בשטמ"ק אות י"ב דלא יליף דומיא דבנך כלל, אלא עצם הענין שלא יתן מיד ותעשה אתרווייהו קאי, - בקושית תו' נ"ו א' עמשנ"ת ס"ב סק"ט י"ד, ושתי המימרות אמר רב כהנא.

שם תנא מפני ששיניה דקות, נראה הענין שמבחינת סכנה לאחר ל' אינה מסוכנת אם לא תינק, אבל בעה"ב צריך לטרוח בטיפולה מפני ששיניה דקות, ובהמה גסה עד נ' יום מסוכנת אם לא תינק, ואח"כ א"צ טיפול מרובה, ורבנן לא חיישי לטירחא דדקה.

שאינן דרך להפריש מעות ולחפש את מי שירצה להיות לוה, ואמנם הכהן מקבלם גם כשאנו נצרך להלוואה, אבל כל הענין רחוק שידע ישראל שהוא מעונין להלוות מעות לכהן כנראה כדי שיוזיל לו, וביקשו להלוות לבן בתו, ובפשוטו אם הישראל מחפש לוה, אין דרך לשלם לו סלע כשממציאים לו לוה, ואין דרך להפריש סכום גדול כ"כ להלוואה, ועוד דפשיטא דשרי כמו תרומה ובפרט שהמתנות ביד ישראל ומה איצטריך רשב"א לאשמועין, וגם בגמ' מוכח דפלוגתא היא, וכ"מ בתוספתא דדמאי).

שם הני כיון דקדושת דמים ניהו אתי למיטעי בהון כו' למנהג בהן מנהג חולין, יש לעי' למה יטעה שהקדושה נשארה ביד הישראל והוא קיבל חולין גמורין, וברש"י נראה דכיון שכהן שמכר מתנותיו לישראל א"צ לנהוג בהם למשחה לגדולה, כיון שהישראל קיבלם בתורת מקח ולא כקדשי השם, סבר הכהן שעכשיו שהוא לקחם מהישראל הו"ל ג"כ כמקח ולא כמתנה, אבל לשון הגמ' משמע יותר ענין חילול הקדש שמעביר הקדושה על המעות, וצ"ל דבטעם כל דהו החמירו, שהרי אין לנו ענין שירויח הישראל ממון ע"י נתינה לכהן, וכיון שעלול לבא לידי מכשול לא התירו, ומה"ט חששו להא דלא יאכלום בגדולה אע"פ שאין בזה איסור, אלא דכל שהטוה"ע של הישראל עלול לפגוע בחשיבות המתנות כהונה אין להתירו לקבל מעות ע"ז.

רש"י והרמב"ן והרא"ש פירשו דמתנות כהונה היינו בכור או זרוע ולחיים וקיבה, והדברים מחודשים לחוש לבכור שיסבור שיש לו חילול, והרי בכור קדוש קדוה"ג ואינו נפדה כלל, וא"כ קדושתו קבועה טפי מכל הקרבנות, ומהיכי תיתי לחדש שיסבור שיש חילול לקדושתו, ועוד דבכור תם ודאי אין לחוש שיסבור שנתחללה קדושתו, וכן בע"מ כשהוא חי אסור בגיזה ועבודה ככל פסוה"מ

ללוים, ובירושלמי דמיתי קרא דולא יחללו קאי על הכהנים, אבל בגמ' נראה דאבעלים מיייתי לה, וכן בירושלמי.

והנה הרמב"ם העתיק הכל מפני כבוד מתנות כהונה וסיים וכן אסור להם שיחטפו תרו"מ ואפי' לשאול חלקן בפייהם אלא נוטלין בכבוד כו', אבל בברייתא זו מדמינן עניים לכהנים ולויים, וש"מ דכמכר דמי ולא כנתינה, אבל מפני הכבוד אפשר דליכא במתנו"ע לפי הטעם שביאר הרמב"ם, מיהו גם חומר מיתה שהזכירו בגמ' בפשוטו ליכא במעשר עני, שאין איסור הבזיון שבהם חמור כ"כ.

שם וביקשו חכמים לקנסן כו' בירושלמי סופ"ב דקדושין יותר מכאן אמרו תרומותן אינן תרומות מעשרותן אינן מעשרות והקדישן אינן הקדש כו', ואפשר דכהונה שהי' ראוי שיהא כן, וכמו שאמרו הקדשן אינו הקדש, והכונה שהם מחללין את הקדשים, ולא דלדינא אינו הקדש.

ב. כ"ז א' ותנא מ"ט לא קאמר מתנות כהונה, יש לעי' אטו כי רוכלא לימני וליזיל, והרי לא הזכיר מעשר, ועוד שהרי הי' כתוב בגמ' ותנא קמא, ורש"י מחקו ועי' רגמ"ה, וכ"ז מוכיח כגרסא שבשטמ"ק וכ"כ בתו' הרא"ש בשם ספרי ספרד דקתני סיפא רשב"א אומר אף במתנות כהונה כן כו' והשתא דייק שפיר דת"ק פליג עליה.

מיהו צ"ב מהו הלשון שהפריש מאתים וזו למתנות כהונה, ונראין הדברים דלא מיירי במפריש מעות אלא מתנות ששון מאתים וזו, ונקט סכום מרובה שניכר שמשלם לו רק דמי טוה"נ ולכן ראוי להתיר ולא לחוש שיאמרו שנתחללה הקדושה, ואפ"ה חייש ת"ק שיסבור שמתחללת הקדושה אארבעה וזו, כדאמרינן ערכין כ"ט א' שקול ד' זווי ואחיל עלייהו ועתו' יומא נ"ה ב' מנחות ק"ז ב' שכ"ה הלשון בגמ' בחילול הקדש, (ומ"ש בתו' הרא"ש שהפרישן להלוות לכהן צ"ע

לכהן מעות, וליקח מתנות תמורתן, ובפשוטו
התם שהמתנות ביד ישראל באמת א"צ לאכלן
בגדולה כמ"ש רש"י, וא"כ לא איצטריך
לאשמועין אלא דלא אמרו לא פלוג בכה"ג,
ודוחק.

והריט"א כתב דנפ"מ בהפריש מתנות ולא הי'
שם כהן שמעלה אותן בדמים, מיהו
א"א לפרש כן מאתים זוז דרשב"א דפשיטא
דחולין גמורין נינהו.

ובענין הקושיא ממתני' דערכין הביא הריט"א
בשם תו' דכיון דמדאורייתא יש לו
טוה"נ חל ההקדש, והריט"א תירץ שאם הכהן
אינו יודע שנתנו מעות כדי שיקבלם מותר, כי
ינהג בהם כמצותן, והדבר מחודש להתיר
כה"ג, שלא מציינו בשום מקום שיסמכו ע"ז
שישמו הדברים בסוד, וזה חמיר מלא פלוג
שהרי קרוב הדבר שבאותו מקרה יודע הדבר,
ופעמים שאין הישראל מכירו, ומוכח מתוכו
שקיבל שכר ליתן לו.

והנה תירוצ' התו' מוכח ברישא דמתני'
שמחירים אדם את קדשיו, שנותן כמה
שווה לו הקרבן, אע"פ שאינו יכול למכור,
ודכוותה בבכור, אבל פשטות המשנה משמע
שנוהג ד"ז למעשה שאדם נותן עבור הבכור
ליתנו לבן בתו או לבן אחותו, וזה מתיישב
כמ"ש"כ דבבכור כו"ע מודו דשרי, וכן הדין
נותן שאפי' בע"מ מחיים דאסור בגו"ע לא
אתו למימר שנתחללה קדושתו.

ואאמו"ר שליט"א כתב לפרש התוספתא בזמן
הבית שהבכור בקדושתו ודברי רש"י
בזה"ז, מיהו בבכור תם יש להתיר אף בזה"ז,
ואף בבע"מ קשה לחלק בין זמן הבית לזה"ז,
וכן בראשית הגז, ופדיון פט"ח.

הרמב"ם בפ"ב מה' תרומות ה"כ התיר ליתן
סלע לישראל לתרומה או בכור או
שאר מתנות כהונה, וכבר נתקשה בזה הטור
בסי' של"א, ולפמ"ש"כ אמנם בבכור יש לקיים

אף לאחר פדיון, ומהיכי תיתי נחוש שיסבור
שפקעה קדושתו, ורש"י הזכיר שהכהן מוכר
בשר בכור, ולא משמע כלל לאוקומי בכה"ג,
שהרי אין הישראל שוחט את הבכור, והרמב"ן
כתב דהטעם מפני שנאכל לישראל, ועו"ק
דבהדיא תנן בערכין כ"ח ב' כמה אדם רוצה
ליתן בבכור זה ליתנו לבן בתו או לבן אחותו,
ומשמע דרשאי לעשות כן, ועי' להלן בזה,
מדברי שטמ"ק וריט"א.

ונראין הדברים דטעמייהו דרש"י והרמב"ן
מפני שלא הי' בגרסתם סיפא דרשב"א,
וא"כ דקדקו בגמ' מדקתני שריותא רק
בתרומה ש"מ דבשאר מילי אסור, וממילא
בכור בכלל מתנות, אבל לגרסת הספרים דקתני
רשב"א אומר אף במתנות כהונה כן ישראל
שהפריש כו', א"כ אדרבה מבואר שאין בכור
בכלל, שהרי בכור א"צ הפרשה, והדיוק הוא
רק מדשרי רשב"א במתנות כהונה, ומדלא
הזכיר בכור ש"מ שרק במתנות כהונה פליגי,
אבל בכור לכו"ע שרי, ונלמד ק"ו מתרומה,
ובכל דוכתא נמנה בכור לחוד ומתנות דזרוע
ולחיים וקיבה לחוד בשם מתנות סתם או
מתנות כהונה.

שו"ר דבתוספתא דדמאי פ"ה קתני בהדיא
בדברי ת"ק אומר הוא ישראל לישראל
[כ"ה בירושלמי] הילך סלע זה ותן תרומה
לבן בתי כהן תן בכור לבן בתי כהן רשב"א
אומר אני אומר אף במתנות כן כו', הרי
בהדיא דבבב"א זו בכור כתרומה.

וכבר הובאו הדברים בריט"א אות מ"ב מ"ג
אלא ששם נקט בביאור דברי רשב"א
כתו' הרא"ש ולפמ"ש"כ נתיישב יותר.

יש להסתפק אם מותר להבטיח לישראל שיתן
לו סלע, דבכה"ג ליכא למימר שנתחללו
המתנות על המעות שעדיין לא נתן, או"ד לא
פלוג חכמים ובכל ענין אסור, ובתו' הרא"ש
פירש שהמלוה מעות את הכהן מותר אף
במתנות, דהיינו שמקבל סלע כדי להלוות

הדין כן, ושאר מתנות אפשר לקיים בפדה"ב וראשית הגז ופדיון פט"ח, ועמ"ש אאמו"ר שליט"א ביישוב דברי הרמב"ם.

שם גמ' אם הי' כהן לכהן אסור, לכאורה הענין שהנותן סלע וקונה הטוה"נ מבעה"ב, הר"ז קיבל התרומה מבעה"ב ליתנה למי שירצה, ובעה"ב נונתה בשליחותו, וא"כ כשהכהן קונה ממנו הטוה"נ, הר"ז כמוכר תרומה לכהן, וזה ודאי אסור אפי' בדמי טוה"נ, שהרי המצוה ליתן לכהן בחנם, מיהו אם עבר וקיבל מכהן דמי טוה"נ של פדה"ב ליתנו לכהן אחר בנו פדוי, ואם נתנו לאותו כהן שקיבל ממנו דמי טוה"נ מסתברא שחסר בחמש סלעים, אם א"ל הא לך סלע ותן לי חמש, אבל אם א"ל קח סלע ויהא הטוה"נ שלי ואח"כ א"ל תנם לי י"ל דבנו פדוי.

ג. **תמורה ח'** ב' אר"ח לא שנו אלא כהן לכהן אבל כהן לישראל אסור מ"ט כו' כאן מבואר דמימרא דר"ח אבכור תם דוקא קאי, אבל לטעמיה דרהבדר"י משמע דאכולהו קאי בין תם בין בע"מ, ואמנם רש"י פירש גם בדרהבדר"י דבכור תם נמכר בזול כו', אבל מעובדא דמ"ז ור"א חזינן דלא יתכן שיהא לישראל בכור שניקח מכהן, דאם בע"מ שרי ליקח ממנו א"כ מגליה דלא קנו ממנו כשהי' בע"מ, וכן בסברא דכהן המסייע אין לחלק בין תם לבע"מ, גם מה שמחירו של תם בזול אינה הוזלה דלתרווייהו אינו שוה כ"כ, [ועמ"ש אאמו"ר שליט"א ליישב בזה], וגם לא משמע כלל שר"א לקחו תם והומם ברשותו, ובשטמ"ק אות ט"ז מייתי מס"א בהדיא שקנאו במומו, וכ"ה ברמב"ן וברא"ש ר"פ כל פסוה"מ, שו"ר ברש"ש שהעיר בזה והביא מרש"י דאף בשר בכור אין לקנות מכהן, והגר"א מחק תיבת בשר, ועי"ש עוד.

ולכאורה נראה דר"א דחה רק טעמיה דרהבדר"י, ואכתי דינו של ר"ח קיים, שאין ראוי שיהא ביד ישראל בכור תם

שנקח מכהן, אם מחשש שיטיל בו מום, או שיתרגל שלא ליתן לכהן, אבל בע"מ שנוטלו לאכילה לא חיישינן כ"כ, וגם אינו בדין שלא יוכל הכהן למכור הבכור אם ירצה, (ולא אשכחן שיחלקו אם הכהן שקיבלו מכרו לישראל, או דאפי' כהן שלקח מכהן אסור, אע"פ שאצלו אינו מתנות כהונה), וניחא שהזכיר להם מ"ז הא דרהבדר"י ולא אמר הא דר"ח, כיון שהגדון על מה שחידש רהבדר"י ולא על דיניה דר"פ, מיהו מדסתמו בגמ' נראה דבטל דיניה דר"ח, וכ"כ ברמב"ן ורא"ש.

שם ולא ס"ל הא דתנן עד כמה כו' א"ל התם מוכחא מילתא כו' יש לעי' מי דמי כלל, התם מיירי בכהן שמקבל הבכור, והכא אסרינן לכל ישראל למזבן מכל כהן, ועוד שלא הוזכר כלל דמוזיל גביה, דודאי מ"ז סבר שבכל ענין אסור, ונראה דעיקר הגזירה הואי שלא יחזור הכהן וימכור הבכור לישראל שקיבלו ממנו, ובזה יש לחוש שמעיקרא אדעתא דהכי יהיב ליה, ואגב זה גזור שלא יקחו מכהן כלל, מיהו דבי רב אשי דחו דודאי שרי למיזבן בכור מכהן, ושוב אין לנו מקור שגזרו באותו ישראל שנתן לו שלא יחזור ויקנה ממנו, ואפשר עוד שהיו ישראל מחזירין אחר הבכור דמבריא, ובזה מרגיש הכהן שזוהי מתנה שהישראל נותן דעתו עליה, ולכן יש לחוש שישתדל להוזיל כדי שיתן לו מתנותיו.

עיקר הא דאסור לכהן לסייע בבית הגרנות, היינו מפני שנעשין המתנות כשכר פעולה וכמ"ש רש"י, ולא משום דמפסיד לכהנים אחרים, שאם הדבר הגון יסייעו גם הם ויקבלו, אלא שעיי"ז יהפכו מתנות כהונה לשכירות פועלים, [ואפי' להקנות בסודר אסור ב"מ י"א ב' משום דהוי דרך מו"מ], וה"נ חיישינן שימכור בזול כדי שיתנו לו בפעם הזו או בפעמים אחרות, ונמצא שהוא מחזיר אחר הישראל ומקבל מתנותיו בדרך בזיון, ועי' לשון רש"י בכורות כ"ו ב', ואין מזה סתירה למש"כ כאן דודאי כונתו שיתנו לו ולא

לחבירו, אבל האיסור משום דהו"ל כשוכרו ומשלם דמים למתנות, מיהו בקדושין ו' ב' ל"מ כן ברש"י.

וכבר נתבאר לעיל ס' סק דאיסור מתנה ע"מ להחזיר במתנות כהונה הוא מפני שהישראל עושה עמו התנאי, ואינו נותנו לו כפי חובתו, אבל אם הכהן מחזיר מרצונו ליכא חשש, כד"ט ור"ח בכורות נ"א ב', מיהו אם כוננו כדי שיתנו לו פעם אחרת לא אריך למעבד הכי, דכל שהישראל מקבל ריוח ממון מהכהן בכל צורה שהיא הר"ז פוגם במתנות, ולא דוקא מתנות כהונה דה"ה מעשר עני כמבואר בבביתא בכורות כ"ו ב'.

וכבר נתבאר בספר מרן זללה"ה מעשרות ס"ח דכל שהכהן מכין כדי שיתנו לו מתנות אסור להזיל, והיינו כמש"כ דכל שהישראל מתחשב בנתינתו מפני ריוח הממון, הר"ז הפך ממתנה למקח, ועי"ש פרטי הדינים בכ"ז.

בדברי התו' בכורות נ"א ב' יעוי' משנ"ת לעיל ס"ד ס"ק י"ז, ושם נתבאר הראיות לפי הרמב"ם, ומ"מ למעשה יש לנהוג כתו', שאם כולם יחזירו שוב לא ירגישו הכהנים בנוח שלא להחזיר, ותבטל הנתינה הגמורה.

ד. גיטין ל' ב' תניא רבי אומר יורשין שירשו כו' שירשו קרקע, פי' שמוטל עליהם לפרוע חוב אביהם [דמת הו"ל כחזר בו הכהן שחייב לשלם], וה"ל אינהו גופייהו בע"ח כלו' מעות, ואף לרב ושמאל קדושין י"ג ב' דשעבודא לאו דאורייתא, מ"מ משום שלא תנעול דלת בפני לוויין חייבין לשלם חוב אביהם, [שו"ר דבירושלמי מוקי לה אליבא דרב במלוה בשטר], אבל אם ירשו כספים או מלא מחט לר' יונתן שהם פטורין מלשלם חוב זה, נמצא שהם פורעין חוב אביהם מרצונם בלי לקבל שום דבר תמורת המתנות, וד"ז לא שרינן אלא לצורבא מרבנן בדלא אפשר ליה חולין קל"ג א', ואם רבנן פליגי ארבי צ"ל

שהתירו כאן ג"כ מפני הצורך שימצאו הכהנים מי שילוו להם מעות, ומה"ט התירו לר' יוחנן לנהוג כאן כקטינא דאביי, דכיון שכל פעם שזיכו להם כקיבלו קרקע תמורת המתנות, הרי יש כאן נתינה תמורת מעות, שהם פורעין כל פעם מה שהם חייבין.

והנה לא שמענו מההיא דחולין אלא כשאין הכהן מקבל מעות תמורת המתנות, אלא דניחא ליה ליתנן לצו"מ, דסו"ס לא יקבל הכהן מתנות ממש, שמתחלה זיכו לו ע"מ שיהא לאחר, ואמנם זהו מרצונו וחשיבא נתינה, אבל חסר בשלימותה כיון שלא הי' לו אפשרות שימוש במה שזכה, מיהו נראה דעדיף מדין ערב כיון שהכהן זוכה בעצמו ונותנו לצו"מ, כי היכי דמוקמינן התם במכרי כהונה, ואי לאו במכרי כהונה זוכה הצו"מ עבור הכהן ונוטלו לעצמו, כדמשמע לישנא דזכי לן מתנתא, שו"ר שרש"י פירש שם תן לנו רשות ליקח מתנותיך והחסרון משום דלא מטא לידיה, ולפ"ז הו"ל מדין ערב שהכהן מקבל תמורתן בהנאתו כערב, אבל לא זכה במתנות מעולם, מיהו מדברי הרמב"ן והרשב"א בשמעתין נראה דאף במזכה לו ע"י אחר אסור, כיון שהזיכוי הי' מתחלה באופן שינתן מיד לאחר, וכך יש לפרש בעובדא דרבא שם.

והיתרון שיש לצו"מ בנתינה כזו, מפני שאין לו כיסופא מהנותן שהרי אינו רואה ואינו יודע כמה מתנות זכו לו ואם בכלל זכו לו, וגם עי"ז יתנו לו יותר מתנות לצורך הצו"מ, ונמצא שאין הצו"מ מתפרנס על חשבונו כלל, וגם במה שמגיע לו במכרי כהונה אינו מרגיש אלא שמנע ממנו ריוח ולא שקיבל ממנו מתנה, משא"כ אם הכהן יקבלם לידו ויתנם דהו"ל כשאר צדקות, ואף בעובדא דרבא דמשמע לישנא דגמ' שהשמש זכה בו, מ"מ מעיקרא זכה עבורם ולא נכנס לרשותו אלא לקיים מצות נתינה, והו"ל כמניעת ריוח.

ולאמור אפשר דבאמר הכהן לבעה"ב תנם לפלוני מדין ערב לא מהני מדאורייתא ואפי' לצו"מ אסור, כיון שהכהן לא יקבל המתנות אלא הנאת ערב, מיהו גם בדין ערב נתחדש שסגי בפרוטה אע"פ שאין הנאת הערב פרוטה, וש"מ דכבא לידו ונתנו דמי, ומ"מ צ"ע, אבל ברש"י ודאי מבואר שהם זוכים ברשותו ויוצאין בזה מצות נתינה, אלא די"ל דמיירי במכרי כהונה שכבר הוחלטו עבור הכהן קודם שזכו מכחו, (לשון רש"י שם בביאור מכרי כהונה צ"ב, ובגיטין מיושב טפי), שו"ר בזה בספר אאמור"ר שליט"א חולין שם ולע"כ כה"צ, ובאמת רש"י פירש דא"ל לשמיעה דמר יוחנא וניחא דהוה איהו נמי מכרי כהונה, אבל פשטא משמע לשמיעה דרבא, וצ"ע בכ"ז.

ונראה שאם מזכה לכהן ע"י אחר והם ברשות הכהן, אלא שהוא נותן לבעה"ב רשות ליטלם לעצמו שפיר דמי, דלא אסרו אלא כשע"י הזכיה מוחלט הדבר שנכנסין לרשות אחר, אבל אם לאחר הזכיה זכותו של הכהן ליטלם, אלא שמניחם לבעה"ב, אין בזה ריעותא, ואמנם אז הבעה"ב כמקבל מתנה גמורה מן הכהן, והר"ז דומה לפדה"ב בכורות נ"א ב' דר"ט ור"ח היו נוטלין ומחזירין, מיהו גם שם נפסק בטוש"ע שלא יהא רגיל לעשות כן רק לעני דומיא דצו"מ דהכא, ועמשנ"ת בזה לעיל ס"ח ס"ק י"ז.

הרמב"ן הביא מירושלמי שאמרו שלא התירו אלא בהלווה לו מעות ע"מ להפריש עבורו, אבל אם הי' חייב לו מעות ובא להפריש תרו"מ לפרעון חובו אסור, ואיכא מ"ד התם דשרי, ולכאורה בזה אין החסרון שאמרו דדוקא לצו"מ דלא אפשר ליה, שהרי הכהן מקבל דמי המתנות, וכין שזוכין עבורו ומקבל תמורתן אין חסרון במתנתו, והירושלמי מפרש מתני' במכירי כהונה או שעשו שאינו זוכה כזוכה, ולפ"ז ניחא שלא תיקנו כן אלא

במלוהו מתחלה כדי שיהיו מעות מצויין להם, ועוד נפ"מ כתב בחדושי הריטב"א שאפשר לזכות עבורו בע"כ, דהיינו שאפי' אם כשנודע לו לא ניחא ליה כבר הוחלטה זכייתו, וכן אפשר ליטלן בלא רשותו משזכו עבורו, ובעלמא לא מהני נתינת רשות שקודם מעשה, שעדיין לא בא לעולם לא זכותו ולא הפירות בכלל.

מיהו בירושלמי משמע שאסרו לעשות כן משום שחסר בנתינת מתנ"כ, דנראה שם שאינו רשאי לומר לאחרים תנו לי מתנותיכם עבור לוי פלוני, ורק המעשרות שלו התירו, והכי משמע קצת לעיל בגמ' דהיכא שלא צמחו ונתיאשו הבעלים אין להפריש עבור הכהן, ולא אמרינן שנתן דעתו גם ליקח מתנות מאחרים, ומה"ט מאן דאסר אפי' משלו משמע מדין מתנ"כ, והענין שצורה זו משכיחה מצות נתינה, ועושה את הבעה"ב כלוי, וזהו שאמרו שם שאין לוי עושה לוי, שהוא כעושה את בעה"ב כלוי שמקבל מתנות.

ואפשר דהו"ל כמתנה ע"מ להחזיר שאסרו קדושין ו' ב' משום שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות, מיהו התם הכהן מפסיד בדבר, וכמ"ש בתוספתא סופ"ק דתרומות שהובאה ברשב"א לא יתרום בעה"ב מעשר ויטול רשות מן הלוי ולא את הזרוע והלחיים והקיבה ויטול רשות מן הכהן אבל מלוה אותם להיות מפריש עליהן מחלקם, והתם נמי משמע שמקבל ממנו מתנה, וכיון שמתנה מתחלה כן, הר"ז כמתנה ע"מ להחזיר, אבל כשמשלם תמורתן אין לאסור, אבל מסיום התוספתא משמע שג"ז אסור מדקתני דוקא מלוה אותן כו' ועוד דקתני שם שמכירי כהונה ולויה אינן רשאים לעשות כן, דהיינו שיזכו עבורם ולא יתנום להם, ומסיים בדברים האובדים מותר מפני שהוא כמשיב אבידה, ומשמע שנותנים להם דמיהם ואפ"ה אסור.

ברית הלוי, ומה"ט יש להזהר גם באופן שחזור ומקבל ממנו, ואף בפוטרו מחובו דנו בירושלמי אם מותר, שכל הנהגות אלו משכיחים את הנתינה, וגורמים לכהנים שלא ירגישו בכבוד שמקבלין, וכל שכוונתו כדי למצא חן בעיני בעה"ב אסור משום כהן המסייע, ועמשנ"ת בכ"ז בחזו"א מעשרות ס"ח, ועדיין צ"ע בכ"ז.

מן האמור נלמד שאם הכהן נותן רשות לבעה"ב ליטול מתנותיו אסור אפי' משזכה לו ע"י אחר, מיהו אם אחר הזיכוי עדיין צריך ליטול ממנו רשות, דהשתא הו"ל מתנה גמורה קיל טפי, אבל יש לדון בזה משום כהן המסייע, ועוד דכל שהכהן מרגיש אי נעימות כשאינו מוותר ולא מוזיל ה"ז ג"כ בכלל שחתם

ברוך רחמנא דסייען